

การประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน
ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล

THE APPLICATION OF BUDDHIST PEACEFUL MEANS FOR PROTESTORS
CONTROLLING OF METROPOLITAN POLICE BUREAU

ดาบตำรวจสรชัย แก้วคุณ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๗

การประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน
ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล

ดาบตำรวจสุรชัย แก้วคุณ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๗

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

THE APPLICATION OF BUDDHIST PEACEFUL MEANS FOR PROTESTORS
CONTROLLING OF METROPOLITAN POLICE BUREAU

POLICE SENIOR SERGEANT MAJOR
SURACHAI KAEWKOON

Dissertation in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Doctor of Philosophy
(Public Administration)
Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand
C.E. 2014

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เรื่อง “การประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชนของกองบัญชาการตำรวจนครบาล” เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

(พระมหาสมปурณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

(พระครูปลัดกิตติธำรง, ผศ.ดร.)

ประธานกรรมการ

(อาจารย์ ดร.บุญเลิศ ไพรินทร์)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เมธาพันธ์ โพธิ์ธีรโรจน์)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ศรีนอก)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม

ประธานกรรมการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ศรีนอก

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(ดาบตำรวจ สุรชัย แก้วคุณ)

ชื่อวิทยานิพนธ์ : การประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการ ตำรวจนครบาล

ผู้วิจัย : ดาบตำรวจ สุรัชย์ แก้วคุณ

ปริญญา : พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

: ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม พธ.บ., M.A., Ph.D.(Pol.Sc.)

: ผศ.ดร.สมชัย ศรีนอก ป.ธ.๔, พธ.บ., พธ.ม., พธ.ด.

วันสำเร็จการศึกษา : ๓๑ มีนาคม ๒๕๕๘

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของรูปแบบการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล ๒) เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักพุทธสันติวิธีที่เหมาะสมสำหรับการควบคุมฝูงชน ๓) เพื่อนำเสนอการประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล กำหนดรูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๒๕ รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion : FGD) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๑๑ รูป/คน เพื่อทำการตรวจสอบข้อมูล

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า

๑. สภาพทั่วไปของรูปแบบการควบคุมฝูงชนของกองบัญชาการ ตำรวจนครบาล จากผลการศึกษาวิจัย พบว่า กองบัญชาการ ตำรวจนครบาล ยึดรูปแบบการควบคุมฝูงชนตามหลักสากล มียุทธวิธีในการควบคุมฝูงชนตามมาตรการทางด้านการใช้กำลังของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งมีแนวทางปฏิบัติอยู่ภายใต้หลักการสำคัญ ๒ ประการ ประกอบด้วย ๑) กฎการใช้กำลังควบคุมฝูงชนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ควบคู่กับ ๒) ระดับการใช้กำลังควบคุมฝูงชนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

๒. หลักพุทธสันติวิธีที่เหมาะสมสำหรับการควบคุมฝูงชนของกองบัญชาการตำรวจนครบาล จากผลการศึกษาวิจัย พบว่า โยนิโสมนสิการ วิธีคิด ๑๐ ประการ เป็นหลักปฏิบัติที่มีความเหมาะสมสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการควบคุมฝูงชนได้ ประกอบด้วย ๑) วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย ๒) วิธีคิดแบบแยกแยะองค์ประกอบ ๓) วิธีคิดแบบรู้เท่าทันธรรมชาติ ๔) วิธีคิดแบบแก้ปัญหา ๕) วิธีคิดแบบบรรณาธิปไตย

สัมพันธ์ ๖) วิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก ๗) วิธีคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม ๘) วิธีคิดแบบสร้างสรรค์ ๙) วิธีคิดแบบเป็นอยู่ในปัจจุบัน ๑๐) วิธีคิดแบบวิเคราะห์

๓. การประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล ผู้วิจัยได้ค้นพบการบูรณาการหลักโยนิโสมนสิการเข้ากับกฎการใช้กำลัง และระดับการใช้กำลังในการควบคุมฝูงชน เป็นรูปแบบกฎการใช้กำลัง และระดับการใช้กำลังตามแนวพุทธสันติวิธี ดังนี้

๓.๑ กฎการใช้กำลังตามแนวพุทธสันติวิธี

กฎการใช้กำลังตามแนวพุทธสันติวิธี คือ การนำวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการมาปรับใช้ควบคู่กับกฎการใช้กำลังในการควบคุมฝูงชน ประกอบด้วย ๑) คิดแยกแยะวิธีการที่ไม่รุนแรงต้องใช้เป็นอันดับแรกก่อน ๒) คิดถึงคุณโทษหากใช้กำลังต้องมีความจำเป็นอย่างแท้จริงเท่านั้น ๓) คิดสืบสาวเหตุปัจจัยในใช้กำลังด้วยจุดประสงค์ในการบังคับใช้กฎหมาย ๔) คิดแบบอรรถสัมพันธ์ คือ พิจารณาถึงหลักความจริงที่ว่าไม่มีช้อยกเว้นใดๆ สำหรับการใช้กำลังด้วยวิธีการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ๕) คิดแบบแก้ปัญหา หาเหตุและผลใช้กำลังตามจุดประสงค์ของกฎหมาย ๖) คิดแบบรู้เท่าทันธรรมดา คือ ต้องมองอย่างรู้เท่าทันเพื่อใช้กำลังให้น้อยที่สุดและหยุดเมื่อหมดความจำเป็น ๗) คิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม พิจารณาถึงความเสียหายหรือการบาดเจ็บจะต้องให้เกิดน้อยที่สุด ๘) คิดแบบสร้างสรรค์คือพิจารณาถึงระดับการใช้กำลังมีหลากหลายและให้ใช้ตามความรุนแรงของสถานการณ์ ๙) คิดแบบอยู่ในขณะปัจจุบันเจ้าหน้าที่ทุกคนต้องมีสติ และตระหนักถึงสิ่งที่ได้รับการฝึกการใช้กำลังให้สามารถใช้ได้หลากหลายวิธี ๑๐) คิดแบบวิเคราะห์ เจ้าหน้าที่ทุกคนมองถึงการที่ไม่ใช้ความรุนแรง

๓.๒. ระดับการใช้กำลังตามแนวพุทธสันติวิธี

ระดับการใช้กำลังตามแนวพุทธสันติวิธี คือ การนำวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการมาปรับใช้ควบคู่ไปกับระดับการใช้กำลังในการควบคุมฝูงชนของกองบัญชาการตำรวจนครบาล ประกอบด้วย ๑) วางกำลังในเครื่องแบบปกติ คิดแยกแยะถึงสถานการณ์การชุมนุมอย่างเป็นระเบียบอยู่ในกรอบของกฎหมาย ๒) มองถึงความเป็นจริงในการจัดรูปขบวนเพื่อควบคุมฝูงชน ๓) การตั้งแถว พร้อมอุปกรณ์ควบคุมฝูงชนต้องคิดสืบสาวเหตุปัจจัยและจุดประสงค์ ๔) การเคลื่อนที่เข้าหากลุ่มผู้ชุมนุมคิดพิจารณาให้เข้าใจก่อนลงมือปฏิบัตินี้ถึงหลักการและจุดมุ่งหมาย ๕) การใช้คลื่นเสียงเป็นการพิจารณาหาทางปัญหา หาเหตุและผลใช้กำลังอย่างเหมาะสม ๖) การใช้แก๊สน้ำตา พิจารณาใช้เพื่อใช้กำลังให้น้อยที่สุดและหยุดเมื่อหมดความจำเป็น ๗) ปะทะบังคับร่างกายต้องพิจารณาถึงความเสียหายหรือการบาดเจ็บจะต้องให้เกิดน้อยที่สุด ๘) การฉีดน้ำต้องคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียมพิจารณาถึงความเสียหายหรือการบาดเจ็บจะต้องให้เกิดน้อยที่สุด ๙) การใช้กระสุนยางพิจารณาตามความรุนแรงของสถานการณ์ ๑๐) การใช้อาวุธปืนคิดแบบวิเคราะห์ พิจารณาการใช้ความรุนแรงให้น้อยที่สุด หากไม่จำเป็น

Thesis Title : THE APPLICATION OF BUDDHIST PEACEFUL MEANS FOR
PROTESTORS CONTROLLING OF METROPOLITAN POLICE
BUREAU

Researcher : Pol.Sen.Sgt.Maj. SURACHAI KAEWKOON

Degree : Doctor of Philosophy (Public Administration)

Thesis Supervisory Committee

: Assistant Professor Dr. Surapon Suyaprom
B.A (Pol.Sc.), M.A. (Pol.Sc.), Ph.D. (Pol.Sc.)

: Asst. Prof. Dr. Somchai Srinok B.A., M.A., Ph.D.

Date of Graduation : 31 March 2015

ABSTRACT

This research is named “The application of buddhist peaceful means for protestors controlling of metropolitan police bureau” Its objectives are specified in the research 1) for study the general conditions of formations in Metropolitan Police Bureau, 2) for study the concepts, theories, and principles of the Buddhist peace ways of it and 3) for presenting the application to use the Buddhist peace ways to control the riot. The type of research is the qualitative by collecting the documentaries and the other researches. It is no doubt that the in-depth interview has been done from the sample group of the people who gave the most important information for twenty-five persons. Its tools are the semi-structural interview, in-depth interview and focus group with the ten experts for rechecking the documents.

Findings of study :

1. The general conditions about formations of this is found that it is performed along the universal rules that have the standard strategy controlling the riot under the regulations of Royal Thai Police office which proclaimed the practice rules with the most important items consisting of 1) the rules in exercising the force to control the riot by it and 2) the level of this in the Metropolitan Police Bureau.

2. Its principles of the Buddhist peace ways in the Metropolitan Police Bureau. It is found that the systematical intention with the ten items is the best practice and can be applied to control the riot. It consists of 1) the way of thinking of finding the original reasons, 2) the way of separated thinking, 3) the way of thinking and knowing the normality, 4) the way of thinking of problem resolution, 5) the way of thinking of connection with whole system, 6) the way of thinking of benefits or non-benefits and the good position, 7) the way of thinking of true or fake valuation,

8) the way of creative or positive thinking, 9) the way of the recent thinking, 10) the way of analytical thinking.

3. Its application is found that the application of the systematical intention to the enforcement law and its level of using the force to control the riot. It is formation of the enforcement law and the Buddhist peace way:

3.1 The law of enforcement under the Buddhist peace way It is in the systematical intention that is applied to the enforcement law to control the riot of the Metropolitan Police Bureau. So it consists of 1) the separated thinking that is in the first time non-violence if it can be done or it does not harm anyone, 2) the basic thinking of the good or bad benefits if the force must be used, it is really necessary to command, 3) the deeper thinking of the originated reasons for only enforce the law, 4) the recycling thinking of contemplating the true rules that no any rules are excepted for the wrong law, 5) the practical thinking of problem resolution that the right reasons are presented to force in the law's intention, 6) thinking of the characteristic of nature is that it will be stopped at once when no any need of it, 7) thinking of the true or fake valuations is that calamity or injury will not appear or if it appears, it is at least level, 8) the creative or positive thinking is that it will be contemplated the levels of enforcement under the law from the violence or the danger in many different situations, 9) the recent thinking is that the officials or police have to alert and realize to self-training in using the pluralist force, 10) thinking of separating the parts of problem that the officials or police only realize in the non-violence.

3.2 The level in using the enforcement under the Buddhist peace way It is a way of systematically thinking and applied to the level in the enforcement to control the riot of the Metropolitan Police Bureau. Absolutely, it consists of 1) the analytical thinking of the protests by the law peacefully, 2) realizing the real situation for command and controlling it, 3) making line up and tools to control it by thinking of reasons or objectives, 4) moving to it by thinking and understanding of ways and the objectives before controlling it, 5) using the sounds wave by understanding the problems and exercising the force properly, 6) using the tear gas by thinking of the least officials or police and canceling at once when no needing them, 7) arresting the protesters by thinking of the least injury or lost, 8) spurting water by thinking of the true or fake valuation and hoping the least injury or lost, 9) firing the blank bullets with guns by contemplating the real situation, 10) firing the real bullets with gun by contemplating the real situation and reducing the violence if no need to do.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดีเพราะได้รับความเมตตาและการช่วยเหลือแนะนำอย่างดียิ่งจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ คือ ผศ.ดร. สุรพล สุยะพรหม และ ผศ.ดร. สมชัย ศรีนอก ซึ่งท่านได้อนุเคราะห์ให้คำปรึกษาแนะนำทั้งในส่วนการสืบค้นเนื้อหาสาระและวิธีการเขียนเป็นอย่างดี และขอขอบคุณ พล.ท.ดร. วีระ วงศ์สรรค์ ที่ท่านได้ช่วยแนะนำปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง ทำให้วิทยานิพนธ์นี้มีความสมบูรณ์มากที่สุดจึงขอกราบขอบคุณอาจารย์ทุกท่านไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ตลอดจนผู้เชี่ยวชาญที่ได้เข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ ทุกรูป ทุกท่าน ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล และชี้แนะแนวทางการปรับปรุงแก้ไขให้ผลงานวิจัยครั้งนี้ดียิ่งขึ้นไป

ขอกราบขอบพระคุณพระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์, ดร., ที่เมตตามาเป็นประธานสอบประชาพิจารณ์ และ รศ. ประณต นันทิยะกุล, ผศ.ดร. สุรพล สุยะพรหม, ผศ.ดร. เมธาพันธ์ โพธิ์ธีรโรจน์, อ. ดร. สุรียา รักษาเมือง กรรมการสอบประชาพิจารณ์ ที่กรุณาให้ข้อเสนอแนะปรับปรุงแก้ไข เพื่อความถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณพระครูปริยัติกิตติธำรง, ผศ.ดร. ที่เมตตามาเป็นประธานสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ และ อ.ดร.บุญเลิศ ไพรินทร์ ผศ.ดร.เมธาพันธ์ โพธิ์ธีรโรจน์ ผศ.ดร.สมชัย ศรีนอก ผศ.ดร. สุรพล สุยะพรหม กรรมการสอบป้องกันป้องกันวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้ข้อเสนอแนะปรับปรุง เพื่อความถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ ช่วยแนะนำและจุดประกายแนวคิดในการศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิตครั้งนี้ขอขอบพระคุณกัลยาณมิตรร่วมรุ่นและกัลยาณมิตรต่างรุ่นทุกคน ผู้เป็นแบบอย่างด้านการทำวิทยานิพนธ์และเป็นมิตรที่มีน้ำใจในการเขียนวิทยานิพนธ์

กราบขอบพระคุณคณะผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ให้โอกาสในการศึกษาและให้กำลังใจในการศึกษา ตลอดถึงกัลยาณมิตรทุกท่านที่ไม่ได้เอ่ยนาม คอยเป็นกำลังใจถามไถ่เรื่องการศึกษาด้วยดีตลอดมา

คุณประโยชน์ที่เป็นบุญกุศลอันใดที่เกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอน้อมถวายเป็น พุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชาและเป็นเครื่องบูชาพระคุณ บิดา มารดา พระคุณครูอาจารย์ทุกท่านผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้ศิษย์ได้เกิดสติปัญญา และเป็นแรงบันดาลใจให้กำลังใจในการศึกษา ตั้งแต่นั้นจนถึงปัจจุบันด้วยความรักและเมตตาเสมอมา

ดาบตำรวจสุรชัย แก้วคุณ

๓๑ มีนาคม ๒๕๕๘

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(ก)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(ค)
กิตติกรรมประกาศ	(ฉ)
สารบัญ	(ช)
สารบัญตาราง	(ณ)
สารบัญภาพ	(ญ)
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	(ฎ)
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๓
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๓
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๔
๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๖
บทที่ ๒ ทบทวนเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับฝูงชน	๗
๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความขัดแย้ง	๒๖
๒.๓ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน	๓๙
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับพุทธสันติวิธี	๕๕
๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับ กองบัญชาการตำรวจนครบาล	๑๑๑
๒.๖ ยุทธวิธีพื้นฐานการควบคุมฝูงชน	๑๑๗
๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๑๔๗
๒.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๖๑

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๖๒
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๑๖๒
๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย	๑๖๓
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๑๖๔
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๑๖๕
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๑๖๘
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๑๖๙
๔.๑ สภาพทั่วไปในการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล	๑๖๙
๔.๒ การประยุกต์ใช้ พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล	๑๙๙
๔.๓ องค์ความรู้จากการวิจัย	๒๒๘
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	๒๓๔
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๒๓๔
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๒๓๘
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๒๔๖
บรรณานุกรม	๒๔๗
ภาคผนวก	๒๕๗
ภาคผนวก ก ภาพประกอบการสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่มเฉพาะ	๒๕๘
ภาคผนวก ข หนังสือขอเชิญเข้าร่วมสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ	๒๗๒
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิติสืบเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๒๘๕
ภาคผนวก ง แบบสัมภาษณ์	๓๑๑
ประวัติผู้วิจัย	๓๑๔

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๒.๑ ความหมายของฝูงชน	๙
๒.๒ ความเป็นมาของการควบคุมฝูงชน	๑๗
๒.๓ ขีดความสามารถในการปฏิบัติงานควบคุมฝูงชนของตำรวจ	๒๓
๒.๔ แนวคิดหลักการควบคุมฝูงชน	๒๕
๒.๕ ความหมายการความขัดแย้ง	๓๑
๒.๖ ทฤษฎีเกี่ยวกับความขัดแย้ง	๓๘
๒.๗ ความหมายสิทธิมนุษยชน	๔๔
๒.๘ แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน	๔๗
๒.๙ ทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน	๕๕
๒.๑๐ ความหมายพุทธสันติวิธี	๗๐
๒.๑๑ แนวคิดเกี่ยวกับพุทธสันติวิธี	๗๕
๒.๑๒ ทฤษฎีเกี่ยวกับพุทธสันติวิธี	๑๑๑
๒.๑๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๑๖๐
๓.๑ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย	๑๖๓
๔.๑ การประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล	๑๘๒
๔.๒ กฎการใช้กำลัง	๑๙๒
๔.๓ ระดับการใช้กำลัง	๑๙๘
๔.๔ กฎการใช้กำลังกับโยนโสมนสิการ	๒๐๗
๔.๕ ระดับการใช้กำลังกับโยนโสมนสิการ	๒๑๐

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
๒.๑ แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย	๑๖๑
๔.๑ แสดงที่มาของกฎการใช้กำลัง	๑๘๒
๔.๒ แสดงการใช้อุปกรณ์ควบคุมฝูงชนหรือยุทธวิธีตามระดับ การใช้กำลังแบบขั้นบันได	๑๘๔
๔.๓ กฎการใช้กำลังแบบโยนโสมนสิการ กองบัญชาการตำรวจนครบาล	๒๒๐
๔.๔ ระดับการใช้กำลังแบบโยนโสมนสิการ กองบัญชาการตำรวจนครบาล	๒๒๗
๔.๕ แบบจำลอง : การประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล	๒๒๙

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อในสารนิพนธ์นี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎก ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยได้กล่าวถึงแหล่งที่มา/เล่ม/ข้อ/หน้า ตามลำดับ เช่น ส.ส. ๑๕/๑๖๕/๕๑ หมายถึงสังยุตตนิกาย สคาถวรรค เล่มที่ ๑๕ ข้อที่ ๑๖๕ หน้า ๕๑

คำอธิบายอักษรย่อ

วิ.ม. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.จ. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	จุฬวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค	(ภาษาไทย)
ที.สี. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ขุ.จ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย จุฬนทีเส	(ภาษาไทย)
ขุ.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย มหานทีเส	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.อิติ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ	(ภาษาไทย)
ขุ.ป. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย ปฏิสัมภีทามวรรค	(ภาษาไทย)
ขุ.สุ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย สุตตนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.เอก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย เอกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทุก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย ทุกนิบาต	(ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์	(ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปณณาสก์	(ภาษาไทย)
ส.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ส. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา.อ. (ไทย)	=	ทีฆนิกาย	สุ่มังคละวิลาสิณี ปาฎิกวรรค อรรถกถา	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ.อ. (ไทย)	=	ขุททกนิกาย	ปรมัตถโชติกา ขุททกปาฐ อรรถกถา	(ภาษาไทย)
ขุ.อ.อ. (ไทย)	=	ขุททกนิกาย	ปรมัตถทีปนี อุทาน อรรถกถา	(ภาษาไทย)
ขุ.สุ.อ. (ไทย)	=	ขุททกนิกาย	ปรมัตถโชติกา สุตตนิบาต อรรถกถา	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันกระแสประชาธิปไตย และสิทธิมนุษยชน ได้เป็นกระแสสากลของทุกมุมโลกไปแล้ว สถานการณ์การเรียกร้อง ชุมนุม ก็มีลักษณะแตกต่างไปจากเดิม เข้าสู่ยุคการสื่อสารไร้พรมแดน มีการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทุกภาคส่วนในสังคมไทย และสังคมระหว่างประเทศ โดยเฉพาะหลังเหตุการณ์ชุมนุมประท้วง ขับไล่รัฐบาลที่เกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๘^๑ ต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน กระแสสังคมได้มีการเรียกร้องให้เจ้าหน้าที่ตำรวจปฏิบัติควบคุมฝูงชนตามแบบมาตรฐานสากล ตามหลักการของระบอบประชาธิปไตย โดยไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชน ไม่ให้เกิดการนองเลือด ไม่ให้เกิดการประทะกันระหว่าง ผู้ชุมนุมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ

การจลาจล เป็นรูปแบบหนึ่งของการก่อความไม่สงบต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทรัพย์สินหรือประชาชน ซึ่งมีลักษณะเป็นการปรากฏตัวออกมาทันใดของกลุ่มคนที่ไม่มีการจัดระเบียบและทุนหันพลันแล่นที่จะใช้ความรุนแรง ถึงแม้ว่าอาจมีคนเดียวหรือกลุ่มคนพยายามที่จะนำหรือควบคุมการจลาจล แต่ส่วนใหญ่แล้วการจลาจลมักไร้ระเบียบเป็นธรรมดาและแสดงพฤติกรรมฝูง

การรับมือกับการจลาจลมักจะเป็นงานยากของตำรวจบ่อยครั้ง และเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ถูกส่งตัวไปรับมือกับการจลาจลมักจะถูกโยกวิธีและลูกของปราบจลาจล ตำรวจยังอาจใช้แก๊สน้ำตาหรือแก๊สซีเอสเพื่อหยุดผู้ก่อการจลาจล ตำรวจปราบจลาจลส่วนใหญ่ใช้วิธีอาวุธไม่ร้ายแรงในการควบคุมฝูงชน อย่างเช่น ปืนลูกซองที่ยิงกระสุนยางและกระสุนดงตะกั่วเพื่อทำให้ได้รับบาดเจ็บหรือทำให้ผู้ก่อการจลาจลง่ายต่อการจับกุม

ตำรวจมักจะเป็นผู้รับผิดชอบการรับมือกับการจลาจล (การควบคุมฝูงชน) ถึงแม้ว่าวิธีการควบคุมฝูงชนอาจแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ ยุทธวิธีและอาวุธที่ใช้สามารถรวมไปถึงสุนัขจิ้งจอก ปืนฉีดน้ำแรงดันสูง กระสุนพลาสติก กระสุนยาง สเปรย์พริกไทย กระสุนดงตะกั่ว ซึ่งถึงแม้ว่าจะได้รับการอธิบายว่าเป็นอาวุธไม่ร้ายแรงหรือถึงแก่ชีวิต ก็มีประชาชนบางส่วนที่ได้รับการระบุว่าเสียชีวิตหรือได้รับบาดเจ็บเนื่องจากการใช้งาน

ตำรวจมีหน้าที่รับผิดชอบในการรักษาความสงบเรียบร้อยทั่วไป ในกรณีการควบคุมฝูงชน ตำรวจมีหน้าที่เริ่มตั้งแต่ที่ผู้คนรวมตัวเป็นฝูงชน (Crowd) เพื่อป้องกันไม่ให้ฝูงชนขาดการควบคุม ไร

---

^๑ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, คู่มือการปฏิบัติในการควบคุมฝูงชน, (โรงพิมพ์ประสานมิตร : กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๒), หน้า ๗.

ระเบียบ วุ่นวาย (Chaos) กระทั่งเป็นฝูงชนบ้าคลั่ง (Mob) แต่อย่างไรก็ตาม หากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้พัฒนาขึ้นไปจนถึงระดับการจลาจล (Riot) การกบฏ (Insurrection) สงครามกลางเมือง (Civil war) หรือการก่อความไม่สงบ (Insurgency warfare) โดยมีอาวุธรุนแรงหลากหลายรูปแบบ แม้กระทั่งมีขบวนการก่อการร้าย (Terrorism) ที่แฝงเข้ามาในฝูงชน หรือฝูงชนใช้ยุทธวิธีแบบกองโจร (Guerrilla warfare) ถ้ามีการประกาศใช้กฎหมายความมั่นคง เช่น พรบ.รักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พรก.บริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน หรือกฎอัยการศึก กำลังทหารจะเป็นหน่วยหลักในการควบคุมสถานการณ์ ส่วนกองกำลังตำรวจจะขึ้นควบคุมการปฏิบัติภาษาทหาร เรียกว่า ขึ้นควบคุมทางยุทธการ กับเจ้าหน้าที่ทหารเพื่อเข้าปฏิบัติการต่อไป^๒

วิธีการที่จะกำกับควบคุมฝูงชนนั้นเป็นสิ่งที่จะคิดหาวิธีสร้างรูปแบบแนวทางได้ยากอย่างยิ่ง ไม่ต้องพูดถึงบทบาทความเป็นผู้นำในการระงับยับยั้งไม่ให้เกิดการชุมนุมของกลุ่มคนที่เรียกกันว่า (มีอบหรือ Mob) นั้นถือว่าเป็นเรื่องที่ทำได้ยากอย่างยิ่งเช่นกัน แต่ด้วยพระพุทธานุภาพเป็นศาสนาแห่งความสันติภาพและเหตุผล ย่อมสามารถนำหลักการที่มีเหตุผลมาประยุกต์ใช้ในการกำกับดูแลและควบคุมฝูงชนที่เกิดขึ้นอยู่เนืองๆ ในสังคมปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นการชุมนุมทางการเมือง การชุมนุมเรียกร้องความเป็นธรรมในเรื่องต่างๆ ในองค์กรต่างๆ ได้^๓

พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้เมื่อครั้งที่พระองค์ได้ส่งพระอรหันตสาวกจำนวน ๖๐ รูป ไปเผยแผ่พระศาสนาครั้งแรกว่า ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่พหุชน เพื่อความสุขแก่พหุชน เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย อีกทั้งยังได้ทรงขอร้องให้พระสาวกเดินทางไปเพียงรูปเดียวในแต่ละเส้นทาง ซึ่งหมายถึงคนๆ เดียวไปสร้างประโยชน์สุขคือการดับทุกข์ ซึ่ง “ทุกข์” หรือความทุกข์นี้ตีความได้อีกนัยหนึ่งว่าปัญหาหรือความขัดแย้งนั่นเอง โดยที่ความทุกข์คือความคับแค้นใจ ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ เมื่อเกิดปัญหา ความขัดแย้งก็ตามมา เมื่อเกิดความขัดแย้งแล้ว บุคคลผู้มีความขัดแย้งก็จะหาแนวร่วมที่มีความคิดเห็นเช่นเดียวกับตน ซึ่งก็ได้แก่บุคคลที่มีความทุกข์แบบเดียวกัน ดังนั้นการรวมตัวกันเป็น Mob หรือฝูงชน หรือกลุ่มบุคคลจึงหมายถึงการรวมตัวของ “ทุกข์ก้อนใหญ่” ที่รอให้พระสงฆ์หรือพุทธศาสนิกชนผู้มีความรู้ความสามารถได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปคลี่คลายปัญหาหรือกำจัดทุกข์ก้อนใหญ่นั้น

พุทธวิธีการที่จะขจัดความรุนแรง เพื่อที่จะทำให้เกิดสันติภาพได้นั้น จำเป็นที่จะต้องเริ่มต้นที่สันติภาพภายในตัวบุคคล ด้วยการลดความโลภ โกรธ หลง ก่อน แล้วสันติภาพก็จะสะท้อนออกมาสู่ภายนอก ดังที่พระราชวรมุณีได้กล่าวไว้ว่า หากเราไม่มีสันติภาพภายในแล้ว ก็ยากที่จะทำให้เกิดสันติภาพภายนอกขึ้น เพราะคนที่ไม่มีสันติใจในใจ ไม่มีความสงบ ใจก็จะมีทุกข์ คนที่จิตใจมีทุกข์ก็

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕.

จะระบายความทุกข์ออกไป ทำให้เกิดปัญหาที่คือความทุกข์ เมื่อมีปัญหาแก้ไม่ได้ก็หาทางระบายออก จึงทำให้ขาดสันติภาพภายนอกตามมา

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงศึกษาถึงการประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของ กองบัญชาการตำรวจนครบาล เพื่อทราบถึงการประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อควบคุมฝูงชน ของ กองบัญชาการตำรวจนครบาลเหตุ และปัจจัยของความขัดแย้ง ตลอดจนความรุนแรง เพื่อเปลี่ยนแปลง ความขัดแย้ง ลดความรุนแรงโดยสันติวิธีในการกำกับ และการควบคุมฝูงชนของกองบัญชาการตำรวจ นครบาล ภายใต้หลักพุทธสันติวิธี

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของรูปแบบการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนคร บาล

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักพุทธสันติวิธีที่เหมาะสมสำหรับการควบคุมฝูงชน

๑.๒.๓ เพื่อนำเสนอการประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการ ตำรวจนครบาล

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ สภาพทั่วไปของรูปแบบการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล เป็น อย่างไรบ้าง

๑.๓.๒ แนวคิด ทฤษฎี และหลักพุทธสันติวิธีที่เหมาะสมสำหรับการควบคุมฝูงชน มี อะไรบ้าง

๑.๓.๓ การประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนคร บาล ควรเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการ ตำรวจนครบาล” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในการวิจัย ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลแบ่งเป็น ๒ ส่วน ดังนี้

๑. ข้อมูลปฐมภูมิ

เนื้อหาที่เป็นข้อมูลปฐมภูมิ : เป็นการศึกษาการประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญที่มีความรู้ความเข้าใจ และมีความเกี่ยวข้องกับการควบคุมฝูงชนตามแนวพุทธสันติวิธี

๒. ข้อมูลทุติยภูมิ

เนื้อหาที่เป็นข้อมูลทุติยภูมิ : เป็นการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล โดยศึกษาจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับรูปแบบการควบคุมฝูงชนตามแนวพุทธสันติวิธี กองบัญชาการตำรวจนครบาล ได้แก่ เจ้าหน้าที่ตำรวจ ที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมฝูงชนจำนวน ๒๐ นาย^๔ และพระสังฆาธิการ จำนวน ๕ รูป

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยได้กำหนดเขตพื้นที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการควบคุมฝูงชนตามแนวพุทธสันติวิธี กองบัญชาการตำรวจนครบาล โดยเลือกเก็บข้อมูล เกี่ยวกับรูปแบบการควบคุมฝูงชนตามแนวพุทธสันติวิธี ของกองกำกับการควบคุมฝูงชน ๑ และกองกำกับการควบคุมฝูงชน ๒ สังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ให้คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล ไว้ดังนี้

การประยุกต์ใช้ หมายถึง การนำหลักการมาปรับใช้ให้เป็นประโยชน์ในการดำเนินการ

พุทธสันติวิธี หมายถึง การดำเนินงานที่อยู่บนพื้นฐานของหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ ในที่ต่างๆ กับบุคคลต่างๆ ตามที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก คัมภีร์ และวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา

การควบคุมฝูงชน หมายถึง การใช้วิธีการในการรักษาความสงบทั้งก่อนการชุมนุม ระหว่าง และหลังการชุมนุม เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย

---

^๔ กองบัญชาการ ตำรวจนครบาล, (ออนไลน์), แหล่งที่มา : <http://www.metro.police.go.th/> (๑๕ มกราคม ๒๕๕๕).

โยนิโสมนสิการ หมายถึง การพิจารณาอย่างรอบคอบถี่ถ้วน ทางพุทธศาสนาถือว่ามีความค่าเท่ากับความไม่ประมาท การใช้ความคิดถูกวิธี ความรู้จักคิด คิดเป็น คือ ทำในใจโดยแยบคาย การใช้ความคิดถูกวิธี คือ การกระทำในใจโดยแยบคาย มองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณาสืบค้นถึงต้นเค้า สวาทาเหตุผลจนตลอดสายแยกแยะออกพิเคราะห์ด้วยปัญญาที่คิดเป็นระเบียบและโดย อุบายวิธีให้เห็นสิ่งนั้นๆ หรือปัญหานั้นๆ ตามสภาวะและตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย ประกอบด้วยวิธีคิด ๑๐ ประการ คือ^๕

๑. วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย
๒. วิธีคิดแบบแยกแยะองค์ประกอบ
๓. วิธีคิดแบบสามัญลักษณะหรือวิธีคิดแบบรู้เท่าทันธรรมดา
๔. วิธีคิดแบบอริยสังข์หรือวิธีคิดแบบแก้ปัญหา
๕. วิธีคิดแบบบรรณธรรมสัมพันธ์หรือคิดตามหลักการและความมุ่งหมาย
๖. วิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก
๗. วิธีคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม
๘. วิธีคิดแบบปลูกเร้าคุณธรรมหรือคิดแบบสร้างสรรค์
๙. วิธีคิดแบบเป็นอยู่ในปัจจุบัน
๑๐. วิธีคิดแบบวิภาษวาทหรือวิธีคิดแบบวิเคราะห์

กองบัญชาการตำรวจนครบาล หมายถึง กองกำกับการควบคุมฝูงชน สังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล ซึ่งประกอบไปด้วยกองบัญชาการตำรวจนครบาล ได้แก่ กองกำกับการควบคุมฝูงชน ๑ และกองกำกับการควบคุมฝูงชน ๒ สังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล

---

^๕ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๖๗๐-๖๗๑.

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๖.๑ ทำให้ทราบถึงสภาพทั่วไปในของรูปแบบการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล

๑.๖.๒ ทำให้ทราบถึงแนวคิด ทฤษฎี และหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมเพื่อการประยุกต์ใช้ในการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล

๑.๖.๓ ทำให้ทราบถึงการประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล

๑.๖.๔ ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปเป็นข้อมูลหรือประยุกต์ใช้ในการควบคุมฝูงชนตามแนวพุทธสันติวิธีของกองบัญชาการตำรวจนครบาล ต่อไป

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับแนวความคิดและทฤษฎีต่างๆ ซึ่งประกอบด้วย แนวความคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล รวมทั้ง ข้อมูลกองบัญชาการตำรวจนครบาล และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งได้แยกออกเป็น งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตำรวจและการควบคุมฝูงชน งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพุทธสันติวิธี และกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการควบคุมฝูงชน
- ๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความขัดแย้ง
- ๒.๓ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน
- ๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับพุทธสันติวิธี
- ๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับกองบัญชาการตำรวจนครบาล
- ๒.๖ ยุทธวิธีพื้นฐานการควบคุมฝูงชน
- ๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๘ กรอบแนวคิดการวิจัย

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการควบคุมฝูงชน

๒.๑.๑ ความหมายการควบคุมฝูงชน

ฝูงชน (Crowd) ความหมายทางสังคมวิทยา หมายถึง คนจำนวนหนึ่งซึ่งมารวมตัวกัน ในเวลาใดเวลาหนึ่ง โดยมีจุดมุ่งหมายของความตั้งใจร่วมกัน มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางจิตใจ และพฤติกรรม พฤติกรรมร่วมของฝูงชนหรือพฤติกรรมฝูงชน เป็นรูปแบบของพฤติกรรมร่วมที่มีความก้าวร้าวรุนแรง มีการปฏิบัติที่รุนแรง เนื่องจากมีความใกล้ชิดกันทางกายภาพ มีการเร้าอารมณ์เป็นวงจรร ทำให้เกิดการระบอบทางอารมณ์ ไม่มีเหตุผล ไม่เกรงกลัวกฎหมายบ้านเมืองเพราะฝูงชนไม่มีโครงสร้างแต่ละคนเป็นเพียงส่วนหนึ่งของกลุ่มที่เกิดขึ้นชั่วคราวเท่านั้น^๑

---

^๑ วิกิพีเดีย, **หลักการควบคุมฝูงชน**, (ออนไลน์), แหล่งที่มา : <http://th.wikipedia.org/wiki/> (๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๓).

การควบคุมฝูงชน หมายถึง การใช้วิธีการในการแก้ไขปัญหาการชุมนุมเรียกร้องที่ผิดกฎหมายหรืออาจผิดกฎหมาย^๒ โดยรวมถึงวิธีการแสดงกำลังของตำรวจ การควบคุมพื้นที่การชุมนุม เทคนิคการสลายการชุมนุม และวิธีการจับกุม หรือวิธีการอื่นใดในการรักษาความสงบเรียบร้อยหรือบังคับใช้ให้เป็นไปตามกฎหมาย^๓

การควบคุมฝูงชน หมายถึง การใช้วิธีการในการรักษาความสงบ การชุมนุมเรียกร้องที่ถูกต้องตามกฎหมายในที่สาธารณะ ทั้งก่อนการชุมนุม ระหว่าง และหลังการชุมนุม เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย และความปลอดภัยของการชุมนุมที่ถูกต้องตามกฎหมาย

การควบคุมฝูงชนจะทำได้ก็ต่อเมื่อฝูงชนเพิ่งเริ่มเกิดขึ้นเพราะถ้าฝูงชนเกิดขึ้นแล้ว การควบคุม หรือสลายฝูงชนจะทำได้ยากสิ่งที่สามารถควบคุมฝูงชนได้คือ

๑) ตัวสมาชิกที่เข้าร่วมฝูงชนเองโดยผู้เข้าร่วมในฝูงชนไม่เกิดอารมณ์คล้อยตามมาจากผลประโยชน์ไม่สอดคล้องกัน หรือความคิดเกี่ยวกับศีลธรรมยังควบคุมอยู่การเข้าฝึกกำลังก็ทำได้ยาก

๒) ผู้นำฝูงชน ซึ่งเกิดขึ้นภายหลัง เพราะในสภาวะการณ์ของฝูงชนคนจะเกิดความขัดแย้งไม่แน่ใจจึงต้องการผู้นำและบุคคลที่สามารถแนะแนวทางปลดปล่อยอารมณ์ได้อย่างชัดเจน จะได้รับการยอมรับให้เป็นผู้นำ

๓) ควบคุมจากภายนอก คือ

ก. โดยดินฟ้าอากาศเช่น ในฤดูหนาวพฤติกรรมของฝูงชนเกิดขึ้นได้ยากเพราะคนอยู่แต่ในบ้าน

ข. โดยการเข้าแทรกแซงโดยการพยายามแยกหัวหน้าออก หรือ พยายามสร้างจุดสนใจขึ้นหลายๆ จุดเพื่อฝูงชนจะได้แยกเป็นกลุ่มเล็กๆ

ค. โดยการใช้กำลังซึ่งเป็นวิธีที่รุนแรงไม่เป็นที่นิยมเพราะอาจลุกลามไปสู่เรื่องอื่นๆ ได้^๔

ฝูงชน หมายถึง กลุ่มคนที่รวมตัวกันอย่างไม่ถาวรโดยมีจุดร่วมในทางอารมณ์และมีความสนใจต่อสิ่งเร้าเดียวกันมีความใกล้ชิดกันในทางกายภาพกลุ่มคนที่รวมตัวกันนี้แม้จะไม่มีโครงสร้างของกลุ่มแต่ก็มีปฏิสัมพันธ์ต่อสิ่งเร้าร่วมกัน Kingsley Davis ได้จำแนกประเภทของฝูงชน ดังต่อไปนี้

^๒ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, คู่มือการปฏิบัติหน้าที่ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๒, (ออนไลน์), แหล่งที่มา : <http://www.police.go.th/> (๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๗).

^๓ จารักษ์ แสงทวีป, วิธีการควบคุมฝูงชน, (กรุงเทพมหานคร : สหมิตรการพิมพ์, ๒๕๓๓), หน้า ๘.

^๔ ปราโมทย์ นุชสำเนียง, พ.ต.ท., การป้องกันและปราบปรามจลาจล, (นครปฐม : กองบัญชาการโรงเรียนนายร้อยตำรวจ, ๒๕๓๓), หน้า ๑๒.

๑. ผู้ชมซึ่งยังคงเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างสังคมหรือผู้ชมที่ยังอยู่ภายใต้บรรทัดฐาน (Crowd articulated with the social structure) ได้แก่

๑.๑ กลุ่มผู้ชม (Audience Crowd) เป็นกลุ่มคนซึ่งรวมตัวกันโดยมีจุดรวมอันเป็นสิ่งเร้าภายนอกพร้อมเช่นผู้ชมภาพยนตร์รอบเดียวผู้เข้าร่วมชมการแข่งขันกีฬา เป็นต้น

๑.๒ กลุ่มชุมนุม (Conventionalized Crowd) เป็นลักษณะคล้ายกับกลุ่มผู้ชม กล่าวคือเป็นกลุ่มคนซึ่งรวมตัวกันโดยมีจุดรวมอันเป็นสิ่งเร้าร่วมกันแต่กลุ่มชนนั้นจะลักษณะเป็นเพียงผู้ดูผู้ฟังโดยไม่มีพฤติกรรมตอบโต้สำหรับกลุ่มชนนั้นบุคคลในกลุ่มจะร่วมทำกิจกรรมด้วยกันเช่นการเข้าร่วมพิธีศาสนกิจการเข้าร่วมประเพณีท้องถิ่น เป็นต้น

๑.๓ ผู้ชมที่แสดงออก (Expressive Crowd) เป็นผู้ชมที่เกิดต่อเนื่องจากกลุ่มผู้ชมโดยบุคคลในกลุ่มเหล่านั้นจะแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจทางอารมณ์เช่นการร้องรำการตะโกนและผิวปากการเต้นรำการปรบมือ เป็นต้นและก่อให้เกิดความตื่นเต้นและพึงพอใจต่อการแสดงออกร่วมกันนั้น

ตาราง ๒.๑ ความหมายการควบคุมฝูงชน

นักวิชาการ	ข้อค้นพบ
วิกิพีเดีย, หลักการควบคุมฝูงชน, (๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๓)	เป็นรูปแบบของพฤติกรรมร่วมที่มีความก้าวร้าวรุนแรง มีการปฏิบัติที่รุนแรง
สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, (๒๕๕๒)	การควบคุมฝูงชน หมายถึง การใช้วิธีการในการแก้ไขปัญหาการชุมนุมเรียกร้องที่ผิดกฎหมาย
ปรามิทย์ นุชสำเนียง, (๒๕๓๓, หน้า ๑๒).	การควบคุมฝูงชน หมายถึง การใช้วิธีการในการรักษาความสงบทั้งก่อนการชุมนุม ระหว่าง และหลังการชุมนุม เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย
จารักษ์ แสงทวีป, (๒๕๓๓, หน้า ๘).	วิธีการแสดงกำลังของตำรวจ การควบคุมพื้นที่การชุมนุม เทคนิคการสลายการชุมนุม และวิธีการจับกุม หรือวิธีการอื่นใดในการรักษาความสงบเรียบร้อยหรือบังคับใช้ให้เป็นไปตามกฎหมาย

๒.๑.๒ ความเป็นมาของการควบคุมฝูงชน

สภาพปัญหาภายในประเทศไทยทุกวันนี้มีความขัดแย้งทางด้านความคิดไม่ว่าจะเป็นแง่มุมวิธีคิดในทางการเมืองหรือเรื่องผลประโยชน์ส่วนตัวของกลุ่มของพวกพ้องหรือแม้กระทั่งกลุ่มคนส่วน

ใหญ่ประกอบกับปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลกราคาน้ำมันพุ่งสูงขึ้นทำให้เกิดผลกระทบต่อทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐเอกชนอุตสาหกรรมภาคบริการเลยสัตว์ราคาสินค้าภาคตกต่ำจนหน่วยงานภาครัฐและรัฐบาลเตรียมรับมือกับสถานการณ์ไม่ทันและขณะนี้ประเทศไทยประสบปัญหาทางการพัฒนาประเทศที่ควรจะเป็นไปอย่างต่อเนื่องแต่กลับมาก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ที่รัฐจะทำให้เกิดความเดือดร้อนต่อประชาชนทั่วทั้งประเทศจนเกิดการรวมตัวกันเพื่อให้หน่วยงานหรือรัฐบาลหันมาให้ความสนใจในการแก้ปัญหาในด้านต่างๆ ของประชาชนโดยกฎหมายรัฐธรรมนูญได้ให้สิทธิในการชุมนุมประท้วงได้โดยสงบซึ่งเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องก็มีกฎหมายระเบียบที่เกี่ยวข้องให้เข้ามาดำเนินการทั้งในด้านความปลอดภัยของบุคคลสถานที่ราชการการอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น การจราจรการสุขาภิบาล

แต่อย่างไรก็ตามหากกลุ่มผู้ชุมนุมประท้วงได้ก่อให้เกิดความรุนแรงมีการทำร้ายบุคคลทำลายทรัพย์สินของผู้อื่นจนเกิดการจลาจลและไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเจ้าหน้าที่ต้องใช้มาตรการตามกฎหมายเข้ามาแก้ไขปัญหาเหตุวิกฤตโดยต้องใช้ความระมัดระวังอดทนและปฏิบัติตามขั้นต่างๆ ในการควบคุมฝูงชนให้กลับสู่ในภาวะปกติโดยเร็วและหากดำเนินการตามขั้นตอนแล้วเหตุการณ์ยังไม่สงบและมีแนวโน้มจะเกิดความรุนแรงขึ้นอย่างเป็นวงกว้างอาจใช้กำลังในการเข้าสลายการชุมนุมเพื่อยึดพื้นที่คืนและให้การชุมนุมนั้นยุติลงแต่ต้องอยู่ในกรอบของกฎหมาย^๕ ซึ่งทำงานในภาควิชาสังคมวิทยา มหาวิทยาลัยชิคาโกได้จัดพิมพ์เค้าโครงคำบรรยายของ Park ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมรวมหมู่ซึ่งงานพิมพ์นี้ McPhail เห็นว่ามีนัยที่สำคัญสามประการคือประการแรกเป็นการรวบรวมงานสำคัญของ Park ที่อธิบายพฤติกรรมรวมหมู่ว่าเป็นฝูงชนที่ก่อรูปและพัฒนาขึ้นภายใต้บริบทของภาวะความวุ่นทางสังคม (Social unrest) ประการที่สองเป็นความพยายามที่จะพัฒนาและแก้ปัญหาห่อความคิดเรื่อง “Psychic reciprocity” ของ Park ซึ่ง Blumer ได้พยายามเสนอไว้ในคำนำในการจัดพิมพ์ครั้งนี้ซึ่งก็คือการแยกระหว่างความคิดเรื่อง “การตีความ” (Interpretative) และ “ปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์” (Symbolic interaction) ในการอธิบายพฤติกรรมทางสังคมที่เป็นปกติกับความคิดเรื่อง “ปฏิสัมพันธ์ตอบโต้อย่างต่อเนื่อง” (Circular reaction) เพื่อใช้ในการอธิบายพฤติกรรมรวมหมู่และประการที่สาม Blumer ได้ทำให้ความคิดในการวิเคราะห์ฝูงชนและพฤติกรรมรวมหมู่ของ Le Bon - Park ได้รับการพัฒนาและสังเคราะห์ให้เป็นระบบมากยิ่งขึ้นซึ่งได้กลายมาเป็นตำราหลักทางสังคมวิทยาคู่มือการควบคุมฝูงชนของทหาร-ตำรวจและการศึกษาความคิดของคนทั่วไป^๖

^๕ กองกำกับการปฏิบัติการพิเศษกองบังคับการสืบสวนสอบสวนตำรวจภูธร ๖ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, *แผนยุทธศาสตร์ตำรวจภูธรภาค ๖ (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔)*, (พิษณุโลก : กองบังคับการอำนวยการตำรวจภูธรภาค ๖, ๒๕๕๒), หน้า ๘๔.

^๖ Blumer, Herbert, *The Methodological Position of Symbolic Interaction*, Symbolic Interactionism : Perspective and Method, (Englewood Cliffs : N.J., Prentice-Hall, 1969), p.7.

รูปแบบของพฤติกรรมฝูงชนสามารถแบ่งได้เป็น ๔ ประเภท คือ

ภายใต้ความรับผิดชอบในฐานะสมาคมโลกประเทศอินเดีย ได้อิงมาตรฐาน (UN) united nation เป็นพื้นฐานกฎหมายและการกระทำในการสลายฝูงชนอิงจากการใช้กำลังตำรวจ ด้านการชุมนุมที่ผิดกฎหมายกระบวนการการใช้กำลังอิงจากหลายๆ รัฐคู่มือตำรวจเมือง Kerala อินเดียเขียนไว้ว่าตำรวจต้องมีเจ้าหน้าที่คุมการสลายการชุมนุมที่จะเจรจากับผู้ชุมนุมตลอดเวลาซึ่งจะต่อรองให้เกิดความสงบถ้าเป็นไปได้การตัดสินใจใช้กำลังและวิธีการใช้กำลังจะกำหนดโดยเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมถ้าเจ้าหน้าที่ควบคุม มีคำสั่งให้ใช้กำลังการใช้กำลังที่เกิดขึ้น จะตัดสินใจโดยนายตำรวจอาวุโสการใช้กำลังต้องอยู่บนพื้นฐานการใช้ความรุนแรงน้อยที่สุดการใช้กำลังต้องใช้จากน้อยไปมากเช่นการใช้ปืนยิง จะใช้หลังจากแก๊สน้ำตาและกระบอกไม้ไผ่ผลแก๊สน้ำตาทั่วไป จะไม่ทำให้เกิดการบาดเจ็บกับร่างกาย และควรปล่อยให้ผู้ได้รับผลกระทบจากแก๊สน้ำตามีโอกาสพักผ่อนถ้าฝูงชนมีขนาดใหญ่การใช้แก๊สน้ำตาดูเหมือนไม่มีผลตำรวจอาจจะใช้การทุบตีด้วยกระบอกการทุบตีด้วยกระบอกจะเริ่มได้ก็ต่อเมื่อฝูงชนปฏิเสธการสลายตัวหลังจากให้คำเตือนแล้ว

การเตือนฝูงชนก่อนการใช้กระบอกเข้าตีควรจะใช้แตรหรือนกหวีดที่จะทำให้ฝูงชนเข้าใจว่าจะสลายการชุมนุมโดยใช้กระบอกถ้าเป็นไปได้ต้องยกธงจรรยาจร (Riot Flag) ถ้าเจ้าหน้าที่ต้องการอาจจะใช้กระบอกโดยไม่ต้องเตือนกระบอกต้องเล็งไปที่จุดอ่อนนุ่มของร่างกายและหลีกเลี่ยงการตีไปที่หัวหรือกระดูกคอการใช้กระบอกต้องหยุดลงทันทีเมื่อฝูงชน เริ่มวิ่งหนีถ้าการใช้กระบอกไม่ได้ผลเจ้าหน้าที่คุมการสลายการชุมนุม อาจจะสั่งการยิงการเตือนครั้งสุดท้ายจะต้องทำ โดยชัดเจน และได้ยินทั่วถึง ซึ่งจะทำให้ฝูงชนรับทราบว่าจะเกิดการยิงหลังจากการเตือน ถ้าฝูงชนปฏิเสธการสลายตัวอาจจะออกคำสั่งยิงตำรวจไม่มีสิทธิยิงจนกว่าจะได้รับคำสั่งจากหัวหน้าห้ามยิงเตือนโดยการยิงขึ้นฟ้าหรือยิงข้ามหัวผู้ชุมนุมกำลังติดอาวุธของเจ้าหน้าที่ ต้องรักษาระยะจากผู้ชุมนุมเพื่อป้องกันการรุมของฝูงชน หรือ ป้องกันการเกิดความสูญเสียการยิงต้องตั้งใจเล็งต่ำและเล็งตรงไปยังคนในฝูงชนที่จะก่อให้เกิดอันตรายการยิงต้องหยุดลงเมื่อฝูงชนวิ่งหนีเจ้าหน้าที่ตำรวจต้องไม่หนีออกจากสถานการณ์ในการควบคุมฝูงชนให้กลับสู่ในภาวะปกติโดยเร็ว และหากดำเนินการตามขั้นตอนแล้วเหตุการณ์ยังไม่สงบและมีแนวโน้มจะเกิดความรุนแรงขึ้นอย่างเป็นวงกว้าง อาจใช้กำลังในการเข้าสลายการชุมนุมเพื่อยึดพื้นที่คืนและให้การชุมนุมนั้นยุติลงแต่ต้องอยู่ในกรอบของกฎหมาย^๗

ได้อธิบายการเกิดสภาวะการณ์ความวุ่นทางสังคม (Social Unrest) ใน ๕ ขั้นตอนด้วยกันดังต่อไปนี้^๘

^๗ กองบัญชาการตำรวจนครบาล, คู่มือหน่วยปฏิบัติการเพื่อต่อต้านฝูงชน, (กรุงเทพมหานคร : มูลเลอร์ แอนด์พาร์ท (ไทย), ๒๕๔๕), หน้า ๗๘.

^๘ McPhail, *The Myth of the Madding Crowd*, (New York : Aldine De Gruyter, 1991), p. 11.

สภาวะการณ์ความวุ่นทางสังคม (Social Unrest)

ขั้นตอนในพัฒนาการของการกระทำของฝูงชน (Steps in the Development of the Acting Crowd)

เหตุการณ์ตระหนัก (Exciting Event) หมายถึง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและกระทบต่อปัจเจกบุคคล ซึ่งทำให้สูญเสียความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมปกติ อันเป็นศักยภาพพื้นฐานสำคัญที่จะพัฒนาไปสู่การเกิดฝูงชน โดยกลไกสำคัญในการพัฒนาไปสู่ขั้นต่อไปคือ ปฏิกริยาตอบโต้อย่างต่อเนื่อง (Circular reaction) และรูปแบบอันถูกพัฒนาขึ้นในสองลักษณะ ได้แก่ ความตระหนักร่วม (Collective excitement) และการแพร่ระบาดของสังคม (Social contagion) ซึ่งก็คือ การแพร่ระบาดของอารมณ์และความรู้สึก

พฤติกรรมรวมกลุ่ม จึงมีจุดเริ่มต้นมาจากการที่มีเหตุการณ์บางอย่างเข้ามากระทบกับสิ่งที่ปกติในสังคม และนำไปสู่ปฏิกริยาตอบโต้อย่างต่อเนื่อง

การรวมกลุ่ม (Milling) หมายถึง ขั้นตอนที่ปัจเจกบุคคลผู้ตระหนักจากเหตุการณ์ ได้เข้ามารวมตัวเกาะกลุ่มและสนทนาเกี่ยวกับเหตุดังกล่าว การรวมกลุ่มในทศวรรษนี้เป็นปฏิกริยาตอบสนองโดยตรงจากคนหนึ่งไปยังอีกคนหนึ่ง และมีลักษณะการเกิดขึ้นซ้ำไปซ้ำมา ความสำคัญของการรวมกลุ่มก็คือ จะส่งผลให้ปัจเจกบุคคลมีความอ่อนไหวง่าย และเกิดการส่งต่อ-ตอบรับจากคนหนึ่งไปสู่อีกคนหนึ่ง ซึ่งทำให้เกิดภาวะการครอบงำโดยผู้อื่น โดยขั้นตอนดังกล่าวนี้จะนำไปสู่อารมณ์ร่วม (Common mood) ของผู้คนที่เข้ามารวมกลุ่มกัน ซึ่งง่ายต่อการเกิดวัตถุประสงค์หรือ “จุดสนใจร่วม” (Common object) บางอย่าง

ขั้นตอนการกระตุ้นและทำให้เกิดความฮึกเหิม (The Stimulation and Fostering of Impulse) คือการที่ผู้คนที่เข้ามาเกาะกลุ่มกันถูกกระตุ้นโดยกลไกการแพร่ระบาดของสังคม (Social Contagion) อันหมายถึงการแพร่ระบาดของอารมณ์และความรู้สึกจากคนหนึ่งไปสู่อีกคนหนึ่ง ทำให้ขาดสติสัมปชัญญะ (Self-Consciousness) ขาดความรับผิดชอบ ปัจเจกบุคคลเหล่านี้จึงมีสภาพเป็นเพียง วัตถุธรรม (Objects) ที่ถูกปลุกเร้าและ “ติดเชื่อ” จนถูกชี้นำ ชักจูง หรือลากพาไปในทิศทางอันเป็นวัตถุประสงค์ร่วมของกลุ่ม และ/หรือนำไปสู่การกระทำซึ่งโดยปกติแล้วผู้คนจะไม่แสดงออก หรือไม่กล้ากระทำ

การนำไปสู่การเกิด “พฤติกรรมรวมหมู่แบบพื้นฐานเบื้องต้นแรก” (Elementary Collective Behavior) อันเป็นรูปแบบของ “ฝูงชน” ในขั้นสุดท้าย ซึ่งก็คือฝูงชนที่มีลักษณะแปลกประหลาด (Queer) แปลกปลอม (Strange) ก้าวร้าว (Vehement) ไม่เป็นมิตร (Forbidding)

๒.๑.๓ หลักการควบคุมฝูงชน

๑. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการป้องกันและปราบปรามการจลาจล

ในการป้องกันและปราบปรามการจลาจลตามแผนรักษาความสงบของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (กรกฎ ๕๒) นั้นกำหนดให้หน่วยงานต่างๆ ร่วมรับผิดชอบคือ

๑.๑ ตำรวจสันติบาลซึ่งมีภารกิจหลักในการบริหารงานและดำเนินการเกี่ยวกับข่าวของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีพฤติการณ์เป็นภัยต่อความมั่นคงของประเทศรวมทั้งการสอบสวนเกี่ยวกับความผิดดังกล่าวบริหารงานและดำเนินการเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยของบุคคลและสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของประเทศ ฯลฯ รวบรวมข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อประโยชน์ในการแก้ไขหรือระงับเหตุเริ่มแรกร่วมกับตำรวจท้องที่

๑.๒ ตำรวจท้องที่รวมถึงตำรวจภูธรและตำรวจนครบาล

๑.๓ กองร้อยควบคุมฝูงชนที่จัดจากกองบังคับการตำรวจนครบาล ๑-๙

๑.๔ ตำรวจเฉพาะกิจที่พร้อมจะให้ความช่วยเหลือตำรวจท้องที่ได้แก่ตำรวจสายตรวจและปฏิบัติการพิเศษของตำรวจนครบาลและตำรวจปราบปรามจลาจลของกองปราบปราม

๑.๕ หน่วยกำลังสนับสนุนอื่นๆ ได้แก่ตำรวจตระเวนชายแดนและนักเรียนตำรวจที่กำลังศึกษาอยู่ในสถานศึกษาของสำนักงานตำรวจแห่งชาติซึ่งถือได้ว่าเป็นกำลังสำรอง

๒. รูปแบบของพฤติกรรมฝูงชน

สามารถแบ่งได้เป็น ๔ ประเภทตามลักษณะของฝูงชน ได้แก่

๒.๑ ผู้ดูหรือผู้ฟังจะมีการดึงดูดอารมณ์ให้เคลื่อนไหวเหมือนเคลื่อนไปตามจังหวะเราให้มีอารมณ์ที่รุนแรงขึ้นเช่นการปรบมือการโห่ร้องการเต้น

๒.๒ ฝูงชนบ้าคลั่งเป็นฝูงชนที่ถูกกระตุ้นด้วยอารมณ์ให้แสดงออกถึงการกระทำที่รุนแรงมีการระบาดทางอารมณ์เริ่มการคิดมุ่งร้ายเริ่มระบายอารมณ์ความเคียดแค้นไปสู่สิ่งต่างๆ ที่ขวางหน้า

๒.๓ การก่อจลาจลเป็นฝูงชนที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวเชิงทำลายเกิดขึ้นตามทีต่างๆ เพื่อแสดงความไม่พอใจทำทนายหรือเรียกร้องบางสิ่งบางอย่าง

๒.๔ ฝูงชนแตกตื่นเป็นลักษณะเกิดขึ้นทันทีในสถานการณ์คับขัน

ฝูงชนที่เกิดขึ้นในสภาวะปกติเป็นฝูงชนที่อยู่ภายใต้บรรทัดฐานของสังคมไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่สังคมเจ้าหน้าที่ตำรวจมีส่วนเกี่ยวข้องน้อยแต่ฝูงชนที่เกิดจากสภาวะการขัดแย้งจากสาเหตุต่างๆ รูปแบบลักษณะของฝูงชนมีแนวโน้มที่จะก่อความรุนแรงและเกิดความเสียหายแก่สังคมโดยรวมเจ้าหน้าที่ตำรวจจำเป็นต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับฝูงชนดังกล่าวโดยการเข้าไปควบคุมให้อยู่ในความสงบ

๓. การควบคุมฝูงชน

จากสาเหตุที่กลุ่มฝูงชนได้มารวมตัวกันและมีเป้าหมายเดียวกันเป็นรูปแบบพฤติกรรมฝูงชนที่มีความก้าวร้าวรุนแรงทำแล้วมีอารมณ์ร่วมมีการปฏิบัติการที่รุนแรงไม่มีเหตุผลไม่เกรงกลัวกฎหมายบ้านเมืองเจ้าหน้าที่ตำรวจจึงจำเป็นต้องเข้าไปควบคุมฝูงชนเมื่อมีการรวมกลุ่มกันเพื่อป้องกันเหตุการณ์ร้ายแรงที่อาจจะเกิดขึ้นตามมาเนื่องจากฝูงชนประเภทนี้จะอยู่ในสภาวะที่ถูกชักจูงได้ง่ายไร้โครงสร้างและมีการระบอบทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วซึ่งการควบคุมฝูงชนสามารถกระทำได้หลายวิธีดังนี้

๓.๑ การเฝ้าสังเกตความคืบหน้าของกลุ่มชนเพื่อทราบปฏิบัติการและเจตนารมณ์ของฝูงชนอาจกล่าวได้ว่าเป็นการควบคุมโดยความต้องการทางอารมณ์ของสมาชิก (Emotional Needs of Members) หมายถึงสมาชิกที่เข้าร่วมในฝูงชนไม่เกิดอารมณ์ร่วมกับฝูงชนทั้งนี้เนื่องจากไม่เห็นด้วยกับวิธีการของการประท้วงหรือเรียกร้องของฝูงชนหรือมองเห็นว่าการกระทำของฝูงชนนั้นขัดกับผลประโยชน์ของตนหรือการกระทำของฝูงชนนั้นกระทำไปเพื่อตนเองเช่นการรวมเป็นฝูงชนแล้วมีการพูดกระตุ้นให้เกิดความภักดีต่อกลุ่มเรียกร้องความซื่อสัตย์ต่อกลุ่มแต่ถ้าไม่มีอารมณ์ร่วมก็จะอยู่รอบนอกคอยดูเหตุการณ์อยู่ห่างๆ ในฝูงชนที่มีแต่แกนกลางจะพยายามดึงคนเข้าไปสู่ข้างในเจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องมียุทธวิธีเพื่อตัดโอกาสหรือทำตนเองให้เป็นอุปสรรคต่อการเกิดอารมณ์ร่วมของฝูงชนทำให้กลุ่มชนสลายตัว

๓.๒ การควบคุมโดยจารีตของสมาชิก (Mores of the Members) ในพฤติกรรมฝูงชนอาจมีการเสนอแนะเรียกร้องและชักจูงในการกระทำพฤติกรรมบางอย่างซึ่งบางครั้งอาจขัดต่อจารีตความเชื่อที่ผู้ร่วมฝูงชนนับถืออยู่สมาชิกผู้ยึดมั่นก็จะไม่กระทำตามและจะนำตัวเองออกห่างเช่นการรุมประชาทัณฑ์การตำหนิเจ้าหน้าที่การขว้างปาสิ่งของการนัดหยุดงานของรัฐวิสาหกิจใหญ่ๆ

๓.๓ การควบคุมโดยผู้นำหรือหัวหน้าของฝูงชน (Crowd Leadership) ความเป็นผู้นำจะมีอิทธิพลโดยตรงอย่างมากต่อการเกิดพฤติกรรมฝูงชนเนื่องจากฝูงชนไม่มีโครงสร้างไม่มีผู้นำล่วงหน้าการมีผู้นำจึงมีความสำคัญลักษณะของผู้นำจะเกิดจากบุคคลที่ออกคำสั่งคนแรกมีลักษณะดีมีนัยฝูงชนก็จะยอมรับทันทีซึ่งลักษณะทั่วไปของผู้นำฝูงชน ได้แก่ การที่มีความสามารถเข้ากับกลุ่มได้ดีมีบุคลิกดีพูดจาดีเหตุผลสามารถสร้างความตึงเครียดและความกดดันทางอารมณ์ให้แก่ฝูงชนได้เป็นผู้มีความสามารถในการเสนอแนะแนวทางในยามคับขันและเป็นผู้ตัดสินใจในขบวนการกลุ่มจึงมีความสำคัญมากต่อการที่จะขยายหรือสลายตัวของฝูงชน

๓.๔ การควบคุมจากภายนอก (External Control) ได้แก่การควบคุมด้วยการพยายามไม่ให้สิ่งยึดเหนี่ยว (Loss of Cohesion) เช่นการดึงตัวหัวหน้าออกไปก่อนจะรวมพลังกันแน่นพยายามแยกฝูงชนเป็นหน่วยย่อยๆ เพื่อลดการระบอบทางอารมณ์สร้างความตกใจหวาดวิตกใน

ผู้ชนเพื่อจะได้แตกแยกสลายตัวควบคุมโดยการเข้าแทรกแซง (Intervention) เช่นการใช้กำลัง ตำรวจทหารการแทรกแซงทางอารมณ์ไม่ให้เกิดอารมณ์ร่วมด้วยการสร้างจุดสนใจหลายๆ จุดจนจิตวิทยาจากกลุ่มหมดพลังลงควบคุมไม่ให้ผู้ชนมีวัตถุประสงค์เดียวโดยการสร้างความสนใจต่างๆ เช่น ข่าวลือ โฆษณา ชวนเชื่อ เป็นต้น

๔. เทคนิคในการควบคุมผู้ชนมี ๑๒ ประการ ได้แก่

- (๑) การสังเกตการณ์
- (๒) การสื่อสารเพื่อแลกเปลี่ยนเจตนาอารมณ์และความต้องการ
- (๓) การบังคับทิศทาง
- (๔) การหันเหความสนใจ
- (๕) การขอความร่วมมือ
- (๖) การประกาศ
- (๗) การแสดงกำลัง
- (๘) การใช้รูปขบวนสลายกลุ่มชน
- (๙) การจับกุม
- (๑๐) การใช้น้ำฉีด
- (๑๑) การใช้สารควบคุมจลาจล
- (๑๒) การจำกัดเขตและการสกัดกั้นการเลือกใช้เทคนิคใดในการควบคุมผู้ชน

ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ความเหมาะสมและการพิจารณาของผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ

๕. แนวทางการดำเนินการควบคุมการชุมนุมประท้วง

สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้กำหนดแนวทางการดำเนินการควบคุมการชุมนุมประท้วงไว้ในแผนรักษาความสงบของสำนักงานตำรวจแห่งชาติเพื่อป้องกันขัดขวางและดำเนินการเพื่อยุติเหตุการณ์ไม่สงบที่เกิดจากการรวมตัวเป็นกลุ่มเป็นพวกของบุคคลต่างๆ ซึ่งจะก่อให้เกิดความวุ่นวายและเป็นอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สินของบุคคลส่วนราชการและภาคเอกชนอีกทั้งเป็นการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองโดยมีแนวทางการดำเนินการดังนี้

๕.๑ เพิ่มประสิทธิภาพในการติดตามความเคลื่อนไหวของกลุ่มพลังต่างๆ และประชาชนรับฟังความคิดเห็นด้วยการประนีประนอมประสานประโยชน์ระหว่างกลุ่มพลังต่างๆ เพื่อขจัดความสับสนทางการเมืองและสกัดกั้นการแสวงหาประโยชน์จากกลุ่มที่จะดำเนินการที่ไม่เกื้อกูลต่อระบบประชาธิปไตย

๕.๒ เพิ่มมาตรการติดตามและวิเคราะห์ความเคลื่อนไหวของกลุ่มที่เคลื่อนไหวเพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองหรือปัญหาที่มีการเมืองแอบแฝงเพื่อให้คำแนะนำต่อรัฐบาลและส่วนราชการที่เกี่ยวข้องให้ทราบสถานการณ์และหาทางยุติปัญหาเสียแต่ต้น โดยเปิดโปงพฤติกรรมของผู้ที่

เคลื่อนไหวหรือรับจ้างเคลื่อนไหวทางการเมือง เพื่อลดทอนความน่าเชื่อถือของบุคคลดังกล่าวในกรณี การป้องกันและปราบปรามการก่อการร้ายสากลให้มีการประสานกับหน่วยราชการอื่นที่เกี่ยวข้อง ติดตามวิเคราะห์ความเคลื่อนไหวบุคคลที่เข้ามาจากต่างประเทศหรือที่เกี่ยวข้องกับการเมือง ภายในประเทศหรือต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย

๖. มาตรการของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการควบคุมฝูงชนและปราบปรามจลาจล

๖.๑ การใช้กฎหมายในการควบคุมฝูงชนการก่อจลาจลนั้นมีกฎหมายอันอาจ เกี่ยวข้องและอาจกำหนดความผิดได้แต่ข้อสำคัญการที่จะเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตราใดนั้นผู้กระทำจะต้องมีเจตนากระทำความผิดเสียก่อนเริ่มตั้งแต่การปลุกกระดมโฆษณาชวนเชื่อ ให้ประชาชนรวมตัวกันก่อจลาจลผู้ที่เป็นหัวหน้าในการปลุกกระดมอาจมีความผิดตามประมวลกฎหมาย อาญามาตราต่างๆ ได้แก่ ๑๑๓, ๑๑๔, ๑๑๕, ๑๑๖, ๑๑๗, ๒๑๕, ๒๑๖, ๓๒๖, ๓๒๘, และมาตรา ๓๘๔ ในการชุมนุมผู้เข้าร่วมชุมนุมอาจมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๑๑๗ วรรค ๒, มาตรา ๒๑๕ วรรค ๑ และ ๒ และมาตรา ๓๘๕ ในการก่อจลาจลกรณีไม่สามารถควบคุมให้ฝูงชน ชุมนุมกันโดยสงบ และมีการกระทำของฝูงชนที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อประชาชนผู้กระทำอาจมีความผิด ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๒๑๗, ๒๑๘, ๒๑๙, ๒๒๑, ๒๒๒, ๒๒๔, ๒๒๙, ๒๓๐ และ ๒๓๘ การก่อจลาจลถ้าเหตุการณ์ได้ลุกลามรุนแรงขึ้นถึงกับเป็นเหตุให้เกิดอันตรายต่อชีวิตหรือร่างกายของ ผู้อื่นต้องมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๒๘๘, ๒๘๙, ๒๙๐, ๒๙๕, ๒๙๖, ๒๙๗, ๒๙๘, ๒๙๙ และ ๓๙๑ ในกรณีที่เจ้าพนักงานเข้าดำเนินการกับผู้ก่อการจลาจลถ้าผู้ที่ไม่เชื่อฟังเจ้าพนักงาน หรือต่อสู้ขัดขวางอาจมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๑๓๖, ๑๓๘, ๑๓๙ และ ๑๔๐

๖.๒ การสืบสวนการควบคุม และปราบปรามจลาจลการจลาจลมักไม่ได้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วฉับพลันแต่จะมีลำดับขั้นตอนของการเกิดเหตุตำรวจจึงมีความจำเป็นที่จะต้องเข้าดำเนินการ ช่วยแก้ปัญหาข้อขัดแย้งของฝูงชนเพื่อให้ฝูงชนคลายตัวและดูแลให้อยู่ในสายตาของเจ้าหน้าที่ ตลอดเวลาเพื่อที่ฝูงชนจะได้ไม่ลงมือกระทำความผิดกฎหมายนอกจากนั้นหากปัญหาข้อขัดแย้งไม่สามารถ ลุ่่วงไปเจ้าหน้าที่ตำรวจจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดเพื่อใช้วางแผนในการปราบปรามจลาจลกรณี มีเหตุการณ์รุนแรงซึ่งการสืบสวนนั้นจะต้องสืบสวนในเรื่องต่างๆ ดังนี้

๖.๒.๑ ชนิดของฝูงชนการชุมนุมของฝูงชนนั้นเป็นชนกลุ่มใด

๖.๒.๒ จำนวนของฝูงชนที่เข้าร่วมก่อความวุ่นวาย

๖.๒.๒ หัวหน้าหรือผู้นำของฝูงชน

๖.๒.๓ ความประพฤติของฝูงชนที่ก่อความวุ่นวาย

๖.๒.๔ ความรู้สึกของประชาชนทั่วไปที่มีต่อฝูงชนที่ก่อความไม่สงบ

๖.๒.๕ สถานที่ที่จะมีการก่อความวุ่นวายโดยพิจารณาถึงสถานที่รวมตัว

สถานที่อันเป็นเส้นทางฝูงชน และสถานที่เป้าหมาย

๖.๓ การวางแผนปราบจลาจลเมื่อมีเหตุการณ์ชุมนุมของฝูงชนเริ่มก่อตัวรุนแรง และมีความวุ่นวายขึ้น เจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องเข้าดำเนินการสืบสวนและทำการสลายฝูงชนควบคู่ไปด้วยแต่ถ้าเกินความสามารถไม่อาจสลายฝูงชนได้ให้รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสืบสวนทั้งหมดส่งให้กองอำนวยการวางแผนปราบจลาจลต่อไปซึ่งในการวางแผนมีขั้นตอนดังนี้

๖.๓.๑ กำหนดตัวผู้สั่งการในการปราบปราม

๖.๓.๒ จัดตั้งกองอำนวยการทำแผนที่ที่เกิดเหตุ และวางแผนปราบปรามจลาจลเพื่อเป็นที่รวมของข้อมูลข่าวสารและสถานที่ดำเนินการวางแผน

๖.๓.๓ จัดเจ้าหน้าที่ออกปะปนกับฝูงชนที่ก่อความวุ่นวายเพื่อทราบข่าวจากนโยบายของหัวหน้าฝูงชน

๖.๓.๔ จัดเจ้าหน้าที่สังเกตความเคลื่อนไหวของฝูงชนตามจุดต่างๆ และรายงานให้กองอำนวยการ

๖.๓.๕ ติดต่อประสานงานกับหน่วยที่เกี่ยวข้องที่อาจขอความช่วยเหลือในการประสานงานเพื่อความสะดวกรวดเร็วเมื่อมีเหตุการณ์ที่รุนแรง

๖.๓.๖ จัดเตรียมอาวุธและอุปกรณ์ที่จำเป็น

๖.๓.๗ จัดเจ้าหน้าที่ถ่ายภาพในที่เกิดเหตุขึ้นเพื่อเป็นพยานหลักฐานยืนยันในการลงโทษผู้กระทำความผิด

๖.๓.๘ จัดเจ้าหน้าที่พยาบาลเพื่อช่วยลดอันตรายซึ่งอาจจะเกิดกับเจ้าหน้าที่เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจให้เจ้าหน้าที่

ตาราง ๒.๒ ความเป็นมาของการควบคุมฝูงชน

นักวิชาการ	ข้อค้นพบ
กองบัญชาการตำรวจนครบาล, (๒๕๔๕, หน้า ๗๘.)	การใช้ปืนยิง จะใช้หลังจากแก๊สน้ำตาและกระบอกไม้ ได้ผลแก๊สน้ำตาทั่วไป
McPhail, (1991. p 11)	การเกิดสภาวะการณ์ความวุ่นทางสังคม (Social Unrest)
ลิขิต สุทธิระพินทุ, (๒๕๕๓, หน้า ๖๙-๗๔)	๑. ความสามารถในการช่าว ๒. ความสามารถในการเจรจาต่อรอง ๓. ความสามารถในการควบคุม ๔. ความสามารถในการใช้กำลัง ๕. ความสามารถในการใช้กฎหมาย

๒.๑.๔ การสั่งการในการควบคุมฝูงชน

การสั่งการในการควบคุมฝูงชนนั้นจำเป็นต้องวางวิธีการไว้หลายๆ วิธี เพื่อป้องกันเหตุขัดข้องในการออกคำสั่งให้ปฏิบัติการ เพราะในการควบคุมฝูงชนนั้นมีความวุ่นวายมากกว่าการปฏิบัติการอื่นๆ มีผู้ออกคำสั่งในคราวเดียวกันหลายๆ คน แต่ต่างคำสั่งกัน และเจ้าหน้าที่ที่จะรับคำสั่งก็กำลังวุ่นวายในการปฏิบัติหน้าที่อยู่อาจจะรับคำสั่งได้ไม่สะดวก ซึ่งทำให้การสื่อสารคำสั่งเป็นไปด้วยความยากลำบากกว่าการสั่งการในลักษณะอื่นๆ

๑. การสั่งการโดยใช้คำพูด เป็นคำสั่งที่จะต้องใช้เมื่อสามารถจะใช้ได้ ทั้งนี้ เป็น การสั่งการที่เข้าใจง่ายและไม่ค่อยผิดพลาด และจำเป็นจะต้องใช้ในระหว่างการฝึกเพื่อให้เข้าใจง่าย แต่ถ้าระยะระหว่างผู้สั่งการกับผู้รับคำสั่งไกลเกินไปก็จะใช้ไม่ได้ผล หรือระยะใกล้แต่มีเสียงรบกวน ก็อาจจะทำให้ผู้รับคำสั่งสับสนได้

๒. สัญญาณมือ ในระหว่างการปฏิบัติการในควบคุมฝูงชนนั้นเสียงของฝูงชนจากการตะโกน หรือเสียงร้องเพลงเป็นกลุ่มใหญ่ๆ จะทำให้การใช้คำสั่งทางคำพูดยุ่งยาก จึงจำเป็นต้องมีสัญญาณมือไว้ เมื่อไม่สามารถใช้คำสั่งวาจาได้ก็จะได้ออกคำสั่งทางสัญญาณมือแทน

๓. สัญญาณนกหวีด การใช้สัญญาณมือก็มีข้อเสียเช่นเดียวกัน คือ จะใช้ไม่ได้เลยเมื่อผู้ออกคำสั่งไม่สามารถมองเห็น หรือไม่ได้มองผู้ออกคำสั่งอยู่ ฉะนั้นผู้ควบคุมกำลังจึงควรมีนกหวีดไว้ เพื่อเรียกให้ผู้รับคำสั่งหันกลับมารับคำสั่งซึ่งอาจเป็นสัญญาณมือหรืออื่นๆ

๒.๑.๕ ชีตความสามารถในการปฏิบัติงานควบคุมฝูงชนของตำรวจ

ลิขิต สุทธิพิณฑุ ได้กล่าวถึงขีดความสามารถในการปฏิบัติงานควบคุมฝูงชนของตำรวจว่า จากหน้าที่ความรับผิดชอบต่อเหตุการณ์ชุมนุมของฝูงชนการจัดหน่วยการฝึกการประกอบยุทธวิธีปกครองและประสบการณ์ของตำรวจสามารถสรุปเป็นขีดความสามารถของหน่วยในการปฏิบัติงานควบคุมฝูงชนได้ดังนี้^๙

๑. ความสามารถในด้านการข่าวตำรวจสามารถใช้วิธีการสืบสวนหรือการปฏิบัติงานด้านการข่าวด้วยบุคลากรและเครื่องมือที่มีอยู่ในการหาข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวของฝูงชนได้ทั้งในระยะการเริ่มก่อตัวหรือก่อนเกิดเหตุและในระหว่างการเคลื่อนไหวผลผลิตของข่าวที่ได้จะเป็นทั้งข่าวเกี่ยวกับแกนนำลักษณะของเงื่อนไขประเภทหรือกลุ่มของมวลชนลักษณะโครงสร้างหรือเครือข่ายการเคลื่อนไหวรวมไปจนถึงการสนับสนุนต่างๆ ในการเคลื่อนไหวผลผลิตดังกล่าวนี้จะถูกนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนต่อไป

๒. ความสามารถในการเจรจาต่อรองแม้ตำรวจจะไม่เป็นคู่กรณีในการเรียกร้องของฝูงชนแต่การเจรจาต่อรองจะเป็นเครื่องมือที่ตำรวจสามารถนำมาใช้เพื่อประโยชน์ต่างๆ คือ

^๙ ลิขิต สุทธิพิณฑุ, บทเรียนการปฏิบัติงานควบคุมฝูงชนของตำรวจปี พ.ศ. ๒๕๕๓ และวิเคราะห์สถานการณ์เพื่อบริหารเหตุวิกฤตของ ศปก.ตร., (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ตำรวจ, ๒๕๕๓), หน้า ๖๙-๗๔.

๒.๑ การจัดระเบียบให้การชุมนุมส่งผลกระทบต่อความสงบสุขของสังคมน้อยที่สุด

๒.๒ เป็นช่องทางในการประสานงานระหว่างผู้ชุมนุมกับคู่กรณี

๒.๓ เป็นเครื่องมือในการลดการเผชิญหน้าหรือความตึงเครียดระหว่างผู้ชุมนุมกับผู้ได้รับความเดือดร้อนเสียหายหรือระหว่างผู้ชุมนุมกับคู่กรณี

๓. ความสามารถในการควบคุมสถานการณ์การชุมนุมให้อยู่ในความสงบเรียบร้อยและความสามารถในการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนจากการชุมนุม โดยในความสามารถประการนี้จะขึ้นอยู่กับขนาดของการชุมนุมด้วยหากการชุมนุมเป็นการเคลื่อนไหวของฝูงชนในลักษณะที่มีขอบเขตจำกัดตำรวจก็จะสามารถปฏิบัติงานได้สะดวก แต่ถ้าเป็นฝูงชนขนาดใหญ่ที่มีเงื่อนไขจากการเมืองการปฏิบัติงานของตำรวจก็จะเป็นไปได้อย่างจำกัด

๔. ความสามารถในการใช้กำลังโดยใช้จากการสนธิกำลังตำรวจที่ปฏิบัติหน้าที่อื่นมาประกอบเป็นกองร้อยควบคุมฝูงชนผ่านการฝึกและมียุทธวิธีปรกรณ์ระดับพื้นฐานการใช้กำลังจะเป็นการปฏิบัติตามขั้นตอนของแผนกรกฎ ๕๒ ซึ่งได้กำหนดแนวทางที่เป็นสากลและมีแนวทางเกี่ยวกับกฎการใช้กำลังที่ชัดเจนพอสมควร

๕. ความสามารถในการใช้กฎหมายตำรวจมีมาตรการทางกฎหมายที่จะดำเนินการต่อผู้กระทำความผิดแต่ทั้งนี้การใช้มาตรการดังกล่าวต้องเป็นไปภายใต้ดุลยพินิจที่เหมาะสมกับสถานการณ์ในหลายๆ เหตุการณ์ขณะเกิดเหตุตำรวจอาจจะทำได้เพียงการรวบรวมพยานหลักฐานหรือภาพถ่าย แต่เมื่อเหตุการณ์ยุติลงหรือผ่านพ้นช่วงความสับสนวุ่นวายจึงจะเป็นโอกาสของตำรวจในการสืบสวนจับผู้กระทำความผิดตามพยานหลักฐานที่รวบรวมไว้ต่อไป

๑. ข้อจำกัดในการปฏิบัติงานควบคุมฝูงชนของตำรวจ

ในอดีตที่ผ่านมาการปฏิบัติงานควบคุมฝูงชนของตำรวจเป็นไปภายใต้ข้อจำกัดมากมายหลายประการข้อจำกัดดังกล่าวมักจะถูกพูดถึงหลังจากที่เหตุการณ์แต่ละครั้งผ่านไปโดยไม่มีการพิจารณาปรับปรุงแก้ไขข้อจำกัดต่างๆ อย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนมากนักเว้นแต่ความพยายามที่จะปรับปรุงงานควบคุมฝูงชนทั้งระบบของสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่มีขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๒ (คำสั่ง ตร. ที่ ๒๒๖/๒๕๕๒ ลง ๒๑ พ.ค. ๕๒ เรื่องแต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาและพัฒนาวิธีการปฏิบัติงานควบคุมฝูงชนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ) แต่อย่างไรก็ตามดูเหมือนว่าความพยายามดังกล่าวจะสามารถรองรับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในครั้งนี้ได้เพียงในระดับหนึ่งเท่านั้นโดยการปฏิบัติงานของตำรวจยังคงเป็นไปภายใต้ข้อจำกัดหลายประการ

๒. ข้อจำกัดด้านการจัดหน่วย

แม้ตำรวจจะถูกมอบหมายให้เป็นหน่วยงานหลักในการแก้ไขปัญหาการชุมนุมของฝูงชนแต่โดยข้อเท็จจริงที่เป็นอยู่การจัดหน่วยของตำรวจอาจจะไม่เหมาะสมกับการรองรับสถานการณ์การเคลื่อนไหวของฝูงชนขนาดใหญ่ดังนี้

๑. กำลังปฏิบัติการในหน้าที่ควบคุมฝูงชนของตำรวจที่ระบุไว้ในแผนกรกฎ ๕๒ มีจำนวนทั้งสิ้น ๑๙๘ กองร้อยทั่วประเทศโดยในจำนวนนี้มีกำลังที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบโดยตรงในการปฏิบัติงานควบคุมฝูงชนเพียง ๔ กองร้อยซึ่งอยู่ในอัตราการจัดของกองบังคับการอารักขาและควบคุมฝูงชน (อคฝ.) ที่เหลือเป็นการประกอบกำลังลักษณะเฉพาะกิจจากเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ปฏิบัติหน้าที่อื่นทั้งสายสืบจราจรสายตรวจหมวดปืนเล็ก (ตชด.) เป็นต้น

๒. โครงสร้างการจัดหน่วยของสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้มีการออกแบบไว้สำหรับการบริหารกองกำลังขนาดใหญ่ดังนั้นเมื่อต้องมีการปฏิบัติด้วยกำลังคราวละมากๆ ปัญหาต่างๆ จึงเกิดขึ้นอย่างมากมายทั้งระบบการประกอบกำลังความพร้อมของเครื่องมือ-อุปกรณ์การเคลื่อนย้ายการส่งกำลังบำรุงตลอดไปจนถึงระบบในการควบคุมบังคับบัญชา

๓. ข้อจำกัดด้านการฝึก

แม้การควบคุมฝูงชนจะเป็นงานในภารกิจหน้าที่ของตำรวจแต่ระบบการฝึกของตำรวจก็ยังไม่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติงานนี้มากนักโดยมีประเด็นในการพิจารณาดังนี้

๑. พื้นฐานการฝึกของตำรวจมุ่งเน้นความพยายามสร้างตำรวจเพื่อ “คุ้มครองและบริการ” ให้แก่ประชาชนดังนั้นหลักสูตรการฝึกของตำรวจทุกระดับจึงมุ่งเน้นไปที่การป้องกันปราบปรามอาชญากรรมและการให้ความช่วยเหลืออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนดังนั้นการใช้กำลังคราวละมากๆ เผชิญหน้ากับฝูงชนในลักษณะการเข้าปะทะหรือสลายฝูงชนจึงไม่สอดคล้องกับคุณลักษณะที่ตำรวจได้ถูกปลูกฝังความคิดและฝึกอบรมมา

๒. ระบบการฝึกตำรวจเน้นไปที่การฝึกเฉพาะด้านเฉพาะทางและเป็นการฝึกในลักษณะการทำงานเป็นทีมเช่นการฝึกเจ้าหน้าที่สายตรวจเจ้าหน้าที่จราจรเจ้าหน้าที่สายสืบไม่มีการฝึกในลักษณะของการใช้กำลังขนาดใหญ่ในระดับกองพันกองพลเช่นเดียวกับฝ่ายทหารดังนั้นเมื่อถึงความจำเป็นที่ตำรวจต้องใช้กำลังขนาดใหญ่เข้าปฏิบัติต่อสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งจึงทำให้กองกำลังขาดความมั่นใจในการปฏิบัติงานในขณะที่ผู้บังคับบัญชาก็จะมีความสับสนและมักจะใช้เวลาส่วนใหญ่ในการ “บริหารกำลังพล” มากกว่า “บริหารเหตุการณ์”

๓. ความแตกต่างการฝึกและความสามารถในการปฏิบัติงานของหน่วยงานแต่ละหน่วยภายในสำนักงานตำรวจแห่งชาติก็มีความแตกต่างกันด้วยทักษะประสบการณ์ที่เป็นพื้นฐานของแต่ละหน่วยตำรวจภูธรภาค ๑ กองร้อยย่อมไม่เหมือนตำรวจนครบาล ๑ กองร้อยและแตกต่างจากตำรวจตระเวนชายแดน ๑ กองร้อยในขณะที่ตำรวจตระเวนชายแดน ๑ กองร้อยก็มีมาตรฐานการ

ฝึกและการปฏิบัติงานต่างจากตำรวจรักษาและควบคุมฝูงชน ๑ กองร้อยและท้ายที่สุดอาจสรุปรวมได้ว่า “กำลังตำรวจ ๑ กองร้อยย่อมแตกต่างจากทหาร ๑ กองร้อย” เช่นกัน^{๑๐}

๔. การดำเนินการของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการควบคุมฝูงชนและปราบการจลาจล

การจลาจลนั้นมักจะไม่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เฉียบพลัน มีลำดับขั้นตอนดังนี้

๑. มีข้อขัดแย้งที่ไม่สามารถดำเนินการแก้ไขให้ลุล่วงเรียบร้อยไปในทันที กลุ่มคนที่รู้สึกตัวว่าเสียเปรียบ ไม่ได้ได้รับความเป็นธรรม อาจรวมตัวกันเป็นกลุ่มคนตั้งข้อเรียกร้องเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตนต้องการ

๒. การเรียกร้องของกลุ่มคนดังกล่าว อาจมีคนเห็นด้วยจำนวนมาก ซึ่งเหตุผลในการเห็นด้วยอาจจะเป็นเพราะตนเองมีประโยชน์เกี่ยวข้องด้วย หรือการปลุกระดมจนมีความเห็นคล้ายตามก็ได้เมื่อคนที่เห็นด้วยจำนวนมากเข้ามารวมตัวกับกลุ่มคนที่เรียกร้องทำให้เพิ่มจำนวนมากขึ้น เรียกคนจำนวนมากนี้ว่า “ฝูงชน”

๓. จัดให้มีเจ้าหน้าที่รับข่าว ทำหน้าที่ประมวลข่าวสารเสนอผู้บังคับบัญชา โดยเฉพาะในข่าวเหตุจลาจล เช่น ขาวลือ ขาวที่ได้รับมาจากสื่อมวลชนแขนงต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ เป็นต้น เมื่อมีข่าวประมวลได้น่าจะเกิดรวมตัวของฝูงชนก่อนการจลาจล เจ้าหน้าที่ที่ต้องดำเนินการสืบสวน จากข้อมูลที่ควรศึกษาโดยวัตถุประสงค์ในการสืบสวนกระทำเพื่อให้เกิดผลดังนี้

๓.๑ เข้าดำเนินการแก้ปัญหาข้อขัดแย้งของฝูงชนให้สำเร็จลุล่วง ให้ฝูงชนสลายตัวก่อนจะรวมตัวกันเป็นจำนวนมาก

๓.๒ เพื่อให้ฝูงชนที่รวมตัวกันรู้ตัวว่าการกระทำของเขานั้นอยู่ในสายตาของเจ้าหน้าที่ตลอดเวลา เพื่อให้ฝูงชนนั้นจะได้ไม่กระทำผิดกฎหมาย

๓.๓ ถ้าไม่สามารถช่วยดำเนินการตามข้อ ๑ ได้จะเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมด ที่ได้มาจากการสืบสวนใช้วางแผนปราบจลาจลต่อไป

๕. ชนิดของฝูงชน

จะต้องสืบสวนให้ทราบว่าการชุมนุมเป็นของฝูงชนกลุ่มใด ถ้าเป็นชนชั้นแรงงาน คาดว่าจะมีความรุนแรง การเจรจาด้วยเหตุผลอาจไม่ได้รับการยอมรับ ดังนั้นแนวทางการสลายฝูงชน น่าจะทำได้โดยหาข้อตกลงให้หัวหน้าของเขายอมรับ แต่ถ้าฝูงชนเป็นปัญญาชนในกลุ่มของเขาอาจกระทำการไม่รุนแรง แต่กลุ่มคนพวกนี้มีความสามารถสูงในการใช้ศิลปะพูดจูงใจให้คนอื่นคล้ายตาม การสลายฝูงชนนั้นอาจทำได้โดยใช้เจ้าหน้าที่ที่มีความสามารถในการพูดซึ่งต้องมีข้อมูล เหตุผลมาหักล้างทำลายความน่าเชื่อถือของผู้ปลุกระดม หรือกำลังเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์สกัดกั้นไม่ให้ฝูงชนมารวมตัวกัน ณ ที่ปลุกระดม

^{๑๐} ลิขิต สุทธะพินทุ, บทเรียนการปฏิบัติงานควบคุมฝูงชนของตำรวจปี พ.ศ. ๒๕๕๓ และวิเคราะห์สถานการณ์เพื่อบริหารเหตุวิกฤตของ ศปก.ตร., หน้า ๘๐.

๖. จำนวนของฝูงชนที่จะเข้าร่วมก่อความวุ่นวาย

ในขณะที่ทำการสืบสวนนี้ยังไม่มีฝูงชนรวมตัวกันจริงๆ ฉะนั้นการศึกษาในข้อนี้ จึงเป็นการประมวลผลจากข้อมูลอื่นๆ เช่น สาเหตุที่ประชาชนทั่วไปเกี่ยวข้องกับหรือไม่ ซึ่งในการแก้ปัญหาจำนวนของฝูงชนนั้นถ้าปรากฏว่าสาเหตุที่ฝูงชนไม่ได้รับความเป็นธรรม ซึ่งเขาไม่สามารถแก้ไขโดยอื่นได้ น่าเชื่อว่าฝูงชนคงจะรวมตัวกันมาก โดยเจ้าหน้าที่ไม่สามารถยับยั้งได้ แต่ก็อาจร้องขอหรือแทรกตัวเข้าไปในผู้นำกลุ่มย่อยค่อยชักนำไม่ให้กระทำผิดกฎหมายได้

๗. หัวหน้า

การสืบสวนหาตัวหัวหน้าเป็นเรื่องที่ต้องระมัดระวัง เพราะหัวหน้าบางคนนั้นอาจปรากฏตัวอย่างเปิดเผยให้รู้ทั่วกันว่าเป็นหัวหน้า แต่บางครั้งหัวหน้าอาจเป็นนายทุนซุกใยมืออยู่เบื้องหลัง ตัวหัวหน้านั้นสำคัญมาก เพราะบางครั้งเมื่อตัดหัวหน้าออกไปจะทำให้ฝูงชนขาดการส่งกำลังบำรุงอาจเลิกการชุมนุมก็ได้ และบางครั้งหัวหน้าอาจเป็นผู้ที่ประชาชนให้ความเชื่อถือมาก ถ้าหัวหน้าดังกล่าวนี้แสดงตนประชาชนที่ให้ความเชื่อถือก็จะมารวมตัวจำนวนมาก วิธีปฏิบัติในการสลายฝูงชนเมื่อรู้ตัวหัวหน้าแล้วเจ้าหน้าที่อาจจับกุมเมื่อหัวหน้ากระทำผิดกฎหมายเพื่อตัดโอกาสในการปลุกกระดมต่อ หรือส่งเจ้าหน้าที่ติดตามความเคลื่อนไหวของฝูงชนที่ก่อความวุ่นวาย การติดตามความเคลื่อนไหวโดยเปิดเผยของเจ้าหน้าที่จะทำให้หัวหน้าหวาดเกรง กลัวถูกจับไม่กล้าทำอะไรมากอาจต้องล้มเลิกแผนการปลุกกระดมก็ได้

๘. ความประพฤติของฝูงชนที่ก่อความวุ่นวาย

ในการรวมตัวของฝูงชนนั้น บางครั้งอาจต้องการแค่เรียกร้องให้แก้ไขสิ่งที่เขาได้รับความเดือดร้อนอยู่ ไม่ประสงค์จะก่อความวุ่นวาย ซึ่งกรณีฝูงชนจะรวมตัวกันโดยสงบ การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่เพียงแต่รักษาความสงบเรียบร้อยเท่านั้น แต่บางครั้งผู้นำฝูงชนมีความประสงค์ให้เกิดความวุ่นวาย เพื่อประโยชน์อื่น ปลุกกระดมยั่วให้ฝูงชนเกิดโกรธแค้นบ้าคลั่ง หรืออาจไม่มีความประสงค์ ถึงขั้นจะก่อเหตุวุ่นวายเพื่อเพียงต้องการให้ฝูงชนรวมตัวกันอยู่ต่อไปก็อาจเล็งสุรา หรือของมีเมา เมื่อฝูงชนมีเมาควบคุมสติไม่ได้ก็จะก่อเหตุรุนแรงขึ้นได้ ฉะนั้น การสืบสวนในเรื่องนี้ว่ามีแนวโน้มว่าฝูงชนจะก่อเหตุรุนแรงจะต้องเตรียมการกำลังเครื่องมือและยุทธวิธีที่จะรับมือกับฝูงชนที่ก่อเหตุ

๙. ความรู้สึกของประชาชนทั่วไปที่มีต่อฝูงชนที่ก่อความไม่สงบ

ดังที่ได้กล่าวแต่แรกแล้วว่าในการสืบสวนนั้นยังไม่มีเหตุฝูงชนรวมตัวกันจริงๆ ดังนั้นการสืบสวนในเรื่องนี้ที่ต้อคาดการณจากเหตุผล แต่อาจใช้วิธีสุ่มตัวอย่างจากกลุ่มคนหลายอาชีพ หรือจากสื่อมวลชนที่ออกข่าวว่าเห็นด้วยหรือไม่กับการรวมตัวของฝูงชน เพราะส่วนใหญ่ประชาชนทั่วไปให้ความเชื่อถือกับการแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชน และที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งสำหรับการคาดการณความรู้สึกของประชาชนก็คือสาเหตุ เพราะถ้าสาเหตุเป็นเรื่องของผลประโยชน์คนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือเป็นเรื่องในวงจำกัด ประชาชนทั่วไปมักไม่ให้ความสนใจและมองว่าการรวมตัวของ ฝูง

ชนเป็นเรื่องไม่ถูกต้อง แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าเรื่องนั้นเป็นสาเหตุที่กระทบกระเทือนต่อคนส่วนใหญ่ ประชาชนก็จะมองว่าเป็นเรื่องสมควรที่มีการรวมตัวและอาจเข้าร่วมสนับสนุนด้วยความรู้สึกของประชาชนทั่วไปว่าเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วยกับฝูงชนนี้มีความสำคัญมาก เพราะถ้าประชาชนทั่วไปเห็นด้วยกับฝูงชน แต่เจ้าหน้าที่เข้าดำเนินการปราบปรามฝูงชนอย่างเฉียบขาดก็อาจทำให้ประชาชนทั่วไปเข้าร่วมกับฝูงชนต่อต้านเจ้าหน้าที่

๑๐. สถานที่ที่จะมีการก่อความวุ่นวาย

แบ่งสถานที่ที่จะต้องศึกษาออกเป็น ๓ สถานที่ คือ

๑๐.๑ สถานที่รวมตัวจะต้องศึกษาและจัดทำแผนที่ แบ่งสถานที่ที่จะต้องรวมตัว ซึ่งอาจปิดกั้นเส้นทางไม่ให้ฝูงชนมารวมตัวกัน

๑๐.๒ สถานที่ที่เป็นเส้นทางฝูงชน เมื่อฝูงชนมารวมตัวกันอาจเดินทางไปยังเป้าหมาย การเดินทางไปนั้นเส้นทางที่จะผ่านต้องศึกษาว่าเป็นเส้นทางอันตราย ซึ่งอาจจำเป็นต้องปิดกั้นเส้นทางอันตราย ให้ฝูงชนอ้อมไปยังเป้าหมายโดยไม่ให้ผ่านเส้นทางอันตราย

๑๐.๓ สถานที่เป้าหมาย คือ จุดหมายที่ฝูงชนจะเดินทางไปหาต้องศึกษาว่ามีจุดอ่อน ในการเข้าโจมตีที่ใดบ้าง ในกรณีจำเป็นอาจต้องเคลื่อนย้ายวัตถุอันตราย หรือทรัพย์สินที่มีค่าออกจากสถานที่เป้าหมาย

ดังนั้น ผู้วิจัยได้สรุปความหมายของการควบคุมฝูงชนจากของนักวิชาการไว้ดังนี้เป็นรูปแบบของพฤติกรรมร่วมที่มีความก้าวร้าวรุนแรง มีการปฏิบัติการที่รุนแรงการใช้ปืนยิง จะใช้หลังจากแก๊สน้ำตาและกระบอกไม้ไผ่ผลจากนั้นก็ใช้มาตรการที่สูงขึ้นเพื่อระงับความรุนแรงของกลุ่มผู้ชุมนุมซึ่งเป็นวิธีที่เรียกว่าควบคุมฝูงชนที่ยึดหลักธรรมคือใช้โยนิโสมนัสสสิการ เป็นการใช้เมตตา ธรรม เพื่อการป้องปรามเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นซึ่งเรียกว่าเป็นการแก้ปัญหาที่ถูกต้องตามหลักพุทธวิธีนั่นเอง

ตาราง ๒.๓ ขีดความสามารถในการปฏิบัติงานควบคุมฝูงชนของตำรวจ

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
ลิขิต สุทธิพิณทุ, (๒๕๕๒, หน้า ๑๖)	บทบาทตำรวจจะมีได้ก็เพียงดูแลไม่ให้ข้อขัดแย้งดังกล่าวขยายตัว ลูกกลม เกิดเหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม ด้วยการเจรจา ขอร้อง หรือขอความร่วมมือ ให้คู่กรณีเคลื่อนไหว หรือ ดำเนินการใดๆ ภายใต้กรอบของกฎหมาย หลีกเลียง ละเว้นการก่อความเดือดร้อนให้แก่ผู้ไม่เกี่ยวข้องกับ เหตุการณ์

ตาราง ๒.๓ (ต่อ) ขีดความสามารถในการปฏิบัติงานควบคุมฝูงชนของตำรวจ

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
วัฒนา สักกวัตร, (๒๕๕๒, หน้า ๑๐)	การปฏิบัติงานด้านการควบคุมฝูงชน ๑. การควบคุมโดยความต้องการทางอารมณ์ของสมาชิก ๒. การควบคุมโดยจารีตของสมาชิก ๓. ผู้นำหรือหัวหน้าของฝูงชน ๔. การควบคุมจากภายนอก

๒.๑.๖ แนวคิดเกี่ยวกับการควบคุมฝูงชน

การปฏิบัติงานควบคุมฝูงชนเป็นงานในหน้าที่โดยตรงของตำรวจที่มีความละเอียดอ่อนค่อนข้างมาก ทั้งนี้ เพราะปัญหาของฝูงชนนั้น ส่วนใหญ่เกิดจากคูกรณี ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายเรียกร้อง และฝ่ายถูกเรียกร้อง ตำรวจไม่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับเงื่อนไขที่เป็นเรื่องเผชิญหน้ากันของทั้ง ๒ ฝ่าย ในขั้นต้นบทบาทตำรวจจะมีได้ก็เพียงดูแลไม่ให้ข้อขัดแย้งดังกล่าวขยายตัว ลูกกลม เกิดเหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม ด้วยการเจรจา ขอร้อง หรือขอความร่วมมือ ให้คูกรณีเคลื่อนไหว หรือดำเนินการใดๆ ภายใต้กรอบของกฎหมาย หลีกเลียง ละเว้นการก่อความเดือดร้อนให้แก่ผู้ไม่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ หรือสร้างความเสียหายแก่สาธารณสมบัติ รวมทั้งทรัพย์สินของผู้อื่น แต่หากการเคลื่อนไหวของฝูงชนพัฒนาไปสู่ความไร้ระเบียบ สร้างความเสียหายกับผู้อื่นจนไม่สามารถควบคุมได้ตำรวจจำเป็นต้องเพิ่มมาตรการในการควบคุมฝูงชน เพื่อยุติสถานการณ์ดังกล่าวให้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพที่สุด เช่นกัน^{๑๑}

ได้กล่าวถึง การปฏิบัติงานด้านการควบคุมฝูงชน ซึ่งสามารถกระทำได้หลายวิธี ดังนี้^{๑๒}

๑. การควบคุมโดยความต้องการทางอารมณ์ของสมาชิก (Emotional needs of members) หมายถึง สมาชิกที่เข้าร่วมในฝูงชนไม่เกิดอารมณ์ร่วมกับฝูงชน ทั้งนี้ เนื่องจากไม่เห็นด้วยกับวิธีการของการประท้วง

^{๑๑} ลิขิต สุทธิพิณฑุ, รายงานการศึกษาเฉพาะกรณีการปฏิบัติงานควบคุมฝูงชนของตำรวจปี พ.ศ. ๒๕๕๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ตำรวจ, ๒๕๕๒), หน้า ๑๖.

^{๑๒} วัฒนา สักกวัตร, การบริหารงานตำรวจกับการควบคุมฝูงชน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ตำรวจ, ๒๕๕๒), หน้า ๑๐.

๒. การควบคุมโดยจารีตของสมาชิก (Morse of the Members) ควบคุมจารีตของสมาชิกในพฤติกรรม อาจมีการเสนอแนะเรียกร้องชักจูงในการกระทำพฤติกรรมบางอย่าง ซึ่งอาจขัดต่อจารีต ความเชื่อที่ผู้ร่วมฝูงชนนับถืออยู่ เช่น การรุมประชาทัณฑ์ ด่าทอเจ้าหน้าที่ ขว้างปาสิ่งของ

๓. ผู้นำหรือหัวหน้าของฝูงชน (Crowd Leadership) ผู้นำหรือหัวหน้าของฝูงชนโดยลักษณะความเป็นผู้นำจะมีอิทธิพลโดยตรงต่อการเกิดพฤติกรรมฝูงชน ตัวผู้นำที่มีศีลธรรมเข้าใจสถานการณ์จะสามารถหยุดฝูงชนที่บ้าคลั่งได้ การมีผู้นำจึงมีความสำคัญลักษณะผู้นำจะเกิดจากบุคคลที่ออกคำสั่งคนแรก มีลักษณะดี มั่นคง ฝูงชนก็จะยอมรับทันที

๔. การควบคุมจากภายนอก (External Control) การควบคุมจากภายนอก ได้แก่ การควบคุมด้วยการพยายามดึงสิ่งยึดเหนี่ยว เช่น การดึงตัวหัวหน้าออกไปก่อนจะรวมพลังกันแน่นพยายามแยกฝูงชนเป็นหน่วยย่อยๆ เพื่อลดการระบาดทางอารมณ์ ควบคุมโดยการเข้าแทรกแซง เช่น การใช้กำลังตำรวจ ทหาร การแทรกแซงทางอารมณ์ ไม่ให้เกิดอารมณ์ร่วมควบคุมไม่ให้ฝูงชนมีวัตถุประสงค์เดียว โดยการสร้างความสนใจต่างๆ เช่น ขว้างถั่ว เป็นต้น

การวางแผนปราบปรามจลาจล

ดังได้กล่าวแต่แรกว่าเมื่อเกิดเหตุการณ์ฝูงชนก่อความวุ่นวายเจ้าหน้าที่ต้องดำเนินการสืบสวนข้อเท็จจริงระหว่างที่สืบสวนอยู่ก็ต้องดำเนินการสลายฝูงชนควบคู่ไปด้วยแต่ถ้าเกินความสามารถไม่อาจสลายฝูงชนได้ให้รวบรวมข้อมูลทั้งหมัดส่งให้กองอำนาจการวางแผนปราบปรามจลาจลต่อไป

ตาราง ๒.๔ แนวคิดหลักการควบคุมฝูงชน

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
ลิขิต สุทธิพิณทุ, (๒๕๕๒, หน้า ๑๖)	ในขั้นต้นบทบาทตำรวจจะมีได้ก็เพียงดูแลไม่ให้ข้อขัดแย้งดังกล่าวขยายตัว ลูกกลม เกิดเหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม ด้วยการเจรจา ขอร้อง หรือขอความร่วมมือ ให้คู่กรณีเคลื่อนไหว หรือดำเนินการใดๆ ภายใต้กรอบของกฎหมาย หลีกเลียง ละเว้นการก่อความเดือดร้อนให้แก่ผู้ไม่เกี่ยวข้องกัเหตุการณ์

ตาราง ๒.๔ (ต่อ) แนวคิดหลักการควบคุมฝูงชน

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
วัฒนา สักกวัตร, (๒๕๕๒, หน้า ๑๐)	การปฏิบัติงานด้านการควบคุมฝูงชน ๑. การควบคุมโดยความต้องการทางอารมณ์ของสมาชิก ๒. การควบคุมโดยจารีตของสมาชิก ๓. ผู้นำหรือหัวหน้าของฝูงชน ๔. การควบคุมจากภายนอก

๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความขัดแย้ง

๒.๒.๑ ความหมายการความขัดแย้ง

“ความขัดแย้ง” มาจากภาษาอังกฤษว่า “Conflict” มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า “Confligere” แปลว่าการต่อสู้ (Fight) การทำสงคราม (Warfare) ความไม่ลงรอยหรือเข้ากันไม่ได้ (Incompatibility) การขัดซึ่งกันและกันหรือการเป็นปรปักษ์ (Opposition) ซึ่งในที่นี้ได้มีผู้ให้ความหมายของความขัดแย้งไว้หลากหลายดังนี้

ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เมื่อบุคคลมีเป้าหมาย หรือจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกัน และความแตกต่างเหล่านี้ จะก่อให้เกิดเป็นความขัดแย้งต่อมาภายหลังความขัดแย้ง (Conflict) เป็นคำที่มาจากภาษาละตินว่า Confligere ตามความหมายของ Webster Dictionary คำว่า Conflict หมายถึง การต่อสู้ การสงคราม การไม่ถูกกันเมื่อความสนใจ ความคิดหรือการกระทำไม่เหมือนกันความขัดแย้งคือการต่อสู้ (Fight) การทำสงคราม (Warfare) ความไม่ลงรอยหรือเข้ากันไม่ได้ (Incompatibility) การขัดซึ่งกันและกันหรือการเป็นปรปักษ์ต่อกัน (Opposition) ระหว่างบุคคลสองคนหรือกลุ่มบุคคลซึ่งมีความเห็นความเชื่อความต้องการไม่เหมือนกันทำให้เกิดการโต้แย้งหรือโต้เถียงกันและดิ้นรนต่อสู้แข่งขันกัน^{๑๓}

ความขัดแย้งเกี่ยวข้องกับพฤติกรรม (การกระทำ) ของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีทัศนคติที่เป็นอริต่อกันจนนำมาซึ่งพฤติกรรมในรูปแบบที่ทำร้ายทำร้ายหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อกุ่หรือแม้แต่ตนเอง^{๑๔}

^{๑๓} เจมส์โค และคณะ, **คู่มือการเพิ่มพลังความสามารถกระบวนการจัดการข้อพิพาท**, แปลโดย วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ, (นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๕), หน้า ๒.

^{๑๔} Reymond W. Mack and John Pease, **Sociology and Social Life**, (New York : D Van Nostrand Company, 1973), p. 68.

ความขัดแย้งตามความหมายของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง^{๑๕} การไม่ลงรอยกัน ซึ่งหากจะแยกพิจารณาคำว่า “ขัด”^{๑๖} หมายถึง การไม่ทำตาม ฝ่าฝืน ฝืนไว้และคำว่า “แย้ง”^{๑๗} หมายถึง ไม่ตรงหรือลงรอยเดียวกัน ต้านไว้ ทานไว้ ความขัดแย้ง ประกอบด้วยอาการทั้งขัดและแย้ง ซึ่งหมายถึงการที่ทั้งสองฝ่ายจะไม่ทำตามกันแล้วยังพยายามที่จะต้านเอาไว้อีกด้วย^{๑๘}

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายของ “ความขัดแย้ง” ว่าประกอบด้วยคำว่า “ขัด” หมายถึงการไม่ทำตามฝ่าฝืนขึ้นไว้และคำว่า “แย้ง” หมายถึงไม่ตรงหรือลงรอยเดียวกันต้านไว้ทานไว้ดังนั้นคำว่า “ขัดแย้ง” จึงหมายถึงการที่แต่ละฝ่ายไม่ลงรอยกันความขัดแย้งเป็นธรรมชาติของสรรพสิ่งความขัดแย้งนำไปสู่ความสร้างสรรค์ถ้าเข้าใจและมีการจัดการที่ดี^{๑๙} ถ้าเข้าใจความขัดแย้งก็เท่ากับเข้าใจชีวิตและสังคมทั้งหมดเรื่องความขัดแย้งจึงควรเป็นตัวตั้งสำหรับการเรียนรู้ของคนทุกคนของทุกองค์กรและทุกพื้นที่ที่มองว่าความขัดแย้งเป็นสิ่งปกติธรรมดาที่เกิดขึ้นได้กับทุกคนความขัดแย้งนั้นไม่ใช่สิ่งเลวร้ายหากสามารถคลี่คลายตัวเองไปในทางสร้างสรรค์และนำไปสู่ข้อยุติหรือหาทางออกได้เราไม่อาจห้ามไม่ให้เกิดความขัดแย้งได้แต่สามารถสร้างกระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งหรือข้อพิพาทนั้นได้ความขัดแย้ง (Conflict) และข้อพิพาท (Dispute) มีความหมายใกล้เคียงกันความขัดแย้งเป็นเรื่องของความเห็นหรือความเชื่อที่ต่างกันแต่คู่กรณียังสามารถทำงานร่วมกันได้แต่ข้อพิพาทเป็นเรื่องที่ผู้เกี่ยวข้องมุ่งที่จะเอาชนะกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของตนเอง^{๒๐}

มองความขัดแย้งในแง่สังคมวิทยาว่าความขัดแย้งเป็นเรื่องธรรมดามีอยู่ทั่วไปและฝังรากลึกอยู่ในสังคมมนุษย์ชาติไม่เคยว่างเว้นจากความขัดแย้งซึ่งเป็นผลมาจากความแตกต่างทางพันธุกรรมหรือสภาพแวดล้อมทางสังคมอย่างไรก็ตามท่านมองความขัดแย้งในแง่บวกว่าบ่อยครั้งที่ความขัดแย้งมักเป็นพลังทะยานแห่งชีวิต (Elan Vital) ของมนุษย์เพราะมักโน้มเอียงทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์อันยังประโยชน์แก่สังคมมนุษย์^{๒๑}

มองความขัดแย้งในมิติที่ผสมผสานระหว่างแนวคิดเชิงรัฐศาสตร์และสังคมวิทยาว่าความขัดแย้งคือภาวะที่กลุ่มต่างๆ แข่งขันกันเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากรที่มีจำกัดอันเนื่องมาจากผลประโยชน์

^{๑๕} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๕๖), หน้า ๑๓๗.

^{๑๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๓.

^{๑๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๘๑.

^{๑๘} Argyris, อังโน, อรุณ รักธรรม และประชัย เปี่ยมสมบูรณ์, ๒๕๒๗, หน้า ๓๐.

^{๑๙} วันชัย วัฒนศัพท์, ศ.นพ., ความขัดแย้ง : หลักการและเครื่องมือแก้ปัญหา, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาลสถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๗), หน้า๓-๔.

^{๒๐} ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, สันติทฤษฎี/วิถีวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๓๙), หน้า ๓๖.

^{๒๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๖.

หรืออุดมการณ์ไม่ตรงกันโดยขยายความไปถึงโอกาสที่จะเข้าถึงทรัพยากรและอำนาจในการตัดสินใจ
จงผู้ที่ขัดแย้งกันด้วย^{๒๒}

จากความหมายของความขัดแย้งตามที่ได้นำเสนอมาข้างต้นนั้นผู้วิจัยมองว่าความขัดแย้ง
เป็นปฏิกริยาที่แสดงออกมาจากบุคคลหรือกลุ่มคนที่มีความคิดเห็นความต้องการที่แตกต่างกันเมื่อถูก
ขัดขวางไม่ให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้รวมไปถึงการต่อสู้แย่งชิงเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดโดย
ใช้อำนาจที่มีอยู่เป็นเครื่องมือความขัดแย้งอาจสะท้อนออกมาในรูปของความรุนแรงหรือไม่ก็ได้
อย่างไรก็ดีเราอาจสรุปความหมายของความขัดแย้งออกมาเป็น ๒ กลุ่ม คือ

ก. ความหมายของความขัดแย้งในแง่บวกหมายถึงความขัดแย้งที่มีผลทำให้เกิดการ
เปลี่ยนแปลงไปในเชิงสร้างสรรค์เกิดการพัฒนาที่เป็นผลดีทั้งต่อตนเององค์กรและสังคมทั้งในแง่ของ
ทัศนคติและพฤติกรรมและสามารถหาทางออกเพื่อลดความขัดแย้งได้อย่างสมานฉันท์

ข. ความหมายของความขัดแย้งในแง่ลบหมายถึงความขัดแย้งที่มีผลทำให้เกิดการ
เปลี่ยนแปลงไปในทางทำลายบั่นทอนทั้งต่อตนเององค์กรและสังคมมีการขยายตัวกลายเป็นข้อพิพาท
และความรุนแรงทั้งในเชิงความคิดและพฤติกรรมไม่ว่าจะเป็นการด่ากันการทะเลาะวิวาททำร้าย
ร่างกายและทำสงครามประหัตประหารซึ่งกันและกัน

โดยทั่วไปความขัดแย้ง คือเหตุการณ์อันเกิดขึ้น เมื่อบุคคลไม่อาจยืนอยู่ในสถานะจำกัด
สถานะหนึ่ง ความขัดแย้งเกิดจากความต้องการที่ตรงกันข้ามกันในขณะหนึ่ง ความขัดแย้งอาจเกี่ยวกับ
ความสามารถตัดสินใจกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเป็นเพราะอยากทำทั้งสองสิ่งในเวลาเดียวกัน"
ความขัดแย้ง เป็นกระบวนการทางสังคม ความขัดแย้งเกิดขึ้นเมื่อแต่ละฝ่ายมีจุดมุ่งหมายที่ไปด้วยกัน
ไม่ได้ และมีค่านิยมที่แตกต่างกัน ความแตกต่างนี้มักเกิดจากการรับรู้มากกว่าที่จะเป็นความแตกต่างที่
เกิดขึ้นจริงๆ ความขัดแย้ง^{๒๓} หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องกับจุดมุ่งหมาย หรือ
วิธีการ หรือทั้งสองอย่างแต่เป็นการพึงพาอาศัยในทางลบอาจกล่าวอย่างกว้างๆ ได้ว่า ความขัดแย้ง
หมายถึง การที่แต่ละฝ่ายไป ด้วยกันไม่ได้ในเรื่องเกี่ยวกับความต้องการ ไม่ว่าจะเป็ความต้องการจริง
หรือศักยภาพที่จะเกิดตามต้องการ^{๒๔}

ความขัดแย้ง เป็นความรู้สึกหรือปฏิกริยาของบุคคลหรือกลุ่มคน ที่มีความคิดเห็น ค่านิยม
และ เป้าหมายไม่เป็นไปในทางเดียวกัน รวมทั้งการต่อสู้เพื่อทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด หรือการที่ฝ่ายหนึ่ง

^{๒๒} ฉันทนา บรรพศิริโชติ, “ความขัดแย้งในสังคมไทย : ช่องว่างของการรับรู้และความเข้าใจ”ใน
ความขัดแย้งในสังคมไทยยุควิกฤตเศรษฐกิจ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คบไฟ, ๒๕๔๒), หน้า ๓๒.

^{๒๓} เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, ความขัดแย้ง การบริหารเพื่อความสำเร็จ, (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ.,
๒๕๔๐), หน้า ๑๑.

^{๒๔} เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, ความขัดแย้ง : การบริหารเพื่อความสำเร็จ, (กรุงเทพมหานคร :
ม.ป.พ., ๒๕๔๐), หน้า ๒๑๘.

รูก้ำ หรือขัดขวางการกระทำอีกฝ่ายเพื่อให้เป้าหมายของตนบรรลุผล ซึ่งเป็นปฏิกริยาในทางลบส่วน แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้งในปัจจุบันได้รวบรวมประเด็นความขัดแย้งไว้ว่าความขัดแย้งอาจเป็นการ ส่งเสริมการปฏิบัติงานในองค์กร ควรจะมีการบริหารความขัดแย้งให้เกิดผลดีที่สุด ความขัดแย้ง อาจจะมีประโยชน์หรืออาจมีโทษขึ้นอยู่กับวิธีการบริหารในองค์กรที่ดีที่สุดจะมีความขัดแย้งในระดับ ที่เหมาะสมซึ่งจะช่วย กระตุ้นแรงจูงใจให้คนปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ ความขัดแย้งเป็นส่วน หนึ่งขององค์กร ความขัดแย้งเป็นของดีเพราะจะช่วยกระตุ้นให้คนพยายามหาทางแก้ปัญหา

อุทัย หิรัญโต ได้ชี้ให้เห็นว่าสาเหตุที่ทำให้มนุษย์ขัดแย้งกัน^{๒๕} อาจแบ่งออกได้เป็น ๓ ประการ คือ

๑. ความคิดเห็น ความคิดเห็นที่ตรงกันของบุคคลจะช่วยให้บุคคลคบค้าสมาคมกันได้ อย่างราบรื่น แต่ถ้าความคิดเห็นไม่ลงรอยกัน และฝ่ายหนึ่งไม่ยอมรับความคิดเห็นของอีกฝ่ายว่า ถูกต้อง ความขัดแย้งก็จะเกิดขึ้น

๒. แนวทางปฏิบัติ ผู้ที่มีแนวความคิดเห็นอย่างเดียวกัน ย่อมจะร่วมงานกันได้ แต่ แนวทางปฏิบัติย่อมจะแตกต่างกัน เพราะการทำงานสำเร็จตามเป้าหมาย ทุกคนย่อมแสวงหาหนทาง ปฏิบัติที่ตนคิดว่าเหมาะสม คนที่มีความคิดเห็นตรงกันในหลักการ อาจไม่เห็นด้วยกับวิธีปฏิบัติของอีก ฝ่ายหนึ่งก็ได้ ความขัดแย้งอาจเกิดขึ้นจากเหตุนี้ได้อีกทางหนึ่ง

๓. ผลประโยชน์ คือสิ่งที่ทุกคนต้องการหรือความพอใจของแต่ละคนความขัดแย้งกัน เพราะผลประโยชน์มองเห็นได้ชัดเจนและเกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน มากที่สุด ผลประโยชน์เป็นมูลเหตุ ที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง โดยเฉพาะผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจและการเมืองนอกจากนี้ยังได้มีการ พยายามให้ความหมายของคำว่าขัดแย้งซึ่งมีลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

๑. ความขัดแย้ง เกิดขึ้นเมื่อบุคคลต้องมีการตัดสินใจ แต่ละคนจะมีการตัดสินใจ ที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับทางเลือกกระทำ

๒. ความขัดแย้ง ความขัดแย้งเกิดขึ้นระหว่างบุคคลเมื่อไม่สามารถทำให้ทุกฝ่าย บรรลุเป้าหมายหรือความพึงพอใจร่วมกันได้

๓. ความขัดแย้งเป็นกระบวนการทางสังคม เมื่อแต่ละฝ่ายมีการรับรู้ที่แตกต่าง กัน ค่านิยมที่แตกต่างกัน และแต่ละฝ่ายมีจุดมุ่งหมายที่เข้ากันไม่ได้ทำให้เกิดความขัดแย้งตามมาความ ขัดแย้งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ และไม่ใช่เป็นแต่เพียงการกระทบกระทั่งทางกายแต่ยังสร้าง ความกระทบกระทั่งทางจิตใจ ได้แก่ การก่อให้เกิดความขัดแย้งทางความคิด การขัดแย้งทางอารมณ์ และเกิดความกดดันทางด้านจิตใจ เป็นต้น ดังนั้น นักบริหารต้องตระหนักว่า กลยุทธ์การจัดการความ ขัดแย้งจะต้องคำนึงถึงสมมติฐานที่ว่าความขัดแย้งเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่สามารถจัดการได้ โดย

^{๒๕} อุทัย หิรัญโต, **หลักการบริหารงานบุคคล**, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์การพิมพ์, ๒๕๒๓), หน้า ๗๐.

ผู้นำที่รู้จักและเข้าใจธรรมชาติของความขัดแย้ง สามารถเปลี่ยนความขัดแย้งให้เป็นสิ่งที่สร้างสรรค์ต่อองค์กรได้ เนื่องจากความขัดแย้งในปริมาณที่เหมาะสมสามารถก่อให้เกิดการจูงใจให้คนริเริ่มแก้ไขปัญหาได้ ดังนั้นนักบริหารที่เข้าใจธรรมชาติของความขัดแย้งย่อมได้เปรียบในการที่จะควบคุมความขัดแย้งให้อยู่ในปริมาณที่เหมาะสมต่อ การบริหารองค์กร

๒.๒.๒ ลักษณะของความขัดแย้ง

๑. ต้องมีสองฝ่ายขึ้นไป (เพราะความขัดแย้งจะไม่เกิดขึ้นได้ถ้าไม่มีคู่กรณีอีกฝ่าย)
 ๒. เป้าหมายหรือผลประโยชน์ไม่ตรงกัน (Incompatible Goal) ไม่เห็นพ้องต้องกันหรือตกลงกันไม่ได้

๓. คู่กรณีในความขัดแย้งต้องมีความเกี่ยวข้องกัน

๔. ประโยชน์ของความขัดแย้งโดยทั่วไปเราจะนึกถึงด้านผลเสียของความขัดแย้งแต่หากพิจารณาให้ถี่ถ้วนแล้ว จะพบว่าความขัดแย้งก็มีด้านผลดีเป็นประโยชน์ในหลายกรณี ดังนี้

- ๑) ช่วยกระตุ้นให้เกิดการแข่งขันทำงานให้บรรลุเป้าหมายมากยิ่งขึ้น
- ๒) ช่วยให้สมาชิกของกลุ่มอยากรวมกลุ่มกันทำงานมากขึ้น
- ๓) ช่วยให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และ “จุดยืน” และค่านิยมที่ตุนยัดถือ
- ๔) กลุ่มใดที่ขัดแย้งกัน สมาชิกในแต่ละกลุ่มจะเกาะกลุ่มเหนียวแน่นขึ้น

๕. ประเภทของความขัดแย้ง

๑. ความขัดแย้งในตัวบุคคล (Personal Conflict) อาจเป็นความขัดแย้งในด้านบุคลิกภาพ ทั้งทางร่างกายหรือทางจิตใจและอารมณ์ซึ่งไม่ลงรอยกัน

๒. ความขัดแย้งระหว่างบุคคลทางความคิด (Conflict of Idea) อาจเป็นความขัดแย้งในเรื่องเกี่ยวกับทัศนคติ ค่านิยม หรือรสนิยมที่แตกต่างกัน บางกรณีเกิดจากความรู้ความสามารถที่แตกต่างกัน หรือมีประสบการณ์ที่แตกต่างกัน

๓. ความขัดแย้งระหว่างบุคคลในผลประโยชน์ (Conflict of Interest) อาจเป็นความขัดแย้งในเรื่องความต้องการที่แตกต่างกัน หรือเพราะทรัพยากรมีจำกัด หรือเพราะมีการชิงดีชิงเด่นกัน

๖. เหตุผลและความจำเป็นในการบริหารความขัดแย้ง

การบริหารความขัดแย้ง คือ ความสามารถที่จะหาวิธีการที่จะเปลี่ยนจากการทำลายที่เกิดจากความขัดแย้ง (Destructive Conflict) ให้กลายมาเป็นการสร้างสรรค์ (Constructive Conflict) ในที่สุด ความขัดแย้งจึงไม่จำเป็นที่จะต้องส่งผลในทางลบเสมอไป ในขณะเดียวกันเราสามารถเรียนรู้วิธีการบริหารความขัดแย้งที่เกิดขึ้นให้เกิดผลในทางบวกเป็นไปในด้านการสร้างสรรค์

เหตุผลที่เราจะต้องบริหารความขัดแย้งเพราะโดยทั่วไปแล้ว ความขัดแย้งจะนำมาซึ่งความยุ่งยากและความสับสนในเบื้องต้น ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งที่ก่อให้เกิดผลดีตามมาในภายหลัง

หรือความขัดแย้งที่เป็นผลเสียก็ตาม เราจะปล่อยให้ความขัดแย้งดำเนินไปโดยตัวของมันเอง และหมดสิ้นไปเองตามเวลาย่อมไม่ได้

ความจำเป็นในการบริหารความขัดแย้ง เกิดจากความรับผิดชอบที่จะต้องทำการสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้บรรลุผล เราจึงต้องจัดการกับความขัดแย้งให้เป็นไปในทางสร้างสรรค์และส่งผลในทางที่จะทำให้เกิดสิ่งที่ถูกต้องดีงาม สิ่งที่คู่กรณีควรมุ่งหวังจากการบริหารความขัดแย้ง ได้แก่ การสนองความต้องการและจุดมุ่งหมายของตน รวมทั้งผลสำเร็จของการทำงานร่วมกัน

ความขัดแย้งก่อให้เกิดผลทั้งด้านลบและด้านบวก ความขัดแย้งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการขัดเกลาทางสังคมถือเป็นสภาวะหนึ่งของมนุษย์ความขัดแย้งสามารถแก้ปัญหาความแตกแยกและทำให้เกิดความสามัคคีภายในกลุ่มได้เพราะในกลุ่มหนึ่งๆ ย่อมมีทั้งความเป็นมิตรและความเป็นศัตรูอยู่ด้วยกัน ดังนั้นความขัดแย้งจึงเป็นตัวสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ได้เสนอเพิ่มเติมว่าความขัดแย้งทำให้เกิดการแบ่งกลุ่ม ลดความเป็นปรปักษ์ต่อกันอันจะพัฒนาสู่ความร่วมมือได้หรือทำให้เกิดความแปลกแยกได้

นักสังคมวิทยาชาวเยอรมันที่ปฏิเสธแนวคิดของมาร์กซ์ เรื่อง ความขัดแย้งระหว่างชนชั้น Dahrendorf อธิบายคุณลักษณะ “ความขัดแย้ง” ว่ามีลักษณะสอดคล้องกับทุกสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น ทุกสังคมจึงเกิดความขัดแย้งได้ตลอดเวลา ซึ่งเกิดจากความไม่เท่าเทียมกันในเรื่องสิทธิอำนาจ ทำให้สังคมเกิดกลุ่มแบบไม่สมบูรณ์ขึ้น เพราะต่างฝ่ายต่างมีผลประโยชน์แอบแฝงอยู่เบื้องหลัง แต่แต่ละฝ่ายจึงพยายามรักษาผลประโยชน์ของฝ่ายตนไว้ ทำให้ระดับของความรุนแรงจะมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับการจัดการและการประสานผลประโยชน์ของกลุ่มที่ครอบงำกลุ่มอื่น ความขัดแย้งจึงสามารถควบคุมได้โดยการประนีประนอม และความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมเป็นผลมาจากความกดดันจากภายนอกโดยสังคม อื่นๆ ด้วย

ตาราง ๒.๕ ความหมายการความขัดแย้ง

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
ราชบัณฑิตยสถาน, (๒๕๕๔, หน้า ๑๓๗)	๑. ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ๒. การต่อสู้ การสงคราม การไม่ถูกกันเมื่อความสนใจความคิดหรือการกระทำไม่เหมือนกัน
ราชบัณฑิตยสถาน, (๒๕๕๔, หน้า ๑๓๓)	การไม่ลงรอยกัน ซึ่งหากจะแยกพิจารณาคำว่าขัด

ตาราง ๒.๕ (ต่อ) ความหมายการความขัดแย้ง

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
ราชบัณฑิตยสถาน, (๒๕๕๔, หน้า ๖๘๑)	ความขัดแย้ง ประกอบด้วยอาการทั้งขัดและแย้ง ซึ่งหมายถึงการที่ทั้งสองฝ่ายจะไม่ทำตามกัน
เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, (๒๕๔๐, หน้า ๒๐)	ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องกับจุดมุ่งหมายหรือวิธีการ หรือทั้งสองอย่างแต่เป็นการพึ่งพาอาศัยในทางลบอาจกล่าวอย่างกว้างๆ
อุทัย หิรัญโต (๒๕๒๓, หน้า ๒๑๘)	๑. ความคิดเห็น ความคิดเห็นที่ตรงกันของบุคคลจะช่วยให้บุคคลคบค้าสมาคมกันได้อย่างราบรื่น ๒. แนวทางปฏิบัติ ผู้ที่มีแนวความคิดเห็นอย่างเดียวกันย่อมจะร่วมงานกันได้ แต่แนวทางปฏิบัติย่อมจะแตกต่างกัน

๒.๒.๓ ทฤษฎีเกี่ยวกับการความขัดแย้ง

เป็นแนวความคิดที่มีข้อสมมุติฐานที่ว่าพฤติกรรมของสังคมสามารถเข้าใจได้จากความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่างๆ และบุคคลต่างๆ เพราะการแข่งขันในการเป็นเจ้าของทรัพยากรที่มีค่าและหายากมีความเชื่อว่า การเปลี่ยนแปลงของทุกๆ สังคมจะมีขั้นตอนของการพัฒนาทางประวัติศาสตร์ ๕ ขั้น โดยแต่ละขั้นจะมีวิธีการผลิต (Mode of Production) ที่เกิดจากความสัมพันธ์ของอำนาจของการผลิต (Forces of Production) ซึ่งได้แก่ การจัดการด้านแรงงาน ที่ดิน ทุน และเทคโนโลยีกับความสัมพันธ์ทางสังคมของการผลิต (Social Relation of Production) ซึ่งได้แก่เจ้าของปัจจัยการผลิตและคนงานที่ทำหน้าที่ผลิตแต่ในระบบการผลิตแต่ละระบบจะมีความขัดแย้งระหว่างชนชั้นผู้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตกับผู้ใช้แรงงานในการผลิตทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ที่เป็นโครงสร้างส่วนล่างของสังคม (Substructure) และเมื่อโครงสร้างส่วนล่างมีการเปลี่ยนแปลงจะมีผลทำให้เกิดการผันแปรและเปลี่ยนแปลงต่อโครงสร้างส่วนบนของสังคม (Superstructure) ซึ่งเป็นสถาบันทางสังคม เช่น รัฐบาล ครอบครัว การศึกษา ศาสนา และรวมถึงค่านิยม ทัศนคติ และบรรทัดฐานของสังคม ลำดับขั้นของการพัฒนาของ Marx มีดังนี้

๑. ขั้นสังคมแบบคอมมิวนิสต์ดั้งเดิม (Primitive Communism) กรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิตเป็นของเผ่า (Tribal Ownership) ต่อมาเผ่าต่างๆ ได้รวมตัวกันเป็นเมืองและรัฐ ทำให้กรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิตเปลี่ยนไปเป็นของรัฐแทน

๒. **ขั้นสังคมแบบโบราณ (Ancient Communal)** กรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิตเป็นของรัฐ (State Ownership) สมาชิกในสังคมได้รับกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินส่วนตัวที่สามารถเคลื่อนย้ายได้ซึ่งได้แก่ เครื่องใช้ส่วนตัวและทาส ดังนั้น ทาส (Slavery) จึงเป็นกำลังสำคัญในระบบการผลิตทั้งหมดและต่อมาระบบการผลิตได้เกิดความขัดแย้งระหว่างเจ้าของทาสและทาส

๓. **ขั้นสังคมแบบศักดินา (Feudalism)** กรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิตเป็นของขุนนางคือที่ดิน โดยมีทาสเป็นแรงงานในการผลิต

๔. **ขั้นสังคมแบบทุนนิยม (Capitalism)** กรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิตเป็นของนายทุนคือที่ดิน ทุน แรงงาน และเครื่องจักร โดยมีผู้ใช้แรงงานเป็นผู้ผลิต

๕. **ขั้นสังคมแบบคอมมิวนิสต์ (Communism)** กรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิตเป็นของทุกคนทุกคนมีสิทธิ์เท่าเทียมกัน ไม่มีใครเอาเปรียบซึ่งกันและกัน

ทฤษฎีความขัดแย้ง (conflict theory) ถือได้ว่าเป็นเครื่องชี้วัดให้ประจักษ์ ถึงวิวัฒนาการทางความคิดของความขัดแย้งที่มีพัฒนาการจากอดีตสู่ปัจจุบัน รากฐานของทฤษฎีความขัดแย้ง พัฒนามาจากสมมติฐานที่ว่าสังคม คือ ระบบที่มีลักษณะซับซ้อนของความไม่เท่าเทียมกัน (Inequality) และความขัดแย้ง (Conflict) จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเพื่อให้เกิดความเข้าใจในทฤษฎีความขัดแย้งอย่างครอบคลุมในหลายมุมมอง ได้แก่ ด้านสังคมวิทยา ด้านจิตวิทยา ด้านมานุษยวิทยาและด้านคุณค่า (ค่านิยม) และทฤษฎีอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำให้เห็นวามุมมองของนักวิชาการจากหลายสาขาวิชา ต่อ “ความขัดแย้ง” นั้นมีความเหมือนและความแตกต่างกันในประเด็นสำคัญใดบ้าง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างองค์ความรู้เพื่อการจัดการความขัดแย้งในสังคมไทยต่อไป^{๒๖}

ทฤษฎีบทบาท (Role Theory) เป็นทฤษฎีหนึ่งที่ Moorhead and Griffin

ทฤษฎีนี้นำมาใช้อธิบายถึงความขัดแย้งในบทบาทของมนุษย์ในองค์การและใช้อธิบายถึงแบบแผนพฤติกรรมของบุคคลภายใต้ตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่ง ซึ่งมีอิทธิพลทำให้แสดงพฤติกรรมนั้น ออก มาส่วนความขัดแย้งในบทบาท (Role Conflict) จะเกิดขึ้นตามประสบการณ์ของแต่ละคนที่ประสบมาหรือเกิดจากการที่พฤติกรรมของบทบาทตั้งแต่สองบทบาทขึ้นไปไม่สอดคล้องกันและความขัดแย้งเกิดจากการที่ไม่สามารถแสดงบทบาทต่างๆ ได้พร้อมกันในเวลาเดียวกัน เช่น ต้องเป็นประธานในการประชุมในฐานะครูใหญ่ หรือจะต้องออกไปรับลูกที่โรงเรียนในฐานะที่เป็นบิดา

ความขัดแย้งของบทบาท (Role Conflicts) หมายถึง เมื่อบุคคลต้องแสดงบทบาทต่างๆ หลายบทบาทในห้วงเวลาเดียวกันและบทบาทนั้นไม่สอดคล้องกัน เช่น มีบทบาทเป็นผู้บริหาร ในขณะเดียวกันก็มีบทบาทเป็นสามีที่ต้องทำหน้าที่ประเมินผลการปฏิบัติของ ภรรยาที่เป็นลูกน้องของ

^{๒๖} ฉันทนา บรรพศิริโชติ, ระบบความรู้พื้นบ้านปัจจุบัน : การวิจัยและพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : โครงการศึกษาชาติพันธุ์และการพัฒนา สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๑), หน้า ๓๗.

ตนด้วย เป็นต้น และเมื่อบทบาทนั้นไม่ชัดเจน (Role Ambiguity) ทำให้บุคคลไม่แน่ใจว่าจะปฏิบัติอย่างไร เช่น การแนะนำจากหัวหน้างานไม่ชัดเจนหรือแนวทางการร่วมปฏิบัติกับเพื่อนร่วมงานไม่ชัดเจน จะส่งผลให้บุคคลเกิดความเครียด สับสนกับบทบาทของตนเองที่มีอยู่กับบทบาทที่ถูกคาดหวัง และเมื่อมีมากกว่าหนึ่งบทบาทขึ้นไป จะทำให้เกิดความขัดแย้งในบทบาท (Role Conflict) ได้ซึ่งมีอยู่ ๔ แบบ ดังต่อไปนี้^{๒๒๗}

๑. ความขัดแย้งภายในตัวผู้ส่งข่าวหรือผู้ออกคำสั่ง (Intra-Sender Conflict) เช่น กรณีที่หัวหน้าทีม ต้องทำงานในบทบาทที่เท่าเทียมกันในทีม ในขณะที่เดียวกันก็มีบทบาทเป็นผู้บริหารด้วย ต้องทำหน้าที่สั่งการและบังคับบัญชาด้วยจะมีบทบาทที่เท่าเทียมกัน ในทุกบทบาทคงเป็นไปได้ยาก จึงทำให้เกิดความขัดแย้งภายในตัวเองขึ้น

๒. ความขัดแย้งระหว่างผู้ส่งข่าวหรือผู้ออกคำสั่ง (Inter-Sender Conflict) เกิดจากคนในกลุ่มมีความขัดแย้งกับคนในกลุ่มอื่นๆ ที่มีบทบาทเดียวกันทำให้ความขัดแย้งเกิดขึ้นระหว่างกลุ่ม

๓. ความขัดแย้งระหว่างบทบาท (Inter-Role Conflict) เมื่อบทบาทต่างกันทำให้บุคคลมีพฤติกรรมที่ต่างกันด้วย แต่เมื่อต้องมาทำงานร่วมกันจะพบว่ามีความขัดแย้งที่เข้ากันไม่ได้เช่น เมื่อหัวหน้าขอให้ช่วยทำงานล่วงเวลาเพื่อให้งานเสร็จ ในขณะที่เดียวกันก็กังวลกับบทบาทการเป็นแม่บ้านที่ต้องดูแลลูกหลังเลิกงาน ความขัดแย้งจึงเกิดขึ้นระหว่าง เรื่องงานกับบทบาทส่วนตัวที่มีอยู่

๔. ความขัดแย้งระหว่างบุคคลกับบทบาท (Person-Role Conflict) เกิดขึ้นเมื่อเรามีบทบาทอย่างหนึ่ง แต่ไม่สามารถทำตามบทบาทที่ตนมีได้หรือการที่บุคคลมีความต้องการอย่างหนึ่ง แต่ตามบทบาทที่ถูกกำหนดไว้นั้นทำตามความต้องการของตนเองไม่ได้จะเกิดความขัดแย้งขึ้นได้

ทฤษฎีความขัดแย้งแบบร่วมมือ

เสนอว่า สิ่งสำคัญที่ทำให้การจัดการความขัดแย้งไม่ได้ผล^{๒๒๘} คือการขาดแรงจูงใจที่ดี (Motivation) ดังนั้น องค์การที่ต้องการให้การจัดการความขัดแย้งได้ผลดีจึงควรมีการลงทุนเพื่อการฝึกฝนสร้างการเรียนรู้ให้บุคลากรมีสมรรถนะต่อการจัดการความขัดแย้งแบบร่วมมือ ตามทฤษฎีความขัดแย้งแบบร่วมมือ (Cooperative) Conflict Theory) อันจุดเน้นที่การมีเป้าหมายเดียวกันภายใต้มิตรภาพที่ดีต่อกันและกัน “We are in this together” and “We swim or sink together” หัวใจสำคัญ คือ แนวทางปฏิบัติถูกกำหนดมาจากการบูรณาการความต้องการของทุกคนร่วมกันบนพื้นฐาน ของความจริงใจต่อกันเพื่อมุ่งสู่การบรรลุเป้าหมายร่วมกัน

^{๒๒๗} Moorhead & Griffin, *Organization behavior : Managing people and organizations*, 6 th ed., (Boston : Houghton Mifflin, 2001), p. 214.

^{๒๒๘} Leung and Tjosvold, Leung, K., & Tjosvold, D. (1998). *Introduction : conflict management in the Asia Pacific*, (New York : NY, 1998), p. 44.

ทฤษฎีภาวะผู้นำแบบความสามารถพิเศษ คองเกอร์และค่านันโก (Conger and Kanungo's Charismatic Leadership Theory) ผู้นำแบบประนีประนอม ทฤษฎีอุบัติการณ์ (Contingency Theory) ผู้นำด้านการเปลี่ยนแปลง (Transformation Leadership) และการจัดการความขัดแย้งกรอบแนวคิดของ Fiedler วิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งของผู้นำตามกรอบทฤษฎีของ โรมัสและคิลแมน^{๒๙} ซึ่งจำแนกออกเป็น ๕ วิธี ได้แก่ ๑) การเอาชนะ (Competition) ๒) การร่วมมือ (Collaboration) ๓) การประนีประนอม (Compromising) ๔) การหลีกเลี่ยง (Avoiding) ๕) การยอมให้ (Accommodation)

๑. การเอาชนะ (Competition) หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารที่แสดงออกเมื่อเกิดสถานการณ์ความขัดแย้งที่เน้นการเอาแต่ใจตนเองมุ่งชัยชนะของตนเองเป็นประการสำคัญโดยไม่คำนึงถึงประโยชน์หรือความสูญเสียของผู้อื่นพฤติกรรมที่แสดงออกมุ่งที่การเอาชนะ

๒. การร่วมมือ (Collaboration) หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารที่แสดงออกเมื่อเกิดสถานการณ์ความขัดแย้งเป็นการมุ่งที่จะเอาชนะและในขณะเดียวกันก็ให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ในการแก้ปัญหาความขัดแย้งเป็นพฤติกรรมของบุคคลที่มุ่งให้เกิดความพอใจทั้งแก่ตนเองและบุคคลอื่นพฤติกรรมลักษณะนี้เป็นความร่วมมือร่วมใจในการแก้ปัญหาที่มุ่งจะให้เกิดการชนะทั้งสองฝ่ายเข้าทำนองที่ว่าสองหัวดีกว่าหัวเดียว

๓. การประนีประนอม (Compromising) หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารที่แสดงออกเมื่อเกิดสถานการณ์ความขัดแย้งเป็นจุดยืนระหว่างกลางของมติการเอาใจตนเองและมติการเอาใจผู้อื่นเป็นแบบของการเจรจาต่อรองที่มุ่งให้ทั้งสองฝ่ายมีความพอใจบ้างเป็นลักษณะที่หากจะได้บ้างก็ควรจะยอมเสียบ้างหรือในลักษณะที่มาพบกันครึ่งทาง

๔. การหลีกเลี่ยง (Avoiding) หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารที่แสดงออกเมื่อเกิดสถานการณ์ความขัดแย้งเป็นการไม่สู้ปัญหาและไม่ร่วมมือในการแก้ปัญหาไม่สนใจความต้องการของตนเองและความต้องการของผู้อื่นแสดงอาการหลีกเลี่ยงปัญหาเฉื่อยชาและไม่สนใจความขัดแย้งที่เกิดขึ้นพยายามทำตัวอยู่เหนือความขัดแย้งโดยเชื่อว่าความขัดแย้งจะลดลงเมื่อเวลาผ่านไป

๕. การยอมให้ (Accommodation) หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารที่แสดงออกเมื่อเกิดสถานการณ์ความขัดแย้งเป็นพฤติกรรมที่เน้นการเอาใจผู้อื่นเป็นผู้เสียสละปล่อยให้ผู้อื่นดำเนินการไปตามที่ชอบแม้เราจะไม่เห็นด้วยก็ตามพฤติกรรมการยอมให้เหมือนกับสุภาชิตที่ว่าเอาไมตรีชนะศัตรูหรือแพ้เป็นพระชนะเป็นมาร

ลิวอิสเอ. โคเซอร์ (Lewis A. Coser) เป็นนักทฤษฎีความขัดแย้งที่มองความขัดแย้งในสังคมทั้งทางด้านที่ดีและไม่ดีเห็นว่าความขัดแย้งเป็นกระบวนการหนึ่งของการขัดเกลาทางสังคมไม่ใช่

^{๒๙} เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, ความขัดแย้ง : การบริหารเพื่อการสร้างสรรค, ๒๕๔๐, หน้า ๑๐๔-๑๐๕.

ความขัดแย้งจะทำให้ระบบสังคมถูกทำลายแต่มองว่าความขัดแย้งเป็นตัวช่วยให้สังคมเกิดความสมดุลยิ่งขึ้นทั้งทางด้านความรักความเกลียดก็มีความขัดแย้งเข้ามาทั้งสิ้นโดยเฉพาะความขัดแย้งสามารถแก้ปัญหาความแตกแยกและทำให้เกิดความสามัคคีภายในกลุ่มได้จากความคิดของเซอร์มีความแปลกที่มองความขัดแย้งเป็นเรื่องที่ดีไม่ใช่ตัวช่วยทำลายแต่เป็นตัวให้ประโยชน์ภายหลังเราจะเห็นได้ในสังคมปัจจุบันความขัดแย้งก็เกิดขึ้นทุกสังคมซึ่งมันหลีกเลี่ยงไม่ได้แต่ทำไมสังคมก็ยังดำรงอยู่อย่างปกติผู้คนไปมาทำหน้าที่ของตัวเองแต่พอเมื่อนานเข้าก็เห็นความเปลี่ยนแปลงทางสังคมในรูปแบบที่ดีขึ้นทั้งมีรูปแบบที่เลวลงควบคู่กันไปตรงกับความคิดของโคเซอร์บอกว่าสังคมมีความขัดแย้งที่มีทั้งผลบวกและผลลบซึ่งมีการโต้แย้งจากทฤษฎีโครงสร้างการหน้าที่ที่เห็นความขัดแย้งเป็นตัวทำลายระบบสังคมหากคิดแบบนั้นสังคมก็ต้องดำรงอยู่ต่อไปโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรก็ตามระบบสังคมนั้นก็ไม่มีการพัฒนาที่ดีขึ้นเพราะมีการทำหน้าที่แบบเดิมๆ และไม่มีการโต้แย้งในสิ่งที่เกิดขึ้นทั้งไม่รู้ว่าถูกหรือว่าผิดหากมีการโต้แย้งขัดแย้งก็อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงหลังจากที่เกิดความรุนแรงหรือไม่รุนแรงก็ตาม

สังคมทุกสังคมที่มีความขัดแย้งมีทั้งกลุ่มความเป็นมิตรและทั้งศัตรูซึ่งตรงนี้ย่อมเป็นการกระตุ้นการแข่งขันการขัดแย้งที่เกิดจากการพัฒนาสังคมขึ้นมาเปลี่ยนสังคมด้านหนึ่งไปอีกด้านหนึ่งเพราะความขัดแย้งเกิดจากความไม่พอใจต่อสังคมหนึ่งๆ ก็อาจนำไปสู่ความต้องการและการเปลี่ยนแปลงไปจากสังคมอีกด้านหนึ่งได้อาจจะมีความเจริญน้อยกว่าเป็นได้^{๓๐}

สรุปว่า โคเซอร์ให้ความสำคัญกับความขัดแย้งในสังคมว่าควรมีความขัดแย้งเพื่อระบบสังคมดำเนินไปอย่างปกติไม่ใช่มีความขัดแย้งแล้วสังคมมีความผิดปรกติตรงความขัดแย้งแปลว่าระบบสังคมกำลังปรับเปลี่ยนตัวเองเข้าสู่ภาวะสมดุลเหมือนร่างกายหากเป็นไข้เจ็บป่วยเป็นหวัดหมายถึงร่างกายกำลังปรับตัวเองให้เข้าสู่ภาวะในที่มีสถานการณ์นั้นเป็นต้น

ทฤษฎีความขัดแย้ง (Conflict Theory) เป็นแนวความคิดที่มีข้อสมมุติฐานที่ว่าพฤติกรรมของสังคมสามารถเข้าใจได้จากความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่างๆ และบุคคลต่างๆ เพราะการแข่งขันกันในการเป็นเจ้าของทรัพยากรที่มีค่าและหายากมีนักสังคมวิทยาหลายท่านที่ใช้ทฤษฎีความขัดแย้งอธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมแต่ในที่นี้จะเสนอแนวความคิดของนักทฤษฎีความขัดแย้งที่สำคัญ ๓ ท่าน ดังนี้

คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) มีความเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงของทุกๆ สังคมจะมีขั้นตอนของการพัฒนาทางประวัติศาสตร์ ๕ ขั้น โดยแต่ละขั้นจะมีวิธีการผลิต (Mode of Production) ที่เกิดจากความสัมพันธ์ของอำนาจของการผลิต (Forces of production) ซึ่งได้แก่การจัดการด้านแรงงานที่ดินทุนและเทคโนโลยีกับความสัมพันธ์ทางสังคมของการผลิต (Social relation of production) ซึ่งได้แก่ เจ้าของปัจจัยการผลิตและคนงานที่ทำหน้าที่ผลิตแต่ในระบบการผลิตแต่ละระบบจะมีความ

^{๓๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๑.

ขัดแย้งระหว่างชนชั้นผู้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตกับผู้ใช้แรงงานในการผลิตทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เป็นโครงสร้างส่วนล่างของสังคม (Substructure) และเมื่อโครงสร้างส่วนล่างมีการเปลี่ยนแปลงจะมีผลทำให้เกิดการผันแปรและเปลี่ยนแปลงต่อโครงสร้างส่วนบนของสังคม (Superstructure) ซึ่งเป็นสถาบันทางสังคมเช่นรัฐบาลครอบครัวการศึกษาศาสนาและรวมถึงค่านิยมทัศนคติ และบรรทัดฐานของสังคมลำดับขั้นของการพัฒนาทางประวัติศาสตร์ของมาร์กซ์ มีดังนี้

๑. ชั้นสังคมแบบคอมมิวนิสต์ดั้งเดิม (Primitive communism) กรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิตเป็นของเผ่า (Tribal ownership) ต่อมาเผ่าต่างๆ ได้รวมตัวกันเป็นเมืองและรัฐทำให้กรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิตเปลี่ยนไปเป็นของรัฐแทน

๒. ชั้นสังคมแบบโบราณ (Ancient communal) กรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิตเป็นของรัฐ (State ownership) สมาชิกในสังคมได้รับกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินส่วนตัวที่สามารถเคลื่อนย้ายได้ซึ่งได้แก่เครื่องใช้ส่วนตัวและทาสตั้งนั้นทาส (Slavery) จึงเป็นกำลังสำคัญในการระบบการผลิตทั้งหมดและต่อมาระบบการผลิตได้เกิดความขัดแย้งระหว่างเจ้าของทาสและทาส

๓. ชั้นสังคมแบบศักดินา (Feudalism) กรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิตเป็นของขุนนางคือที่ดินโดยมีทาสเป็นแรงงานในการผลิต

๔. ชั้นสังคมแบบทุนนิยม (Capitalism) กรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิตเป็นของนายทุนคือที่ดินทุนแรงงานและเครื่องจักรโดยมีผู้ใช้แรงงานเป็นผู้ผลิต

๕. ชั้นสังคมแบบคอมมิวนิสต์ (Communism) กรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิตเป็นของทุกคนทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันไม่มีใครเอาเปรียบซึ่งกันและกันตามแนวความคิดของมาร์กซ์ ลำดับขั้นของการนำไปสู่การปฏิวัติของชนชั้นล่างของสังคมเกิดจากกระบวนการดังต่อไปนี้^{๓๑}

- ๑) มีความต้องการในการผลิต
- ๒) เกิดการแบ่งแยกแรงงาน
- ๓) มีการสะสมและพัฒนาทรัพย์สินส่วนบุคคล
- ๔) ความไม่เท่าเทียมทางสังคมมีมากขึ้น
- ๕) เกิดการต่อสู้ระหว่างชนชั้นในสังคม
- ๖) เกิดตัวแทนทางการเมืองเพื่อทำการรักษาผลประโยชน์ของแต่ละชนชั้น
- ๗) เกิดการปฏิบัติ

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมตามแนวความคิดของมาร์กซ์เป็นการต่อสู้ระหว่างชนชั้นในสังคมโดยใช้แนวความคิดวิชาวิธี (Dialectical) ที่เริ่มจากการกระทำ (Thesis) ซึ่งเป็นสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงการกระทำ (Antithesis) และเกิดการกระทำแบบใหม่ (Synthesis) ตามมาเป็นนักทฤษฎีความขัดแย้งที่มองว่าความขัดแย้งก่อให้เกิดทั้งด้านบวกและด้านลบและอธิบายว่าความขัดแย้ง

^{๓๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๑.

เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดเกลาทางสังคมไม่มีกลุ่มทางสังคมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่มีความสามารถที่จะควบคุมอย่างสมบูรณ์เพราะความขัดแย้งเป็นส่วนหนึ่งของมนุษย์ทั้งในความเกลียดและความรักต่างก็มีความขัดแย้งทั้งสิ้นความขัดแย้งสามารถแก้ปัญหาความแตกแยกและทำให้เกิดความสามัคคีภายในกลุ่มได้เพราะในกลุ่มมีทั้งความเป็นมิตรและความเป็นศัตรูอยู่ด้วยกันโคเซอร์มีความเห็นว่าความขัดแย้งเป็นตัวสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมสามารถทำให้สังคมเปลี่ยนชีวิตความเป็นอยู่จากด้านหนึ่งไปสู่อีกด้านหนึ่งได้เพราะหากสมาชิกในสังคมเกิดความไม่พึงพอใจต่อสังคมที่เขาอยู่ เขาจะพยายามทำการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์นั้นๆ ให้เป็นไปตามเป้าหมายของเขา นอกจากนี้โคเซอร์ยังเสนอว่าความขัดแย้งยังสามารถทำให้เกิดการแบ่งกลุ่มลดความเป็นปรปักษ์พัฒนาความซับซ้อนของโครงสร้างกลุ่มในด้านความขัดแย้งและร่วมมือและสร้างความแปลกแยกกับกลุ่มต่างๆ เป็นต้น

ราล์ฟดาห์เรนดอร์ฟ (Ralf Dahrendorf) เป็นนักสังคมวิทยาชาวเยอรมันที่ปฏิเสธแนวความคิดของมาร์กซ์ที่ว่าชนชั้นในสังคมเกิดจากปัจจัยการผลิตและเสนอว่าความไม่เท่าเทียมกันในสังคมนั้นเกิดจากความไม่เท่าเทียมกันในเรื่องของสิทธิอำนาจ (Authority) กลุ่มที่เกิดขึ้นภายในสังคมสามารถแบ่งออกได้เป็นสองประเภทคือกลุ่มที่มีสิทธิอำนาจกับกลุ่มที่ไม่มีสิทธิอำนาจสังคมจึงเกิดกลุ่มแบบไม่สมบูรณ์ (Quasi-groups) ของทั้งสองฝ่ายที่

ต่างก็มีผลประโยชน์แอบแฝง (Latent interest) อยู่เบื้องหลังดังนั้นแต่ละฝ่ายจึงต้องพยายามรักษาผลประโยชน์ของตนเองไว้โดยมีผู้นำทำหน้าที่ในการเจรจาเพื่อปรองดองผลประโยชน์ซึ่งกันและกันระดับของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจะรุนแรงมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับการจัดการและการประสานผลประโยชน์ของกลุ่มที่ครอบงำและเสนอความคิดว่าความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมเป็นผลมาจากความกดดันจากภายนอกโดยสังคมนั้นๆ ทำให้โครงสร้างมีการเปลี่ยนแปลงได้ประเภทของการเปลี่ยนแปลงความรวดเร็วของการเปลี่ยนแปลงและขนาดของการเปลี่ยนแปลงขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของการเปลี่ยนแปลงเช่นอำนาจของกลุ่มความกดดันของกลุ่ม

ตาราง ๒.๖ ทฤษฎีเกี่ยวกับความขัดแย้ง

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
Karl Marx, (1958, p. 125)	๑. การจัดการด้านแรงงาน ที่ดิน ทุน และเทคโนโลยี ๒. ทำหน้าที่ผลิตแต่ในระบบการผลิตแต่ละระบบจะมีความขัดแย้งระหว่างชนชั้นผู้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตกับผู้ใช้แรงงานในการผลิต

ตาราง ๒.๖ (ต่อ) ทฤษฎีเกี่ยวกับความขัดแย้ง

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
ฉันทนา บรรพศิริโชติ, (๒๕๔๑, หน้า ๓๗)	ทฤษฎีความขัดแย้ง พัฒนามาจากสมมติฐานที่ว่า สังคมคือ ระบบที่มีลักษณะซับซ้อนของความไม่เท่าเทียมกัน (Inequality) และความขัดแย้ง (Conflict) จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม
Moorhead & Griffin, (2001, p. 214)	๑. เมื่อบุคคลต้องแสดงบทบาทต่างๆ หลายบทบาทในห้วงเวลาเดียวกันและบทบาทนั้นไม่สอดคล้องกัน ๒. ความขัดแย้งระหว่างบทบาท (Inter-role Conflict) เมื่อบทบาทต่างกันทำให้ บุคคลมีพฤติกรรมที่ต่างกันอย่าง
Leung and Tjosvold, (1998, p. 44)	ตามทฤษฎีความขัดแย้งแบบร่วมมือ (Cooperative) (Conflict Theory) อันจุดเน้นที่การมีเป้าหมายเดียวกันภายใต้มีบรรยากาศที่ดีต่อกันและกัน

๒.๓ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน

๒.๓.๑ ความหมายสิทธิมนุษยชน

ความเป็นมาหรือแหล่งกำเนิดสิทธิมนุษยชนนี้มีกล่าวไว้ว่าเกิดขึ้นด้วยเหตุ ๓ ประการได้แก่

๑. เกิดจากธรรมชาติโดยตรงเป็นสิ่งที่มาตามธรรมชาติ
๒. เกิดจากความรู้สึกผิดชอบของมนุษย์เห็นว่ามนุษย์ย่อมรู้สึกว่าการกฎหมายธรรมชาติมีอยู่อันเกิดจากความรู้สึกผิดชอบของมนุษย์เอง
๓. เกิดจากพระเจ้าเป็นความคิดทางคริสต์ศาสนาที่เห็นว่าทุกสิ่งทุกอย่างมาจากพระเจ้าทั้งสิ้น^{๓๒}

สิทธิมนุษยชนมีพัฒนาการมาจากความพยายามของมนุษย์ที่จะให้ศักดิ์ศรีของมนุษย์ชนได้รับการเคารพและจากการต่อสู้เพื่อเสรีภาพและความเสมอภาคที่เกิดขึ้นในดินแดนต่างๆ ทั่วโลก แนวความคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนเกิดจากบรรดานักคิดที่มาจากหลากหลายประเพณีทางวัฒนธรรมและศาสนาต่อมาผู้บริหารประเทศและนักกฎหมายต่างก็มีบทบาทในการส่งเสริมแนวความคิดดังกล่าว

^{๓๒} สมชาย กษิติประดิษฐ์, สิทธิมนุษยชน, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔), หน้า ๓๕๕.

และร่างขึ้นเป็นเอกสารที่ใช้ปกป้องสิทธิของบุคคลและค่อยๆ กลายเป็นบทบัญญัติและรัฐธรรมนูญของชาติต่างๆ ตัวอย่างเช่นในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ ความคิดเรื่องกฎแห่งธรรมชาติได้พัฒนาไปเป็นการยอมรับว่าสิทธิโดยธรรมชาติเป็นสิทธิทางกฎหมายและสิทธิดังกล่าวนี้ต่อมาได้มีการรวบรวมและร่างขึ้นเป็นกฎหมายรัฐธรรมนูญของชาติในยุโรปและอเมริกาเหนือซึ่งสะท้อนถึงความผูกพันระหว่างรัฐและบุคคลภายในรัฐซึ่งเน้นว่าอำนาจของรัฐมาจากบรรดาเสรีชนปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และของพลเมือง (Declaration of the Rights of Man and of the Citizen) ซึ่งเป็นกฎหมายรัฐธรรมนูญของฝรั่งเศสซึ่งร่างขึ้นเมื่อคริสต์ศักราช ๑๗๘๙ และกฎหมายรัฐธรรมนูญของอเมริกา (Bill of Rights) ซึ่งร่างขึ้นในคริสต์ศักราช ๑๗๙๑ ล้วนพัฒนามาจากแนวความคิดที่กล่าวมาแล้ว

รัฐธรรมนูญของชาติตะวันตกที่พัฒนามาจากแนวความคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนก็ยังไม่ถือว่าเป็น “สากล” เพราะยังไม่ครอบคลุมไปถึงพลเมืองทุกคนสตรีเด็กคนต่างชาติและทาสยังไม่ได้รับการคุ้มครองในฐานะพลเมืองที่มีสิทธิตามกฎหมายนอกจากนั้นสิทธิทางสังคมและสิทธิของชนกลุ่มน้อยก็ยังไม่ได้รับการกล่าวถึงในบทบัญญัติรัฐธรรมนูญของชาติตะวันตกต่างๆ ในช่วงระยะนั้น

บทบัญญัติการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในระดับนานาชาติซึ่งแสดงถึงความร่วมมือระหว่างชาติได้ปรากฏขึ้นโดยเฉพาะสนธิสัญญาว่าด้วยเสรีภาพในการนับถือศาสนาสนธิสัญญาเกี่ยวกับการเลิกทาสและกฎหมายเกี่ยวกับสงครามอย่างไรก็ตามเมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๑ (คริสต์ศักราช ๑๙๑๔-๑๙๑๘) สิ้นสุดลงก็ได้เกิดความรู้สึกร่วมกันว่ารัฐบาลทั้งหลายไม่สามารถปกป้องสิทธิมนุษยชนได้ จำเป็นที่จะต้องพึ่งพลังของนานาชาติร่วมกันดังนั้นองค์การสันนิบาตชาติ (The League of Nations) ซึ่งเป็นองค์การสากลระหว่างรัฐบาลองค์การแรกกำเนิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ จึงหาวิถีทางที่จะคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในระดับนานาชาติแต่งงานของสันนิบาตชาติในเรื่องนี้ก็จำกัดอยู่เพียงการคุ้มครองชนกลุ่มน้อยในบางประเทศเท่านั้นความพยายามระดับนานาชาติที่จะปกป้องสิทธิของผู้ใช้แรงงานในอุตสาหกรรมประเภทต่างๆ ปรากฏขึ้นต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ และได้กลายเป็นข้อตกลงระดับนานาชาติร่างขึ้นโดยองค์การแรงงานระหว่างประเทศเมื่อคริสต์ศักราช ๑๙๑๙ ส่วนการเลิกทาสซึ่งพยายามต่อสู้กันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานก็บรรลุผลสำเร็จเมื่อนานาชาติที่เกี่ยวข้องร่วมลงนามในอนุสัญญาระหว่างชาติว่าด้วยทาสที่กรุงเจนีวาเมื่อคริสต์ศักราช ๑๙๒๖ สำหรับปัญหาผู้ลี้ภัยก็ได้มีการร่วมลงนามในอนุสัญญาระหว่างชาติเพื่อคุ้มครองผู้ลี้ภัยเมื่อคริสต์ศักราช ๑๙๓๓ และ ๑๙๓๘ ในช่วงระยะระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๑ และครั้งที่ ๒ ได้เกิดระบอบการปกครองแบบรวมอำนาจเบ็ดเสร็จ (Totalitarian regimes) ซึ่งก่อตัวขึ้นเมื่อคริสต์ศักราช ๑๙๒๐ และดำเนินต่อไปจนเริ่มสงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้ล่วงละเมิดสิทธิมนุษยชนภายในดินแดนของตนเองอย่างรุนแรงในขณะที่สงครามโลกครั้งที่ ๒ (คริสต์ศักราช ๑๙๓๙-๑๙๔๕) ได้นำมาซึ่งการทำลายล้างชีวิตและศักดิ์ศรีของมนุษย์ชนอย่างกว้างขวางรวมทั้งมีความพยายามที่จะทำลายชนกลุ่มต่างๆ โดยอ้างเหตุแห่งเชื้อชาติและศาสนาดังนั้นจึงเป็นที่ประจักษ์ชัดอย่างแน่นอนว่าจำเป็นต้องมีบทบัญญัติระดับนานาชาติเพื่อเป็นเครื่องมือใน

การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเพราะการเคารพสิทธิมนุษยชนนับเป็นภาระที่สำคัญอันจะนำไปสู่สันติภาพและความก้าวหน้าของโลก

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนซึ่งบรรดาประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติได้ร่วมรับรองเมื่อคริสต์ศักราช ๑๙๔๘ ถือเป็นมาตรฐานในการปฏิบัติต่อกันของมวลมนุษย์และของบรรดานานาชาติถึงแม้ว่าปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนจะมีได้มีผลบังคับทางกฎหมายเช่นเดียวกับสนธิสัญญาอนุสัญญาหรือข้อตกลงระหว่างประเทศแต่ปฏิญญาสากลฉบับนี้นับว่ามีพลังสำคัญทางศีลธรรมจริยธรรมและมีอิทธิพลทางการเมืองไปทั่วโลกและถือเป็นหลักเกณฑ์สำคัญในการปฏิบัติเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่บรรดาประเทศทั่วโลกยอมรับข้อความในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเป็นพื้นฐานในการดำเนินงานขององค์การสหประชาชาติและมีอิทธิพลสำคัญต่อการร่างรัฐธรรมนูญของบรรดาประเทศที่มีการร่างรัฐธรรมนูญในเวลาต่อมาโดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรดาประเทศอาณานิคมได้อ้างปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในการประกาศอิสรภาพช่วงคริสต์ศักราช ๑๙๕๐ ถึง ๑๙๖๐ และหลายประเทศนำข้อความในปฏิญญามาใช้ในการร่างรัฐธรรมนูญของตนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ ก็มีข้อความที่สอดคล้องกับปฏิญญาสากลเช่นในมาตรา ๔ ว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สิทธิและเสรีภาพของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง”

เมื่อสหประชาชาติมีมติรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนองค์การสหประชาชาติประกอบด้วยประเทศสมาชิกเพียง ๕๘ ประเทศจากนั้นมาจำนวนประเทศสมาชิกเพิ่มขึ้นจนมีจำนวนเกินกว่าสามเท่าของสมาชิกเดิมอิทธิพลของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนก็ขยายมากขึ้นจนเป็นที่ยอมรับในระดับสากลและเป็นที่อ้างอิงถึงเมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในประเทศทั้งหลายทั่วโลกเมื่อพิจารณาตามตราต่างๆ ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนจะเห็นว่ามาตราแรกแสดงถึงความเป็นสากลของสิทธิมนุษยชนโดยกล่าวถึงความเท่าเทียมกันของศักดิ์ศรีและสิทธิของมนุษย์ทุกคน ส่วนมาตราที่สองกล่าวถึงความชอบที่จะมีสิทธิของบุคคลโดยไม่มีทางเลือกปฏิบัติใดๆ ทั้งสิ้นส่วนหลักการขั้นพื้นฐานของสิทธิที่ประกาศไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนปรากฏในคำปรารภซึ่งเริ่มด้วยข้อความที่เน้นการยอมรับ “ศักดิ์ศรีประจำตัวและสิทธิซึ่งเท่าเทียมกันและไม่อาจโอนให้แก่กันได้ของสมาชิกทั้งมวลของครอบครัวมนุษย์”^{๓๓}

ความเป็น “สากล” ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแสดงไว้อย่างชัดเจนในปฏิญญาข้อที่ ๑ ซึ่งเน้นถึงความเท่าเทียมกันของศักดิ์ศรีและสิทธิของมนุษย์ทุกคนและในข้อที่ ๒ ซึ่งกล่าวถึงความชอบธรรมของมนุษย์ทุกคนในสิทธิและเสรีภาพที่ระบุไว้ในปฏิญญาฯ โดยไม่มีการจำแนกความแตกต่างในเรื่องใดทั้งสิ้นสหประชาชาติและองค์กรต่างๆ ในระบบของสหประชาชาติเช่น ยูเนสโกและยูนิเซฟเป็นต้นได้หาวิถีทางที่จะให้บรรดาประเทศสมาชิกปฏิบัติตามมาตรฐานสากลแห่งสิทธิมนุษยชนแต่ความพยายามต่างๆ ย่อมไร้ผลถ้าปราศจากความร่วมมือของแต่ละประเทศสำหรับ

^{๓๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๗๓-๓๗๕.

ประเทศไทยสิทธิมนุษยชนหมายความถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ความเสมอภาคเสรีภาพและอิสรภาพในชีวิตและร่างกายซึ่งเป็นสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์และเป็นสิทธิที่ได้รับการรับรองหรือคุ้มครองตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. ๒๕๕๐) กฎหมายที่เกี่ยวข้องและตามหลักสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนตลอดจนตามแนวปฏิบัติของกฎหมายระหว่างประเทศและข้อตกลงระหว่างประเทศที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตามแต่กระนั้นก็ตามสิทธิมนุษยชนก็ยังคงมีการละเมิดกันอยู่โดยทั่วไปในสังคมไทยและถ้าหากไม่หาทางป้องกันและแก้ไขแนวโน้มของการละเมิดก็จะทวีความรุนแรงขึ้นยากแก่การแก้ไขและยังทำลายชื่อเสียงเกียรติภูมิและภาพพจน์ของประเทศด้วยอย่างไรก็ตามถ้าคนไทยเข้าใจความหมายของสิทธิมนุษยชนอย่างถูกต้องถ้าเรายอมรับว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมามีเสรีภาพและความเสมอภาคในศักดิ์ศรีและสิทธิและถ้ามีการปฏิบัติต่อกันด้วยความรักและเคารพในศักดิ์ศรีของกันและกันฉันพี่น้องคนในสังคมไทยที่มีความแตกต่างหลากหลายก็จะสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขปราศจากการเบียดเบียนและละเมิดสิทธิของกันและกัน^{๓๔}

ขอบเขตของสิทธิมนุษยชน

เนื่องจากปัจจุบันประชาชนชาวไทยได้เริ่มใช้และเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพในรูปแบบต่างๆ กันอย่างแพร่หลายไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของการแสดงความคิดเห็นหรือการชุมนุมทางการเมืองหรือรูปแบบอื่นที่แสดงต่อรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐโดยเฉพาะได้มีการชุมนุมใช้สิทธิเรียกร้องทางการเมืองกันเป็นจำนวนมากซึ่งก็เป็นแง่มุมในทางหนึ่งที่ดีของการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่จะต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองตามหลักนิติรัฐการแสดงออกเช่นนี้ประเทศที่มีอารยธรรมทางปกครองระบอบประชาธิปไตยถือว่าเป็นสิ่งปกติและนิมิตหมายที่ดีที่ให้รัฐได้ทราบถึงความต้องการของประชาชนดังคำกล่าวที่ว่า การปกครองระบอบประชาธิปไตยจะต้องเป็นการปกครองโดยประชาชนแลเพื่อประชาชน

สิทธิมนุษยชนนั้นเป็นสิทธิทางศีลธรรมซึ่งให้สิทธิแก่ทุกคนที่อยู่ในพวกมวลหมู่ของมนุษย์การที่ไม่มีกฎหมายรับรองต่อสิทธิดังกล่าวในบางรัฐถือได้ว่ารัฐดังกล่าวขาดคุณสมบัติในฐานะรัฐที่ดีในความหมายว่าไม่ใส่ใจต่อการทำสิ่งที่สมควรกระทำสิทธิอะไรที่เป็นสิทธิที่อยู่ในข่ายประเภทสิทธิมนุษยชนทุกสิทธิที่อยู่ในประเภทสิทธิมนุษยชนสมควรที่รัฐจะให้การรับรองหรือไม่เป็นอีกคำถามหนึ่งต่างหากไปและเป็นเหตุให้คนอื่นต่างละเมิดสิทธิของกันและกัน^{๓๕}

^{๓๔} คณะกรรมการโครงการสิทธิมนุษยชนศึกษาในคณะกรรมการคาทอลิกเพื่อความยุติธรรมและสันติ, “ความเป็นมาของสิทธิมนุษยชน”, (ออนไลน์), แหล่งที่มา : <<http://www.action4change.com/index>> (๑๑ กรกฎาคม ๒๕๕๗).

^{๓๕} บุญธรรม พุนทรัพย์, ศีลธรรมกับสิทธิมนุษยชนในพุทธปรัชญาเถรวาท, บทความวิจัย, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๑๐.

มนุษย์คือตัวแทนสิทธิเสรีภาพเพราะสามารถกระทำการใดๆ ที่ตนเลือกสรรแล้วและอยู่ในฐานะเลือกที่จะกระทำชั่วหรือกระทำดีได้ด้วยมนุษย์ไม่ได้ถูกดึงลงหรือถูกกดขี่ด้วยปัจเจกบุคคลหรือสังคมใดๆ หรือสัมพันธ์ภาพใดๆ แม้แต่กับพระเจ้าแต่ก็ไม่ได้ความปราศจากความรับผิดชอบเพราะเราสามารถเข้าใจในสิทธิเสรีภาพได้ในสภาวะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งในการกระทำหรือกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งนั้นย่อมมีผลที่เกิดขึ้นตามมาเป็นพันธะแห่งการกระทำผู้กระทำต้องรับผิดชอบไม่ว่าจะเป็นแง่ลบหรือแง่บวกตามมาก็ตามสิทธิจึงมีส่วนที่ปรากฏออกมาเป็นสิทธิที่ยอมรับกันโดยทั่วของบุคคลในกลุ่มหรือชนหมู่มากโดยทั่วไปและเป็นสิทธิของความเป็นมนุษย์และเพื่อการดำรงอยู่อย่างสมศักดิ์ศรีของมนุษย์^{๓๖}

สิทธิทางศีลธรรมนั้นอาจเป็นการครอบคลุมกว้างขวางกว่าสิทธิมนุษยชนคือคุณถึงสิทธิทางศีลธรรมนั้นอาจครอบคลุมถึงสิทธิมนุษยชนคือคุณถึงสิทธิของสัตว์สิทธิอื่นๆ ตลอดถึงสิทธิของสิ่งในธรรมชาติเป็นต้นโดยที่สิทธิมนุษยชนเป็นการพิจารณาเฉพาะที่เกี่ยวกับพวกมนุษย์เท่านั้นแต่ปัญหาร่วมกันคือสิทธิจำพวกแบบนี้มีอยู่จริงหรือไม่ในความหมายที่ไม่ใช่ว่ามีกฎหมายรองรับอยู่หรือมีคนเห็นว่ามีอยู่แต่เป็นในลักษณะเดียวกันกับที่เราถามว่ามีศีลธรรมอยู่จริงหรือไม่ทำไมเราจึงพูดได้ว่าศีลธรรมมีอยู่เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจในสิ่งนำเสนอเวลานี้เพราะไม่มีใครไม่มีสถานการณ์ใดที่จะพาดหรือคลุมสิทธินี้จากผู้ครอบครองสิทธิเหล่านี้ได้ผู้ที่ละเมิดสิทธินี้แม้แต่รัฐบาลเองก็ต้องถือว่าทำผิดการกระทำเช่นนั้นถือได้ว่าไม่ชอบธรรมผู้ครอบครองสิทธิสามารถปกป้องรักษาสิทธิของตนให้พ้นจากการถูกละเมิดนี้ได้^{๓๗}

สรุปว่าใจความสำคัญจะเห็นได้ว่าคำตอบของทฤษฎีทางสิทธิมนุษยชนในแนวคำประกาศมีปัญหายุ่งในส่วนที่เป็นพื้นฐานที่ให้ความชอบธรรมต่อการมีสิทธิมนุษยชนซึ่งทำให้เข้าใจในสิทธิมนุษยชนผิดพลาดได้แต่ถ้าเราพิจารณาทฤษฎีทางสิทธิมนุษยชนอื่นๆ ก็ได้ให้คำตอบที่แตกต่างกันไปหลักศีลธรรมไม่ว่าระบบหรือทฤษฎีใดๆ ก็ตามไม่ว่าจะมีความแตกต่างในส่วนเนื้อหารายละเอียดอย่างไรสิ่งที่จะระบบศีลธรรมทุกระบบต้องกล่าวถึงก็คือการกระทำที่สมควรกระทำพูดอีกนัยหนึ่งระบบศีลธรรมจะกำหนดแบบแผนพฤติกรรมบางประการของมนุษย์เช่นห้ามลักทรัพย์จงรักเพื่อนมนุษย์สิทธิมนุษยชนจึงมีส่วนที่ปรากฏออกมาเป็นสิทธิตามกฎหมายและที่ไม่ได้ปรากฏออกมาหากแต่เป็นอุดมคติหรือเป็นสิทธิทางธรรมสิทธิตามกฎหมายมีผลใช้บังคับได้แต่สิทธิทางธรรมอาจไม่มีผลบังคับเป็นองค์ประกอบของชีวิตที่ดีหรือเป็นวิถีทางที่จะนำไปสู่ชีวิตอันพึงปรารถนา สิทธิมนุษยชนไม่ใช่สิทธิที่เกิดจากสถานภาพอย่างใดอย่างหนึ่งแต่เป็นสิทธิของบุคคลเพราะว่าเขาเป็นมนุษย์เป็นสิทธิของความ

^{๓๖} เดือน คำดี, ศาสนศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๑), หน้า๒๔๐.

^{๓๗} เสรี พงษ์พิศ และคณะ, คนในทรงระณะของพุทธศาสนาอิสลามและคริสต์ศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เจริญการพิมพ์, ๒๕๒๔), หน้า ๓๐-๓๔.

เป็นมนุษย์และเพื่อการดำรงอยู่อย่างสมศักดิ์ศรีของมนุษย์สิทธิทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม หมายถึงสิทธิต่างๆ ในการประกอบกรงานหาเลี้ยงชีพและครอบครัวความมั่นคงในการ ประกอบกรงานการพักผ่อนหย่อนใจสิทธิในมาตรฐานการดำรงชีวิตโดยสมควรในการศึกษาการ อนามัยและสิทธิในการเข้าร่วมโดยเสรีวัฒนธรรมของชุมชนสิทธิเหล่านี้

ตาราง ๒.๗ ความหมายสิทธิมนุษยชน

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
สมชาย กษิติประดิษฐ์, (๒๕๔๔, หน้า ๓๕๕)	๑. เกิดจากธรรมชาติโดยตรงเป็นสิ่งที่มาตามธรรมชาติ ๒. เกิดจากความรู้สึกลึกซึ้งของมนุษย์เห็นว่ามนุษย์ ย่อมรู้สึกว่าคุณภาพธรรมชาติมีอยู่อันเกิดจาก ความรู้สึกผิดชอบของมนุษย์เอง ๓. เกิดจากพระเจ้าเป็นความคิดทางคริสต์ศาสนาที่เห็น ว่าทุกสิ่งทุกอย่าง
บุญธรรม พูนทรัพย์, (๒๕๓๓, หน้า ๑๐)	สิทธิมนุษยชนนั้นเป็นสิทธิทางศีลธรรมซึ่งให้สิทธิแก่ทุก คนที่อยู่ในพวกมวลหมู่ของมนุษย์การที่ไม่มีกฎหมาย รับรองต่อสิทธิ
เดือน คำดี, (๒๕๔๑, หน้า ๒๔๐)	มนุษย์คือตัวแทนสิทธิเสรีภาพเพราะสามารถกระทำ การใดๆ ที่ตนเลือกสรรแล้วและอยู่ในฐานะเลือกที่จะ กระทำชั่วหรือกระทำดีได้ด้วย
เสรี พงษ์พิศ (๒๕๒๔, หน้า ๓๐-๓๔)	ตลอดถึงสิทธิของสิ่งในธรรมชาติเป็นต้นโดยที่สิทธิ มนุษยชนเป็นการพิจารณาเฉพาะที่เกี่ยวกับพวกมนุษย์ เท่านั้นแต่ปัญหาร่วมกันคือสิทธิ

๒.๓.๒ แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน

ดังนั้นสิทธิของมนุษยชนก็เป็นสิทธิพื้นฐานของมนุษย์ ทุกคนที่ควรจะได้รับคุ้มครองจากรัฐ ความเป็นมาของสิทธิมนุษยชน^{๓๔} สิทธิมนุษยชนมีพัฒนาการมาจากความพยายามของมนุษย์ที่จะให้

^{๓๔} วไล ฌ ป้อมเพชร, การศึกษาเพื่อส่งเสริมค่านิยมอันพึงประสงค์, วารสารคณะกรรมการแห่งชาติว่า ด้วยการศึกษฯ สหประชาชาติปีที่ ๓๔ ฉบับที่ ๑ (ม.ค. - มี.ค.). ๒๕๔๕, หน้า ๒๗.

ศักดิ์ศรีของมนุษย์ชนได้รับการเคารพและจากการต่อสู้เพื่อเสรีภาพและความเสมอภาคที่เกิดขึ้นในดินแดนต่างๆ ทั่วโลกแนวความคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนเกิดจากบรรดานักคิดที่มาจากหลากหลายประเพณีทางวัฒนธรรมและศาสนาต่อมาผู้บริหารประเทศและนักกฎหมายต่างก็มีบทบาทในการส่งเสริมแนวความคิดดังกล่าวและร่างขึ้นเป็นเอกสารที่ใช้ปกป้องสิทธิของบุคคลและค่อยๆ กลายเป็นบทบัญญัติและรัฐธรรมนูญของชาติต่างๆ ตัวอย่างเช่นในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ แนวความคิดเรื่องกฎหมายธรรมชาติได้พัฒนาไปเป็นการยอมรับว่าสิทธิโดยธรรมชาติเป็นสิทธิทางกฎหมายและสิทธิดังกล่าวนี้ต่อมาได้มีการรวบรวมและร่างขึ้นเป็นกฎหมายรัฐธรรมนูญของชาติในยุโรปและอเมริกาเหนือซึ่งสะท้อนถึงความผูกพันระหว่างรัฐและบุคคลภายในรัฐซึ่งเน้นว่าอำนาจของรัฐมาจากบรรดาเสรีชน

การกระทำเช่นนั้นถือว่าเป็นการขอขมขใจอีกด้วยจะเห็นได้ว่าถ้าใครก็ตามเชื่อเช่นนี้ก็ย่อมต้องถือว่าสิทธิมนุษยชนเป็นสิ่งที่แจ่มแจ้งในตัวเองเป็นการตอบอย่างคลุมเครือไม่แจ่มชัดถ้าพิจารณาจากข้อเท็จจริงมีคนจำนวนมากที่ไม่รู้ว่าตนมีสิทธินี้และมีไม่น้อยเลยที่ถือว่าตนไม่มีสิทธิด้วยเช่นทาสในระบบทาสสมัยโบราณนอกจากไม่คิดว่าตนมีสิทธิเท่ากับนายแล้วยังคิดด้วยว่ามีสิทธิปฏิบัติตนดังเป็น สิ่งของเครื่องใช้อันเป็นส่วนหนึ่งของทรัพย์สินของนายหรือคนจำนวนมากในชนบทไทยไม่รู้ว่าตนมีสิทธิทางกฎหมายอะไรบ้างดังนั้นการตอบว่าสิทธิมนุษยชนเป็นความจริงแจ่มแจ้งในตัวเองจึงต้องอิงการมี เกณฑ์อื่นๆ ประกอบด้วยเช่นการใช้เหตุผลมาพิจารณาดูก็จะพบและหากใครก็ตามที่ตอบว่าสิทธิมนุษยชนมีอยู่เพราะมีคนจำนวนหนึ่งเชื่อว่ามีเช่นนั้นก็ไม่ชัดเจนยังคลุมเครืออยู่เช่นกันดังเราได้อธิบาย มาบ้างแล้วแต่ผู้วิจัยจะขอเพิ่มเติมคำอธิบายให้แจ่มชัดขึ้นในที่นี้ด้วย

ลักษณะเฉพาะของสิทธิมนุษยชน

ที่ระบุไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนมีดังต่อไปนี้คือ

๑. เป็นสิทธิที่ติดตัวมากับมนุษย์ (Inherent) เมื่อคนเกิดมาก็มีสิทธิมนุษยชนติดตัวมาด้วยเพราะมีความเป็นมนุษย์ดังนั้นสิทธิมนุษยชนจึงเป็นสิทธิที่ติดตัวแต่ละคนมาไม่มีการให้หรือซื้อหรือสืบทอดมา

๒. เป็นสิทธิที่เป็นสากล (Universal) คือเป็นสิทธิของมนุษย์ทุกคนเหมือนกันไม่ว่าจะมีเชื้อชาติเพศหรือนับถือศาสนาใดไม่ว่าจะเป็นผู้ที่มาจากพื้นฐานทางสังคมหรือการเมืองอย่างใด มนุษย์ทุกคนเกิดมามีอิสระเสรีมีความเท่าเทียมกันในศักดิ์ศรีและสิทธิ

๓. เป็นสิทธิที่ไม่อาจถ่ายโอนให้แก่กันได้ (Inalienable) คือไม่มีใครจะมาแย่งชิงเอาสิทธิมนุษยชนไปจากบุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ถึงแม้ว่ากฎหมายของประเทศจะไม่ยอมรับรองสิทธิมนุษยชนหรือแม้ว่าจะละเมิดสิทธิมนุษยชนก็ตามประชาชนของประเทศนั้นก็ยังมีสิทธิมนุษยชนอยู่ ตัวอย่างเช่นในสมัยค้าทาสทาสทุกคนมีสิทธิมนุษยชนถึงแม้ว่าสิทธิเหล่านั้นจะถูกละเมิดก็ตาม

๔. เป็นสิทธิที่ไม่ถูกแยกออกจากกัน (Indivisible) กล่าวคือเพื่อที่จะมีชีวิตอยู่อย่างมีศักดิ์ศรีมนุษย์ทุกคนย่อมมีสิทธิที่จะมีเสรีภาพมีความมั่นคงและมีมาตรฐานการดำรงชีวิตที่เหมาะสม

กับความเป็นมนุษย์ดังนั้นสิทธิต่างๆ ของมนุษย์จะต้องไม่ถูกแยกออกจากกันสิทธิมนุษยชนเป็นคำที่มีการพูดถึงกันอย่างมากมายในสังคมประชาธิปไตยปัจจุบันซึ่งเราต่างก็ได้เห็นได้ฟังเรื่องราวของทั้งการละเมิดและการเรียกร้องสิทธิมนุษยชนของคนกลุ่มต่างๆ จากข่าวตามโทรทัศน์หนังสือพิมพ์หรือจากคนรอบข้าง

กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพกระทรวงยุติธรรม ได้ให้รายละเอียดไว้ว่า “ต้องปรับเปลี่ยนแผนปฏิบัติการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๕๒-๒๕๕๖) ตามนโยบายและแผนปฏิบัติการแม่บทแห่งชาติด้านสิทธิมนุษยชน (แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติฉบับที่ ๑) กำหนดไว้ ๑๑ ด้านให้เป็น ๑๐ ด้านส่วนแผนปฏิบัติการสิทธิมนุษยชนตามกลุ่มเป้าหมายจำนวน ๒๐ กลุ่มเป้าหมายไม่คงไว้เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายทั้งหมดจะถูกกำหนดให้อยู่ในแผนปฏิบัติการตามด้านแต่ละด้านตามหลักการของการจัดทำแผนกลยุทธ์และภายใต้ยุทธศาสตร์การจัดสรรงบประมาณของรัฐ ดังนั้นแผนปฏิบัติการสิทธิมนุษยชนด้านการศึกษาการเรียนรู้วัฒนธรรมและศาสนาอาชีพและแรงงานสาธารณสุขทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่อาศัยการได้รับข้อมูลข่าวสารของทางราชการและการคุ้มครองผู้บริโภคสิทธิเสรีภาพในการสื่อสารและสื่อมวลชนการเมืองการปกครอง (รวมถึงสิทธิเสรีภาพในการรวมกลุ่มและการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น) กระบวนการยุติธรรมและสิทธิชุมชน^{๓๔}

สิทธิมนุษยชนคือสิทธิเสรีภาพที่จำเป็นขั้นพื้นฐานที่คนทุกคนพึงได้รับอย่างเสมอภาคและเป็นธรรมในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์ไม่ว่าจะมีความแตกต่างกันทางเชื้อชาติชาติกำเนิดศาสนาวัฒนธรรมภาษาวิถีชีวิตเพศรูปลักษณ์ภายนอกอายุและสติปัญญาหรือมีความไม่เท่าเทียมกันในฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมมากน้อยเพียงใดก็ตามเนื่องจากแนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนนั้นเชื่อว่าคนเราเกิดมามีเกียรติมีคุณค่าและมีความเป็นมนุษย์เหมือนกันทุกซุซุหั่วเราและร้องให้เป็นเหมือนกันโดยไม่แบ่งแยกว่าจะยากดีมีจนหรืออ้วนผอมดำขาวคนทุกคนจึงควรที่จะได้รับสิทธิและเสรีภาพพื้นฐานอย่างเสมอภาคกันในฐานะที่เป็นมนุษย์เพื่อให้มีความเป็นอยู่ที่สมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และได้รับโอกาสในการพัฒนาตัวเองอย่างเต็มศักยภาพของตนสิ่งที่จำเป็นขั้นพื้นฐานต่อการอยู่รอดและพัฒนาตัวเองคือสิทธิของมนุษย์ชนมีปัจจัยสี่ใช้ชีวิตอย่างเสรีและมั่นคงปลอดภัยมีส่วนร่วมทางการเมืองมีเสรีภาพในการพูดแสดงความคิดเห็นหรือชุมนุมโดยสันติมีเสรีภาพในการนับถือศาสนา มีเสรีภาพในการประกอบอาชีพมีเวลาพักผ่อนอย่างเพียงพอไม่ถูกรบกวนหรือทำร้ายร่างกายไม่ถูกจับกุมคุมขังโดย

จากสิทธิต่างๆ ที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องของมนุษย์ทุกคนและเกี่ยวข้องกับตัวเราตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตายครอบคลุมในทุกๆ ด้านของการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบันคือการเมืองเศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรมเราจึงควรรับรู้และตระหนักถึงสิทธิและเสรีภาพที่พึงมีทั้งนี้

^{๓๔} กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม, **แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติฉบับที่ ๒ (พุทธศักราช ๒๕๕๒ -๒๕๕๖)**, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๗-๓๐.

เพื่อให้ตัวของเราเองสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีคุณค่าและมีความสุขรวมทั้งได้รับโอกาสในการที่จะพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพของเราตลอดจนเรียนรู้เพื่อไม่ให้ใครมาละเมิดสิทธิของเราและไม่ไปละเมิดสิทธิของใคร

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศได้ให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของคนไทยทุกคนอยู่แล้วทั้งในเรื่องของเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นหรือชุมนุมโดยสันติสิทธิที่จะได้รับการศึกษาสิทธิในการเข้าถึงบริการสาธารณสุขหรือสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองในกระบวนการยุติธรรม

สรุปว่าจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนนั้นความสำคัญของสิทธิมนุษยชนหมายถึงมนุษย์ทุกคนมีสิทธิในตนเองตั้งแต่เกิดมาแล้วและย่อมสามารถปกป้องตนเองอย่างมีศักดิ์ศรีไม่สมควรที่บุคคลอื่นจะถือสิทธิครอบครองซื้อขายใช้แรงงานกดขี่ทรมานหรือการลงโทษด้วยวิธีการที่โหดร้ายมนุษย์เป็นสัตว์สังคมคือชอบอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นพวกมีอิสระสร้างสรรค์ผลงานและพัฒนาในด้านต่างๆ มีสิทธิในการปกป้องตัวเองตามกติกาสังคมและกฎหมายทั้งของประเทศนั้นๆ

ตาราง ๒.๘ แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
กรมคุ้มครองสิทธิ (๒๕๕๑, หน้า ๗-๓๐)	แผนปฏิบัติการสิทธิมนุษยชนด้านการศึกษาระเรียนรู้วัฒนธรรมและศาสนาอาชีพและแรงงานสาธารณสุขทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่อาศัยการได้รับข้อมูลข่าวสารของทางราชการและการคุ้มครองผู้บริโภคสิทธิเสรีภาพในการสื่อสารและสื่อมวลชน

๒.๓.๓ ทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน อธิบายความหมาย“สิทธิ”^{๔๐} ไว้ว่าความสำเร็จหรืออำนาจที่จะกระทำการใดๆ ได้อย่างอิสระโดยได้รับการรับรองจากกฎหมายให้ความหมายของสิทธิไว้ว่าเป็นประโยชน์หรืออำนาจของบุคคลที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองมิให้มีการละเมิดรวมทั้งบังคับการ

^{๔๐} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, หน้า ๗๓๕.

ให้เป็นไปตามสิทธิในกรณีที่มีการละเมิดด้วยเช่นสิทธิในครอบครัวสิทธิความเป็นอยู่ส่วนตัวสิทธิในเกียรติยศชื่อเสียงสิทธิในการเลือกอาชีพถิ่นที่อยู่การเดินทางสิทธิในทรัพย์สินเป็นต้น^{๔๑}

๑. สิทธิ (Right)

ความคิดเรื่องสิทธิหรือมโนทัศน์เรื่องสิทธิเป็นสิ่งที่เราค้นเคยในสังคมปัจจุบันดังเห็นได้ว่า “สิทธิ” เป็นคำที่เราอ้างถึงอยู่เสมอเพื่อแสดงถึงความชอบธรรมในสิ่งที่เราทำ เช่นเรามีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง นอกจากนี้เรายังอ้างถึง “สิทธิ” เพื่อแสดงถึงความชอบธรรมในสิ่งที่เราเห็นว่าควรได้รับจากผู้อื่นและสังคม เช่นเรามีสิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยในการดำรงชีวิต ทั้งนี้เมื่อเราอ้างถึง “สิทธิ” มีนัยว่าเราเรียกร้องให้ผู้อื่นต้องเคารพและปฏิบัติตาม อย่างไรก็ตามแม้มโนทัศน์เรื่องสิทธิเป็นสิ่งที่เราค้นเคยในสังคมปัจจุบันแต่ก็เป็นที่น่าสงสัยว่าเราเข้าใจมโนทัศน์นี้ดีหรือไม่ เช่นเรารู้หรือไม่ว่าแนวคิดเรื่องสิทธิเกิดขึ้นเมื่อไร, “สิทธิ” หมายถึงอะไร, อะไรเป็นลักษณะสำคัญของสิทธิ, อะไรเป็นเหตุผลที่ทำให้เราอ้างได้ว่าเรามีสิทธิต่างๆ และการที่สังคมให้ความสำคัญลำดับแรกกับสิทธินั้นเหมาะสมหรือไม่

๒. การเกิดขึ้นของมโนทัศน์เรื่องสิทธิ

คำว่า “สิทธิ” แปลมาจากคำว่า “Right” ในภาษาอังกฤษที่นอกจากแปลว่า “สิทธิ” แล้วยังมีอีกความหมายหนึ่งคือ “สิ่งที่ถูกต้อง” ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นความหมายดั้งเดิมของ “right” ดังเห็นจากการที่ “Right” นั้นมีรากศัพท์มาจากคำว่า “Ius” หรือ “Jus” ในกฎหมายโรมันซึ่งเป็นคำที่มีความหมายเชิงยืนยันว่าสิ่งบางสิ่งหรือการกระทำบางอย่างถูกต้องหรือยุติธรรมความหมายนี้บ่งถึงความถูกต้องแบบวัตถุวิสัย (Objective Right) ของการกระทำโดยอิงจากหลักศีลธรรมหรือกฎหมาย

สำหรับฮอบส์ สิทธิคือเสรีภาพโดยเสรีภาพในที่นี้หมายถึงการที่มนุษย์ปราศจากอุปสรรคใดๆที่ขัดขวางการใช้อำนาจของเขาทำให้มนุษย์สามารถใช้อำนาจนั้นได้ตามการตัดสินใจและเหตุผลของเขาเอง (Hobbes: Chapter ๑๔, Section ๒)

การใช้คำว่า “right” ในความหมายที่บ่งถึงความถูกต้องแบบอัตวิสัยหรือสิทธิยังปรากฏใน Two Treatises of Government (ค.ศ.๑๖๖๐) ของจอห์น ล็อก (John Locke) ซึ่งได้เสนอแนวคิดเรื่องสิทธิตามธรรมชาติ (natural rights) ซึ่งเป็นแนวคิดสำคัญเกี่ยวกับสิทธิแนวคิดหนึ่งจุดประสงค์ของล็อกคือปฏิเสศการแบ่งชนชั้นและการผูกขาดอำนาจของชนชั้นปกครองในสังคมอังกฤษสมัยนั้นโดยเขาโต้แย้งการอ้างเหตุผลของโรเบิร์ตฟิลเมอร์ (Robert Filmer) ซึ่งสนับสนุนทัศนะที่ว่าพระเจ้าให้ความชอบธรรมแก่กษัตริย์ในการมีอำนาจปกครองเหนือผู้อื่น^{๔๒}

^{๔๑} สุเทพ เอี่ยมคง, สิทธิและเสรีภาพของชาชาวไทย, (กรุงเทพมหานคร : ฐานข้อมูลการเมืองการปกครอง ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๕๓, ๒๕๕๐), หน้า ๑๑๗.

^{๔๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๔.

แต่จริงแล้ว พระเจ้าสร้างมนุษย์ทุกคนให้เท่าเทียมกันมีลักษณะร่วมกันตามธรรมชาติทั้งทางร่างกายและจิตใจดังนั้นมนุษย์จึงควรมีความเท่าเทียมกัน และมีสิทธิและเอกสิทธิ์แบบเดียวกันเขายังเห็นว่า มนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่จะรักษาและปกป้องชีวิตของตนเอง (Right of Self-Preservation) เพราะพระเจ้าสร้างให้มนุษย์มีความปรารถนาในการรักษาชีวิตและการดำรงอยู่และสอนให้มนุษย์ทำตามความโน้มเอียงทางธรรมชาติ (Natural Inclination) ที่จะรักษาและดำรงชีวิตโดยอาศัยสรรพสิ่งที่พระองค์ทรงสร้างขึ้นบนโลกนี้ (Locke: Book One, Chapter ๙, Section ๘๖) คำกล่าวที่ยกมาเหล่านี้แสดงถึงแนวคิดเรื่องสิทธิตามธรรมชาติของล๊อคซึ่งมีใจความหลักคือ พระเจ้าสร้างมนุษย์ทุกคนให้มีธรรมชาติแบบเดียวกันมนุษย์ทุกคนจึงมีอิสระและความเท่าเทียมกันดังนั้นมนุษย์ทุกคนจึงควรมีสิทธิแบบเดียวกันและเท่าเทียมกันและไม่ควรมีผู้ใดมีสิทธิเหนือกว่าผู้อื่นแนวคิดเรื่องสิทธิตามธรรมชาติของล๊อคมีอิทธิพลต่อแนวคิดทางการเมืองในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ เป็นอย่างมาก ดังเห็นได้จากคำประกาศอิสรภาพ (Declaration of Independence) ของอเมริกาในปี ค.ศ. ๑๗๗๖ และคำประกาศเรื่องสิทธิของมนุษย์และประชาชน (Declaration of the Rights of Man and of Citizens) ของฝรั่งเศสในปี ค.ศ. ๑๗๘๙ ซึ่งสะท้อนแนวคิดเรื่องสิทธิตามธรรมชาติของเขาอย่างชัดเจน

นอกจากนี้แนวคิดของล๊อคยังมีอิทธิพลสืบเนื่องมายังแนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนในปัจจุบันอีกด้วยหากยึดเอาความหมายของคำเป็นหลักดูเหมือนว่า มโนทัศน์เรื่อง “สิทธิ” ไม่ใช่สิ่งที่ปรากฏอยู่ในแนวคิดทางการเมืองหรือวัฒนธรรมของสังคมอื่นที่ไม่ใช่สังคมตะวันตกสมัยใหม่เช่น สังคมกรีกโรมัน ศักดินา รวมถึงสังคมที่ไม่ใช่สังคมตะวันตก เช่น เอเชียเพราะสังคมเหล่านี้ไม่ได้มีคำที่สื่อถึงความหมายของ “สิทธิ” อย่างไรก็ตามนักปรัชญาบางท่าน เช่น อลันกีเวิร์ธ (Alan Gewirth) เห็นว่าการที่สังคมซึ่งไม่ใช่สังคมตะวันตกสมัยใหม่ไม่มีคำที่สื่อถึงความหมายของ “สิทธิ” ไม่ได้แปลว่าสังคมเหล่านี้ไม่มีมโนทัศน์เรื่องสิทธิทั้งนี้เพราะรูปแบบการแสดงออกของมโนทัศน์เรื่องสิทธิอาจแตกต่างกันตามแนวคิดทางการเมืองหรือวัฒนธรรมของแต่ละสังคมสังคมที่ไม่ใช่สังคมตะวันตกสมัยใหม่อาจมีมโนทัศน์เรื่องสิทธิแฝงอยู่โดยไม่ได้แสดงออกโดยตรงผ่านคำที่สื่อถึงความหมายของ “สิทธิ” เช่นในแนวคิดทางการเมืองของสังคมตะวันตกสมัยใหม่นักปรัชญาผู้หนึ่งที่อ้างเหตุผลเพื่อแสดงให้เห็นว่ามโนทัศน์เรื่องสิทธิไม่จำเป็นต้องมีอยู่เฉพาะในแนวคิดหรือวัฒนธรรมของสังคมตะวันตกสมัยใหม่เท่านั้นคือ จอห์น ฟินนิส (John Finnis) ฟินนิสเป็นนักนิติปรัชญาสำนักทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติ (natural law) ที่เห็นว่าแม้ในสังคมโรมันจะไม่กล่าวถึงเรื่องสิทธิโดยกฎหมายในสังคมโรมันจะกำหนดให้ในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมแต่ละบุคคลในสังคมนั้นมีหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติต่อบุคคลอื่นและต่อสังคมตามบทบาทของตนเองซึ่งความสัมพันธ์นี้เป็นความสัมพันธ์ที่เน้นมโนทัศน์เรื่องหน้าที่ (Duty) และการมีพันธะต่อกัน (Obligation) เป็นหลักแต่นั่นก็ไม่ได้หมายความว่าสังคมภายใต้ความสัมพันธ์ดังกล่าวจะไม่ให้ความสำคัญกับมโนทัศน์เรื่อง “สิทธิ” ฟินนิสอธิบายว่าการที่กฎหมายโรมันกำหนดให้

แต่ละบุคคลในสังคมมีหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติต่อบุคคลอื่นและต่อสังคมตามบทบาทของตนเองเกิดจากการเห็นว่าบุคคลในสังคมมีพันธะโดยตรงต่อกัน โดยพันธะนี้แสดงออกในรูปที่บุคคลหนึ่ง (ก.) มีพันธะหน้าที่ที่ต้องทำบางสิ่งให้แก่ผู้อื่น (ข.) และผู้อื่นนั้น (ข.) ก็มีพันธะหน้าที่ที่ต้องทำบางสิ่งให้แก่เขา (ก.) การที่ผู้อื่นนั้น (ข.) มีพันธะหน้าที่ที่ต้องทำบางสิ่งให้แก่เขา (ก.) นี้เองที่พินนิสเห็นว่าแผนนัยการแสดงถึงการมีสิทธิในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมกล่าวคือทำให้บุคคลหนึ่ง (ก.) สามารถมีข้อเรียกร้องหรือ “สิทธิ” ต่อผู้อื่น (ข.) ให้กระทำตามสิ่งที่ผู้อื่นนั้น (ข.) มีพันธะหน้าที่ต่อตน (ก.) ได้พินนิสเห็นว่ามโนทัศน์เรื่องสิทธิที่เกิดขึ้นในสังคมตะวันตกสมัยใหม่พัฒนามาจากการยืนยันหรือเรียกร้องต่อประโยชน์ของแต่ละบุคคลที่เกิดขึ้นในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลซึ่งมีพันธะหน้าที่ต่อกัน “สิทธิ” เป็นวิธีการกล่าวถึง ‘สิ่งที่ควรได้รับจากความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น’ จากมุมมองของบุคคลหนึ่ง (ก.) ต่อบุคคลอื่น (ข.) ที่มีพันธะที่ต้องกระทำบางสิ่งต่อเขา (ก.) และจะถือว่าเป็นความผิดหากบุคคลอื่น (ข.) ไม่กระทำตามพันธะนั้น

การที่บุคคลหนึ่งมีสิทธิ คือการที่เขามีผลประโยชน์ที่ควรได้รับตามกฎหมายหรือระบบศีลธรรมซึ่งทำให้เขามีเสรีภาพในการกระทำและมีอำนาจในการเลือกว่าจะให้ผู้อื่นกระทำหรือไม่กระทำตามพันธะหน้าที่ที่มีต่อผลประโยชน์ของเขาการอ้างเหตุผลของพินนิสดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าในสังคมที่เน้นมโนทัศน์เรื่องหน้าที่และการมีพันธะต่อกันระหว่างบุคคลในสังคมก็มีมโนทัศน์เรื่องสิทธิแฝงอยู่ด้วยเช่นกันการที่คนๆ หนึ่งมี “สิทธิ” ในสังคมลักษณะดังกล่าวมาจากการที่เขามีผลประโยชน์ที่การบรรลุผลประโยชน์นั้นเกี่ยวพันกับการกระทำตามพันธะหน้าที่ของบุคคลอื่นที่มีต่อเขาในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมอันทำให้เขามี “สิทธิ” ที่จะเรียกร้องผลประโยชน์ที่ควรได้รับความสัมพันธ์นั้น^{๔๓}

๓. องค์ประกอบของการมีสิทธิ

เมื่อเรากล่าวถึง “สิทธิ” แทบไม่มีใครเลยที่จะกล่าวคำนี้ขึ้นมาลอยๆ โดยไม่มีบริบทรองรับ คำว่า “สิทธิ” จะถูกใช้ในบริบทของการแสดงถึงการมีสิทธิเสมอ เช่น บุคคลหนึ่งอาจกล่าวว่า “เจ้าหนี้ยี่มีสิทธิที่จะได้รับเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยคืนจากลูกหนี้เพราะเป็นสิทธิที่กฎหมายได้บัญญัติไว้” ประโยคตัวอย่างดังกล่าวสามารถเขียนในรูปประโยคทั่วไป (General Form) ของการแสดงถึงการมีสิทธิที่ว่า “A มีสิทธิที่จะ X ต่อ B เพราะ Y” รูปประโยคทั่วไปดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการมีสิทธิต้องประกอบด้วยองค์ประกอบห้าอย่างคือ ๑. ผู้มีสิทธิหรือผู้ครองสิทธิ (Subject of a Right ; A) เช่นในประโยคตัวอย่างข้างต้น ผู้มีสิทธิคือ เจ้าหนี้ยี่ ๒. ธรรมชาติของสิทธิหรือมโนทัศน์เรื่องสิทธิ ซึ่งคือสิ่งที่ถูกแสดงออกผ่านคำว่า “สิทธิ” ๓. กรรมของสิทธิ (The Object of The Right ; X) คือการกระทำที่ผู้มีสิทธิสามารถกระทำได้อันเกิดจากการมีสิทธิที่จะกระทำสิ่งนั้นเช่นในประโยคตัวอย่างข้างต้นกรรมของสิทธิคือการได้รับเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยคืนจากลูกหนี้ ๔. ผู้ตอบสนองต่อสิทธิ (Respondent of The

^{๔๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๗.

Right ; B) คือผู้เกี่ยวข้องที่มีส่วนทำให้สิทธิของผู้มีสิทธินั้นสามารถบรรลุผลสำเร็จเช่นในประโยค ตัวอย่างข้างต้น ผู้ตอบสนองต่อสิทธิคือลูกหนี้ผู้มีหน้าที่ต้องคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยแก่เจ้าหนี้เพื่อทำให้สิทธิของเจ้าหนี้บรรลุผล ๕. พื้นฐานอันเป็นเหตุผลสนับสนุนแก่สิทธินั้น (Justifying Basis or Ground of The Right ; Y) ซึ่งเป็นสิ่งที่อธิบายว่าทำไมผู้มีสิทธิจึงมีสิทธิดังกล่าวเช่นในประโยค ตัวอย่างข้างต้นพื้นฐานอันเป็นเหตุผลสนับสนุนว่าทำไมเจ้าหนี้จึงมีสิทธิได้รับเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยคืนจากลูกหนี้ก็คือระบบกฎหมายที่บัญญัติขึ้นในสังคมหนึ่งซึ่งบัญญัติให้เจ้าหนี้มีสิทธินี้จากองค์ประกอบดังกล่าวทำให้เข้าใจได้ว่าการกล่าวถึงสิทธิต่างๆ เช่น สิทธิทางศีลธรรม สิทธิทางกฎหมาย สิทธิมนุษยชน สิทธิเด็กและสตรี สิทธิสัตว์ สามารถจัดประเภทได้ตามองค์ประกอบของการมีสิทธิสิทธิทางศีลธรรมและสิทธิทางกฎหมายเป็นสิทธิที่อ้างถึงพื้นฐานอันเป็นเหตุผลสนับสนุนการมีสิทธิที่แตกต่างกัน กล่าวคือสิทธิทางกฎหมายคือสิทธิที่อ้างถึงพื้นฐานอันเป็นเหตุผลสนับสนุนการมีสิทธินั้นจากระบบกฎหมาย สิทธิทางศีลธรรมคือสิทธิที่อ้างถึงพื้นฐานอันเป็นเหตุผลสนับสนุนการมีสิทธินั้นจากหลักทางศีลธรรมโดยนักปรัชญาบางท่าน เช่น เดวิด ลีออนส์ (David Lyons) เห็นว่าสิทธิทางศีลธรรมแตกต่างจากสิทธิทางกฎหมายตรงที่สิทธิทางศีลธรรมไม่ได้ขึ้นอยู่กับการยอมรับทางสังคมหรือการบังคับใช้สิทธิ นั้นเพราะสิทธิทางศีลธรรมถูกเรียกร่องแม่ไม่เชื่อว่าสิทธิเหล่านั้นจะได้รับการยอมรับในสังคมหรือบังคับใช้โดยกฎหมาย ส่วนสิทธิมนุษยชน สิทธิเด็กและสตรี สิทธิสัตว์เป็นสิทธิที่บ่งบอกถึงการมีสิทธิ ตามลักษณะผู้มีสิทธิที่แตกต่างกัน สิทธิมนุษยชนเป็นการบ่งบอกว่าผู้มีสิทธิคือมนุษยชน สิทธิเด็กและสตรี เป็นการบ่งบอกว่าผู้มีสิทธิคือเด็กและสตรี สิทธิสัตว์เป็นการบ่งบอกว่าผู้มีสิทธิคือสัตว์แม้ องค์ประกอบของการมีสิทธิจะมีด้วยกันทั้งสิ้น ๕ องค์ประกอบแต่ประเด็นสำคัญของข้อถกเถียงทางปรัชญาเกี่ยวกับสิทธินั้นเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบหลักเพียงสององค์ประกอบคือ ธรรมชาติของสิทธิ หรือมโนทัศน์เรื่องสิทธิซึ่งเป็นสิ่งที่สิทธิต่างๆ มีร่วมกันและพื้นฐานอันเป็นเหตุผลสนับสนุนการมีสิทธิ ทั้งนี้เพราะข้อถกเถียงเรื่องธรรมชาติของสิทธิหรือมโนทัศน์เรื่องสิทธิและพื้นฐานหรือเหตุผลสนับสนุนการมีสิทธิมักจะครอบคลุมถึงองค์ประกอบที่เหลือด้วยที่ว่าใครบ้างที่ควรเป็นผู้มีสิทธิควรมีสิทธิในเรื่องอะไร และควรมีสิทธิต่อใคร^{๔๔}

๔. การวิเคราะห์มโนทัศน์เรื่องสิทธิ

นักปรัชญาได้วิเคราะห์มโนทัศน์เรื่องสิทธิในสองแง่มุมแรกคือโครงสร้างหรือรูปแบบ (Form) ของสิทธิ แง่มุมที่สองคือบทบาท (Function) ของสิทธิ การวิเคราะห์แง่มุมแรกเป็นการวิเคราะห์ตัวมโนทัศน์เรื่องสิทธิโดยตรงส่วนการวิเคราะห์แง่มุมที่สองไม่ได้เป็นการวิเคราะห์มโนทัศน์เรื่องสิทธิโดยตรงแต่เป็นการวิเคราะห์ว่าสิทธินั้นมีบทบาทอะไร

^{๔๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๗.

๔.๑ รูปแบบของสิทธิ : การวิเคราะห์ของโฮท์เฟลด์

ในต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ นักปรัชญาและนักกฎหมายพยายามวิเคราะห์ว่าสิทธิคืออะไรซึ่งในบรรดาบทวิเคราะห์ทั้งหลายนั้น งานชิ้นที่ได้รับการยอมรับมากที่สุดคือบทความ “Some Fundamental Legal Conceptions as Applied in Judicial Reasoning” ของเวลลีย์ นิวคอมบ์โฮท์เฟลด์ (Wesley Newcomb Hohfeld) ซึ่งตีพิมพ์ในปี ค.ศ. ๑๙๑๙ ในงานชิ้นนี้ โฮท์เฟลด์พยายามวิเคราะห์คำต่างๆทางกฎหมายที่มีความสัมพันธ์กับคำว่า “สิทธิ” และมักถูกใช้สับสนกับคำว่า “สิทธิ” ซึ่งโฮท์เฟลด์ พบว่า ในบางกรณีคำว่า “สิทธิ” (Right) ถูกใช้โดยนักกฎหมายและถูกอ้างถึงในกฎหมายต่างๆในความหมายแบบเดียวกันกับคำอื่นที่มีความหมายใกล้เคียงกัน เช่นคำว่า “เอกสิทธิ” (Privilege), “อำนาจ” (Power), และ “ความคุ้มกัน” (Immunity) ซึ่งเขาเรียกการใช้เช่นนี้ว่าเป็นการใช้คำว่า “สิทธิ” แบบไม่เคร่งครัดแต่การใช้แบบไม่เคร่งครัดนี้ก็เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป ดังนั้นโฮท์เฟลด์จึงมุ่งอธิบายถึงความหมายที่เฉพาะเจาะจงลงไปของคำว่า “สิทธิ” เพื่อให้เห็นถึงความหมายที่แตกต่างกันของคำๆ นี้จากคำอื่นๆที่มีความหมายใกล้เคียงกัน โดยวิธีที่โฮท์เฟลด์ใช้คืออธิบายผ่านกรอบของความสัมพันธ์แบบตรงกันข้าม (Opposites) และแบบเกี่ยวพันกัน (Correlatives) สิทธิกับหน้าที่

ความแตกต่างที่สำคัญระหว่างความหมายของคำว่า “สิทธิ” กับคำอื่นที่มีความหมายใกล้เคียงกันคือการมีหน้าที่ที่เกี่ยวพันกัน (Correlative Duty) กับสิทธิการมีสิทธิอย่างใดอย่างหนึ่งนั้นมันยถึงหน้าที่ของบุคคลอื่นที่จะต้องไม่ขัดขวางการใช้สิทธินั้นหรือจะต้องทำให้สิทธินั้นบรรลุผลเช่น ถ้า ก. มีสิทธิต่อบุคคลอื่นเช่น ข. ที่จะไม่ให้ ข. เข้ามาในที่ดินของเขาแล้ว ข. ย่อมมีหน้าที่ต่อ ก. ที่จะไม่เข้ามาในที่ดินของ ก. โฮท์เฟลด์เห็นว่าถ้าจะหาคำที่มีความหมายเดียวกับคำว่า “สิทธิ” ในแบบเคร่งครัดแล้วคำนั้นควรเป็นคำว่า “ข้ออ้าง” (Claims)

เอกสิทธิมีลักษณะตรงข้ามกับหน้าที่นั้นคือเมื่อเรากล่าวว่าบุคคลหนึ่งมีเอกสิทธิในการทำสิ่งหนึ่งหมายความว่าบุคคลนั้นไม่มีหน้าที่หรือข้อผูกมัดกับผู้อื่นที่จะต้องไม่ทำในสิ่งนั้นซึ่งเขามีเอกสิทธิอยู่และเอกสิทธิของบุคคลหนึ่ง เช่น ก. ยังมีความเกี่ยวข้องกับการไม่มีสิทธิของบุคคลอื่นเช่น ข. กล่าวคือการที่ ก. มีเอกสิทธิที่จะทำสิ่งหนึ่ง ทำให้ ข. ปราศจากสิทธิที่จะเรียกร้องให้นาย ก. ไม่กระทำการนั้นตัวอย่างเช่นการกล่าวว่า ก. มีเอกสิทธิที่จะเดินไปมาในที่สาธารณะ หมายความว่า ก. ไม่มีหน้าที่หรือข้อผูกมัดกับผู้อื่นที่จะต้องไม่เดินไปมาในที่สาธารณะและแสดงถึงความเกี่ยวพันกันกับบุคคลอื่นเช่น ข. ที่ไม่มีสิทธิห้าม ก. เดินไปมาในที่สาธารณะ ความแตกต่างที่สำคัญระหว่างคำว่า สิทธิ และ เอกสิทธิที่โฮท์เฟลด์วิเคราะห์ไว้คือในขณะที่สิทธิมีความหมายที่สื่อถึงการมีหน้าที่ของผู้อื่นต่อบุคคลที่มีสิทธินั้นแต่เอกสิทธิไม่มีความเกี่ยวข้องกับการมีหน้าที่ของผู้อื่นต่อบุคคลที่มีเอกสิทธิกล่าวคือการที่ ก. มีเอกสิทธิที่จะทำสิ่งหนึ่งมีความหมายว่า ข. ไม่มีสิทธิที่จะห้าม ก. ทำสิ่งนั้นเท่านั้น แต่ไม่ได้หมายความว่า ข.มีหน้าที่ที่จะต้องไม่แทรกแซง ก. ในการทำสิ่งทีวานั้นด้วย ตัวอย่างเช่น ถ้า ก. มีเอก

สิทธิในการวิพากษ์วิจารณ์ ข. ในที่สาธารณะแล้ว ข. จะไม่มีสิทธิห้าม ก. ในการทำสิ่งนั้น แต่ ข. จะยังสามารถรบกวนหรือแทรกแซง ก. ขณะทำสิ่งนั้นได้ เช่นส่งคนไปทำเสียงดังเพื่อกลบเสียงของ ก. ในขณะที่เขากำลังทำการวิพากษ์วิจารณ์ ข. อยู่ในที่สาธารณะ ทั้งนี้ การแทรกแซงดังกล่าวของ ข. จะต้องไม่ไปละเมิดสิทธิอื่นของ ก. ด้วย

นอกจากนี้ ความแตกต่างอีกประการหนึ่งคือ การที่ ก. มีเอกสิทธิ์ที่จะทำสิ่งหนึ่งไม่จำเป็นต้องหมายความว่า ก. จะเป็นผู้เดียวที่มีเอกสิทธิ์ในการทำสิ่งนั้น บุคคลอื่น เช่น ข. สามารถมีเอกสิทธิ์แบบเดียวกับ ก. ในการทำสิ่งนั้นได้เช่นเดียวกัน ในกรณีนี้ ข. ไม่มีหน้าที่ที่จะต้องไม่ทำในสิ่งที่ตนมีเอกสิทธิ์และบุคคลอื่นที่มีเอกสิทธิ์แบบเดียวกัน เช่น ก. ก็ไม่มีสิทธิที่จะห้าม ข. ในการทำสิ่งนั้น ตัวอย่างเช่น ทั้ง ก. และ ข. ต่างมีเอกสิทธิ์ที่จะจอดรถในที่จอดรถสาธารณะซึ่งทำให้ทั้งคู่ต่างไม่มีหน้าที่ที่จะต้องไม่จอดรถในที่จอดรถสาธารณะและทั้งคู่ต่างก็ไม่มีสิทธิที่จะห้ามอีกฝ่ายจอดรถในที่จอดรถสาธารณะ

อำนาจกับความรับผิดชอบ (Liability)

อำนาจตามกฎหมายมีลักษณะตรงข้ามกับความไม่สามารถ (Disability) ตามกฎหมายและขณะเดียวกันก็มีความเกี่ยวพันกับความรับผิดชอบตามกฎหมายของผู้อื่นที่มีต่อการใช้อำนาจนั้นบุคคลหนึ่งมีอำนาจโดยตัวเองที่จะเปลี่ยนแปลง และ/หรือ ยกเลิกความสัมพันธ์ตามกฎหมาย (Legal Relation) ที่ตนมีกับบุคคลอื่น เช่น สัญญา, ความเป็นเจ้าของทรัพย์สิน, ฯลฯ ซึ่งส่งผลให้บุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจนั้นมีความรับผิดชอบต่อการใช้อำนาจของเขา ยกตัวอย่างเช่น ถ้า ก. เป็นเจ้านี่ ข. ก. มีอำนาจที่จะยกหนี้ให้ ข. ซึ่ง ข. ก็จะมี ความรับผิดชอบต่อการใช้อำนาจของ ก. คือไม่ต้องใช้หนี้ให้ ก. หรือถ้า ก. เป็นเจ้าของที่ดินแปลงหนึ่ง ก. มีอำนาจที่จะให้บุคคลอื่น เช่น ข. เช่าที่ดินหรือขายที่ดินนั้นให้แก่ ข. ได้ ถ้า ข. ตกลงรับที่จะเช่าหรือซื้อที่ดินจาก ก. ข. ก็จะกลายเป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อการใช้อำนาจของ ก.

ความคุ้มกันกับความไม่สามารถ (Disability)

ความคุ้มกันตามกฎหมายมีลักษณะตรงข้ามกับความรับผิดชอบตามกฎหมาย ขณะเดียวกันก็มีความเกี่ยวพันกับความไม่สามารถหรือความไม่มีอำนาจ (No-Power) ตามกฎหมายของบุคคลอื่นที่จะเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ตามกฎหมายที่อยู่ภายใต้ความคุ้มกันนั้นกล่าวคือ ถ้า ก. มีความคุ้มกันในสิ่งหนึ่งจาก ข. แล้ว ข. ก็ย่อมไม่มีอำนาจที่จะเปลี่ยนแปลงสิ่งนั้นหรือผลประโยชน์ที่มาจากสิ่งนั้นตัวอย่างเช่นถ้า ก. เป็นเจ้าของที่ดินแปลงหนึ่งและ ก. มีความคุ้มกันในความเป็นเจ้าของที่ดินแปลงนั้น บุคคลอื่นเช่น ข. ย่อมไม่มีอำนาจที่จะบังคับให้ ก. ขายหรือยกผลประโยชน์จากที่ดินแปลงนั้นให้แก่เขาแม้การวิเคราะห์ของโฮท์เพลดจ์จะเป็นวิเคราะห์คำว่า “สิทธิ” ในทางกฎหมายเป็นหลักแต่การวิเคราะห์ของเขากลับมีอิทธิพลอย่างมากต่อการวิเคราะห์และอภิปรายเกี่ยวกับความหมายของสิทธิในยุคต่อมาโดยในการอภิปรายมักจะใช้คำว่า “ข้ออ้างสิทธิ” (Claim-Rights) แทนคำว่า “สิทธิ” ใน

ความหมายแบบเคร่งครัดของโฮท์เฟลด์ และคำว่า “เสรีภาพ” (Liberty or Liberty-Right) ถูกใช้แทนคำว่า “เอกสิทธิ์” อย่างไรก็ตามการวิเคราะห์ของโฮท์เฟลด์ได้ก่อให้เกิดข้อถกเถียงตามมาในสองประเด็นประเด็นแรกมาจากข้อเสนอของเขาที่ว่า ข้ออ้าง (Claims) มีความหมายเดียวกับสิทธิในความหมายเคร่งครัดหรืออีกนัยหนึ่งคือข้ออ้างเป็นลักษณะจำเป็นของสิทธิ โจเอลไฟน์เบิร์ก (Joel Feinberg) ซึ่งเห็นด้วยกับข้อเสนอของโฮท์เฟลด์ได้วิเคราะห์การให้ความหมายคำว่า “สิทธิ” (Rights) และ “ข้ออ้าง” (Claims) ในพจนานุกรมและการใช้คำทั้งสองในงานเขียนทางวิชาการต่างๆ พบว่าคำสองคำนี้มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ซึ่งสำหรับเขาแล้วคำจำกัดความที่เหมาะสมของ “สิทธิ” คือ “ข้ออ้างที่สมเหตุสมผล” (Valid Claims) ขณะที่นักปรัชญาที่ไม่เห็นด้วยกับข้อเสนอของโฮท์เฟลด์ เช่น เอช. เจ. แมคคอสกี้ (H. J. McCloskey) เห็นว่า โดยตัวของสิทธิเองนั้นไม่ใช่ข้ออ้างแต่สิทธิอาจก่อให้เกิดข้ออ้างขึ้นได้ สิทธิบางอย่าง เช่นสิทธิในการรดน้ำต้นไม้ของตัวเอง สิทธิในการอาบน้ำ ฯลฯ ซึ่งล้วนเป็นสิทธิในการทำกิจวัตรประจำวันนั้นไม่ได้สื่อถึงความจำเป็นของการมีข้ออ้างต่อผู้อื่นในการจะทำการเหล่านี้ส่วนข้อถกเถียงประเด็นที่สองมาจากคำอธิบายของโฮท์เฟลด์ในเรื่องความเกี่ยวพันระหว่างสิทธิกับหน้าที่ซึ่งโฮท์เฟลด์กล่าวไว้ว่าสิทธิของบุคคลหนึ่งก่อให้เกิดหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับสิทธินั้นขึ้นแก่อีกบุคคลหนึ่งตามมาคำอธิบายนี้ก่อให้เกิดข้อถกเถียงว่าความเกี่ยวพันระหว่างสิทธิกับหน้าที่สามารถมีลักษณะกลับกันหรือไม่ กล่าวคือถ้าบุคคลหนึ่ง (ก.) มีหน้าที่ต่อบุคคลอีกผู้หนึ่ง (ข.) แล้วบุคคลผู้นั้น (ข.) จะมีสิทธิต่อผู้มีหน้าที่นั้น (ก.) หรือไม่ นักปรัชญาที่เห็นว่าสิทธิกับหน้าที่มีความสัมพันธ์กลับกัน ได้แก่ ฟินนิสตันการอ้างเหตุผลของเขาที่ได้กล่าวไว้แล้วในหัวข้อที่สอง (การเกิดขึ้นของมโนทัศน์เรื่องสิทธิ) ส่วนนักปรัชญาที่เห็นว่าสิทธิกับหน้าที่ไม่มีความสัมพันธ์กลับกัน ได้แก่ ไฟน์เบิร์กซึ่งอ้างเหตุผลโดยสมมติโลกขึ้นมาสองโลกที่มีลักษณะเหมือนกันทุกประการรวมถึงการมีมโนทัศน์เรื่องหน้าที่แต่เขาสมมติต่อไปให้โลกหนึ่งมีมโนทัศน์เรื่องสิทธิส่วนอีกโลกหนึ่งไม่มีมโนทัศน์ดังกล่าว ไฟน์เบิร์กอ้างว่าประชาชนในโลกที่มีมโนทัศน์เรื่องสิทธิมีความแตกต่างจากประชาชนในโลกที่ไม่มีมโนทัศน์เรื่องสิทธิตรงที่พวกเขาจะมีการเรียกร้องหรืออ้าง (Claim) ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของสิทธิขณะที่โลกซึ่งไม่มีมโนทัศน์เรื่องสิทธินั้นแม้ประชาชนจะถูกละเมิดหรือถูกปฏิบัติอย่างไม่เหมาะสมพวกเขาก็ไม่คิดที่จะเรียกร้องการปฏิบัติใดๆ เพราะไม่มีความคิดเรื่องสิทธิรองรับนั่นเอง ดังนั้นสิทธิกับหน้าที่จึงไม่มีความสัมพันธ์กลับกัน

๔.๒ บทบาทของสิทธิ : ทฤษฎีทางเลือกและทฤษฎีผลประโยชน์

การวิเคราะห์มโนทัศน์เรื่องสิทธิของโฮท์เฟลด์ชี้ให้เห็นกรอบความเข้าใจในแง่มุมหนึ่งคือเราสามารถเข้าใจมโนทัศน์เรื่องสิทธิได้โดยอาศัยคำหั่งสี่ที่เขาใช้ในการวิเคราะห์คือ ข้ออ้าง เสรีภาพ อำนาจ และความคุ้มกันซึ่งกรอบความเข้าใจนี้ยังมีอิทธิพลต่อนักปรัชญาและนักกฎหมายหลายท่าน เช่น เอช.แอล.ฮาร์ท (H.L.A.Hart), ไฟน์เบิร์ก, ดี. เอ็น. แม็คคอร์มิก (D.N. Mac Cormick), คาร์ลเวลแมน (Carl Wellman), เรซ (Joseph Raz), จูดิธจาร์วิสทอมสัน (Judith Jarvis Thomson)

ในการวิเคราะห์ว่าสิทธิคืออะไรนักปรัชญาบางท่านเห็นว่าคำใดคำหนึ่งในสี่คำนี้สื่อถึงลักษณะสำคัญของสิทธิแต่นักปรัชญาบางท่านก็เห็นว่า ไม่ใช่แค่คำเดียวแต่เป็นสองคำหรือหมดทั้งสี่คำที่สื่อถึงลักษณะที่เป็นสาระสำคัญของสิทธิแต่การวิเคราะห์ลักษณะดังกล่าวนี้เป็นการพยายามทำความเข้าใจ โมนทัศน์เรื่องสิทธิผ่านการให้คำจำกัดความว่า “สิทธิ” หมายถึงอะไร อย่างไรก็ตามยังมีกรอบการ เข้าใจมนทัศน์เรื่องสิทธิอีกแบบหนึ่งคือ การเข้าใจสิทธิผ่านการพิจารณา “บทบาท” ของสิทธิ โดยมี แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของสิทธิที่แตกต่างกันสองกลุ่มคือทฤษฎีทางเลือก หรืออีกชื่อหนึ่งคือ Will Theory) และทฤษฎีผลประโยชน์ (Interest Theory หรือ Benefit Theory) ตัวแทนของนักปรัชญา ที่มีแนวคิดแบบทฤษฎีทางเลือกได้แก่ฮาร์ท ส่วนตัวแทนของนักปรัชญาที่มีแนวคิดแบบทฤษฎี ผลประโยชน์

ตาราง ๒.๙ ทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
ราชบัณฑิตยสถาน, (๒๕๕๔, หน้า ๗๓๕)	“สิทธิ” ให้ความสำเร็จหรืออำนาจที่จะกระทำการ ใดๆ ได้อย่างอิสระ
สุเทพ เอี่ยมคง, (๒๕๕๐, หน้า ๑๑๗)	สิทธิในครอบครัวสิทธิความเป็นอยู่ส่วนตัวสิทธิใน เกียรติยศชื่อเสียง

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับพุทธสันติวิธี

๒.๔.๑ ความหมายพุทธสันติวิธี

คำว่า “พุทธสันติวิธี” ในบริบทนี้ หมายถึง แนวทางสันติแบบพุทธ คือ การสร้างสันติภาพ ด้วยหลักการของพระพุทธเจ้า คือการสร้างสันติภาพจากภายในสู่ภายนอก การแก้ปัญหาความขัดแย้ง ไปที่เรื่องของชีวิตโดยมุ่งหมาย ไปที่เรื่องของชีวิตทุกชีวิต และสอนเฉพาะเรื่องที่สามารถนำไปสอน ทุกข์ถอนปัญหาของชีวิต ซึ่งความขัดแย้งต่างๆ ที่เกิดขึ้นเป็นเสมือนชีวิตที่ถูกยิงด้วยลูกศรอาบยาพิษ จำเป็นต้องรีบถอนลูกศรนั้นออกจากชีวิตให้ได้เร็วที่สุดเท่าที่จะเร็วได้ เพราะเวลาของชีวิตมีน้อย ดัง ข้อความตอนหนึ่งในจุฬามาลุงโกยวาทสูตรว่า ชีวิตของมนุษย์เปรียบเสมือนคนที่ถูกยิงด้วยลูกศรที่อาบ ด้วยยาพิษจำต้องผ่าเอาลูกศรนั้นออกโดยด่วน หากมัวแต่สงสัยว่าลูกศรนั้นทำด้วยอะไร และใครเป็นคนยิง หากมัวถามเรื่องไร้สาระอยู่เช่นนี้ โดยไม่รีบพาไปหาหมอแล้ว ก็ เขาผู้นั้นก็คงตายก่อนเป็นแน่ ดังนั้นเมื่อรู้ว่าชีวิตนี้เป็นของน้อย เต็มไปด้วยทุกข์ ต้องรีบแก้ไขปัญหาและต้องรีบพาไปหาหมอเพื่อทำ

การรักษาโดยด่วน^{๔๕} ชีวิตถูกขรณำเข้าไป อายุจึงสั้น ผู้ที่ถูกขรณำเข้าไปแล้วไม่มีเครื่องต้านทาน บุคคลพิจารณาเห็นภัยนี้ในมรณะ ควรละโลกามิส มุ่งสู่สันติเกิด^{๔๖} ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ พระพุทธศาสนา จึงสอนโดยมุ่งหมายไปที่เรื่องของชีวิต และสอนเฉพาะเรื่องที่สามารถนำไปถอนทุกข์ถอนปัญหาของ ชีวิตซึ่งเป็นเสมือนลูกศรอาบยาพิษออกจากชีวิตให้ได้โดยเร็วที่สุดเท่าที่จะเร็วได้เพราะเวลาของชีวิตมี น้อยนิด ดังที่ ทำอย่างไรจะพัฒนาปุถุชนไปให้เป็นอริยชนหรืออารยชน เราจึงต้องพัฒนาปุถุชนนี้ขึ้นไป อีก เพื่อไม่ให้มนุษย์ปุถุชนเหล่านี้มาสร้างปัญหาความขัดแย้ง ไม่มาทำสงครามกัน ไม่ให้มาเอารัดเอา เปรียบข่มเหงรังแกอะไรต่างๆ สารพัด ที่มีันเกิดเป็นปัญหาในสังคมปัจจุบัน^{๔๗} พุทธสันติวิธี คือ เมื่อ กล่าวถึง สังคมแห่งสันติ จัดได้ว่า เป็นสังคมที่ไร้ความรุนแรง หรือปราศจากความรุนแรงทั้งทางตรง และทางอ้อม แต่สังคมดังกล่าวยังมีความขัดแย้ง และบางครั้ง หรือบางสถานการณ์ความขัดแย้ง ดังกล่าวได้พัฒนาตนเองไปสู่จุดที่ สังคมไร้สันติ หรือ ปราศจากสันติ จึงมีความจำเป็นต้องใช้ วิธีเชิง สันติ เข้าไปจัดการความขัดแย้งแบบสันติ หรือจัดการความรุนแรงแบบสันติ^{๔๘} สังคมจะเกิดสันติสุขได้ ทุกคนในสังคมจะต้องมีแนวทางการประพฤติปฏิบัติร่วมกัน มีความหนักแน่นเสมอกันและปรับตัวเข้าหากันได้ มีความเข้าใจอันดีต่อกัน สามัคคีปรองดองกัน มีสิทธิเสรีภาพต่างๆ อย่างเท่าเทียมกัน มีความเสมอภาคทางด้านต่างๆ ทำให้มีความสุขทั้งส่วนตัว และในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน ในทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า สมชีวิตรรม^{๔๙} มี ๔ ประการ คือ

๑. สมศรัทธา ประชาชนทุกคนในสังคมควรมีแนวความคิด ความเชื่อถือ อุดมการณ์ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น เพื่อให้การดำเนินการแก้ไขข้อขัดแย้งเป็นในเดียวกัน จึง ต้องมีกฎหมายไว้เป็นเครื่องมือสำหรับการขจัดข้อขัดแย้งดังกล่าวให้หมดสิ้นไป มีกฎหมายเป็นหลักใน การอำนวยความสะดวกร่วมกัน และทุกคน จะต้องเคารพสิทธิ เสรีภาพของประชาชนคนอื่นๆ มีความเชื่อ ความเลื่อมใสต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย มีความคตินิยมในคุณค่าหรือมีความยึดถือใน ระบอบประชาธิปไตย มีทัศนคติค่านิยมที่ไม่ขัดแย้งกัน ย่อมทำให้มีชีวิตที่ราบรื่นมั่นคง ถ้าหากทุกคนมี ความคิดเห็นลงรอยกัน ก็สามารถปรับตัวเข้าหากันได้ง่าย ถ้าหากต่างคนต่างมีความคิดเห็นไม่ตรงกันก็ ต้องปรับความคิดเห็นให้ประสานกัน โดยไม่ยึดเอาแต่เพียงความคิดของตนว่าถูกต้องดีงาม ให้เกียรติ และเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติให้ยึดมั่นและเคารพตนเอง เป็นแนวทางในการ

^{๔๕} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๑๕๐/๑๑๗-๑๒๒.

^{๔๖} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๓/๔-๓๙๖.

^{๔๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยจิตวิทยาแบบยั่งยืน**, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓), หน้า ๒๘-๒๙.

^{๔๘} พระมหาพรหมชา ฐมมหาโส (นิธิบุญยากร), **พุทธสันติวิธี การบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ๒๑ เซ็นจูรี จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๑๙๗.

^{๔๙} อัง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๕๕/๘๐.

พัฒนาการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพื่อเป็นการถนอมน้ำใจซึ่งกันและกัน มิฉะนั้นแล้วจะทำให้เกิดความขัดแย้ง และความแตกแยกได้

๒. สมสี่ลา รัฐควรส่งเสริมให้ประชาชนทุกคน ประพฤติปฏิบัติในทางเดียวกัน ดำเนินชีวิตอยู่ในระดับเดียวกัน ไม่ให้มีความเหลื่อมล้ำทางสังคม มีความเสมอภาคเป็นส่วนหนึ่งของรัฐเหมือนกัน ยึดมั่นในความเสมอภาคเสรีภาพของบุคคล มีความเสมอภาคทางการเมือง มีความเสมอภาคต่อการปฏิบัติของกฎหมาย มีความเสมอภาคในโอกาส เศรษฐกิจ และสังคม ไม่ควรให้ความแตกต่างทางเศรษฐกิจและสังคมมาเป็นเครื่องกำหนดให้บุคคลหนึ่งเหนือกว่าอีกบุคคลหนึ่ง ประชาชนทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะมียศ ฐานะ หรือตำแหน่งใดๆ ไม่ว่าจะร่ำรวยหรือยากจน มีสิทธิและหน้าที่ที่จะร่วมในกิจกรรมทางการเมืองเท่าๆ กัน จึงจะสามารถปรับตัวเข้ากับคนอื่นได้โดยการสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน หากนักปกครองและประชาชนผู้ใต้ปกครอง มีความประพฤติที่ใกล้เคียงกัน ไม่แตกต่างกันจนถึงกับเข้ากันไม่ได้ การมีความประพฤติที่แตกต่างกันก็จะทำให้เกิดความรังเกียจและดูหมิ่นกันได้ เพราะทนรับพฤติกรรมของฝ่ายตรงข้ามไม่ได้ ถึงแม้ว่าแต่ละคนย่อมมีพฤติกรรมใดไม่เป็นที่ยอมรับของผู้อื่น ก็ควรละเสีย เช่น ความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ไม่ใช่เพียงแค่ความขัดแย้งที่ผิวเผิน หากแต่เป็นความขัดแย้งทางความคิดเห็นทางการเมืองที่แตกต่างกัน ที่วางอยู่บนฐานความแตกต่างของชนชั้น ซึ่งต้องแก้ไขหรือทำให้ความแตกต่างคลี่คลายไป เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพอันหนึ่งอันเดียวกัน

๓. สมจาคะ รัฐควรส่งเสริมให้ประชาชนมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่โอบอ้อมอารี มีจิตใจกว้างขวางเหมือนกัน ดำเนินชีวิตอยู่ในระดับเดียวกัน ไม่ให้มีความเหลื่อมล้ำทางสังคม มีความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ มีการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม มิให้มีช่องว่างระหว่างชนชั้นมากนัก มีความเสมอภาคไม่ว่าจะเป็นเพศชายหรือเพศหญิง เด็ก ผู้ใหญ่ หรือคนชรา มีการศึกษาต่ำหรือสูง มีฐานะร่ำรวยหรือยากจนก็ตาม ย่อมจะได้รับสิทธิต่างๆ โดยเท่าเทียมกัน มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ มีความสำคัญเหมือนกัน จะแตกต่างกันบ้างก็เพียงหน้าที่และความรับผิดชอบในบางเรื่องเท่านั้น ก็จะสร้างมิตรต่อกันทั้งสองฝ่าย หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ที่มีจิตใจคับแคบ ตระหนี่ถี่เหนียว และอีกฝ่ายหนึ่งมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ก็จะทำให้เกิดความขัดแย้งทั้งทางความคิดและพฤติกรรม จะต้องปฏิบัติต่อกันอย่างเสมอภาคกัน เช่น การไปรับการตรวจรักษาจากโรงพยาบาล เจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาล จะจัดให้เข้ารับการตรวจตามลำดับก่อน-หลัง เป็นต้น

๔. สมปัญญา ประชาชนทุกคนในรัฐจะต้องมีปัญญา รู้จักเหตุ รู้จักผล สามารถแยกแยะดีชั่ว ไซ้ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ การเป็นคนที่มีเหตุผลเหมือนกันย่อมตัดสินสิ่งต่างๆ ด้วยเหตุผล ไม่เอาอารมณ์หรือความรู้สึกส่วนตัวไปตัดสิน ทุกเรื่องสามารถตกลงกันได้ด้วยเหตุและผล เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นจะต้องร่วมกันคิดและช่วยกันตัดสินใจ และนักปกครอง ควรเปิดโอกาสให้แก่ประชาชนได้รับโอกาสที่จะใช้ความสามารถในการศึกษาหรือประกอบธุรกิจการงาน โอกาสที่จะแสวงหาเพื่อ

ความเจริญก้าวหน้าของการดำรงชีพหรือการเลื่อนสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของเขา และในการเลือกสรรบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งทางการเมือง นักปกครอง จะต้องยึดหลักความสามารถของบุคคลมิใช่การยึดถือชาติตระกูล ดังนั้น ประชาชนจะต้องมีความเสมอภาคที่จะได้รับโอกาสในการคัดเลือกเข้าดำรงตำแหน่งหน้าที่ของรัฐ ทั้งตำแหน่งข้าราชการเมืองและข้าราชการประจำ โดยคำนึงถึงความสามารถที่เหมาะสมเป็นเกณฑ์ เน้นการใช้ปัญญาใช้เหตุผลและความถูกต้องในการตัดสินใจปัญหาทั้งปวง ทำให้ยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ปฏิบัติตามมติของเสียงส่วนมากในที่ประชุมและการทำงานต่างๆ พยายามอภิปรายจนกระทั่งสามารถชักจูงใจให้ทุกคนเห็นคล้อยตามเมื่อมีเหตุผลที่ดีด้วยกัน หรือใช้วิธีการออกเสียง หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นคนไม่มีเหตุผลขาดปัญญาในการแก้ปัญหา ก็จะทำให้เกิดความขัดแย้งกันเมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว สมชีวิธรรม ๔ เหล่านี้ เป็นหลักธรรมที่จะส่งเสริมให้นักปกครองและประชาชนผู้ใต้ปกครอง มีแนวทางการประพฤติปฏิบัติร่วมกัน มีความหนักแน่นเสมอภาคและปรับตัวเข้าหากันได้ ทำให้เกิดความมั่นคง มีความสุขทั้งสองส่วนตน และในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน สามัคคีปรองดองกันทำให้เกิดความสามัคคีกันทำให้ประเทศชาติเป็นเอกภาพอันหนึ่งอันเดียวกัน ทำให้เกิดความสมดุลพอดีทำให้ทุกคนมีเสรีภาพต่างๆ อย่างเท่าเทียมกัน มีความเสมอภาคทางด้านต่างๆ ศรัทธาในการปกครองระบอบประชาธิปไตย มีการประพฤติปฏิบัติในทางเดียวกัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละ นึกถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลักและยึดหลักเหตุผล และยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น^{๕๐}

๒.๔.๒ ความสำคัญของพุทธสันติวิธี

ในประเทศไทยขณะนี้ความขัดแย้งทางความคิดลึกลงแทบจะทุกหมู่บ้าน ในชุมชนมี มองแทบไม่เห็นหนทางแห่งความสมานฉันท์ และเห็นวิวัฒนาการของประชาธิปไตย เครื่องมือสำคัญในการพัฒนาและส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยให้เข้มแข็งมากยิ่งขึ้น สิ่งที่สามารถเป็นฐานรองรับการพัฒนาประชาธิปไตยก็คือ กระบวนการที่ว่าด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุก ๆ กลุ่มของสังคม ซึ่งหัวใจสำคัญของการมีส่วนร่วมก็คือ “การทะลายและสลายความเป็นอัตลักษณ์” และ “ยอมรับในความแตกต่าง” ของมนุษย์แต่ละคน อันเป็นการส่งเสริม และยอมรับในศักยภาพของมนุษย์ โดยมนุษย์ และเพื่อมนุษย์เองเป็นฐานรากว่าเข้มแข็งพอที่จะทำให้เชื่อมั่นได้ว่าจะพาให้ชุมชนก้าวผ่านความขัดแย้งหนักนี้ไปได้ ดังนั้น การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างปรองดอง และรูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธีตามที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก กล่าวถึงสาเหตุของปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นและแนวทางการสร้างสังคมสมานฉันท์ในกรอบของพุทธสันติวิธี จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการสร้างสรรค์สังคมให้มีความสุข มีความรู้ความเข้าใจศาสนาที่ตนนับถืออย่างเพียงพอ โดยปราศจากการนำศาสนาเข้ามาเป็นเครื่องกีดกันสันติสุขที่จะพึงมีร่วมกัน นอกจากนี้ ยังต้องอาศัยกรอบ

^{๕๐} พระมหาพรหมชา ธมมหาโส (นิธิบุญยากร), พุทธสันติวิธี การบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง, หน้า ๕๒.

ความคิดและการวิเคราะห์จากสหศาสตร์ ประกอบด้วย สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ สาขาต่างๆ ด้วย ดังที่ ท่านพุทธทาสภิกขุ ได้เสนอแนวคิดนี้ในหนังสือ “สันติภาพของโลก” โดยได้นำเสนอแนวคิดเรื่อง “สันติภาพ” อีกทั้งนำเสนอแนวคิด “สันติวิธี” อันเป็นแนวทาง หรือมรรควิธีที่ทำให้เกิดขึ้นสันติภาพในสังคมยุคปัจจุบัน พุทธทาสภิกขุได้ตั้งคำถามว่า “ทำไมจึงปรารถนาเรื่องสันติภาพ” เหตุผลก็คือ “สันติภาพนั้น มันสำคัญอยู่ในตัวมันเอง คือ จำเป็นสำหรับชีวิตทุกชีวิตไม่ว่าจะอยู่ในระดับส่วนบุคคล หรือทั้งหมดในโลก ล้วนต้องการสันติภาพ” ท่านชี้ว่า “โลกจำเป็นต้องมีสันติภาพ”^{๕๑} เพราะ “ยุคปัจจุบันนี้เกิดวิกฤติการณ์ ซึ่งวิกฤติการณ์ที่ถือได้ว่าเลวร้ายที่สุดก็คือ การที่ “คน” เข้าไปเกี่ยวกับข้องกับธรรมชาติด้วยกิเลส ตัณหา และด้วยอำนาจแห่งกิเลสตัณหา นั้น จึงทำให้คนได้ฉกฉวยผลประโยชน์ต่างๆ จากธรรมชาติเพื่อสนองความอยากของตนเอง” ฉะนั้นทางออกก็คือ “การคิดหาวิธีเกี่ยวข้องกับธรรมชาติโดยไม่ทำให้ธรรมชาติสูญเสีย ความสงบ หรือสูญเสียคุณสมบัติดั้งเดิมของธรรมชาติ” ด้วยเหตุนี้ “พุทธบริษัทจึงมีความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องศึกษาและทำความเข้าใจเรื่องสันติภาพ เพราะสันติภาพเป็นจุดมุ่งหมายอย่างยิ่งของพระพุทธเจ้าเพื่อที่ชวนช่วยช่วยกันและกันให้เกิดสันติภาพขึ้นมา”

จากภาวะการณ์แห่งปัญหาดังกล่าว ท่านพุทธทาสภิกขุได้เสนอไว้ว่า ต้องใช้หลักอริยสัจ ๔ เป็นหลักการสำหรับพิจารณา และศึกษาหามรรควิธีในการแก้ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ คือ

๑. ทุกข์ หรือวิกฤติการณ์ต่างๆ คือความไม่มีสันติภาพ ไม่มีความปองดอง
๒. สมุทัย สาเหตุแห่งความทุกข์ คือ เหตุแห่งวิกฤติการณ์ ต้นเหตุที่แท้จริงของวิกฤติการณ์แห่งความแตกแยกในสังคมไทย หรือในโลกก็คือ ความไม่มีศีลธรรม จึงเป็นเหตุให้เห็นแก่ตัว พอเห็นแก่ตัว ก็เป็นความเดือดร้อนแก่บุคคลนั้นและเดือดร้อนแก่บุคคลอื่นทันที
๓. นิโรธ ความดับทุกข์ คือ สันติภาพ หรือความปองดอง ซึ่งถือว่าเป็นนิพพานสำหรับคนทั่วไปในโลก
๔. มรรค ทางให้ถึงสันติภาพ หรือความปองดอง คือ ความถูกต้องทุกประการ รวมกันเข้าเป็นหนทางที่เรียกว่า มรรคมืองค์ ๘ อันประกอบด้วยสาระสำคัญดังต่อไปนี้ คือ

- (๑) เห็นชอบ (สัมมาทิฐิ)
- (๒) ดำริชอบ (สัมมาสังกัปปะ)
- (๓) เจรจาชอบ (สัมมาวาจา)
- (๔) กระทำชอบ (สัมมากัมมันตะ)
- (๕) เลี้ยงชีพชอบ (สัมมาอาชีวะ)
- (๖) พยายามชอบ (สัมมาวายามะ)
- (๗) ระลึกชอบ (สัมมาสติ)

^{๕๑} พุทธทาสภิกขุ, สันติภาพของโลก, (กรุงเทพมหานคร :ธรรมทานมูลนิธิ, ๒๕๓๑), หน้า ๔.

(๘) ตั้งจิตมั่นชอบ (สัมมาสมาธิ)

นอกจากนี้เราสามารถนำเอาระบบไตรสิกขาและมรรคมีองค์ ๘ เป็นแนวทางในการปฏิบัติ สำหรับการพัฒนามนุษย์ทั้งในองค์การและสังคมเพื่อสร้างความปรองดอง โดยประมวลสาระสำคัญได้ ดังนี้

๑. ศีล คือการไม่ทำความชั่วทั้งปวงอันประกอบด้วยมรรค ๓ คือ สัมมาวาจา (การพูดชอบ) สัมมากัมมันตะ (การกระทำชอบ) และสัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบหรือดำรงชีพชอบ)

๒. สมาธิ คือการบำเพ็ญความดีให้เพียบพร้อมอันประกอบด้วยมรรค ๓ ประการ คือ สัมมาวายาม (พยายามชอบ) สัมมาสติ (ระลึกชอบ) สัมมาสมาธิ (จิตมั่นชอบ) และ

๓. ปัญญา คือ การทำจิตของตนให้ผ่องใส อันประกอบด้วยมรรค ๒ ประการ คือ สัมมาทิฐิ (ความเห็นชอบ) และสัมมาสังกัปปะ (ความดำริชอบ)^{๕๒} ดังนั้น เมื่อบุคคลมีสัมมาทิฐิ ความเห็นที่ถูกต้อง ด้วยปัญญาที่เกิดจากโยนิโสมนสิการแล้ว ก็จะสามารถขับเคลื่อนขบวนการทางสังคม ด้วยจิตที่รู้ จิตที่ตื่น จิตที่เบิกบานจิตที่รู้ตื่น จะพลิกผันโลก เพราะความคิดจิตสำนึกของคนเรา เมื่อบุคคลเราได้ใคร่ครวญอย่างสุขุม รอบคอบ จนเปลี่ยนแปลงทัศนคติของคนที่มาต่อสิ่งอัน เป็นสังขธรรมแล้ว บุคคลนั้นไซ้ร้ก็กำลังจะพลิกผันโลกทั้งใบ และสามารถแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งทางสังคมที่กำลังดำเนินอยู่นี้ได้อย่างสันติ จะเห็นได้ว่า ประชาธิปไตยจึงเปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพ มีการลงคะแนนเสียงโดยเท่าเทียมกัน มีการสร้างความเข้าใจร่วมกัน มีการควบคุมทางนโยบาย ประชาธิปไตยนำมาสู่ การหลีกเลี่ยงทรราช การมีสิทธิเสรีภาพ มีการแสดงความคิดเห็นของตนเอง มีความอิสระทางความคิด มีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ปกป้องความสนใจส่วนบุคคล มีความเท่าเทียมกันทางการเมือง และประชาธิปไตยนำมาสู่การแสวงหาเสรีภาพ และความเจริญ

เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว ทั้ง สันติวิธีและประชาธิปไตยจึงมีความสัมพันธ์ และเกื้อหนุนกัน ถ้าพัฒนาประชาธิปไตยได้มาก โอกาสที่สันติวิธีสัมฤทธิ์ได้มาก และมีโอกาสประสบความสำเร็จ เมื่อสันติวิธีทำงานได้สำเร็จ ประชาธิปไตยต้องได้รับการเกื้อหนุน หรือสร้างสรรค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มิติของความเท่าเทียมหรือ ความเสมอภาคอย่างสุจริตและเป็นธรรมในสังคมด้วยหลัก ธรรมาธิปไตยคือ ถือธรรมเป็นใหญ่ คำนึงถึงความถูกต้องความสมควร ถือได้ว่าการ ทำความดีก็เพราะเห็นแก่ความดี ทำความดีเพราะเห็นแก่ความดี ความถูกต้องไม่ใช่ทำด้วยหวังอะไรตอบแทน หลักธรรมาธิปไตย พระพุทธศาสนาสอนอย่างตรงไปตรงมาเป็นอย่างดี เพราะหลักธรรมาธิปไตย อาจนำไปใช้ได้ ทุกกรณี และสอดคล้องกับสังคมปัจจุบันที่ทุกคนนั้นต้องคำนึงถึงหลัก ธรรมาธิปไตย เมื่อสังคมไทยมีความรัก ความสามัคคีแล้วก็เกิดความปรองดองของคนในชาติ เพราะหากคุณสมบัติเช่นนี้เกิดขึ้นในสังคมได้

^{๕๒} กฤษ เพิ่มทันจิตต์ ศ.ดร., แนวทางการบริหารภายใต้กระบวนทัศน์วิถีพุทธ, (ม.ป.พ., ๒๕๕๓), หน้า ๑๖๗.

คนในสังคมสามารถยอมรับ ความแตกต่างในมิติต่างๆ ได้ เช่น ความคิดเห็น ขาดิพันธ์ ศาสนา ภาษา เป็นต้น ซึ่งหลักการเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่เกื้อหนุน สันติวิธี^{๕๓} ทั้งสิ้น

ไม่มีความรู้ ประองตอองกันไม่ได้ ความไม่รู้เป็นที่มาแห่งปัญหาแห่งความขัดแย้งในสังคมไทย ในปัจจุบัน เพราะฉะนั้นการแสวงหาความรู้เป็นที่มาแห่งปัญญาในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งต่างๆ ที่กำลังดำเนินอยู่ในสังคมไทย ดังที่ ได้นำเสนอกระบวนทัศน์พุทธสันติวิธี (Buddhist Paradigm) เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันว่า “ในยุคปัจจุบันที่โลกกว้างไร้พรมแดนจนกลายเป็นชุมชน หรือเหมือนหมู่บ้านอันเดียวกัน แทนที่ผู้คนในสังคมจะอยู่ร่วมกันด้วยดี โดยความสงบสุข และปกติสุข แต่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วไปกลับปรากฏในทางตรงกันข้าม และดูเหมือนจะรุนแรงกว่าเดิมด้วยซ้ำ ผู้คนในยุคใหม่นี้ยังมีจิตใจที่คับแคบ ต่างฝ่ายต่างแบ่งแยกกันมากขึ้น แต่ละฝ่ายต่างมุ่งหาผลประโยชน์ให้แก่ตน และพรรคพวก มุ่งรักษาและเสริมอำนาจความยิ่งใหญ่ของตน ทะเลาะวิวาทกัน และทำร้ายกันอย่างรุนแรงทั้งในระดับบุคคล ชุมชน และระดับประเทศชาติ ทำให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า โลกสากล คนยิ่งสาครจรจ”

เมื่อพิจารณาโดยละเอียดแล้ว พบว่าเกิดผลลัพธ์ที่ต้นต่อแห่งความขัดแย้งในสังคมไทย หรือเรียกอย่างเข้าใจแบบง่ายๆ คือหล่มความทุกข์แห่งประวัติศาสตร์ของสังคมไทยอย่างน้อย ๖ หล่มคือ

๑. ความอยุติธรรมทางสังคม
๒. ปัญหาทางสังคม ความเจ็บป่วยทางสังคม และการขาดความสุข
๓. การคอร์รัปชัน
๔. ความไร้ซึ่งเสถียรภาพ
๕. ความไร้ซึ่งความยั่งยืน และ
๖. ความไร้ซึ่งสันติสุขและสันติภาพ^{๕๔}

เมื่อพิจารณาอย่างไร้อคติแล้วจะพบว่า ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยนั้น พบว่ามีสาเหตุสำคัญมาแต่ภายในจิตใจของมนุษย์นั่นเอง ทำให้มนุษย์ดำเนินบทบาทต่างๆ ในโลกแห่งความขัดแย้งทางความคิด ทางสังคม และทางการเมือง ทั้งนี้เพราะมีสาเหตุ ๓ ประการ คือ

๑. ตัณหา หรือ กิเลส การแสวงหากำไรสูงสุดและผลประโยชน์อันสืบเนื่องจากการทุจริตคอร์รัปชัน และการบริโภคนิยมถูกครอบงำโดย โลภะจิต โทสะจิต โมหะจิต
๒. มานะ ความต้องการอำนาจอย่างบ้าคลั่ง

^{๕๓} Robert A, Dahl, *On Democracy*, (New Haven and London : Yale University Press, 2000), pp. 38-44.

^{๕๔} กฤษ เพิ่มทันตจิตต์ ศ.ดร, *กระบวนทัศน์และหลักการบริหารวิถีพุทธ*, (ม.ป.ท. : ๒๕๕๓), หน้า ๙๕-๑๒๙.

๓. ทิฐิ ความยึดมั่น ถือมั่น ในลัทธิความเชื่ออุดมการณ์ และศาสนาหลักพุทธธรรมมีแนวทางปฏิบัติให้มนุษย์มองเข้ามาในตัวตน คือ จิตของตนเองก่อนจะมองออกไปนอกตัวตน เมื่อพิจารณามนุษย์ และสภาพแวดล้อมรอบตัว เพื่อพิจารณาความสมดุลระหว่างมนุษย์ ธรรมชาติ และสังคม ภายใต้หลักมัชฌิมาปฏิปทา คือ การใช้หลักสัมมาอาชีวะ หมายถึง การมีพฤติกรรมทางการบริหารตนที่ถูกต้อง ด้วยความเป็นสายกลาง ความพอดีและความรู้จักประมาณ คือ จุดที่คุณภาพชีวิตกับความพึงพอใจมาบรรจบกันนอกเหนือจากนี้แล้ว

หลักการที่สำคัญที่สุดอีกประการหนึ่งของการชี้นำแนวทาง และพฤติกรรมการจัดการความขัดแย้งตามแนวพุทธ เช่น หลักคุณธรรม ๑๐ ประการ^{๕๕} สำหรับนักบริหารหรือนักปกครองที่จะใช้หลักยึดในการ ครองตน ครองคน และครองงาน ซึ่งจะนำสังคมให้เกิดความเสมอภาคและเป็นธรรมอันประกอบด้วย

๑. ทาน หมายถึงการให้ การเสียสละ นอกจากเสียสละทรัพย์สิ่งของแล้ว ยังหมายถึงการให้น้ำใจแก่ผู้อื่นด้วยความมีน้ำใจและเมตตาธรรม

๒. ศีล คือความประพฤติที่ดีงาม ทั้ง กาย วาจา และใจ ให้ปราศจากโทษ ทั้งในการปกครอง อันได้แก่ กฎหมาย นิติราชประเพณี และในทางศาสนา ยึดถือความถูกต้อง เทียงธรรมและเป็นธรรม

๓. บริจาค คือ การเสียสละความสุขส่วนตน เพื่อความสุขส่วนรวม

๔. ความซื่อตรง คือ ความซื่อตรงในฐานะที่เป็นผู้ปกครอง ดำรงอยู่ในสัตย์สุจริต

๕. ความอ่อนโยน (มีททว) คือ การมีความอ่อนโยน มีสัมมาคารวะต่อผู้อาวุโสและอ่อนโยนต่อบุคคลที่ เสมอกันและต่ำกว่า

๖. ความเพียร คือ มีความอุตสาหะในการปฏิบัติงาน โดยปราศจากความเกียจคร้าน

๗. ความไม่โกรธ คือ ความไม่แสดงความโกรธให้ปรากฏเห็นเช่นทำร้ายผู้อื่นแม้จะลงโทษผู้ทำผิดก็ทำตามเหตุผล

๘. ความไม่เบียดเบียน คือ การไม่เบียดเบียน หรือบีบบังคับ ไม่ก่อทุกข์หรือเบียดเบียนผู้อื่น

๙. ความอดทน คือ การมีความอดทนต่อสิ่งทั้งปวง รักษาอาการ กาย วาจา ใจให้เรียบร้อย

๑๐. ความเที่ยงธรรม คือ ความหนักแน่น ถือความถูกต้อง เทียงธรรมเป็นหลัก ไม่เอนเอียงหวั่นไหวด้วยคำพูด อารมณ์ หรือลาภสักการะใดๆจะเห็นได้ว่า พระพุทธศาสนานั้นสอนให้ยึดหลัก ธรรมาธิปไตย คือการอำนวยความยุติธรรมและการพิจารณาว่า อะไรผิดอะไรถูก ในการอำนวย

^{๕๕} ขุ.ชา. (ไทย) ๒๘/๒๔๐/๘๖.

ความยุติธรรม คือ ถือธรรมเป็นใหญ่โดยเฉพาะผู้ใหญ่ในบ้านเมือง ในหน่วยงานเมื่อมีธรรมาธิปไตยแล้ว ก็จะไม่ตกอยู่ภายใต้อคติหรือความลำเอียง ๔ ประการคือ

- (๑) ลำเอียงเพราะรักหรือชอบกัน เรียกฉันทาคติ
- (๒) ลำเอียงเพราะชังเรียกว่าโทสาคติ
- (๓) ลำเอียงเพราะหลงหรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์เรียกโมหาคติ กับข้อสุดท้าย
- (๔) ลำเอียงเพราะกลัวเรียกภยาคติ

เมื่อกกล่าวโดยสรุปแล้ว ปัจจุบันนี้สังคมไทยได้มีการเปลี่ยนแปลง ความคิดความเห็นต่างๆ ของคนหนุ่มคนสาวมีความคิด เห็นที่หลากหลายเมื่อความคิดที่ต่างกันก็ มีการแบ่งกลุ่มแบ่งสีแตกแยก ความคิดทำให้สังคมไทยขาดความ ประองตอง เพราะฉะนั้น จึงจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจใน หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา เพราะเป็นหลักธรรมที่กว้างที่ครอบคลุมถึงคุณงาม ความดี นับว่าทันสมัยและทรงคุณค่าและสูงในคุณค่า รวมทั้งหลักเรื่องการทำความดีเพราะเห็นแก่ความดี ใน สังคมปัจจุบันนี้มีความสับสนวุ่นวายโดยเฉพาะสังคมประเทศไทย ในอดีตนั้นเป็นสังคมที่ เอื้ออาทร เป็นสังคมน่าอยู่ หรือสยามเมืองยิ้มนั่นเอง ผู้คนต่างยิ้มแย้มแจ่มใส มีน้ำจิตน้ำใจ เป็นสังคมที่มีความ สามัคคีมีความรักและไม่เห็นแก่ตัว มีสถาบันหลักคือ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์รวม น้ำใจของคน ในชาติ การพิจารณาว่าอะไรถูกอะไรผิดนั้นต้องฟังด้วยเหตุและผล การวินิจฉัยเรื่องราว ต่างๆ ที่จะ นำมาเป็นแนวประพฤติปฏิบัติ หรือรับไว้ดำเนินชีวิตที่เพื่อร่มเย็นเป็นสุขหรือก่อให้เกิด ความรักความสามัคคีเกิดความปรองดองของคนในชาติ เมื่อสังคมนั้นๆ มีหลักธรรมยึดถือหลักธรรมคำ สอนของพระพุทธศาสนาถือนั้นคือความถูกต้องแล้วสังคมนั้นก็กลับร่มเย็นเป็นสุขเป็นสังคมน่าอยู่ น่าอาศัย และเต็มไปด้วยรอยยิ้ม ดังเช่นในอดีตที่ผ่านมาอย่างแน่นอน

ความรู้ การเข้าถึง ความเข้าใจ ทำให้เกิดความปรองดอง ก่อนอื่นที่เราจะสร้างความ ปรองดองกันได้นั้น สิ่งแรกที่เราต้องทำคือต้องมีความรู้ถึงปัญหาอย่างลึกและกว้าง เมื่อรู้แล้วต้อง เข้าถึงปัญหาเหล่านั้น อย่างเข้าใจในประเด็นและรายละเอียดต่างๆ ของปัญหาเหล่านั้น แล้วค่อยมา คิดหาวิธีแก้ปัญหานั้น ซึ่งพระพุทธศาสนาได้แสดงหลักการในการแก้ปัญหามาแล้วใน หลักธรรม ชื่อ อริยสัจ ๔ นั้นคือ

๑. ทุกข์ หรือวิฤติการณ์ต่างๆ คือความไม่มีสันติภาพ ไม่มีความปรองดอง
๒. สมุทัย สาเหตุแห่งความทุกข์ คือ เหตุแห่งวิฤติการณ์ ต้นเหตุที่แท้จริงของ วิฤติการณ์แห่งความแตกแยกในสังคมไทย หรือในโลกนี้ก็คือ ความไม่มีศีลธรรม จึงเป็นเหตุให้เห็น แก่ตัว พอเห็นแก่ตัว ก็เป็นความเดือดร้อนแก่บุคคลนั้นและเดือดร้อนแก่บุคคลอื่นทันที
๓. นิโรธ ความดับทุกข์ คือ สันติภาพ หรือความปรองดอง ซึ่งถือว่าเป็นนิพพาน สำหรับคนทั่วไปในโลก

๔. มรรค ทางให้ถึงสันติภาพ หรือความปรองดองนอกจากนั้นแล้วการอยู่ร่วมกันในสังคม ควรรู้หน้าที่และความสัมพันธ์ของคนในรัฐ ควรปฏิบัติต่อกันในสังคมเพื่อความสามัคคี เป็นหลัก ใฝ่สามัคคีที่ควรมีต่อกันในสังคมที่ตนเป็นอยู่หรืออยู่ร่วม ไม่ว่าจะอยู่ในตำแหน่งหรือฐานะใดในสังคม ไม่เกิดการตั้งข้อรังเกียจอันเป็นเหตุให้เกิดการแตกความสามัคคีของคนในรัฐ มีความเป็นเอกภาพ อันหนึ่งอันเดียวกัน คนทุกคนมีความเสมอภาคทางด้านต่างๆ เป็นส่วนหนึ่งของรัฐเหมือนกัน เรียกว่า สาราณียธรรมมี ๖ ประการ คือ

(๑) เมตตาทายกรรม ควรแสดงออกทางกายด้วยความเมตตา ด้วยกิริยาอาการ ที่สุภาพเรียบร้อย อ่อนโยน แสดงไมตรีและความหวังดีต่อกัน มีการช่วยเหลือมีการให้ความร่วมมือ เคารพในสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น ให้ความสำคัญแก่สมาชิกทุกคนโดยไม่เลือกชั้นวรรณะเพศ หรืออายุ เพราะถือว่าสมาชิกทุกคนมีความเสมอภาคทางด้านสังคม ไม่ควรให้ความแตกต่างทางเศรษฐกิจ และสังคมมาเป็นเครื่องกำหนดให้บุคคลหนึ่งเหนือกว่าบุคคลหนึ่ง ควรคิดว่าคนทุกคนเท่าเทียมกัน ในฐานะของความเป็นมนุษย์เหมือนกัน มีคุณค่าและมีความสำคัญเท่าเทียมกันโดยไม่มีผู้ใดผู้หนึ่งถูกดูหมิ่นเหยียดหยาม หรือถูกกลั่นแกล้ง ทั้งนี้ โดยไม่คำนึงถึงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ระดับการศึกษา หรือความแตกต่างทางวัฒนธรรม

(๒) เมตตาวจีกรรม ควรแสดงออกทางวาจาด้วยความเมตตา ด้วยคำพูดที่สุภาพ น้ำเสียงที่ไพเราะชวนฟังบอกถึงความหวังดีแก่กัน ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอนหรือแนะนำ ตักเตือนกันด้วยความหวังดี แสดงความเคารพนับถือกัน ใช้เหตุผลในการเจรจากันโดยใช้ปัญญา ไม่แสดงอาการโกรธกริ้ว ไม่ใช้อารมณ์ในการแก้ปัญหา ทะเลาะโจมตีต่อกัน พูดด้วยความหวังดีต่อกัน และมุ่งประโยชน์ต่อส่วนรวม โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลในเวลาที่มีเหตุการณ์อะไรต่างๆ ก็จะหันหน้ามาพูดจาปรึกษาหารือกันปรับความเข้าใจกันได้ การวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลและในทางสร้างสรรค์

(๓) เมตตา मनกรรม ควรแสดงออกทางใจด้วยความเมตตา โดยตั้งจิตปรารถนาดีต่อกัน นึกคิดแต่ในสิ่งที่จะก่อประโยชน์ให้แก่กันและกัน ไม่คิดเบียดเบียนมุ่งร้ายผู้อื่นตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม มองกันในแง่ดี มีหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส แสดงความรักและไมตรีอย่างจริงใจโดยไม่มีอุบายซ่อนเร้น ไม่มีลักษณะที่เรียกว่าจู้จู้ร่วม สงวนจุดต่างแต่เป็นแบบว่ายอมรับจุดต่างและอยู่ด้วยจุดร่วม คือ แม้จะมีความแตกต่างโดยผิวพรรณ เชื้อชาติลัทธิศาสนา และสติปัญญา ก็รับรู้และยอมรับกันตามเป็นจริง ไม่ถือเป็นเรื่องที่จะแบ่งแยกรังเกียจเด็ดฉันทัน พร้อมใจที่จะสมัครสมานสามัคคี โดยจุดร่วมพื้นฐานที่ทำให้รักกันและอยู่ร่วมกันได้สำนึกเกี่ยวกับคุณค่าและศักดิ์ศรีของบุคคล ถือว่าบุคคลมีความเท่าเทียมกันในฐานะที่เป็นมนุษย์แม้ว่าจะมีลักษณะอย่างอื่นไม่เหมือนกัน เช่น เพศ วัย ความรู้ รสนิยม เป็นต้น

(๔) สาธารณโภคี จะต้องแบ่งปันในสิ่งของที่ได้มาโดยชอบธรรม มีความสุขในการให้ แม้เป็นของเล็กน้อยก็ไม่หวงนำมาเฉลี่ยแบ่งกันให้ได้ใช้สอยบริโภคทั่วกัน มีการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม มิให้ช่องว่างระหว่างชนชั้นมากนัก ถ้าหากต่างคนต่างคอยคิดแต่จะเอาประโยชน์ส่วนตัว ยึดมั่นติดในผลประโยชน์เห็นแก่ตัวมาก โดยไม่คำนึงหรือมองถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก ไม่สามารถเฉลี่ยแจกจ่ายกันได้ จะทำให้สังคมมีความเหลื่อมล้ำต่ำสูงกันมาก เมื่อคนมีความเหลื่อมล้ำต่ำสูงกันมากในเรื่องรายได้ในเรื่องทรัพย์สินสมบัติหรือสิ่งที่ครอบครอง จะก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่คนอื่น ดังนั้น ทุกคนควรมีความโอบอ้อมอารีเพื่อแบ่งปันแจกจ่ายกัน เรียกว่าสิ่งของที่ได้มานั้นเป็นของส่วนรวม เช่น รัฐให้บริการด้านสาธารณสุขแก่ประชาชนให้มีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์แข็งแรง ส่งเสริมอาชีพให้แก่ประชาชนเพื่อเพิ่มพูนรายได้ให้สูงขึ้น จัดให้มีบริการด้านสาธารณูปโภคที่ดีแก่ประชาชน เช่น ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ เป็นต้น

(๕) ศีลสามัญญตา ควรมีความประพฤติ รักษาระเบียบวินัย มีความสุจริตทางกาย วาจา ที่จะกลมกลืนเข้ากันได้ มีความประพฤติดีงามต่อกัน ถูกต้องตามระเบียบวินัยของบ้านเมือง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ก่อความเดือดร้อนแก่สังคม จะต้องประพฤติตนในข้อปฏิบัติเดียวกัน ปฏิบัติตามกฎหมาย เชื่อและยึดถือเคารพในสิ่งเดียวกันของสังคม ไม่ทำตัวเป็นแกะดำในวงสังคม เคารพกฎหมายและระเบียบของสังคมที่ตกลงยอมรับกัน ทำตามกฎกติกาของสังคม มีความเสมอภาคส่วนบุคคล จัดการเอารอดเอาเปรียบระหว่างสมาชิกในสังคม ไม่ทำให้ตนเองเป็นที่รังเกียจแก่ผู้อื่นและสังคม มีระเบียบวินัย ประพฤติปฏิบัติตามกฎหมายเกณฑ์ของสังคม มีการเลือกผู้แทนเข้าไปปฏิบัติหน้าที่แทนตน และยึดเสียงข้างมากเป็นหลักในการยุติความขัดแย้ง ใช้สันติวิธีในการประนีประนอม ถ้าในสังคมนี้อาจมีความประพฤติไม่สม่ำเสมอ มีโจรผู้ร้ายมาก กฎหมายไม่สามารถควบคุมคนให้มีความประพฤติเสมอกัน หรือสถาบันการปกครองไม่สามารถปฏิบัติต่อทุกคนอย่างยุติธรรมเสมอกัน ปล่อยให้มีการเบียดเบียนก่อให้เกิดความเดือดร้อนต่างๆ เช่น มีกลุ่มก่อการร้าย ขบวนการยาเสพติด กลุ่มล่องหนยิงและเด็กไปค้าประเวณีบ้าง เป็นต้น อย่างนี้สังคมประชาธิปไตยก็อยู่ไม่เป็นสุข ไร้สาระสายและพัฒนาประชาธิปไตยลำบาก ผู้ไม่มีระเบียบวินัยไร้คุณธรรมส่วนมากจะเป็นผู้ที่ปกครองตนเองไม่ได้ หรือปกครองตนเองไม่เป็น ถ้าในสังคมไม่สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบเรียบร้อยแล้ว ความขัดแย้งวุ่นวายกันทำให้สับสนระส่ำระสาย กลายเป็นเหตุผลให้คนที่เราเรียกว่าเผด็จการ ยกเป็นข้ออ้างเข้ามาจัดการปกครองบีบบังคับเหมือนกับว่า เมื่อฝ่ายปกครองตัวเองไม่เป็น ปกครองกันไม่ได้แล้ว ก็จะต้องใช้วิธีการโดยการจัดการให้สงบเรียบร้อย เมื่อความยุ่งยากกันมากเป็นเวลานาน คนจำนวนมากก็จะอยากได้การปกครองแบบนี้ก็จริง วจรอุบาทว์ความชั่วร้ายก็เลยวนเวียนไม่มีที่สิ้นสุด ทุกคนจะต้องอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขโดยการยึดมั่นในระเบียบวินัย กฎเกณฑ์กติกาสังคมจะต้องร่วมกันรักษา ผดุงความยุติธรรมเคารพกฎระเบียบค่านิยมของสังคม

(๖) ทฤษฎีสามัญญตา จะต้องมีความเชื่อมั่นยึดถือในหลักการ อุดมการณ์ และอุดมคติที่ร่วมกันหรือสอดคล้องไปกันได้ มีความเห็นเหมือนกันมีการยอมรับในหลักการเดียวกัน ยอมรับนับถือความคิดเห็นของกันและกัน ทุกคนมีสิทธิที่จะแสดงออกซึ่งการเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย เคารพกฎเกณฑ์และกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยเฉพาะนักการเมืองจะต้องเคารพเสียงข้างมากของประชาชน การป้องกันสิทธิของฝ่ายเสียงข้างน้อย มีความเสมอภาคระหว่างบุคคล การวิพากษ์วิจารณ์ การปฏิบัติตามกฎหมายที่บัญญัติขึ้นตามวิถีทางประชาธิปไตย ประชาชนไม่ว่าจะร่ำรวยหรือยากจนจะต้องได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน เมื่อกระทำผิดจะต้องใช้กฎหมายเดียวกัน การลงโทษอย่างเดียวกัน และถ้าได้รับเหตุอันควรปราณีก็ควรได้รับเช่นเดียวกันจะเห็นได้ว่า สารานุกรมธรรม ๖ เป็นหลักธรรมสำหรับสร้างความปลอดภัย ในการแสดงออกถึงหน้าที่และความสัมพันธ์ของคนในรัฐควรปฏิบัติต่อกันในสังคม เพื่อความสามัคคี อยู่ร่วมกันในสังคมมีความเห็นใจกัน และมีปฏิสัมพันธ์อันดีต่อกันต่อหน้าและลับหลัง ทำให้เกิดความระลึกถึงกันสร้างสรรค้ให้เกิดความรัก ความเคารพ การสงเคราะห์ อนุเคราะห์กัน ไม่ให้มีการทะเลาะวิวาทกัน เสริมสร้างให้เกิดความสามัคคีในสังคม ยึดมั่นในความเสมอภาคเสรีภาพของประชาชน คนทุกคนมีส่วนร่วมทางการเมืองเท่าเทียมกัน

ดังนั้น ประชาชนทุกคน จะต้องปฏิบัติต่อกันอย่างเสมอภาค มีสิทธิเสมอภาคต่อการปฏิบัติตามกฎหมาย มีความเสมอภาคในโอกาส เศรษฐกิจ และสังคม มีความเชื่อมั่นยึดถือในหลักการอุดมการณ์ประชาธิปไตย เคารพในกติกาของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ย่อมนำมาซึ่งความผาสุกเมื่อก้าวโดยสรุปแล้ว ในการแก้ทุกข์หรือแก้ไขปัญหาต่างๆ ของมนุษย์จำเป็นต้องจัดการกำจัดโรคทางจิตของมนุษย์ คือ

(๑) ตัณหา หรือ กิเลส การแสวงหากำไรสูงสุดและผลประโยชน์อันสืบเนื่องจากการทุจริตคอร์รัปชั่น และการบริโภคนิยมฉุกครอบงำโดย โลภะจิต โทสะจิต โมหะจิต

(๒) มานะ ความต้องการอำนาจอย่างบ้าคลั่ง

(๓) ทฤษฎี ความยึดมั่น ถิ่นมั่น ในลัทธิความเชื่ออุดมการณ์ทางการเมือง เมื่อเราสามารถแก้ไขปัญหายภายในจิตใจของทุกคนเหล่านี้ได้ ปัญหาต่างๆ ภายนอกที่เกิดขึ้นแล้วก็จะสงบไปเองโดยปริยาย เปรียบเสมือนดังไฟที่หมดเชื้อแล้ว เพราะฉะนั้น วิธีการสร้างความปรองดองที่ดีที่สุดคือการแก้ที่ภายในจิตใจของทุกคนตามหลักพุทธสันติวิธีดังกล่าวแล้ว จึงจะสามารถสร้างความปรองดองในสังคมได้อย่างถาวรมั่นคง

เพื่อสนทนาเรื่องการเมือง ตลอดทั้งการรณรงค์ชักชวนให้ประชาชนไปเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดคนหนึ่ง โดยให้มีการโฆษณาหาเสียงและการรณรงค์ให้ประชาชนออกไปใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้ง ดังนั้น การเลือกตั้ง นักปกครองจะต้องมีกำหนดเวลาเลือกตั้งที่แน่นอน โดยกำหนดให้มีการเลือกตั้งโดยตลอดหรือการทำให้เป็นเนืองนิตย์ โดยปกติทุก ๔ ปี เป็นต้น ดังนั้น

ประชาชนทุกคนจะต้องพร้อมเพรียงกันในการออกมาใช้สิทธิเลือกตั้ง นอกจากนี้ การทำประชาพิจารณ์ การลงประชามติ ประชาชนจะต้องพบปะปรึกษาหารือกันเพื่อแสดงความคิดเห็น ตลอดจนทั้งการอภิปราย มีการพูดคุยถกเถียงปัญหาทางการเมือง โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แก้ปัญหาสังคม การติดตามความเคลื่อนไหวของทางราชการ และการเสนอแนะการแก้ปัญหาของสังคมให้แก่รัฐบาล

พระพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคม ที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ พระพุทธศาสนาเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคม เศรษฐกิจและการเมือง แต่พระพุทธศาสนาก็มีอิทธิพลและบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของบุคคลในสังคม ซึ่งนักสังคมศาสตร์ให้การยอมรับความสำคัญของพระพุทธศาสนาในลักษณะที่เป็นระบบควบคุมสังคมให้สุขสงบ และเป็นสถาบันเบื้องต้นสำหรับการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และสวัสดิการของมนุษย์หลักธรรมที่จะทำให้ นักปกครองหรือนักการเมืองและประชาชน มีความสามัคคีในการสร้างความเจริญให้แก่ประเทศชาติ ส่งเสริมสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งถือว่าคนทุกคนมีความเท่าเทียมกัน เป็นส่วนหนึ่งของรัฐเหมือนกัน เป็นหลักการที่ควบคู่กับหลักเสรีภาพ ส่งเสริมให้ประชาชนแสดงออกถึงการเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย เรียกว่า อปรีหานิยธรรมมี ๗ ประการ คือ

๑. หมั่นประชุมเนืองนิตย์ นักปกครอง ควรพบปะปรึกษาหารือกัน แสดงความคิดเห็น เพื่อหาข้อยุติความขัดแย้งโดยใช้วิธีการอภิปรายในรัฐสภา ข้อขัดแย้งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม นักปกครอง ควรใช้วิธีการลงมติอภิปรายในสังคม ไม่ใช่อำนาจความรุนแรงในการแก้ปัญหา ส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองต่างๆ กัน ดังนั้น นักปกครอง จะต้องส่งเสริมให้ประชาชนได้รับฟังข่าวสารทางการเมือง มีการชักชวนให้ประชาชนได้พบปะหารือกัน

๒. พร้อมเพรียงกันประชุม นักปกครอง ควรส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักระเบียบ กฎเกณฑ์ที่ได้ตกลงกันไว้ในการร่วมมือกันทำกิจการต่างๆ เมื่อทำการใดก็ช่วยกันและทำพร้อมกัน เลิกพร้อมกัน ไม่อึดออดล่าช้า หรือถ่วงเวลา รับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากส่วนรวมและในสังคม ประชาชนมีความเสมอภาคทางการเมืองต่างๆ กัน กล่าวคือ ความเสมอภาคทางการเมือง จะส่งเสริมให้ประชาชนแสดงออกซึ่งการเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริง เช่น การออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งเมื่ออายุถึงเกณฑ์ นักปกครอง ควรรณรงค์ให้ประชาชนออกมาใช้สิทธิเลือกตั้ง เป็นการเลือกตั้งทั่วไป โดยผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งทั่วประเทศ จะต้องมาลงคะแนนเสียงโดยพร้อมเพรียงกัน การเลือกตั้งซ่อมในกรณีที่ผู้แทนราษฎรพ้นจากสมาชิกภาพก่อนครบวาระ ประชาชนก็ต้องมาลงคะแนนเสียงพร้อมๆ กัน เช่นเดียวกันกับการเลือกตั้งทั่วไป

๓. ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ นักปกครอง จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายของประเทศ ปฏิบัติตามกฎหมายที่ทางสังคม (อันขัดต่อหลักการเดิม) ไม่ล้มล้างสิ่งที่ไม่บัญญัติ (ตามหลักการเดิม) ถือว่าเป็นกฎหมายที่ประชาชนส่วนใหญ่ได้ให้การยอมรับ เพราะถ้าหากคนส่วนใหญ่ไม่เห็นชอบกับตัว

บทกฎหมายใดๆ ก็สามารที่จะผลักดันให้มีการแก้ไขปัญหานั้นๆ ได้ โดยอาศัยกลไกทางการเมืองการปกครอง ดังนั้น การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญควรกระทำได้ยาก ต้องผ่านกระบวนการแก้ไขด้วยวิธีการพิเศษยิ่งกว่าการแก้ไขกฎหมายอื่นๆ ที่ผ่านมา เมื่อเกิดปัญหาจากช่องว่างและข้อจำกัดในรัฐธรรมนูญ การแก้ไขรัฐธรรมนูญ นอกจากจะล่าช้าติดขัดในระบบจนไม่สามารถแก้ไขได้สักเรื่องเดียวแล้ว การให้หนักการเมืองมีส่วนในการแก้ไขรัฐธรรมนูญ กลับกลายเป็นอุปสรรค เพราะนักการเมืองเป็นกลุ่มคนที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการแก้ไขรัฐธรรมนูญ มักจะไม่กระตือรือร้นหรือรีบเร่งพิจารณาแก้ไขเท่าที่ควรจะเป็น การยืดหยุ่นในการแก้ไขรัฐธรรมนูญโดยการแก้ไขเป็นวิธีที่ง่ายดีว่าการล้มล้าง เพราะว่ารัฐธรรมนูญแก้ไขยากแต่ล้มล้างง่ายนั่นเอง

๔. สักการะเคารพนับถือ นักปกครองจะต้องเคารพสิทธิเสรีภาพของประชาชน ให้มีความสำคัญต่อประชาชน โดยการรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และความต้องการของประชาชน ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง มีความเสมอภาคทางสังคม คนทุกคนจะต้องได้รับความเคารพว่า ไม่มีอุปสรรคจอมปลอมเป็นเครื่องกีดขวางการคบค้าสมาคมระหว่างคนรวยกับคนจนหรือคนต่างอาชีพกัน นอกจากนี้ นักปกครองจะต้องเคารพกฎเกณฑ์และกติกากของการปกครองแบบประชาธิปไตย ได้แก่ การเคารพเสียงข้างมากของประชาชน การป้องกันสิทธิของฝ่ายเสียงข้างน้อย ความเสมอภาคระหว่างบุคคล การวิพากษ์วิจารณ์ การปฏิบัติตามกฎหมายที่บัญญัติขึ้นตามวิถีทางประชาธิปไตย

๕. ปกป้องคุ้มครองเด็กและสตรีไม่ให้ถูกข่มเหงน้ำใจ นักปกครอง จะต้องส่งเสริมสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของประชาชน ความเสมอภาคทางด้านสังคม และความเสมอภาคในโอกาส เด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยรัฐ จากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม เด็กและเยาวชนซึ่งไม่มีผู้ดูแล มีสิทธิได้รับการเลี้ยงดูและการศึกษาอบรมจากรัฐ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล เพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิดเชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกาย หรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญจะกระทำมิได้ กล่าวคือ นักปกครองจะต้องให้การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การจับ คุมขัง ตรวจค้นตัวบุคคล หรือการกระทำใดอันกระทบต่อสิทธิ และเสรีภาพ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

๖. เคารพสักการบูชาปูชนียสถานและปูชนียวัตถุ นักปกครอง จะต้องเคารพสักการบูชาปูชนียสถานและปูชนียวัตถุ ตลอดถึงอนุสาวรีย์ที่เคารพสักการะสืบต่อกันมาแต่โบราณ อันเป็นศูนย์รวมจิตใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ มีความยึดมั่นในสิ่งที่เคารพสักการะอันเดียวกัน และนักปกครอง จะต้องเปิดโอกาสให้คนทุกคนในสังคมได้ใช้แสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติศาสนา และพระมหากษัตริย์ การเคารพในสถาบันพระมหากษัตริย์ เคารพเทิดทูนสถาบัน

พระมหากษัตริย์ในทุกโอกาส พระมหากษัตริย์เป็นผู้มีอำนาจอธิปไตยส่วนหนึ่ง เพราะว่ากฎหมายที่สำคัญไม่ว่า รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ พระราชกำหนด พระราชกฤษฎีกา จะมีผลใช้บังคับได้ จะต้องให้พระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยก่อน นอกจากนี้ การแต่งตั้งข้าราชการประจำระดับสูง เช่น ปลัดกระทรวงต้องให้พระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยแต่งตั้งด้วย อีกทั้งในการตัดสินใจของศาล ศาลยังตัดสินในพระปรมาภิไธยด้วย

๗. บำรุงรักษาผู้มีธรรมทั้งหลายที่เป็นที่พึ่งของประชาชน นักปกครอง ควรให้การสนับสนุนผู้ที่มีคุณธรรมทั้งหลาย ให้ได้รับโอกาสที่จะใช้ความสามารถในการได้รับการศึกษาโอกาสที่จะแสวงหาเพื่อความเจริญก้าวหน้าในการดำรงชีพหรือการเลื่อนฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม กล่าวคือ รัฐจะต้องให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา ส่งเสริมความเข้าใจ อันดีและความสมานฉันท์ระหว่างพุทธศาสนิกชน รวมทั้งสนับสนุนการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิตเมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว อปริหานิยธรรม ๗ สามารถที่จะส่งเสริมให้นักปกครอง และประชาชนผู้ได้ปกครองให้มีความสามัคคีปรองดองในการสร้างความเจริญให้แก่ประเทศชาติ อยู่ร่วมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทำให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน สามัคคีปรองดองกัน มีความเป็นเอกภาพ ทำให้เกิดความสมดุลพอดี มีความเสมอภาคทางด้านต่างๆ มีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น รับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของทุกคน โดยไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของคนอื่น ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบที่ได้ตกลงกันไว้ ตลอดทั้งยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ส่งเสริมความเข้าใจอันดีและความสมานฉันท์ระหว่างศาสนิกชนของศาสนา รวมทั้งสนับสนุนการนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนามาใช้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิต

สรุปพุทธสันติวิธีเพื่อสร้างความปรองดอง สืบเนื่องจากความขัดแย้งในสังคมไทยมีขึ้นอย่างต่อเนื่องและทวีความรุนแรงตลอดมา เกิดขึ้นจากหลายเหตุปัจจัย นำไปสู่การแตกแยกทางความคิด การแบ่งฝักฝ่าย และเกิดความไม่ลงรอยกันทางความคิด ไม่สามารถที่จะประสานรอยร้าวที่เกิดจากความไม่เข้าใจร่วมกันให้เป็นเอกภาพได้ ภาวะความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนี้มีเฉพาะในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเท่านั้น ปัญหาเหล่านี้ลุกลามไปสู่ปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง แม้กระทั่งศาสนา จนเกิดขบวนการที่นำปัญหาต่างๆ เหล่านี้โยงไปสู่การแบ่งแยกทางสังคมจนยากที่จะก่อให้เกิดสังคมสมานฉันท์ได้โดยง่าย ที่ถือว่าสันติภาพคือสภาพที่ปราศจากความขัดแย้ง ตั้งอยู่บนสมมติฐานความเชื่อที่ไม่เป็นความจริงสองประการ คือ

(๑) ความขัดแย้งของมนุษย์เป็นสิ่งที่สามารถขจัดให้หมดสิ้นไปได้

(๒) ความขัดแย้งเป็นสิ่งเลวร้ายหรือเป็นปัญหา สมมติฐานข้อแรกถูกวิจารณ์ว่าเป็นไปไม่ได้ในทางปฏิบัติ ปัญหาของมนุษย์จึงอาจมิใช่การขจัดความขัดแย้งให้สูญสิ้นไป เพราะเป็นไปไม่ได้ในทางปฏิบัติ หากแต่อยู่ที่ว่ามนุษย์จะแก้ไขความขัดแย้งในแต่ละเรื่องด้วยวิธีใด สมมติฐานข้อที่สองได้รับการโต้แย้งว่า ความขัดแย้งเป็นเรื่องธรรมดาที่มีอยู่ทั่วไปในสังคมและมีขึ้นเป็นสิ่งเลวร้ายเสมอ

ไป เพราะบางครั้งความขัดแย้งก็เป็นประโยชน์ได้ บางครั้งความขัดแย้งในสังคมก็ทำหน้าที่ประจุนประจัน
นิรภัย (Safety value) ซึ่งช่วยผ่อนคลายเป็นศัตรูกันและกันให้เบาบางลงได้

ตาราง ๒.๑๐ ความหมายพุทธสันติวิธี

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
ม.ม. (ไทย) ๑๓/๑๕๐/๑๑๗-๑๒๒.	๑. แนวทางสันติแบบพุทธ คือการสร้างสันติภาพด้วยหลักการของพระพุทธเจ้า ๒. การแก้ปัญหาความขัดแย้งไปที่เรื่องของชีวิตโดยมุ่งหมาย ไปที่เรื่องของชีวิตทุกชีวิต
ส.ส. (ไทย) ๑๕/๓/๔-๓๙๖.	ไม่มีเครื่องต้านทาน บุคคลพิจารณาเห็นภัยนี้ในมรรณะ ควรละโลกามิส มุ่งสู่สันติเถิด
พระพรหมคุณาภรณ์ (๒๕๔๓, หน้า ๒๘-๒๙)	๑. พระพุทธศาสนาจึงสอนโดยมุ่งหมายไปที่เรื่องของชีวิต ๒. สอนเฉพาะเรื่องที่สามารถนำไปถนอมทุกข์ถนอมปัญหาของชีวิต
พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (๒๕๕๔, หน้า ๑๙๗)	๑. สังคมแห่งสันติ จัดได้ว่า เป็นสังคมที่ไร้ความรุนแรง ๒. หรือปราศจากความรุนแรงทั้งทางตรงและทางอ้อม แต่สังคมดังกล่าวยังมีความขัดแย้ง และบางครั้ง
อง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๕๕/๘๐.	๑. สมศรีทธา ประชาชนทุกคนในสังคมควรมีแนวความคิดสมศรีทธา ประชาชนทุกคนในสังคมควรมีแนวความคิด ๒. สมศีลา รัฐควรส่งเสริมให้ประชาชนทุกคน ประพฤติปฏิบัติในทางเดียวกัน ๓. สมจาคะ รัฐควรส่งเสริมให้ประชาชนมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่โอบอ้อมอารี ๔. สมปัญญา ประชาชนทุกคนในรัฐจะต้องมีปัญหา รู้จักเหตุ รู้จักผล
พุทธทาสภิกขุ, สันติภาพของโลก, (๒๕๓๑, หน้า ๑-๒)	ชีวิตทุกชีวิตไม่ว่าจะอยู่ในระดับส่วนบุคคล หรือทั้งหมดในโลก ล้วนต้องการสันติภาพ

ตาราง ๒.๑๐ (ต่อ) ความหมายพุทธสันติวิธี

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
พุทธทาสภิกขุ, สันติภาพของโลก, (๒๕๓๑, หน้า ๔)	โลกจำเป็นต้องมีสันติภาพ
พุทธทาสภิกขุ, สันติภาพของโลก, (๒๕๓๑, หน้า ๔-๕)	ยุคปัจจุบันนี้เกิดวิกฤติการณ์ ซึ่งวิกฤติการณ์ที่ถือได้ว่าเลวร้ายที่สุดก็คือการที่ “คน” ก่อขึ้นเอง
พุทธทาสภิกขุ, สันติภาพของโลก, (๒๕๓๑, หน้า ๑๒-๑๔)	พุทธบริษัทจึงมีความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องศึกษาและทำความเข้าใจเรื่องสันติภาพ
กฤษฎา เพิ่มทันจิตต์ ศ.ดร., (๒๕๕๓, หน้า ๑๖๗)	๑. ความไม่มีสันติภาพ ไม่มีความปรองดอง ๒. การทำจิตของตนให้ผ่องใส
Robert A, (๒๐๐๐, p. ๓๘-๔๔.)	“สันติวิธี” และ “ประชาธิปไตย” จึงมีความสัมพันธ์และเกี่ยวพันกัน
กฤษฎา เพิ่มทันจิตต์ ศ.ดร., (๒๕๕๓, หน้า ๙๕-๑๒๙.)	๑. ความอยู่ดีธรรมทางสังคม ๒. ความไร้ซึ่งเสถียรภาพ
ชู.ชา. (ไทย) ๒๘/๒๔๐/๘๖.	การมีพฤติกรรมทางการบริหารตนที่ถูกต้อง ด้วยความเป็นสายกลาง ความพอดีและความรู้จักประมาณ

๒.๔.๓ แนวคิดเกี่ยวกับพุทธสันติวิธี

สันติวิธีวิถีพุทธคือทางสายกลางที่พระพุทธเจ้าทรงนำเสนอให้เป็นทางเลือกในการปฏิบัติ เพื่อให้หลุดจากกับดักของทุกขคือความขัดแย้งและความรุนแรงแนวทางนี้เป็นการปฏิเสธหนทางสุดโต่งทั้งสองด้าน คือ

๑. หนทางในการแสวงหา และแย่งชิงผลประโยชน์และความต้องการเพื่อบำรุงบำเรอและสนองต่อความอยากที่ไร้ขีดจำกัดของมนุษย์

๒. การทรมาณตนโดยการสร้างเงื่อนไขให้เกิดความทุกข์ยากลำบากให้แก่ตนเองด้วยวิธีการต่างๆ (ตบะ) ด้วยเข้าใจผิดคิดว่าว่าการดำเนินการดังกล่าวจะทำให้ตัวเองบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่มุ่งหวังอย่างไรก็ตาม สิ่งที่ปรากฏชัดคือสภาพจิตของกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกับทางสุดโต่งทั้งสองด้านย่อมเกิด “สภาวะขาดดุล” หรือ “สูญเสียดุล” จนทำให้ใจวิงวุ่นอยู่ในภาวะของความทุกข์ทรมาน อันเกิดจากความอยากได้ อยากใหญ่ ใจแคบโกรธ เกลียด เคียดแค้น ชิงชัง มุ่งมาตรปรารถนาร้ายดังที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสเตือนว่า “ทางสุดโต่งทั้งสองด้านนี้เป็นธรรมอันเลวเป็นธรรมของคนผู้มีกิเลสหนาเป็นธรรมที่ไม่ประเสริฐเป็นธรรมที่ไม่ประกอบไปด้วยประโยชน์”

โลกเป็นอหิวาธตามหลักอหิทัปปัจจยตาคือสรรพสิ่งล้วนเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างไม่อาจแยกขาดจากกันได้ทัศนะดังกล่าวตามหลักพระพุทธศาสนาช่วยให้บุคคลหลุดพ้นจากความยึดติดในสมมติบัญญัติที่ยังช่วยให้ถอนออกจากความสำคัญมั่นหมายในตัวตน^{๕๖}

แนวทางปฏิบัติการสันติวิธีแบบอหิวาธจะมีลักษณะเด่นคือการไม่แยกการภาวนากับกิจกรรมทางสังคมออกจากกันเพราะปฏิบัติการทางสังคมถือเป็นส่วนหนึ่งของการฝึกฝนพัฒนาตนในทางจิตวิญญาณเป็นการบ่มเพาะความเมตตาความอดทนความไม่ถือตัวตนและการเอาชนะความโกรธเกลียดความพร้อมที่จะยอมรับความทุกข์ทรมานโดยที่ใจไม่ได้ทุกข์ตามไปด้วยเป็นต้นและยังถือว่าเป็นแค่การกระทำแต่ไม่มีผู้กระทำซึ่งการคิดเช่นนี้จะช่วยคลายความยึดมั่นถือมั่นในผลของการกระทำให้ลดน้อยถอยลง

เมตตา – กรุณา

มนุษย์เรานั้นสามารถบ่มเพาะความรู้สึกเมตตากรุณาขึ้นมาในใจของตนได้หากมีความคิดและจิตที่เป็นอิสระจากอคติจนก้าวข้ามพินเส้นแบ่งของ^{๕๗} เชื้อชาติศาสนาภาษาวัฒนธรรมหากมองเห็นทุกคนเป็นเพื่อนมนุษย์ที่ปรารถนาในสุขและต้องการพ้นทุกข์เช่นเดียวกันกับเราแต่เมื่อใดก็ตามที่มีการแบ่งเป็นฝ่ายขึ้นมาเมตตากรุณาก็จะถูกปิดกั้นผู้นั้นก็จะกลายเป็นผู้มีจิตใจแข็งกระด้างเฉยชาแม้เห็นผู้อื่นมีความทุกข์อยู่ต่อหน้า^{๕๘}

จาคะ

ปัญหาความเหลื่อมล้ำไม่เป็นธรรมทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม^{๕๙} เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดความแตกแยกขัดแย้งขึ้นความแตกต่างของฐานะทางเศรษฐกิจระหว่างคนในชุมชนเมืองกับคนในชนบทในประเทศไทยมีให้เห็นอย่างเด่นชัดและนับเป็นปัญหาทางโครงสร้างที่ยากต่อการแก้ไขให้ลุล่วงได้โดยเร็วสิ่งหนึ่งที่จะสามารถบรรเทาความรู้สึกแตกแยกคับแค้นไม่พึงพอใจของผู้ด้อยโอกาสในสังคมได้ก็คือการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้เขาเหล่านั้นได้มีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นซึ่งนอกจากจะเป็นการให้ความช่วยเหลือด้วยวัตถุอย่างเป็นรูปธรรมแล้วก็นับว่าเป็นการบรรเทาสภาพจิตใจให้เบาบางลงจากความคับข้องหมองใจอีกด้วยเป็นเครื่องมือหนึ่งของสันติวิธีเพราะความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละพร้อมรับฟังความทุกข์และความต้องการของผู้อื่นจะช่วยสมานใจผู้คนให้เป็นหนึ่งเดียวกันได้ถึงแม้จะมีความเห็นแตกต่างกันก็ตามแม้กระทั่งศัตรูเราก็สามารถชนะใจหรือเปลี่ยนเขามาเป็นมิตรได้ด้วยการให้อย่าง

^{๕๖} พระไพศาล วิสาโล, “สันติวิธีบนวิถีแห่งอหิวาธ : ในสันติวิธีวิถีแห่งอารยะ, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๔๙), หน้า ๑๑๗ .

^{๕๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๓.

^{๕๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๔.

^{๕๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘๖.

บริสุทธิ์ใจจากะจึงมิได้หมายถึงการบริจาคเงินให้แก่คนยากจนเท่านั้นแต่เป็นการแบ่งปันโภคทรัพย์ และประโยชน์สุขให้แก่ผู้คนอย่างทั่วถึง

ทางสายกลางถือได้ว่าเป็น “อริยมรรค” ซึ่งเป็นหนทางอันประเสริฐที่จะพาคู่ขัดแย้งออกจากกบฏของความรุนแรงและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขดังที่พระพุทธเจ้าทรงเน้นย้ำว่า “ข้อปฏิบัติอันเป็นกลางไม่เข้าไปใกล้ที่สุดสองอย่างนั้นนั้น ย่อมเป็นไปเพื่อเข้าไปสงบระงับจากกิเลสเพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความรู้ดี เพื่อความดับทุกข์” ด้วยเหตุนี้ “ทางสายกลาง” จึงถือได้ว่าเป็น “สันติวิธีวิถิปุทธ” ที่ประกอบด้วยหนทางในการดับทุกข์คือความขัดแย้งและความรุนแรงสมุทัยคือสาเหตุของความขัดแย้งและความรุนแรง เพื่อให้เข้าถึงนิโรธ คือสันติ โดยใช้ “มรรค ๘” ซึ่งถือได้ว่าเป็น “สันติวิธีวิถิปุทธ” ที่ประกอบประกอบด้วยกระบวนการและวิธีการที่สำคัญ ๘ ประการ ดังต่อไปนี้

๑. ความเข้าใจที่ถูกต้อง (Right Understanding) โดยเน้นกระบวนการสร้างสัมมาทิฐิให้เกิดขึ้น ประตูปานแรก คือสร้างความรับรู้ และสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวประเด็นปัญหา สาเหตุเป้าประสงค์ที่มุ่งหวัง และวิธีดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าประสงค์การสร้าง ความเข้าใจที่ถูกต้องตั้งแต่เบื้องต้น จะทำให้กลุ่มคนต่างๆ ได้มีโอกาสศึกษาและเรียนรู้ข้อเสนอกันและกันว่า ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติร่วมอย่างไรประเด็นสำคัญคือ ความเข้าใจชัดเจนในความเป็นเราจะทำให้ง่ายต่อการเปิดพื้นที่ให้คนอื่น หรือกลุ่มอื่นได้พิจารณาข้อห่วงใยต่างๆ ด้วยซึ่งการสร้าง ความเข้าใจร่วมกันอย่างถูกต้องจะก่อให้เกิดพลังสนับสนุนและการตอบรับจากกลุ่มคนต่างๆ ในสังคมอย่างมากมายมหาศาล

๒. ความคิดที่ถูกต้อง (Right Thought) โดยการแสดงออกต้องไม่เป็นไปเพื่อความอยากได้อำนาจหรือมุ่งผลประโยชน์และความต้องการส่วนตนหากแต่เป็นไปเพื่อประโยชน์ของสังคมโดยรวมอย่างแท้จริง การไม่คิดผูกพยาบาทอาฆาตมาดร้าย และจงแวงจงกรรมต่อเพื่อนมนุษย์อย่างไม่มีที่สิ้นสุดและการไม่กระทำการที่นำไปสู่การเบียดเบียนตนเองและคนอื่นให้เกิดความทุกข์ทรมาน และเดือดร้อนอันเกิดจากการแสดงออกด้วยการใช้ความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ

๓. การใช้การสื่อสารที่ถูกต้อง (Right Speech) เน้นการสื่อสารแบบสัมมาวาจาโดยไม่ใช้วาจาหรือคำพูดที่แสดงออกด้วยการด่าทอ การใช้คำหยาบคาย การพูดเพื่อเจ้า ส่อเสียดการพูดปดมดเท็จ ถูกเหยียดหยามการใส่ร้ายป้ายสีอันจะนำไปสู่การสร้าง ความโกรธเกลียด เคียดแค้นและชิงชังเพื่อนมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันในสังคมสัมมาวาจาจึงเป็นการสื่อสารด้วยข้อมูลที่เป็นจริง ไพเราะเหมาะสมกาล ประสานสามัคคีมีประโยชน์ และประกอบด้วยเมตตา การสื่อสารด้วยคำพูดผ่านสื่อต่างๆ ที่เน้นแง่มุมเชิงบวกจะทำให้บรรยากาศการพูดคุย และหาทางออกเป็นไปได้ง่ายมากยิ่งขึ้นเพราะหลายครั้งการสื่อสารได้กลายเป็นเงื่อนไขที่ทำให้คู่กรณีนำมาขยายผลและเติมเชื้อไฟแห่งความเกลียดชังอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

๔. การแสดงท่าทีที่ถูกต้อง (Right Action) โดยการไม่ยุยงส่งเสริมหรือกระตุ้นให้เกิดการใช้ความรุนแรงด้วยการทำร้ายประหารชีวิตประหารบุคคลอื่นที่มีความเชื่อและเห็นต่างสังคมโลก และสังคมไทยมิได้สิ้นไร้ไม้ตอกและอับจนหนทางในการแสวงหาเครื่องมือจัดการความขัดแย้งหากแต่ การท่าทีของคู่ขัดแย้งได้กลายเป็นอุปสรรคสำคัญในการหาทางออกร่วมกันการแสดงท่าทีที่เปี่ยมล้น ด้วยความรัก ให้เกียรติและเคารพกลุ่มบุคคลความเชื่อและการกระทำที่แตกต่างจะเป็นสะพานที่ทำให้ คู่กรณีได้ทอดเดินข้ามพื้นที่ของตัวเองไปเรียนรู้และพร้อมจะเข้าใจเพื่อนมนุษย์มากยิ่งขึ้น

๕. ดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง (Right Livelihood) ใช้ชีวิตที่สอดคล้องกับธรรม และไม่คลาดเคลื่อนไปจากธรรมจะทำให้การดำเนินชีวิตมีคุณค่าและความหมายมากยิ่งขึ้นแนวทางเหล่านี้จะ กลายเป็นแบบอย่างของกลุ่มคนอื่นๆ ในสังคม ทั้งในความเชื่อมั่นและเกิดแรงแรงบันดาลใจในการปฏิบัติ ภารกิจเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกันแบบอย่างที่เราเห็นได้ชัดคือการใช้ชีวิตที่เรียบง่ายของมหาตมะคานธีได้ กลายเป็นพลังและความศรัทธาของกลุ่มคนต่างๆ ในสังคม การเพียรละสิ่งไม่ถูกต้องและเหมาะสมที่ได้ ดำเนินการอยู่การเพียรรักษาสิ่งที่ดีและงดงามเอาไว้อย่างต่อเนื่อง และการพัฒนาความจริง ความดี และความงามให้เกิดขึ้นอยู่เสมอ การกระทำการในลักษณะนี้จะก่อให้เกิดแนวร่วมอย่างยั่งยืนและ มั่นคงและแนวร่วมเหล่านั้นพร้อมที่จะร่วมอุดมการณ์อย่างมั่นคงโดยไม่หวาดกลัวต่ออุปสรรคใดๆที่จะ ตามมาอีกทั้งจะทำให้คู่กรณีตระหนักรู้ถึงพลังของถึงความมุ่งมั่นของเรา

๗. การมีสติที่ถูกต้อง (Right Mindfulness) กำกับ ควบคุมและรู้เท่าทันความคิด ของตนเองไม่กระทำการหรือตัดสินใจสิ่งใดด้วยความหุนหันพลันแล่นภายใต้อิทธิพลของไฟที่ กำลังสุ่มใจคือ ไฟคือความอยากได้ผลประโยชน์ และความต้องการ ไฟคือความโกรธเกลียดและไฟคือ ความหลง ในขณะที่เผชิญหน้ากับสถานการณ์ความกดดัน ยุ่งยาก และซับซ้อนต้องใช้สติเป็นเครื่องมือ ในการกำกับ และตรวจสอบ ไม่ให้ประมาท ยามใจและหลงใหลในชัยชนะ ซึ่งอาจจะก่อเกิดผลกระทบ ในเชิงลบตามมาดังที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสเตือนว่า “ผู้ชนะย่อมก่อเวรผู้แพ้ย่อมนอนเป็นทุกข์ บุคคล ละความชนะและความแพ้เสียแล้ว จึงสงบระงับ (เวร) นอนเป็นสุข”

๘. ความมุ่งมั่นในหนทางที่ถูกต้อง (Right Concentration) เป้าหมายของสันติวิธี คือการปรากฏขึ้นของความสันติ ซึ่งผ่านการรับฟัง การยอมรับ และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ดังนั้น จำเป็นต้องเพ่ง จดจ่อและมุ่งมั่นต่อเป้าหมายที่ได้กำหนดทิศทางและวางกรอบเอาไว้ อีกทั้งไม่ย่อท้อ เหนื่อยหน่ายต่อปัญหาที่เข้ามาท้าทายต่อการพูดคุยเพื่อหาทางเลือกที่ดีที่สุดที่คู่กรณีสามารถรับได้โดย ไม่ยึดมั่นในทางเลือกที่ดีที่สุดสำหรับเราคนเดียวหรือกลุ่มเดียวเท่านั้นถึงกระนั้น ในขณะที่เรามุ่งมั่นต่อ เป้าหมายมากเพียงใด จำเป็นต้องใส่ใจต่อวิธีการและความสัมพันธ์มากขึ้นเพียงนั้น^{๖๐}

สันติวิธีวิถีพุทธที่เน้นความถูกต้องทั้ง ๘ ประการข้างต้น ต้องเป็นวิธีการและกระบวนการที่ งดงามทั้งในเบื้องต้น ท่ามกลาง และที่สุด ด้วยเหตุนี้ เป้าหมาย คือ “ความสันติสุข” ย่อมงดงามและ

^{๖๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๕.

ก่อให้เกิดคุณแก่ชีวิตและสังคมเช่นกัน จะเห็นว่าเป้าหมายจะงดงามได้ย่อมเกิดจากตัววิธีการที่งดงาม ดังนั้น หากเป้าหมายที่เรามุ่งหวังจะให้มีและเป็นคือ “ความสันติ” ตัวเครื่องมือวิธีการ และกระบวนการที่จะนำไปสู่ความสันติจำเป็นต้องสันติด้วยสันติวิธีวิถีพุทธจะไม่ยินยอมให้เกิดเงื่อนไขที่ว่า การจะได้มาซึ่งความสันติ เราจะใช้วิธีการ และกระบวนการอะไร หรืออย่างไรก็ได้เพราะหากเราไม่สนใจวิธีการและกระบวนการโดยยึดเป้าหมายเป็นสรณะแต่เพียงประการเดียวเราคงมีโอกาสได้ชิมलगเฉพาะสันติเทียมเท่านั้นไม่มีวันที่จะเข้าถึงสันติแท้ได้อย่างยั่งยืนและมั่นคงเพราะจะนำไปสู่การทำลายล้างจองเวรซึ่งกันและกันอย่างไม่มีที่สิ้นสุดดังที่พระพุทธเจ้าตรัสย้ำว่า “ผู้ข่มาย่อมได้รับการฆ่าตบ ผู้ชนะย่อมได้รับการชนะตบผู้ต่ำย่อมได้รับการต่ำตบ และผู้โกรธเกลียดย่อมได้รับความโกรธเกลียดตบ ฉะนั้นเพราะความหมุนเวียนแห่งกรรม ผู้แย้งซึ่งนั้นย่อมถูกเขากลับแย้งซึ่งคืน”

ตาราง ๒.๑๑ แนวคิดเกี่ยวกับพุทธสันติวิธี

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
พระไพศาล วิสาโล, (๒๕๔๙, หน้า ๑๑๗).	สรรพสิ่งล้วนเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างไม่อาจแยกขาดจากกันได้ทัศนะดังกล่าวตามหลักพระพุทธศาสนาช่วยให้บุคคลหลุดพ้นจากความยึดติดในสมมติบัญญัติ
พระไพศาล วิสาโล, (๒๕๔๙, หน้า ๗๓)	มนุษย์เรานั้นสามารถบ่มเพาะความรู้สึกรู้สึกเมตตากรุณาขึ้นมาในใจของตนได้หากมีความคิดและจิตที่เป็นอิสระจากอคติ
พระไพศาล วิสาโล, (๒๕๔๙, หน้า ๑๘๖)	การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้เขาเหล่านั้นได้มีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

๒.๔.๔ หลักการเกี่ยวกับพุทธสันติวิธี

ทฤษฎีสันติวิธีของศาสนาต่างๆ เช่น ศาสนาคริสต์ และอิสลาม หรือสำนักต่างๆ ในประเทศตะวันตกและตะวันออก เช่น มาตินลูเธอร์คิง จูเนียร์ และมหาตมะ คานธี โดยเปรียบเทียบกับทฤษฎีในพระไตรปิฎก เน้นศึกษาความหมาย ความเป็นมา คุณค่าและความสำคัญของสันติวิธีต่อมนุษย์และสังคม รวมไปถึงการศึกษา และเรียนรู้รูปแบบของพุทธสันติวิธีในรูปแบบต่างๆ ในแต่ละกรณีตลอดจนปัจจัยหรือเงื่อนไขที่นำไปสู่การสร้างความสำเร็จในการใช้พุทธสันติ วิธีรูปแบบต่างๆ อันจะนำไปสู่การนำหลักพุทธสันติวิธีในพระไตรปิฎกมาประยุกต์ใช้ในสังคม ปัจจุบัน

พระพุทธศาสนาซึ่งถือได้ว่าเป็น “ศาสนาแห่งสันติ”^{๖๑} มีท่าทีต่อปัญหาข้างต้นอย่างไร พระพุทธศาสนายอมรับได้หรือไม่ว่า “ความขัดแย้งเป็นธรรมชาติของมนุษย์และสังคม”^{๖๒} พระพุทธเจ้าทรงมองความขัดแย้งอย่างไรทรงมองว่าเป็น “ธรรมชาติของมนุษย์” ซึ่งถือได้ว่าเป็น “สิ่งที่มนุษย์หลีกเลี่ยงไม่พ้นใช่หรือไม่” หรือทรงมองว่า “ความขัดแย้งไม่ใช่ธรรมชาติของมนุษย์” หากคำตอบเป็นไปในลักษณะนี้ พระองค์นำเสนอคำว่า “ทุกข์” ใน “ไตรลักษณ์” และพยายามจะย้ำว่า “เราสอนเรื่องทุกข์กับความดับทุกข์”

ในขณะเดียวกัน หากคำสอนเรื่อง “ความทุกข์” คือ “ความขัดแย้ง” ของชีวิตในเชิงปัจเจก และเชิงสังคมวิทยาซึ่งเป็นสิ่งที่ควรกำหนดรู้ เข้าใจละหรือจัดการแล้วถ้าเป็นเช่นนั้นมนุษย์และสังคม ควรจะกำหนดรู้และมีท่าทีต่อความขัดแย้งอย่างไรจึงดำเนินชีวิตได้อย่างประสานสอดคล้องและมีความสุขบนโลกของความแตกต่างที่ปรากฏในสังคมปัจจุบัน

๑. เพราะเหตุใด มนุษย์และสังคมจึงขัดแย้งกัน

เมื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งในคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนาจะพบคำตอบใน ๒ ประเด็นใหญ่ๆ ด้วยกัน กล่าวคือ

๑.๑ เหตุปัจจัยภายในที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง

“ปัญญาธรรม” ซึ่งหมายถึง “ธรรมเป็นเครื่องเนิ่นช้า” ถือได้ว่าเป็นตัวแปรสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้มนุษย์และสังคมเกิดความขัดแย้ง เหตุผลสำคัญที่ทำให้หมวดธรรมกลุ่มนี้ได้ชื่อว่า “เนิ่นช้า” ก็เพราะเมื่อเกิดขึ้น หรือมีอยู่ในบุคคลใด หรือองค์กร หรือกลุ่มบุคคลใด จะทำให้บุคคล หรือองค์กรนั้นเกิดการพัฒนาไปอย่างล่าช้า หรือพัฒนาศักยภาพภายในได้อย่างล่าช้านั่นเอง

^{๖๑} คำว่า “ศาสนาแห่งสันติ” นี้ สรุปและประเมินจาก ๓ หลักการใหญ่ กล่าวคือ (๑) หลักการแห่งสันติเชิงปรมาตม์ที่ชี้ให้เห็นว่า “สุขอื่นยิ่งกว่าความสงบไม่มี” (นตฺถิสฺสนฺติ ปฺริสุขํ), ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๒๐๒/๕๒. (๒) หลักการแห่งสันติเชิงสังคม หรือเชิงสมมติที่ไม่เห็นด้วยกับการบาดหมาง การทะเลาะวิวาท อาฆาต ทำลายซึ่งกันและกัน ขุ.สุ. (ไทย) ๒๕/๓๘๗-๓๙๔/๖๙๐-๖๙๑. โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำเสนอหลักการที่ว่า “บุคคลที่จะชื่อว่าประเสริฐทั้งกาย วาจา และใจ หรือเป็นคนดีนั้นไม่ใช่เพราะการเบียดเบียนสัตว์ทั้งหลาย (อหิสาสพฺพปาณาณํ)”, ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๒๗๐/๑๑๖. ขุ.อปทาน. (ไทย) ๓๒/๒๑/๓๕๘. (๓) องค์การสหประชาชาติยกย่องให้วันวิสาขบูชาเป็นวันสำคัญสากลของสหประชาชาติเพราะเป็นศาสนาแห่งสันติภาพใน ๒๕๔๑.

^{๖๒} นักคิดที่มองความขัดแย้งในลักษณะนี้ ประกอบไปด้วยนักคิดต่างประเทศ เช่น จอร์จ ซิมเมลราล์ฟ คาร์เรนดอร์ฟเจมส์ โค เป็นต้น ส่วนนักคิดของประเทศไทย เช่น พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) วันชัย วัฒนศัพท์ ชัยวัฒน์สถาอานันท์ และสมภาร พรหมทา (ดูรายละเอียดใน พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส “รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี: ศึกษากรณีลุ่มน้ำแม่ตาช้าง จ. เชียงใหม่”, บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

“ปัญญาธรรม” นี้ ประกอบไปด้วยหลักธรรมที่สำคัญ ๓ ประการ กล่าวคือ ตัณหา ทิฏฐิ และมานะ^{๖๓} ทั้งสามประการถือได้ว่า มีอิทธิพล และมีความสำคัญอย่างยิ่งที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นในบุคคล หรือกลุ่มบุคคล

๑.๒ ตัณหาที่มาของความขัดแย้ง

ตัณหาเป็นที่มาของความขัดแย้งอย่างไร สาเหตุสำคัญที่ทำให้ตัณหาเป็นตัวจุดชนวนให้เกิดความขัดแย้งในแง่ของการทะเลาะวิวาทก็เพราะมีคำว่า “สิ่งเป็นที่รัก” เข้ามาเกี่ยวข้อง เพราะหากวิเคราะห์คำว่า “สิ่งเป็นที่รัก” ย่อมมีนัย ๒ ประการ กล่าวคือ “สัตว์”^{๖๔} และสังขาร^{๖๕} “สิ่งเป็นที่รักทั้ง ๒ ประการนี้จัดได้ว่าเป็น “หัวเชื้อ” สำคัญที่ทำให้เกิดการทะเลาะวิวาทกัน เพราะมนุษย์มีความหวาดระแวงว่าสิ่งที่ตนเองรักนั้นจะถูกบุคคลอื่นแย่งไป กำลังถูกแย่งไป หรือถูกแย่งชิงไปแล้ว ขณะเดียวกัน เมื่อสิ่งที่ตนเองรักจะผันแปรไป กำลังผันแปรไป หรือได้ผันแปรไปแล้ว^{๖๖} อาการเหล่านี้ นี้เองที่ทำให้มนุษย์ต้องทะเลาะวิวาทกันเพื่อช่วงชิง “ภาวะการณ์นำ” เพื่อให้สิ่งนั้น “คงดำรงอยู่กับตน” โดยการยึดมั่นในสิ่งเหล่านั้นว่าเป็นของเราด้วยอำนาจแห่งตัณหา

ในประเด็นเดียวกันนี้ พราหมณ์อรามทัมตะได้ถามพระมหากัจจายนะว่า “อะไรคือ เหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดความขัดแย้งกันระหว่างกษัตริย์กับกษัตริย์ พราหมณ์กับพราหมณ์ และคฤหบดีกับคฤหบดี” คำตอบก็สอดคล้องกับประเด็นเบื้องต้นว่าเพราะความยึดมั่นกามราคะ ตกอยู่ในอำนาจกามราคะ กำหนดยินดีในกามราคะ ถูกกามราคะกลุ่มรุม และถูกกามราคะครอบงำเป็นเหตุ”^{๖๗} อย่างไรก็ตาม กามทั้งหลายยังทำให้มารดา กับบุตร บุตรกับมารดา บิดากับบุตร บุตรกับบิดาพี่น้องกัน ย่อมถึงการทะเลาะ แ่งแย่ง และวิวาทกัน ทำร้ายกันและกันด้วยฝ่ามือบ้าง ด้วยก้อนดินบ้าง ท่อนไม้บ้าง ศาสตราบ้าง ถึงความตายในที่นั้นบ้าง ได้รับทุกข์ปางตายบ้างและเพราะกามนั้นเองจึงทำให้ ชนทั้งหลายถือดาบและโล่ จับธนูพาดลูกศรบ้าง วิ่งเข้าสู่สงครามปะทะกันทั้ง ๒ ฝ่าย เมื่อพวกเขา ยิ่งลูกศรไปบ้าง พุ่งหอกไปบ้าง กวาดแกว่งดาบฟันบ้าง ชนเหล่านั้นถูกลูกศรเสียบเอาบ้าง โดยหอกแทงบ้าง ถูกดาบตัดศีรษะ พวกเขาตายในที่นั้นบ้าง...^{๖๘}

^{๖๓} ชุ.ม. (ไทย) ๒๙/๑๐๙/๓๓๑. ธรรมเป็นเครื่องเนิ่นช้า มีตัณหาเป็นต้น ชื่อว่า ธรรมเป็นส่วนแห่งความเนิ่นช้า ในพระสูตรบางแห่งเรียงปัญญาธรรมโดยเริ่มจาก “ตัณหา มานะ และทิฏฐิ”, ดูเพิ่มเติมใน ม.อ. (ไทย) ๑๔/๓๙๓/๔๔๕.

^{๖๔} สัตว์ ได้แก่ มารดา บิดา พี่ชายน้องชาย พี่สวามน้องสาว บุตร ธิดา มิตรหรือผู้ร่วมสายโลหิตเป็นต้น.

^{๖๕} สังขาร ได้แก่ รูปเสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ที่น่าพอใจ.

^{๖๖} ชุ.ม. (ไทย) ๒๙/๘๙/๓๐๑-๓๐๒.

^{๖๗} อง.ทุก. (ไทย) ๒๐/๓๘/๘๓.

^{๖๘} ชุ.จ. (ไทย) ๓๐/๑๓๖/๔๔๓-๔๔๔.

สิ่งที่สามารถยืนยันสมมติฐานข้อนี้ได้ดีที่สุดคือ ประเด็นที่ว่าด้วย “สงครามน้ำ” ระหว่างชาวศากยะและโลกิยะก็จัดได้ว่า เป็นสงครามที่เริ่มต้นด้วยการแย่งชิงทรัพยากรน้ำเพื่อนำไปใช้ในเชิงกลีกรรมนอกจากนั้นสงครามระหว่างพระเจ้าปเสนทิโกศล และพระเจ้าอชาตศัตรูเป็นการแย่งชิงดินแดน และพื้นที่ทางเศรษฐกิจ หรือสงครามระหว่างพระเจ้าอชาตศัตรูกับเจ้าลิฉวีเพื่อแย่งชิงคันธชาตสงครามเหล่านี้ จัดได้ว่าเป็น “สงครามวัตถุประสงค์” ทั้งสิ้นโดยมี “ตัณหา” เป็นผู้บัญชาการอยู่เบื้องหลังการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ภายนอก

๑.๓ ทิฏฐิที่มาของความขัดแย้ง

คำว่า “ทิฏฐิ” หมายถึง “ความเห็น” หรือ “ลัทธิ” ทิฏฐิในบริบทนี้ได้แก่ทิฏฐิในแง่ “ลบ” ประกอบไปด้วยสักกายทิฏฐิ ๒๐ มิจฉาทิฏฐิ ๑๐ อันตคาหิกทิฏฐิมิวัตถุ ๑๐ จนถึงทิฏฐิ ๖๒^{๖๙} การที่มนุษย์ยึดมั่นถือมั่นในทิฏฐิ (ทิฏฐูปาทาน) อย่างใดอย่างหนึ่งดังที่ได้กล่าวแล้ว จึงทำให้เกิดการทะเลาะวิวาทกันในกลุ่มของคนที่มีความเห็นแตกต่างกันแต่ไม่ยอมรับ^{๗๐} ความคิดเห็นของคนอื่น เนื่องจากบุคคลแต่ละคนมีจุดยืนของตัวเอง ด้วยเหตุผลดังกล่าว พระพุทธเจ้าทรงย้ำว่า “ชนเหล่าใดยังถือทิฏฐิ^{๗๑} ชนเหล่านั้น ย่อมเที่ยวกระทบกระทั่งกันในโลก”^{๗๒} และ “สัตว์ทั้งหลายผู้ยึดถือในทิฏฐิทั้งหลายว่า ยอดเยี่ยมย่อมทำทิฏฐิใดให้ยิ่งใหญ่ในโลกกล่าวทิฏฐิอื่นทุกอย่างนอกจากทิฏฐินั้นว่าเลว เพราะฉะนั้น สัตว์เหล่านั้นจึงไม่ล่วงพ้นการวิวาทไปได้”^{๗๓} ดังจะเห็นได้จากกรณีของพราหมณ์ที่ถือทิฏฐิต่างกันว่า สิ่งซึ่งปวงเป็นที่พอใจแก่เราสิ่งซึ่งปวงไม่เป็นที่พอใจแก่เราบางสิ่งเป็นที่พอใจแก่เรา และบางสิ่งไม่เป็นที่พอใจแก่เรา” จึงทุ่มเถียงกัน เมื่อทุ่มเถียงกันทำลายกันและเบียดเบียนกัน^{๗๔}

อย่างไรก็ตาม การขัดแย้งกันในลักษณะนี้มีได้เกิดขึ้นเฉพาะพราหมณ์ หรือเจ้าลัทธิต่างๆ แต่ประการใด แม้ในหมู่สมณะก็เช่นเดียวกัน ดังที่พราหมณ์อารามทัณฑะได้ถามพระมหากัจจายนะว่า “อะไรเป็นเหตุ เป็นปัจจัยให้สมณะขัดแย้งกับสมณะ” ท่านก็ตอบว่า “เพราะความ

^{๖๙} ขุ.ม. (ไทย) ๒๙/๑๗๔/๔๙๒-๔๙๔.

^{๗๐} บาลีใช้คำว่า “ไม่ยอมรับธรรมของคนอื่นเลย” อธิบายว่า “ไม่ยอมรับ คือไม่เห็นตามไม่คล้อยตาม ไม่ยินดีตามธรรม คือ ทิฏฐิ ปฏิปทา มรรค ของผู้อื่น. ขุ.ม. (ไทย) ๒๙/๑๑๕/๓๔๑.

^{๗๑} ซึ่งทิฏฐิตามนัยนี้ก็คือ “โลกเที่ยง... หรือหลังจากตายไปแล้วตถาคตจะเกิดอีกก็ไม่ใช่จะว่าไม่เกิดอีกก็ไม่ใช่” เป็นต้น เมื่อยึดถือจึงกระทบกระทั่งกัน ทำร้ายกัน ด้วยอำนาจแห่งทิฏฐิ. ขุ.ม. (ไทย) ๒๙/๘๒/๒๔๔-๒๔๕.

^{๗๒} ขุ.ม. (ไทย) ๒๙/๘๒/๒๔๓.

^{๗๓} ขุ.สุ. (ไทย) ๒๕/๘๐๓-๘๐๗/๖๙๔.

^{๗๔} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๒๐๒-๒๐๔/๒๓๙-๒๔๒.

ยึดมั่นทิวภูริราคะ ตกอยู่ในอำนาจทิวภูริราคะ กำหนดยินดีในทิวภูริราคะ ถูกทิวภูริราคะกลุ่มรุ่ม และ ถูกทิวภูริราคะครอบงำเป็นเหตุ แม้สมณะก็ขัดแย้งกับสมณะ”^{๗๕}

กรณีศึกษาที่เห็นได้อย่างชัดเจนก็คือ การที่พระภิกษุชาวเมืองโกสัมพินทกเถียงกัน เกี่ยวกับ “น้ำที่เหลือไว้ในกระบวยเป็นอาบัติหรือไม่” ประเด็นนี้ได้สะท้อนแนวคิดในเชิง “ทิวภูริวิวาทะ” ได้เช่นเดียวกัน เพราะพระวินัยธร และพระธรรมแตกต่างก็มีจุดยืนของตัวเอง จึงทำให้ข้อขัดแย้งลุกลามไปอย่างรวดเร็ว นอกจากนั้น ประเด็นที่เกี่ยวข้องในการทำสังคายนาครั้งที่ ๑ ถึง ๓ ก็เช่นเดียวกัน ความคิดเห็นที่แตกต่างกันระหว่างพระปุราณะกับพระสงฆ์กระแสหลักที่นำโดยพระมหาภิกษุสเถระเกี่ยวกับการตีความวัตถุ ๘ ประการก็ดี การตีความพุทธบัญญัติที่แตกต่างกันระหว่างพระยสภากัณทบุตรและคณะที่เป็นพระสงฆ์กระแสหลักกับพระภิกษุเมืองวัชชี เป็นต้นก็ดี เหล่านี้ล้วนสะท้อนนัยที่น่าสนใจเกี่ยวกับ “การยึดมั่นในทิวภูริ” ของตนทั้งสิ้น

เมื่อก้าวโดยสรุปแล้ว “ทิวภูริ” จัดได้ว่าเป็นตัวแปรที่สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้พราหมณ์ เจ้าลัทธิ หรือสมณะต่างๆ ต้องทะเลาะวิวาทกัน เพียงเพราะต้องการรักษาจุดยืนของตนเองเอาไว้ โดยไม่ยอมรับ หรือสนใจแนวคิดของคนอื่นและนอกจากการไม่ยอมรับและไม่สนใจแล้ว ยังเป็นที่มาของการดูถูก และเหยียดหยามดังพุทธพจน์ที่ว่า^{๗๖}

“สัตว์เกิดผู้ยึดถือในทิวภูริทั้งหลายว่ายอดเยียม

ย่อมทำทิวภูริใดให้ยิ่งใหญ่ในโลก

กล่าวทิวภูริอื่นทุกอย่างนอกจากทิวภูรินั้นว่า “เลว”

เพราะฉะนั้น สัตว์เหล่านั้นจึงไม่ล่วงพ้นการวิวาทไปได้”

ประเด็นที่ทำให้ผู้เขียนตั้งข้อสังเกตก็คือว่า อะไรเป็นแรงจูงใจสำคัญที่ทำให้เจ้าลัทธิหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งยกย่องลัทธิ หรือแนวคิดของตัวเอง แล้วทับถมแนวคิดอื่นว่า “ใช้ไม่ได้” หรือ “ไม่เข้าท่า” คำตอบที่ค้นพบก็คือ เจ้าลัทธิหรือเจ้าของแนวคิดต่างๆ เห็นช่องทางที่จะได้รับผลประโยชน์ใน ๒ ด้านด้วยกัน^{๗๗} กล่าวคือ อานิสงส์ในชาตินี้ ซึ่งได้แก่ ได้รับผลประโยชน์ในแง่ของสักการะ ความเคารพ การนับถือ การบูชา การยำเกรง จากผู้ที่นับถือ และชื่นชอบในแนวคิดต่างๆ และอานิสงส์ในชาติหน้า ได้แก่ การเชื่อมั่น และยึดมั่นในทิวภูริดังกล่าวนั้น จะเป็นเหตุเป็นผลให้ตัวเองได้ไปเกิดภพและภูมิที่ตัวเองต้องการ และแนวคิดนี้จะ เป็นสะพานให้ตัวเองทอดเดินไปสู่ความบริสุทธิ์หมดจดได้

^{๗๕} ทิวภูริราคะในที่นี้ หมายถึงราคะที่เกิดขึ้นเพราะอาศัยทิวภูริ ๖๒ ประการเป็นเหตุ อภ.ทุก.อ. (ไทย) ๒/๓๘/๔๘.

^{๗๖} ชุ.ม. (ไทย) ๒๙/๓๑/๑๒๓.

^{๗๗} ชุ.ม. (ไทย) ๒๙/๓๒-๓๓/๑๒๕-๑๒๖.

เหตุผลทั้ง ๒ ประการดังกล่าว จัดได้ว่าเป็นแรงจูงใจสำคัญที่ทำให้บุคคล หรือกลุ่มบุคคลพยายามรักษา “ที่มั่น” “จุดยืน” เอาไว้ให้ได้ เพราะการพยายามรักษา “ที่มั่น” ย่อมหมายถึงการรักษา “พื้นที่” ของการดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างสมเกียรติ และมีความสุขในโลกนี้นอกจากนั้น การที่บางคนพยายามรักษาจุดยืนของตัวเองเอาไว้อาจเป็นเพราะการเล็งผลเลิศว่าแนวคิดของตัวเองหรือกลุ่มของตนก่อให้เกิดสันติสุขในโลกหน้า หรือภพหน้าได้ถึงแม้ว่าการรักษาจุดยืนดังกล่าวต้องแลกมาด้วยการทะเลาะวิวาท หรือต้องฆ่าคนอื่นๆ ที่ไม่เห็นด้วยกับแนวคิดของเราหรือการใช้คนอื่นเป็นเครื่องมือในการทำลายล้างคนที่ไม่เห็นด้วยกับตัวเอง และหากต้องการให้สถานการณ์ความรุนแรงดังกล่าวเต็มไปด้วยความสมเหตุสมผลมากยิ่งขึ้นก็อาจจะฆ่า หรือทำลายเครื่องมือที่ตนเองใช้งานเรียบร้อยแล้วก็ได้ ดังจะเห็นได้จากการที่กลุ่มเด็กรั้วได้ใช้นางสุนทรเป็นเครื่องมือในการกำจัดพระพุทธรูปเจ้าเป็นกรณีศึกษา เพียงเพราะต้องการได้ลาภ สักการะ และการนับถือจากคนอื่นๆ ในสังคม หลังจากนั้นก็ได้สั่งให้ฆ่านางสุนทร

๑.๔ มานะ : ที่มาของความขัดแย้ง

พระพุทธรูปเจ้าให้คำจำกัดความคำว่า “มานะ” ว่า “การถือตัว กิริยาที่ถือตัว ภาวะที่ถือตัวความลำพองตน ความทะนงตน ความเชิดชูตนเป็นดุจธง ความเห่อเหิมความที่จิตต้องการเชิดชูตนเป็นดุจธง”^{๗๘} ปัญหาก็คือ “อะไรที่ทำให้มนุษย์สำคัญตัวว่าดีกว่าคนอื่น” จากการศึกษาพบว่า มนุษย์ใช้สถานะของความเป็นชาติ โคตร ความเป็นบุตรของผู้มีตระกูล ความเป็นผู้มีรูปงาม ทรัพย์ การศึกษา หน้าที่การงาน หลักแห่งศิลปวิทยา วิทยฐานะความคงแก่เรียน ปฏิภาณ หรือสิ่งอื่นนอกจากที่กล่าวแล้วว่า เราเลิศกว่าเขา”^{๗๙} หากวิเคราะห์ในประเด็นนี้ก็คือ มนุษย์ได้อาศัยคุณสมบัติดังกล่าวเป็นเครื่องมือสำคัญในการแสดงตน หรือแสดงตัวว่า “ตัวเองดี” หรือ “เด่นกว่า คนอื่น” ในคุณสมบัติเหล่านั้น และนั่นจึงเป็นที่มาของการ “ถือตัว” และ “ยึดมั่นในความถือตัว”

ประเด็นจึงอยู่ตรงที่ว่า “การถือตัว ความลำพอง หรือความทะนงตน” นั้น ทำให้เกิด การทะเลาะวิวาทจนนำไปสู่การฆ่ากัน หรือการทำสงครามฆ่าล้างเผ่าพันธุ์กันได้อย่างไรดังที่พระพุทธรูปเจ้าตรัสว่า “ผู้ใด สำคัญว่า เราเสมอเขา เลิศกว่าเขา หรือด้อยกว่าเขาผู้นั้นพึงต้องวิวาทกันด้วยความถือตัวนั้น”^{๘๐}

สาเหตุสำคัญก็เพราะว่าการถือตัวดังกล่าวนี้ นำไปสู่การลบหลู่ ดูหมิ่น และเกลียดชัง คน อื่น ดังจะเห็นได้ชัดเจนจากกรณีของ “เจ้าศากยะ” มีความถือตัวว่า เผ่าพันธุ์ของตัวเองเป็นเผ่าพันธุ์ที่ดี บริสุทธิ์ และวิเศษกว่าคนอื่น ฉะนั้น จึงเป็นไปได้ที่ธิดาภคินีศากยะจะต้องไปแต่งงานกับพระเจ้าปเสนทิโกศลที่มี “ที่มา” หรือ “ต้นกำเนิดไม่ชัดเจน” และในขณะเดียวกัน การที่

^{๗๘} ขุ.จ. (ไทย) ๓๐/๑๐๓/๓๕๓. ดูเทียบใน ขุ.ม. (ไทย) ๒๙/๑๗๘/๕๑๐.

^{๗๙} ขุ.จ. (ไทย) ๓๐/๑๐๓/๓๕๑-๓๕๓. ดูเทียบใน ขุ.ม. (ไทย) ๒๙/๑๗๘/๕๐๘-๕๑๐.

^{๘๐} ขุ.ม. (ไทย) ๒๒/๗๗/๒๓๑.

ลูกหลานของเจ้าศากยะจะไหว้พระเจ้าวิฑูทกะก็เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้เช่นเดียวกันและโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การที่พระเจ้าวิฑูทกะซึ่งเป็นลูกนางทาสีจะนั่งตั้งของเจ้าศากยะก็นับเป็นการกระทำที่ “น่ารังเกียจ” ฉะนั้นจึงต้องใช้น้ำนมล้าง การกระทำ และแสดงออกในลักษณะนี้ ย่อมนับว่าเป็นการดูหมิ่น ชิงชัง และรังเกียจคนอื่น และการกระทำดังกล่าวนั่นเองได้นำไปสู่ “ภาวะแห่งการเกลียดชัง” ที่พระเจ้าวิฑูทกะมีต่อเจ้าศากยะจนนำไปสู่ “สงครามฆ่าล้างเผ่าพันธุ์” ในที่สุด

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาแล้วทำให้พระพุทธเจ้าต้องย้าเตือนพระภิกษุทั้งหลายว่า^{๘๑} “ภิกษุไม่พึงสำคัญตนว่า เราเลิศกว่าเขาเราด้อยกว่าเขา หรือว่าเราเสมอเขาเพราะคุณธรรมนั้น” การย้าเตือนในลักษณะดังกล่าวนี้ ย่อมเป็นเพราะพระองค์ได้ทรงมองเห็นหายนะที่จะเกิดขึ้นแก่ตัวของพระภิกษุในแง่ของการฝึกฝนพัฒนาตนเอง และการดำรงตนอยู่ในสังคมสงฆ์และสังคมอื่นๆ

จะพบว่า เกิดจากรากเหง้าที่สำคัญ ๓ ประการ กล่าวคือ “ตัณหา ทิฏฐิ และมานะ” รากเหง้าเหล่านี้ถือได้ว่า “เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความเนิ่นช้า” ในการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ และ เหนี่ยวรั้งการพัฒนาองค์กร และสังคมด้วย ดังจะเห็นว่าเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมที่เกี่ยวข้องกับการทะเลาะวิวาทจนนำไปสู่การฆ่ากัน หรือทำลายกันนั้นล้วนเกิดจากรากเหง้าเหล่านี้ทั้งสิ้น ฉะนั้น กระบวนการแก้ไขปัญหาก็ไม่ได้มองเพียงแค่ปรากฏการณ์ภายนอกเท่านั้น หากต้องมองเข้าไปเพื่อทำการศึกษา และเข้าใจในมิติภายในด้วยจึงทำให้ปัญหาได้รับการแก้ไขอย่างตรงจุดและรอบด้าน

เหตุปัจจัยภายนอกที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งนั้น จากการศึกษาและวิเคราะห์คัมภีร์ในพระพุทธศาสนานั้น พบประเด็นที่น่าสนใจ ดังต่อไปนี้

๒. ข้อเท็จจริง หรือข้อมูลเป็นที่มาของความขัดแย้ง

ข้อเท็จจริงหรือข้อมูลนี้ ถือได้ว่าเป็นตัวแปรสำคัญที่จะก่อให้เกิดความขัดแย้ง ซึ่งเหตุปัจจัยหลักๆ ที่ข้อมูลหรือข้อเท็จจริงนำมาซึ่งความขัดแย้งก็เพราะว่า การวิเคราะห์ การตีความ การแปรผลข้อมูล และการสื่อสารที่ผิดแผกแตกต่างออกไปจากข้อเท็จจริงที่คงอยู่หรือในทิศทางตรงกันข้าม เราอาจจะเข้าใจ ซึ่งความเข้าใจอาจจะเกิดจากการตีความ วิเคราะห์ หรือได้รับความบอกเล่าจากบุคคลที่น่าเชื่อถือแต่เมื่อมีบางคนได้นำข้อมูลที่เป็นชั้นปฐมภูมิมาชี้แจงเราอาจจะไม่ยอมรับ และมองว่าข้อมูลดังกล่าวนี้อาจจะไม่ใช่ข้อมูลที่แท้จริงก็ได้

เมื่อนำประเด็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ก่อให้เกิดการหมาดหมาง การทะเลาะ แก่งแย่ง และวิวาทดังกล่าวมาวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งต่างๆ ที่เกิดขึ้นใน “กรณีโกสัมพีศึกษา กรณีการทำสังคายนาครั้งที่ ๑ และครั้งที่ ๒” จะพบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความขัดแย้งด้านข้อมูลดังนี้

(๑) ประเด็นที่เกิดขึ้นในกรณีโกสัมพีศึกษา^{๘๒} พบว่าแรกเริ่มเดิมทีนั้น พระวินัยธรได้บอกพระธรรมกถึกว่า การที่พระธรรมกถึกเหลือน้ำชำระเอาไว้ในกระบวยนั้นไม่จัดว่าเป็นอาบัติ

^{๘๑} ช.ม. (ไทย) ๒๙/๑๕๓/๔๒๐.

^{๘๒} วิ.ม. (ไทย) ๕/๔๖๘-๔๗๓/๓๖๒-๓๖๘. ม.ม. (ไทย) ๑๒/๕๙๓-๕๙๙/๕๓๓-๕๓๖.

เพราะไม่ได้ตั้งใจ ซึ่งพระธรรมกถึกก็คล้อยตามประเด็นดังกล่าว แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไป พระวินัยธร กลับนำเสนอข้อมูลใหม่ว่า สิ่งที่พระธรรมกถึกทำนั้น เป็นการต้องอาบัติต่างๆ ที่ไม่รู้

ตัวแปรสำคัญที่ทำให้เกิดสถานการณ์เช่นนี้ก็เพราะพระวินัยธร และพระธรรมกถึก เข้าถึงข้อมูลที่แตกต่างกัน พระวินัยธรทราบว่าพระพุทธเจ้าได้บัญญัติวินัยข้อดังกล่าว แต่พระธรรมไม่ทราบข้อเท็จจริงดังกล่าว และการที่ทั้งคู่เข้าถึงข้อมูลที่แตกต่างกันนั้น ได้ทำให้ปฐมบทของความขัดแย้งได้เกิดขึ้น นอกจากนั้น ความขัดแย้งได้ปะทุขึ้นมาอีกเมื่อพระวินัยธรได้แปรข้อมูลอันเป็นประเด็นส่วนตัวของทั้งคู่ไปสู่ลูกศิษย์ของท่าน และการแปรข้อมูลดังกล่าวจะไม่เกิดความขัดแย้งเลย หากเต็มไปด้วยข้อมูลที่เต็มไปด้วยข้อเท็จจริง

ประเด็นความขัดแย้งได้ลุกลามขึ้นเมื่อพระธรรมกถึกมองว่า ตนเองไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการนำเสนอข้อมูลดังกล่าว เพราะข้อมูลดังกล่าวได้ทำให้เกิดภาพลบแก่ตนเอง ดังนั้น การนำเสนอข้อมูลของพระธรรมในขั้นนี้ แทนที่จะตอบคำถามให้แก่ข้อมูลที่เกิดขึ้นแก่ลูกศิษย์ตามความเป็นจริงเพียงเท่านั้น แต่สิ่งที่นำเสนอเพิ่มเติมจากข้อมูลดังกล่าวก็คือ “ท่านพูดเท็จ” ประเมินคำพูดในลักษณะนี้พบว่า เต็มไปด้วยอารมณ์และความรู้สึกที่ว่าตัวเอง “ถูกแฉ” หรือ “ถูกหักหลัง” สรุปลักษณะนี้คือ “เมื่อท่านปรับอาบัติทุกกฎผมได้ ทำไมผมจะปรับอาบัติปาจิตตีย์ท่านไม่ได้” ซึ่งวิธีการนี้เป็นการเผชิญหน้าในลักษณะของการหนามยอกเอาหนามบ่ง หรือตาต่อตา ฟันต่อฟัน อุดมภูมิความขัดแย้ง จึงเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

(๒) กรณีการสังคายนาครั้งที่ ๑^{๘๓} นั้น เมื่อวิเคราะห์จากพฤติกรรมของพระปุราณะพบว่า ท่านยัดมันและถือเอาตามที่ตัวเองเคยได้ยินได้ฟังมาว่าควรปฏิบัติตามสิกขาบท ๘ ประการที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ตลอดไปในขณะที่พระมหากัสสปเถระ และคณะได้ชี้ให้เห็นว่า ข้อเท็จจริงหรือข้อมูลดังกล่าวนั้น พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้พระภิกษุปฏิบัติได้เฉพาะในยุคนั้นๆ หากหากแพงเท่านั้น และถึงแม้ว่าพระมหากัสสปเถระจะยกเหตุผล อันใดมาชี้แจงแต่พระปุราณะก็ไม่ยอมปฏิบัติตาม จะขอปฏิบัติตามมติของตนเองเท่านั้น ซึ่งประเด็นความขัดแย้งของพระเถระทั้งสองกลุ่มนี้ จึงเกิดขึ้นจากการยืนยันแหล่งที่มาของข้อมูลที่แตกต่างกัน

(๓) กรณีการทำสังคายนาครั้งที่ ๒^{๘๔} จะเห็นว่า วัตถุประสงค์ ๑๐ ประการที่พระภิกษุเมืองวัชชีได้นำเสนอนั้นสอดคล้องกับสิ่งที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสเองไว้ใน ๕ ประการหลักด้วยกัน ข้อเท็จจริงหรือข้อมูลดังกล่าวนี้เป็นข้อมูลที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงกับหลักการที่ปรากฏในพระไตรปิฎกตามที่พระสงฆ์กระแสนักนำมากล่าว และชี้ให้เห็นถึงความผิดพลาดของกลุ่มพระภิกษุ

^{๘๓} วิ.จ. (ไทย) ๗/๔๓๘/๓๗๗. ม.อ. (ไทย) ๑๔/๔๑-๔๒/๕๐-๕๑. ดูการวิเคราะห์เพิ่มเติมใน พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, “รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี : ศึกษากรณีลุ่มน้ำแม่ตาช้าง จ. เชียงใหม่”, อ้างแล้ว.

^{๘๔} วิ.จ. (ไทย) ๗/๔๕๕/๔๐๙-๔๑๙.

เมืองวชิการที่ฝ่ายพระภิกษุเมืองวชิเข้าถึงข้อมูลที่ผิดพลาดดังกล่าว ได้ทำให้เกิดความขัดแย้งกัน อย่างรุนแรง จนนำไปสู่การสังคายนาครั้งที่ ๓

๓. ผลประโยชน์ หรือความต้องการเป็นที่มาของความขัดแย้ง

ผลประโยชน์ หรือความต้องการนั้น จัดได้ว่าเป็นเหตุปัจจัยที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง ภายนอกที่ชัดเจนประการหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การที่ทรัพยากร หรือสิ่งของมีจำนวนจำกัด แต่ ความต้องการ หรือผู้ที่มีความต้องการนั้นมีจำนวนมากกว่า หากไม่สามารถที่จะจัดการทรัพยากรหรือ สิ่งของอย่างเป็นระบบแล้ว ก็ย่อมเป็นการง่ายที่จะทำให้ความขัดแย้งปะทุขึ้นมาเพื่อแย่งชิงส่วนแบ่ง ดังกล่าวดังจะเห็นได้จากกรณีการแย่งทรัพยากรน้ำของชาวศากยะและโกลิยะ^{๘๕} ก็เนื่องมาจากการที่ ทั้งสองกลุ่มต้องการน้ำเพื่อใช้ในการกสิกรรม แต่ปัญหาก็คือ น้ำนั้นมีปริมาณที่สามารถจะรองรับพื้นที่ นำของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น การเจรจาจึงเกิดขึ้น แต่สุดท้ายกระบวนการเจรจาก็ล้มเหลวเพราะ กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งต้องการเป็นเจ้าของทรัพยากรน้ำแต่เพียงฝ่ายเดียวเท่านั้น ด้วยเหตุนี้กระแสของความ ขัดแย้งที่นำไปสู่ความรุนแรงจึงเกิดขึ้น

กรณีสงครามการแย่งชิงหมู่บ้านกาสิระหว่างพระเจ้าปเสนทิโกศลกับพระเจ้าอชาต ศัตร์^{๘๖} ก็เช่นเดียวกัน เป็นการตอกย้ำว่า ทั้งคู่ต่างก็ต้องการหมู่บ้านดังกล่าวเพื่อใช้เป็นเขตเศรษฐกิจ และเป็นรัฐกันชน ซึ่งสอดคล้องกับกรณีสงครามระหว่างพระเจ้าอชาตศัตร์กับเจ้าลัจฉิมิวัตฤประสงค์ เพื่อแย่งชิงคันธชาติซึ่งมีคุณค่าอย่างมหาศาลในผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นตามมา ผลประโยชน์และ ความต้องการในสองกรณีหลังนี้จัดได้ว่าเป็น “ตัวแปร” สำคัญที่ทำให้ทั้งสองแคว้นต้องทำสงคราม ระหว่างกันเพื่อแย่งชิงทรัพยากรดังกล่าว โดยมิได้คำนึงว่าผลจากสงครามดังกล่าวจะนำมาซึ่งการ สูญเสียชีวิตและทรัพย์สินมากมายสักปานใดก็ตาม

๔. ความสัมพันธ์เป็นที่มาของความขัดแย้ง

ปรากฏการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในกลุ่มของพระวินัยธรรกับพระธรรมกติกะกลุ่มของ พระกัสสปเถระกับพระปุราณะกติกะกลุ่มพระยสกาภิณฑบุตรกับพระภิกษุเมืองวชิก็ตีมาจากเหตุปัจจัย ภายนอกอีกประการหนึ่งก็คือ “ความสัมพันธ์” พบว่า เพราะความสัมพันธ์ที่ไม่ดีไซ่หรือไม่จึงทำให้ พระวินัยธรรดำหนิพระธรรมลับหลังว่าเป็นอาบัติทั้งที่ไม่รู้ เพราะความรู้สึที่ไม่ดีที่ไม่รับคัดเลือกเป็นผู้ ร่วมคณะสังคายนาพระธรรมวินัยครั้งที่ ๑ ไซ่หรือไม่ที่ทำให้พระปุราณะต้องออกมาเผชิญหน้า และ ทำลายความน่าเชื่อถือพระมหากัสสปเถระ และคณะ โดยการไม่ยอมรับนับบางประเด็นที่เกิดจากการ สังคายนาครั้งที่ ๑ และเพราะความสัมพันธ์ที่เสื่อมทรามไซ่หรือไม่ที่ทำให้พระภิกษุเมืองวชิพากันลง อุกเขปนียกรรมพระยสกาภิณฑบุตรจนทำให้ท่านหันกลับไปวิเคราะห้ทำที่ และพฤติกรรมดังกล่าว และนำไปสู่การสังคายนาในที่สุด

^{๘๕} ที.สี. (ไทย) ๙/๒๖๓/๙๒.

^{๘๖} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๑๒๕/๑๔๖-๑๔๘.

จากนัยดังกล่าว จะเห็นว่า “ประเด็นที่ว่าด้วยความสัมพันธ์” นั้น ถือได้ว่าเป็นตัวแปรสำคัญประการหนึ่งในการทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างบุคคล หรือกลุ่มบุคคล เพราะหากมนุษย์มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในระดับหนึ่งแล้ว โอกาสพบปะพูดคุยเพื่อหาทางออกเชิงสมานฉันท์เป็นไปได้อย่างรวดเร็ว และมีทางออกร่วมกันได้ง่ายมากยิ่งขึ้น แต่หากเกิดกรณีของการไม่ชอบ หรือมีอคติ (Bias) ต่อกันในระดับใดระดับหนึ่งแล้ว ย่อมเป็นเรื่องยากที่จะหันหน้าเข้าไปพบปะหรือพูดคุยกัน ด้วยเหตุนี้เอง ประเด็นเรื่อง “สาราณียธรรม” จึงเกิดขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาเรื่องความสัมพันธ์อีกด้านหนึ่งด้วย

๕. ชาติพันธุ์เป็นที่มาของความขัดแย้ง

“ชาติพันธุ์” เป็นที่มาของความขัดแย้งอย่างไรผู้เขียนมองว่า “การที่มนุษย์ไปตัดสินใครคนใดคนหนึ่งที่ไม่ใช่พวก “ของเรา” ว่าเป็น “ชาวเขา” หรือเรียกคนอื่นๆ ที่ไม่ใช่พวกของเราว่า เป็น “คนชายขอบ” แล้วตีค่า หรือประเมินคุณค่า “ชาวเขา” ด้อยกว่าตัวเอง แล้วพยายามที่จะลดทอนศักดิ์ศรี และความเป็นมนุษย์ของเขาที่ด้อยอยู่แล้วให้ด้อยลงไปเรื่อยๆ เหล่านี้คือที่มาของความขัดแย้ง

เหตุผลสำคัญที่มนุษย์กลุ่มนี้พยายามทำก็คือ การสร้างความเป็น “มนุษย์ศิวิไลซ์แบบจอมปลอม” ให้แก่ตนเอง แต่ไปทับถม เหยียดหยาม และดูหมิ่นดูแคลนมนุษย์คนอื่นๆ ซึ่งบ่อยครั้งที่การ “กดทับ” ในลักษณะนี้สะท้อนออกมาในรูปแบบของความรุนแรงที่ฝ่ายถูกกระทำได้แสดงออกมาผ่าน “กระบวนการก่อการร้าย” (Terrorism) ทั้งในระดับชาติ และระดับสากลการแสดงออกในลักษณะนี้ได้รับการตั้งข้อสังเกตว่าผู้กระทำการเป็นคน “ไร้มนุษยธรรม” “ไม่มีศาสนา” “เป็นซาตานที่ดำรงอยู่ในคราบของความเป็นนักบุญ” ดังเช่น กรณีปัญหา ทางภาคใต้ การระเบิดตึกเวิร์ลเทรด หรือการจับนักเรียนเป็นตัวประกันและฆ่าอย่างทารุณในเชสเนีย สิ่งที่คุณคนทั่วไปมักจะสนใจ และให้ความสำคัญก็คือ “ปรากฏการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นแล้ว ได้แก่ศพของเด็กนักเรียน หรือตึกถล่ม” แต่สิ่งที่คนหลงลืมและมองข้ามก็คือ “ที่มาของปัญหาซึ่งได้แก่การฆ่าและสังหารชาวปาเลสไตน์ และชาวอิรัก ” เราไม่ค่อยได้คำนึงว่า “สิ่งที่เขาถูกกระทำในฐานะเป็นมนุษย์ต่างชาติพันธุ์” ในอดีตที่ผ่านมาเป็นอย่างไรแต่เรามักจะคิดถึงสิ่งที่เราถูกกระทำจากเขาอยู่ตลอดเวลาที่เกิดปัญหาขึ้น ฉะนั้นผู้เขียนจึงไม่รู้สึกละอายใจเมื่อเกิดสถานการณ์ความรุนแรงต่างๆ เกิดขึ้นทั่วโลก และเหตุผลของ “ความไม่แปลกใจ” อีกประการหนึ่งก็คือ กรณีเจ้าตากยะกับเจ้าโกลิยะ และกรณีพระเจ้าวิชูทัตพะยะ ทำสงครามฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ของเจ้าตากยะ

ประวัติศาสตร์ และความเป็นมาของ “ตากยะวงศ์” นั้น ถือได้ว่าเป็น “อาวุธ” ขึ้นสำคัญในการทำลายล้าง “เผ่าพันธุ์ตัวเอง” ในเวลาต่อมา เพราะการมองว่าวงศ์ของตนเองนั้นประกอบไปด้วยชาติพันธุ์ที่มี “สายพันธุ์เดียว” เท่านั้น โดยไม่เจือปนกับสายพันธุ์อื่น จึงเกิดความหยิ่ง ทะนงตน และอวดดี ความอวดดี ถือตัว หรือเหยอหยิ่งดังกล่าวจะไม่เกิดผลเสียตามมาแต่ประการใดเลย หาก

ไม่ใช่ความเป็นสายพันธุ์ที่ตัวเองคิดว่าดีกว่า บริสุทธ์กว่าคนอื่นนั้นไปดูถูกเหยียดหยาม ดูหมิ่นคนอื่น ๆ ในสังคม พฤติกรรมดังกล่าวนี้ ชาวโกเลียเคยเตือนสติ และตั้งคำถามต่อความเป็นสายพันธุ์ที่ว่า “เจ้า ศากยะต่างจากสุนัขตรงไหนที่มีเพศสัมพันธ์กับพี่น้องของตัวเอง” แทนที่เจ้าศากยะจะตระหนักถึงคำ เตือนดังกล่าว แต่กลับย้อนถามว่า “เผ่าพันธุ์ของมนุษย์ชี้เรื่อนจะมีกำลังอะไร” จนทำให้เกิดเหตุการณ์ คราวนั้นได้ลุกลามจาก “สงครามน้ำ” กลายเป็นสงครามการปกป้องศักดิ์ศรีระหว่างเผ่าพันธุ์ในบัดดล แต่พระพุทธเจ้าก็ทำให้สงครามดังกล่าวยุติลงไปได้

แม้ว่าสงครามดังกล่าวจะยุติ แต่ “ความอวดดี” “ถือตัว” ก็นำ “สงคราม” มาสู่เจ้า ศากยะอีกครั้งหนึ่ง ในกรณีสงครามฆ่าล้างเผ่าพันธุ์เจ้าศากยะ^{๘๗} เพราะนอกจากการที่จะดูหมิ่น พระเจ้าปเสนทิโกศล ซึ่งมีสถานะเป็นกษัตริย์เช่นเดียวกัน โดยการมอบลูกของนางทาสีไปเป็นนมเหสี แล้ว ยังดูหมิ่นเหยียดหยามพระเจ้าวิฑูทกะซึ่งเป็นลูกของนางทาสีโดยการใช้นํ้ามล้างตั้งที่พระองค์ ประทับนั่ง และไม่ยอมให้ลูกของตัวเองไหว้พระเจ้าวิฑูทกะซึ่งมีอายุมากกว่าด้วยการพาหนีไปอยู่นอก เมืองเหตุปัจจัยดังกล่าวนี้ได้ว่าเป็น “หัวเชื้อ” ขึ้นดีทำให้พระเจ้าวิฑูทกะตัดสินใจทำสงคราม “ฆ่า ล้างเผ่าพันธุ์เจ้าศากยะ” ซึ่งเป็นการฆ่าที่ไม่เว้นแม้กระทั่งเด็กที่ยังไม่หย่าจากนมมารดา แม้เหตุการณ์ การครั้งนี้พระพุทธเจ้าจะเข้ามาเป็นผู้ไกล่เกลี่ยคนกลางก็ตาม แต่เนื่องจาก “ฐานแห่งการเกลียดชัง” รุนแรงและสะสมมาตั้งแต่เยาว์วัย ประเด็นคำถามที่เกิดขึ้นก็คือว่า “สงครามฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ของพระ เจ้าวิฑูทกะ สงครามโคโซโว สงครามฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ชาวยิวของฮิตเลอร์สงครามก่อการร้ายข้าม ชาติต่างกันตรงไหน”

๖. ความขัดแย้งเป็นสิ่งจำเป็น หรือเป็นธรรมชาติของมนุษย์หรือไม่

“กฎไตรลักษณ์” เป็นชุดแนวคิดที่สามารถอธิบายกฎการเปลี่ยนแปลงในเชิง กายภาพ หรือรูปธรรมได้ครอบคลุมที่สุดในขณะเดียวกัน กฎนี้ไม่ได้รับการออกแบบเพื่ออธิบายความ เปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพ หรือรูปธรรมแต่เพียงประการเดียว แต่ครอบคลุมความเปลี่ยนแปลงเชิงจิต ภาพ หรือนามธรรมด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งนามธรรมที่ว่าด้วย “สภาวะของความขัดแย้ง” กฎนี้ อธิบายให้เห็นว่า ความเป็นจริงแล้วสรรพสิ่งในโลกนี้ล้วนตกอยู่ภายใต้การควบคุมของ “ความไม่ เทียง” (อนิจจัง) “การคงอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้” (ทุกขัง) และ “เราไม่สามารถที่จะบังคับสิ่งใดสิ่ง หนึ่งให้เป็นไปตามความต้องการ หรืออำนาจของเราได้” (อนัตตา)

แม้ว่านักคิดบางท่านย้าว่า “ความขัดแย้งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง” ถึงกระนั้น ความเปลี่ยนแปลงก่อให้เกิดความขัดแย้งได้เช่นเดียวกัน เพราะความคิด หรือการกระทำของมนุษย์ เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง เพราะว่าสรรพสิ่ง หรือสภาวะต่างๆ (ยกเว้นพระนิพพาน) นั้นคงอยู่ใน สภาพเดิมไม่ได้ (ทุกขัง) ด้วยเหตุนี้ เราจึงไม่สามารถบังคับให้บุคคล หรือสิ่งใดก็ตามเป็นไปตามความ พิจารณาของเรา ฉะนั้น ความขัดแย้งจึงเกิดขึ้น ซึ่งเป็นการเกิดขึ้นบนฐานที่เรามี ความคาดหวังว่า

^{๘๗} ชุ.สุ.(ไทย) ๒๕/๔๗/๔๑., ชุ.สุ.(ไทย) ๒๕/๑๐๔/๕๒๖., ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๙๑/๕๑.

เขาต้องคิด พูด หรือกระทำเหมือนกับเรา หรือคาดหวังว่าสิ่งต่างๆ ต้องไปเป็นตามความต้องการของเรา การเข้าใจความจริงดังกล่าว ทำให้ง่ายต่อการอธิบายว่า “ความขัดแย้งเป็นธรรมชาติ” ของมนุษย์หรือไม่” และเพื่อตอบคำถามดังกล่าวนี้ สิ่งที่จะต้องตั้งคำถามต่อไปก็คือว่า มนุษย์ในบริบทนี้หมายถึงใครคำว่า “มนุษย์” หมายถึง “มนุษย์ในฐานะที่เป็นปุถุชน” หรือว่า “มนุษย์ในฐานะที่เป็นพระอรหันต์” ด้วย

กล่าวถึง “มนุษย์” ในความหมายของ “ปุถุชน” เมื่อวิเคราะห์ภายใต้กรอบของ “กฎไตรลักษณ์” ก็ย่อมง่ายที่ตอบปัญหาดังกล่าว เพราะมนุษย์ปุถุชนนั้นยังมีสภาพจิตที่ถูกปกคลุมได้ด้วยกิเลสในลักษณะต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นความโลภ ความโกรธ ความหลง หรือความไม่รู้ ความอยาก และความยึดมั่นถือมั่น เป็นต้น ฉะนั้น เมื่อมนุษย์ “ปุถุชน” เคลื่อนไหวร่างกายไปพร้อมกับสภาพจิตที่หวั่นไหวด้วยแรงผลักดันของ “อกุศล”^{๘๘} หรือ “กุศล” ย่อมเป็นธรรมดาที่จะต้องเผชิญกับความขัดแย้งในมิติต่างๆที่เกิดจากการคิด การพูด หรือกระทำที่แตกต่างกันดังจะเห็นได้จากปรากฏการณ์ความขัดแย้งตามทีสถานการณ์ความขัดแย้งที่ปรากฏในพระไตรปิฎกหลายแห่ง เช่น ความขัดแย้งกันเกี่ยวกับการแย่งที่อยู่อาศัยของพระภิกษุหรือความขัดแย้งกันของสาวกนิครนถ์ นาฏบุตรซึ่งความขัดแย้งเหล่านี้เริ่มต้นจากการมีความเห็นในทิศทางที่แตกต่างกันจนสถานการณ์ลุกลามไปสู่ความรุนแรง

จะเห็นว่า เมื่อมองในมิติของโลกียะวิสัย “ความขัดแย้งเป็นเรื่องธรรมดา และฝังรากลึกในสังคัม” ซึ่งมนุษย์มีสมรรถภาพที่จะหลีกเลี่ยงข้อเท็จจริงดังกล่าวได้จะเห็นว่า ธรรมชาติของความขัดแย้งในลักษณะนี้ มีอยู่ และดำรงอยู่ในภายในของมนุษย์เองรวมไปถึงการที่มนุษย์ปฏิสัมพันธ์กับบุคคล หรือกลุ่มบุคคล ไม่ว่าจะเป็นเรื่องครอบครัว การทำงาน เศรษฐกิจ การเมือง และสังคัม ซึ่งการเข้าไปเกี่ยวข้องกับลักษณะดังกล่าว ในฐานะที่มนุษย์เป็นสัตว์สังคัม (Social Animal) ย่อมเป็นเรื่องยากที่จะหลีกเลี่ยงความขัดแย้งได้ ฉะนั้น ความขัดแย้งเป็นธรรมดาสามัญของสิ่งต่างๆ ที่อาศัยอยู่ในโลกไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งที่ซ่อนตัวอยู่ในธรรมชาติ หรือการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่เป็นปุถุชน

๗. พระอรหันต์ขัดแย้งกันได้หรือไม่

คำถามมีว่า “พระอรหันต์ยังมีธรรมชาติแห่งความขัดแย้งอยู่ในหรือไม่” การตอบคำถามนี้จำเป็นต้องแยกคำว่า “ความจริงในเชิงปรมาตม” (ปรมาตมสัจจะ) กับ “ความจริงในเชิงสมมติ” (สมมติสัจจะ) ออกจากกัน เหตุผลสำคัญที่ต้องแยกเพราะสภาวะธรรมของความเป็น พระอรหันต์กับบัญญัติเป็นคนละประเด็น คำว่า “อรหันต์” หมายถึง “ผู้ไกลจากกิเลส” กล่าวคือ สภาวะจิตที่ไร้ภาวะความขัดแย้งเพราะนิพพานเป็นการดับกิเลสจึงทำให้เกิดภาวะที่ไม่มีความขัดแย้ง ฉะนั้น คำว่า “ไม่มีความขัดแย้ง” มีนัยบ่งถึงภาวะจิตที่สมบูรณ์โดยปราศจากการกระทำอันก่อให้เกิด “อกุศล” หรือ “อกุศล” การแสดงออกทางกาย วาจา ใจของพระอรหันต์จึงยืนอยู่บนฐานของคำว่า “กิริยา” หรือ “การกระทำ” ล้วนๆ

^{๘๘} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๑๓๓/๘๔-๘๕. ดูเปรียบเทียบกับ ขุ.ม. (ไทย) ๒๙/๑๕๖/๔๓๔.

กล่าวโดยสภาวะธรรม พระอรหันต์จึงไม่มีความขัดแย้ง หรือไร้ภาวะความขัดแย้ง ไม่มีใคร หรือสิ่งใดเป็นแรงผลักดันให้เกิดความขัดแย้งได้ดังพุทธพจน์ที่ว่า “อัครินิเวสสนะ ภิกษุผู้มีจิตหลุดพ้นแล้วอย่างนี้ ย่อมไม่ทะเลาะวิวาท พุ่มเถียงกับใครๆ โวหารใดที่ชาวโลกนิยมพูดกันก็ไม่ยึดมั่นกล่าวไปตามโวหารนั้น”^{๘๙} และ “มุนีผู้มีปัญญาเครื่องพิจารณานั้นรู้จักสมณพราหมณ์ ผู้เป็นเจ้าของลัทธิเหล่านี้ว่าเป็นผู้เข้าไปอาศัยพิธีและรู้จักเป็นที่อาศัยนักปราชญ์ครั้นรู้จักแล้ว ก็หลุดพ้น ไม่ถึงการวิวาทกัน”^{๙๐} พุทธพจน์บทนี้ย้ำเตือนว่า บุคคลที่เข้าถึงความจริงขั้นสูงสุดในทางพระพุทธศาสนาแล้ว ย่อมไม่มีความขัดแย้งในสภาวะธรรม ไม่มีความสงสัย หรือตั้งข้อสงสัยต่อสภาวะธรรม และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ย่อมเป็นไปได้ที่ผู้บรรลุธรรมจะก่อความบาดหมาง ทะเลาะวิวาทกัน

ประเด็นคำถามที่น่าสนใจก็คือ “พระอรหันต์คิดต่างกันหรือมีมุมมองที่แตกต่างกันได้หรือไม่” จากการศึกษาค้นคว้าทำให้ได้รับคำตอบว่า “คิด หรือมีมุมมองที่แตกต่างกันได้” สิ่งที่ทำให้พบคำตอบในลักษณะนี้ก็เพราะคำว่า “บัญญัติ” หรือ “ความจริงเชิงสมมติ” นั้นเป็นกุญแจสำคัญที่นำเราไปสู่คำตอบดังกล่าว คำว่า “บัญญัติ” หรือ “ความจริงเชิงสมมติ” เป็นสื่อกลางในการที่จะใช้เป็นสะพาน หรือเป็นคู่มือสำหรับเรียนรู้ หรือเข้าใจร่วมกันระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ดังที่พุทธทาสภิกขุใช้คำว่า “ภาษาคน” ฉะนั้น เมื่อวิเคราะห์ในบริบทนี้ทำให้เกิดคำถามว่า “เป็นไปได้หรือไม่ว่าผู้ที่เข้าใจโลกแห่งปรมาตม์ จะสามารถเข้าใจโลกแห่งสมมติได้ทั้งหมด” คำตอบข้อนี้ไปปรากฏอยู่ในคัมภีร์มิลินทปัญหาว่า “การรู้สิ่งทั้งปวงนั้น ไม่ใช่วิสัยของพระอรหันต์ทั่วไปสิ่งที่พระอรหันต์ไม่รู้อีกมี เช่น นามและโคตรแห่งสตรีบุรุษ เป็นต้น พระอรหันต์รู้ได้เฉพาะวิมุติก็มีพระอรหันต์ชั้นอภิญา ๖ ก็รู้เฉพาะในวิสัยของตนพระสัพพัญญูเท่านั้นจึงจะรู้หมด”^{๙๑}

วิเคราะห์จากคำพูดของพระนาคเสนพบว่าพระพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นสัพพัญญูบุคคลเท่านั้นที่ทรงทราบ และเข้าใจโลกแห่งปรมาตม์และโลกแห่งสมมติได้อย่างตลอดสาย ส่วนสาวกท่านอื่นๆ ที่บรรลุพระอรหันต์มิได้หมายความว่าสามารถรู้ทั้งสองโลกความจริงข้อนี้ทำให้พบคำตอบว่า “พระอรหันต์ไม่สามารถรับรู้เรื่องราวต่างในโลกนี้ได้ทั้งหมด” หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ “พระอรหันต์มีข้อจำกัดในการรับรู้” ฉะนั้น “พระอรหันต์ก็ย่อมคิด หรือมีมุมมองที่แตกต่างกันได้” หลักฐานชั้นสำคัญที่สามารถยืนยันความจริงข้อนี้ก็คือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในคราวทำสังคายนาครั้งที่ ๑

^{๘๙} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๒๗๕/๒๔๓.

^{๙๐} ขุ.ม. (ไทย) ๒๙/๑๑๒/๓๓๕.

^{๙๑} “อวิสัย มหาราช เอกจจสสอรโธ สพฺพ ขานิตฺตํ น หิตสสพลอติสพฺพ ขานิตฺตํ อนญญาตํ มหาราช อรโธ อติปิรฺสานํ นามปิโคตตมปิ, มคฺโคปิตสส มติยา อนญญาโต วิมุติเยว มหาราช เอกจฺจ อรฺหา ขานญฺยฉนฺทญฺญ อรฺหา สกวิสยํ ขานญฺย, สพฺพญฺญมฺหาราช ตถาคโรวสพฺพ ขานํติ”. มิลินท. ๓/๒๗๗-๒๗๙.

จากการศึกษาพบว่า ก่อนที่พระพุทธเจ้าปรินิพพานได้ตรัสกับพระอานนท์ว่า “อานนท์ เมื่อเราล่วงไป สงฆ์หวังอยู่ก็พึงถอนสิกขาบทเล็กน้อยได้” พระดำรัสในประเด็นนี้ได้กลายเป็นปัญหาในที่ประชุมสงฆ์ ๕๐๐ รูปว่า “สิกขาบทข้อไหนที่จัดว่าเป็นสิกขาบทเล็กน้อย” การยกประเด็นเรื่อง “สิกขาบทเล็กน้อย” ขึ้นมานำเสนอเพื่อหาข้อยุตินั้น ทำให้พระอรหันต์ได้พากันวิเคราะห์ ตีความ และตั้งข้อสังเกตออกเป็นหลายนัยด้วยกัน^{๙๒} ซึ่งการตีความดังกล่าวนี้ สามารถแยกสรุปออกเป็น ๕ กลุ่มด้วยกันกล่าวคือ^{๙๓}

- (๑) ยกเว้นปาราชิก ๔ สิกขาบท ที่เหลือจัดเป็นสิกขาบทเล็กน้อย
- (๒) ยกเว้นปาราชิก ๔ สิกขาบท สังฆาทิเสส ๑๓ สิกขาบท ที่เหลือจัดเป็นสิกขาบทเล็กน้อย
- (๓) ยกเว้นปาราชิก ๔ สิกขาบท สังฆาทิเสส ๑๓ สิกขาบท อนियต ๒ ที่เหลือจัดเป็นสิกขาบทเล็กน้อย
- (๔) ยกเว้นปาราชิก ๔ สิกขาบท สังฆาทิเสส ๑๓ สิกขาบท อนियต ๒ นิสสัคคียปาจิตติย ๓๐ สิกขาบท ปาจิตติย ๙๒ สิกขาบท ที่เหลือจัดว่าเป็นสิกขาบทเล็กน้อย
- (๕) ยกเว้นปาราชิก ๔ สิกขาบท สังฆาทิเสส ๑๓ สิกขาบท อนियต ๒ นิสสัคคียปาจิตติย ๓๐ สิกขาบท ปาจิตติย ๙๒ สิกขาบทปาฏิเทสนียะ ๔ สิกขาบทที่เหลือจัดว่าเป็นสิกขาบทเล็กน้อย

กรณีศึกษาที่ว่าด้วยความคิดเห็น หรือการตีความที่แตกต่างกันในประเด็นที่ว่าด้วย “สิกขาบทเล็กน้อย” นี้เป็นหลักฐานสำคัญที่ทำให้ผู้เขียนมองว่าในแง่บัญญัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบัญญัติดังกล่าว จัดได้ว่าเป็น “พุทธบัญญัติ” แต่เมื่อพระองค์ไม่ได้ตรัสชี้แจงให้ทราบว่ำนัยของคำว่า “เล็กน้อย” คืออะไรนั้นกลายเป็นประเด็นที่ทำให้พระอานนท์ถูกพระสงฆ์จำนวน ๔๙๙ รูปปรับอาบัติท่านในฐานะที่ไม่ถามให้ชัดเจนว่า “อะไรคืออาบัติเล็กน้อย” การปรับอาบัติพระอรหันต์ในท่ามกลางสงฆ์นั้น ผู้เขียนมองว่าเป็นประเด็นใหญ่ ฉะนั้น ข้อขัดแย้งเกี่ยวกับการตีความที่แตกต่างกันดังกล่าว ต้องเป็นประเด็นที่มีความสำคัญต่อการสังคายนาครั้งที่ ๑ เป็นอย่างมากเช่นเดียวกัน

กล่าวโดยสรุปแล้ว ความขัดแย้งที่เกี่ยวกับความคิดเห็น จัดได้ว่าเป็น “ธรรมดา” หรือ “ธรรมชาติ” ของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์ในระดับที่เป็นปุถุชนหรือพระอรหันต์ก็ตาม สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่ามีข้อจำกัดในการรับรู้เรื่องราวต่างๆ ในโลกนี้แตกต่างกัน ดังที่พระธรรมปิฎกได้ย้ำ

^{๙๒} พระอรรถกถาจารย์ ขยายประเด็นนี้ว่า “พระสังคาหเถระทั้งหลายกล่าวแล้วโดยปริยาย” ซึ่งหมายถึงการวิเคราะห์ ให้คำจำกัดความ และตีความแตกต่างกันออกไปหลายประเด็น.

^{๙๓} วิ.จ. (ไทย) ๗/๔๔๑/๓๘๒.

ในประเด็นนี้ว่า “ความขัดแย้งนั้น ในแง่หนึ่งก็เป็นเรื่องธรรมดา คือ มันเป็นธรรมชาติของสิ่งทั้งหลายที่แต่ละอย่างมีความเป็นไปของมัน เมื่อต่างอย่างต่างส่วนเป็นคนละทาง ก็ย่อมขัดแย้ง”^{๙๔}

ดังที่ได้กล่าวในเบื้องต้นแล้วว่า “ความขัดแย้งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง” การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เป็นการเปลี่ยนทั้งในเชิงกายภาพ และจิตภาพ หรือเชิงมหัพภาค และจุลภาค พระพุทธศาสนายอมรับว่า มนุษย์ปุถุชน (มนุษย์สมนุสฺโส) มีความขัดแย้ง และความแปลกแยกในตัวเองอันเกิดจากแรงผลักดันของความโลภ ความโกรธ และความหลงอย่างไรก็ตามผลของความแปลกแยก หรือความขัดแย้งภายในลักษณะดังกล่าวได้ทำให้เกิดแง่มุมที่สำคัญหลายประการด้วยกัน

๘. ความขัดแย้งเป็นที่มาของการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ในเชิงปัจเจก

ความขัดแย้ง หรือความแปลกแยกในตัวเองกลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้ “เจ้าชายสิทธัตถะ” ได้พัฒนาจิตของตัวเองเพื่อเลื่อนสถานะจากความเป็นมนุษย์ไปสู่ “ความเป็นพระพุทธเจ้า” ที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะสาเหตุสำคัญดำเนินมาจากความขัดแย้งภายในเกี่ยวกับการเกิดแก่ เจ็บ ตาย และการตอบคำถามของตัวเองว่า “อะไรคือความสุขที่แท้จริง” “มนุษย์ไม่เกิด แก่ เจ็บ และตายได้หรือไม่” การตั้งคำถามในลักษณะนี้ก็เพราะเกิดความขัดแย้งเกี่ยวกับทวิลักษณ์ของสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ตรงของพระองค์

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนนประการหนึ่งก็คือ คำกล่าวของพระยสสะที่ว่า “ที่นี่วุ่นวายหนอ ที่นี่ขัดข้องหนอ” ก็เกิดขึ้นมาจากความขัดแย้งภายในที่สั่นหวังกับความสุขในเชิง “วัตถุนิยม” และ “สภาวะไร้ความขัดแย้ง” ได้เกิดขึ้นพร้อมๆ กับคำตรัสของพระพุทธเจ้าที่ว่า “ที่นี่ไม่วุ่นวายหนอ ที่นี่ไม่ขัดข้องหนอ” และเพราะความขัดแย้งภายในดังกล่าว จึงทำให้พระเจ้ามหานามะต้องเสด็จเข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้าเพื่อให้พระองค์ช่วยหาทางออก^{๙๕}

ฉะนั้น เมื่อถามว่า “ความขัดแย้งมีความสำคัญต่อมนุษย์ในเชิงปัจเจกได้อย่างไร” นั้น คำตอบก็คือ “ความขัดแย้ง” เป็นสื่อหรือเป็นสะพานที่ทรงคุณค่าในการทำให้มนุษย์ได้ทอดเดินไปสู่ “ภาวะไร้ความขัดแย้ง” อันเป็นทางเดินทางที่เข้าใจความจริงว่าเส้นทางเดิมสามารถเติมเต็มความสุขให้แก่มนุษย์ได้ในระดับหนึ่ง แต่เส้นทางดังกล่าวก็เป็นพื้นทางที่ดีที่ทำให้มนุษย์ได้พยายามที่จะรู้จักกับทางเลือกใหม่ อันเป็นทางเลือกที่ปราศจากความขัดแย้ง หรือไร้ความขัดแย้งอย่างแท้จริง

อย่างไรก็ตาม เมื่อมองในมิติของโลกแบบสามัญชน หรือแบบฆราวาสวิสัย “ความขัดแย้ง” มีส่วนสำคัญในการผลักดันให้มนุษย์ต้องพัฒนาตัวเองอยู่ตลอดเวลาพบว่า มนุษย์มีความ

^{๙๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **สลายความขัดแย้ง**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสื่อเกษตร, ๒๕๕๖), หน้า ๒.

^{๙๕} พระเจ้ามหานามะเกิดความสงสัยว่า “เพราะเหตุไรพระองค์ปฏิบัติตามธรรมของพระพุทธเจ้าแล้วแต่เราจะ โทสะ และโมหะยังคงมีอยู่ พระพุทธเจ้าได้ชี้ให้เห็นว่า ที่เป็นเช่นนั้นเพราะว่าการอยู่ครองเรือนนั้น เป็นที่มาของการคลุกคลีด้วยกิเลส” ดูเพิ่มเติมใน ม.ม. (ไทย) ๑๒/๑๗๕-๑๗๙/๑๗๗-๑๘๕.

แปลกแยกในตัวเอง หรือขัดแย้งในตัวเองเกี่ยวกับการสนองความต้องการของมนุษย์เอง ไม่ว่าจะเป็
ความต้องการความสำเร็จในชีวิต ความต้องการการนับหน้าถือตาความต้องการด้านความรัก และ
ความต้องการด้านความปลอดภัยความขัดแย้งในตัวเองดังกล่าวก็กลายเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้
มนุษย์สร้างแรงจูงใจใฝ่สำเร็จ (ฮัมมฉันทะ) เพื่อแสวงหาสิ่งต่างๆ มาสนองความต้องการของมนุษย์เอง

๙. ความขัดแย้งเป็นที่มาของการเมืองการปกครอง

เมื่อมองความขัดแย้งในมิติของ “รัฐศาสตร์” พบว่า ความขัดแย้งได้กลายเป็น
พื้นฐานสำคัญของระบบการเมืองการปกครองสิ่งที่สามารถยืนยันข้อสมมติฐานดังกล่าวก็คือหลักการ
สำคัญตามที่ปรากฏในอัครคัมภีร์ที่ชี้ให้เห็นว่าการถือกำเนิดของระบบกษัตริย์เพราะว่าประชาชน
ทั่วไปมีความขัดแย้งเกี่ยวกับการแย่งชิงข้าวสาลี ปัญหาที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยจนนำไปสู่ข้อตกลง
ร่วมกันว่า “เราควรแบ่งปันข้าวสาลีและปักปันเขตแดนกัน”^{๙๖} การหาข้อตกลงร่วมกันในรูปแบบ “ทวิ
ภาคี” กลายเป็นข้อตกลงที่มีวาระซ่อนเร้น (Hidden Agenda) เพราะไม่ได้มีผลในทางปฏิบัติแต่
ประการใด ด้วยเหตุนี้ สถานการณ์การแย่งชิงที่ผลทางการเกษตรคือข้าวสาลีดำเนินไปอย่างลับๆ
เนื่องจากประชาชนบางคนไม่พอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ จึงเก็บรักษาสิ่งที่ตัวเองมีอยู่แล้วไปแย่งชิง
ทรัพยากรของคนอื่นๆ “สัตว์ผู้มิมีนิสัยโลภรักษาส่วนของตนไว้ ถือเอาส่วนอื่นที่เขาไม่ได้ให้มาบริโภค”
^{๙๗} จะเห็นว่า เมื่อแต่ละฝ่ายไม่เคารพในกฎกติกาจึงทำให้ความขัดแย้งดังกล่าวได้ขยายตัวไปสู่การ
ตำหนิกันและกันว่า “คุณทำกรรมชั่ว ที่รักษาส่วนของตนไว้แล้ว ถือเอาส่วนอื่นที่เขาไม่ได้ให้มาบริโภค
คุณอย่าทำอย่างนี้อีก” ก่อนที่จะ “ใช้ฝ่ามือบ้าง ก้อนดินบ้าง ท่อนไม้บ้าง ทำร้ายกันและกัน”

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่าเมื่อประชาชนประสบความล้มเหลวในการหาทางออกร่วมกัน
แบบ “ทวิภาคี” ด้วยเหตุนี้ จึงหาทางออกร่วมกันแบบ “พหุภาคี” โดยการนำเสนอประเด็นปัญหา
ว่า “ท่านผู้เจริญบาปธรรมปรากฏในหมู่สัตว์แล้ว คือ การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้จักปรากฏ
การตำหนิที่เตียนกันปรากฏ การพูดเท็จปรากฏ และการถืออาวุธเพื่อทำร้ายกันก็ปรากฏ ฉะนั้น พวก
เราควรสมมติ (แต่งตั้ง) สัตว์ผู้หนึ่งซึ่งจะว่ากล่าวผู้ที่ควรว่ากล่าวติเตียนผู้ที่ควรติเตียนขับไล่ผู้ที่ควรขับ
ไล่โดยชอบ”

ฉะนั้นบทสรุปที่ได้จากการประชุมดังกล่าวจึงเป็นที่มาของคำว่า “มหาสมมติ”
“กษัตริย์” และ “ราชา” ซึ่งทั้งสามคำนั้นมีความหมายที่มุ่งเน้นไปที่การทำหน้าที่ในการแบ่งปัน
ทรัพยากรธรรม และวินัยคดียุติธรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นซึ่งผลจากการทำหน้าที่ดังกล่าว “กษัตริย์” จะได้รับ
ข้าวสาลีเป็นการตอบแทนเพื่อจะได้มีหน้าที่บริหารและจัดการความขัดแย้งได้อย่างเต็มที่

^{๙๖} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๒๙/๙๖.

^{๙๗} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๒๙/๙๖.

ด้วยเหตุดังกล่าวจึงเกิดระบบการปกครองแบบ “กษัตริย์” ขึ้นมาเพื่อบริหารจัดการความขัดแย้งเกี่ยวกับการแบ่งปันพืชผลทางการ “เกษตร” ให้เกิดความเท่าเทียมกัน^{๙๘} “กษัตริย์” ในบริบทนี้ก็คือ “เกษตร” ที่ทำหน้าที่ในการแบ่งปันพืชผลทางการเกษตรคือข้าวสาลี และแบ่งปันเขตแดน เพื่อให้ความพอใจสูงสุดแก่คู่กรณีเพราะฉะนั้น กษัตริย์จึงได้ชื่อว่า “ราชา” ด้วย^{๙๙}

กล่าวโดยสรุปกษัตริย์ หรือพระราชาก็เป็น “บุคคลพิเศษ” ที่ได้รับการสมมติให้ทำหน้าที่ในการปกครอง และบริหารกิจการต่างๆ ภายในชุมชน ก่อนที่พัฒนาเป็นรัฐ และประเทศต่อไป ประเด็นที่น่าสนใจก็คือ สถานะของความเป็นพระมหากษัตริย์นั้น พัฒนาการขึ้นมาจาก “สมมติบุคคล” ไปสู่ “สมมติเทพ” ในลำดับต่อมา

อย่างไรก็ตาม ความขัดแย้งดังกล่าวนี้ได้ก่อให้เกิดระบบการเมืองการปกครองขึ้น ไม่ว่าจะเป็นระบบสมบูรณาญาสิทธิราช หรือการปกครองในระบบประชาธิปไตยก็ตามดังที่ได้กล่าวแล้ว มีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การเป็นสื่อกลางในการจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน และสังคมโดยประชาชน และเพื่อประชาชน

๑๐. ความขัดแย้งเป็นที่มาของการบัญญัติพระวินัย

“พระวินัย” จัดได้ว่าเป็นบาทฐาน หรือข้อปฏิบัติสำหรับพุทธบริษัททั้ง ๔ แต่การเรียกชื่อนั้นอาจจะแตกต่างกัน กล่าวคือ พระภิกษุ และภิกษุณีใช้คำว่า “วินัย” แต่สามเณร สามเณรี อุบาสก และอุบาสิกานั้น ใช้คำว่า “ศีล” แต่เมื่อก้าวโดยสาร์ตละแล้ว ไม่ว่าจะวินัยหรือศีลนั้นก็จัดได้ว่าเป็นคำที่มีเป้าหมายในเชิงสาร์ตละเดียวกันอยู่แล้ว ก็คือเป็น “ธรรมนุญ” หรือเป็นเครื่องมือสำคัญในพัฒนาคุณภาพชีวิต และสังคม

อย่างไรก็ตาม การบัญญัติวินัยนั้นก็ได้เกิดจากพุทธประสงค์ ซึ่งเป็นการบัญญัติพระวินัยเชิงดี แต่การบัญญัติพระวินัยนั้นดำรงอยู่บนฐานของแนวคิดเชิงราบโดยมีสาวกของพระองค์เป็น “ศูนย์กลางของการบัญญัติ” ดังที่พระองค์ได้ทรงย้ำว่าพระองค์จะไม่บัญญัติพระวินัยจนกว่าจะเกิดปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นในหมู่สงฆ์^{๑๐๐}

ข้อสังเกตที่น่าสนใจประการหนึ่งก็คือ พระพุทธองค์ได้ตระหนักถึงแง่มุมที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของความขัดแย้งที่เกิดจากสาวกของกลุ่มนิครนถ์ทะเลาะ แ่งแย่ง และวิวาทกัน จน

^{๙๘} บาลีท่านให้คำนิยาม “กษัตริย์” ว่า “ผู้เป็นใหญ่ในนา” (เขตตาน์ อธิปติ) ซึ่งหมายถึงผู้มีอำนาจหน้าที่ในการแบ่งปันข้าวสาลี และเขตแดน.

^{๙๙} บาลีท่านให้คำนิยาม “ราชา” ว่า “ผู้ที่ยังบุคคลเหล่านี้ให้อินดีโดยธรรม” (ธมเมณ ปเรณเขตติ) หมายถึงผู้ที่ทำหน้าที่ในการสร้างความพอใจให้แก่ประชาชนโดยธรรม ซึ่งราชาตามนัยนี้สอดคล้องกับพระดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันว่า “เราจะปกครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแก่มหาชนชาวสยาม”

^{๑๐๐} วิ.ม. (ไทย) ๑/๒๑/๑๓.

นำไปสู่ความแตกแยก ขาดความสมานฉันท์ซึ่งส่งผลเสียต่อองค์กรของสาวกนิครนถ์ ทำให้มวลสาวกของพระองค์ได้นำประเด็นดังกล่าวเข้าไปปรึกษากับพระพุทธเจ้าเพื่อให้พระองค์ได้ทรงบัญญัติวินัยให้เป็นหมวดหมู่ และจัดระเบียบองค์กรสงฆ์ ซึ่งประเด็นที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความขัดแย้งของสาวกนิครนถ์และความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในหมู่สาวกของพระองค์เองทำให้พระองค์ได้อาศัยช่องทางดังกล่าวเป็นพื้นฐานของการบัญญัติวินัย

กรณีศึกษาที่เกี่ยวกับประเด็นนี้มีปรากฏอยู่ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาหลายแห่งด้วยกันเช่น ทรงบัญญัติอาบัติปาราชิกข้อที่ ๒ ในฐานะที่พระธนิยะได้นำไม้ของหลวงไปสร้างกุฏิจนทำให้พระเจ้าพิมพิสาร และชาวบ้านตำหนิ^{๑๐๑} และทรงบัญญัติอาบัติสังฆาติเสสข้อที่ ๑๐ ในฐานะที่พระเวททัตได้ทำให้สงฆ์แตกกัน^{๑๐๒} และทรงบัญญัติอาบัติทุกกฏ ในฐานะพระภิกษุได้พากันแย่งที่พักอาศัยโดยมิได้สนใจพระสารีบุตรผู้มียพรชามากกว่าว่าจะมีที่พักอาศัยหรือไม่^{๑๐๓}

การบัญญัติพระวินัย หรือการตรากฎหมายมีนัยที่สอดคล้องกันประการหนึ่งก็คือมีเป้าหมายเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคม ไม่ว่าจะเป็นสังคมสงฆ์ หรือสังคมคฤหัสถ์ก็ตามถึงกระนั้น บางครั้งการตรากฎหมายก็กลายเป็นเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดความขัดแย้งจนนำไปสู่ความรุนแรงได้เช่นเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นกรณีของจัดสรรที่ดิน ทำกิจการออกกฎหมายเกี่ยวกับป่าเสื่อมโทรม กฎหมายป่าสงวน หรือกฎหมายที่ว่าด้วยป่าชุมชน หรือกฎหมายที่เกี่ยวกับการเล่น หวยเถื่อน เป็นต้น

ประเด็นที่น่าศึกษาเพิ่มเติมก็คือ การบัญญัติพระวินัยของพระพุทธเจ้าได้ทำให้เกิดเหตุปัจจัยในเชิงลบเช่นนั้นหรือไม่จากการศึกษาพบว่า การบัญญัติวินัยของพระพุทธเจ้านั้นมีความ “ยืดหยุ่น” (Flexibility) สูงมากสิ่งที่สามารถยืนยันข้อมูลสมมติฐานดังกล่าวก็คือ เมื่อพระองค์ได้ทรงบัญญัติพระวินัยข้อใดที่เรียกว่า “ปฐมบัญญัติ” ขึ้นมาใช้แล้ว หากกฎเกณฑ์ดังกล่าว “ไม่ครอบคลุม” หรือ “มีช่องโหว่” อันจะส่งผลกระทบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแล้ว และเพื่อให้ การปฏิบัติ หรือวิถีชีวิตของสมณะเอื้อต่อการปฏิบัติธรรม หรือพัฒนาสังคมแล้ว พระองค์ก็จะบัญญัติเพิ่มเติมดังที่เรียกว่า “อนุบัญญัติ” ลักษณะของการบัญญัติมุ่งเน้นไปที่พฤติกรรมของภิกษุรูปใดรูปหนึ่งส่งผลกระทบต่อคาวภพอื่นๆ ในสังคม อันเป็นการบัญญัติที่เกิดจากการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Analysis) อย่างรอบด้านแล้วจึงบัญญัติ

^{๑๐๑} วิ.ม. (ไทย) ๑/๘๗/๗๖.

^{๑๐๒} วิ.ม (ไทย) ๑/๔๐๙/๔๔๑.

^{๑๐๓} วิ.จ. (ไทย) ๗/๓๑๐/๑๒๑-๑๒๔.

๑๑. ความขัดแย้งเป็นที่มาของการสังคายนาธรรมวินัย

ผู้เขียนมองว่า “ความขัดแย้งเป็นที่มาของการสังคายนา” และนับได้ว่าเป็นคำที่มีอิทธิพลสำคัญอย่างยิ่งต่อการ “สังคายนา” ก่อนที่จะตอบว่า เพราะเหตุไรจึงมีข้อสมมติฐานเช่นนั้น ผู้เขียนมีคำถาม ๒ ประเด็นใหญ่ๆ ต่อการสังคายนาพระธรรมวินัยครั้งที่ ๑ ว่า

(๑) เพราะเหตุไร จึงต้องมีการประชุมสงฆ์เพื่อร้อยกรอง และจัดระเบียบหมวดหมู่ พระพุทธพจน์ ที่ได้รับทราบในที่ประชุมที่ว่าตกลงกันอย่างนี้ แล้วก็มีการท่องจำ นำสืบต่อๆ มา ในชั้นเดิม อันเป็นการร้อยกรองหรือรวบรวมพุทธพจน์อันเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหมดที่ได้ประกาศเผยแผ่ตั้งแต่ครั้งแรกเมื่อวันเพ็ญเดือนอาสาฬหะ (เพ็ญเดือน ๘) จนถึงวันเสด็จดับขันธปรินิพพาน ตลอดระยะเวลา ๔๕ ปี ซึ่งกระจัดกระจายกันอยู่ นำมาจัดระเบียบให้อยู่ในหมวดหมู่เดียวกัน เป็นระบบอันหนึ่งอันเดียวกัน

(๒) เพราะเหตุไรพระมหากัสสปะ เมื่อฟังถ้อยคำของพระสุภัททะที่กล่าวจ้วงจาบพระพุทธเจ้า^{๑๐๔} ต่อหน้าพระภิกษุสงฆ์จำนวนมาก จึงได้ปรารภกับพระภิกษุสงฆ์ว่า “พวกเราจะต้องสังคายนาพระธรรมวินัยกันก่อน ก่อนที่อธรรมจะรุ่งเรือง ธรรมจะเสื่อมถอย สิ่งที่มีไว้ในวินัยจะรุ่งเรือง วินัยจะเสื่อมถอยก่อนที่พวกอธรรมวาทิบุคคลจะมีกำลัง ธรรมวาทิบุคคลจะเสื่อมกำลัง อวินัยวาทิบุคคลจะมีกำลัง วินัยวาทิบุคคลจะเสื่อมกำลัง”^{๑๐๕} และเพื่อให้เกิดความสมเหตุสมผลในการทำสังคายนามากยิ่งขึ้น ท่านจึงได้นำถ้อยคำของพระสุภัททะมาเสนอต่อที่ประชุมอีกครั้ง และได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมเป็นเอกฉันท์ในการทำสังคายนาและผลในทางปฏิบัติก็เกิดขึ้นเมื่อนับวันนั้นเป็นต้นมา ๓ เดือน ก็ได้เริ่มทำสังคายนาขึ้น ณ ถ้ำสัตตบรรณคูหา ภูเขาเวภารบรรพต ใกล้กรุงราชคฤห์”^{๑๐๖}

คำตอบก็คือ “เหตุผล ๒ ประการ” ข้างต้นเป็นเหตุผลสำคัญว่า “ความขัดแย้งมีความจำเป็น และสำคัญต่อการสังคายนาเพียงใด” เพราะไม่เช่นนั้นแล้ว ทำไมจึงมีความจำเป็นต้องมีการสังคายนาพระธรรมวินัยเมื่อวิเคราะห์จากประสบการณ์จริง และเป็นเหตุผลเชิงประจักษ์ได้ปรากฏอย่างชัดเจนว่าพระจุนทะได้เข้าไปหาพระอานนท์เพื่อปรับทุกข์เพื่อนำความดังกล่าวไปทูลกับพระพุทธเจ้าว่า สาเหตุสำคัญที่สาวกของนิครนถ์นาฏบุตรบาดหมางกัน ทะเลาะกัน วิวาทกันจนนำไปสู่การทำร้ายร่างกายกันนั้น เกิดมาจากเหตุอะไรเพราะพระอานนท์ได้ตระหนักความจริงดังกล่าว

^{๑๐๔} “ท่านทั้งหลายอย่าเศร้าโศกร้องไห้ไปเลย การที่พระพุทธองค์เสด็จปรินิพพานได้นั้นเป็นการดีแล้ว เพราะพวกเราจะได้พ้นจากพระมหาสมณะรูปนั้น จะได้อะไรได้ตามใจชอบ ไม่มีใครมาคอยขู่ข่มนี้ผิด นี้ถูก นี้ควรไม่ควร อีกต่อไป” วิ.จ. (ไทย) ๗/๔๓๗/๓๗๖, วิ.ม. (ไทย) ๕/๓๐๓/๓๗๖.

^{๑๐๕} อ่างแล้ว, หน้าเดียวกัน.

^{๑๐๖} วิ.จ. (ไทย) ๗/๔๓๘/๓๗๗.

มิใช่หรือจึงได้พาพระจันทะไปเฝ้าพระพุทธเจ้า^{๑๐๗} นอกจากนั้นพระมหากัสสปะได้คำนึงถึงร่องรอยของรอยปริบงอย่างที่สุดขึ้นมาจากการสื่อสารของสุภัททะมิใช่หรือจึงกล่าวว่า “อวินยวาที่บุคคลจะมีกำลัง วินยวาที่บุคคลจะเสื่อมกำลัง” นั่นก็เพราะความมีวิสัยทัศน์ของท่านที่มองว่า “นี่คือร่องรอยความขัดแย้งเล็กน้อยที่ซ่อนตัวอยู่ในความขัดแย้งใหญ่” และหากไม่รีบดำเนินการเพื่อทำอะไรบางอย่างแล้ว ภาพที่เคยปรากฏในหมู่สาวกของนิครนทร์ก็จะกลับมาเยือนสาวกสมณโคดมอีกครั้งคราวด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้เขียนจึงมีมอง “ความขัดแย้งเป็นที่มาของการทำสังคายนา”

๑๒. ความขัดแย้งเป็นที่มาของการจัดระเบียบสังคม

แนวคิดที่ว่าด้วย “ความไร้ระเบียบ” (Disorder) หรือ “ภาวะยุ่งเหยิง” (Chaos) นั้น เป็นแนวคิดที่ชี้ให้เห็นถึงการที่สังคม หรือโลกมนุษย์เต็มไปด้วยความขัดแย้ง ความรุนแรง และความไร้ศีลธรรมของมวลมนุษยชนนำไปสู่สงครามกลางเมือง สงครามระหว่างรัฐต่อรัฐ หรือสงครามประเทศต่อประเทศเพื่อแย่งชิงทรัพยากรทางธรรมชาติ แย่งชิงดินแดน หรือทำลายเผ่าพันธุ์มนุษย์ก็ตามซึ่งความยุ่งเหยิงดังกล่าวนั่นเองจึงเป็นที่มาของคำว่า “จัดระเบียบโลก”^{๑๐๘} (Order World) หรือหากจะกล่าวในวงแคบก็คือ แนวคิดดังกล่าวเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้เกิดคำว่า “การจัดระเบียบสังคม” (Order Social) นัยของ “การจัดระเบียบสังคม” มิได้ปรากฏมีเฉพาะในยุคปัจจุบันเท่านั้น เพราะเมื่อวิเคราะห์แนวคิดดังกล่าวก็ปรากฏมีในพระไตรปิฎกเช่นเดียวกัน ปัญหาคือ ในพระไตรปิฎกได้นำเสนอประเด็นความขัดแย้งอันเป็นที่มาของการจัดระเบียบสังคมอย่างไร

“จักกวัตติสูตร” ได้ชี้ให้เห็นสภาพสังคมที่เต็มไปด้วยความยุ่งเหยิง ความไร้ระเบียบของประชาชน เพราะเกิดความขัดแย้งระหว่างพระราชากับประชาชนในประเด็นเกี่ยวกับมาตรฐานในการพระราชทานทรัพย์แก่คนขโมยสิ่งของของบุคคลอื่น “ถ้าเราจักให้ทรัพย์แก่คนที่ถือเอาสิ่งของของคนผู้อื่นไม่ได้ให้โดยอาการขโมยอทินนาทาน (การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้) จักแพร่หลายด้วยอาการอย่างนี้ ทางที่ดี เราควรให้คนตัวบุรุษน้อยอย่างแข็งขัน แล้วตัดต้นคอ ตัดศีรษะของบุรุษนั้นเสีย”^{๑๐๙} สาเหตุสำคัญที่ทำให้พระองค์ดำริเช่นนี้ก็เพราะว่า ทุกคราวที่จับโจรได้พระองค์จะพระราชทานทรัพย์แก่โจรเหล่านั้นผลที่ตามก็คือพฤติกรรมเลียนแบบ เพราะประชาชนมองว่าพฤติกรรมดังกล่าวทำให้พระราชาทรงสนพระทัย และใส่ใจต่อความเป็นอยู่ของพวกเขา

เมื่อพระราชามีทรงพระราชทรัพย์ และประหารชีวิตทุกคนที่มีพฤติกรรมในการเป็นขโมย ประชาชนเกิดความขัดสน ไม่มีทรัพย์จึงมีการฆ่ากันเพื่อแย่งชิงทรัพย์ ทำให้ “อทินนาทานแพร่หลาย...ศีลตราแพร่หลาย...ปาณาติบาตแพร่หลาย...มุสาวาทแพร่หลาย...ปิสุณวาจาแพร่หลาย...

^{๑๐๗} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๔๑-๔๒/๕๐-๕๑.

^{๑๐๘} ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, ความไร้ระเบียบของโลก : ทางเลือกในทศวรรษ ๑๙๙๐, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ข่าวสารสันติภาพ, ๒๕๓๖), หน้า ๕๓.

^{๑๐๙} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๙๒/๖๙.

กาเมสุมิจฉาจารแพร่หลาย...อภิขณาและพยาบาทแพร่หลาย...”^{๑๑๐} ผลที่ตามมาก็คือ “ไม่เกื้อกูลมารดา บิดา สมณพราหมณ์ และไม่อ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ก็แพร่หลาย”^{๑๑๑} มากยิ่งขึ้น

จากสภาพการณ์ดังกล่าว จึงทำให้ความโกลาหลจึงเกิดขึ้น เพราะ “มนุษย์เหล่านั้นไม่ว่าจะเป็นมารดากับบุตร บิดากับบุตรพี่ชายกับน้องสาว เป็นต้น ก็จักเกิดความอาฆาต ความพยาบาท ความคิดร้าย ความคิดจะฆ่ากันอย่างแรงกล้า”^{๑๑๒} มนุษย์บางกลุ่มได้ตระหนักรู้ในเบื้องต้นเกี่ยวกับ “ภาวะไร้ระเบียบของสังคมที่เกิดขึ้นในสังคม” ว่า “พวกเราอย่าฆ่าใครๆ และใครๆ ก็อย่าฆ่าเรา”^{๑๑๓} ด้วยเหตุนี้จุดเริ่มต้นของกระบวนการของ “การจัดระเบียบสังคม” จึงเกิดขึ้นบนฐานของความขัดแย้ง มนุษย์กลุ่มดังกล่าวจึงได้ปลีกตัวออกจากสังคมดังกล่าวเพื่อสานเสวนา (Citizen’s Dialogue) ระหว่างกลุ่มของประชาชนด้วยกันการปรึกษาหารือกันในเบื้องต้นนั้น ได้มีการปรารภปัญหาที่เกิดขึ้นว่า “พวกเราสูญเสียสัญญาติมากขนาดนี้ เพราะยึดถืออภิปรัชญาเป็นเหตุทางที่ดีพวกเราควรทำกุศลอย่างไรดีทางที่ดีพวกเราควรงดเว้นจากปาณาติบาต (การฆ่าสัตว์) ควรสมาทานประพฤติกุศลธรรมนี้”^{๑๑๔}

หลังจากได้ข้อสรุปแล้วจึงพากันประพฤติ และปฏิบัติตนอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม โดยงดเว้นจากการฆ่าสัตว์การลักทรัพย์การประพฤติผิดในกามการพูดเท็จ เป็นต้น และช่วยกันดูแลเอาใจใส่ต่อมารดาบิดา สมณพราหมณ์ มีความอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่เป็นต้นพระพุทธเจ้าได้ชี้ให้เห็นว่า “การจัดระเบียบสังคม” โดยการประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในกุศลธรรมทำให้มนุษย์เจริญด้วยอายุ วรรณะ และสังคมก็จะอุดมไปด้วยสันติสุขอย่างแท้จริง^{๑๑๕}

กล่าวโดยสรุป ความมีระเบียบของสังคมจะมีขึ้นไม่ได้หากมนุษย์ไม่มีส่วนสำคัญในการแก้ไข หรือจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนต่างๆ ซึ่งการจัดการความขัดแย้งตามพระสูตรนี้เป็นจัดการความขัดแย้งโดยเริ่มจากมนุษย์แต่ละคนเป็นที่ตั้ง หลังจากนั้นจึงขยายวงของการจัดการความขัดแย้งไปสู่ครอบครัวชุมชน และสังคมต่อไป

โยนิโสมนสิการ (การใช้ความคิดถูกวิธี คือ การกระทำในใจโดยแยกคายมองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณาสืบค้นถึงต้นเค้าสาเหตุผลจนตลอดสายแยกแยะออกพิเคราะห์ดูด้วยปัญญาที่คิดเป็นระเบียบและโดยอุบายวิธีให้เห็นสิ่งนั้นๆ หรือปัญหานั้นๆ ตามสภาวะและตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย - reasoned attention: systematic attention; analytical thinking;

^{๑๑๐} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๙๖/๗๑.

^{๑๑๑} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๐๒/๗๓.

^{๑๑๒} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^{๑๑๓} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๐๔/๗๕.

^{๑๑๔} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๐๕/๗๕.

^{๑๑๕} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๐๕/๗๖.

critical reflection; thinking in terms of specific conditionality; thinking by way of causal relations or by way of problem-solving) และเป็น ฝ่ายปัญญา (a factor belonging to the category of insight or wisdom) “ภิกษุทั้งหลาย”^{๑๑๖} เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิต ฉันท ไต ความถึงพร้อมด้วยโยนิโสมนสิการก็เป็นต้วน่า เป็นบุพนิมิต แห่งการเกิดขึ้นของอารยอัษฎางคิกมรรค แก่ภิกษุฉันทนั้น” “เราไม่เล็งเห็นองค์ประกอบภายในอื่นแม้สักอย่างเดียวที่มีประโยชน์มากสำหรับภิกษุผู้เป็นเสขะ เหมือนโยนิโสมนสิการภิกษุผู้มีโยนิโสมนสิการ ย่อมกำจัดอกุศลได้และย่อมยังกุศลให้เกิดขึ้น” เราไม่เล็งเห็นธรรมอื่น แม้สักข้อหนึ่งซึ่งเป็นเหตุให้สัมมาทิฐิที่ยังไม่เกิดก็เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้ว ก็เจริญยิ่งขึ้นเหมือนโยนิโสมนสิการเลย^{๑๑๗} “เราไม่เล็งเห็นธรรมอื่น แม้สักข้อหนึ่งซึ่งจะเป็นเหตุให้ความสงสัยที่ยังไม่เกิด ก็ไม่เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้วก็ถูกขจัดเสียได้ เหมือนโยนิโสมนสิการเลย” “โยนิโสมนสิการย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่, เพื่อความดำรงมั่นไม่เสื่อมสูญไม่อันตรธานแห่งสัทธรรม” ฯลฯธรรมข้ออื่นที่ได้รับยกย่องคล้ายกับโยนิโสมนสิการนี้ ในบางแง่ ได้แก่ อปัมมาหะ (ความไม่ประมาท - earnestness; diligence), วิริยารัมภะ (การปรารถนาความเพียร, ทำความเพียรมุ่งมั่น - instigation of energy; energetic effort), อปัจฉนตา (ความมักน้อย, ไม่เห็นแก่ได้ - fewness of wishes; paucity of selfish desire), สันตुภฺฐิ (ความสันโดษ - contentment), สัมปชฺฌญะ (ความรู้ตัวสำนึกตระหนักชัดด้วยปัญญา - awareness; full comprehension); กุสลธัมมานุโยค (การหมั่นประกอบกุศลธรรม - pursuit of virtue); ฉันทสัมปทา (ความถึงพร้อมแห่งฉันทะ - possession of will), อตตสัมปทา^{๑๑๘} (ความถึงพร้อมแห่งตนคือมีจิตใจซึ่งพัฒนาเต็มที่แล้ว - self-possession; self-realization), ทิฏฐิสัมปทา (ความถึงพร้อมแห่งทิฐิ - possession of right view), และ อปัมมาทสัมปทา (ความถึงพร้อมแห่งอปัมมาหะ - possession of earnestness)

๑๓. โยนิโสมนสิการกับการควบคุมฝูงชน

การศึกษาหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมฝูงชน ผู้วิจัยเลือกศึกษาหัวข้อธรรมที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการควบคุมฝูงชนได้ โดยเลือกศึกษาหลัก โยนิโสมนสิการ วิธีคิด ๑๐ ประการ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่เปรียบเสมือนเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งในการดำเนินการควบคุมฝูงชนตามแนวพุทธสันติวิธี กล่าวคือเป็นหลักธรรมปฏิบัติสำหรับนำมาใช้เป็นกรอบความคิดสำหรับพิจารณาเพื่อให้การกระทำการควบคุมฝูงชน ดำเนินอยู่ในความถูกต้องเรียบร้อยดีงาม

ในคัมภีร์พระไตรปิฎก มีคำที่ให้ความหมายเดียวกับโยนิโสมนสิการปรากฏอยู่มากมาย เช่น พิจารณาโดยแยบคาย มนสิการโดยแยบคาย มนสิการ อุบายวิธี ใส่ใจใคร่ครวญ ไตร่ตรอง คำนึงถึง เป็นต้น และจากกลุ่มคำที่มีความหมายเดียวกับโยนิโสมนสิการเหล่านี้ จะเห็นถึง

^{๑๑๖} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๑๓๖-๑๓๗/๓๔.

^{๑๑๗} อจ.เอก. (ไทย) ๒๐/๖๘/๑๕.

^{๑๑๘} ขุ.อิติ. (ไทย) ๒๕/๑๙๔/๒๓๖.

ระดับของการนำโยนิโสมนสิการไปใช้ในความหมายต่างๆ ตามวัตถุประสงค์และสถานการณ์ได้ดังต่อไปนี้

๑. หมายถึง การพิจารณาอย่างถูกต้อง เหมาะสม ก่อนบริโภคอาหาร เช่น พระพุทธองค์ได้เทศนาแก่พระอริยสาวก ให้พิจารณาโดยแยบคายในการฉันอาหารไม่ใช่เพื่อเล่น ไม่ใช่เพื่อมัวเมา ไม่ใช่เพื่อตกแต่ง แต่เพียงเพื่อความดำรงอยู่ของร่างกายเท่านั้น^{๑๑๙}

๒. หมายถึง การมนสิการ การไตร่ตรอง การคิด ให้รอบคอบ ก่อนกล่าววาจา เช่น ที่พระพุทธองค์ทรงย้ำให้มนสิการก่อนที่จะตอบ^{๑๒๐} หรือ ให้ไตร่ตรองให้รอบคอบก่อนกล่าวติเตียนหรือกล่าวสรรเสริญผู้อื่น^{๑๒๑}

๓. หมายถึง การไตร่ตรอง การคำนึงถึงในการเล่าเรียน เนื้อความแห่งธรรมอย่างถูกวิธี ถูกทาง ดังเช่นพุทธพจน์แสดงว่า “ภิกษุทั้งหลาย กุลบุตรบางพวกในธรรมวินัยนี้ย่อมเล่าเรียนธรรม คือ สุตตะ เคยยะ เวยยาकरणะ คาถา อุทาน อิติวุตตกะ ชาตกะ อัပ္ภุตธรรม และเวทัลลสะ พวกเขาล่าเรียนธรรมนั้นแล้ว ย่อมไตร่ตรองเนื้อความแห่งธรรมเหล่านั้นด้วยปัญญา”^{๑๒๒}

๔. หมายถึง การคำนึงถึงอย่างเข้าใจ ถูกทาง เพื่อการดำเนินชีวิตที่เป็นสุข เช่น ไม่ควรคำนึงถึงสิ่งที่ล่วงไปแล้ว ไม่ควรหวังในสิ่งที่ยังมาไม่ถึง สิ่งที่ล่วงไปแล้วให้ละ สิ่งที่ยังมาไม่ถึงก็เป็นสิ่งที่มาไม่ถึงไม่ต้องนำมาคิดคำนึง^{๑๒๓} หรือในขณะที่ใกล้จะตายให้คิดคำนึงแต่ในแง่มุมที่ดี ในกุศลที่ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังพุทธพจน์ที่ว่า “โภคะทรัพย์ทั้งหลายเราได้บริโภคแล้ว คนที่ควรเลี้ยงเราได้เลี้ยงแล้ว อันตรายทั้งหลายเราได้ข้ามพ้นแล้ว ทักษิณามีผลสูงขึ้นไปเราได้ให้แล้ว และพิธีกรรม ๕ อย่างเราได้ทำแล้ว”^{๑๒๔} ดังนั้นจึงถือว่าเป็นผู้มีโยนิโสมนสิการ

๕. หมายถึง การพิจารณาอย่างสำรวม โดยการสำรวมในอินทรีย์ทั้ง ๕^{๑๒๕}

๖. หมายถึง ความตั้งใจ มุ่งมั่น เพียรปฏิบัติเพื่อการบรรลุธรรม^{๑๒๖}

๗. หมายถึง การพิจารณาสาเหตุตามเหตุปัจจัย เป็นเหตุให้เกิดปัญญา^{๑๒๗}

๘. หมายถึง การใช้ความคิดอย่างถูกวิธี การใส่ใจ ใคร่ครวญ การพิจารณาโดยอุบายวิธีที่แยบคาย เช่น พิจารณาว่าไม่เที่ยงในสิ่งที่ไม่เที่ยง พิจารณาว่าเป็นทุกข์ในสิ่งที่เป็นทุกข์^{๑๒๘}

^{๑๑๙} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๒๔/๒๗.

^{๑๒๐} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๓๕๗/๓๕๔.

^{๑๒๑} อัง.ทุก. (ไทย) ๒๐/๑๓๕/๑๑๗.

^{๑๒๒} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๒๓๘/๒๕๔.

^{๑๒๓} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒๗๒/๓๑๙.

^{๑๒๔} อัง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๖๑/๑๐๔.

^{๑๒๕} ม. ม. (ไทย) ๑๒/๒๓/๒๒.

^{๑๒๖} วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๕/๔๔.

^{๑๒๗} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๕๗/๓๑.

๙. หมายถึง พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายหรือใส่ใจลมหายใจเข้าออก ด้วยความเพียร สัมผัสัญญะและสติ^{๑๒๙} เป็นต้น

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) กล่าวว่าโดยรูปศัพท์ โยนิโสมนสิการ ประกอบด้วย โยนิโส กับ มนสิการ โยนิโส มาจาก โยนิ ซึ่งแปลว่า เหตุ ต้นเค้า แหล่งเกิด ปัญญา อุบาย วิธี ทาง ส่วนมนสิการ แปลว่า การทำในใจ การคิด คำนึง นึกถึง ใส่ใจ พิจารณา เมื่อรวมเข้าเป็นโยนิโสมนสิการ ท่านแปลสัพๆ กันมาว่า การทำในใจโดยแยบคาย การทำในใจโดยแยบคายนี้มีความหมายแค่นั้นเพียงใด คัมภีร์ชั้นอรรถกถาและฎีกาซึ่งได้ไขความไว้ โดยวิธีแสดงไวพจน์ให้เห็นความหมายแยกเป็นแง่ๆ ดังต่อไปนี้

๑. อุบายมนสิการ แปลว่า คิดหรือพิจารณาโดยอุบาย คือ คิดอย่างมีวิธี หรือคิดถูกวิธี หมายถึงคิดถูกวิธีที่จะให้เข้าถึงความจริง สอดคล้องเข้าแนวสัจจะ ทำให้หยั่งรู้สภาวะลักษณะ และสามัญลักษณะของสิ่งทั้งหลายได้

๒. ปถมนสิการ แปลว่า คิดเป็นทาง หรือคิดถูกทาง คือ คิดได้ต่อเนื่องเป็นลำดับ จัดลำดับได้ หรือมีลำดับ มีขั้นตอน แล่นไปเป็นแถวเป็นแนว หมายถึง ความคิดเป็นระเบียบตามแนวเหตุผล เป็นต้น ไม่ยุ่งเหยิงสับสน ไม่วกไปวนมาทำให้งง คือ คิดกระโดดไปกระโดดมา

๓. การณมนสิการ แปลว่า คิดตามเหตุ คิดค้นเหตุ คิดตามเหตุผล หรือคิดอย่างมีเหตุผล หมายถึง การคิดสืบค้นตามแนวความสัมพันธ์สืบทอดกันแห่งเหตุปัจจัย พิจารณาสืบสาวหาสาเหตุ ให้เข้าใจถึงต้นเค้า หรือแหล่งที่มาซึ่งส่งผลต่อเนื่องมาตามลำดับ

๔. อุปาทกมนสิการ แปลว่า คิดให้เกิดผล คือ ใช้ความคิดให้เกิดผลที่พึงประสงค์ เล็งถึงการคิดอย่างมีเป้าหมาย หมายถึง การคิดพิจารณาที่ทำให้เกิดกุศลธรรม เช่น ปลุกเร้าให้เกิดความเพียร การรู้จักคิดในทางที่ทำให้หายหวาดกลัว ให้หายโกรธ การพิจารณาที่ทำให้มีสติ หรือทำให้จิตใจเข้มแข็งมั่นคง เป็นต้น^{๑๓๐}

วคิน อินทสระ กล่าวถึงโยนิโสมนสิการว่า คิดเป็น คิดเป็นระบบ คิดเป็นเรื่องเป็นราว เป็น Systematic Thought ความคิดที่เป็นระบบหรือว่า thoughtful พวกที่คิดเป็นระบบ คิดเป็น เข้าใจในความคิด มีวิธีคิด เป็นเรื่องที่ไม่ค่อยได้สอนกับในโรงเรียน คือ วิธีคิดว่าเรื่องนี้ควรจะคิดอย่างไร แล้วมันก็จะได้ผลออกมาดีมาก ถ้ามีวิธีคิด หรือคิดเป็น^{๑๓๑}

^{๑๒๘} ที.ปา.(ไทย)๑๑/๑๔๙/๑๐๙.

^{๑๒๙} ม.อุ. (ไทย) ๑๔/๑๔๘/๑๙๐.

^{๑๓๐} พระธรรมปิฎก, (ป.อ. ปยุตโต), **พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๙, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๖๖๙-๖๗๐.

^{๑๓๑} วคิน อินทสระ, **โยนิโสมนสิการ**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ เรือนธรรม, ๒๕๔๕), หน้า ๑๐.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) กล่าวถึงโยนิโสมนสิการว่า การทำไว้ในใจโดย แยกกาย การพิจารณาโดยแยกกาย นั่นคือ ความเป็นผู้ฉลาดในการคิด คิดอย่างถูกวิธีถูกระบบ พิจารณา ไตร่ตรองสาวไปจนถึงสาเหตุหรือต้นตอของเรื่องที่กำลังคิด คือคิดถึงรากถึงโคนนั่นเอง แล้ว ประมวลความคิดรอบด้าน จนกระทั่งสรุปออกมาได้ว่าสิ่งนั้นควรหรือไม่ควร ดีหรือไม่ดี เป็นวิถีทาง แห่งปัญญา เป็นธรรมสำหรับกลั่นกรองแยกแยะข้อมูลหรือแหล่งข่าว(ปรโตโฆสะ)อีกชั้นหนึ่ง เป็นบ่อ เกิดแห่งสัมมาทิฐิทำให้มีเหตุผลไม่มั่งงาย^{๑๓๒}

ปรีชา นันทาภิวัดน์ กล่าวถึงโยนิโสมนสิการว่า การใช้ความคิดถูกวิธี คือ การ กระทำในใจโดยแยกกาย มองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิด พิจารณาสืบถึงต้นเค้าสาวหาเหตุผลจนตลอด สายแยกแยะออก พิเคราะห์ด้วยปัญญาที่คิดเป็นระเบียบและอุบายวิธีให้เห็นสิ่งนั้นๆ หรือปัญหา นั้นๆ ตามสภาวะและตามความสัมพันธ์แห่งปัจจัยและเป็นฝ่ายปัญญา ธรรมข้ออื่น ที่ได้รับยกย่อง คล้ายโยนิโสมนสิการในบางแง่ ได้แก่ อปัมาทะ ความไม่ประมาท วิริยารัมภะ การปรารถนาความเพียร สันตุฎฐิ ความสันโดษ สัมปชัญญะ ความรู้ตัว สำนึกตระหนักด้วยปัญญา กุสลธัมมานุโยค การหมั่น ประกอบกุศลธรรม สีลสัมปทา ความถึงพร้อมแห่งศีล ฉันทสัมปทา ความพร้อมแห่งฉันทะ, อตต สัมปทา ความถึงพร้อมแห่งตน คือมีจิตใจซึ่งพัฒนาเต็มที่แล้ว ทิฎฐิสัมปทา ความถึงพร้อมแห่งทิฎฐิ และอปัมาทสัมปทา ความถึงพร้อมแห่งอปัมาทธรรม^{๑๓๓}

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) กล่าวว่า โยนิโสมนสิการไม่ใช่ตัวปัญญา แต่เป็นปัจจัย ช่วยให้เกิดปัญญา อาจกล่าวได้ว่า โยนิโสมนสิการทำงานเชื่อมต่อยู่ระหว่างสติกับปัญญา เป็นตัวนำ ทางหรือเดินกระแสน้ำความคิดในลักษณะที่จะทำให้ปัญญาได้ทำงานและทำงานได้ผล พูดอีกอย่างหนึ่ง ว่าเป็นตัวให้วิธีการแก้ปัญญาหรือเป็นอุบายวิธีของการใช้ปัญญาให้ได้ผล^{๑๓๔} โยนิโสมนสิการกินความ กว้างครอบคลุมตั้งแต่การคิดนึกในแนวทางของศีลธรรมซึ่งไม่ต้องใช้ปัญญาลึกซึ้งไปจนถึงการคิด แยกแยะองค์ประกอบและสืบสาวหาเหตุปัจจัยที่ต้องใช้ปัญญาละเอียดประณีต การคิดแบบโยนิโส มนสิการเป็นการคิดแบบวิเคราะห์ประเมินค่าและแก้ปัญหาประกอบกัน ดังนั้นคนปกติทุกคนจึง สามารถใช้โยนิโสมนสิการได้โดยเฉพาะโยนิโสมนสิการแบบง่าย ๆ ที่เพียงแต่คอยซักกระแสน้ำความคิดให้ เข้ามาเดินในแนวทางดีงามที่เรารู้ไว้ก่อนแล้วหรือคุ่นอยู่แล้วเท่านั้นเอง สำหรับโยนิโสมนสิการแบบนี้ ศรัทธาที่เกิดจากปัจจัยฝ่ายปรโตโฆสะ เช่น การศึกษาอบรม วัฒนธรรมประเพณีและกัลยาณมิตร จะมี

^{๑๓๒} พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ป.ธ. ๙ ราชบัณฑิต, **พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด คำวัด**, (กรุงเทพมหานคร : วัดราชโอรสาราม, ๒๕๔๘), หน้า ๑๒๓.

^{๑๓๓} น.อ. (พิเศษ) ปรีชา นันทาภิวัดน์ ร.น., **พจนานุกรมหลักธรรมพระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดวงแก้ว, ๒๕๔๔), หน้า ๑๑๐-๑๑๑.

^{๑๓๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : สยาม, ๒๕๔๒), หน้า ๓๐.

อิทธิพลมาก สามารถทำให้กระแสความคิดเป็นไปตามแนวทางของปรโตโฆสะ หากบุคคลใช้โยนิโสมนสิการบ่อยๆ ปัญญา ก็จะงอกงามยิ่งขึ้น เกิดความมั่นใจและศรัทธา จนนำไปสู่ความรู้แจ้ง อาศัยปัจจัยภายนอกน้อยลง

โยนิโสมนสิการเป็นอาหารหล่อเลี้ยงสติ ช่วยให้สติที่ยังไม่เกิดได้เกิดขึ้น ช่วยให้สติที่เกิดขึ้นแล้วเกิดต่อเนื่องไปอีก คนที่มีความคิดเป็นระเบียบ ความคิดแล่นได้เรื่องได้ราว ย่อมคุมสติไว้ใช้ได้เรื่อยดั่งนั้นในกระบวนการคิดที่มีโยนิโสมนสิการ สติสัมปชัญญะจะเข้ามาร่วมทำงานอยู่ด้วยโดยตลอด

โดยหลักการวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการมี ๒ ประเภทคือ โยนิโสมนสิการที่มุ่งกำจัดอวิชชา ทำให้เกิดความรู้แจ้ง เรียกว่า โยนิโสมนสิการแบบปลุกปัญญา และโยนิโสมนสิการแบบสร้างเสริมคุณภาพจิตหรือแบบบรรเทาต้นเหตุ มุ่งปลุกเร้ากุศลธรรมหรือพลังฝ่ายดีขึ้นมาข่มทับฝ่ายชั่ว อย่างไรก็ตามโยนิโสมนสิการหลายวิธีใช้ประโยชน์ได้พร้อมกันทั้งสองประเภท^{๓๓๕}

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ประมวลวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการเป็น ๑๐ วิธีดังนี้

๑. วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย คือ การพิจารณาเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นให้รู้สถานะที่เป็นจริง ด้วยการค้นหาสาเหตุและปัจจัยต่าง ๆ ที่สัมพันธ์ส่งผลสืบทอดกันทำให้เกิดผลเช่นนั้น วิธีสืบสาวหาสาเหตุอาจทำโดยการหาความสัมพันธ์หรือการตั้งคำถามแล้วหาคำตอบ วิธีคิดนี้จัดเป็นวิธีโยนิโสมนสิการแบบพื้นฐาน

๒. วิธีคิดแบบแยกแยะองค์ประกอบ เป็นการแยกแยะสิ่งทั้งหลายออกเป็นองค์ประกอบย่อยๆ และจัดประเภทหรือจัดหมวดหมู่ขององค์ประกอบย่อยๆ นั้นอย่างชัดเจน วิธีคิดแบบนี้เรียกกันอย่างภาษาสมัยใหม่ว่า วิธีคิดแบบวิเคราะห์

๓. วิธีคิดแบบสามัญลักษณะหรือวิธีคิดแบบรู้เท่าทันธรรมดา คือมองอย่างรู้เท่าทันความเป็นไปของสิ่งทั้งหลายในฐานะที่สิ่งนั้นๆ เกิดจากปัจจัยต่างๆ ประจักษ์ชัดและต้องเป็นไปตามเหตุปัจจัยวิธีคิดแบบสามัญลักษณะแบ่งเป็น ๒ ขั้นตอนคือ

๑. รู้เท่าทันและยอมรับความจริง

๒. แก้ไขด้วยความรู้และแก้ที่ตัวเหตุปัจจัย วิธีคิดนี้ต้องอาศัยความรู้และประสบการณ์อย่างมาก

๔. วิธีคิดแบบอริยสังหรือคิดแบบแก้ปัญหา เป็นวิธีคิดแบบหลักอย่างหนึ่งเพราะสามารถขยายให้ครอบคลุมวิธีคิดแบบอื่นๆ ได้ทั้งหมด วิธีคิดแบบนี้มีลักษณะทั่วไป ๒ ประการคือ

๔.๑ วิธีคิดตามเหตุและผล โดยสืบสาวจากผลไปหาเหตุแล้วแก้ไขที่เหตุจัดเป็น ๒ คู่ คือ

^{๓๓๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๘๒๓.

คู่ที่ ๑ กำหนดตัวปัญหา

กำหนดเหตุของปัญหา

คู่ที่ ๒ กำหนดจุดหมายที่เป็นภาวะสิ้นปัญหา

กำหนดวิธีการเพื่อแก้ไขสาเหตุและเพื่อบรรลุภาวะสิ้นปัญหา

๔.๒ วิธีคิดที่มุ่งตรงต่อสิ่งที่จะต้องทำ ต้องเกี่ยวข้องกับชีวิต

หลักการของวิธีคิดแบบอริยสัจ ประกอบด้วย

ขั้นที่ ๑ ทุข์หรือสภาพปัญหา ขั้นนี้เป็นการทำความเข้าใจและกำหนดขอบเขตปัญหาให้ชัด

ขั้นที่ ๒ สมุทัยหรือสาเหตุของปัญหา ขั้นนี้เป็นการพิจารณาสืบสาวหาสาเหตุและปัจจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งส่งผลให้เป็นปัญหา

ขั้นที่ ๓ นิโรธหรือภาวะปราศจากปัญหาซึ่งเป็นจุดหมายที่ต้องการ ขั้นนี้จะต้องกำหนดว่าจุดหมายที่ต้องการคืออะไร จุดหมายนั้นเป็นไปได้หรือไม่ มีหลักการในการเข้าถึงอย่างไร มีจุดหมายรองที่ลดหลั่นเป็นขั้นตอนในระหว่างได้อย่างไร

ขั้นที่ ๔ มรรคหรือวิธีแก้ไขปัญหา ขั้นนี้เป็นการกำหนดวิธีการแผนการและรายการสิ่งที่จะต้องทำเพื่อกำจัดสาเหตุของปัญหาและเข้าถึงจุดหมายที่ต้องการ

๕. วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์หรือคิดตามหลักการและความมุ่งหมาย เป็นวิธีคิดที่มีความสำคัญมากเมื่อจะปฏิบัติตามหลักการอย่างไรอย่างหนึ่งเพื่อให้ได้ผลตรงตามความมุ่งหมาย วิธีคิดนี้จึงเป็นกระบวนการของเหตุและผลที่สัมพันธ์กันตลอดเวลา

๖. วิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก วิธีคิดแบบนี้พระพุทธเจ้าทรงเน้นมาก^{๑๓๖} เป็นการวิเคราะห์สิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงอีกแบบหนึ่งและเป็นวิธีคิดที่ต่อเนื่องกับการปฏิบัติมาก ลักษณะของวิธีคิดแบบนี้ประกอบด้วย

๖.๑ การมองเห็นและยอมรับความจริงว่าทุกสิ่งมีทั้งด้านดี (เป็นคุณ) และด้านเสีย (เป็นโทษ)

๖.๒ มองเห็นทางออกที่ดีที่สุดเมื่อจะแก้ปัญหาคือรู้ว่าจุดหมายที่จะไปนั้นคืออะไร คืออย่างไร วิธีคิดแบบนี้จะทำให้ปฏิบัติได้ถูกต้องที่สุด มีความไม่ประมาท อาจนำเอาส่วนดีของสิ่งที่ตนละเว้นมาใช้ประโยชน์ได้และสามารถหลีกเลี่ยงหรือมีโอกาสแก้ไขส่วนเสีย ส่วนบกพร่องที่ติดมากับวิธีปฏิบัติที่ตนเลือกได้

๗. วิธีคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม เป็นวิธีคิดแบบสกัดหรือบรรเทาตัณหาไม่ให้กิเลสเข้าครอบงำจิตใจแล้วชักจูงพฤติกรรมต่อไป วิธีคิดแบบนี้ใช้มากในชีวิตประจำวันเพราะเกี่ยวข้องกับการบริโภคใช้สอยปัจจัย ๔ และวัสดุอุปกรณ์อำนวยความสะดวกต่าง ๆ วิธีคิดแบบนี้เป็น

^{๑๓๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๗๖-๗๒๔.

การไตร่ตรองประเมินค่าสิ่งต่างๆ และเลือกปฏิบัติในสิ่งที่เป็นประโยชน์แท้จริงของชีวิต เพื่อประโยชน์สุขทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น ทำให้พ้นจากความเป็นทาสของวัตถุ

มนุษย์มีความต้องการและให้คุณค่ากับสิ่งที่สามารถสนองความต้องการของคุณค่าจำแนกเป็น ๒ ประเภทตามชนิดของความต้องการคือ คุณค่าแท้ หมายถึง คุณค่าหรือประโยชน์ของสิ่งที่สนองความต้องการของชีวิตโดยตรง เป็นคุณค่าที่เกิดจากบทบาทหน้าที่และผลของบทบาทหน้าที่อย่างแท้จริง คุณค่าแท้ต้องใช้ปัญญาเป็นเครื่องตีค่าหรือวัด คุณค่าเทียมหรือคุณค่าพอกเสริม หมายถึงคุณค่าหรือประโยชน์ที่มนุษย์ปรุงแต่ง พอกพูนให้แก่สิ่งนั้น เพื่อปรนเปรอการเสพ เพื่อเสริมราคาหรือขยายความยิ่งใหญ่ของตัวตนที่ยึดถือ คุณค่าเทียมใช้ค้นหาเป็นเครื่องตีค่าหรือวัด ทำให้เกิดความทะยานอยากมากขึ้น แกร่งแรงแกร่งริษยา ปราศจากความสงบสุข บางที่เป็นอันตรายแก่ชีวิต

๘. วิธีคิดแบบปลูกเร้าคุณธรรม เป็นวิธีคิดแบบสกัต์หรือบรรเทาค้นหาและเป็นข้อปฏิบัติระดับต้นๆ สำหรับส่งเสริมความเจริญของกุศลธรรมและสร้างเสริมสัมมาทิฐิที่เป็นโลกียะหลักการทั่วไปของวิธีคิดแบบนี้คือ การนำเอาประสบการณ์มาปรับปรุง ชักนำความคิดให้เดินไปในทางที่ดีงามเป็นประโยชน์ เป็นกุศล ไม่ประมาท ทำให้เกิดเจตคติที่ดีต่อบุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม มีจิตใจสะอาดผ่องแผ้ว

๙. วิธีคิดแบบเป็นอยู่ในปัจจุบัน เป็นการคิดวิเคราะห์เหตุผล เชื่อมโยงสัมพันธ์องค์ประกอบต่างๆ จนเกิดความรู้จักคิดที่จะทำปัจจุบันให้ดีที่สุด ไม่คิดอาลัยอาวรณ์ถึงสิ่งที่ล่วงมาแล้วหรือคิดเลื่อนลอยฟุ้งซ่านกับภาพที่วาดฝัน ปัจจุบันในที่นี้ หมายถึง สิ่งที่เกี่ยวข้องในขณะนั้น ๆ ซึ่งคลุมถึงเรื่องราวทั้งหลายที่เชื่อมโยงต่อกันมาถึงสิ่งที่กำลังรับรู้ กำลังพิจารณา เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการกระทำกิจการหน้าที่ ดังนั้นวิธีคิดแบบเป็นอยู่ในปัจจุบันจึงเป็นวิธีคิดที่จะช่วยให้การปฏิบัติในปัจจุบันถูกต้องได้ผลดียิ่งขึ้นเพราะมีการเตรียมการและวางแผนล่วงหน้า

๑๐. วิธีคิดแบบวิภาษวาท แม้จะไม่ใช่วิธีคิดโดยตรงแต่ก็เป็นวิธีพูดหรือการแสดงหลักการแห่งคำสอน เป็นการสื่อความหมายตามความคิดที่จำแนกแยกแยะประเด็นและแง่มุมต่าง ๆ อย่างครบถ้วนและตรงตามความจริง เช่น ด้านความจริงของสิ่งนั้น ด้านส่วนประกอบ ด้านสืบทอดของเหตุปัจจัย ด้านความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัย ด้านเงื่อนไขของสภาพการณ์ เป็นต้น^{๑๓๗}

๑๔. หลักธรรมเกี่ยวกับการเจรจาไกล่เกลี่ย

พุทธศาสนามองว่าทุกข์เป็นสภาวะพื้นฐานของธรรมชาติครอบคลุมนิสรรพสิ่ง ทั้งสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งรูปธรรมและนามธรรมสภาวะที่เรียกว่าทุกข์ (หรือทุกข์ลักษณะ) นี้ได้แก่ภาวะที่ไม่คงตัวคงอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ เพราะมีความกดดัน บีบคั้นขัดแย้งอยู่ในตัวเองและกับสิ่งรอบตัวอยู่ตลอดเวลาความขัดแย้งกับทุกข์เป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ได้ทุกข์เกิดเพราะความขัดแย้งบีบคั้น

^{๑๓๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), *ความคิดแหล่งสำคัญของการศึกษา*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๓, หน้า ๒๗.

(เช่นความเจ็บป่วยเกิดจากความขัดแย้งบีบคั้นระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ในร่างกายและระหว่างร่างกายกับเชื้อโรค) ขณะเดียวกันทุกซึกก็นำไปสู่ความขัดแย้งได้ด้วย (เช่นความเสื่อมของอวัยวะบางส่วนในร่างกายก็ทำให้เกิดความขัดแย้งกับอวัยวะส่วนอื่นที่ปกติเกิดสภาวะที่ไม่สมดุลในร่างกาย) ด้วยเหตุนี้ความขัดแย้งจึงเป็นธรรมดาของสรรพสิ่งเช่นเดียวกับทุกซึกนี้หมายความว่าในชีวิตของบุคคลและในความเป็นไปของสังคมเราไม่สามารถหลีกเลี่ยงความขัดแย้งได้ ไม่ว่าจะความขัดแย้งกับตนเองและความขัดแย้งกับผู้อื่น ความขัดแย้งสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาแต่เมื่อพูดว่าความขัดแย้งเป็นเรื่องธรรมดานั้นมิได้หมายความว่าเราไม่สามารถทำอะไรกับมันได้ ทุกซึกนี้มีหลายระดับหลายประเภทบางประเภทเราไม่สามารถขจัดไปได้ เช่น ความแก่และความตาย ทำได้อย่างมากแค่ชะลอแต่บางประเภทเราสามารถระงับได้ เช่น ความหิว ความเจ็บปวด ฉันทิก็ฉันทินั้นมีความขัดแย้งบางอย่างที่เราสามารถจัดการได้เราไม่สามารถห้ามความขัดแย้งทางความคิดได้แม้กระทั่งพระอรหันต์ที่รู้แจ้งในสัจธรรมและปลอดพ้นจากกิเลสก็ยังมีความเห็นแตกต่างกัน ดังมีตัวอย่างมากมายในพระไตรปิฎก (เช่นความเห็นไม่ตรงกันระหว่างพระอรหันต์ ๕๐๐ รูปที่ทำสังคายนาครั้งที่ ๑ ในข้อที่ว่าสิกขาบทเล็กน้อยที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้เพิกถอนนั้นหมายถึงอะไร)แต่เราสามารถเปลี่ยนความขัดแย้งที่เป็นความวิวาทบาดหมางให้เป็นความกลมเกลียวสามัคคีกันได้

๑๕. ทำที่ต่อการควบคุมฝูงชน

ในเรื่องความขัดแย้งทางสังคมหรือความขัดแย้งในความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนนั้น ทำที่ของพุทธศาสนา ก็คือไม่ควรนิ่งดูตาย หรือวางเฉยปล่อยให้เขากระทบกันไปเองหากควรเข้าไปจัดการแก้ไขให้กลับคืนดี การช่วยเหลือและส่งเสริมให้ผู้คนคืนดีกันเป็นการกระทำที่พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญ ดังมีพุทธพจน์ว่า “เมื่อคนเหล่าอื่นขัดแย้งกันอยู่ผู้ใดพยายามประสานให้พวกเขาคืนดีกัน ผู้ นั้นชื่อว่าเป็น คนมีความรับผิดชอบเป็นผู้จัดระเบียบที่ยอดเยี่ยม”^{๑๓๘}

“ท่านทั้งหลายจงเห็นความวิวาทโดยความเป็นภัยและความไม่วิวาทโดยความปลอดภัยจงมีความพร้อมเพรียงกัน มีความประนีประนอมนี้เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า”^{๑๓๙}

การไกล่เกลี่ยความขัดแย้งเป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าให้ความสำคัญมากเห็นได้จากวินัยของพระสงฆ์ซึ่งมีข้อกำหนดหรือสิกขาบทมากมายเกี่ยวกับการระงับความขัดแย้ง(อธิกรณ์)ในหมู่สงฆ์ที่เรียกว่า “อธิกรณ์สมณะ” รวมทั้งกำหนดคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยไว้ด้วยนอกจากนั้นพระจริยาของพระพุทธเจ้ายังเป็นแบบอย่างอันดีในเรื่องทำที่ของชาวพุทธต่อความขัดแย้งเมื่อยังทรงพระชนม์ชีพอยู่พระองค์ได้ทรงมีบทบาทเป็นผู้ไกล่เกลี่ยความขัดแย้งหลายครั้ง อาทิความขัดแย้งถึงขั้นจะทำสงครามกันระหว่างแคว้นโกสิยะและแคว้นศากยะในกรณีพิพาทเกี่ยวกับแม่น้ำโรหิตีความขัดแย้งระหว่างพระเจ้าวิฑูรชัฏพะกับแคว้นศากยะในกรณีดูหมิ่นชาติตระกูลตรงกันข้ามกับชาวพุทธเป็นอันมากที่เห็นว่า

^{๑๓๘} ขุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๔๘/๕๔๙.

^{๑๓๙} ขุ.อป. (ไทย) ๓๒/๕๔/๑๗๖.

ควรปล่อยวางเมื่อผู้อื่นมีความขัดแย้งหรือกระทบกระทั่งกันพระพุทธองค์ทรงเห็นว่าเป็นหน้าที่ของชาวพุทธในการเข้าไปแทรกแซงเมื่อมีความขัดแย้งกันในชุมชนดังคราวหนึ่งได้ทรงตำหนิพระอานนท์และหมู่คณะที่วางเฉยเมื่อเกิดความขัดแย้งระหว่างพระสารีบุตรกับพระอุทายีครั้งนั้นพระอุทายีได้คัดค้านคำสอนของพระสารีบุตรถึงขั้นจ้วงจาบจนพระสารีบุตรนิ่งเจี๊ยบพระพุทธองค์ได้ตรัสกับพระอานนท์ว่า “ดูกรอานนท์! เฉินพวกเธอจึงวางเฉยต่อภิกษุผู้เถระซึ่งถูกเบียดเบียนอยู่ เพราะการปล่อยยให้พระเถระถูกจ้วงจาบ ไม่ถือว่าเป็นความกรุณา”^{๑๔๐}

๑๖. ประเด็นปัญหาหรือข้อเรียกร้อง

ประเด็นปัญหาหรือข้อเรียกร้องส่วนใหญ่จะอยู่ในข่าย ๓ ประการนี้ คือ

ก. ผลประโยชน์ทางวัตถุ (เช่น ขอขึ้นค่าแรงหรือขอให้ระงับโครงการสร้างโรงไฟฟ้าเนื่องจากไม่ต้องการสูญเสียที่ดินหรือกระทบต่อการยังชีพ)

ข. อำนาจ ศักดิ์ศรี (เช่น คัดค้านการกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่นหรือประท้วงภาพยนตร์ที่มีเนื้อหาดูหมิ่นประเทศ)

ค. ความเชื่อ ลัทธิ อุดมการณ์ (เช่น เรียกร้องให้มีกระทรวงพระพุทธศาสนาหรือคัดค้านการละเมิดสิทธิชนกลุ่มน้อย)

กรณีขัดแย้งส่วนใหญ่จะไม่ได้จำกัดว่าเป็นเรื่องผลประโยชน์ทางวัตถุอำนาจ และความเชื่อ เฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น หากเกี่ยวข้องกับทั้ง ๓ อย่างมากบ้างน้อยบ้าง ตัวอย่างเช่น ความขัดแย้งเกี่ยวกับโครงการสร้างเขื่อนจะเกี่ยวข้องกับรายได้หรือเสียผลประโยชน์ทางวัตถุ (เช่น ได้งบประมาณเพิ่มสูญเสียที่ทำกิน) มีผลทำให้บางฝ่ายมีอำนาจมากขึ้น (เช่น ได้เลื่อนตำแหน่งได้คะแนนเสียง)อีกทั้งยังเป็นผลจากความแตกต่างทางความคิดในเรื่องการแก้ปัญหาหน้าท่วม ผนแล้งรวมไปถึงแนวทางการพัฒนาและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

๑๗. บุคคลหรือคู่ขัดแย้ง

ประเด็นปัญหาหรือข้อเรียกร้องเหล่านี้นำไปสู่ความขัดแย้งและลุกลามไปเป็นความรุนแรงได้ก็เพราะผู้คนที่เกี่ยวข้องต่างยืนกรานในจุดยืนของตนด้วยความยึดมั่นอย่างใดอย่างหนึ่งใน ๓ ประการนี้ คือ

ก. ตัณหา คือความยึดมั่นในผลประโยชน์ ไม่อยากสูญเสียผลประโยชน์เช่น ต้องการงบประมาณเพิ่มขึ้น ต้องการค่าชดเชยมากขึ้นไม่ต้องการสูญเสียผลตอบแทนจากโครงการ

ข. มานะ คือความถือตน ยึดถือในศักดิ์ศรีและอยากมีอำนาจ เช่น ต้องการให้หน่วยงานของตนมีอำนาจและเจ้าหน้าที่เหมือนเดิมรวมไปถึง ไม่ยินยอมเพราะกลัวเสียหน้า

ค. ทิฎฐิ คือความยึดมั่นในความเชื่อของตนเชื่อมั่นว่าความคิดของตนถูกต้อง เช่น เห็นว่าวิธีการของตนเท่านั้นถึงจะแก้ปัญหาได้มองว่าความคิดของคนอื่นผิดหมด

^{๑๔๐} อด.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๖๖/๑๒๔.

ตัณหา มานะ ทิฏฐิ ในทางพุทธศาสนาเรียกว่าปัญจะ ๓ คือกิเลส ๓ ประการที่ทำให้เนิ่นช้า เป็นตัวการทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ทั้งยังทำให้ปัญหาค้างคานานออกไปเนื่องจากเป็นตัวการขัดขวางไม่ให้เข้าถึงความจริงหรือทำให้ไม่อาจแก้ปัญหาอย่างถูกต้องได้

โดยเหตุที่ประเด็นปัญหาและข้อเรียกร้องส่วนใหญ่มักจะเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ทางวัตถุอำนาจหรือศักดิ์ศรีและความเชื่อ ทั้ง ๓ ประการ ในสัดส่วนที่มากบ้างน้อยบ้างดังได้กล่าวแล้วข้างต้นดังนั้นความดีดดีของบุคคลหรือคุณธรรมในความขัดแย้งจึงมีได้มีแค่ ตัณหา มานะ ทิฏฐิ อย่างไม่อย่างหนึ่ง หากมีกิเลสทั้ง ๓ ประการผสมผสานกันมากบ้างน้อยบ้างตามลักษณะของประเด็นปัญหาหรือข้อเรียกร้องนอกจากความดีดดีในสิ่งที่ตนมีหรืออยากมีอันได้แก่ตัณหา มานะทิฏฐิ แล้ว สิ่งที่ต้องคำนึงในการทำความเข้าใจกับกรณีขัดแย้งก็คือทัศนคติในระหว่างคู่ขัดแย้ง อันได้แก่อคติที่มีต่อกันซึ่งทำให้ความขัดแย้งลุกลามได้ง่าย อคติดังกล่าวได้แก่

ก. โทสะคติ อคติเนื่องจากความเกลียดชัง

ข. ภัยาคติอคติเนื่องจากความกลัว

ค. โมหะคติ อคติเนื่องจากความหลงหรือความไม่รู้

อคติ ๒ ประการแรกจะมีอยู่มากในความขัดแย้งทั่วไปทั้งนี้โดยมีความหลงหรือความไม่รู้เป็นตัวปรุงแต่งหนุนเสริมให้อคติ ๒ ประการดำรงอยู่หรือเพิ่มพูนมากขึ้น เช่น การไม่รู้จักกันหรือการได้ยินคำร่ำลืออย่างผิดๆ ก็ทำให้ต่างฝ่ายต่างวาดภาพอีกฝ่ายว่าเป็นคนเลวร้ายขี้ฉ้อ ไม่รักชาติ รับเงินเขามาประท้วง ฯลฯ นอกจากอคติ ๓ ประการดังกล่าวแล้ว อคติประการที่ ๔ ได้แก่ฉันทาคติคือความลำเอียงเพราะชอบ ก็มีอิทธิพลต่อความขัดแย้งด้วยเช่นกันแม้จะไม่ได้มีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างคู่กรณีโดยตรงแต่ก็มีผลต่อผู้คนที่สนับสนุนคู่กรณีแต่ละฝ่ายบ่อยครั้งการให้ความสนับสนุนคู่กรณีแต่ละฝ่ายมิได้เกิดจากความเข้าใจในปัญหาหรือเกิดจากวิจรรณญาณแต่เกิดจากความชอบพอกันเป็นส่วนตัว หรือชอบที่มีความเชื่อคล้ายกัน มีอาชีพเหมือนกันพูดง่าย ๆ คือเป็น “พวก” เดียวกัน ทั้งอคติ ๔ ประการ และความดีดดี ๓ ประการนี้ หากจะสรุปรวมสั้นๆ ก็คือสิ่งที่พุทธศาสนาเรียกว่าอกุศลมูลนั่นเอง ได้แก่ โลภะ โทสะ โมหะซึ่งเป็นอารมณ์พื้นฐานในความขัดแย้งทุกชนิดจะเห็นได้ว่ากรณีขัดแย้งนั้นไม่ใช่เป็นเรื่องของเหตุผลล้วนๆ หรือเป็นเรื่องถูกเรื่องผิดเท่านั้น หากยังมีเรื่องของอารมณ์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยในการวิเคราะห์หรือทำความเข้าใจกับความขัดแย้งต่างๆ เราจึงไม่อาจละเว้นการทำความเข้าใจและจัดการกับอารมณ์ดังกล่าวในตัวคู่ขัดแย้งได้

๑๘. ปฏิสัมพันธ์หรือกระบวนการ

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างคู่กรณีตลอดจนกระบวนการที่ใช้ในการจัดการกับความขัดแย้งมีผลอย่างมากในการเพิ่มหรือลดความขัดแย้งความขัดแย้งจะลุกลามมากขึ้น ถ้าอีกฝ่ายหรือต่างฝ่ายใช้วิธีการต่อไปนี้

- เจรจาด้วยอารมณ์โกรธ เกลียด ฉุนเฉียว หงุดหงิด

- ใช้ท่าที่ไม่สุภาพ
- วิธีการที่ไม่โปร่งใส
- ไม่รับฟังความคิดเห็น
- เอาแต่ใจคิดแต่เอาชนะ
- กล่าวร้าย ใส่ความ ปลอ่ยข่าวลือ
- ใช้ความรุนแรง

วิธีการเหล่านี้ทำให้ความขัดแย้งลุกลามขึ้นเพราะทำให้อคติเพิ่มพูน และทำให้อีกฝ่ายติดยึดในจุดยืนของตนเองหนักแน่นขึ้นโดยที่บ่อยครั้งก็ทำให้ประเด็นความขัดแย้งเปลี่ยนไป เช่น ความขัดแย้งกรณีแม่น้ำโรหิณี เดิมเป็นความขัดแย้งเกี่ยวกับการแย่งน้ำแต่พอมีการทะเลาะวิวาทกัน มีการดำโคตรวงศ์ตระกูลกัน ประเด็นก็เปลี่ยนจากการแย่งน้ำ (ตัณหา) มาเป็นเรื่องการรักษาศักดิ์ศรีหน้าตา (มานะ) จนถึงขั้นจะทำสงครามกัน

๑๙. หลักการของการไกล่เกลี่ย

ในกรณีที่คู่กรณีไม่สามารถแก้ไขความขัดแย้งด้วยตนเองได้ผู้ไกล่เกลี่ยมีความสำคัญมากในการระงับความขัดแย้งหรือเปลี่ยนความขัดแย้งให้เป็นการคืนดีกันการไกล่เกลี่ยแบบพุทธมีหลักการดังต่อไปนี้

๑. ให้ความสำคัญกับ “คน” หรือมิติทางด้านอารมณ์

แม้ว่าประเด็นปัญหาหรือข้อเรียกร้องจะเป็นจุดเริ่มต้นของความขัดแย้งแต่เมื่อความขัดแย้งเกิดขึ้นแล้ว อุปสรรคที่ทำให้ความขัดแย้งแก้ได้ยากก็คืออารมณ์ของคู่ขัดแย้ง ซึ่งบ่อยครั้งกลับมีความสำคัญยิ่งกว่าประเด็นปัญหาและมักทำให้คู่ขัดแย้งยากที่จะทำความเข้าใจกับประเด็นปัญหาได้ตรงตามความจริงหรือคำนึงถึงความถูกต้องทั้งนี้เนื่องจากทั้ง ๒ ฝ่ายถูกอารมณ์เข้ามาบดบัง ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องเริ่มต้นด้วยการให้ความสำคัญกับอารมณ์ความรู้สึกของคู่กรณีต่อเมื่ออารมณ์ความรู้สึกของคู่ขัดแย้งเริ่มคลี่คลายแล้วการเจรจาเพื่อพิจารณาประเด็นปัญหาหรือข้อเรียกร้องจึงจะเกิดขึ้นได้

๒. ช่วยขจัดอคติคลุมเครือในใจคู่ขัดแย้ง

ความขัดแย้งแม้จะลงเอยด้วยการที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งบรรลุข้อเรียกร้องแต่หากว่าอคติหรืออคติคลุมเครือยังดำรงอยู่โดยเฉพาะในจิตใจของอีกฝ่ายที่ต้องยอมตามข้อเรียกร้องจะด้วยเหตุผลใดก็ตามความขัดแย้งนั้นก็ยากที่จะยุติไปได้อย่างแท้จริง หากพร้อมจะประทุขึ้นมาได้อีกเรื่อยๆ ดังกรณีการสร้างเขื่อนหลายแห่งในประเทศไทย แม้เขื่อนจะสร้างได้เสร็จแต่ผ่านมาหลายปีแล้ว ก็ยังมีความขัดแย้งในรูปลักษณะอื่นๆ สืบเนื่องตามมากระทั่งทุกวันนี้ทั้งนี้เป็นเพราะความระแวงและความไม่พอใจยังไม่หมดไปจากใจของคู่กรณีในการแก้ไขความขัดแย้งผู้ไกล่เกลี่ยมีหน้าที่สำคัญประการแรกคือขจัดอคติคลุมเครือในใจคู่ขัดแย้งให้หมดไป ไม่ว่าโลภะ โทสะ โมหะ ทั้งนี้โดยให้กุศลมล คือ อโลภะ อโทสะ

และอโมหะ เข้ามาแทนที่มีลักษณะหลายข้อที่สามารถจัดอภุศลมูล หรือเปลี่ยนให้เป็นอภุศลมูลได้
อาทิพุทธพจน์ต่อไปนี้

“พึงเอาชนะความโกรธด้วยการไม่โกรธตอบ

พึงเอาชนะความชั่วด้วยความดี

พึงเอาชนะความตระหนี่ด้วยการให้

พึงเอาชนะความเท็จด้วยสัจจะ”^{๑๔๑}

๒.๑ ลตโทษะ

ผู้ไกลเกลียดควรช่วยให้คู่ขัดแย้งลดความโกรธหรือความเกลียดลงด้วยวิธีการ
ต่างๆ ดังนี้

- ชี้ให้คู่ขัดแย้งตระหนักถึงโทษของความโกรธว่าทำให้ความขัดแย้งแก้ได้
ยาก อีกทั้งยังไม่เป็นประโยชน์แก่ตนหากปล่อยให้ความโกรธครอบงำจิตใจ

- ช่วยให้คู่ขัดแย้งเข้าใจความรู้สึกของอีกฝ่ายหนึ่ง เช่น ช่วยให้นายจ้างเข้าใจความ
ยากลำบากของลูกจ้างขณะเดียวกันก็ช่วยให้ลูกจ้างเข้าใจว่าเหตุใดนายจ้างจึงระแวงลูกจ้างว่าจะ
เรียกร้องไม่จบสิ้น

- ช่วยให้ทั้ง ๒ ฝ่ายมีเมตตาต่อกันเนื่องจากเห็นความทุกข์ลำบากและความ
ตั้งใจของอีกฝ่าย

- ชี้ให้คู่ขัดแย้งเห็นว่าการกระทำของตนมีส่วนทำให้อีกฝ่ายแข็งกร้าวหรือใช้
ท่าทีก้าวร้าวกับตน

- ชี้ให้คู่ขัดแย้งเห็นว่าอีกฝ่ายไม่ได้เลวร้าย น่ากลัวหรือมีเจตนาร้ายอย่างที่
คิด

๒.๒ ลตโมหะ

ผู้ไกลเกลียดสามารถเข้าใจสถานการณ์ถูกต้องตามความเป็นจริงด้วยวิธี
ต่อไปนี้

- ให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่คู่ขัดแย้ง
- ช่วยให้คู่ขัดแย้งตระหนักว่าอีกฝ่ายมิได้มีมือที่สามหนุนหลังหรือทำเพราะ
ผลประโยชน์ส่วนตัว

- ช่วยให้คู่ขัดแย้งเข้าใจข้อจำกัดของอีกฝ่ายว่าเหตุใดจึงไม่ยอมตามข้อ
เรียกร้องของตน

- ช่วยให้คู่ขัดแย้งตระหนักมุมมองของอีกฝ่ายซึ่งอาจช่วยให้เห็นความจริงอีก
ด้านหนึ่งที่ ถูกกละเลยไป

^{๑๔๑} พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๒๗/๑๓๒.

๒.๓ ลดโลภะ

ผู้ไกลเกลี่ยควรช่วยให้คู่ขัดแย้งลดความโลภหรือติดยึดในผลประโยชน์ด้วยวิธีการดังนี้

- ชี้ให้คู่ขัดแย้งเห็นว่าข้อเรียกร้องของตนเกินเลยไปอย่างไร
- ชี้ให้คู่ขัดแย้งเห็นคุณค่าอย่างอื่นที่ไม่ใช่ผลประโยชน์ทางวัตถุหรือชี้ให้เห็น

ถึงประโยชน์ ระยะยาวยิ่งกว่าคำนึงถึงผลได้ระยะสั้นเช่นชี้ให้เห็นว่าการทำทุกวิถีทางเพื่อให้บรรลุข้อเรียกร้องในที่สุดอาจได้ไม่คุ้มเสีย เพราะถึงจะได้ตามข้อเรียกร้องแต่ก็ต้องแลกด้วยความร้าวฉานสูญเสียยาวนานการ เช่น มีศัตรูเพิ่มขึ้นหรืออยู่อย่างหวาดระแวงซึ่งกันและ กันไปตลอด

๓. กระตุ้นให้คู่ขัดแย้งฉุกคิดได้สติและหันมาพิจารณาตนเอง

ในการลดอกุศลมูลในใจของคู่ขัดแย้งบ่อยครั้งเป็นการยากที่ผู้ไกลเกลี่ยจะทำได้ด้วยการเทศนาสั่งสอนสิ่งที่สามารถทำได้และน่าทำเป็นอย่างยิ่งคือการช่วยให้คู่ขัดแย้งเกิดฉุกคิดและเห็นปัญหาด้วยตนเองกล่าวอีกนัยหนึ่งผู้ไกลเกลี่ยควรช่วยให้ทุกฝ่ายได้สติทั้งนี้โดยอาจพูดให้สะดุดใจหรือตั้งคำถามให้คิด ตัวอย่างได้แก่ความขัดแย้งกรณีแม่น้ำโรหิณีเมื่อกษัตริย์แคว้นโกลิยะและแคว้นศากยะยกทัพมาเผชิญหน้าเพื่อจะรบพุ่งกันพระพุทธรองค์ได้เสด็จไปห้ามไม่ให้ทั้ง ๒ ฝ่ายทำสงครามกัน พระองค์เริ่มต้นด้วยการถามกษัตริย์ของทั้ง ๒ ฝ่ายว่าจะรบพุ่งด้วยเรื่องอะไรปรากฏว่ากษัตริย์ทั้ง ๒ พระองค์ตอบไม่ได้ เมื่อไล่เสียงเสนาบดีตามลำดับไปจนถึงชาวบ้าน ก็ได้คำตอบว่า ทะเลาะกันเพราะเรื่องน้ำเมื่อได้คำตอบเช่นนั้น พระองค์จึงถามกษัตริย์ทั้ง ๒ ฝ่ายว่า น้ำและกษัตริย์อะไรมีค่ามากกว่ากัน เมื่อกษัตริย์ตอบว่า กษัตริย์มีค่าหาประมาณมิได้พระองค์จึงถามผู้คนที่ทั้ง ๒ ฝ่ายว่า “การที่ท่านทั้งหลายจะทำให้กษัตริย์ซึ่งหาค่ามิได้ต้องฉิบหายเพียงเพราะเรื่องน้ำซึ่งมีราคาน้อย ควรแล้วหรือ” ทั้งนี้ที่พระองค์ตรัสจบทั้ง ๒ ฝ่ายก็นิ่งเงียบ และในที่สุดก็ถอนทัพกลับเมือง เลิกราท่อกัน

ในกรณีพระเจ้าวิฑูทกะที่จะยกทัพไปทำลายแคว้นศากยะซึ่งเป็นเครือญาติพระพุทธรองค์ก็ใช้วิธีการคล้ายกันนี้โดยเสด็จประทับใต้ร่มเงาไม้โปร่งต้นหนึ่งกลางทางเมื่อพระเจ้าวิฑูทกะเห็นจึงถามพระพุทธรองค์ว่า ทำไมไม่ประทับใต้ร่มไม้ที่ทิบแดดจะได้ไม่ส่อง คำตอบของพระองค์คือ “มหาบพิตร ร่มเงาของญาติย่อมร่มเย็นกว่า” คำตรัสของพระพุทธรองค์ทำให้วิฑูทกะได้คิด และยกทัพกลับไป

๔. ช่วยให้ผู้ขัดแย้งหาคำตอบด้วยตนเอง

ผู้ไกลเกลี่ยไม่ควรเป็นผู้หาทางออกให้แก่คู่ขัดแย้งแต่ควรช่วยให้คู่ขัดแย้งหาคำตอบและบรรลุข้อตกลงด้วยตนเองกล่าวอีกนัยหนึ่งผู้ไกลเกลี่ยมิใช่ผู้พิพากษาหรืออนุญาโตตุลาการที่มีหน้าที่คิดค้นคำตอบให้คู่ขัดแย้งปฏิบัติตามทั้งนี้ก็เพราะผู้ไกลเกลี่ยไม่มีอำนาจที่จะบังคับคู่ขัดแย้งได้ ความขัดแย้งจะเปลี่ยนเป็นความคืนดีได้ก็ต่อเมื่อคู่ขัดแย้งพอใจข้อตกลงและคู่ขัดแย้งจะพอใจข้อตกลงได้ต่อเมื่อเกิดจากความยินยอมพร้อมใจของตนเองจากตัวอย่างการไกลเกลี่ยของพระพุทธรเจ้า ๒ กรณี

จะเห็นว่าพระพุทธองค์มิได้เป็นผู้ที่ถูกขี้คิด แต่ให้ทั้ง ๒ ฝ่ายพิจารณาด้วยตนเองว่าควรจะทำอย่างไรต่อไป ตัวอย่างกรณีแม่น้ำโรหิตียังชี้ดีกว่าการตั้งคำถามให้คิดนั้นมีความสำคัญไม่น้อยในการกระตุ้นให้คู่ขัดแย้งค้นพบคำตอบด้วยตัวเองกล่าวอีกนัยหนึ่ง ในการแก้ไขความขัดแย้ง บ่อยครั้งคำถามมีความสำคัญยิ่งกว่าคำตอบหน้าที่ประการหนึ่งของผู้ไกล่เกลี่ยจึงได้แก่การตั้งคำถามแก่คู่ขัดแย้งและควรเป็นคำถามเปิด (คำถามที่มีได้ลงท้ายว่า ใช่หรือไม่) เพื่อมิให้เป็นการจำกัดคำตอบ เช่น กรณีขัดแย้งเรื่องเชื่อนขณะและผู้คนในสังคมโต้เถียงกันแล้วว่า จะเอาเชื่อนหรือไม่ผู้ไกล่เกลี่ยควรตั้งคำถามว่า จะแก้ปัญหานี้ได้อย่างไรแทนที่จะถามว่าจะเอาป่าหรือเอาไฟฟ้า ควรถามว่า จะได้ทั้งป่าและไฟฟ้าได้อย่างไร

๕. สร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้นกับคู่ขัดแย้ง

ความไว้วางใจอย่างแรกที่ต้องสร้างขึ้นก็คือความไว้วางใจในตัวผู้ไกล่เกลี่ยหากคู่ขัดแย้งเห็นว่าผู้ไกล่เกลี่ยไม่เป็นกลาง ลำเอียงเข้าข้างอีกฝ่ายหนึ่งการไกล่เกลี่ยย่อมล้มเหลวตั้งแต่แรกเมื่อคู่ขัดแย้งไว้วางใจในตัวผู้ไกล่เกลี่ยแล้วสิ่งที่ต้องทำต่อไปคือการทำให้คู่ขัดแย้งไว้วางใจซึ่งกันและกันคือไว้วางใจว่าทั้ง ๒ ฝ่ายจะสามารถหาทางออกร่วมกันได้ด้วยการเจรจาไม่มีการซื้อเวลาโดยใช้การเจรจาหรือการไกล่เกลี่ยเป็นข้ออ้างผู้ไกล่เกลี่ยพึงตระหนักว่า เมื่อเกิดความขัดแย้งถึงขั้นทะเลาะวิวาทกันไม่มีอะไรที่สำคัญและหายากเท่ากับความไว้วางใจกัน

๖. พุดด้วยสัจจะ เมตตา ขันติและสติ

คุณธรรมของผู้ไกล่เกลี่ยเป็นสิ่งสำคัญมากในการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันรวมทั้งการสร้างเชื่อมั่นในการแก้ไขความขัดแย้งแบบสันติวิธีพุทธพจน์ข้างล่างนี้เป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้ไกล่เกลี่ย “ตถาคตย่อมกล่าววาจาที่จริง ที่แท้และประกอบด้วยประโยชน์แต่วาจาอันไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่ชอบใจของผู้อื่นในข้อนั้นตถาคตย่อมรู้กาล (เลือกเวลา) ที่จะกล่าววาจานั้น.....ข้อนั้นเป็นเพราะเหตุไรเพราะตถาคตมีความเอ็นดูในสัตว์ทั้งหลาย.....เราจักกล่าวโดยกาลอันควรจักไม่กล่าวโดยกาลอันไม่ควรเราจักกล่าวคำจริงจักไม่กล่าวคำไม่จริงเราจักกล่าวคำอ่อนหวานจักไม่กล่าวคำหยาบเราจักกล่าวคำที่เป็นประโยชน์จักไม่กล่าวคำที่ไม่เป็นประโยชน์เราจักกล่าวด้วยเมตตาจิต จักไม่กล่าวด้วยโทสะ”^{๑๔๖} พุทธพจน์ข้างต้นเน้นสัจจะ เมตตา และปัญญาของผู้ไกล่เกลี่ยแต่จะทำเช่นนั้นได้ต้องมีขันติและสติมาประกอบด้วย หากปราศจากขันติผู้ไกล่เกลี่ยย่อมเกิดโทสะได้ง่ายเมื่อเจอกับความโกรธ ความดื้อดึงหรือความหวาดระแวงของคู่ขัดแย้ง ในขณะที่เดียวกันก็ต้องมีสติ เพื่อรักษาความเป็นกลางไม่ให้อคติเกิดขึ้นในใจตนเองอันจะส่งผลบั่นทอนความไว้วางใจของคู่ขัดแย้งได้โดยไม่รู้ตัว

๗. คุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ย

คุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ย กล่าวโดยสรุปมีดังนี้

- เป็นผู้ที่มีสติ มีความประพฤติเรียบร้อย

^{๑๔๖} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๙๔/๑๓๔.

- มีคุณธรรมที่ทั้ง ๒ ฝ่ายยอมรับ
- พุดได้ชัดเจนมีความสามารถในการสื่อสารอย่างถูกต้องแม่นยำจากคู่ขัดแย้งฝ่ายหนึ่งไปยังอีกฝ่ายหนึ่ง
- มีทักษะในการถามและควบคุมเหตุการณ์โดยไม่ใช้การบีบบังคับ
- มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเรื่องราวขององค์กรหรือตัวบุคคลคู่ขัดแย้ง
- มีความอ่อนน้อมถ่อมตัว
- สัมพันธ์กับคู่ขัดแย้งที่มีฐานะตำแหน่งต่างกันอย่างเท่าเทียมมีความเคารพ และเมตตา

๒๐. สู่การไกล่เกลี่ยที่ครบองค์ประกอบ

หลักการไกล่เกลี่ยที่กล่าวมาข้างต้นเน้นเรื่องตัวบุคคลและอารมณ์ของคู่ขัดแย้งซึ่งเป็นเพียงองค์ประกอบ ๑ ใน ๓ ของความขัดแย้งจนดูเหมือนว่าพุทธศาสนาให้ความสำคัญแก่เฉพาะเรื่องจิตใจหรืออารมณ์ความรู้สึกเท่านั้นที่จริงองค์ประกอบอีก ๒ ส่วนคือ ประเด็นปัญหาและกระบวนการในการจัดการกับความขัดแย้งก็เป็นเรื่องที่พุทธศาสนาให้ความสำคัญเช่นกันและถือว่าเป็นสิ่งที่ละเลยไม่ได้ในการแก้ไขความขัดแย้งการไกล่เกลี่ยความขัดแย้งจะประสบผลสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อคำนึงถึงองค์ประกอบครบทั้ง ๓ ประการ การจัดการต่ออารมณ์ความรู้สึกของคู่ขัดแย้งอย่างเดียวย่อมไม่เพียงพอถึงแม้คู่กรณีจะเริ่มมีความรู้สึกที่ดีต่อกัน แต่ถ้าหากขาดกระบวนการในการเจรจาที่ดีก็อาจเกิดปัญหาได้ หรือไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร เช่นลงเอยด้วยการที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งยอม (lose/win) หรือประนีประนอม คือได้คนละครึ่งซึ่งก็ยังไม่ดีเท่ากับที่คู่ขัดแย้ง เป็นฝ่าย “ได้” ทั้ง ๒ ฝ่าย (win/win)

พุทธศาสนาให้ความสำคัญกับกระบวนการแก้ไขความขัดแย้งอย่างไรเห็นได้จากในวินัยของพระสงฆ์ (ซึ่งมิได้มีแค่สิกขาบท ๒๒๗ ข้ออย่างที่เข้าใจกัน)มีข้อกำหนดอย่างละเอียดเกี่ยวกับการระงับความขัดแย้งในหมู่สงฆ์ (อธิกรณ์สมณะ) โดยใช้วิธีการต่างๆ เช่น การตัดสินโดยเสียงข้างมาก (เยภุยยสิกา) การคืนดีทั้ง ๒ ฝ่าย โดยให้เลิกแล้วต่อกัน (ติณวัตถารกวินัย) อย่างไรก็ตามวิธีการระงับความขัดแย้งดังกล่าวใช้เฉพาะกับพระสงฆ์ มิได้ใช้ทั่วไปอีกทั้งในทางปฏิบัติก็เอามาใช้ภายในหมู่พระสงฆ์น้อยมากจนแทบจะเลือนหายไปดังนั้นจึงมิได้มีการพัฒนาให้สอดคล้องกับสังคมสมัยใหม่เลย

อย่างไรก็ตามในปัจจุบันได้มีการพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยมากพอสมควรทำให้มีทางเลือกที่หลากหลายมาก อันอาจนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ทุกฝ่ายพึงพอใจขณะเดียวกันในส่วนที่เกี่ยวข้องประเด็นปัญหาซึ่งเป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งของความขัดแย้งปัจจุบันได้มีการพัฒนาแนวคิดและวิธีการในการจัดการกับองค์ประกอบข้อนี้มากเช่นกัน (เช่น การแยกแยะระหว่าง “จุดยืน” หรือ position กับ “ความต้องการ” หรือ interest) แนวคิดและวิธีการเหล่านี้มีประโยชน์มากและสอดคล้องกับหลักการระงับความขัดแย้งแบบพุทธดังนั้นจึงน่าจะนำมาประยุกต์ให้เข้ากับกระบวนการไกล่เกลี่ยแบบพุทธได้โดยไม่ยากทั้งนี้เพื่อให้การจัดการกับความขัดแย้งแบบพุทธครอบคลุมทั้ง ๓ องค์ประกอบ

ควรกล่าวในที่นี้ว่ากระบวนการใกล้เคียงแบบพุทธตามที่กล่าวมาข้างต้นแม้จะยังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์แต่ก็สามารถเข้ามาเสริมกับวิธีการใกล้เคียงแบบตะวันตกได้เป็นอย่างดีทั้งนี้เพราะการระงับความขัดแย้งแบบตะวันตกนั้นมักจะให้ความสำคัญกับเรื่องประเด็นปัญหาและกระบวนการมากขณะที่เรื่องคนและอารมณ์ความรู้สึกดูเหมือนจะไม่ค่อยได้รับความสนใจมากนักตรงนี้เองที่กระบวนการใกล้เคียงแบบพุทธจะเข้ามาเสริมได้เพราะให้ความสำคัญกับเรื่องความดีดีและอารมณ์ความรู้สึกที่เป็นอุปสรรคต่อการระงับความขัดแย้งกล่าวได้ว่ามิติด้านอารมณ์นั้นเป็นทั้งจุดเริ่มต้นของกระบวนการใกล้เคียงที่พึงปรารถนาและเป็นจุดสุดท้ายที่ชี้วัดว่าการใกล้เคียงนั้นประสบผลหรือไม่ การใกล้เคียงใดๆ แม้จะมีข้อสรุป แต่ถ้าไม่สามารถขจัดอคติและความระแวงต่อกันได้แล้วย่อมไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นความสำเร็จได้เลย

ตาราง ๒.๑๒ ทฤษฎีเกี่ยวกับพุทธสันติวิธี

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
ส.ม. (ไทย) ๑๘/๑๓๖-๑๓๗/๓๔.	พวกเดียวกันทั้งอคติ ๔ ประการ และความดีดี ๓ ประการนี้ หากจะสรุปรวมสั้นๆ ก็คือสิ่งที่พุทธศาสนาเรียกว่าอกุศลมูลนั่นเอง ได้แก่ โลภะ โทสะ โมหะ
อง.เอก. (ไทย) ๒๐/๖๘/๑๕.	กำลังถูกแย่งไป หรือถูกแย่งชิงไปแล้ว ขณะเดียวกันเมื่อสิ่งที่ตนเองรักจะผันแปรไป กำลังผันแปรไป
ช.ธ. (ไทย) ๒๕/๒๗/๑๒๕.	พึงเอาชนะความชั่วด้วยความดี พึงเอาชนะความตระหนี่ด้วยการให้ พึงเอาชนะความเท็จด้วยสัจจะ
พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), (๒๕๔๖, หน้า ๒)	ความขัดแย้งนั้น ในแง่หนึ่งก็เป็นเรื่องธรรมดา คือ มันเป็นเรื่องธรรมชาติของสิ่งทั้งหลาย ที่แต่ละอย่างมีความเป็นไปของมัน เมื่อต่างอย่างต่างส่วนเป็นคนละทาง

๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับองบัญชาการตำรวจนครบาล

๒.๕.๑ ประวัติของบัญชาการตำรวจนครบาล

ความเป็นมาขององบัญชาการตำรวจนครบาลนับแต่ การปฏิรูปเป็นกรมกองตระเวน แล้วเปลี่ยนชื่อเป็นกรมพลตระเวนกระทรวงนครบาล จนกระทั่ง กระทรวงนครบาลถูกยุบลงไป และกรมพลตระเวนมีการปรับปรุงเป็นองบัญชาการตำรวจนครบาลคำว่าตำรวจ เป็นคำที่ปรากฏขึ้นมาตั้งแต่สมัยพระบรมไตรโลกนาถ เพราะครั้งนั้น จัดระเบียบการปกครองบ้านเมืองแบบจตุสดมภ์ ซึ่งเป็น

ระบบการปกครองที่ใช้มาจนถึง กรุงรัตนโกสินทร์ ยุคปัจจุบัน ได้แก่ เวียง วัง คลัง นา ตำรวจขึ้นอยู่กับ เวียง ๒ หน่วย คือ ตำรวจภูบาล กับตำรวจภูธร อีก หน่วยหนึ่งคือตำรวจหลวง นั้นขึ้นอยู่กับ วัง จึง เห็นได้ว่า “ตำรวจ” นั้น ได้มีในประวัติศาสตร์ของชาติไทยมานานมาแล้วไม่น้อยกว่า ๕๐๐ ปี ปี พ.ศ. ๒๔๐๕ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง กัปตัน เอส.เอ.เบิร์ตแฮมส์ ชาวอังกฤษ เป็นผู้ตั้งกองตำรวจในพระนครเป็นครั้งแรกโดยนำเอารูปแบบอย่างมาจากตำรวจอังกฤษปี พ.ศ. ๒๔๓๕

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณา กิจการตำรวจในสมัยโบราณ โปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นดำรง ราชนาภาพ รับตำแหน่ง เสนาบดีว่าการ กรมมหาดไทย ดูแลตำรวจภูธร และให้ พระเจ้าน้องยาเธอกรมหมื่นเรศวรฤทธิ์ เป็นเสนาบดีว่าการกรมพระนครบาล ดูแลตำรวจนครบาล (ขณะนั้นเรียก พลตระเวน) พระราชภารกิจในพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง ๑๓ ตุลาคม ๒๔๕๘ พระ บาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ประกาศรวมพลตระเวนกับสำนักงานตำรวจแห่งชาติภูธรเป็นกรมเดียวกัน และได้มีประกาศแต่งตั้งอธิบดีสำนักงานตำรวจแห่งชาติและกรมพลตระเวนปี พ.ศ. ๒๔๖๕ ได้โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ พระยาอภิรักษ์ประกาศ (หลุย จาติกวณิช) ดำรงตำแหน่ง ผู้บัญชาการตำรวจนครบาล ซึ่งนับได้ว่า คำว่า ผู้บัญชาการตำรวจนครบาล ได้เริ่มใช้อย่างเป็นทางราชการ

ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมาปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ฐานะการเงินของประเทศอยู่ในวิกฤติมีการยุบหน่วยงานไปมาก ซึ่งปรากฏว่า กองบัญชาการตำรวจนครบาล ก็ถูกยุบลงคงเหลือแต่เพียงกองบังคับการเท่านั้นปี พ.ศ. ๒๔๙๑ได้ มีการรื้อฟื้นจัดตั้ง กองบัญชาการตำรวจนครบาลขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งปรากฏตาม พระราชกฤษฎีกา จัดวางระเบียบราชการสำนักงานตำรวจแห่งชาติในกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๔๙๑ ปี พ.ศ. ๒๕๐๔ กองบัญชาการตำรวจนครบาล ได้มีสถานที่ทำการเป็นของตนเองที่สะพานผ่านฟ้า จนกระทั่งต่อมา เมื่อวันที่ ๑๓ ตุลาคม ๒๕๑๖ กองบัญชาการตำรวจนครบาลที่ผ่านฟ้า ได้ถูกเผาทำลายเสียหายจนหมดสิ้น จึงต้องย้ายที่ทำการมาตั้งอยู่รวม กองบังคับการตำรวจดับเพลิงพญาไทในที่สุดเมื่อวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๓๕ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี ได้ เสด็จมาเปิดอนุสาวรีย์พระบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้า กรมพระนเรศวรฤทธิ์ และอาคารที่ทำการใหม่ ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล วังปารุสกวัน ถนนศรีอยุธยา ดุสิต กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นที่ตั้งอย่างถาวรมาจนถึงปัจจุบันนี้สมัยหนึ่งทำไมจึงเรียกรักษาว่า พวกหัวแดงแข้งดำ เพราะ ในสมัยรัชการที่ ๕ ตำรวจพลตระเวน (ต่อมาก็คือ นครบาล) แต่งเครื่องแบบดั่งภาพ ใช้ผ้าพันแข้งสีดำ และสวมหมวกสีดำ ตรงกลางหมวกมีจุกสีแดง ชาวบ้านจึงมักเรียกกันว่า พวกหงอนแดงแข้งดำ แล้วเลื่อนเป็นหัวแดงแข้งดำ

ตำรวจพลตระเวนดังกล่าวนี้เพิ่งจะมีขึ้นในสมัยรัชการที่ ๕ ทรงพระราชดำริจัดตั้งกองตำรวจเช่นเดียวกับเมืองสิงคโปร์ ซึ่งขณะนั้นเป็นอาณานิคมของอังกฤษ เรียกกันว่า เมืองใหม่ และ

เช่นเดียวกับเมืองอินเดีย อาณาเขตของอังกฤษ เช่นกัน จึงโปรดเกล้าฯ ให้ นายร้อย เอก แซมมวล โยเซฟ เบิร์ดแฮมส์ เป็นผู้จัดตั้งกองโพลิศขึ้น เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๓ มีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ แทนข้าหลวงกองจับ และกองตระเวนชายขวา (ตำรวจกรมพระนครบาล กรมพระนครบาล คือ เวียง ๑ ในจตุสดมภ์)

กองตำรวจที่ตั้งขึ้นใหม่นี้โดยมากจ้างพวกแขก มลายูและแขกอินเดียมาเป็นตำรวจ เรียกกองตำรวจนี้ว่า โกงโปลิศคอนสเทเบิล ต่อ มาตราการที่ ๕ จึงได้โปรดฯ ให้ตั้งกรมกองตระเวนขึ้น มีตราหน้าหมวกติดเป็นโลหะสีเงินรูปกลีบบัวหงาย มีรูปช้างสามเศียรอยู่ตรงกลาง ขอบมีอักษรไทยว่า กรมกองตระเวน ส่วน ผ้าพันแข้งและหมวกของพลตระเวนก็ยังเป็นหงอนแดงแข้งดำ ไม่สามารถงอเข้าอยู่อย่างเดิม เว้นแต่เลิกจ้างแขกมาเป็นพลตระเวนเปลี่ยนเกณฑ์พลเมืองตามพระราชบัญญัติเกณฑ์ทหารสมัยนั้น

สำหรับพลตระเวนมีหน้าที่ดังนี้ คือในเวลากลางวันอยู่ประจำถนนที่เป็นทางแยก ซึ่งมีม้า มีรถม้า มีรถลาก ราษฎรเดินไปมามาก อยู่ประจำตรอก ประจำสถานที่ต่างๆ ที่มีผู้คนโคจรอยู่เสมอ จับโจรผู้ร้าย ระงับการวิวาท ดับเพลิง ฯลฯ สุดแต่จะมีเหตุการณ์เกิดขึ้นตามถนนหนทาง บ้านเรือนในกรุงเทพฯ

ยังมีการลาดตระเวนรักษาท้องที่ลำน้ำ โดยใช้เรือกำปั่นเป็นพาหนะ เวลากลางวันมีพลตระเวนลงเรือลำละ ๓-๔ คน พายเลียบไปตามริมฝั่งแม่น้ำลำคลอง เพราะสมัยก่อนยังใช้แม่น้ำลำคลองสัญจรไปมา โรงเรือนแพต่างๆ มักอยู่ริมแม่น้ำลำคลอง จึงมีตลาดท้องน้ำ มีแพบ่อน มีโรงจิวโรงเล่นประจำ ตลาดท้องน้ำเหล่านั้น ในเวลากลางคืน เรือลาดตระเวนจึงต้องเพิ่มพลตระเวนเป็น ๖-๘ คนนอกจากหน้าที่ลาดตระเวนรักษาความสงบเรียบร้อย หน้าที่สำคัญของพลลาดตระเวนคือจับกุมผู้กระทำความผิดต่างๆ เมื่อให้พลลาดตระเวนมีอำนาจ กรมกองตระเวนจึงบัญญัติข้อห้ามต่างๆ ให้พลตระเวนเป็นโพลิศ หรือตำรวจ ที่ดี เป็นที่พึ่งของราษฎรได้

ตั้งข้อห้ามบางข้อ ซึ่งน่าจะนำมาเล่าให้ทราบกัน ดังนี้ คือ

ห้าม รับสินบน ถ้าพลตระเวนคนใดรับสินบนให้ปล่อยเสียจากกรมกองตระเวนทันที

ห้าม ใช้ กระบองตีจำเลยในกรณีจำเลยไม่ต่อสู้ และยอมให้จับโดยดี และถึงแม้ว่าจำเลยจะด่าว่าหยาบคายต่อพลตระเวน พลตระเวนที่ดีไม่ควรใช้กระบองตีจำเลย เพราะจำเลยก็มีความผิดทางอาญาอยู่แล้ว

ห้าม ลั่นกุญแจมือจำเลยที่เป็น หญิง คนชรา และคนพิการ

ห้าม ไม่ให้ไกลเชื่อนแซ หรือคุยกับราษฎรเวลาอยู่ยาม

ห้าม เดินก้มหน้าหรือหลังค่อม อันจะทำให้เสียความสง่าผิงผายของพลตระเวนไป

ห้าม เอาชื่อของผู้แจ้งเหตุ (ผู้กล่าวหาหรือเจ้าทุกข์) และเรื่องที่แจ้งเหตุไปบอกหรือพูดกับผู้อื่นผู้ใด ตลอดจนบอกแก่พวก หนังสือพิมพ์ และบอกทนายความเป็นอันขาด เพราะหนังสือพิมพ์ถ้ารู้

เรื่อง ก็ย่อมจะตีพิมพ์เรื่องราวเป็นที่เอิกเกริก ทำให้คนร้ายรู้ตัวหนีไป ส่วนพวกทนายความรู้อีกจะทำให้เป็นผู้ได้เปรียบในทางคดี

ห้ามไม่ให้พล ตระเวนและภริยา กู้ยืมเงินคืดอกเบี้ยซึ่งกันและกันเป็นอันขาด ถ้าห้ามไม่ฟังให้ไล่ออกจากกรมกองตระเวน ข้อห้ามสุดท้ายนี้ ชอบกลอยู่

อย่างไรก็ตามโรงพักพลตระเวนครั้งนั้นในพระนคร นอกพระนคร และปากกรุงธนบุรี มีอยู่ด้วยกันทั้งหมด ๖๔ โรงพัก บางโรงพักก็ตั้งอยู่บนแพ เช่น โรงพักปากคลองสาน โรงพักปากคลองบางกอกใหญ่ ฯลฯ ซึ่งมีหน้าที่ลาดตระเวรรักษาแม่น้ำลำคลอง

ตำรวจพลตระเวนตลอดจนมาถึง กิจการตำรวจในปัจจุบันล้วนเป็นแบบสากล ว่าที่จริงกิจการตำรวจนั้นมีมาตั้งแต่สมัยโบราณแล้ว แต่มาปรากฏหลักฐานราว พ.ศ. ๑๙๑๘ สมัยแผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ กรุงศรีอยุธยา ซึ่งโปรดเกล้าฯ ให้ตราระเบียบการปกครองบ้านเมืองออกเป็น ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายทหารทั้งปวง มีสมุหกลาโหม (เจ้าพระยาจักรีศรีอริวงค์) เป็นหัวหน้าและฝ่ายพลเรือนมีสมุหนายก (เจ้าพระยาเสนาบดี) เป็นหัวหน้าจตุสดมภ์ได้แก่ เวียง วัง คลัง นา (พระนครบาล พระธรรมาธิกรณ์ พระโกษาธิบดี และพระเกษตรธิการ)

๑. ความเป็นมาของหน่วยงาน

กองบังคับการอารักขาและควบคุมฝูงชน ชื่อเรียกใหม่ ที่นำเอาหน่วยงานของ กองกำกับการอารักขาและรักษาความปลอดภัย (อป.) และ กองกำกับการป้องกันและปราบปรามจลาจล (ปจ.) เดิมในอดีตที่สังกัดอยู่กับ กองบังคับการสายตรวจและปฏิบัติการพิเศษ (๑๙๑) ต่อมาปรับเปลี่ยนชื่อเป็น กองบังคับการ ตำรวจปฏิบัติการพิเศษ (ตปพ.) กองกำกับการ อป. และ ปจ. ถูกเปลี่ยนชื่อเรียกเป็น กก.๒ และ กก.๓ ตามลำดับ เมื่อวันที่ ๗ กันยายน ๒๕๕๒ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้ปรับเปลี่ยนโครงสร้างหน่วยงาน จึงได้แยก กก.อป. และ ปจ. ออกเป็นหน่วยละ ๒ กองกำกับการ โดยให้ กก.อป. แยกเป็น กก.อารักขา ๑ และ กก.อารักขา ๒ ส่วน กก.ปจ. แยกเป็น กก.ควบคุมฝูงชน ๑ และ กก.ควบคุมฝูงชน ๒ ภารกิจหน้าที่ในลักษณะใกล้เคียงกับหน่วยเดิม แต่แยกภารกิจที่ชัดเจนให้แต่ละ กก. โดยมี ผกก. เป็นหัวหน้า

กองบังคับการ อารักขาและควบคุมฝูงชน หรือ เรียกสั้นๆว่า อคฝ. จึงเป็นหน่วยงานระดับ กองบังคับการ ในสังกัดของ กองบัญชาการตำรวจนครบาล ที่ประกอบด้วย ๕ กองกำกับการ ได้แก่

๑. กองกำกับการ ฝ่ายอำนวยการ
๒. กองกำกับการ อารักขา ๑
๓. กองกำกับการ อารักขา ๒
๔. กองกำกับการ ควบคุมฝูงชน ๑
๕. กองกำกับการ ควบคุมฝูงชน ๒

กก.ควบคุมฝูงชน ๑ จำนวน ๔๕๐ นาย

กก.ควบคุมฝูงชน ๒ จำนวน ๔๕๐ นาย

๒. วิสัยทัศน์

“จงรักภักดียิ่งชีพถวายชีวิตเพื่อการอารักขาองค์ราชันย์และพระราชวงศ์ปราบปรามการจลาจลรักษาความมั่นคงของชาติปฏิบัติงานในกรอบของกฎหมายและหลักสิทธิมนุษยชนเป็นต้นแบบของงานในความรับผิดชอบ...”

๓. อำนาจและหน้าที่

ตามพระราชกฤษฎีกาเบญจกษาเล่มที่ ๑๒๖ ตอนที่ ๖๖ ก หน้า ๔๓ วันที่ ๗ กันยายน ๒๕๕๒ ...ได้กำหนดให้กองบังคับการอารักขาและควบคุมฝูงชนมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

๑) ถวายความปลอดภัยสำหรับองค์พระมหากษัตริย์พระราชินีพระราชทายาทผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์พระบรมวงศานุวงศ์ผู้แทนพระองค์และพระราชอาคันตุกะรวมทั้งรักษาความปลอดภัยบุคคลสำคัญอื่นๆ

๒) ปฏิบัติงานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายอื่นอันเกี่ยวกับความผิดทางอาญาในเขตอำนาจการรับผิดชอบ

๓) ควบคุมอำนวยการและพัฒนาเทคนิคยุทธวิธีเกี่ยวกับการควบคุมฝูงชนในเขตกรุงเทพมหานครหรือตามที่ได้รับมอบหมาย

๔) ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

๔. อุดมคติตำรวจ

เคารพเอื้อเฟื้อต่อหน้าที่

กรุณาปราณีต่อประชาชน

อดทนต่อความเจ็บใจ

ไม่หวั่นไหวต่อความยากลำบาก

ไม่มักมากในลาภผล

มุ่งบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ประชาชน

ดำรงตนในยุติธรรม

กระทำการด้วยปัญญา

รักษาความไม่ประมาทเสมอชีวิต

เป็นบทร้อยกรองที่ พระนิพนธ์โดย สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (จวน อุฏฐายีมหาเถร) สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก องค์ที่ ๑๖ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๙ โดยมีคำอธิบายดังนี้

๔.๑ เคารพเอื้อเฟื้อต่อหน้าที่ คำว่าเคารพเอื้อเฟื้อต่อหน้าที่ มีความหมายลึกซึ้งในตัวของมันเองท่านเป็นข้าราชการ คำว่า ข้าราชการ มีความหมายมหาศาลเพราะท่านคือผู้รับเอางานของพระราชามาทำการทํางานป้องกันปราบปรามเป็นการทํางานเพื่อให้เกิดความสงบสุขในบ้านเมืองให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี เมื่อท่านรับงานเหล่านี้มาทํา ท่านต้องทำให้เต็มที่ให้สมกับคำว่า เคารพเอื้อเฟื้อต่อหน้าที่

๔.๒ กรุณาปรานีต่อประชาชน ตำรวจอยู่กับประชาชนต้องได้ใจประชาชนประชาชนมีความทุกข์ มีเรื่องเดือดร้อนอย่ามองเรื่องขโมยขึ้นบ้าน ถูกจี้ ถูกชิง ถูกทำร้ายที่ประสบพบเจออยู่เป็นประจำจนเคยชินว่าเป็นเรื่องธรรมดาเพราะประชาชนที่ได้รับความทุกข์ หรือเรื่องเดือดร้อนดังกล่าวถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญและร้ายแรงต่อชีวิตและทรัพย์สินพวกเขาเมื่อเป็นเช่นนี้แล้วตำรวจต้องอยู่กับประชาชนต้องทํางานให้ได้ใจประชาชนการได้ใจประชาชนคือ เขาเดือดร้อนเรื่องอะไรต้องไปช่วยเขาทําอย่างไรถึงจะบำบัดทุกข์เพื่อให้เขาอยู่อย่างมีความสุข

๔.๓ อดทนต่อความเจ็บใจ การที่จะมาเป็นตำรวจต้องยอมรับสภาพเพราะอาชีพตำรวจเป็นอาชีพที่เหนื่อยยากเป็นอาชีพที่ต้องผจญกับปัญหามากมาย ทั้งคำด่า คำบ่น คำว่าซึ่งทำให้ต้องเจ็บใจอยู่ตลอดเวลาจึงจำเป็นต้องมีความอดทนอดกลั้นให้มากและปฏิบัติงานอย่าให้ประชาชนดูถูกได้ดังที่พระพุทธทาสได้บอกว่า คนเราทนดาบ ทนหอกได้แต่ที่ทนไม่ได้คือใครมาดูถูก

๔.๔ ไม่หวั่นไหวต่อความยากลำบาก การออกไปปฏิบัติหน้าที่ต้องหนักเอาเบาสู้ ไม่หวั่นไหวไม่ย่อท้อต่อความยากลำบากมนุษย์เราอยู่ที่ใจ จะทำหรือไม่ทำอยู่ที่ใจไม่มีใครสามารถบังคับได้ บังคับให้ตายถ้าใจไม่ทำสักอย่าง ทุกอย่างก็จบด้วยการไม่ทำฉะนั้นขอให้เราคิดว่า ถ้าเริ่มต้นด้วยใจแล้วเราย่อมจะทําสิ่งเหล่านั้นได้ด้วยดี

๔.๕ ไม่มีมักมากในลาภผล คำนี้จำเป็นมากตำรวจต้องมีอยู่ในใจเสมอ จุดอ่อนมีอยู่ ๒ อย่างคือ ๑. ห้ามใจตัวเองไม่ได้ ๒. เพราะบางต่อความโลภ แต่อะไรคือความพอดิ อยู่ในทางสายกลางอะไรที่ทําแล้วคนอื่นไม่เดือดร้อน นั่นแหละคือสิ่งที่พอดิโดยไม่ต้องไปรีดไถ โดยยึดหลักที่ว่า เราอยู่ได้ เขาอยู่ได้ ไม่เดือดร้อน ไม่มีเรื่อง บางครั้งตำรวจทำประโยชน์ให้กับประชาชนซึ่งเป็นการบริการตามหน้าที่ประชาชนเขาก็ตอบแทนด้วยน้ำใจซึ่งอาจจะมากกว่าการกลั่นแกล้งประชาชนเพื่อหวังผลประโยชน์ต่างๆ เสียอีก

๔.๖ มุ่งบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ประชาชน โดยภาระหน้าที่ของตำรวจก็คือการสร้างความอบอุ่นใจแก่ประชาชนถือว่าเป็นการบำเพ็ญตนอยู่แล้วทําประโยชน์ให้แก่ประชาชนในหน้าที่คือสร้างความสงบสุขให้เกิดขึ้นในสังคม

๔.๗ ดำรงตนในยุติธรรม ตำรวจคือผู้รักษากฎหมาย แต่ตำรวจไม่ใช่กฎหมาย ตำรวจเป็นผู้ที่ทำให้เกิดความยุติธรรม เป็นผู้รักษากฎคือการดำรงตนในยุติธรรมคือรักษาทุกอย่างให้เป็นไปตามกติกาตั้งนั้นตำรวจต้องมั่นคงในกติกาตำรวจต้องรักษากฎหมาย

๔.๘ การกระทำด้วยปัญญา การกระทำด้วยปัญญาสิ่งที่ตำรวจต้องรู้จริงเสมอ ไม่ใช่คาดเดาตำรวจต้องทำทุกอย่างด้วยปัญญาซึ่งต้องขวนขวายหาความรู้มาใส่ตัวอยู่ตลอดเวลา เรื่องไหนที่ไม่รู้ ต้องไปเรียนรู้เพิ่มเติมอย่างกระตือรือร้นไปด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ความรู้ไม่มีวันหมดจจ เรียนรู้อยู่ตลอดเวลา

๔.๙ รักษาความไม่ประมาทเสมอชีวิต ในการดำเนินชีวิต ถ้าใครไม่มีข้อนี้ โอกาสเสี่ยงสูงมากความไม่ประมาทกับชีวิตต้องเสมอกัน ต้องเท่ากันถ้ามีความประมาทเมื่อไหร่ นั้นหมายถึงชีวิต ความไม่ประมาทนี้แหละที่จะทำให้อยู่รอดปลอดภัยเพราะนั่นคือสิ่งที่จะรักษาชีวิตของตำรวจ ไม่ใช่กล้าบ้าบิ่น เพราะนั่นคือคนที่กำลังประมาท

ในการจับกุมคนร้ายต้องมีความพร้อมถ้าไม่พร้อมอย่าเสี่ยง ๑. ใช้กำลังต้องพร้อม ๒. อาวุธต้องพร้อม ๓. ยุทธวิธีต้องรู้ตั้งนั้นหลักของความไม่ประมาทเสมอชีวิต เป็นหลักสำคัญของการทำงานในอาชีพตำรวจอยากให้เป็นสอนลูกน้องให้ท่องเสมอว่าประมาทกับชีวิตต้องเท่ากัน

อุดมคติตำรวจ เป็นอุดมคติที่เขียนไว้ดีมากจบด้วยข้อรักษาความไม่ประมาทเสมอชีวิตคือดูแลชีวิตตำรวจให้อยู่รอดปลอดภัยนั่นคือ สิ่งที่เป็นประโยชน์ในเบื้องต้นเท่านั้นทั้งหมดขึ้นอยู่กับตัวพวกท่านเองถ้าทำงานทุกอย่างด้วยความไม่ประมาท ท่านจะสามารถอยู่รอดปลอดภัยจนเกษียณอายุราชการ^{๑๔๓}

๒.๖ ยุทธวิธีพื้นฐานการควบคุมฝูงชน

๒.๖.๑ ยุทธวิธีพื้นฐานควบคุมฝูงชน

รูปแบบการชุมนุมเรียกร้อง หรือการชุมนุมของผู้คนในสถานการณ์ต่างๆ ได้มีการพัฒนาไปจากแบบเดิมมาก เนื่องจากการพัฒนาการของโทรศัพท์มือถือ และสังคมออนไลน์ ทำให้มีการรวมตัวของผู้คนได้อย่างรวดเร็ว และมีการสั่งการและการก่อเหตุได้อย่างแพร่หลาย รวดเร็ว ซึ่งในการควบคุมฝูงชนในอดีตมักจะจัดกำลังเป็นกลุ่มก้อนขนาดใหญ่ เข้าไปแก้ไขปัญหาฝูงชนที่มักรวมตัวอยู่ในสถานที่เดียว แต่ในปัจจุบันฝูงชนที่มีการจัดตั้งจะมีการเคลื่อนย้าย เดินขบวน หรือใช้ยานพาหนะไปปิดล้อมสถานที่สำคัญ หรือกระจายไปก่อเหตุที่ตั้งสาธารณูปโภคพื้นฐาน เช่น ที่ตั้งสถานีจ่ายไฟฟ้า โรงกรองน้ำประปา สถานีสื่อสาร หรือสถานีโทรทัศน์ ดังนั้น การจัดการควบคุมฝูงชน จึงต้องมีการปรับยุทธวิธีและกำลังพลให้เหมาะสมกับรูปแบบของฝูงชนที่เปลี่ยนไป^{๑๔๔}

^{๑๔๓} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, การฝึกและการปฏิบัติการควบคุมฝูงชน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ประสานมิตร จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๓-๗.

^{๑๔๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘.

๑. การจัดกำลังพล

หน่วยตำรวจที่จะใช้ในการควบคุมฝูงชนนั้น จะมีลักษณะการจัดที่มีรายละเอียดแตกต่างกันไป ซึ่งการจัดเป็นมาตรฐานเพื่อการเตรียมการ และการฝึกจะมีลักษณะเป็นการจัดกำลังตำรวจเป็นหมวดหมู่ จะจัดกำลังเริ่มต้นที่เป็นคู่ตรวจจำนวน ๒ คน ทำงานคู่กัน โดยหลักการตามหน้าที่เมื่อคนหนึ่งเป็นผู้ปฏิบัติหรือเผชิญเหตุ คู่ตรวจอีกคนหนึ่งจะเป็นผู้คุ้มกันหรือตรวจการณ์

- ๒ คู่ตรวจ และหัวหน้าชุด ๑ คนเป็น ๑ ชุด
- ๒ ชุด ประกอบเป็น ๑ หมู่
- ๔ หมู่และ ๑ บก.หมวด รวมทั้ง ผบ.หมวด รวมเป็น ๑ หมวด
- ๓ หมวดและ ๑ บก.ร้อย รวมทั้ง ผบ.ร้อยและรองผบ.ร้อย ประกอบเป็น ๑

กองร้อยควบคุมฝูงชน

ซึ่งการจัดดังกล่าวนี้ อาจมีความแตกต่างกันบ้างในแต่ละหน่วยตำรวจ หรือแต่ละประเทศ แต่เมื่อจะปฏิบัติภารกิจ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการจัดเฉพาะกิจ โดยการปรับกำลังพล การจัดหน่วย หรืออาศัยเครื่องมือยุทธโศปกรณ์ เพื่อตอบสนอง หรือทำให้เกิดความได้เปรียบ โดยพิจารณาจากปัจจัยแห่งความสำเร็จในการควบคุมฝูงชนเป็นหลัก ซึ่งโดยหลักนิยมแล้ว จะพิจารณาจากปัจจัยภารกิจ, กลุ่มผู้ชุมนุม หรือภัยคุกคาม กำลังพลที่มีอยู่หรือที่จะใช้ได้, ภูมิประเทศ เวลาที่มีอยู่, การยอมรับได้ของสังคมและความถูกต้องชอบธรรมของกฎหมาย

๒. การจัดอุปกรณ์

๒.๑ อุปกรณ์ประจำหน่วย

ตั้งแต่ระดับกองร้อยควบคุมฝูงชนขึ้นไป ควรต้องประกอบไปด้วย

๑. รถบัญชาการ
๒. รถส่งคลื่นเสียง
๓. รถฉีดน้ำ
๔. รถอุปกรณ์พิเศษ
๕. รถควบคุมผู้ต้องหา
๖. รถไฟส่องสว่าง
๗. รถบัสโดยสาร
๘. รถตู้โดยสาร
๙. รถบรรทุกขนาด ๑ ตัน
๑๐. รถพยาบาล
๑๑. รถยก
๑๒. รถจักรยานยนต์

๒.๒ อุปกรณ์ประจำกาย

๑. หมวกปราบจลาจล
๒. ผ้าคลุมหน้า
๓. หน้ากากกันแก๊ส
๔. ชุดกันสะเก็ด
๕. ถุงมือ
๖. สนับ แขน/ขา กระจับ
๗. สายรัด
๘. โล่ใส
๙. เสื้อกันฝน
๑๐. กระบอง
๑๑. ไฟฉาย
๑๒. เครื่องหมายบอกฝ่าย
๑๓. วิทยุสื่อสารพร้อมหูฟัง
๑๔. ชุดปฐมพยาบาล
๑๕. เป้สนาม

๒.๓ อุปกรณ์พิเศษ

๑. เครื่องแปลงคลื่นเสียงระยะไกล
๒. แก๊สน้ำตา ชนิดยิง
๓. แก๊สน้ำตา ชนิดขว้าง
๔. แก๊สน้ำตา ชนิดสเปรย์
๕. ระเบิดแสง
๖. ระเบิดเสียง
๗. ระเบิดควัน
๘. กระสุนยาง
๙. ปืนยิงตาข่าย
๑๐. ปืนช็อตไฟฟ้า
๑๑. เครื่องแปลงเสียง
๑๒. วิทยุสื่อสาร
๑๓. ชุดพยาบาลสนาม
๑๔. คีมตัดเหล็ก

๑๕. ถังดับเพลิง

๑๖. อุปกรณ์วัดทิศทางลม

๑๗. โล่ กันกระสุน

๒.๔. อุปกรณ์พื้นฐานประจำศูนย์ปฏิบัติส่วนหน้า หรือหน่วยควบคุมบังคับบัญชาที่สูงกว่ากองร้อยควบคุมฝูงชน

๑. ชุด เครื่องใช้สำนักงาน

๒. ชุด เครื่องมือสื่อสาร

๓. ชุดบันทึกภาพ/เสียง

๔. ชุดพยาบาลสนาม

๕. ชุดส่งกำลังบำรุง

๒.๖.๒ การเลือกใช้อุทธรณ์วิธีควบคุมฝูงชนเบื้องต้น

ในภารกิจการรักษาความสงบเรียบร้อยซึ่งเป็นภารกิจหลักของตำรวจ จะมีลักษณะการดำเนินการที่เป็นพันธกิจต่อเนื่อง กล่าวคือ ต้องมีการเตรียมการด้านการข่าว หรือข้อมูลท้องถิ่น และการจัดทำระบบฐานข้อมูลท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง และระบบการจัดการวิเคราะห์ความเสี่ยงกรณีจะเกิดเหตุการณ์ชุมนุมเรียกร้อง เนื่องจากปัญหาความไม่พอใจ หรือความเดือดร้อนของประชาชนในพื้นที่ หรือมีการจัดงานสำคัญที่ทำให้ประชาชนมารวมกลุ่มกันเป็นจำนวนมาก เช่นการจัดแสดงดนตรี การแข่งขันกีฬา เป็นต้น ซึ่งจะต้องมีการจัดระเบียบเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อย มิให้เกิดการกระทบกระเทือนถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอื่น ที่มิได้เข้ามารวมชุมนุม ไม่ว่าจะกรณีใดก็ตาม^{๑๔๕}

การเลือกวิธีการ หรืออุทธรณ์วิธีในการควบคุมฝูงชน ได้มีการจัดทำคู่มือของสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ได้วางหลักนิยามเกี่ยวกับการจัดการเหตุชุมนุมเรียกร้องไว้ในคู่มือการจัดการเหตุชุมนุมเรียกร้อง พ.ศ. ๒๕๕๒ ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งสามารถศึกษารายละเอียดได้ และนำไปเป็นคู่มือ หรือหลักนิยามในการฝึกและการปฏิบัติงานของผู้บังคับบัญชาตั้งแต่ระดับสถานีตำรวจขึ้นไปได้

ในคู่มือการฝึกและการปฏิบัติควบคุมฝูงชนนี้ จะอธิบายถึง การจัดการเหตุชุมนุมเรียกร้องเบื้องต้น ซึ่งผู้บังคับบัญชาในระดับหัวหน้าหน่วยควบคุมฝูงชน เช่น ผู้บังคับกองร้อย ผู้บังคับหมวด ผู้บังคับหมู่ ในกองร้อยควบคุมฝูงชน หรือเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการในพื้นที่ เช่นผู้บังคับบัญชาในสถานีตำรวจ หรือชุดบริหารเหตุการณ์ ในศูนย์ปฏิบัติการส่วนหน้า จำเป็นต้องทราบ และเข้าใจ เพื่อให้เกิดความง่ายในการฝึก การอบรม การปรับใช้หน่วย และอุทธรณ์วิธีที่เหมาะสมกับปัจจัยแห่งความสำเร็จในการควบคุมฝูงชนและสามารถนำไปปรับใช้ในสถานการณ์จริงได้อย่างเหมาะสมและมีความเข้าใจ มิใช่เป็นรูปแบบตายตัว ที่ใช้ได้เหมาะสมกับทุกเหตุการณ์ สถานการณ์ หรือปัจจัยแห่งความสำเร็จ

^{๑๔๕} ลิขิต สุทธิพิณรุฑ, พ.ต.อ., เอกสารประกอบคำบรรยายรายงานการศึกษาเฉพาะกรณีการปฏิบัติงานควบคุมฝูงชนของตำรวจ, (ม.ป.พ. : ๒๕๕๑), หน้า ๑๒.

(ปัจจัย METT-TC คือ METT-TC: M = Mission ภารกิจ, E = Enemy ฝ่ายตรงข้าม, T = Troops กำลังฝ่ายเรา, T = Terrain ภูมิประเทศ, T = Time เวลาที่มีอยู่, C = Civil Consideration การยอมรับได้ของสังคมและกฎหมาย) ที่เปลี่ยนไปได้อย่างรวดเร็วในสังคมยุคข้อมูลข่าวสาร^{๑๔๖}

ซึ่งจำเป็นต้องมีการประยุกต์ใช้แบบฝึก หรือยุทธวิธีที่กล่าวนี้ ให้มีความกลมกลืนหลายรูปแบบ และตอบสนองปัจจัยแห่งความสำเร็จ ในการควบคุมฝูงชน คือปัจจัยภารกิจ, ปัจจัยฝ่ายตรงข้ามหรือผู้ชุมนุมหรือผู้ก่อเหตุที่ไม่ทราบฝ่าย, ปัจจัยกำลังฝ่ายเรา, ปัจจัยลักษณะภูมิประเทศของพื้นที่ชุมนุมและใกล้เคียง, ปัจจัยเวลาที่เหลืออยู่ ช่วงเวลาชุมนุมและที่จะเลิกการชุมนุมตามกำหนด, การยอมรับได้ของสังคมและกฎหมาย

โดยในช่วงเริ่มต้นของการจัดการเหตุชุมนุมเรียกร้องอาจยังไม่มี การจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการส่วนหน้า ซึ่งมีชุดบริหารเหตุการณ์รับผิดชอบ ในการควบคุมสั่งการ หรือแสวงข้อตกลงใจทางยุทธวิธี เพื่อสั่งการให้หน่วยควบคุมฝูงชนปฏิบัติ ก็ย่อมเป็นหน้าที่ของผู้บังคับบัญชาในพื้นที่ที่มีการชุมนุม ต้องจัดกำลังเข้าไปควบคุมรักษาความสงบเรียบร้อย การชุมนุมมิให้ไปก่อเหตุรบกวน หรือกระทบกระเทือนสิทธิของผู้อื่น ผู้บัญชาการเหตุการณ์ หรือผู้บังคับบัญชาที่รับผิดชอบรักษาความสงบ ในเหตุการณ์ชุมนุมเรียกร้อง จะต้องพยายามเลือกยุทธวิธี

๒.๖.๓ การเฝ้าตรวจ

ตำรวจต้องมีหน้าที่เฝ้าตรวจติดตามกลุ่มคนที่มาชุมนุมรวมกัน โดยการสืบสวนรวบรวมข้อมูลข่าวสาร และเฝ้าสังเกตเพื่อจะดูแนวโน้มความเคลื่อนไหว หรือการพัฒนาการของคนที่มา รวมกันดังกล่าว ซึ่งก็คือการรวบรวมข้อมูลข่าวสาร หรือการสืบสวนในหน้าที่ตำรวจ ที่จะเป็นปัจจัยสำคัญในการช่วยให้ผู้บังคับบัญชาของสถานีตำรวจ หรือหน่วยตำรวจที่รับผิดชอบพื้นที่นั้น สามารถใช้ยุทธวิธีที่เหมาะสมกับสถานการณ์การชุมนุมนั้น รวมถึงจะทำให้ป้องกันปัญหาที่จะเกิดความรุนแรงขึ้นได้

๑. การสืบสวนรวบรวมข้อมูลข่าวสาร

จะต้องดำเนินการตั้งแต่สภาวะปกติ เพื่อจะได้ทราบสิ่งบอกเหตุของการรวมตัวชุมนุมเรียกร้อง โดยเมื่อผู้บังคับบัญชาได้ทราบ หรือมีเบาะแสสิ่งบอกเหตุว่ามีการชุมนุมเรียกร้อง จะต้องสั่งการมอบหมายให้มีเจ้าหน้าที่ประสานงานกับแกนนำ หรือผู้จัดการชุมนุม รวมทั้งจัดเจ้าหน้าที่ชุดสืบสวนเพื่อรวบรวมข้อมูลข่าวสาร โดยมีเป้าหมายในการส่งเสริม จัดระเบียบการชุมนุมให้อยู่ในกรอบของกฎหมาย และเพื่อลดความรุนแรงหรือเหตุเดือดร้อนรำคาญที่จะเกิดขึ้น จากกรณีมีคนจำนวนมากมาชุมนุมในสถานที่ใดที่หนึ่ง เช่น การจัดระบบการจราจร การส่งเสียงดัง เป็นต้น

๒. ศูนย์ปฏิบัติการส่วนหน้า

เมื่อมีข้อมูลจนน่าเชื่อว่า จะมีการชุมนุมเรียกร้องต้องจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการส่วนหน้าตามระบบบัญชาการเหตุการณ์และจัดชุดสืบสวนในการรายงานข่าวการเคลื่อนไหวหรือกิจกรรมของ

^{๑๔๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔-๑๕.

การประชุมตามวงรอบของเวลา หรือเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเหตุการณ์ ซึ่งข่าวสารนี้จะช่วยในการตัดสินใจของผู้บัญชาการเหตุการณ์หรือผู้บังคับบัญชา ในการกำหนดยุทธวิธีหรือการใช้กำลังตามระดับความรุนแรง หรือผู้ชุมนุมเหตุการณ์ตามระดับความรุนแรง หรือภัยอันตราย

๓. การจัดชุดเฝ้าตรวจสูงซุ่ม

ควรต้องมีการจัดตั้งชุดในการเฝ้าตรวจสอบรายงานความเคลื่อนไหวกิจกรรมของกลุ่มผู้มาชุมนุมให้ทราบถึงขนาด หรือจำนวนของผู้มาชุมนุม สถานที่ อารมณ์ร่วม และการพัฒนาการของสถานการณ์ โดยชุดเฝ้าตรวจ อาจจะประกอบด้วย พนักงานวิทยุ เจ้าหน้าที่เฝ้าตรวจจากจุดสูงซุ่ม และอุปกรณ์การเฝ้าตรวจทางอิเล็กทรอนิกส์อื่นๆ เช่น โทรศัพท์วงจรปิด โดยอาจเฝ้าตรวจบนตึกสูง หรือพื้นที่ภูมิประเทศสูง หรืออาจสังเกตการณ์จากเฮลิคอปเตอร์ หรือบอลลูน หรือเครื่องบิน ศูนย์ปฏิบัติการส่วนหน้า หรือผู้บังคับบัญชาจะต้องทราบจุดที่ชุดสังเกตการณ์เหล่านี้ตั้งอยู่ ซึ่งชุดเฝ้าตรวจสังเกตการณ์ในจุดสูงซุ่มเหล่านี้จะต้องมีหน้าที่รายงานและรักษาความปลอดภัยให้กับกำลังของเจ้าหน้าที่ด้วยซึ่งอาจมีหลายชุดตามปัจจัยแห่งความสำเร็จในการควบคุมฝูงชน

๔. การรายงานตามวงรอบเวลา

การรายงานตามวงรอบเวลา หรือเมื่อมีเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงที่สำคัญ จะทำให้ผู้บัญชาการเหตุการณ์ ศูนย์ปฏิบัติการส่วนหน้า หรือผู้บังคับบัญชาที่รับผิดชอบพื้นที่ มีข้อมูลเพื่อนำไปเป็นข้อต่อรองในการเจรจาต่อรองกับแกนนำ หรือผู้จัดการชุมนุม รวมทั้งเป็นข้อมูลในการปฏิบัติการข่าวสาร (Information Operation) การเฝ้าตรวจจะมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดเมื่อพบเหตุการณ์ หรือกำหนดการ หรือสถานการณ์ของกลุ่มผู้ชุมนุมไม่ได้มีการกำหนดการไว้ล่วงหน้า เช่น ไม่ได้กำหนดเวลาที่จะเลิกการประชุม อาจทำให้สถานการณ์ชุมนุม เมื่อมีจำนวนคนเพิ่มมากขึ้น ทำให้ยากแก่การควบคุมและยากต่อการดำเนินการจัดกำลัง การเฝ้าตรวจเป็นวิธีการตั้งแต่เริ่มต้นของตำรวจ เมื่อทราบว่าจะมีการชุมนุมเรียกร้อง ซึ่งจะรวมถึงกระบวนการในการพยายามติดต่อกับผู้จัดการชุมนุม หรือแกนนำ^{๑๔๗}

๕. ชุดติดต่อประสานแกนนำหรือผู้จัดการชุมนุม

การติดต่อกับแกนนำ หรือผู้จัดการชุมนุมได้ จะช่วยให้ผู้บังคับบัญชาตำรวจสามารถควบคุมสถานการณ์ได้ โดยจะทำให้แกนนำผู้ชุมนุมเกิดความรับผิดชอบต่อสังคม เพราะสังคมจะรับรู้ว่ามีใครเป็นผู้รับผิดชอบหรือชี้แจงการประชุมนั้น ความกดดันต่อตัวแกนนำผู้ชุมนุมที่ต้องรับผิดชอบต่อสังคมนี้จะทำให้ตัวแกนนำ จะต้องชี้แจงหรือควบคุมการประชุมให้เป็นระเบียบ ควรจะต้องจำกัดเส้นทางการเคลื่อนที่เดินขบวนของผู้ชุมนุม และพื้นที่ในการชุมนุมนั้น

ถ้าผู้บังคับบัญชาตำรวจ หรือผู้บัญชาการเหตุการณ์ สามารถทำให้เกิดความร่วมมือจากแกนนำได้ จะทำให้ลดความน่าจะเป็นในการทำให้สถานการณ์ชุมนุมเลวร้ายได้ ผู้นำหรือแกนนำในการชุมนุม ควรจะต้องอยู่ในจุดที่ผู้ประสานแกนนำจากฝ่ายตำรวจ สามารถติดต่อประสานงานได้

^{๑๔๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕-๑๖.

ตลอดเวลา และตำรวจจะต้องพยายามส่งเสริมให้แก่นำรักษาความเป็นระเบียบ ในระหว่างการชุมนุมของผู้ชุมนุมด้วยกันเอง

๖. การบันทึกภาพและเสียงการชุมนุม

การบันทึกภาพและเสียงเพื่อให้ปรากฏเห็นใบหน้า หรือลักษณะสำคัญของผู้ชุมนุม จะทำให้ลดพฤติกรรมทำผิดกฎหมายหรือความรุนแรงลงได้ โดยลดความรู้สึกของผู้ชุมนุมที่ว่าทำผิดแล้วไม่มีใครรู้ให้น้อยลง ซึ่งก็อาจใช้ภาพและเสียงเหล่านี้เป็นพยานหลักฐานในศาลได้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพอาจจัดให้ภาพของผู้ชุมนุมไปปรากฏให้ผู้ชุมนุมเห็นด้วยตนเอง ด้วยจอขนาดใหญ่ในระหว่างการชุมนุมนั้น ผู้บันทึกภาพควรจะต้องแต่งเครื่องแบบแสดงตัวว่าเป็นเจ้าหน้าที่เพื่อการป้องกันการเข้าใจผิด

๗. เริ่มทำสำนวนการสอบสวนวิธีการเพื่อความปลอดภัยเมื่อเริ่มต้นมีการชุมนุมเรียกร้อง

เมื่อมีการสืบสวน หรือมีข้อมูลเกี่ยวกับการชุมนุมเรียกร้อง หรือแกนนำ หรือปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในพื้นที่ ที่อาจจะนำไปสู่การชุมนุมเรียกร้อง เมื่อได้มีการสืบสวนตั้งแต่ข้อมูลเบื้องต้น จนกระทั่งมีเหตุการณ์การชุมนุมเกิดขึ้น เมื่อได้มีการรวบรวมข้อมูลข่าวสารแล้ว หรือมีการสืบสวนไว้แล้ว ตำรวจต้องทำการรวบรวมข้อมูล ข่าวสารและรวบรวมสืบเสาะแสวงหาพยานหลักฐานมาดำเนินการจัดทำสำนวนการสืบสวน และเมื่อมีการเริ่มต้นการมาชุมนุมเรียกร้อง ให้ตำรวจเริ่มต้นทำสำนวนการสอบสวนวิธีการเพื่อความปลอดภัย ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๔๖ ในกรณี ที่การชุมนุมนั้นจะมีบุคคลใดบุคคลหนึ่ง จะก่อเหตุร้ายให้เกิดอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่น หรือจะกระทำการใดให้เกิดความเสียหายแก่สิ่งแวดลอมหรือทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งการรวบรวมพยานหลักฐานนี้ ถ้ามีหลักฐานเพียงพอ อาจนำไปสู่การขอหมายจับต่อศาล หรือการจับกุมความผิดซึ่งหน้าผู้ที่จะก่อเหตุร้าย ซึ่งแฝงหรืออาศัยการชุมนุมเป็นช่องทางในการจะก่อเหตุร้ายได้ ซึ่งการจะได้พยานหลักฐานมาประกอบสำนวนการสอบสวนนั้น จะต้องมีการแสวงหาพยานหลักฐานตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุการณ์ชุมนุม และเมื่อมีสถานการณ์ชุมนุมเริ่มเกิดขึ้น ก็จำเป็นต้องรวบรวมพยานหลักฐานตามสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นในสถานที่ชุมนุมในขณะนั้นมาประกอบสำนวนการสอบสวนด้วย

๒.๖.๔ การปกป้องคัดกรอง

เมื่อกลุ่มผู้ชุมนุมมารวมตัวกันในสถานที่ชุมนุม ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะเป็นสถานที่สาธารณะ ที่จะทำให้ตำรวจมีอำนาจตามกฎหมายอย่างเต็มที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อย มากกว่าสถานที่ชุมนุมที่ไม่ได้เป็นสถานที่สาธารณะ ที่บุคคลทั่วไปเข้าไปใช้ได้ ตำรวจต้องมีหน้าที่ปกป้อง คัดกรอง

ไม่ให้มีการนำเอาอาวุธหรือสิ่งที่จะก่อเหตุร้ายเข้าไปในสถานที่ชุมนุม ป้องกันผู้ชุมนุมไม่ให้ไปก่อความเดือดร้อนแก่ชุมชนใกล้เคียง ป้องกันเหตุร้ายที่จะเกิดกับผู้ชุมนุม^{๑๔๘}

๑. กำหนดขอบเขตพื้นที่ชุมนุมกับแกนนำ มีสิ่งกีดขวางแผงกั้น มีพื้นที่ปลอดภัยเป็นฉนวน

ตำรวจจะต้องประสานงานกับแกนนำ หรือผู้จัดการชุมนุมในการกำหนดพื้นที่การชุมนุมให้มีความเหมาะสมถูกต้องตามกฎหมาย หรือลดปัญหาที่จะไปกระทบสิทธิ เสรีภาพของประชาชน และชุมนุมข้างเคียงให้มากที่สุด โดยการจัดตั้งวงล้อม หรือกำหนดจุดตรวจ จุดสกัด เป็นวงรอบ ชั้นใน และวงรอบชั้นนอก และควรกำหนดให้ผู้ชุมนุม มีการดูแล รักษาความสงบเรียบร้อย รายงานการตรวจตราอาวุธหรือสิ่งแปลกปลอม ที่อาจมีผู้จะก่อเหตุร้ายได้นำเข้าไปในสถานที่ชุมนุม โดยควรจัดกำลังตำรวจนอกเครื่องแบบ เข้าไปให้คำแนะนำช่วยเหลือแกนนำ หรือผู้จัดการชุมนุมในการดูแลรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อย หรือป้องกันเหตุร้ายในสถานที่การชุมนุมด้วย

การกำหนดขอบเขตสถานที่การชุมนุม ควรต้องกำหนดให้มีขอบเขตในพื้นที่ให้ชัดเจน เช่น แนวถนน คู หรือช่องอาคาร โดยควรกำหนดให้มีแนวที่ไม่อาจเคลื่อนที่ได้ ถ้าไม่มีให้นำแผงกั้น เหล็กกั้น แผ่นปูน หรือแผงปิดกั้นการจราจรต่างๆ มากำหนดขอบเขตให้ชัดเจน และที่สำคัญยิ่ง ก็คือการต้องกำหนดทำเป็นวงล้อมอย่างน้อยสองวง เพื่อให้มีที่ว่าง หรือเขตปลอดภัย หรือฉนวนกั้นกลาง เพื่อป้องกันอันตรายกลุ่มผู้ชุมนุมจากการรยนต์ หรือการจราจรในเส้นทาง หรือป้องกันไม่ให้ผู้จะก่อเหตุร้าย เข้าถึงตัว ปะทะ หรือขว้างปาสิ่งของไปสู่ผู้ชุมนุมได้ง่าย

ในกรณีที่มีกลุ่มผู้ชุมนุมบางกลุ่มไม่เชื่อฟัง รุกล้ำพื้นที่เขตการชุมนุมที่ได้มีการตกลงกันไว้ อาจมีการใช้รูปขบวนควบคุมฝูงชนของตำรวจแสดงกำลังในการรุกพื้นที่ หรือตั้งแนวตั้งรับเพื่อแสดงกำลังได้ตามสถานการณ์ ซึ่งผู้บังคับกองร้อยควบคุมฝูงชนขึ้นไปควรเป็นผู้สั่งการได้ตามสถานการณ์

๒. จัดกำลังตำรวจยืนรักษาการณ์ คัดกรอง หรือแสดงกำลัง

ตามกรอบวงล้อม ชั้นใน และชั้นนอก ควรจะต้องจัดกำลังตำรวจในเครื่องแบบ เข้าไปยืนแสดงตัวว่ามีเจ้าพนักงานตำรวจมาทำการรักษาความสงบเรียบร้อย และทำการตรวจค้นบุคคลที่ต้องสงสัย และเป็นการป้องปรามบุคคลที่จะก่อเหตุร้าย ที่จะนำอาวุธหรือสิ่งทีอาจจะก่อเหตุร้าย หรือสุรา สิ่งมีนเมา สิ่งของต้องห้าม เช่น ขวดเบียร์ ป้ายที่แสดงถึงความหมิ่นเหม่ ต่อการทำผิดกฎหมาย เข้าไปทำให้เกิดปัญหาในการชุมนุม^{๑๔๙}

^{๑๔๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔.

^{๑๔๙} สถานบันข้าราชการตำรวจ, คู่มือการบริหารเหตุการณ์และการแก้ไขสถานการณ์ในการควบคุมฝูงชนตามแผนรักษาความสงบของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (กรกฎ ๕๒), (ม.ป.พ. : ๒๕๕๒), หน้า ๑๓.

๓. การจัดจุดตรวจจุดสกัด และสายตรวจตามวงรอบ

เพื่อความคล่องแคล่ว หรือแสดงกำลัง อาจมีการจัดรถยนต์ หรือรถจักรยานยนต์มาทำการประกอบกำลังกับชุดควบคุมฝูงชน จัดตั้งจุดตรวจ คัดกรอง ตรวจสอบบุคคลที่จะมาเข้าร่วมการชุมนุม ให้เกิดความสงบเรียบร้อย มิให้นำสิ่งผิดกฎหมายหรือเป็นอันตรายเข้าไปในสถานที่ชุมนุม และควรมีการจัดการตรวจสอบสัมพันธภาพรอบสถานที่ชุมนุม ระหว่างจุดตรวจ สายตรวจรถยนต์ รถจักรยานยนต์ สายตรวจเดินทาง จุดสังเกตการณ์จากจุดสูงข่ม ตามวงรอบเวลา แล้วรายงานสถานการณ์

๔. การจัดชุดปกป้องคุ้มครองเคลื่อนที่ตามผู้ชุมนุม

เมื่อมีการจัดวงล้อม ชั้นนอก และชั้นใน ซึ่งอาจประกอบด้วย ชุดเคลื่อนที่เร็ว หรือสายตรวจรถยนต์ รถจักรยานยนต์ หากกลุ่มผู้ชุมนุมมีการเคลื่อนที่ หรือจะเดินขบวนประท้วง ออกจากสถานที่ชุมนุมเพื่อไปสถานที่ต่างๆ เพื่อรักษาความปลอดภัย และป้องกันปัญหาที่ผู้ชุมนุมจะมีการไปก่อเหตุสถานที่ข้างเคียงในระหว่างการเคลื่อนที่หรือเดินขบวน

การจัดรถยนต์ รถจักรยานยนต์เคลื่อนที่เป็นวงล้อมตาม หรือจัดชุดควบคุมฝูงชนเป็นวงล้อมตามกลุ่มผู้ชุมนุม โดยเฉพาะในพื้นที่ย่านการค้า อาจมีการใช้ยุทธวิธีหรือรูปแบบการตั้งแถว หรือจับเข็มขัดของตำรวจควบคุมฝูงชน เพื่อมิให้ผู้ชุมนุมหรือผู้จะก่อเหตุร้าย ออกไปก่อเหตุร้ายได้

นอกจากนี้การจัดรถยนต์ติดตาม ทำวงล้อมไปด้วย จะทำหน้าที่ในการเป็นชุดช่วยเหลือผู้บาดเจ็บ หรือแก้ปัญหาการก่อเหตุร้ายได้อย่างรวดเร็ว

๕. การจับกุมผู้ก่อเหตุร้ายในพื้นที่การชุมนุม

ในสถานการณ์การชุมนุมที่อาจจะยังไม่ผิดกฎหมาย อาจมีกลุ่ม หรือบุคคลที่จะก่อเหตุร้าย ซึ่งก็เป็นอำนาจหน้าที่ของตำรวจที่จะทำการจับกุมได้ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๔๖ ประกอบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา ๗๘ (๒) หรือการจับซึ่งหน้า หรือการจับตามหมายจับต่างๆ และผู้บังคับบัญชาระดับผู้บัญชาการเหตุการณ์หรือหัวหน้าสถานีตำรวจสั่งการให้จับกุม ควรจะต้องมีการประสานกับแกนนำ หรือผู้จัดการชุมนุม ก่อนถ้าทำได้ไม่ทำให้การจับไม่เป็นผลหรือไม่เป็นอันตราย ซึ่งถ้าไม่ใช่เหตุความผิดซึ่งหน้า หรือเป็นการป้องกันภัยอันตรายที่ถึงตายหรือสาหัสในทันทีทันใดนั้น ก่อนเข้าทำการจับกุมควรได้มีการแสวงข้อเท็จจริงทางยุทธวิธี จากศูนย์ปฏิบัติการส่วนหน้า และมีการซักซ้อมการจับกุม มีการซักซ้อมรูปขบวนในการคุ้มกัน การจับกุม การเคลื่อนย้ายผู้ต้องหา ออกจากสถานที่ชุมนุม การรักษาความปลอดภัย^{๑๕๐}

๒.๖.๕ การจัดรูปขบวน

ในการดำเนินยุทธวิธีการควบคุมฝูงชนพื้นฐานนี้ จำเป็นอย่างยิ่ง ที่ตำรวจควบคุมฝูงชนแต่ละนายต้องมีทักษะในยุทธวิธีตำรวจพื้นฐานก่อนทุกคน เช่น การสังเกต จดจำ การสืบสวน การตรวจท้องที่ การตรวจค้น จับกุม การตั้งจุดตรวจ และเมื่อมาประกอบเป็นคู่ตรวจ หมู่ ชุด หมวด กองร้อย

^{๑๕๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕.

ควบคุมฝูงชนแล้ว จะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน โดยมีรูปแบบหรือรูปขบวนที่เหมาะสมสามารถนำไปปรับใช้กับการควบคุมฝูงชนในระยะเริ่มต้น โดยการแสดงกำลัง และการปกป้องคัดกรองการชุมนุมได้

๒.๖.๖ ยุทธวิธีการจับกุมผู้ชุมนุม

การจับกุมในฝูงชนจะมีหลักการปฏิบัติที่แตกต่างจากการจับกุมโดยทั่วไปซึ่งได้แก่การจับกุม ณ พื้นที่สาธารณะทั่วไป ณ จุดตรวจ หรือการจู่โจมเข้าคั้นบ้านแล้วจับกุมเพราะการจับกุมในฝูงชน ซึ่งมีจำนวนมาก ไม่ให้เกิดอันตราย หรือถูกรุมทำร้าย เจ้าหน้าที่ต้องใช้ความรวดเร็วในการจับกุมเป็นอย่างยิ่งและต้องสามารถนำพาออกจากพื้นที่ชุมนุมได้โดยทันทีที่ดั่งนั้น เทคนิคที่ใช้ในการปฏิบัติการจับกุมจึงมีความแตกต่างกับเทคนิคการจับกุมโดยทั่วไปด้วยเช่นกัน

การจับกุมนี้ไม่ใช่การจับกุมขนาดใหญ่ แต่เป็นการจับกุมในขีดจำกัด ที่มีผู้ถูกจับกุมจำนวนไม่มาก เพื่อเป็นการ ลิดรอน และยับยั้งไม่ให้ฝูงชนกระทำความผิดมากขึ้น เป็นการข่มขู่ให้ฝูงชนเกรงกลัว เกรงขาม โดยเจ้าหน้าที่ควบคุมฝูงชนได้แสดงถึงความจริงจัง เด็ดขาดในการปฏิบัติหน้าที่ไม่ให้ฝูงชนกระทำความผิดเล็กๆ น้อยๆ และทำให้ฝูงชนอยู่ในการควบคุมให้ได้มากที่สุด ซึ่งหมายความว่ากองร้อยควบคุมฝูงชนสามารถควบคุมสถานการณ์ไว้ได้มากที่สุด

เมื่อมีการจับกุมผู้ชุมนุมที่ผิดกฎหมายหรือขัดขวางหรือขัดคำสั่งเจ้าหน้าที่ทุกเทคนิคที่ใช้จะต้องมีชุดหรือส่วนคุ้มกันสนับสนุนทันที ไม่ว่าจะเป็น ชุดตรวจชุด (พลโล่ของชุดตรวจชุดตนเอง) ชุดหมู่ หรือแม้กระทั่งหมวดอื่นๆ ทุกครั้ง เพื่อป้องกันไม่ให้ชุดจับกุมถูกทำร้ายหรือได้รับอันตรายจากฝูงชนตามแต่ละสถานการณ์ความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้น เทคนิคที่ใช้อาจใช้การเข้าชาร์จแล้วทำแนวไล่กัน การดำเนินการของชุดจับกุมก็ได้^{๑๕๑}

๒.๖.๗ รูปขบวนและอุปกรณ์ควบคุมฝูงชน

รูปแบบการควบคุมฝูงชน ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของการรักษาความสงบเรียบร้อย ซึ่งเป็นพันธกิจประการสำคัญของตำรวจ ซึ่งต้องดำเนินการตั้งแต่ ยังไม่มีการชุมนุมเรียกร้อง โดยในการจัดกำลังเมื่อทราบเหตุว่าจะมีการชุมนุมเรียกร้อง ให้พิจารณาปัจจัยแห่งความสำเร็จ (ปัจจัย METT-TC) โดยหากการชุมนุมเรียกร้อง เป็นการก่อการชุมนุมที่คาดว่าจะมีผู้มาชุมนุมจำนวนไม่มาก เช่น ผู้ชุมนุมไม่น่าจะเกินจำนวน ๑๐๐ - ๒๐๐ คน ดังนั้นการจัดกำลังเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในการชุมนุมจึงควรเน้นหนักที่ใช้กำลังเป็นกลุ่มย่อยในการรักษาความสงบเรียบร้อย และหากมีการรวมตัวชุมนุมเป็นจำนวนมาก ก็สามารถเพิ่มขนาดกำลังของตำรวจตามรูปแบบได้ดังนี้ คือ

การจัดกำลังขนาดเล็กสุดเป็นชุดตรวจ ๒ นาย

- ๒ ชุดตรวจ ประกอบเป็น ๑ ชุด ซึ่งประกอบด้วยหัวหน้าชุดเพิ่มเติมอีก ๑ นาย

(รวมเป็น ๕ นาย/๑ ชุด)

^{๑๕๑} จารักษ์ แสงทวีป, วิธีการควบคุมฝูงชน, (กรุงเทพมหานคร : สหมิตรการพิมพ์, ๒๕๓๓), หน้า ๕๓.

- ๒ ชุด ประกอบเป็น ๑ หมู่ โดยให้หัวหน้าชุดที่ ๑ ทำหน้าที่เป็นผู้บังคับหมู่ (รวมเป็น ๑๐ นาย/๑ หมู่)
- ๔ หมู่ และกองบังคับการหมวด ประกอบเป็น ๑ หมวด (รวมเป็น ๔๕ นาย/๑ หมวด)
- ๓ หมวด และกองบังคับการกองร้อย ประกอบเป็น ๑ กองร้อยควบคุมฝูงชน (รวมเป็น ๑๕๕ นาย/๑ กองร้อย)

โดยในรูปแบบการจัดตั้งกล่าวข้างต้น เป็นรูปแบบของหน่วยตำรวจควบคุมฝูงชน (Formed Unit Police) ขององค์การสหประชาชาติ (Department Of Peace Keeping Operation : DPKO) ซึ่งจะมีความอ่อนตัวตามสถานการณ์ของกลุ่มผู้ชุมนุม โดยเฉพาะการบังคับบัญชา อาจจะไม่ต้องการรวมกันเป็นหน่วยที่สูงขึ้น เช่น กรณีฝูงชนมีขนาดเล็กและกระจาย อาจจัดหน่วยรวมกันเป็นชุด ได้หลายๆชุด หลากๆหมู่ เป็นต้น โดยมีต้องรวมกำลังเป็นลักษณะหน่วยระดับหมวด หรือกองร้อย ควบคุมฝูงชนเป็นชุด, หมู่ หรือหมวด จำนวนดังกล่าวขึ้นการบังคับบัญชาตรงกับหัวหน้าส่วนปฏิบัติการ หรือผู้บัญชาการเหตุการณ์ เพื่อให้เหมาะสมกับการจัดเฉพาะกิจและสถานการณ์ หรือ ปัจจัยแห่งความสำเร็จ (METT-TC)^{๕๒}

๑. การจัดกำลังแบบคู่ตรวจ (Buddy Team)

ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ตำรวจจำนวน ๒ นาย ดังนี้

๑.๑ พลโล่ อยู่ด้านหน้า ยืนท่าเตรียมพร้อม ย่อตัวเข้าซ้ายอยู่ด้านหน้า เข้าขวาอยู่หลังห่างประมาณครึ่งก้าว มือซ้ายถือโล่ประคองบนเข้าซ้าย มือขวาถือด้ามกระบอง ทำหน้าที่หลักในการเผชิญหน้าหรือเข้าปะทะ

๑.๒ พลกระบอง ยืนอยู่ด้านหลังพลโล่ มือขวาถือกระบอง มือซ้ายจับที่ไหล่ซ้ายหรือเข็มขัดพลโล่ หรือคนที่ยืนอยู่ด้านหน้า ทำหน้าที่หลักในการคุ้มกัน และเป็นผู้รับคำสั่งจากหัวหน้าชุด หรือผู้บังคับหมู่มาถ่ายทอด เมื่อต้องปฏิบัติภารกิจอย่างอื่น เช่นการจับกุม ช่วยเหลือผู้บาดเจ็บ ยกสิ่งกีดขวางก็ให้เอากระบองเก็บหรือหนีบไว้ที่เอว

การจัดแบบคู่ตรวจนี้ เป็นการจัดที่เล็กที่สุดในภารกิจการควบคุมฝูงชน ไม่ควรแยกให้ตำรวจแต่ละนายปฏิบัติภารกิจเพียงคนเดียว โดยคู่ตรวจนี้ทำหน้าที่เหมือนสายตรวจเดินเท้าทั่วไป ซึ่งสามารถที่จะผลัดเปลี่ยนตำแหน่งกันได้ โดยในกรณีที่ต้องปะทะหรือผลักดันฝูงชน พลกระบองซึ่งอยู่ด้านหลังจะทำหน้าที่เป็นผู้ออกคำสั่ง หรือเป็นผู้นำในการคุ้มกันด้านข้างและด้านหลัง

^{๕๒} สถาบันข้าราชการตำรวจ, คู่มือการบริหารเหตุการณ์และการแก้ไขสถานการณ์ในการควบคุมฝูงชนตามแผนรักษาความสงบของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (กรกฎ ๕๒), หน้า ๒๐.

๒. รูปขบวนเป็นชุด (Team)

เมื่อนำ ๒ คู่ตรวจมารวมกัน และเพิ่มหัวหน้าชุดอีก ๑ นาย ยืนอยู่ด้านหลังของคู่ตรวจ โดยอาจใช้มือซ้ายขวา สัมผัสที่ไหล่หรือเอวของพลกระบอง ของทั้ง ๒ ทีมได้ตลอดเวลา หัวหน้าชุดรับการถ่ายทอดคำสั่งจากผู้บังคับหมู่โดยอาจใช้เสียงสั่งการหรือการใช้มือสัมผัสกับพลกระบอง เช่น ดันเพื่อให้เดิน, ผลักเพื่อให้วิ่ง, ดึงเพื่อให้หยุดหรือถอย ดันเพื่อให้เปลี่ยนทิศทางปะทะซ้ายหรือขวาได้ตลอดเวลา

โดยคู่ตรวจที่อยู่ด้านขวามือของหัวหน้าชุด เป็นชุดที่ ๑ และคู่ตรวจด้านซ้ายมือของหัวหน้าชุดเป็นชุดที่ ๒^{๑๕๓}

๓. รูปขบวนหมู่

ใน ๑ หมู่ประกอบด้วย ๒ ชุด โดยให้หัวหน้าชุด๑ ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าหมู่ด้วย ในกรณีที่มีกำลังพลไม่ครบก็ให้ผู้ที่ทำหน้าที่อาวุโสสุดทำหน้าที่เป็นผู้บังคับหมู่

การจัดกำลังควบคุมฝูงชนระดับหมู่นี้อาจจะอ่อนตัวได้โดยผู้ที่ทำหน้าที่ควบคุมหมู่ อาจจะเป็นผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้บังคับหมวด ผู้บังคับกองร้อยควบคุมฝูงชนมาปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้บังคับหมู่ก็ได้ซึ่งการแยกรูปขบวนระดับกองร้อย แยกเป็นหมวด จากหมวดแยกเป็นหมู่ จากหมู่แยกเป็นชุด จากชุดแยกเป็นคู่ตรวจ หรือในทางกลับกัน สามารถรวมรูปขบวนได้เพื่อแสดงกำลัง หรือเพื่อความเหมาะสมในการจัดวางกำลัง^{๑๕๔}

๔. เทคนิคการจัดทำวงล้อมหรือพื้นที่ปลอดภัย

ในการควบคุมฝูงชนนั้นควรจะต้องมีการจัดทำวงล้อมสถานที่ที่มีการชุมนุม และด้วยการวางกำลังหน่วยควบคุมฝูงชนเพื่อทำให้เกิดวงล้อม และระยะห่างหรือระยะปลอดภัยจากเขตสถานที่ชุมนุม หรือที่กลุ่มผู้ชุมนุมกำลังชุมนุมอยู่ ซึ่งก็คือการจัดวางกำลังหน่วยควบคุมฝูงชนให้มีระยะห่างจากกลุ่มผู้ชุมนุม เพื่อความปลอดภัยและสะดวกต่อการคัดกรองสิ่งที่เป็นอันตราย หรืออาวุธ จะเข้าไปในพื้นที่การชุมนุม^{๑๕๕}

๕. การปรับรูปขบวนเพื่อแสดงกำลัง (Offensive Movement)

ผู้บังคับกองร้อย หรือผู้บังคับหมวดทำการปรับรูปขบวนระดับ ชุด หมู่ หมวด กองร้อย เพื่อให้กำลังควบคุมฝูงชนมีความเคลื่อนไหวตลอดเวลา หรือสั่งการแยก หรือขยายแนวเพื่อการวางกำลังให้เหมาะสมกับพื้นที่ ซึ่งสามารถใช้ได้ในโอกาสสถานการณ์ที่ไม่เป็นอันตรายและไม่อยู่ใกล้กับกลุ่มผู้ชุมนุมมากนัก โดยผู้บังคับกองร้อยจะเป็นผู้ออกคำสั่งในการแยก หรือรวมรูปขบวน หรือหาก

^{๑๕๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๑.

^{๑๕๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒.

^{๑๕๕} กองบัญชาการตำรวจนครบาล, การจัดทำกำลังกองร้อยควบคุมฝูงชนของสถานีตำรวจนครบาล

จำเป็นในสถานการณ์ผู้บังคับหมวด ก็อาจจะสั่งภายในหมวดของตนได้ และสามารถแยกรูปขบวน หรือระยะห่างของแต่ละหน่วยได้ตามความเหมาะสมของสถานการณ์

๖. การปรับรูปขบวนรวม (Reform)^{๑๕๖}

มีจุดประสงค์เพื่อสั่งรูปขบวนรวมกันเป็นชุด หมู่ หมวด กองร้อยหลังจากได้มีการสั่ง ขยายไปแล้วระยะห่างจะมีมากขึ้น แม้จะมีพื้นที่ครอบคลุมมากขึ้น แต่ทำให้เกิดจุดอ่อนในการเข้าปะทะ โดยเมื่อฝูงชนเริ่มเข้าใกล้มากขึ้น ระยะปลอดภัยระหว่างหน่วยควบคุมฝูงชนกับฝูงชนใกล้มากขึ้น จึงมีความจำเป็นที่จะทำให้ฝูงชนเห็นว่กำลังของเจ้าหน้าที่สามารถปรับเข้ารวมกันได้เป็นกลุ่มก้อน พร้อมมีกำลังในการปะทะมากขึ้น ซึ่งเป็นจิตวิทยาทำให้ฝ่ายเจ้าหน้าที่มีความมั่นคงทางอารมณ์ ในการปฏิบัติภารกิจ

เมื่อมีการรวมกันเป็นชุดแล้ว พลโล่ของแต่ละชุด จะต้องเคลื่อนตัวเข้าหากันให้แนว โล่เสมอและชิดกันเป็นแผ่นเดียวกัน ไม่เว้นช่องว่าง ในระดับหมู่และระดับหมวดก็เช่นเดียวกัน เมื่อมีการสั่งรวมรูปขบวนก็จะมาชิดกันเป็นกลุ่มก้อน หรือเป็นแถวหน้ากระดานตามรูปแบบรูปขบวน มาตรฐาน

๗. เทคนิคการเคลื่อนที่โดยการเดิน

ทุกรูปขบวนตั้งแต่ระดับชุดขึ้นไปสามารถดำเนินกลยุทธ์ได้ตามคำสั่งที่ปรากฏท้ายบท โดยจะต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับ ปัจจัยแห่งความสำเร็จ (ปัจจัย METT-TC) ดังนี้

๗.๑ สั่งเดินไปข้างหน้า

คำบอกคำสั่งอาจจะกำหนด หรือบอกระยะจุดหมายไว้ด้วย หรือไม่ได้บอกระยะ สั่งให้เดินไป เมื่อจะหยุดจึงสั่งให้หยุดซึ่งกำลังพลจะต้องทวนคำสั่ง ให้ได้ยินทั่วถึงกันเป็น ทอดๆ พร้อมกับการใช้มือดึงคนข้างหน้าให้หยุดได้ตลอดเวลา

บางครั้งการบอกคำสั่ง “ปฏิบัติ” อาจใช้เสียงนกหวีดเป่ายาวหนึ่งครั้งแทนก็ได้ เพื่อให้กำลังพลสามารถได้ยินทั่วกันในพื้นที่ ในสถานการณ์ที่มีเสียงการชุมนุมอื้ออึง

๗.๒ สั่งหยุด

คำบอกคำสั่ง “หยุด” ซึ่งจะมีการช่วยกันทวนคำสั่งเพื่อให้รูปขบวนหยุดได้ทันที เมื่อมีการหยุดแล้ว พลโล่หรือพลกระบอง จะต้องอยู่ในท่าพร้อมปฏิบัติ

๗.๓ สั่งถอย

คำบอกคำสั่งนี้จะใช้เมื่อการหยุดของชุดไม่อยู่ในตำแหน่งที่ต้องการ ผู้บังคับหน่วยสามารถสั่งให้ถอยได้โดยทุกคนจะเดินถอยหลัง ห้ามกลับหลังหันโดยเด็ดขาด พลโล่จะอยู่แนว

^{๑๕๖} กองบัญชาการตำรวจนครบาล, คู่มือหน่วยปฏิบัติการเพื่อต่อต้านฝูงชน, (กรุงเทพมหานคร : มูล เลอร์แอนด์พีพีส์ (ไทย), ๒๕๕๕), หน้า ๒๘.

ปะทะเสมอ การถอยนี้จะบอกระยะไว้หรือไม่ก็ได้ หากมีการบอกระยะไว้ เมื่อถึงระยะตามคำสั่งทุกคนก็จะเตือนกันเองและดึงหลังให้หยุดทันที และจัดแนวให้โล่ตรงกัน

๗.๔ รูปขบวนวิ่ง

คือการเคลื่อนที่รูปขบวนๆ ไปข้างหน้าโดยเร็ว อาจจะมีการกำหนดระยะทางหรือไม่กำหนดก็ได้เช่นเดียวกับการเดิน

๗.๕ การเคลื่อนที่เชิงรุก (Offensive Bound)

เพื่อให้รูปขบวนเคลื่อนที่ปะทะฝูงชน เป็นการชิงโอกาสในการช่มขวัญ ไม่ให้ฝูงชนเคลื่อนที่เข้าปะทะกับแถวของตำรวจ การเคลื่อนที่นี้เป็นการเคลื่อนที่รุกไปข้างหน้าแล้วถอยกลับมา โดยอาจมีการร้องตะโกน เอากระบองเคาะตีที่โล่ ปกติจะมีระยะวิ่งไปข้างหน้า ๕-๑๐ เมตร แล้วถอยกลับมาอยู่ในตำแหน่งเดิม

๗.๖ เทคนิคเคลื่อนที่กดดัน

เป็นการใช้รูปขบวนควบคุมฝูงชน ตั้งแต่ระดับชุดขึ้นไปเข้าผลักดันฝูงชนให้ออกจากพื้นที่ เช่น สี่แยก ถนน โดยอาจมีการใช้เครื่องมือในการควบคุมฝูงชนอย่างอื่น เช่น แก๊สน้ำตา ร่วมด้วย โดยอาจจะรุกเพื่อให้รุกพื้นที่ที่ผู้ชุมนุมอยู่ในออกไปทางใดทางหนึ่งที่มีใช้เป็นทางตัน โดยก่อนการเคลื่อนที่รุกต้องมีการประกาศเตือน และมีการใช้กำลังตามกฎหมายการใช้กำลัง

๗.๗ เทคนิคการตรวจและนำสิ่งกีดขวางออก

เมื่อหน่วยควบคุมฝูงชนเข้าปฏิบัติการในพื้นที่ อาจมีการสร้างเครื่องกีดขวางหรือดำเนินการ เพื่อป้องกันไม่ให้หน่วยควบคุมฝูงชนเข้าพื้นที่ จะต้องมีการตรวจและนำสิ่งกีดขวางเหล่านั้นออกตามสภาพของสถานการณ์^{๑๕๗}

๒.๖.๘ ยุทธวิธีการจับกุมผู้ชุมนุม

การจับกุมในฝูงชนจะมีหลักการปฏิบัติที่แตกต่างจากการจับกุมโดยทั่วไปซึ่งได้แก่ การจับกุม ณ พื้นที่สาธารณะทั่วไป ณ จุดตรวจ หรือการจู่โจมเข้าค้นบ้านแล้วจับกุมเพราะการจับกุมในฝูงชน ซึ่งมีจำนวนมาก ไม่ให้เกิดอันตราย หรือถูกรุมทำร้าย เจ้าหน้าที่ต้องใช้ความรวดเร็วในการจับกุมเป็นอย่างยิ่งและต้องสามารถนำพาออกจากพื้นที่ชุมนุมได้โดยทันทีที่ดั่งนั้น เทคนิคที่ใช้ในการปฏิบัติการจับกุมจึงมีความแตกต่างกับเทคนิคการจับกุมโดยทั่วไปด้วยเช่นกัน

การจับกุมนี้ไม่ใช่การจับกุมขนาดใหญ่ แต่เป็นการจับกุมในขีดจำกัด ที่มีผู้ถูกจับกุมจำนวนไม่มาก เพื่อเป็นการ ลิดรอน และยับยั้งไม่ให้ฝูงชนกระทำความผิดมากขึ้น เป็นการช่มขวัญให้ฝูงชนเกรงกลัว เกรงขาม โดยเจ้าหน้าที่ควบคุมฝูงชนได้แสดงถึงความจริงจัง เด็ดขาดในการปฏิบัติหน้าที่ไม่ให้

^{๑๕๗} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, คู่มือการปฏิบัติในการควบคุมฝูงชน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ตำรวจ, ๒๕๔๑), หน้า ๓๘.

ฝูงชนกระทำความผิดเล็กๆ น้อยๆ และทำให้ฝูงชนอยู่ในการควบคุมให้ได้มากที่สุด ซึ่งหมายความว่า กองร้อยควบคุมฝูงชนสามารถควบคุมสถานการณ์ไว้ได้มากที่สุด

เมื่อมีการจับกุมผู้ชุมนุมที่ผิดกฎหมายหรือขัดขวางหรือขัดคำสั่งเจ้าหน้าที่ทุกเทคนิคที่ใช้ จะต้องมิชุดหรือส่วนคุ้มกันสนับสนุนทันที ไม่ว่าจะเป็ น คู่ตรวจชุด (พลโล่ของคู่ตรวจชุดตนเอง) ชุด หมู่ หรือแม้กระทั่งหมวดอื่ นๆ ทุกคร้ ง เพื่อป้องกันมิให้ชุดจับกุมถูกทำร้ายหรือได้รับอันตรายจากฝูง ชนตามแต่ละสถานการณ์ความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้น เทคนิคที่ใช้อาจใช้การเข้าชาร์จแล้วทำแนวโล่กั น การดำเนินการของชุดจับกุมก็ได้

๑. เทคนิคการจับกุมแบบที่ ๑

ลักษณะการจับกุมแบบนี้ เป็นการจับกุมท่าคล้องแขนด้านข้าง (Shoulder and Arm Lock) ซึ่งโดยปกติ ทำการจับกุมแบบนี้จะใช้ในการจับกุมทั่วไป โดยจะใช้เจ้าหน้าที่คนเดียวเข้า จับกุม และมักจะตามด้วยการทำให้ล้มเสมอ แต่ในสถานการณ์ควบคุมฝูงชนจะต้องใช้กำลังเจ้าหน้าที่ ผู้ทำการจับกุม ๒ คน โดยคล้องแขนคนละข้างของผู้ถูกจับกุม จากนั้น เคลื่อนที่ไปในทิศทางข้างหน้า ของตนเองเพื่อพาให้ผู้ถูกจับซึ่งถูกขัดหัวไหล่และข้อแขนจะต้องเคลื่อนที่ตามไปทันที โดยไม่ให้มีเวลา หรือโอกาสที่ผู้ชุมนุมอื่ นๆ จะเข้ามาช่วยหรือมาทำร้ายผู้จับกุมได้ทัน

สำหรับทำนี้ เมื่อปฏิบัติได้ถูกต้องผู้ถูกจับกุมจะเกิดอาการเจ็บที่ข้อต่อหัวไหล่และข้อ แขน แต่ไม่มีอันตราย นอกจากนี้ยังทำให้ผู้ถูกจับกุมเสียสมดุลให้การยืนและไม่สามารถต่อสู้ขัดขวาง ได้ เทคนิคที่ใช้ผู้จับกุมจะต้องทำให้แขนตนเองที่คล้องตึงและกดชิดกับหัวเข่าของเจ้าหน้าที่ ในทางตรง ข้ามให้แขนของผู้ถูกจับงอโดยเฉพาะที่ข้อศอก^{๑๕๘}

๒. เทคนิคการจับกุมแบบที่ ๒

การจับกุมแบบนี้ จะใช้เจ้าหน้าที่ตำรวจ ๒ คนเสมอ โดยผู้จับกุมแต่ละคนจะใช้ แขนคนละข้างกับการจับกุมแบบที่ ๑ นอกจากนี้จะต้องใช้มือที่สอดคล้องแขนผู้ถูกจับมาจับ ประสานกันด้วย ส่วนมือที่เหลือให้สอดไประหว่างขาของผู้ถูกจับกุมและยกหัวขึ้น

เมื่อมีการยกหัวขึ้น ผู้ถูกจับกุมโดยธรรมชาติที่กลัวจะล้มหัวฟาดก็จะเกร็งแขนยึด แขนของเจ้าหน้าที่ผู้จับกุมอย่างแน่น ซึ่งทำให้การทำพาเคลื่อนย้ายสามารถทำได้อย่างรวดเร็ว

๓. เทคนิคการจับกุมแบบที่ ๓

การจับกุมแบบที่ ๓ นี้ จะแตกต่างจากการจับกุมทั้งสองแบบข้างต้น กล่าวคือทั้ง แบบที่ ๑ และที่ ๒ เจ้าหน้าที่ผู้จับกุมซึ่งปกติจะใช้พลกระบองของชุดวิ่งจุมเข้าไปในกลุ่มฝูงชนก่อน แล้วทำการเข้าจับกุมโดยมีชุดหรือทีมคุ้มกันเสริมวิ่งตามเข้ามาใกล้ผู้ชุมนุมที่ไม่เกี่ยวข้อง แต่สำหรับ

^{๑๕๘} กองกำกับการป้องกันและปราบปรามจลาจล, *ภารกิจและหน้าที่ของกองกำกับการป้องกันและ ปราบปรามจลาจล ๒*, (กรุงเทพมหานคร : กองบัญชาการตำรวจนครบาล, ม.ม.ป.), หน้า ๔๓.

การจับกุมแบบนี้ไม่ต้องวิ่งหรือจู่โจมเข้าหาฝูงชนเนื่องจากจะจับกุมเฉพาะผู้ชุมนุมที่ก้าวร้าวเข้ามาประชิดไล่ หรือเข้ามาทำร้ายพลโล่โดยการผลักดัน หรือถีบไล่

เมื่อได้จังหวะพลโล่ทั้งสองที่ถูกผลักจะให้สัญญาณและพลิกโล่เปิดช่องให้ผู้ถูกจับเข้าไปในพื้นที่ของกองกำลังแนวตำรวจที่วางกำลังอยู่ จากนั้น พลกระบองที่อยู่แถวหลังจะเข้าทำการจับกุมทันที ซึ่งจะใช้เทคนิคการจับกุมทั่วไปซึ่งจะเป็นแบบที่ ๑ หรือแบบที่ ๒ หรืออื่นๆ ก็ได้ จากนั้นก็นำตัวไปส่งต่ออย่างซูดที่ควบคุมผู้ถูกจับเพื่อควบคุมตัวยังรถควบคุมผู้ต้องหาหรือนำส่งสถานีตำรวจแล้วแต่กรณี

๔. เทคนิคการจับกุมแบบที่ ๔

การจับกุมแบบที่ ๔ ใช้สำหรับการจับกุมผู้ชุมนุมที่นิ่ง หรือนอนในพื้นที่หวงห้าม เมื่อมีการเตือนและสั่งการให้ออกจากพื้นที่หวงห้ามก็ไม่ปฏิบัติตาม ทำจับกุมนี้มีลักษณะเช่นเดียวกับการจับกุมด้วยท่าหักข้อมือนำพา (Escort Lock) ทำนี้สามารถประยุกต์ใช้กับผู้หญิง/นักบวช ได้ เพราะไม่ต้องอุ้มหรือหิ้วแบบท่าที่ ๑ หรือ ๒

การประยุกต์เทคนิคการจับกุมท่าหักข้อมือนำพาแบบที่ ๔ นี้ จะต้องใช้เจ้าหน้าที่จำนวน ๒ คนเสมอ และเข้าดำเนินการจับกุมพร้อมกันๆ ทั้งสองข้างของผู้ถูกจับ ซึ่งจะแตกต่างจากการจับกุมทั่วไปที่ใช้ผู้จับกุมเพียงคนเดียว และเมื่อจับหักข้อมือได้แล้วจะต้องรับนำพาออกจากที่ชุมนุมโดยทันที เพื่อส่งต่อให้ชุดสนับสนุนหรือส่วนอำนวยความสะดวกดำเนินการควบคุมตัวต่อไป

เมื่อเจ้าหน้าที่ผู้ทำการจับกุมได้ส่งตัวผู้ถูกจับไปแล้ว ให้รีบกลับเข้าสู่หน้าที่ปกติในรูปแบบ ขนวน เพื่อดำเนินกลยุทธ์ตามผู้ควบคุมกำลังสั่งการต่อไป^{๑๕๙}

๒.๖.๙ ยุทธวิธีการช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้บาดเจ็บ

การควบคุมฝูงชน ไม่ว่าจะด้วยรูปแบบหรือวิธีการใด หรือใช้เทคนิคเช่นใด โอกาสที่จะได้รับบาดเจ็บหากไม่เกิดจากผู้ชุมนุม หรือเกิดจากอุบัติเหตุย่อมมีขึ้นได้ตลอดเวลา หรือแม้กระทั่งฝูงชนหรือประชาชนอื่นๆ ก็ย่อมมีโอกาสได้รับบาดเจ็บจากการใช้กำลังได้ตลอดเวลา โดยเฉพาะการใช้กำลังที่รุนแรงของฝูงชนที่แปรสภาพเป็นฝูงชนบ้าคลั่ง (Mob) ดังนั้น กองกำลังควบคุมฝูงชนที่เข้าปะทะจะต้องเรียนรู้ฝึกฝนการช่วยเหลือผู้บาดเจ็บอย่างทันท่วงที และป้องกันไม่ให้เกิดการบาดเจ็บสูญเสียเพิ่มขึ้นอีกการช่วยเหลือผู้บาดเจ็บซึ่งอาจเป็นเจ้าหน้าที่ หรือประชาชนก็ตาม จะดำเนินการอยู่ ๒ ขั้นตอน คือ

๑. การนำพาเคลื่อนย้ายผู้บาดเจ็บ

๒. การจัดให้อยู่ในท่าพักฟื้นรอการช่วยเหลือจากชุดปฐมพยาบาลหรือชุดขนย้ายผู้บาดเจ็บไปโรงพยาบาล

^{๑๕๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๗.

การนำพาเคลื่อนย้ายผู้บาดเจ็บ จะดำเนินการโดยอัตโนมัติเมื่อมีโอกาส หรือโดยการสั่งการ ก็ได้หรือออกคำสั่งในขณะที่เจ้าหน้าที่(พลกระบอง) เข้าช่วยเหลือผู้บาดเจ็บ พลโล่ทั้งสองนายของชุด จะต้องเข้าทำหน้าที่คุ้มกัน ป้องกันฝูงชนที่จะเข้ามาทำร้ายเจ้าหน้าที่ที่ช่วยเหลือเสมอ โดยให้แนวโล่หันไปทางผู้ชุมนุมหรือฝูงชนเสมอ และเมื่อเจ้าหน้าที่ผู้ช่วยเหลือผู้บาดเจ็บอุ้มคนเจ็บได้แล้ว ก็ต้องให้สัญญาณ “ปฏิบัติ” เพื่อส่วนที่ทำหน้าที่คุ้มครองจะได้ทราบและใช้เทคนิคการถอยป้องกันจนกระทั่งอยู่ในพื้นที่ปลอดภัย (Cordon)

เทคนิคการนำพาผู้บาดเจ็บ

เจ้าหน้าที่คนแรกจะเข้าไปข้างหลังผู้บาดเจ็บ สอดเมื่อเข้าไปจับมือซ้ายและมือขวาของผู้บาดเจ็บในท่ากอดอก โดยให้ลำตัวเจ้าหน้าที่ชิดกับผู้บาดเจ็บ

หากเจ้าหน้าที่เข้าช่วยเหลือผู้บาดเจ็บเพียงคนเดียว เมื่อกอดรวบผู้บาดเจ็บได้แล้ว จะเดินถอยหลัง ลักษณะลากไปโดยทันที แต่ถ้ามีเจ้าหน้าที่สองนาย เจ้าหน้าที่คนที่สองจะเข้ามารวบขาทั้งสองของผู้บาดเจ็บให้อยู่ในแนวลำตัว และให้ลำตัวเจ้าหน้าที่อยู่ระหว่างขาทั้งสองของผู้บาดเจ็บ โดยหันหน้าไปทางด้านเดียวกันกับเจ้าหน้าที่คนแรก จากนั้นไม่ต้องวิ่งนำพาถอยหลังแต่ให้วิ่งไปข้างหน้า แทนลักษณะการนำพาอีกแบบหนึ่งคือการใช้ป่าของเจ้าหน้าที่แบกลำตัวของผู้บาดเจ็บ แต่จะใช้เฉพาะกรณีฝูงชนก้าวร้าวและต้องนำพาผู้บาดเจ็บออกไปอย่างเร่งด่วนเท่านั้น

ขณะดำเนินการช่วยเหลือผู้บาดเจ็บจะต้องมีทีมหรือชุดอีกส่วนหนึ่งเข้าทำการคุ้มกัน ป้องกันไม่ให้ผู้ชุมนุมเข้ามาทำร้ายเจ้าหน้าที่ที่ทำการช่วยเหลือผู้บาดเจ็บได้^{๑๖๐}

๒.๖.๑๐ หลักการควบคุมฝูงชน

๑. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการป้องกันและปราบปรามการจลาจลในการป้องกันและปราบปรามการจลาจลตามแผนรักษาความสงบของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (กรกฎ๕๒) นั้น กำหนดให้หน่วยงานต่างๆร่วมรับผิดชอบคือ^{๑๖๑}

๑.๑ ตำรวจสันติบาลซึ่งมีภารกิจหลักในการบริหารงานและดำเนินการเกี่ยวกับข่าวของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีพฤติกรรมเป็นภัยต่อความมั่นคงของประเทศรวมทั้งการสอบสวนเกี่ยวกับความผิดดังกล่าวบริหารงานและดำเนินการเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยของบุคคลและสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของประเทศฯลฯรวบรวมข่าวสารต่างๆที่เกี่ยวข้องเพื่อประโยชน์ในการแก้ไขหรือระงับเหตุเริ่มแรกร่วมกับตำรวจท้องที่

๑.๒ ตำรวจท้องที่รวมถึงตำรวจภูธรและตำรวจนครบาล

๑.๓ กองร้อยควบคุมฝูงชนที่จัดจากกองบังคับการตำรวจนครบาล๑-๙

^{๑๖๐} ปราโมทย์ นุชสำเนียง, พ.ต.ท., การป้องกันและปราบปรามจลาจล, (นครปฐม : กองบัญชาการโรงเรียนนายร้อยตำรวจ, ๒๕๓๓), หน้า ๘๗.

^{๑๖๑} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, คู่มือการปฏิบัติในการควบคุมฝูงชน, หน้า ๔๐.

๑.๔ ตำรวจเฉพาะกิจที่พร้อมจะให้ความช่วยเหลือตำรวจท้องที่ได้แก่ตำรวจสายตรวจและปฏิบัติการพิเศษของตำรวจนครบาลและตำรวจปราบปรามจลาจลของกองปราบปราม

๑.๕ หน่วยกำลังสนับสนุนอื่นๆได้แก่ตำรวจตระเวนชายแดนและนักเรียนตำรวจที่กำลังศึกษาอยู่ในสถานศึกษาของสำนักงานตำรวจแห่งชาติซึ่งถือได้ว่าเป็นกำลังสำรอง

๑. รูปแบบของพฤติกรรมฝูงชน

สามารถแบ่งได้เป็น ๔ ประเภท ตามลักษณะของฝูงชน ได้แก่

๑. ผู้ดูหรือผู้ฟังจะมีการดึงดูดอารมณ์ให้เคลื่อนไหวเหมือนเคลื่อนไปตามจังหวะเร้าให้อารมณ์ที่รุนแรงขึ้นเช่นการปรบมือการโห่ร้องการเต้น

๒. ฝูงชนบ้าคลั่งเป็นฝูงชนที่ถูกกระตุ้นด้วยอารมณ์ให้แสดงออกถึงการกระทำที่รุนแรงมีการระบอบทางอารมณ์เริ่มการคิดมุ่งร้ายเริ่มระบายอารมณ์ความเคียดแค้นไปสู่สิ่งต่างๆที่ขวางหน้า

๓. การก่อจลาจลเป็นฝูงชนที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวเชิงทำลายเกิดขึ้นตามทีต่างๆ เพื่อแสดงความไม่พอใจทำทายเป็นหรือเรียกร้องบางสิ่งบางอย่าง

๔. ฝูงชนแตกตื่นเป็นลักษณะเกิดขึ้นทันทีในสถานการณ์คับขัน

ฝูงชนที่เกิดขึ้นในสภาวะปกติเป็นฝูงชนที่อยู่ภายใต้บรรทัดฐานของสังคมไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่สังคมเจ้าหน้าที่ตำรวจมีส่วนเกี่ยวข้องน้อยแต่ฝูงชนที่เกิดจากสภาวะการขัดแย้งจากสาเหตุต่างๆรูปแบบลักษณะของฝูงชนมีแนวโน้มที่จะก่อความรุนแรงและเกิดความเสียหายแก่สังคมโดยรวมเจ้าหน้าที่ตำรวจจำเป็นต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับฝูงชนดังกล่าวโดยการเข้าไปควบคุมให้อยู่ในความสงบ

๒. การควบคุมฝูงชน

จากสาเหตุที่กลุ่มฝูงชนได้มารวมตัวกันและมีเป้าหมายเดียวกันเป็นรูปแบบพฤติกรรมฝูงชนที่มีความก้าวร้าวรุนแรงทำแล้วมีอารมณ์ร่วมมีการปฏิบัติการที่รุนแรงไม่มีเหตุผลไม่เกรงกลัวกฎหมายบ้านเมืองเจ้าหน้าที่ตำรวจจึงจำเป็นต้องเข้าไปควบคุมฝูงชนเมื่อมีการรวมกลุ่มกันเพื่อป้องกันเหตุการณ์ร้ายแรงที่อาจจะเกิดขึ้นตามมาเนื่องจากฝูงชนประเภทนี้จะอยู่ในสภาวะที่ถูกชักจูงได้ง่ายไร้โครงสร้างและมีการระบอบทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วซึ่งการควบคุมฝูงชนสามารถกระทำได้หลายวิธีดังนี้

๒.๑ การเฝ้าสังเกตความคืบหน้าของกลุ่มชนเพื่อทราบปฏิบัติการและเจตนาของฝูงชนอาจกล่าวได้ว่าเป็นการควบคุมโดยความต้องการทางอารมณ์ของสมาชิก (Emotional Needs of Members) หมายถึงสมาชิกที่เข้าร่วมในฝูงชนไม่เกิดอารมณ์ร่วมกับฝูงชนทั้งนี้เนื่องจากไม่เห็นด้วยกับวิธีการของการประท้วงหรือเรียกร้องของฝูงชนหรือมองเห็นว่าการกระทำของฝูงชนนั้นขัดกับผลประโยชน์ของตนหรือการกระทำของฝูงชนนั้นกระทำไปเพื่อตนเองเช่นการรวมเป็นฝูงชนแล้วมี

การพูดกระตุ้นให้เกิดความภักดีต่อกลุ่มเรียกร้องความซื่อสัตย์ต่อกลุ่มแต่ถ้าไม่มีอารมณ์ร่วมก็จะอยู่รอบนอกคอยดูเหตุการณ์อยู่ห่างๆ ในฝูงชนที่มีแต่แกนกลางจะพยายามดึงคนเข้าไปสู่ข้างในเจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องมียุทธวิธีเพื่อตัดโอกาสหรือทำตนเองให้เป็นอุปสรรคต่อการเกิดอารมณ์ร่วมของฝูงชนทำให้กลุ่มชนสลายตัว^{๑๖๒}

๒.๒ การควบคุมโดยจารีตของสมาชิก (Mores of The Members) พฤติกรรมฝูงชนอาจมีการเสนอแนะเรียกร้องและชักจูงในการกระทำพฤติกรรมบางอย่างซึ่งบางครั้งอาจขัดต่อจารีตความเชื่อที่ผู้ร่วมฝูงชนนับถืออยู่สมาชิกผู้ยึดมั่นก็จะไม่กระทำตามและจะนำตัวเองออกห่างเช่นการรุมประชาทัณฑ์การตำหนิเจ้าหน้าที่การขว้างปาสิ่งของการนัดหยุดงานของรัฐวิสาหกิจใหญ่ๆ

๒.๓ การควบคุมโดยผู้นำหรือหัวหน้าของฝูงชน (Crowd Leadership) ความเป็นผู้นำจะมีอิทธิพลโดยตรงอย่างมากต่อการเกิดพฤติกรรมฝูงชนเนื่องจากฝูงชนไม่มีโครงสร้างไม่มีผู้นำล่วงหน้าการมีผู้นำจึงมีความสำคัญลักษณะของผู้นำจะเกิดจากบุคคลที่ออกคำสั่งคนแรกมีลักษณะดีมีฝูงชนก็จะยอมรับทันทีซึ่งลักษณะทั่วไปของผู้นำฝูงชนได้แก่การที่มีความสามารถเข้ากับกลุ่มได้ดีมีบุคลิกดีพูดจาดีเหตุผลสามารถสร้างความตึงเครียดและความกดดันทางอารมณ์ให้แก่ฝูงชนได้เป็นผู้มีความสามารถในการเสนอแนะแนวทางในยามคับขันและผู้ตัดสินใจในขบวนการกลุ่มจึงมีความสำคัญมากต่อการที่จะขยายหรือสลายตัวของฝูงชน

๒.๔ การควบคุมจากภายนอก (External Control) ได้แก่การควบคุมด้วยการพยายามไม่ให้มีสิ่งยึดเหนี่ยว (Loss of Cohesion) เช่นการดึงตัวหัวหน้าออกไปก่อนจะรวมพลังกันแน่นพยายามแยกฝูงชนเป็นหน่วยย่อยๆเพื่อลดการระบอบทางอารมณ์สร้างความตกใจหวาดวิตกในฝูงชนเพื่อจะได้แตกแยกสลายตัวควบคุมโดยการเข้าแทรกแซง (Intervention) เช่น การใช้กำลังตำรวจทหารการแทรกแซงทางอารมณ์ไม่ให้เกิดอารมณ์ร่วมด้วยการสร้างจุดสนใจหลายๆ จุดจนจิตวิทยาจากกลุ่มหมดพลังลงควบคุมไม่ให้ฝูงชนมีวัตถุประสงค์เดียวโดยการสร้างความสนใจต่างๆ เช่นข่าวลือโฆษณาชวนเชื่อ เป็นต้น

๓. เทคนิคในการควบคุมฝูงชนมี ๑๒ ประการ ได้แก่

- (๑) การสังเกตการณ์
- (๒) การสื่อสารเพื่อแลกเปลี่ยนเจตนาอารมณ์และความต้องการ
- (๓) การบังคับทิศทาง
- (๔) การหันเหความสนใจ
- (๕) การขอความร่วมมือ
- (๖) การประกาศ
- (๗) การแสดงกำลัง

^{๑๖๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๑.

(๘) การใช้รูปขบวนสลายกลุ่มชน

(๙) การจับกุม

(๑๐) การใช้น้ำฉีด

(๑๑) การใช้สารควบคุมจลาจล

(๑๒) การจำกัดเขตและการสกัดกั้นการเลือกใช้เทคนิคใดในการควบคุมฝูงชน

ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ความเหมาะสมและการพิจารณาของผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ

๒.๖.๑๑ แนวทางการดำเนินการควบคุมการชุมนุมประท้วง

สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้กำหนดแนวทางการดำเนินการควบคุมการชุมนุมประท้วงไว้ในแผนรักษาความสงบของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (กรกฎ ๕๒) เพื่อป้องกันขัดขวางและดำเนินการเพื่อยุติเหตุการณ์ไม่สงบที่เกิดจากการรวมตัวเป็นกลุ่มเป็นพวกของบุคคลต่างๆ ซึ่งจะก่อให้เกิดความวุ่นวายและเป็นอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สินของบุคคลส่วนราชการและภาคเอกชนอีกทั้งเป็นการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองโดยมีแนวทางการดำเนินการดังนี้

๑. เพิ่มประสิทธิภาพในการติดตามความเคลื่อนไหวของกลุ่มพลังต่างๆ และประชาชนรับฟังความคิดเห็นด้วยการประนีประนอมประสานประโยชน์ระหว่างกลุ่มพลังต่างๆ เพื่อขจัดความสับสนทางการเมืองและสกัดกั้นการแสวงหาประโยชน์จากกลุ่มที่จะดำเนินการที่ไม่เกื้อกูลต่อระบบประชาธิปไตย

๒. เพิ่มมาตรการติดตามและวิเคราะห์ความเคลื่อนไหวของกลุ่มที่เคลื่อนไหวเพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองหรือปัญหาที่มีการเมืองแอบแฝงเพื่อให้คำแนะนำต่อรัฐบาลและส่วนราชการที่เกี่ยวข้องให้ทราบสถานการณ์และหาทางยุติปัญหาเสียแต่ต้นโดยเปิดโปงพฤติกรรมของผู้ที่เคลื่อนไหวหรือรับจ้างเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อลดทอนความน่าเชื่อถือของบุคคลดังกล่าวในกรณีการป้องกันและปราบปรามการก่อการร้ายสากลให้มีการประสานกับหน่วยราชการอื่นที่เกี่ยวข้องติดตามวิเคราะห์ความเคลื่อนไหวบุคคลที่เข้ามาจากต่างประเทศหรือที่เกี่ยวข้องกับการเมืองภายในประเทศหรือต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย^{๑๖๓}

๒.๖.๑๒ มาตรการของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการควบคุมฝูงชนและปราบปรามจลาจล

การใช้กฎหมายในการควบคุมฝูงชนการก่อจลาจลนั้นมีกฎหมายอันอาจเกี่ยวข้องและอาจกำหนดความผิดได้แต่ข้อสำคัญการที่จะเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตราใดนั้นผู้กระทำจะต้องมีเจตนากระทำความผิดเสียก่อนเริ่มตั้งแต่การปลุกกระดมโฆษณาชวนเชื่อให้ประชาชนรวมตัวกันก่อจลาจลผู้ที่เป็นหัวหน้าในการปลุกกระดมอาจมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตราต่างๆ ได้แก่ ๑๓๓, ๑๔๔, ๑๑๕, ๑๑๖, ๑๑๗, ๒๑๕, ๒๑๖, ๓๒๖, ๓๒๘, และมาตรา ๓๔๘ ในการ

^{๑๖๓} สถาบันข้าราชการตำรวจ, คู่มือการบริหารเหตุการณ์และการแก้ไขสถานการณ์ในการควบคุมฝูงชนตามแผนรักษาความสงบของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (กรกฎ ๕๒), หน้า ๔๕.

ชุมนุมผู้เข้าร่วมชุมนุมอาจมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๗ วรรค ๒, มาตรา ๒๑๕ วรรค ๑ และ ๒ และมาตรา ๓๘๕ ในการก่อจลาจลกรณีไม่สามารถควบคุมให้ฝูงชนชุมนุมกันโดยสงบ และมีการกระทำของฝูงชนที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อประชาชนผู้กระทำอาจมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๑๗, ๒๑๘, ๒๑๙, ๒๒๑, ๒๒๒, ๒๒๔, ๒๒๙, ๒๓๐ และ ๒๓๘ การก่อจลาจลถ้าเหตุการณ์ได้ลุกลามรุนแรงขึ้นถึงกับเป็นเหตุให้เกิดอันตรายต่อชีวิตหรือร่างกายของผู้อื่นต้องมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๘๘, ๒๘๙, ๒๙๐, ๒๙๕, ๒๙๖, ๒๙๘, ๒๙๙, และ ๓๙๑ ในกรณีที่เจ้าพนักงานเข้าดำเนินการกับผู้ก่อการจลาจลถ้าผู้ที่ไม่เชื่อฟังเจ้าพนักงานหรือต่อสู้ขัดขวางอาจมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๓๖, ๑๓๘, ๑๓๙ และ ๑๔๐^{๑๖๔}

การสืบสวนการควบคุมและปราบจลาจลการจลาจลมักไม่ได้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วฉับพลัน แต่จะมีลำดับขั้นตอนของการเกิดเหตุตำรวจจึงมีความจำเป็นที่จะต้องเข้าดำเนินการช่วยแก้ปัญหาข้อขัดแย้งของฝูงชนเพื่อให้ฝูงชนสลายตัวและดูแลให้อยู่ในสายตาของเจ้าหน้าที่ตลอดเวลาเพื่อที่ฝูงชนจะได้ไม่ลงมือกระทำความผิดกฎหมายนอกจากนั้นหากปัญหาข้อขัดแย้งไม่สามารถลุล่วงไปเจ้าหน้าที่ตำรวจจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดเพื่อใช้วางแผนในการปราบจลาจลกรณีมีเหตุการณ์รุนแรงซึ่งการสืบสวนนั้นจะต้องสืบสวนในเรื่องต่างๆ ดังนี้

๑. ชนิดของฝูงชนการชุมนุมของฝูงชนนั้นเป็นชนกลุ่มใด
๒. จำนวนของฝูงชนที่เข้าร่วมก่อความวุ่นวาย
๓. หัวหน้าหรือผู้นำของฝูงชน
๔. ความประพฤติของฝูงชนที่ก่อความวุ่นวาย
๕. ความรู้สึกของประชาชนทั่วไปที่มีต่อฝูงชนที่ก่อความไม่สงบ
๖. สถานที่ที่จะมีการก่อความวุ่นวายโดยพิจารณาถึงสถานที่รวมตัวสถานที่อันเป็นเส้นทางฝูงชนและสถานที่เป้าหมาย

การวางแผนปราบจลาจลเมื่อมีเหตุการณ์ชุมนุมของฝูงชนเริ่มก่อตัวรุนแรงและมีความวุ่นวายขึ้นเจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องเข้าดำเนินการสืบสวนและทำการสลายฝูงชนควบคู่ไปด้วยแต่ถ้าเกินความสามารถไม่อาจสลายฝูงชนได้ให้รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสืบสวนทั้งหมดส่งให้กองอำนวยการวางแผนปราบจลาจลต่อไปซึ่งในการวางแผนมีขั้นตอน ดังนี้

๑. กำหนดตัวผู้สั่งการในการปราบปราม
๒. จัดตั้งกองอำนวยการทำแผนที่ที่เกิดเหตุและวางแผนปราบปรามจลาจลเพื่อเป็นที่ยอมรับของข้อมูลข่าวสารและสถานที่ดำเนินการวางแผน

^{๑๖๔} ประเสริฐ เมฆมณี, ตำรวจและกระบวนการยุติธรรม, (กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, ๒๕๒๕), หน้า ๑๒๖.

๓. จัดเจ้าหน้าที่ออกปะปนกับฝูงชนที่ก่อความวุ่นวายเพื่อทราบข่าวจากนโยบายของหัวหน้าฝูงชน
๔. จัดเจ้าหน้าที่สังเกตความเคลื่อนไหวของฝูงชนตามจุดต่างๆและรายงานให้กองอำนาจ
๕. ติดต่อประสานงานกับหน่วยที่เกี่ยวข้องที่อาจขอความช่วยเหลือในการประสานงานเพื่อความสะดวกรวดเร็วเมื่อมีเหตุการณ์ที่รุนแรง
๖. จัดเตรียมอาวุธและอุปกรณ์ที่จำเป็น
๗. จัดเจ้าหน้าที่ถ่ายภาพในที่เกิดเหตุนั้นเพื่อเป็นพยานหลักฐานยืนยันในการลงโทษผู้กระทำผิด
๘. จัดเจ้าหน้าที่พยาบาลเพื่อช่วยลดอันตรายซึ่งอาจจะเกิดกับเจ้าหน้าที่เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจให้เจ้าหน้าที่^{๑๖๕}

๑. การใช้กำลัง

๑. ใช้กำลังตามความจำเป็นของสถานการณ์
๒. ก่อนการใช้กำลังให้มีการแจ้งเตือนก่อนเว้นแต่ในกรณีที่ฝ่ายเราถูกโจมตีก่อน
๓. การใช้กำลังเพื่อบังคับผู้ชุมนุมปฏิบัติตามคำสั่งหรือกรณีที่มีการฝ่าฝืนคำสั่ง
- ๓.๑ เตือนด้วยวาจาให้หยุดการกระทำหากไม่หยุดให้แสดงท่าพร้อมใช้กำลัง
- ๓.๒ หากฝ่าฝืนให้ใช้กำลังเพื่อกักตัวหรือทำการจับกุมโดยใช้กำลังที่เหมาะสม
- ๓.๓ การปฏิบัติต่อสตรีเด็กและคนชราจะต้องเพิ่มความระมัดระวังเหมาะสมกับสถานภาพ
๔. การใช้กำลังเข้าสลายฝูงชนให้อยู่ในอำนาจของผู้บังคับบัญชาในพื้นที่ที่ได้รับคำสั่งให้รับผิดชอบในการปราบปรามจลาจล
๕. การใช้กำลังป้องกันตนเองหรือทรัพย์สินของทางราชการป้องกันการกระทำ ความผิดซึ่งหน้าหรือปกป้องชีวิตผู้อื่นจากอันตรายที่ใกล้จะถึงสามารถกระทำได้ตามความจำเป็นแต่ต้องพอสมควรแก่เหตุ

๒. การใช้อาวุธ

๑. ใช้เฉพาะในสถานการณ์วิกฤติที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้
๒. หากสามารถกระทำได้ให้เตือนก่อนว่าจะใช้กำลังเข้าสลายฝูงชน
๓. การใช้กระบอกไฟ้ใช้ในกรณีผลักดันกลุ่มคนออกจากพื้นที่

^{๑๖๕} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, คู่มือการปฏิบัติในการควบคุมฝูงชน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ตำรวจ, ๒๕๓๕), หน้า ๔๗.

๓.๑ ต้องเตือนก่อนวันแต่สถานการณ์ไม่เอื้ออำนวย

๓.๒ หากจำเป็นต้องทำการตีต้องไม่ตีที่บริเวณอวัยวะสำคัญซึ่งอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตหรือทำให้พิการ

๔. การยิงกระสุนยางให้ใช้ต่อเป้าหมายที่กระทำการหรือมีท่าทีคุกคามต่อชีวิตเราโดยกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนจะต้องเล็งยิงให้กระสุนยางกระทบส่วนล่างของร่างกายของผู้ที่เป็นเป้าหมายจะต้องไม่ยิงในระยะใกล้กว่า ๒๐ เมตรเว้นแต่มีภัยคุกคามอย่างร้ายแรงต่อชีวิตซึ่งไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

๕. การใช้น้ำฉีดให้ใช้ในกรณีการสลายฝูงชนโดยใช้แรงดันเท่าที่จำเป็นและอย่าฉีดน้ำไปยังบริเวณอวัยวะที่บอบบางเช่นดวงตา

๖. การใช้สารควบคุมการจลาจลในการสลายฝูงชนอยู่ในอำนาจของผู้บังคับบัญชาที่ได้รับคำสั่งให้รับผิดชอบในการปราบปรามการจลาจลหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย

๗. การใช้ลูกระเบิดแก๊สน้ำตา

๗.๑ ระยะยิง/ขว้างต้องไม่ต่ำกว่า ๒๕ เมตร

๗.๒ มุมการยิง/ขว้างต้องไม่ถูกยิงหรือขว้างไปโดนตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่ง

๗.๓ รัศมีกระวังไม่ให้เกิดอันตรายแก่กลุ่มบุคคลใกล้เคียงที่ไม่เกี่ยวข้อง

๘. การใช้อาวุธประจํากายสามารถทำได้ตามความจำเป็นเพื่อป้องกันตนเองหรือชีวิตผู้อื่นแต่จะต้องพอสมควรแก่เหตุและให้ยุติการใช้เมื่อภัยคุกคามนั้นสิ้นสุดลง

๙. ห้ามใช้อาวุธที่มีอำนาจการทำลายสูงกว่าอาวุธประจำกายเช่นเครื่องยิงลูกระเบิดเอ็ม .๗๙ ลูกระเบิดสังหารระเบิดเพลิงปืนกลเบาปืนกลประจำรถถังปืนต่อสู้อากาศยานเครื่องยิงลูกระเบิดปืนใหญ่อาวุธที่ติดกับอากาศยานทุกชนิดหมายเหตุ

เมื่อสถานการณ์คลี่คลายแล้วต้องดำเนินการช่วยเหลือทางการแพทย์ : ผู้ที่ได้รับบาดเจ็บทั้งหมดควรได้รับการปฐมพยาบาลโดยเร็วที่สุด

มาตรการเสริมให้เป็นอำนาจของผู้บังคับบัญชาที่ได้รับคำสั่งหรือมอบอำนาจให้รับผิดชอบในการปราบปรามการจลาจล^{๑๖๖}

๒.๖.๑๓ ขั้นตอนการใช้กำลังในการควบคุมฝูงชน

๑. การใช้กำลังในการควบคุมฝูงชน

มีแนวทางการใช้กำลังดังนี้

๑.๑ ใช้กำลังตามความจำเป็นของสถานการณ์โดยให้ใช้กำลังน้อยที่สุดเท่าที่จำเป็นเพื่อบรรลุภารกิจ

^{๑๖๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๙.

๑.๒ ก่อนการใช้กำลังให้มีการเจรจาและแจ้งเตือนก่อนทั้งนี้ให้ใช้วิธีการเตือนตามความเหมาะสมกับระดับการใช้กำลังตามสถานการณ์

๑.๓ การใช้กำลังเพื่อบังคับให้ผู้ชุมนุมหรือบุคคลอื่นๆ ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่หรือการใช้กำลังในกรณีที่มีการฝ่าฝืนคำสั่งเช่นการใช้กำลังเพื่อตรวจค้นจับกุมให้ใช้กำลังได้ตามแนวทางดังนี้

๑.๓.๑ เตือนด้วยวาจาว่าการฝ่าฝืนดังกล่าวผิดกฎหมายให้หยุดการกระทำหากไม่หยุดให้แสดงท่าทางพร้อมใช้กำลัง

๑.๓.๒ หากยังคงฝ่าฝืนให้ใช้กำลังเพื่อกักตัวหรือทำการจับกุมได้แต่ทั้งนี้ระดับของกำลังที่ใช้ต้องเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

๑.๓.๓ การปฏิบัติต่อผู้หญิงเด็กและคนชราจะต้องเพิ่มความระมัดระวังและปฏิบัติให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์โดยคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนที่ไม่ทำให้เสียภาพพจน์ในการปฏิบัติ

๑.๔ การสั่งใช้กำลังเจ้าหน้าที่เข้าสลายฝูงชนให้อยู่ในอำนาจของผู้บังคับบัญชาในพื้นที่ที่ได้รับคำสั่งให้รับผิดชอบในการควบคุมฝูงชน

๑.๕ การใช้กำลังป้องกันตนเองหรือทรัพย์สินของทางราชการป้องกันการกระทำผิดซึ่งหน้าหรือปกป้องชีวิตผู้อื่นจากอันตรายที่ใกล้จะมาถึงสามารถกระทำได้ตามความจำเป็นแต่ต้องพอสมควรแก่เหตุรูปแบบการจัดวางแนวในการควบคุมฝูงชน^{๑๖๗}

๒. ขั้นตอนการใช้อาวุธ

หลักการใช้อาวุธให้ใช้อาวุธในสถานการณ์วิกฤติที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้โดยใช้ตามความจำเป็นได้สัดส่วนและเหมาะสมกับสถานการณ์เพื่อให้บรรลุภารกิจหรือป้องกันตนเองหรือกลุ่มบุคคลหรือทรัพย์สินของทางราชการโดยต้องเตือนก่อนว่าจะใช้กำลังเข้าสลายฝูงชนและใช้อาวุธเป็นลำดับดังนี้

๒.๑ การใช้กระบอง

- เมื่อจำเป็นต้องใช้กระบองต้องเตือนก่อนเว้นแต่สถานการณ์ไม่เอื้ออำนวย
- ให้ใช้เท่าที่จำเป็นเพื่อบรรลุภารกิจหากจำเป็นให้ทำการตีแต่ต้องไม่ตีที่บริเวณอวัยวะส่วนสำคัญที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตหรือทำให้พิการ

๒.๒ การใช้กระสุนยาง

- ให้ทำการยิงต่อเป้าหมายที่กระทำการหรือมีท่าทีคุกคามต่อชีวิตฝ่ายเรารวมทั้งต้องมีการกำหนดเป้าหมายโดยชัดเจน
- จะต้องเล็งยิงให้กระสุนยางกระทบส่วนล่างของร่างกายของผู้ที่เป็นเป้าหมาย

^{๑๖๗} จารักษ์ แสงทวีป, วิธีการควบคุมฝูงชน, หน้า ๕๗.

- ไม่ควรทำการยิงในระยะใกล้กว่า ๒๐ เมตรเว้นแต่มีภัยคุกคามอย่างร้ายแรง และพื้นที่ต่อชีวิตซึ่งไม่อาจหลีกเลี่ยงได้โดยจะต้องใช้กระสุนยางให้น้อยที่สุดเท่าที่จำเป็น

๒.๓ การใช้น้ำฉีด

- ให้ใช้ในกรณีการสลายฝูงชนโดยใช้แรงดันน้ำเท่าที่จำเป็นในการสลายฝูงชน
- ระมัดระวังอย่าฉีดน้ำไปยังบริเวณอวัยวะที่บอบบางเช่นดวงตา เป็นต้น

๒.๔ การใช้สารควบคุมการจลาจล

- ต้องมีการเตือนก่อนการใช้
- ให้ใช้ในระดับความเข้มข้นที่เหมาะสม
- หลีกเลี่ยงการใช้ในบริเวณที่คับแคบที่ไม่มีอากาศถ่ายเทสะดวก
- อยู่ในอำนาจของผู้บังคับบัญชาที่ได้รับคำสั่งให้รับผิดชอบในการควบคุมฝูงชน หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย

๒.๕ การใช้แก๊สน้ำตา

- ระยะขว่างต่ำสุดต้องไม่ใกล้กว่า ๒๕ เมตร
- หลีกเลี่ยงการขว้างไปโดนตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่งระมัดระวังอันตรายที่จะเกิดแก่กลุ่มคนที่อยู่ใกล้เคียงซึ่งไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการก่อการจลาจล

๒.๖ ข้อห้าม

- ห้ามใช้อาวุธที่มีอำนาจทำลายสูงเช่นเครื่องลูกระเบิดเอ็ม .๗๙ ลูกระเบิดสังหารอาวุธปืนกลในภารกิจควบคุมและสลายฝูงชน

๓. ขั้นตอนปฏิบัติหลังใช้กำลัง

เมื่อสถานการณ์คลี่คลายแล้วจะต้องดำเนินการดังนี้

๓.๑ การช่วยเหลือทางการแพทย์ผู้ที่ได้รับบาดเจ็บทั้งหมดต้องได้รับการปฐมพยาบาลและรีบส่งไปรับการรักษาพยาบาลตามความจำเป็น

๓.๒ การบันทึกและการรายงานหน่วยจะต้องบันทึกรายละเอียดของเหตุการณ์ทั้งหมดและรายงานตามสายการบังคับบัญชาโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับวันเวลาและสถานที่เกิดเหตุหน่วยและบุคคลที่เกี่ยวข้องเหตุการณ์/สาเหตุที่นำไปสู่การใช้กำลัง/อาวุธและอุปกรณ์ที่ใช้ระบุจำนวนผู้บาดเจ็บหรือเสียชีวิตตลอดจนความเสียหาย (ถ้ามี) ผลที่ปรากฏของการใช้กำลัง/อาวุธแผนผังของเหตุการณ์รวมทั้งเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องที่เห็นว่าควรรายงานให้ผู้บังคับบัญชาทราบ (ถ้ามี)

๓.๓ การปฏิบัติต่อพื้นที่เกิดเหตุให้ปิดกั้นบริเวณที่เกิดเหตุการณ์และส่งมอบต่อให้เจ้าหน้าที่ตำรวจท้องที่เพื่อเก็บรวบรวมพยานหลักฐานสำหรับใช้ดำเนินการทางกฎหมายต่อไป

๓.๔ การเคลื่อนย้ายผู้ถูกกักตัวหรือผู้ถูกจับกุมต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง โดยถือปฏิบัติด้วยความมีมนุษยธรรมและคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนการใช้เครื่องพันธนาการให้ใช้ได้ ตามความจำเป็นและเหมาะสมกับสถานการณ์^{๑๖๘}

๔. การใช้สารเคมีควบคุมการจลาจลและการแก้พิษ

สารเคมีควบคุมจลาจลเป็นสารเคมีที่รัฐบาลนานาชาติประเทศนำมาใช้กันอย่าง กว้างขวางสำหรับการบังคับให้เป็นไปตามกฎหมายภายในประเทศซึ่งเป็นสารที่ออกฤทธิ์ชั่วคราวแก่ มนุษย์ซึ่งจะหายไปภายในไม่กี่นาทีภายหลังจากที่หยุดใช้

๑. แก๊สน้ำตา (CS, CN, CX หรือ Tear Gas) เป็นสารเคมีชนิด

หนึ่งซึ่งทำให้เกิดการระคายเคืองต่อเยื่อตาและแก้วตาทำให้มีน้ำตาไหลออก มากเยื่อตาจะแดงและแก้วตาจะบวมตามองไม่เห็นน้ำมูกน้ำลายไหลไอหายใจลำบากส่วนใหญ่จะ หายเองภายในหนึ่งชั่วโมงแก๊สน้ำตาถูกใช้เป็นอาวุธประเภทก่อวินในการปราบจลาจลเพื่อสลายการ ชุมนุมการใช้งานมีทั้งการยิงจากเครื่องยิงแก๊สน้ำตาและใช้แบบระเบิดขว้างในประเทศไทยได้ทำวิจัย ลูกกระเบิดขว้างแก๊สน้ำตามีระยะเวลาการเกิดควัน ๕๐ นาทีครอบคลุมพื้นที่ ๑๕๐ ตารางเมตร

๑.๑ ส่วนประกอบสารที่ใช้เป็นแก๊สน้ำตาโดยมีลักษณะเป็นฝุ่นผงหลายแบบ เช่นแก๊สซีเอสแก๊สซีเอ็นแก๊สซีอาร์และสเปอร์พริกไทย

๑.๒ การเป็นพิษถ้ามีการสูดหายใจแก๊สน้ำตาเข้าไปจะทำให้มีการระคาย เคืองต่อเยื่อตาจมูกหลอดลมและปอดทำให้มีอาการไอและจามถ้าเป็นมากอาจถึงหลอดลมอักเสบและ ปอดอักเสบได้การสัมผัสดวงตาและผิวหนังมีผลทำให้เกิดการไหม้และระคายเคืองทันทีตามบริเวณที่ สัมผัสกับแก๊สน้ำตาอาการที่อาจเกิดขึ้นเมื่อสัมผัสแก๊สน้ำตา ได้แก่

- น้ำตาไหลมองเห็นไม่ชัดตาแดง
- น้ำมูกไหลจมูกบวมแดง
- ปากไหม้และระคายเคืองกลืนลำบากน้ำลายไหลย่อย
- แน่นหน้าอกไอรู้สึกอึดอัดหายใจมีเสียงดังหายใจถี่
- ผิวหนังไหม้เป็นผื่น
- คลื่นไส้อาเจียน
- หากโดนในบริเวณมากๆ อาจทำให้ตาบอดและหูหนวกได้

โดยทั่วไปแล้วแก๊สน้ำตาจะไม่มีส่วนผสมของวัตถุระเบิดแต่หากน้ำตามี ส่วนผสมของวัตถุระเบิดเมื่อยิงเข้าในแนววิถีตรงจะทำให้สูญเสียอวัยวะหรือเสียชีวิตเองได้โดยปกติ แล้วหลังจากออกมาจากบริเวณที่มีแก๊สน้ำตาและทำความสะอาดร่างกายแล้วอาการที่เกิดขึ้นจะคงอยู่ ประมาณ ๓๐-๖๐ นาทีเท่านั้นถ้าสัมผัสแก๊สน้ำตาเป็นเวลานานๆ เช่นมากกว่า ๑ ชั่วโมงหรือได้รับ

^{๑๖๘} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, คู่มือการปฏิบัติในการควบคุมฝูงชน, หน้า ๕๑-๕๒.

สัมผัสปริมาณมากๆในพื้นที่อับอากาศอาจส่งผลกระทบต่อหิกระบบหายใจ ล้มเหลวและเสียชีวิตเนื่องจากสารเคมีจะไหม้ลาคอและปอด

๒. สเปรย์พริกไทย (OC)

คือส่วนผสมของสารเคมีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้ในการสลายม็อบและฝูงชนมีคุณสมบัติที่ทำให้เยื่อภายในช่องปากและโพรงจมูกเกิดอาการระคายเคืองหน่วยงานป้องกันด้านสิ่งแวดล้อมของสหรัฐอเมริกาได้เปิดเผยว่าแก๊สน้ำตาและสเปรย์พริกไทยมีส่วนผสมของตัวทำละลายที่อาจก่อให้เกิดมะเร็งหรือการเปลี่ยนแปลงทางพันธุกรรมได้และถ้าหากตัวทำละลายเหล่านี้มีความเป็นพิษสูงก็จะก่อให้เกิดภาวะสับสนทางจิต, ปวดศีรษะ, ปวดขา, หัวใจเต้นแรง, ภาพหลอน, ปัญหาประจำเดือน, การแท้งและผลกระทบต่อปอดและระบบย่อยอาหารทั้งแก๊สน้ำตาและสเปรย์พริกไทยจะส่งผลให้ผิวหนังระคายเคืองปวดไหม้ น้ำไหลออกมาจากตาจุกปากรวมทั้งทางเดินหายใจสเปรย์พริกไทยนั้นถือเป็นอุปกรณ์ยอดฮิตสำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจทั้งหลายเนื่องจากมันมีคุณสมบัติที่ก่อให้เกิดความเจ็บปวดโดยฉับพลันและขจัดออกจากผิวหนังได้ยากอาการต่างๆเหล่านี้จะเกิดขึ้นเพียงชั่วคราวเท่านั้นความเจ็บปวดจากแก๊สน้ำตาจะหายไปหลังจากสัมผัสแล้วประมาณ ๕-๓๐ นาที ส่วนสเปรย์พริกไทยนั้นอาจใช้เวลามากกว่าคือประมาณ ๒๐ ถึง ๒ ชั่วโมงทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอาการและการดูแลรักษาของแต่ละบุคคลด้วย

๓. ควัน (HC)

๓.๑ ควันมีกลิ่นฉุนและมีการคงสภาพในที่โล่งแจ้งแตกต่างกันไปตามสภาพของลมอย่างไรก็ตามจะคงสภาพได้ในระยะเวลาสูงสุด ๑๐ นาที

๓.๒ ควันทำให้หายใจไม่ออกได้เล็กน้อยในเมื่อมีความหนาแน่นมากและทำให้เกิดระคายเคืองเล็กน้อยแก่จมูกและคอสำหรับผู้ถูกควัน HC ที่มีความหนาแน่นในสนามตามปกติ นั้นไม่ต้องใช้หน้ากากป้องกันอย่างไรก็ตามควรสวมหน้ากากป้องกันในเขตที่มีควัน HC หนาแน่นมากๆ เช่นอาจเข้าไปใกล้กระสุนควันที่กำลังไหม้อยู่ในเขตหมู่บ้านและในระหว่างที่ถูกควันหนาแน่นในสนามอยู่เป็นเวลานานๆ เป็นต้น

๓.๓ อาจทำให้เกิดควัน HC ได้ด้วยระเบิดขวางและเครื่องปล่อยควัน

๔. การแก้พิษ : ยาแก้พิษ (Antidote) ของแก๊สน้ำตาคือน้ำและน้ำเกลือโดยการใช้น้ำเกลือล้างตาและใช้น้ำล้างบริเวณที่ถูกแก๊ส (แก๊สน้ำตาเป็นสารเคมี)

๔.๑ การปฏิบัติที่สำคัญอันดับแรกคือต้องหยุดสัมผัสสารเคมีให้ได้ก่อนอาการต่างๆ ก็จะดีขึ้นเองโดยที่ไม่ต้องให้การรักษาพิเศษอะไรซึ่งใจขั้นต้นได้แก่การหลีกเลี่ยงและออกจากสถานที่ที่มีแก๊สน้ำตานั้นไปสู่บริเวณที่มีอากาศถ่ายเทสะดวกและมีลมพัดให้สารเคมีนั้นกระจายออกไปถอดเสื้อผ้าที่ปนเปื้อนสารเคมีออกและใส่ไว้ในถุงที่ปิดมิดชิด (๒ ชั้นยิ่งดี) โดยพยายามอย่าให้เสื้อผ้าเปียกเพราะสารเคมีจะละลายติดตามร่างกายได้

๔.๒ ส่วนใหญ่น้ำตาที่ไหลอยู่นั้นจะช่วยขับเอาสารเคมีออกจากตาไปได้ถ้าไม่หายมีคำแนะนำ ๒ แบบคืออย่างแรกให้ใช้ลมเป่าที่ตาเพื่อพัดเอาสารเคมีออกไป (ใช้พัดลมพัดก็ได้) แต่ถ้ายังไม่หายอีกให้ล้างตาด้วยน้ำเกลือ (Normal Saline) (การใช้น้ำเปล่าล้างตาในกรณีที่หา น้ำเกลือไม่ได้แม้ว่าอาจจะใช้ได้ในที่เกิดเหตุก็อาจทำให้เยื่อตาบวมได้) และอาจหยอดยาช่วยบรรเทาอาการร่วมกับปิดตาไว้ก่อนถ้ามีแผลที่กระจกตา (Corneal Abrasion) ก็ให้รักษาด้วยยาปฏิชีวนะหยอดตาและยาแก้ปวดอาการทางตาที่เป็นมากอาจต้องปรึกษาจักษุแพทย์ให้ช่วยดูแลด้วยผู้ที่ใช้ Contact Lens ควรรีบถอดออกแล้วล้างทำความสะอาด (ในกรณีของ Soft Lens ไม่ควรนำกลับมาใช้อีก)

๔.๓ ผิวหนัง : ถ้ามีอาการแสบอาจล้างด้วยน้ำและสบู่หลายๆ โดยเฉพาะตรงข้อพับต้องดูแลเป็นพิเศษถ้าผิวหนังไหม้ก็ให้การดูแลเหมือนแผลไฟไหม้น้ำร้อนลวกโดยทั่วไปถ้ามีการแพ้กี้ให้ยา Topical Steroid ได้ถ้ามีสารเคมีติดที่ผิวหนังควรระมัดระวังอย่าทำให้ผิวหนังคันระคาย

๔.๔ อาการของทางเดินหายใจถ้ามีอาการมากควรให้นอนพักรักษาตัวในโรงพยาบาลและให้การรักษาด้วยการให้ออกซิเจนหรือให้ยาขยายหลอดลมหากมีอาการของหลอดลมตีบถ้าเป็นมากจนมีการหายใจล้มเหลวอาจต้องใช้เครื่องช่วยหายใจ

๔.๕ หากสัมผัสแก๊สน้ำตาหรือสเปรย์พริกไทยให้รีบส่งน้ำมูกบ้านน้ำไอและพ่นน้ำลายพยายามอย่ากลืน^{๑๖๙}

๕. ข้อควรหลีกเลี่ยง

ควรหลีกเลี่ยงการกระทำดังต่อไปนี้กับผู้ที่ถูกแก๊สน้ำตา

๕.๑ หลีกเลี่ยงการขยี้ตาหรือเกาบริเวณผิวหนังจะทำให้เกิดการเจ็บปวดมากขึ้น

๕.๒ ไม่ควรใช้น้ำจำนวนเล็กน้อยล้างตาเพราะการที่จะชำระล้างบริเวณที่ถูกสารเคมีจะต้องใช้น้ำที่ใสและสะอาดตลอดเวลาประมาณ ๑๐ นาทีหรือใช้น้ำยาล้างตา

๕.๓ หลีกเลี่ยงการใช้เครื่องปฐมพยาบาลชนิดครีมวาสซาลินหรือน้ำมันครีมจะปกคลุมสารเคมีทำให้เป็นอันตรายต่อผิวหนังมากยิ่งขึ้น

๕.๔ หลีกเลี่ยงการหยิบจับเสื้อผ้าหรือเครื่องมือที่เปื้อนสารเคมีด้วยมือเปล่า

๕.๕ หลีกเลี่ยงการใช้เครื่องนุ่งห่มเดิมที่ถูกสารเคมีแล้วและเปียกชื้นอยู่อาจทำให้เป็นแผลได้

^{๑๖๙} สถาบันข้าราชการตำรวจ, คู่มือการบริหารเหตุการณ์และการแก้ไขสถานการณ์ในการควบคุมฝูงชนตามแผนรักษาความสงบของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (กรกฎ ๕๒), หน้า ๕๔-๕๖.

๖. ยุทธวิธีในการใช้ยุทธโปกรณ์สารเคมี Tactical Use of Riot Control Agents เมื่อใช้แก๊สน้ำตาแล้วจะทำให้บุคคลทุกคนที่อยู่ในบริเวณนั้นได้รับแก๊สทั้งหมดการใช้จึงจำเป็นต้องมีมาตรการในการใช้ดังนี้^{๑๗๐}

๑. เจ้าหน้าที่ผู้ใช้สารเคมีแก๊สน้ำตาต้องปรากฏตัวอย่างมีระเบียบ
๒. เจ้าหน้าที่ผู้ใช้สารเคมีแก๊สน้ำตาต้องได้รับการฝึกมาเป็นอย่างดี
๓. จะต้องเป็นผู้สั่งการการใช้โดยเฉพาะ
๔. เจ้าหน้าที่จะต้องสวมหน้ากากป้องกันแก๊สทุกคน
๕. เจ้าหน้าที่จะต้องอยู่เหนือลม
๖. จัดให้มีทางหนีสำหรับฝูงชนซึ่งจะถูกแก๊ส
๗. ประกาศให้ประชาชนทราบล่วงหน้าก่อนการใช้แก๊ส
๘. ขว้างระเบิดแก๊สน้ำตาเหนือลมห่างจากฝูงชนประมาณ ๕ เมตร
๙. เพิ่มปริมาณแก๊สจนกว่าฝูงชนจะกระจายออก
๑๐. หลีกเลี่ยงการปะทะกับฝูงชนเมื่อฝูงชนหลบหนีแก๊ส

ก่อนที่จะตัดสินใจใช้สารเคมีแก๊สน้ำตา

๑. ควรใช้ทิศทางลมให้เป็นประโยชน์
๒. ขนาดของกลุ่มชนและระดับอารมณ์
๓. ทางอิสระที่ให้กลุ่มชนละทิ้งสถานที่
๔. การติดตามเพื่อขับไล่ให้กระจายอย่างรวดเร็วและกันไม่ให้กลับมา

รวมตัว

๕. การบัญชาการในขณะทำการปราบปราม

๕.๑ ผู้บัญชาการในที่เกิดเหตุควรเป็นผู้มีอำนาจสั่งการ, วางแผน และตัดสินใจการใช้กำลังอย่างอิสระ

๕.๒ ไม่ควรต้องรอฟังคำสั่งผู้บังคับบัญชาที่ไม่ได้อยู่ในสถานที่เกิดเหตุเพราะสถานการณ์ผันแปรตลอดเวลา

๕.๓ ผู้บัญชาการในที่เกิดเหตุควรเป็นผู้นำอย่างเลิกล้มการกองสถานการณ์สั่งการได้ทันที

๖. การแผ่ขยายขอบเขตของสารเคมีเพิ่มออกไปเป็น ๕ เท่าจะมีความสัมพันธ์กันกับระยะห่างระหว่างฝูงชนกับเจ้าหน้าที่สภาพอากาศมีผลต่อการกระจายสารเคมี การใช้สารเคมีแก๊สน้ำตาจะต้องคำนึงถึงทิศทางลมและสภาพภูมิอากาศ ดังนี้

^{๑๗๐} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, คู่มือการปฏิบัติในการควบคุมฝูงชน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ตำรวจ, ๒๕๔๑, หน้า ๗๕.

- อากาศเย็นสารเคมีที่กระจายตัวอยู่จะลอยตัวขึ้นช้าและไม่ลอยสูง
- อากาศร้อนสารเคมีที่กระจายตัวอยู่จะลอยตัวขึ้นเร็วและสูง
- อากาศชื้นจะทำให้สารเคมีรวมตัวอยู่นานกว่าอากาศแห้ง
- ลมอ่อนการกระจายตัวของสารเคมีจะช้าแต่ปกคลุมพื้นที่อยู่นานและกิน

บริเวณกว้าง

- ลมแรงการกระจายตัวของสารเคมีจะเร็ว, แคบและสลายตัวเร็ว

๗. อายุการใช้งานและการเก็บรักษา Shelf Life and Storage of Riot Control Gas and Equipment สภาพการเก็บรักษาและวิธีการเก็บรักษามีความสำคัญต่ออายุการใช้งานของสารเคมีแก๊สน้ำตาและอุปกรณ์ต่างๆ

- อุณหภูมิที่เหมาะสมคืออยู่ระหว่าง ๖๐-๗๐ องศาฟาเรนไฮต์หรือ ๒๕-๓๐ องศา

- ระดับความชื้นประมาณ ๓๐-๓๕ เปอร์เซ็นต์
- อุณหภูมิและความชื้นที่สูงกว่านี้ทำให้อายุการใช้งานลดลง
- เครื่องมือและอุปกรณ์ทางเคมีต่างๆควรเก็บรักษาไว้ในกล่องบรรจุที่บรรจุ

มาจากโรงงานผู้ผลิตสารเคมีที่ถูกใช้และวิธีทำลาย Decontamination and Disposal of Chemical Munitions

- การกำจัดอาวุธเคมีที่หลงเหลือหรือเก่าเก็บไม่ควรนำไปฝังหรือขว้างทิ้ง ณ
ที่ได้

- การนำเอาไปเผาทิ้งเป็นวิธีปลอดภัยและประหยัดที่สุด
- อุณหภูมิที่เผาต้องมีความร้อนสูงจึงจะเผาไหม้สารเคมีเหล่านี้โดยไม่เกิด

อันตราย

- ก่อนทำลายอาวุธสารเคมีเหล่านี้ควรแยกชนิดและสารเคมีที่บรรจุออกเป็น
หมวดหมู่เช่น CN แยกออกจาก CS ไม่ควรปะปนกัน

- แก๊สน้ำตาชนิดเผาไหม้ Burning or Continuous Discharge ควรถูก
ทำลายก่อน

- ห้ามนำเอาน้ำมันเป็นเชื้อเพลิงในการเผาทำลาย
- สังเกตทิศทางลมและสภาพอากาศเสมอ
- ผู้ทำลายอาวุธเหล่านี้ควรสวมหน้ากากป้องกันไอพิษและเสื้อคลุมร่างกาย

เสมอ

อำนาจการกระจายสารเคมี Dissemination การกระจายไปในอากาศมิได้
หลายวิธีขึ้นอยู่กับสถานะของสารเคมีอันมีสถานะต่างๆ กัน ดังนี้

- เป็นของแข็ง (Solid) การทำให้เคมีกระจายไปได้โดยการผสมกับเครื่องเผาไหม้

- ผงละเอียด (Granulated) เป็นผงเหมือนแป้งหรือดินปืน

- เป็นชนิดของเหลว (Liquid) เป็นชนิดของสารเคมีเหลว

การขับออกของสารเคมีในสภาวะต่างๆ

๑. ด้วยการขับดันได้แก่การระเบิดเพื่อขับดันสารเคมีที่เป็นของแข็งให้ละเอียดและกระจายออกไปในอากาศ

๒. ไพโรเทคนิค (Pyrotechnic) การเผาไหม้สารเคมีจนเกิดลักษณะการระเหยกกลายเป็นควันออกไป

๓. หมอกควันการทำสารเคมีให้ร้อนเพื่อทำให้สารเคมีชนิดเหลวนี้ระเหยเป็นไอ

๔. ลักษณะของเหลวใช้แรงผลักดันหรือฉีดสารเคมีชนิดเหลวให้ไปสู่เป้าหมาย

น้ำตา

- วิธีที่ ๒ และ ๓ เป็นวิธีที่นิยมใช้อย่างแพร่หลายในการผลิตระเบิดแก๊ส

- วิธีที่ ๔ เป็นวิธีการที่นำไปใช้เพื่อทำเป็นอาวุธประจำกายทำเป็นกระบอก

ฉีด^{๑๗๑}

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๗.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตำรวจและการควบคุมฝูงชน

ผู้วิจัยได้รวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตำรวจและการควบคุมฝูงชน โดยมีผู้ศึกษาวิจัยไว้หลากหลาย ดังนี้

พลเอก สุรพันธ์ พุ่มแก้ว ศึกษาวิจัยเรื่อง การตัดสินใจของผู้บัญชาการทหารบกไทย ผลการวิจัย พบว่า นายทหารผู้ดำรงตำแหน่ง “ผู้บัญชาการทหารบก” เป็นผู้นำกองทัพที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในบรรดา ๓ เหล่าทัพของไทย ได้แก่ กองทัพบก กองทัพเรือ กองทัพอากาศ ภารกิจที่หนักของผู้บัญชาการทหารบกภายใต้สถานการณ์ที่กดดันและเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับโลก ระดับภูมิภาคและภายในประเทศที่มีการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างทางสังคม การเมืองและเศรษฐกิจ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลต่อเนื่องมายังกองทัพทั้งทางตรงและทางอ้อม ผู้นำเหล่าทัพในระยะเปลี่ยนแปลงของสังคมครั้งสำคัญต้องเผชิญกับความยากลำบากในการตัดสินใจต่างๆ ในการขับเคลื่อนและปรับตัวให้เข้ากับบริบทใหม่ๆ ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ตามแบบในการตัดสินใจของผู้บัญชาการทหารบก จากการ

^{๑๗๑} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, คู่มือการปฏิบัติในการควบคุมฝูงชน, หน้า ๖๐.

วิเคราะห์ข้อมูลในการสำรวจของผู้บังคับการกรมขึ้นไปพบว่า โดยภาพรวมแล้วกลุ่มตัวอย่างรู้จัก ผู้บัญชาการทหารบก อยู่ในเกณฑ์รู้จักมาก มีความชื่นชอบผู้บัญชาการทหารบกอยู่ในเกณฑ์ชอบมาก มีความคิดเห็นต่อการตัดสินใจทางการทหารของผู้บัญชาการทหารบกไปในทางดี และกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการตัดสินใจในการบริหารทั่วไปของผู้บัญชาการทหารบกอยู่ในเกณฑ์ดี

ในส่วนของการศึกษาตัวแบบการตัดสินใจพบว่าผู้บัญชาการทหารบกมีรูปแบบการตัดสินใจตามสถานการณ์ที่แตกต่างกันโดย ในสถานการณ์ระดับโลกจะใช้ตัวแบบทางการบริหารในการตัดสินใจ ใช้ตัวเหตุผลและใช้ตัวแบบทางการเมืองน้อย และไม่ใช้ตัวแบบหลักใช้เหตุผลในสถานการณ์ระดับภูมิภาคจะใช้ตัวแบบทางการบริหารและตัวแบบหลักการใช้เหตุผลและใช้ตัวแบบทางการเมืองบ้างเล็กน้อย ในสถานการณ์ภายในประเทศจะใช้ตัวแบบทางการเมืองในการตัดสินใจมากกว่าแบบอื่น

ในสถานการณ์ภายในกองทัพจะใช้ตัวแบบหลักการใช้เหตุผลเป็นส่วนใหญ่ สำหรับตัวแบบการตัดสินใจเมื่อผู้บัญชาการทหารบกมีส่วนแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี และไม่มีส่วนแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี จะพบว่า ในช่วงที่มีส่วนในการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีหรือในช่วงที่มีปัญหาความมั่นคงสูงถึงปานกลาง การตัดสินใจจะใช้ตัวแบบหลักการใช้เหตุผลมากกว่า

ในช่วงที่ไม่มีส่วนในการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีหรือในช่วงที่มีปัญหาความมั่นคงต่ำ จะใช้ตัวแบบทางการเมืองมากกว่า และพบว่าในการตัดสินใจด้วยตัวแบบทางการเมืองของผู้บัญชาการทหารบกในช่วงที่มีส่วนแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี และมีปัญหาความมั่นคงสูง ถึงปานกลางจะเป็นการเข้าไปมีบทบาททางการเมืองเอง และในช่วงที่ไม่มีส่วนแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีและมีปัญหาความมั่นคงต่ำจะเป็นการรับฟังกลุ่มพลังอื่น ได้แก่ ฝ่ายการเมืองมากกว่าการมีบทบาทด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่^{๑๗๒}

บัณฑิต แทนพิทักษ์ ได้วิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำอำนาจความศรัทธาและความพึงพอใจในงานของครูโรงเรียนมัธยมศึกษาผลการวิจัย พบว่า ๑) ระดับความพึงพอใจในงานของครูโรงเรียนมัธยมศึกษาอยู่ในระดับมาก ๒) ครูที่มีชีวิตสังคมแตกต่างกันด้านประสบการณ์ในการทำงานและระดับเงินเดือนมีความพึงพอใจในงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนครูที่มีชีวิตสังคมแตกต่างกันด้านอายุวุฒิการศึกษาและที่ตั้งของโรงเรียนมีความพึงพอใจในงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ๓) ภาวะผู้นำของผู้บริหารการใช้อำนาจของผู้บริหารความศรัทธาของครูและความพึงพอใจในงานของครูมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ๔) ภาวะผู้นำของผู้บริหารการใช้อำนาจของผู้บริหารความศรัทธาของครูและชีวิตสังคมของครูสามารถร่วมกันทำนายความพึงพอใจในงานของครูได้ร้อยละ ๓๗.๖๕ ซึ่งศึกษาการทำนายของภาวะผู้นำของผู้บริหารและชีวิตสังคมของครูที่สามารถทำนายได้เพียงร้อยละ ๘.๕๗ และร้อยละ ๑.๘๙ ขณะที่การใช้อำนาจของผู้บริหารและความ

^{๑๗๒} สุรพันธ์ พุ่มแก้ว, พล.อ., “การตัดสินใจของผู้บัญชาการทหารบกไทย”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎี

ศรัทธาของครูสามารถจัดทำนายความพึงพอใจในงานของครูได้ศึกษาตัวแปรต้นทุกตัวรวมกันคือสามารถทำนายได้ร้อยละ ๔๓.๘๘ และร้อยละ ๕๓.๗๓ (๕) ตัวแปรที่สามารถทำนายความพึงพอใจในงานของครูได้ดีที่สุดตามลำดับคือศรัทธาของครูที่มีต่อโรงเรียนความศรัทธาของครูที่มีต่อเพื่อนครูอำนาจการให้รางวัลและรับเงินเดือน^{๑๗๓}

สุภาวดี นพรุจจินดา ได้วิจัยเรื่อง “องค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข” พบว่า ๑) องค์ประกอบของผู้นำของผู้บริหารวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ประกอบด้วย ๗ องค์ประกอบ (๑) ผู้นำวิสัยทัศน์ (๒) ผู้นำการเปลี่ยนแปลง (๓) ผู้นำทางวิชาชีพ (๔) ผู้นำจริยธรรม (๕) ผู้นำสร้างแรงบันดาลใจ (๖) ผู้นำคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (๗) ผู้นำด้านเทคโนโลยี ๒) องค์ประกอบของผู้นำของผู้บริหารวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ๗ องค์ประกอบมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ถูกต้องและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของการวิจัย^{๑๗๔}

วิทยา จิตนพวงศ์ ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยและภาวะความเป็นผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศไทย” พบว่า ๑) ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเห็นด้วยเกี่ยวกับปัจจัยต่างๆ ได้แก่คุณลักษณะเฉพาะของความเป็นผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพฤติกรรมความเป็นผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปัจจัยที่เกี่ยวข้องภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและปัจจัยที่เกี่ยวข้องภายนอกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิทธิพลต่อภาวะความเป็นผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย ๒) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยและภาวะความเป็นผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยตัวแปรที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ กับภาวะความเป็นผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่อายุของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระยะเวลาดำรงตำแหน่งของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปัจจัยที่เกี่ยวข้องภายนอกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปัจจัยที่เกี่ยวข้องภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นคุณลักษณะเฉพาะของความเป็นผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและพฤติกรรมความเป็นผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๓) ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้แก่ปัจจัยที่เกี่ยวข้องภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นคุณลักษณะเฉพาะของความเป็นผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและพฤติกรรมความเป็นผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนปัจจัยที่ส่งผลทางอ้อมต่อ

^{๑๗๓} บัณฑิต แทนพิทักษ์, “ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำอำนาจความศรัทธาและความพึงพอใจในงานของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา”, *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

^{๑๗๔} สุภาวดี นพรุจจินดา, “องค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข”, *ปริญญาศาสตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๓), บทคัดย่อ.

ภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้แก่ระดับการศึกษาของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระยะเวลาดำรงตำแหน่งของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปัจจัยที่เกี่ยวข้องภายนอกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปัจจัยที่เกี่ยวข้องภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและคุณลักษณะเฉพาะของความเป็นผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยการส่งผลผ่านตัวแปรพยากรณ์ตัวอื่น ๔) การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเน้นการพัฒนาในขณะที่ปฏิบัติงานคือศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นหลักนอกจากนี้แล้ววิธีการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ใช้อีกคือการพัฒนาภายนอกสภาพการทำงานเช่นการฝึกอบรมการสัมมนาและการประชุมปฏิบัติการ^{๑๗๕}

กฤษดา ผ่องพิทยา ได้วิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์องค์ประกอบและความสัมพันธ์ของคุณลักษณะภาวะผู้นำที่พึงประสงค์พฤติกรรมภาวะผู้นำที่พึงประสงค์และปัจจัยชีวสังคมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน” ผลการวิจัย พบว่า ๑) องค์ประกอบคุณลักษณะภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมี ๖ องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบด้านบุคลิกภาพของผู้นำด้านความรับผิดชอบต่องานของผู้นำด้านสมรรถวิสัยในการทำงานของผู้นำด้านวุฒิภาวะทางอารมณ์ของผู้นำด้านมนุษยสัมพันธ์ของผู้นำและด้านการมีวิสัยทัศน์ของผู้นำ ๒) องค์ประกอบพฤติกรรมภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมี ๗ องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบด้านการบริหารแบบมุ่งสัมพันธ์ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วมด้านการทำงานเป็นทีมโดยเน้นความหลากหลายด้านการบริหารที่มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงด้านการบริหารที่มุ่งเน้นผลสำเร็จของงานด้านการบริหารแบบประชาธิปไตยและด้านการบริหารแบบกระจายงาน ๓) ความสัมพันธ์เชิงคาโนนิคระหว่างองค์ประกอบคุณลักษณะภาวะผู้นำที่พึงประสงค์กับตัวแปรปัจจัยชีวสังคมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้ตัวแปรคาโนนิคที่มีความสัมพันธ์กันอย่างน้อยสำคัญทางสถิติจำนวน ๓ คู่โดยตัวแปรคู่ที่มีความสัมพันธ์กันสูงที่สุดคือองค์ประกอบของผู้นำด้านสมรรถวิสัยในการทำงานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ๔) ความสัมพันธ์เชิงคาโนนิคระหว่างองค์ประกอบพฤติกรรมภาวะผู้นำที่พึงประสงค์กับตัวแปรปัจจัยชีวสังคมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้ตัวแปรคาโนนิคที่มีความสัมพันธ์กันอย่างน้อยสำคัญทางสถิติจำนวน ๒ คู่โดยตัวแปรคู่ที่มีความสัมพันธ์กันสูงที่สุดคือพฤติกรรมภาวะผู้นำด้านการบริหารที่มุ่งการเปลี่ยนแปลงกับตำแหน่งทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน^{๑๗๖}

^{๑๗๕} วิทยา จิตนุพงศ์, “องค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข”, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

^{๑๗๖} กฤษดา ผ่องพิทยา, “การวิเคราะห์องค์ประกอบและความสัมพันธ์ของคุณลักษณะภาวะผู้นำที่พึงประสงค์พฤติกรรมภาวะผู้นำที่พึงประสงค์และปัจจัยชีวสังคมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน”, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

สีบวงศ์ กาพวงค์ ได้วิจัยเรื่อง “ตัวแบบสมรรถนะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล” ผลการศึกษาพบว่า สมรรถนะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลประกอบด้วยสมรรถนะย่อย ๕ ด้านได้แก่ ๑) สมรรถนะการคิดเชิงยุทธศาสตร์ ๒) สมรรถนะการบริหารการเปลี่ยนแปลง ๓) สมรรถนะการสร้างความร่วมมือ ๔) สมรรถนะการสื่อสาร ๕) สมรรถนะการพัฒนาบุคลากร^{๑๗๗}

อุบล ยะไวยุทธวิชัย ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดเชียงใหม่” พบว่าการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบล มีแนวทางในการบริหารจัดการ ๒ ส่วน คือ ๑) การบริหารการพัฒนา (Administrative Development) เป็นการบริหารงานในพื้นที่ชุมชน หมู่บ้าน โดยมุ่งตรงไปที่ประชาชนให้ประชาชนอยู่ดีมีสุข สุขภาพจิตดี สุขภาพกายดี สิ่งแวดล้อมดี และสังคมดี และ ๒) การบริหารจัดการองค์กร (Organization Administration) มุ่งเน้นบริหารจัดการด้านบุคลากรและระบบการทำงานในองค์กร เพื่ออำนวยความสะดวกและบริการประชาชนอย่างรวดเร็ว และสนองตอบความต้องการของประชาชน โดยบริหารงานอย่างโปร่งใส ทำงานด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต ไม่ทุจริต ไม่คอร์รัปชัน เปิดเผยข้อมูลข่าวสาร สร้างความมีส่วนร่วม เน้นการทำงานเป็นทีม สามารถทำงานแทนกันได้ มีการรับฟังความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะซึ่งกันและกัน นำระบบคุณธรรมมาใช้ในการบริหารงานบุคคล โดยมีการสร้างสรรค์ ส่งเสริมให้บุคลากรคิดนอกกรอบ สร้างนวัตกรรมและสร้างวัฒนธรรมองค์กรเพื่อสนับสนุนการทำงานเพื่อประชาชน โดยการบริหารจัดการที่ดี สามารถมองได้จาก ๓ ประเด็น คือ ตัวบุคคล หลักการหรือวิธีการบริหาร และผลที่เกิดขึ้นจากการบริหารจัดการ^{๑๗๘}

นาคม อีรสวรรณจักร ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารงานตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ขององค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดราชบุรี” พบว่ารูปแบบการบริหารงานตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีขององค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดราชบุรี ประกอบด้วยหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า ผลการประเมินการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดราชบุรี ตามรูปแบบการบริหารงานตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พบว่าสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลมีการประเมินการปฏิบัติงานตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีโดยรวมอยู่ในระดับมาก

^{๑๗๗} สีบวงค์ กาพวงค์, “ตัวแบบสมรรถนะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล”, **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต**, (คณะรัฐประศาสนศาสตร์ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

^{๑๗๘} อุบล ยะไวยุทธวิชัย, “การบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล ขององค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดเชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ : มหาวิทยาลัยแม่โจ้, ๒๕๕๓). บทคัดย่อ.

และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้านตามลำดับ ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักความโปร่งใส หลักคุณธรรม หลักความคุ้มค่า หลักการมีส่วนร่วม และหลักความรับผิดชอบ^{๑๗๙}

บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ และบุญมี ลี กล่าวถึงเรื่องธรรมาภิบาลในรายงานการวิจัยเรื่อง “ตัวชี้วัดธรรมาภิบาล” ว่า การนำหลักธรรมาภิบาลไปเป็นแนวทาง การปฏิรูปการบริหารการปกครองของหน่วยงานต่างๆ ของภาครัฐเป็นการส่งสัญญาณว่าประเทศไทยมีการพัฒนาที่เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีและอธิบายองค์ประกอบของหลักธรรมาภิบาล ไว้ดังนี้^{๑๘๐}

๑. ความชอบธรรม (Legitimacy) ซึ่งมีความหมายรวมถึงหลักนิติธรรม (Rule of Law) และความเป็นอิสระของกระบวนการยุติธรรม (Independence of Judiciary) ได้แก่ การทำให้กฎหมายเป็นบรรทัดฐานและทุกคนเคารพกฎหมายโดยกรอบกฎหมายที่ใช้ในประเทศต้องมีความยุติธรรมและบังคับใช้กับคนทุกกลุ่มอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน

๒. ความโปร่งใส (Transparency) เป็นการพิจารณาที่เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายกระบวนการทำงานกฎกติกาและความตั้งใจจริงในการบริหารงานของหน่วยงานต่อสาธารณชนมีความอิสระในการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารทั้งทางเศรษฐกิจการค้าสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เผยแพร่ต้องมีความทันสมัย

๓. ความรับผิดชอบและการตรวจสอบได้ (Accountability) การตัดสินใจใดๆ ต้องกระทำโดยมีพันธะความรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองกระทำกับสาธารณชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับหน่วยงานโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่ส่วนรวมเป็นหลักมีจิตใจเสียสละและเห็นคุณค่าสังคมที่ตนเองสังกัดอยู่

๔. ความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Efficiency and Effectiveness) กระบวนการ และสถาบันของรัฐสามารถจัดสรรและใช้ทรัพยากรต่างๆ ได้อย่างคุ้มค่าและเหมาะสมเพื่อตอบสนองความต้องการของคนในสังคมโดยรวมรวมถึงการทำงานที่รวดเร็วมีคุณภาพและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

๕. การมีส่วนร่วม (Participation) หลักธรรมาภิบาลขึ้นอยู่กับพื้นฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนประชาชนหมายถึงคนไทยทุกคนไม่ว่าจะประกอบอาชีพใดต้องรู้จักสิทธิและการใช้สิทธิต้องตื่นตัวระแวดระวังที่จะรับรู้ตรวจสอบกระบวนการตัดสินใจของภาครัฐที่มีผลกระทบ

^{๑๗๙} นาคม อธิสุวรรณจักร, “รูปแบบการบริหารงานตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีขององค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดราชบุรี”, *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๔). บทคัดย่อ.

^{๑๘๐} บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ และบุญมี ลี, “ตัวชี้วัดธรรมาภิบาล”, *รายงานการวิจัย*, (สถาบันพระปกเกล้า : ครุสภาลาดพร้าว, ๒๕๕๔), หน้า ๔๙.

ต่อชีวิตความเป็นอยู่สนับสนุนการมีส่วนร่วมของคนอื่นสร้างภาคประชาชนและสังคมที่เข้มแข็งมีทัศนคติ
ต่อส่วนรวมที่ถูกต้องและมีคุณธรรมหลักธรรมาภิบาล

อดุลย์ ณรงค์ศักดิ์, พล.ต.ต.ดร. และคณะ ศึกษาวิจัยเรื่อง โครงการวิจัยจริยธรรมในวิชาชีพ
ผลการวิจัย พบว่า การจะพัฒนาข้าราชการตำรวจให้มีคุณธรรม จริยธรรมต้องคำนึงถึงองค์ประกอบต่างๆ
แล้วพัฒนาให้ครบถ้วนทุกองค์ประกอบ ซึ่งได้แก่ ทางด้านร่างกาย อารมณ์ ความคิดและจิตใจ โดยจะ
เน้นหนักไปที่การพัฒนาด้านจิตใจเป็นหลัก ฉะนั้น การพัฒนาทางกาย ความคิด จิตใจและทักษะในการปฏิบัติ
หน้าที่ให้เป็นตำรวจที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีทัศนคติที่ถูกต้อง มีค่านิยมที่เหมาะสมดีงาม ย่อมสามารถนำไป
พัฒนาตนเองให้มีจิตสำนึก มีอุดมการณ์ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่^{๑๘๑}

กิตติศักดิ์ ปลาทอง, พ.ต.อ. ศึกษาวิจัยเรื่อง การฝึกอบรมเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาการเจรจา
ต่อรองในภาวะวิกฤตของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ศึกษาเฉพาะพื้นที่กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า เจ้าหน้าที่
ตำรวจมีการตัดสินใจในสถานการณ์ปัญหาวิกฤตมีลักษณะเป็นกระบวนการตัดสินใจ เริ่มจาก

- ๑) การระบุปัญหา
- ๒) การระบุข้อจำกัดของปัญหา
- ๓) การพัฒนาทางเลือก
- ๔) การวิเคราะห์ทางเลือก
- ๕) การเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด
- ๖) การนำผลการตัดสินใจไปปฏิบัติ
- ๗) การสร้างระบบควบคุมและประเมินเจ้าหน้าที่ตำรวจเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในการ
แก้ไขสถานการณ์ปัญหาวิกฤต^{๑๘๒}

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการ การ
ตำรวจโรงเรียนตำรวจภูธร ๕ จังหวัดลำปาง ผลการวิจัยพบว่า ด้านความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่
ข้าราชการตำรวจโรงเรียนตำรวจภูธร ๕ มีความพึงพอใจที่ได้พยายามตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จตาม
เป้าหมายทุกครั้ง และพร้อมที่จะยอมรับผิดชอบในผลงานด้านความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ของ
ข้าราชการตำรวจ นับได้ว่ามีส่วนสำคัญที่จะทำให้การปฏิบัติงานสำเร็จไปด้วยดี^{๑๘๓}

^{๑๘๑} อดุลย์ ณรงค์ศักดิ์, พล.ต.ต.ดร. และคณะ, “โครงการวิจัยจริยธรรมในวิชาชีพ”, รายงานการวิจัย,
(กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว), ๒๕๕๖), หน้า ก.

^{๑๘๒} กิตติศักดิ์ ปลาทอง, พ.ต.อ., “การฝึกอบรมเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาการเจรจาต่อรองในภาวะวิกฤต
ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ”, ปรียญวิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ,
๒๕๕๔), หน้า ๙๑-๙๒.

^{๑๘๓} มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, “ศึกษาความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจ โรงเรียน
ตำรวจภูธร ๕ จังหวัดลำปาง”, รายงานการวิจัย, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๘), หน้า ๓๙.

ณชมา สุวรรณานนท์, พ.ต.อ. (หญิง) ศึกษาวิจัยเรื่อง การประเมินผลการฝึกอบรมหลักสูตรการบริหารงานตำรวจชั้นสูง ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ผลการวิจัยพบว่า การประเมินของผู้บริหาร ที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรมหลักสูตรการบริหารงานตำรวจชั้นสูง ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ควรเพิ่มเติมวัตถุประสงค์การฝึกอบรม เน้นด้านจริยธรรม คุณธรรม การดำรงตนในศีลธรรมอันดี มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความยุติธรรมในหน้าที่ ในการปกครองบังคับบัญชา และการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคลากรในองค์กร^{๑๘๔}

๒.๗.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพุทธสันติวิธี

ผู้วิจัยได้รวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสันติวิธี โดยมีผู้ศึกษาวิจัยไว้หลากหลาย ดังนี้

นิรุทธ์ วัฒนภาส ศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลของการให้คำปรึกษาแนวโยนิโสมนสิการที่มีต่อการเพิ่มพูนจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร” ผลจากการวิจัย พบว่า

๑. พฤติกรรมจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากรในภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างสูงโดยมีการแสดงออกถึงพฤติกรรมในด้านการเคารพหน้าที่และข้อปฏิบัติทางสังคมการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลการอุทิศตนทำงานโดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมและการตระหนักรู้และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเรียงตามลำดับ

๒. ผลการใช้กลุ่มจิตวิทยาการปรึกษาแนวโยนิโสมนสิการเพื่อเพิ่มพูนพฤติกรรมจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพบว่านักศึกษามีพฤติกรรมจิตสำนึกสาธารณะเพิ่มพูนขึ้นในด้านการอุทิศตนทำงานโดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลการตระหนักรู้และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาการเคารพหน้าที่และข้อปฏิบัติทางสังคมเรียงตามลำดับซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้และมีพฤติกรรมจิตสำนึกสาธารณะสูงขี้นกว่านักศึกษาที่ไม่ได้เข้ากลุ่มโดยมีพฤติกรรมการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลการเคารพหน้าที่และข้อปฏิบัติทางสังคมการอุทิศตนทำงานโดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมและการตระหนักรู้และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเรียงตามลำดับซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้สำหรับความคงทนของพฤติกรรมจิตสำนึกสาธารณะที่เกิดขึ้นพบว่าภายหลังจากการเข้ากลุ่มจิตวิทยาการปรึกษาแนวโยนิโสมนสิการแล้วนักศึกษสามารถคงทนพฤติกรรมจิตสำนึกสาธารณะในระยะติดตามผล ๔ สัปดาห์โดยมีพฤติกรรมการตระหนักรู้และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาการอุทิศตนทำงานโดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมการเคารพหน้าที่และข้อปฏิบัติทางสังคมและการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลเรียงตามลำดับซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. สำหรับปรากฏการณ์ทางจิตใจเกี่ยวกับพฤติกรรมจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาที่เข้ากลุ่มพบว่านักศึกษาที่เข้ากลุ่มจิตวิทยาการปรึกษาแนวโยนิโสมนสิการสะท้อนให้เห็นถึงตนเองได้รู้คิดและ เรียนรู้ถึงคุณค่าภายในตนเชื่อมโยงกับพฤติกรรมจิตสำนึกสาธารณะจาก

^{๑๘๔} ณชมา สุวรรณานนท์, พ.ต.อ. (หญิง), “การประเมินผลการฝึกอบรมหลักสูตรการบริหารงานตำรวจชั้นสูงของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ”, **ปริญญาานิพนธ์การศึกษาคุณิบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๙), หน้า บทคัดย่อ.

กระบวนการกลุ่มและท่าทีบทบาทของผู้นำกลุ่มที่เอื้อต่อการขยายทัศนคติต่อความเข้าใจในการดำเนินชีวิตและช่วยคลี่คลายในประเด็นปัญหาค้างใจพร้อมได้กระตุ้นการเรียนรู้ร่วมกันจากประสบการณ์ชีวิตของนักศึกษาที่หยิบยกขึ้นมาเป็นเนื้อหาที่มีคุณค่ามีความหมายอย่างยิ่งทำให้นักศึกษารู้คิดสามารถเชื่อมโยงสัมพันธ์ถึงความเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจิตสำนึกสาธารณะที่ส่งผลต่อตนเองผู้อื่นและส่วนรวมรู้จักใช้เหตุผลสามารถคิดไตร่ตรองปัญหาสืบสาวเหตุปัจจัยต่างๆ ทำให้เกิดการยอมรับในความแตกต่างหลากหลายของกันและกันมีการแสดงออกที่ช่วยเหลือให้ความร่วมมือและคำนึงถึงผู้อื่นด้วยความจริงใจทำให้เกิดกำลังใจและมีท่าทีการเผชิญความจริงต่างๆ ได้เหมาะสมยิ่งขึ้นนำไปสู่การตระหนักรู้ในคุณค่าชีวิตของตนเองและการทำความดีเป็นพฤติกรรมจิตสำนึกสาธารณะที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองต่อผู้อื่นและส่วนรวม^{๑๘๕}

วลนิภา ฉลากบาง ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาความสามารถในการรู้จักคิดแบบโยนิโสมนสิการและการบริโศคด้วยปัญญาของนักศึกษาสถาบันราชภัฏสกลนคร” ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

๑. ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญของปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มรูปแบบการคิดระดับการมีกัลยาณมิตรและครั้งของการวัดที่มีต่อความสามารถในการรู้จักคิดแบบโยนิโสมนสิการและพฤติกรรมการบริโศคด้วยปัญญาดังนั้นจึงไม่สามารถกล่าวได้ว่ากลุ่มทดลองที่มีรูปแบบการคิดแบบเป็นอิสระจากสิ่งรอบข้างและมีกัลยาณมิตรมากมีความสามารถในการรู้จักคิดแบบโยนิโสมนสิการและพฤติกรรมการบริโศคด้วยปัญญาทั้งระยะหลังการทำแบบฝึกและหลังสิ้นสุดการทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่มีรูปแบบการคิดแบบขึ้นกับสิ่งรอบข้างและมีกัลยาณมิตรน้อย

๒. กลุ่มทดลองที่มีรูปแบบการคิดแบบเป็นอิสระจากสิ่งรอบข้างมีความสามารถในการรู้จักคิดแบบโยนิโสมนสิการหลังการทำแบบฝึกและหลังสิ้นสุดการทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่มีรูปแบบการคิดแบบเดียวกันแต่มีพฤติกรรมการบริโศคด้วยปัญญาหลังการทำแบบฝึกและหลังสิ้นสุดการทดลองไม่แตกต่างกับกลุ่มควบคุมดังกล่าว

๓. กลุ่มทดลองที่มีรูปแบบการคิดแบบเป็นอิสระจากสิ่งรอบข้างมีความสามารถในการรู้จักคิดแบบโยนิโสมนสิการหลังการทำแบบฝึกสูงกว่ากลุ่มทดลองที่มีรูปแบบการคิดแบบขึ้นกับสิ่งรอบข้าง

๔. กลุ่มทดลองที่มีรูปแบบการคิดแบบขึ้นกับสิ่งรอบข้างมีความสามารถในการรู้จักคิดแบบโยนิโสมนสิการและพฤติกรรมการบริโศคด้วยปัญญาหลังการทำแบบฝึกสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่มีรูปแบบการคิดแบบเดียวกัน

^{๑๘๕} นิรุทธ์ วัฒนภาส, “ผลของการให้คำปรึกษาแนวโยนิโสมนสิการที่มีต่อการเพิ่มพูนจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร”, รายงานการวิจัย, (กลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ม.ม.ป.), หน้า ๖๘๙.

๕. กลุ่มทดลองที่มีรูปแบบการคิดแบบเป็นอิสระจากสิ่งรอบข้างมีพฤติกรรมการบริโภคด้วยปัญญาหลังการทำแบบฝึกไม่แตกต่างกับกลุ่มทดลองที่มีรูปแบบการคิดแบบขึ้นกับสิ่งรอบข้าง

๖. เมื่อพิจารณาที่รูปแบบการคิดนักศึกษาที่ได้รับผลดีจากการทดลองเพื่อพัฒนาความสามารถในการรู้จักคิดแบบโยนิโสมนสิการและพฤติกรรมการบริโภคด้วยปัญญาคือนักศึกษาในกลุ่มทดลองที่มีรูปแบบการคิดแบบขึ้นกับสิ่งรอบข้าง

๗. การมีกัลยาณมิตรต่างกันไม่ได้ทำให้กลุ่มที่ต่างกันมีความสามารถในการรู้จักคิดแบบโยนิโสมนสิการและพฤติกรรมการบริโภคด้วยปัญญาในระยะต่างๆ ของการวัดแตกต่างกัน^{๑๘๖}

วีรยุทธ เกิดในมงคล ศึกษาวิจัยเรื่อง การบูรณาการวิถีคิดแบบโยนิโสมนสิการกับปรัชญาสำหรับเด็ก ผลการวิจัยพบว่า แนวทางของวิถีคิดแบบโยนิโสมนสิการให้ความสำคัญกับรูปแบบวิถีคิดที่ใช้ในการพัฒนาการคิดใช้เหตุผล^{๑๘๗}

พิราพรรณ ใจจิตร ศึกษาวิจัยเรื่อง “การใช้วิถีคิดแบบโยนิโสมนสิการกับประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดนครพนม” ผลการวิจัย พบว่า โยนิโสมนสิการสามารถนำมาใช้ในการดำเนินชีวิต ในการแก้ปัญหาและไปใช้เพื่อมุ่งสู่ความหลุดพ้น เป็นวิถีคิดที่มีเฉพาะในพระพุทธศาสนา เพราะเป็นวิถีที่มีหลักพุทธธรรมประกอบ เป็นแบบแผน เป็นแผนที่เป็นทางเดินให้กระแสดความคิด^{๑๘๘}

พิราพรรณ ใจจิตร ศึกษาวิจัยเรื่อง “การใช้วิถีคิดแบบโยนิโสมนสิการกับประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดนครพนม” วิถีคิดตามหลักโยนิโสมนสิการมีปรากฏอยู่มากมายในชาดกต่างๆ แต่ในเวสสันดรชาดกจะมีวิถีคิดที่หลากหลาย เพราะเป็นเรื่องราวที่มีความผูกพันกันกับพระพุทธศาสนาโดยตลอดตัวละครที่ปรากฏในเรื่องได้สะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอันเป็นแบบอย่างการดำเนินชีวิตภายในศีลธรรมจรรยาโดยเฉพาะเป็นการสอนหลักธรรมโดยการยกบุคคลเป็นตัวอย่างเพื่อให้เห็นถึงธรรมที่แทรกอยู่และเป็นอุทาหรณ์แห่งความเป็นผู้เสียสละยินดีที่จะบริจาคทุกอย่างเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่นเนื้อ

^{๑๘๖} วไลนิกา ฉลากบาง, “การพัฒนาความสามารถในการรู้จักคิดแบบโยนิโสมนสิการและการบริโภคด้วยปัญญาของนักศึกษาสถาบันราชภัฏสกลนคร”, *ปริญญาวิทยาสตรคุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๘), หน้า ๑๒๙.

^{๑๘๗} วีรยุทธ เกิดในมงคล, “การบูรณาการวิถีคิดแบบโยนิโสมนสิการกับปรัชญาสำหรับเด็ก”, *รายงานการวิจัย*, (คณะมนุษยศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๐), หน้า บทคัดย่อ.

^{๑๘๘} พิราพรรณ ใจจิตร, “การใช้วิถีคิดแบบโยนิโสมนสิการกับประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดนครพนม”, *รายงานการวิจัย*, สาขาบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ๒๕๕๒), หน้า ๖๘๙.

เรื่องแฝงไว้ด้วยคติสอนใจให้รู้จักการดำเนินชีวิตและแก้ปัญหาชีวิตให้เกิดสุขตลอดจนหล่อหลอม อธิษาศัยของคนในสังคมให้มีความสามัคคีมีน้ำใจรู้จักให้อภัยและให้ออกาสกันซึ่งเป็นการเสริมสร้าง บารมีธรรมให้เกิดขึ้นแก่ตนเองและผู้อื่นหากจะนำเอาหลักการทางพระพุทธศาสนามาขยายความ พฤติกรรมของตัวละครก็จะทำให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น และทำให้เห็นถึงวิถีคิดที่ปรากฏในพฤติกรรม ต่างๆของตัวละครอันจะเป็นการส่งเสริมปัญญาและเป็นแนวปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมได้ อย่างเป็นรูปธรรมฉะนั้นวิถีคิดของตัวละครในเวทสันดรชาดกจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจว่าศึกษาเป็นอย่างไร เพราะเป็นโยนิโสมนสิการสามารถนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตในการแก้ปัญหาและไปใช้เพื่อมุ่งสู่ความ หลุดพ้นเป็นวิถีคิดที่มีเฉพาะในพระพุทธศาสนาเพราะเป็นวิถีที่มีหลักพุทธธรรมประกอบเป็นแบบแผน เป็นแผนที่เป็นทางเดินให้กระแสดความคิด^{๑๘๙}

โทปกรณ์ ไพรอังกูร, พ.ต.ท. ศึกษาวิจัยเรื่อง การสร้างแบบประเมินและการพัฒนาการคิด วิจารณญาณของนักเรียนนายร้อยตำรวจ ผลการวิจัย พบว่า ความรับผิดชอบของตำรวจในอันที่จะปฏิบัติการ ใดๆ ให้ก่อประโยชน์สุขแก่สังคม ตำรวจต้องใช้วิจารณญาณในการเลือกกฎหมายดังกล่าวให้ได้ผลเพื่อให้ สอดคล้องกับสถานการณ์นั้นๆ การเลือกใช้กฎหมายนี้เอง เป็นที่มาของการใช้วิจารณญาณเบื้องต้นของ ตำรวจ^{๑๙๐}

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตฺยบุนยากร) ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการความ ชัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี ศึกษาวิเคราะห์กรณีลุ่มน้ำตาซ่าง จ. เชียงใหม่” จากการศึกษาสรุปได้ว่า ความขัดแย้งเป็นสิ่งจำเป็น (Necessity)ในระดับโลกวิสัย พระพุทธศาสนายอมรับว่า ความขัดแย้ง เป็นความทุกข์ของบุคคลและสังคม ความขัดแย้งเป็นธรรมชาติหรือธรรมดาของสังคมจนกล่าวได้ว่า เป็นสิ่งจำเป็น ของสังคม เพราะสรรพสิ่งในสังคมนั้นแปรเปลี่ยนไปอยู่ตลอดเวลา (อนิจจัง) ผลของ การแปรเปลี่ยนดังกล่าวก็คือความทุกข์หรือความขัดแย้ง ซึ่งเป็นสภาวะหรือบรรยากาศที่ดำรงอยู่ใน สภาพเดิมไม่ได้ สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความขัดแย้งก็เพราะทุกสิ่งทุกอย่างนั้น ในแง่ของโลกวิสัย ไม่สามารถเป็นไปตามความต้องการ หรืออำนาจของสิ่งใด หรือของบุคคลใดได้ กล่าวคือไม่มีสิ่งใด หรือบุคคลใดบังคับให้ไม่เปลี่ยนแปลง หรือไม่ขัดแย้งกัน (อนัตตา) ได้ ฉะนั้นเมื่อกล่าวโดยธรรมชาติ

^{๑๘๙} พิราพรณ ใจจิตร, “การใช้วิถีคิดแบบโยนิโสมนสิการกับประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหาร โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดนครพนม”, รายงานการวิจัย, สาขาบริหารการศึกษา, (บัณฑิต วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ๒๕๕๒), หน้า ๖๘๙.

^{๑๙๐} ปกรณ์ ไพรอังกูร, พ.ต.ท., “การสร้างแบบประเมินและการพัฒนาการคิดวิจารณญาณของนักเรียน นายร้อยตำรวจ”, ปริญญานิพนธ์การศึกษาดุสิตบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๗), หน้า ๘๐.

แล้ว สรรพสิ่งต้องขัดแย้งกัน แต่ถึงกระนั้นพระพุทธศาสนาก็ได้เหลือ “พื้นที่” ของความไม่ขัดแย้งเอาไว้ให้สภาวะสูงสุดนั้นก็คือพระนิพพาน^{๑๔๑}

การสลายความขัดแย้งไว้สรุปความว่า “วิธีปฏิบัติอย่างหนึ่งที่ควรนำมาเป็นปัจจัยเกื้อหนุนที่จะแก้ไขความขัดแย้ง คือ ใช้วัฒนธรรมแห่งความเมตตา สร้างบรรยากาศแห่งความสมานฉันท์ขึ้นให้คนทุกฝ่ายเข้าถึง ในชีวิตประจำวัน ในวิถีชีวิตที่เป็นอยู่จริง เรียกว่า เอาตัวเข้าสมานให้ทุกคนเข้าถึง” โดยสรุป จุดสำคัญในการแก้ไขความขัดแย้งไว้ ๕ ประการคือ

๑. ไม่ติดอยู่กับความขัดแย้ง หรือตกเป็นธาตุของความขัดแย้ง แต่เอาประโยชน์จากความขัดแย้งให้ได้ โดยเฉพาะประโยชน์ทางปัญญา

๒. แกนของการปฏิบัติในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง คือ การมีเจตนาดี ประารถนาดีต่อกัน ด้วยเมตตาธรรม มุ่งสู่จุดหมายที่เป็นการสร้างสรรค์ และมีปัญญาที่จะดำเนินการให้ เป็นไปตามเจตนาที่ดีนั้น

๓. ปฏิบัติการในการขัดแย้งและหาทางยุติความขัดแย้ง ต้องดำเนินไปอย่างเป็นมิตร สุภาพจริงใจและเปิดใจต่อกัน มองทุกคนเป็นเพื่อนมนุษย์ไม่มองแบบแบ่งแยก มุ่งสู่การอยู่รวมกัน

๔. สร้างบรรยากาศแห่งความสมานฉันท์ ด้วยการให้ทุกฝ่ายเข้าถึงกันสังสรรค์กันในชีวิตประจำวัน หรือให้วิถีชีวิตที่เป็นจริง ตามหลักการเอาตัวเข้าสมาน

๕. ให้มองเห็นตระหนักในจุดหมายที่กว้างใหญ่เหนือขึ้นไปซึ่งเป็นประโยชน์ร่วมกันของทุกฝ่ายส่วนการแก้ปัญหาที่ซ้อนลึกลงไป เช่น การขาดความเคารพกฎกติกา ถือธรรมเป็นใหญ่ ยึดหลักการเป็นมาตรฐานนั้น เป็นคุณสมบัติของคน ซึ่งจะต้องสร้างขึ้นด้วยการพัฒนาคนระยะยาว คือ ด้วยการศึกษาลึก

ขลากร เทียนส่องใจ ศึกษาเรื่อง “การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางเชิงพุทธ: หลักการและเครื่องมือสำหรับการจัดการความขัดแย้ง” ผลของการศึกษามีดังต่อไปนี้

๑. ความขัดแย้งเป็นธรรมชาติของมนุษย์ซึ่งยากที่จะหลีกเลี่ยงได้สาเหตุของปัญหาความขัดแย้งสามารถแบ่งตามปัจจัยภายนอกออกได้เป็น ๕ ประเภทด้วยกันคือ

- ๑) ความขัดแย้งด้านข้อมูล
- ๒) ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์
- ๓) ความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์
- ๔) ความขัดแย้งด้านโครงสร้างและ

^{๑๔๑} พระมหาพรชชา ฐมมหาโส (นิธิบุญยากร), “รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี ศึกษาวิเคราะห์กรณีลุ่มน้ำแม่ตาช้าง จ.เชียงใหม่”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๒๗๖-๒๙๙.

๕) ความขัดแย้งด้านคุณค่าหรือค่านิยม

การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางถือได้ว่าเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการจัดการความขัดแย้ง โดยมีบุคคลที่สามหรือคนกลางเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาบทบาทหน้าที่ของคนกลางจะเป็นผู้ที่ให้คำแนะนำและพร้อมทั้งเสนอแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการปัญหาความขัดแย้งเพื่อที่จะให้คู่กรณีสามารถบรรลุข้อตกลงได้โดยความสมัครใจของทั้งสองฝ่ายทั้งนี้คนกลางจะไม่มีอำนาจบังคับให้คู่กรณีต้องปฏิบัติตามคำแนะนำแต่อย่างใด

๒. ในทัศนะของพระพุทธศาสนารากเหง้าที่เป็นสาเหตุของความขัดแย้งเกิดจากเหตุปัจจัยภายในคืออกุศลกรรมและปัญญาธรรมโดยทิวฏฐิซึ่งเป็นหนึ่งในปัญญาธรรมนั้นถือว่าเป็นแกนกลางที่อยู่ลึกที่สุดเพราะเป็นการยึดมั่นถือมั่นในอุดมการณ์ของแต่ละคนยิ่งถ้าทิวฏฐินั้นประกอบไปด้วยอกุศลมูลอันได้แก่โลภะโทสะและโมหะทิวฏฐินั้นก็จะกลายเป็นมิจฉาทิวฏฐิเหตุปัจจัยภายในรวมทั้งเหตุปัจจัยภายนอกจะกลายเป็นแรงผลักดันที่ทำให้เกิดสภาวะของความขัดแย้งขึ้นจนนำไปสู่ความรุนแรงในที่สุดในการปฏิบัติการจัดการความขัดแย้งทางพระพุทธศาสนานั้นแบ่งออกได้เป็น ๓ วิธี คือ (๑) การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง (๒) อภัยทานและ (๓) ทางเลือกอื่นตามแนวทางแห่งพระวินัยซึ่งได้แก่การไต่สวนการประนีประนอมการใช้เสียงข้างมากและการพิจารณาตัดสินโดยสังฆสภา

๓. หลักการและวิธีการในการเจรจาไกล่เกลี่ยเชิงพุทธประกอบไปด้วย ๙ ขั้นตอน ซึ่งได้แก่ (๑) คุมสติ - Mindfulness Control (๒) ทำหน้าที่กัลยาณมิตร - Education Process (๓) สื่อสารอย่างลึกซึ้ง - Deep Communication (๔) วิเคราะห์เรื่องราว - Issues Analysis (๕) เข้าถึงวิธีการ - Approaching to Strategies (๖) คิดอย่างแยบคาย - Thinking Wisely (๗) หาจุดสนใจ - Interest Finding (๘) เสนอทางเลือก - Option Creating และ (๙) สร้างสัมพันธ์ภาพอันดี - New Relationship Building ทั้ง ๙ ข้อที่กล่าวมานี้สามารถสรุปได้เป็นรูปแบบของพุทธวิธีการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางซึ่งแบ่งออกได้เป็น ๓ ขั้นตอนใหญ่ๆ คือ (๑) ขั้นตอนกัลยาณมิตร (๒) ขั้นตอนโยนิโสมนสิการและ (๓) ขั้นตอนการจัดการปัญหาความขัดแย้งในขั้นตอนกัลยาณมิตรนั้นคนกลางจะต้องรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่โดยตรงแต่ในขั้นตอนที่ ๒ และ ๓ ทั้งผู้ที่ทำหน้าที่เป็นคนกลางและคู่กรณีทั้งสองฝ่ายจะต้องมีบทบาทหน้าที่ร่วมมือกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเกิดสัมมาทิวฏฐิในการหาจุดสนใจอย่างแท้จริงของคู่กรณีและส่งเสริมความเข้าใจอันดีของทั้งสองฝ่ายกล่าวโดยสรุปการเจรจาไกล่เกลี่ยเชิงพุทธเป็นหนึ่งในพุทธสันติวิธีที่ใช้นำมาเป็นรูปแบบสำหรับจัดการปัญหาความขัดแย้งซึ่งไม่เพียงแต่สามารถใช้ได้ในรูปแบบการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งแล้วยังเป็นการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ยั่งยืนดังเช่นการให้อภัยทานซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดในการจัดการความขัดแย้งทางพระพุทธศาสนา^{๑๙๒}

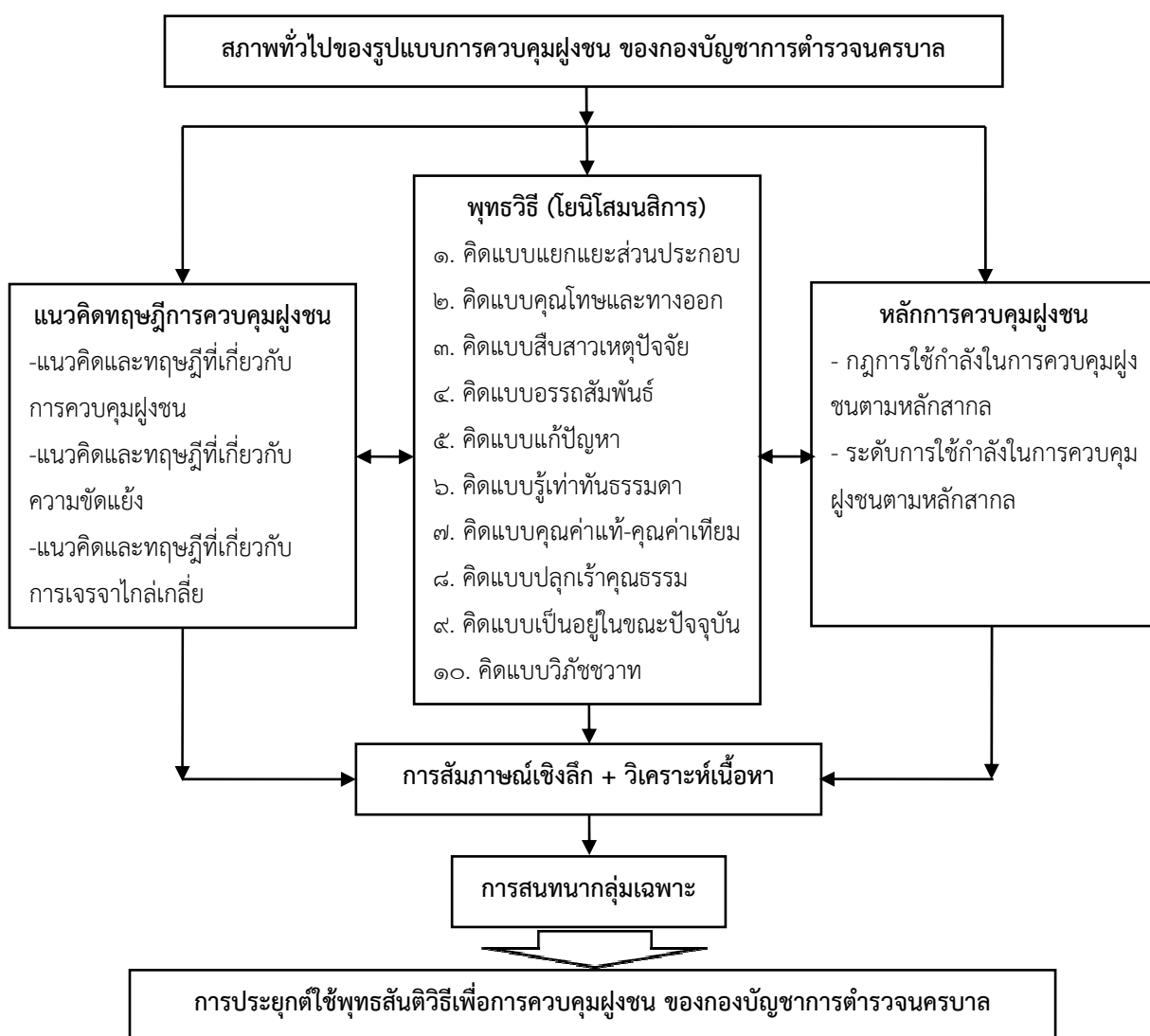
^{๑๙๒} ชลากร เทียนส่องใจ, “การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางเชิงพุทธ : หลักการและเครื่องมือสำหรับการจัดการความขัดแย้ง”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๒๗๖-๒๙๙.

ตาราง ๒.๑๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัย	แนวคิดหลัก
สุวิชา รัตนากุล, (๒๕๕๑, บทคัดย่อ)	ความคิดเห็นต่อผลกระทบทางเศรษฐกิจและมาตรการควบคุมของรัฐบาลต่างกัน
พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, (๒๕๔๘, หน้า, ๒๗๖-๒๙๙)	ประสบการณ์ ความรู้ความเข้าใจ และการฝึกอบรมเพิ่มสูงขึ้น
ปิยวัฒน์ บัวขาว, (๒๕๔๗, บทคัดย่อ)	การควบคุมฝูงชนในระดับปานกลางและปัจจัยที่มีผลต่อความรู้ความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ตำรวจเกี่ยวกับยุทธวิธีในการควบคุม ฝูงชน ได้แก่
สมชาย อีร์ภัทรไพศาล, (๒๕๔๘, บทคัดย่อ)	วิวัฒนาการของการจัดการเคลื่อนไหวชุมนุมเป็นปัญหาแรกๆที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าสำนักงานตำรวจแห่งชาติไม่สามารถที่จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวได้ รูปแบบการจัดการจัดการ การประยุกต์ พลิกแพลง ใช้กลยุทธ์จากทฤษฎีความเคลื่อนไหวต่างๆ
พิราพรรณ ใจจิตร, (๒๕๕๒, ๖๘๙)	โยนิโสมนสิการสามารถนำมาใช้ในการดำเนินชีวิต ในการแก้ปัญหาและไปใช้เพื่อมุ่งสู่ความหลุดพ้น เป็นวิธีคิดที่มีเฉพาะในพระพุทธศาสนา
ชลากร เทียนส่องใจ, (๒๕๕๓, หน้า ๒๗๖-๒๙๙)	หลักการและวิธีการในการเจรจาไกล่เกลี่ยเชิงพุทธ (๑) คุมสติ - Mindfulness Control (๒) ทำหน้าที่กัลยาณมิตร - Education Process (๓) สื่อสารอย่างลึกซึ้ง - Deep Communication (๔) วิเคราะห์เรื่องราว - Issues Analysis (๕) เข้าถึงวิธีการ- Approaching to Strategies (๖) คิดอย่างแยบคาย - Thinking Wisely (๗) หาจุดสนใจ - Interest Finding (๘) เสนอทางเลือก - Option Creating (๙) สร้างสัมพันธ์ภาพอันดี -New Relationship Building

๒.๘ กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล โดยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบด้วย ศึกษาศาภาพทั่วไปในการควบคุมฝูงชนของกองบัญชาการ ตำรวจนครบาล แนวคิดทฤษฎีการควบคุมฝูงชน และหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับพุทธสันติวิธี คือ โยนิโสมนสิการ วิธีคิด ๑๐ ประการ โดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึก แล้วดำเนินการสนทนากลุ่มเฉพาะ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล สรุปได้ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ ๒.๑ แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการ ตำรวจนครบาล” เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

๑. การรวบรวมข้อมูลเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมฝูงชน และแนวทางพุทธสันติวิธีในการควบคุมฝูงชน ตามรูปแบบการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร ตามวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

๒. การรวบรวมข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับรูปแบบการควบคุมฝูงชนตามแนวพุทธสันติวิธี โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๒๕ รูป/คน และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

๒.๑ จัดระเบียบข้อมูล (data organizing)

๒.๒ การแสดงข้อมูล (data display)

๒.๓ การหาข้อสรุป ตีความและตรวจสอบความถูกต้องของผลการวิจัย (conclusion, interpretation and verification)

๓. การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion : FGD) เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๑๑ รูป/คน

๔. สรุปผลการศึกษา นำเสนอการประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล

๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มประชากรแบบเจาะจง โดยคัดเลือกเอาผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับเรื่องการควบคุมฝูงชน และผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับเรื่องแนวทางพุทธสันติวิธี ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับรูปแบบการควบคุมฝูงชนตามแนวพุทธสันติวิธี กองบัญชาการตำรวจนครบาล จำนวน ๒๕ รูป/คน โดยแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม ประกอบด้วย

กลุ่มที่ ๑ กลุ่มเจ้าหน้าที่ตำรวจ ที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมฝูง จำนวน ๒๐ นาย

กลุ่มที่ ๒ กลุ่มพระสังฆาธิการ จำนวน ๕ รูป

ตารางที่ ๓.๑ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย

ที่	กลุ่มเจ้าหน้าที่ตำรวจเกี่ยวกับการควบคุมฝูงชน	
๑	พล.ต.อ.วรพงษ์ ชิวปรีชา	รองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ
๒	พล.ต.อ.อชิรวิทย์ สุพรรณเภสัช	กรรมการข้าราชการตำรวจผู้ทรงคุณวุฒิ
๓	พล.ต.ท. ปริญญา จันทร์สุริยา	ผบช.ประจำ สง.ผบ.ตร.
๔	พล.ต.ต.ศรฤกษ์ แก้วผลึก	รองผู้บัญชาการศึกษา
๕	พล.ต.ต.สมพงษ์ ชิงดวง	รองผู้บัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด
๖	พล.ต.ต. ฉันทวิทย์ รามสูต	รองผู้บัญชาการตำรวจนครบาล
๗	พล.ต.ต. ภัคพงษ์ พงษ์เกษตรรา	รองผู้บัญชาการตำรวจนครบาล
๘	พล.ต.ต.ลือชัย สุตยอด	ผู้บังคับการอารักขาและควบคุมฝูงชน
๙	พ.ต.อ.วัลลพ จำนวนอาสา	รองผู้บังคับการอารักขาและควบคุมฝูงชน
๑๐	พ.ต.อ.โชคชัย งามวงศ์	รองผู้บังคับการอารักขาและควบคุมฝูงชน
๑๑	พ.ต.อ.ชาญศิริ สุขรวัย	รองผู้บังคับการตำรวจนครบาล ๘
๑๒	พ.ต.อ. รุ่งโรจน์ สายันประเสริฐ	รองผู้บังคับการตำรวจนครบาล ๘
๑๓	พ.ต.อ.ณัฐภรณ์ วัชรเสวี	ผู้กำกับการสถานีตำรวจนครบาลประชาชื่น
๑๔	พ.ต.อ. กิตติศักดิ์ ทองศรีวงศ์	ผู้กำกับการสืบสวนตำรวจภูธรจังหวัดสงขลา
๑๕	พ.ต.อ.ณัฐพล โกมินทรชาติ	ผู้กำกับการควบคุมฝูงชน ๑
๑๖	พ.ต.อ.ชูสวัสดิ์ จันทร์โรจนกิจ	ผู้กำกับการควบคุมฝูงชน ๒
๑๗	พ.ต.อ. อมรวิทย์ มั่นทอง	ผู้กำกับการศูนย์ฝึกยุทธวิธีตำรวจ
๑๘	พ.ต.ท.ธีระยุทธ นันทา	รองผู้กำกับการฝ่ายปกครองและกิจการฝึกอบรม
๑๙	พ.ต.ท.กมล พลสมศรี	รองผู้กำกับการสายตรวจ ๑๙๑
๒๐	พ.ต.ท.ลือชัย รักเหลือ	ผู้บังคับกองร้อยฝ่ายปกครองและการฝึกอบรม

ตารางที่ ๓.๑ (ต่อ) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย

ที่	กลุ่มพระสังฆาธิการ
๒๑	พระเทพรัตนสุธี เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี
๒๒	พระราชบัณฑิต รักษาการอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๓	พระครูปริยัติกิตติธำรง, ผศ.ดร. คณบดีคณะสังคมศาสตร์
๒๔	พระครูโสภณพุทธศาสตร์, ดร. คณบดีคณะครุศาสตร์
๒๕	พระมหาญาณกฤต เสฐฐเมธี, ดร. รักษาการหัวหน้าศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

๓.๓.๑ การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Informal Interview) เป็นลักษณะคำถามปลายเปิด ที่ได้มีการกำหนดหัวข้อศึกษาไว้อย่างกว้างๆ ล่วงหน้า โดยผู้วิจัยต้องใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลระดับลึกและสามารถยืดหยุ่น หรือปรับปรุงคำถามได้ตลอดตามสถานการณ์ของการสัมภาษณ์ โดยนำวัตถุประสงค์หลัก แยกเป็นวัตถุประสงค์ย่อย ในวัตถุประสงค์ย่อยมีประเด็นต่างๆ แยกย่อยลงไปอีก แล้วนำไปสร้างเป็นเครื่องมือในภาคสนาม โดยประเด็นในการสัมภาษณ์ คือ

๑. กองบัญชาการตำรวจนครบาล มีรูปแบบการควบคุมฝูงชนอย่างไร
๒. กฎในการใช้กำลังในการควบคุมฝูงชนมีอะไรบ้าง และมีวิธีใช้อย่างไร
๓. ระดับการใช้กำลังในการควบคุมฝูงชนมีอะไรบ้าง และมีในแต่ละระดับมีวิธีใช้อย่างไร
๔. หลักธรรมที่นำมาใช้ในการควบคุมฝูงชน

๓.๓.๒ สันทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion : FGD)

ผู้วิจัยใช้เทคนิคนี้กับผู้เชี่ยวชาญทางวิชาการ โดยมีกลุ่มอภิปรายประมาณ ๑๑ รูป/คน เพื่อเป็นการยืนยันและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ส่วนประเด็นอภิปรายเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล การสนทนากลุ่มนี้ผู้วิจัยได้ใช้พลวัตรของกลุ่มเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้สมาชิกแต่ละคนได้แสดงความคิดเห็น และทัศนคติแปลกเปลี่ยนความคิดเห็น ในการใช้เครื่องมือนี้จะใช้ภายหลังที่ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์แล้ว ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดจัดสนทนากลุ่มเฉพาะขึ้น ในวันที่ ๒๒ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๘ สถานที่ ห้องประชุมคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีผู้เชี่ยวชาญเข้าร่วม ดังรายชื่อต่อไปนี้

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion : FGD)

๑. พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์, ดร.	ผอ.หลักสูตร พธ.ด. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (วังน้อย)
๒. ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม	รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป
๓. ดร.พิเชฐ ทังโต	ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป
๔. ผศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์	หัวหน้าภาควิชารัฐศาสตร์
๕. ดร.ยุทธนา ปราณีต	ผอ.หลักสูตร พธ.ม. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
๖. ผศ.ดร.สมชัย ศรีนอก	หัวหน้าภาควิชาหลักสูตรและการสอน
๗. ผศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย	ผอ.หลักสูตร พธ.ม. สาขาวิชาบริหารการศึกษา
๘. ดร.แสง นิลลามา	หัวหน้าภาควิชาศาสนและปรัชญา
๙. พ.ต.ท.ศรายุทธ อรุณฉาย	หัวหน้าครูฝึกควบคุมฝูงชน
๑๐. พ.ต.ท.ปรีชา สวม่วง	อนุศาสนาจารย์ กองบัญชาการตำรวจ
๑๑. พ.ต.ท.ชวลิต หรุ่นศิริ	ผบ.ร้อยควบคุมฝูงชน

๓.๓.๓ วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ

วัสดุอุปกรณ์ที่ผู้วิจัยได้นำไปใช้เป็นเครื่องมือการศึกษา ได้แก่

๑. แบบบันทึกข้อมูล ในภาคสนามโดยเตรียมบันทึกไว้ล่วงหน้า ประกอบด้วย ๒ ส่วนคือ บันทึกที่เกิดจากความจริงว่า ใครทำอะไร ที่ไหน อย่างไร เมื่อไหร่ กับใคร และทำไม โดยยังไม่ตีความ ส่วนที่สองเป็นการตีความเบื้องต้นโดยใช้แนวคิด ทฤษฎีประกอบ และส่วนที่สามเป็นส่วนบันทึกเพิ่มเติมหลักจากที่ได้วิเคราะห์ข้อมูลแล้ว

๒. เทปบันทึกเสียง ใช้สัมภาษณ์ผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา และบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อช่วยบันทึกการสนทนาที่เป็นประเด็นสำคัญๆ ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้อย่างครบถ้วนไม่ให้ข้อมูลตกหล่น

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง มีข้อมูลหลายส่วนที่ต้องทำการรวบรวมข้อมูลมาประกอบกันให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัย ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสังเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล รวมทั้งการลงเก็บข้อมูลในพื้นที่ด้วยตัวเองตามระเบียบวิธีวิจัย และตามประเด็นโจทย์วิจัย วิธีดำเนินงานวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview : IDI) โดยผู้เชี่ยวชาญ และการสนทนากลุ่มเฉพาะ

(Focus Group Discussion : FGD) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การสังเคราะห์เนื้อหา (Synthesis) และเผยแพร่ นำข้อมูลที่ได้คืนข้อมูลสู่กองบัญชาการตำรวจนครบาล การศึกษาข้อมูลได้จากแหล่งข้อมูล ๒ ลักษณะคือ แหล่งข้อมูลเป็นเอกสาร และแหล่งข้อมูลที่เป็นบุคคล อธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

๓.๔.๑ การศึกษาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่เป็นเอกสาร

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล ดังนั้นผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

๑. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการควบคุมฝูงชน
๒. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับสันติวิธี
๓. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความขัดแย้ง
๔. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน
๕. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการเจรจาต่อรอง
๖. รูปแบบการควบคุมฝูงชนตามหลักสากล
๗. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตลอดจนการศึกษาข้อมูลเอกสารจากพื้นที่ที่ทำการวิจัย คือ กองกำกับการควบคุมฝูงชน ๑ และกองกำกับการควบคุมฝูงชน ๒ สังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล โดยข้อมูลที่ทำการศึกษาประกอบด้วย ยุทธวิธีการในการควบคุมฝูงชนที่ใช้ในการแก้ไขปัญหาการชุมนุมเรียกร้องที่ผิดกฎหมาย โดยรวมถึงวิธีการแสดงกำลังของตำรวจ การควบคุมพื้นที่การชุมนุม เทคนิคการสลายการชุมนุม และวิธีการจับกุม หรือวิธีการอื่นใดในการรักษาความสงบหรือบังคับใช้ให้เป็นไปตามกฎหมาย โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารของกองบัญชาการตำรวจนครบาล แล้วนำข้อมูลเหล่านี้มาวิเคราะห์และรวบรวมใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานบางส่วน จากนั้นนำข้อมูลไปตรวจสอบอีกครั้งในพื้นที่ทำวิจัย

๓.๔.๒ การศึกษาจากแหล่งข้อมูลที่เป็นบุคคล

การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีเชิงคุณภาพ โดยการสำรวจภาคสนามจะใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง การสัมภาษณ์แบบกึ่งไม่มีโครงสร้าง ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในการควบคุมฝูงชน และเป็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวพุทธสันติวิธี โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่มซึ่งประกอบด้วย

กลุ่มที่ ๑ ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับรูปแบบการควบคุมฝูงชน ระดับผู้บังคับบัญชา

๑. พล.ต.อ.วรพงษ์ ชิวปรีชา	รองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ
๒. พล.ต.อ.อชิรวิทย์ สุพรรณเภสัช	กรรมการข้าราชการตำรวจผู้ทรงคุณวุฒิ
๓. พล.ต.ท. ปริญญา จันทร์สุริยา	ผบช.ประจำ สง.ผบ.ตร.
๔. พล.ต.ต.ศรภุชงค์ แก้วผลึก	รองผู้บัญชาการศึกษา

๕. พล.ต.ต.สมพงษ์ ชิงดวง	รองผู้บัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด
๖. พล.ต.ต. ฉันทวิทย์ งามสุด	รองผู้บัญชาการตำรวจนครบาล
๗. พล.ต.ต. ภัคพงษ์ พงษ์ภคตรา	รองผู้บัญชาการตำรวจนครบาล
๘. พล.ต.ต. ลือชัย สุธยอด	ผู้บังคับการอารักขาและควบคุมฝูงชน

กลุ่มที่ ๒ ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับรูปแบบการควบคุมฝูงชน ระดับผู้ปฏิบัติการ

๑. พ.ต.อ. วัลลพ จำนงอาสา	รองผู้บังคับการอารักขาและควบคุมฝูงชน
๒. พ.ต.อ. โชคชัย งามวงศ์	รองผู้บังคับการอารักขาและควบคุมฝูงชน
๓. พ.ต.อ. ชาญศิริ สุขรวย	รองผู้บังคับการตำรวจนครบาล ๘
๔. พ.ต.อ. รุ่งโรจน์ สายันประเสริฐ	รองผู้บังคับการตำรวจนครบาล ๘
๕. พ.ต.อ. อนุรักษ์ภานพ วัชรเสวี	ผู้กำกับการสถานีตำรวจนครบาลประชาชื่น
๖. พ.ต.อ. กิตติศักดิ์ ทองศรีวงศ์	ผู้กำกับการสืบสวนตำรวจภูธรจังหวัดสงขลา
๗. พ.ต.อ. อนุรักษ์ โกมินทรชาติ	ผู้กำกับการควบคุมฝูงชน ๑
๘. พ.ต.อ. ชูสวัสดิ์ จันทร์โรจนกิจ	ผู้กำกับการควบคุมฝูงชน ๒
๙. พ.ต.อ. อมรวิทย์ มั่นทอง	ผู้กำกับการศูนย์ฝึกวิทยวิธีตำรวจ
๑๐. พ.ต.ท. ธีระยุทธ นันตา	รองผู้กำกับการฝ่ายปกครองและกิจการฝึกอบรม
๑๑. พ.ต.ท. กมล พลสมศรี	รองผู้กำกับการสายตรวจ ๑๙๑
๑๒. พ.ต.ท. ลือชัย รักเหลือ	ผู้บังคับกองร้อยฝ่ายปกครองและการฝึกอบรม

กลุ่มที่ ๓ ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับพุทธสันติวิธี

๑. พระเทพรัตนสุธี	เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี
๒. พระราชบัณฑิต	รักษาการอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๓. พระครูปริยัติกิตติธำรง, ผศ.ดร. คณบดีคณะสังคมศาสตร์	
๔. พระครูโสภณพุทธศาสตร์, ดร. คณบดีคณะครุศาสตร์	
๕. พระมหาญาณกฤต เสฏฐเมธี, ดร. รักษาการหัวหน้าศูนย์บัณฑิตศึกษา	วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร

เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview : IDI) โดยผู้เชี่ยวชาญเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยแนวคำถามในการศึกษาจะมีด้วยกัน ๔ ลักษณะ ดังนี้

- ๑) กองบัญชาการตำรวจนครบาล มีรูปแบบการควบคุมฝูงชนอย่างไร
- ๒) กฎในการใช้กำลังในการควบคุมฝูงชนมีอะไรบ้าง และมีวิธีใช้อย่างไร
- ๓) ระดับการใช้กำลังในการควบคุมฝูงชนมีอะไรบ้าง และมีในแต่ละระดับมีวิธีใช้อย่างไร
- ๔) หลักธรรมที่นำมาใช้ในการควบคุมฝูงชน

นำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ สรุปผล และนำเสนอเขียนเป็น ความเรียง

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสังเคราะห์เอกสาร เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล รวมทั้ง การลงเก็บข้อมูลในพื้นที่ด้วยตัวเองตามระเบียบวิธีวิจัย และตามประเด็นโจทย์วิจัย วิธีดำเนินงานวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดย ผู้เชี่ยวชาญ และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion : FGD) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ เนื้อหา (Content Analysis) การสังเคราะห์เนื้อหา (Synthesis) ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

๑. จัดระเบียบข้อมูล (data organizing)
๒. การแสดงข้อมูล (data display)
๓. การหาข้อสรุป ที่ความและตรวจสอบความถูกต้องของผลการวิจัย (conclusion, interpretation and verification)
๔. สรุปผล นำเสนอผลการวิจัย

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล” ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ได้กำหนดไว้ข้างต้น ผู้วิจัยจึงนำเสนอผลการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

- ๔.๑ สภาพทั่วไปในการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล
  - ๔.๑.๑ รูปแบบการควบคุมฝูงชน กองบัญชาการตำรวจนครบาล
  - ๔.๑.๒ กฎในการใช้กำลังในการควบคุมฝูงชน กองบัญชาการตำรวจนครบาล
  - ๔.๑.๓ ระดับการใช้กำลังในการควบคุมฝูงชน กองบัญชาการตำรวจนครบาล
- ๔.๒ การประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล
- ๔.๓ องค์กรความรู้จากการวิจัย

๔.๑ สภาพทั่วไปในการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล

ปัจจุบันในประเทศไทยมีการชุมนุมกันมากขึ้นในการชุมนุมแต่ละครั้งบางครั้งไม่ได้อยู่ในกรอบที่กฎหมายกำหนด สร้างปัญหาให้คนส่วนใหญ่ ผู้ควบคุมฝูงชนให้อยู่ภายใต้กฎหมายมีความจำเป็นต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้บริหาร ดำเนินการไปตามหลักการที่ถูกต้อง จะต้องผิดพลาดน้อยสุด ดังนั้นเพื่อต้องการลดการผิดพลาด เรามีความจำเป็นจะต้องมีคู่มือการบริหาร เพื่อให้การควบคุมฝูงชนเป็นไปด้วยความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาสภาพทั่วไปในการควบคุมฝูงชนของกองบัญชาการตำรวจนครบาล โดยการสัมภาษณ์ประเด็นต่างๆ ดังนี้

๔.๑.๑ รูปแบบการควบคุมฝูงชน กองบัญชาการตำรวจนครบาล

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับรูปแบบการชุมนุมเรียกร้อง หรือการชุมนุมของ ผู้คนในสถานการณ์ต่างๆ ได้มีการพัฒนาไปจากแบบเดิมมาก เนื่องจากมีการพัฒนาการของ โทรศัพท์มือถือ และสังคมออนไลน์ ทำให้มีการรวมตัวของผู้คนได้อย่างรวดเร็ว และมีการสั่งการและการก่อเหตุได้อย่างแพร่หลาย รวดเร็ว ซึ่งในการควบคุมฝูงชนในอดีตมักจะจัดกำลังเป็นกลุ่มก้อนขนาดใหญ่ เข้าไปแก้ไขปัญหาฝูงชนที่มีกรวมตัวอยู่ในสถานที่เดียว แต่ในปัจจุบันฝูงชนที่มีการจัดตั้ง จะมีการเคลื่อนย้าย เดินขบวน หรือใช้ยานพาหนะไปปิดล้อมสถานที่สำคัญ หรือกระจายไปก่อเหตุ

ที่ตั้งสาธารณูปโภคพื้นฐาน เช่น ที่ตั้งสถานีจ่ายไฟฟ้า โรงกรองน้ำประปา สถานีสื่อสาร หรือ สถานีโทรทัศน์^๑

ปัจจุบันรูปแบบในการควบคุมฝูงชนของกองบัญชาการตำรวจนครบาลที่ใช้กันอยู่ทุกวันนี้ ทางกองบัญชาการตำรวจนครบาล ยังคงใช้รูปแบบการควบคุมฝูงชนตามหลักสากล โดยทุกหน่วย ตำรวจควบคุมฝูงชนจะต้องได้รับการฝึก ทดสอบ ก่อนวางกำลัง และต้องมีการฝึกทบทวนเสมอ ซักซ้อมก่อนเข้าปฏิบัติการ เพื่อให้ใช้กำลังได้อย่างเหมาะสม เป็นไปตามหลักสากล^๒

วิธีการควบคุมฝูงชน ใช้เพื่อ พลาย ลับ ใช้ในราชการตำรวจ และการปฏิบัติในการควบคุม ฝูงชนของกองบัญชาการตำรวจนครบาลใช้หลักนิยมทางทหารเป็นส่วนมาก ซึ่งได้แก่ การจัดหมวดหมู่ ยุทธวิธีการปราบจลาจล รูปขบวนในการปราบจลาจลหรือการสั่งการในการปราบจลาจล^๓

ตำรวจมีหน้าที่รับผิดชอบในการรักษาความสงบเรียบร้อยทั่วไป ในกรณีการควบคุมฝูงชน ตำรวจมีหน้าที่ตั้งแต่ก่อนที่ผู้คนเริ่มรวมตัวเป็นฝูงชน (Crowd) เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดฝูงชนขาดการควบคุม ไร้ระเบียบ วุ่นวาย (Chaos) หรือกระทั่งเป็นฝูงชนบ้าคลั่ง (Mob) อย่างไรก็ตามหากสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ได้พัฒนาขึ้นไปจนถึงระดับการจลาจล (Riot) การกบฏ (Insurrection) สงครามกลางเมือง (Civil war) หรือการก่อความไม่สงบ (Insurgency warfare) โดยมีอาวุธรุนแรงหลากหลายรูปแบบแล้ว หรือ แม้กระทั่งมีขบวนการก่อการร้าย (Terrorism) ที่แฝงเข้ามาในฝูงชนแล้ว หรือฝูงชนใช้ยุทธวิธีแบบ กองโจร (Guerilla warfare) แล้ว ถ้ามีการประกาศใช้กฎหมายความมั่นคง เช่น พรบ.รักษาความ มั่นคงภายในราชอาณาจักร หรือ พรก.บริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน หรือกฏอัยการศึก กำลัง ทหารจะเป็นหน่วยหลักในการเข้าควบคุมสถานการณ์ ส่วนกองกำลังตำรวจจะขึ้นควบคุมการปฏิบัติ หรือภาษาทหาร เรียกว่า “ขึ้นควบคุมทางยุทธการ”^๔ กับเจ้าหน้าที่ทหารเข้าปฏิบัติการ

วิธีการควบคุมฝูงชนของกองบัญชาการตำรวจนครบาล สามารถกระทำได้หลายวิธี ดังต่อไปนี้^๕

๑. การควบคุมโดยความต้องการทางอารมณ์ของสมาชิก นั่นคือสมาชิกที่เข้ามาร่วม ในฝูงชนไม่เกิดอารมณ์ร่วมกับฝูงชน ทั้งนี้เนื่องจากไม่เห็นด้วยกับวิธีการของการประท้วง

^๑ สัมภาษณ์ พล.ต.อ.วรพงษ์ชีวะปรีชา รองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^๒ สัมภาษณ์ พล.ต.ต.สมพงษ์ ชิงดวง รองผู้บัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด, ๗ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^๓ สัมภาษณ์ พล.ต.ต. ฉันทวิทย์ งามสุต รองผู้บัญชาการตำรวจนครบาล, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^๔ สัมภาษณ์ พล.ต.อ.อชิรวิทย์ สุพรรณเภสัช กรรมการข้าราชการตำรวจผู้ทรงคุณวุฒิ, ๗ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^๕ สัมภาษณ์ พล.ต.ต.ศรฤกษ์ณ แก้วผลึก รองผู้บัญชาการการศึกษา, ๑๓ ตุลาคม ๒๕๕๗.

๒. การควบคุมโดยจารีตของสมาชิก อาจมีการเสนอแนะเรียกร้องชักจูงในการกระทำพฤติกรรมบางอย่าง ซึ่งอาจขัดต่อจารีต ความเชื่อที่ผู้ร่วมฝูงชนนับถือ อยู่ เช่น การรุมประชาทัณฑ์ การด่าทอเจ้าหน้าที่ และขว้างปาสิ่งของ^๖

๓. ผู้นำหรือหัวหน้าของฝูงชน โดยลักษณะความเป็นผู้นำจะมีอิทธิพลโดยตรงต่อการเกิดพฤติกรรมฝูงชน ตัวผู้นำที่มีศีลธรรมเข้าใจสถานการณ์จะสามารถหยุดฝูงชนที่บ้าคลั่งได้ การมีผู้นำจึงมีความสำคัญลักษณะผู้นำจะเกิดจากบุคคลที่ออกคำสั่งคนแรกมีลักษณะดี มั่นคง ฝูงชนก็จะยอมรับทันที

๔. การควบคุมจากภายนอก คือ การควบคุมด้วยการพยายามดึงสิ่งยึดเหนี่ยว เช่น ดึงตัวหัวหน้าออกไปก่อนจะรวมพลังกันแน่นพยายามแยกฝูงชนเป็นหน่วยย่อยๆ เพื่อลดการระบายนทางอารมณ์

ควบคุมโดยการเข้าแทรกแซง เช่นการใช้กำลังตำรวจ ทหาร การแทรกแซงทางอารมณ์ ไม่ให้เกิดอารมณ์ร่วม การควบคุมฝูงชนมีวัตถุประสงค์เดียว โดยการสร้างความสนใจต่างๆ เช่น ข่าวลือ เป็นต้น^๗

แต่เดิมตำรวจมีแนวความคิดในการควบคุมฝูงชน อยู่บนพื้นฐานของพฤติกรรมหรือจิตวิทยาฝูงชนแบบเดิมที่เป็นแบบแผนตายตัว ซึ่งนักสังคมศาสตร์ได้ทำการวิจัยค้นพบต่อมาว่า พฤติกรรมของฝูงชน หรือจิตวิทยาฝูงชนนั้น จากข้อมูลเชิงประจักษ์ จะมีลักษณะเปลี่ยนไปจากพฤติกรรมร่วมของฝูงชนแบบดั้งเดิม^๘

เนื่องจากความก้าวหน้าทางด้านการสื่อสารด้วยโทรศัพท์มือถือ และสังคมออนไลน์ ฝูงชนอาจมีการรวมตัวกันได้อย่างรวดเร็วเป็นจำนวนมากและก่อเหตุรุนแรงได้ง่ายกว่าในอดีต

๔.๑.๑.๑ การตัดสินใจเลือกใช้วิธีในการควบคุมฝูงชน

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับการตัดสินใจเลือกใช้วิธีในการควบคุมฝูงชน เพื่อให้การใช้กำลังตำรวจในการควบคุมฝูงชน ให้มีความสงบเรียบร้อย จึงต้องนำปัจจัย หรือพฤติกรรมของฝูงชนมาใช้ในการวิเคราะห์หาแนวทาง หรือยุทธวิธีที่เหมาะสมกับสาเหตุ พฤติกรรมหรือจิตวิทยาฝูงชน โดยมีพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการเจรจาต่อรอง โดยจุดมุ่งหมายเพื่อหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้า โดยมีแนวทางดังต่อไปนี้

^๖ สัมภาษณ์ พล.ต.ต.ศรภุชงค์ แก้วผลึก รองผู้บัญชาการการศึกษา, ๑๓ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^๗ สัมภาษณ์ พล.ต.ต. ฉันทวิทย์ रामสูต รองผู้บัญชาการตำรวจนครบาล, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^๘ สัมภาษณ์ พล.ต.ท. ปริญญา จันทร์สุริยา ผบช.ประจำ สง.ผบ.ตร., ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

๑. การวางแผนก่อนการประชุม

การวางแผนควรจะต้องเริ่มต้นก่อนที่จะมีการรวมตัวของฝูงชนเกิดขึ้น ซึ่งรวมทั้งการวางแผนในระดับยุทธศาสตร์ ซึ่งต้องดำเนินการโดยหน่วยงานระดับจังหวัดขึ้นไป จนถึงระดับประเทศ และการวางแผนของหน่วยงานที่รับผิดชอบในการรักษาความสงบในพื้นที่ชุมนุมโดยตรง เช่น ตำรวจภูธรจังหวัด หรือสถานีตำรวจ เกี่ยวกับการฝึก การจัดองค์การ หรือศูนย์ปฏิบัติการหลัก ศูนย์ปฏิบัติการส่วนหน้า แผนปฏิบัติการ และกฎการใช้กำลังการวางแผนนี้ควรต้องเน้น ในเชิงป้องกันเพื่อมิให้เกิดการประชุมเรียกร้องขึ้น หรือเมื่อชุมนุมแล้วต้องหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้า และป้องกันผลลัพธ์ที่จะทำให้สถานการณ์รุนแรง ที่อาจเกิดขึ้นในระหว่างการชุมนุม หรือระหว่างการควบคุมฝูงชน^๙

๒. การสืบสวนหาข่าวเกี่ยวกับการชุมนุม

ต้องทำการสืบสวน หรือประเมินเกี่ยวกับปัจจัยแห่งความสำเร็จของการควบคุมฝูงชน คือ, ปัจจัยภารกิจของการรักษาความสงบเรียบร้อย, ปัจจัยฝ่ายตรงข้ามหรือผู้ชุมนุมหรือผู้ก่อเหตุที่ไม่ทราบฝ่าย, ปัจจัยกำลังฝ่ายเรา, ปัจจัยลักษณะภูมิประเทศของพื้นที่ชุมนุมและใกล้เคียง, ปัจจัยเวลาที่เหลืออยู่ ช่วงเวลาชุมนุมและที่จะเลิกการชุมนุมตามกำหนด, การยอมรับได้ของสังคมและกฎหมาย (METT-TC : M = Mission ภารกิจ, E = Enemy ฝ่ายตรงข้าม, T = Troops กำลังฝ่ายเรา, T = Terrain ภูมิประเทศ, T = Time เวลาที่เหลืออยู่, C = Civil Consideration การยอมรับได้ของสังคมและกฎหมาย) โดยควรต้องมุ่งเน้น เกี่ยวกับภูมิหลัง และองค์ประกอบของฝูงชน ในเรื่องดังต่อไปนี้

- ๑) ผู้ชุมนุมเป็นใคร มีการจัดโครงสร้างการควบคุมสั่งการอย่างไร แหล่งที่มาของเงินทุนสนับสนุน^{๑๐}
- ๒) เป้าหมายของผู้ชุมนุมคืออะไร เป้าหมายเปลี่ยนแปลงได้หรือไม่
- ๓) ผู้มาร่วมชุมนุม มีการจัดองค์การอย่างไร และที่มาชุมนุมมีกี่กลุ่ม กลุ่มละจำนวนเท่าใด ใครเป็นหัวหน้าและแกนนำ สัญลักษณ์^{๑๑}
- ๔) ผู้ร่วมชุมนุมมีขีดความสามารถก่อเหตุอะไรบ้าง อาวุธ แผนประทุษกรรมที่ผ่านมาของแต่ละกลุ่ม
- ๕) แบบธรรมเนียมพฤติกรรมที่ปฏิบัติของกลุ่มผู้ชุมนุม หรือ การแสดงออกบ่อยๆของกลุ่ม เมื่อมีการชุมนุม เช่น มีการฉกชิงของจากร้านค้า ปิดถนน เผาสำนักงาน^{๑๒}

^๙ สัมภาษณ์ พ.ต.อ.ชูสวัสดิ์ จันทร์โรจนกิจ ผู้กำกับการควบคุมฝูงชน ๒, ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

^{๑๐} สัมภาษณ์ พล.ต.ต. ภัคพงษ์ พงษ์เกตุตรา รองผู้บัญชาการตำรวจนครบาล, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๑๑} สัมภาษณ์ พล.ต.ต. ฉันทวิทย์ रामสูต รองผู้บัญชาการตำรวจนครบาล, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๗.

- ๖) จะชุมนุมที่ใด เมื่อใด
- ๗) กลุ่มผู้ชุมนุมจะเคลื่อนขบวนไปที่ใด ระหว่างทางมีสถานที่เสี่ยง เช่น ปิมน้ำมัน ร้านขายปืน หรือไม้^{๑๓}
- ๘) เป้าหมายที่อาจเสี่ยงต่อการก่อเหตุจากผู้ชุมนุม เช่น ตู้ยามตำรวจ, ธนาคาร, ร้านทอง
- ๙) ลักษณะของเหตุรุนแรงที่สุดที่อาจเกิดขึ้นได้จากผู้ชุมนุม
- ๑๐) เมื่อใดและที่ใดที่กลุ่มผู้ชุมนุมจะสลายตัว^{๑๔}
- ๑๑) กลุ่มผู้ชุมนุมจะรวมตัวอีกเมื่อใด

๓. การเจรจาต่อรอง เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของแกนนำและผู้ชุมนุมในการควบคุมฝูงชน

๔.๑.๑.๒ การคำนวณยอดกรณีผู้ชุมนุมเคลื่อนย้าย

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับการคำนวณยอดกรณีผู้ชุมนุมเคลื่อนย้ายในกรณีผู้ชุมนุมมีการเคลื่อนที่อาจจะมีการตรวจนับตามจุด เช่น ขบวนแห่หรือการเดินแถว โดยประมาณการจากแถวแล้วคูณด้วยค่าเฉลี่ยของคนในแถว ซึ่งวิธีการที่เหมาะสมควรจะกำหนดให้มีการตรวจนับและคำนวณ ๒ จุด และมีการเปรียบเทียบกัน กรณีผู้ชุมนุมไม่เคลื่อนย้าย ในปัจจุบันจะมีวิธีการประมาณการยอดผู้มาชุมนุมแบบใหญ่ๆ ได้ ๓ แบบ คือ

๑. การคำนวณพื้นที่ที่มีผู้ชุมนุมอยู่แล้วนำจำนวนคนที่อยู่ใน ๑ ตารางเมตรหรือตารางหลาไปคำนวณกับจำนวนพื้นที่^{๑๕}

๒. การใช้โปรแกรมสำเร็จรูปคำนวณพื้นที่และเลือกกว่า ๑ ตารางหน่วย เช่น หลาหรือเมตร มีผู้ชุมนุมอยู่มากเท่าใดแล้วไปหาจำนวนผู้มาร่วมชุมนุม ซึ่งเป็นโปรแกรมสำเร็จรูปใช้วิธีการเช่นเดียวกับข้อแรก^{๑๖}

๓. ใช้เครื่องมือนับจำนวนคนที่เข้าไปสถานที่ชุมนุมซึ่งอาจจะใช้ได้เหมาะสมในพื้นที่การชุมนุมที่มีขอบเขต เช่น สนามกีฬา อาคาร ห้องประชุม

^{๑๒} สัมภาษณ์ พล.ต.ต.ลือชัย สุตยอด ผู้บังคับการอารักขาและควบคุมฝูงชน, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๑๓} สัมภาษณ์ พล.ต.ต.สมพงษ์ ชิงดวง รองผู้บัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด, ๗ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๑๔} สัมภาษณ์ พล.ต.ท. ปริญญา จันทร์สุริยา ผบ.ช.ประจำ สง.ผบ.ตร., ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

^{๑๕} สัมภาษณ์ พล.ต.ต.ศรฤกษ์ แก้วผลึก รองผู้บัญชาการการศึกษา, ๑๓ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๑๖} สัมภาษณ์ พ.ต.อ.วัลลพ จานองอาสา รองผู้บังคับการอารักขาและควบคุมฝูงชน, ๒๙ กันยายน ๒๕๕๗.

การประมาณการยอดผู้ชุมนุมนั้นส่งผลต่อจิตวิทยาของผู้ชุมนุมหรือของประชาชน หรืออาจจะกระทบต่อแกนนำหากมีข่าวปรากฏว่ามีการรายงานจำนวนผู้ชุมนุมน้อยกว่าที่ควรจะเป็น ในบางกรณีอาจมีการตรวจการณ์ทางอากาศ เช่น ใช้เฮลิคอปเตอร์ หรือสังเกตการณ์บนจุดสูงข่ม เช่น บนตึกสูง หรืออาจจะใช้การโรยเส้นเป็นตารางไว้ในพื้นที่ที่คาดว่าจะมีการไปชุมนุมไว้ก่อนแล้วทดลอง นำบุคคลเข้าไปยืน นั่ง นอน เพื่อประมาณการจำนวนคนได้ใน ๑ ตารางหน่วย เช่น ๑๐๐ ตารางเมตร เป็นต้น

กรณีของตำรวจกรุงวอชิงตันดีซี ได้ใช้หลักการประมาณการจำนวนผู้ชุมนุมดังนี้

๑. ผู้ชุมนุมนั่งหรืออยู่กันแบบใกล้ชิด หนาแน่นประมาณ ๕ คน ต่อ ๑ ตาราง หลา
๒. แบบหนาแน่นปานกลาง หนาแน่นประมาณ ๓ คน ต่อ ๑ ตารางหลา^{๑๗}
๓. แบบหลวม หนาแน่นประมาณ ๑ คน ต่อ ๑ ตารางหลา
๔. สนามฟุตบอลมาตรฐาน ขนาดยาว ๑๐๐ หลา กว้าง ๕๐ หลา แบบ หนาแน่นมากที่สุด ยอดผู้ชุมนุม ๒๕,๐๐๐ คน แบบปานกลาง ๑๕,๐๐๐ คน แบบหลวม ๕,๐๐๐ คน
๕. สนามบาสเกตบอล ขนาดยาว ๓๕ หลา กว้าง ๑๕ หลา แบบหนาแน่นมากที่สุดผู้ชุมนุมได้ ๓,๐๐๐ คน แบบปานกลาง ๑,๘๐๐ คน แบบหลวม ๖๐๐ คน^{๑๘}

ในกรณีผู้ชุมนุมอยู่บนถนนหรือ ๑ ช่วงอาคารในเมือง ก็ใช้วิธีการคำนวณพื้นที่ เช่นกันการข่าวมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดในการควบคุมฝูงชน ดังที่ ชุนวูได้กล่าวไว้ในตำราพิชัยสงครามว่า “รู้เขารู้เรา รบร้อยครั้งชนะร้อยครั้ง”^{๑๙}

๔.๑.๑.๓ มาตรการควบคุมฝูงชน

จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับมาตรการควบคุมฝูงชนเมื่อมีการชุมนุมเรียกร้องเกิดขึ้นในที่ สาธารณะ หากการชุมนุมดำเนินไปตามกฎหมาย ไม่ไปกระทบกระเทือนสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น การ ชุมนุมเรียกร้องนั้น ก็จะเลิกไปตามกำหนด หากการชุมนุมเรียกร้องได้พัฒนาไปสู่การเป็นฝูงชนที่ไร้ ระเบียบ ซึ่งในยุคปัจจุบัน หากมีการชุมนุมเรียกร้องเกิดขึ้น ผู้ชุมนุมมักจะไม่ใช่เพียงชุมนุมประท้วงแต่ เพียงในเขตสถานที่ที่ใช้ในการชุมนุมเท่านั้น แต่จะก่อเหตุวุ่นวาย ทำผิดกฎหมาย ปิดถนน ก่อความไม่

^{๑๗} สัมภาษณ์ พล.ต.ต. ภัคพงษ์ พงษ์เกษตรรา รองผู้บัญชาการตำรวจนครบาล, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๑๘} สัมภาษณ์ พล.ต.ต. ลือชัย สุดยอด ผู้บังคับการอารักขาและควบคุมฝูงชน, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๑๙} สัมภาษณ์ พ.ต.อ. วัลลพ จำนงอาสา รองผู้บังคับการอารักขาและควบคุมฝูงชน, ๒๙ กันยายน

สงบหรืออาจเป็นการก่อการร้าย ในสถานที่อื่นๆ ที่ห่างไกลออกไปจากสถานที่ชุมนุม บางครั้งอาจเป็นการจลาจลหรือเป็นสงครามกลางเมืองได้^{๒๐}

การพิจารณาเลือกใช้มาตรการในการควบคุมฝูงชน และเหตุร้ายต่างๆ ที่ฝูงชนได้ไปก่อเหตุ นอกจากการชุมนุม ณ. สถานที่ชุมนุมเช่น การวางเพลิง วางระเบิดด้วยรถแก๊ส การไปนอนปิดถนน ปิดเส้นทางจราจร ปิดทางเข้าออกสถานที่สำคัญหรือบ้านพักบุคคลสำคัญ การยึดสถานีโทรทัศน์ การไปปิดยึดสนามบิน การไปทุบรถทำร้ายบุคคลสำคัญ เป็นต้น จึงต้องมีการพัฒนายุทธวิธีของเจ้าหน้าที่เพื่อเผชิญเหตุร้ายดังกล่าวตามไปด้วย เพื่อให้การจัดการแก้ไขเหตุร้ายต่างๆ เหมาะสมกับเหตุร้ายซึ่งแต่เดิมการควบคุมฝูงชน จะมุ่งเน้นแต่เพียงใช้รูปขบวนกำลังพลเป็นหมู่ หมวด กองร้อย เข้าไปวางแนวป้องกัน เข้าปะทะหรือสลายการชุมนุม หรือจัดระเบียบการชุมนุมตามรูปแบบเดิม ไม่มีการดำเนินการเพื่อเตรียมรับมือกับการแปรเปลี่ยนสภาพเหตุร้ายจากการชุมนุมเช่นยุคปัจจุบัน^{๒๑}

๔.๑.๑.๔ ข้อพิจารณาการใช้มาตรการ ในการควบคุมฝูงชน

๑. มาตรการด้านการข่าว

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับมาตรการด้านการข่าว หรือการหาข่าว คือ กุญแจสำคัญในการพัฒนาแผนในการจัดการเหตุชุมนุมเรียกร้องและการควบคุมฝูงชน โดยจะต้องรู้ว่าผู้ชุมนุมเรียกร้องเป็นใคร มาชุมนุมเมื่อใด ที่ใด ชื่อเรียกร้องหรือมาชุมนุมทำไม^{๒๒} ซัดความสามารถหรือศักยภาพ และการชุมนุมมีแนวโน้มอย่างไร ผู้ชุมนุมน่าจะก่อเหตุอะไรบ้าง หน่วยตำรวจจะต้องหาข่าวเกี่ยวกับแรงจูงใจของผู้ชุมนุม กลยุทธ์ ยุทธวิธี และเขาอุทิศตัวหรือ มาชุมนุมครั้งนี้เพื่อใคร ยิ่งหน่วยตำรวจได้ล่วงรู้ถึงข่าวสารของกลุ่มผู้ชุมนุมเท่าใด ยิ่งจะทำให้การดำเนินการจัดการเหตุชุมนุมเรียกร้องและควบคุมฝูงชนมีประสิทธิภาพ^{๒๓}

๒. มาตรการทางกฎหมาย

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับนโยบายการจัดการเหตุชุมนุมเรียกร้อง และกฎการใช้กำลัง (Rule of Engagement) ประเทศไทยได้ยอมรับหลักการว่า การชุมนุมโดยสงบ เป็นเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนประการหนึ่งโดยได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ไม่ว่าจะการชุมนุมจะมีวัตถุประสงค์เพื่อการพบปะสังสรรค์ เพื่อการบันเทิง เพื่อการศาสนา เพื่อการทำกิจกรรมใดๆ ขององค์กร หมู่คณะ หรือเพื่อการแสดงออกในเรื่องใดๆ รวมทั้งในเรื่องการเมืองด้วย แต่การชุมนุมที่ขบถด้วยกฎหมายนั้นจะต้องอยู่บนพื้นฐานของคำว่า “สงบ” เพราะหากการชุมนุมใดเป็นการ

^{๒๐} สัมภาษณ์ พ.ต.ท.กมล พลสมัคร รองผู้กำกับการสายตรวจ ๑๙๑, ๓๐ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๒๑} สัมภาษณ์ พล.ต.ท. ปริชญญา จันทรสุริยา ผบ.ช.ประจำ สง.ผบ.ตร., ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

^{๒๒} สัมภาษณ์ พล.ต.ต. ภัคพงษ์ พงษ์เกษตรรา รองผู้บัญชาการตำรวจนครบาล, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๒๓} สัมภาษณ์ พล.ต.ต. ฉันทวิทย์ रामสูต รองผู้บัญชาการตำรวจนครบาล, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๗.

ชุมนุมที่ “ไม่สงบ” แล้วการชุมนุมนั้นก็ก่อให้เกิดความวุ่นวายในบ้านเมือง ซึ่งจะเป็นการชุมนุมที่กฎหมายไม่ยอมรับ และผู้ชุมนุมอาจถูกดำเนินคดีได้^{๒๔}

ในประมวลกฎหมายอาญา ได้บัญญัติไว้เกี่ยวกับความผิดของการชุมนุมที่ก่อให้เกิดความวุ่นวายไว้ในมาตรา ๒๑๕ โดยบัญญัติว่า ผู้ใดมั่วสุมกันตั้งแต่สิบคนขึ้นไป ใช้กำลังประทุษร้าย ชูเชิญว่าจะใช้กำลังประทุษร้ายหรือกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งให้เกิดความวุ่นวายในบ้านเมือง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ถ้าผู้กระทำความผิดคนใดมีอาวุธบรรดาผู้ที่กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่พันบาท^{๒๕} หรือทั้งจำทั้งปรับ ถ้าผู้กระทำความผิดเป็นหัวหน้าหรือเป็นผู้ที่มีหน้าที่สั่งการในการกระทำความผิดนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ^{๒๖}

ประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๒๑๖ บัญญัติไว้ว่า “เมื่อเจ้าพนักงานสั่งผู้ที่มีมั่วสุมเพื่อกระทำความผิดตามมาตรา ๒๑๕ ให้เลิกไป ผู้ใดไม่เลิกต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ” องค์ประกอบความผิดมาตรานี้ ผู้มั่วสุมต้องมี “เจตนาพิเศษ” เพื่อทำความผิดมาตรา ๒๑๕ แม้การมั่วสุมแล้วยังไม่ถึงขั้นลงมือทำความผิด มาตรา ๒๑๕ ก็ตาม เมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้เลิก เมื่อไม่เลิกก็เป็นความผิด (คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๐๕/๒๕๔๗ และ ๑๙๗๔/๒๕๓๒)

เมื่อมีการประกาศเตือนแล้วกลุ่มผู้ชุมนุมไม่ปฏิบัติตามในการออกจากพื้นที่ชุมนุม ควรพิจารณาใช้วิธีการขอลอกหมายจับจากศาล แล้วใช้วิธีการจับกุมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (มากกว่าการใช้กำลังสลายการชุมนุม) ซึ่งจะทำให้ไม่อยู่ในอำนาจของศาลปกครองที่จะพิจารณาใช้มาตรการเพื่อบรรเทาทุกข์ชั่วคราว มาตรา ๖๖ แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๗ (ซึ่งอาจจะเป็นปัญหาต่อการทำงานของตำรวจได้)^{๒๗} จะเห็นได้ว่า ตามมาตรา ๒๑๕ ได้กำหนดไว้ว่า เพียงแต่การชุมนุมมีการชูเชิญว่าจะใช้กำลังประทุษร้าย ไม่ต้องถึงขั้นการใช้กำลังประทุษร้าย แต่เป็นเพียงการข่มขู่ที่เป็นเงื่อนไขว่าหากไม่มีการปฏิบัติตามที่กลุ่มผู้ชุมนุมเรียกร้อง ชูเชิญ ก็จะมีการใช้กำลังประทุษร้าย ก็ถือว่ามีผิดแล้ว^{๒๘}

^{๒๔} สัมภาษณ์ พล.ต.ต.ลือชัย สุตยอด ผู้บังคับการอารักขาและควบคุมฝูงชน, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๒๕} สัมภาษณ์ พล.ต.ต. ภัคพงษ์ พงษ์เกตุรา รองผู้บัญชาการตำรวจนครบาล, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๒๖} สัมภาษณ์ พล.ต.ต.ศรฤกษ์ แก้วผลึก รองผู้บัญชาการการศึกษา, ๑๓ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๒๗} สัมภาษณ์ พ.ต.ท.ธีระยุทธ นันตา รองผู้กำกับการฝ่ายปกครองและกิจการฝึกอบรม, ๙ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๒๘} สัมภาษณ์ พล.ต.ท.ลือชัย รักเหลือ ผู้บังคับกองร้อยฝ่ายปกครองและการฝึกอบรม, ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

การกระทำให้เกิดความวุ่นวายในบ้านเมือง (Breach of Peace) คือการทำให้เสียความสงบสุขของประชาชน มิได้หมายความเฉพาะในหมู่บ้านหรือตัวเมืองเท่านั้น หากเป็นการชุมนุมนอกเมือง เช่น ในวัดกลางทุ่งนาที่ห่างไกลชุมชน แล้วเกิดความวุ่นวายก็เป็นความผิดได้ การกระทำให้เกิดความวุ่นวายในบ้านเมืองมีความหมายกว้างกว่าการใช้กำลังประทุษร้ายหรือขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้าย การใช้กำลังประทุษร้ายตามนิยามในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑(๖) หมายเฉพาะแต่การทำอันตรายแก่ร่างกายและจิตใจของบุคคลอื่นเท่านั้น ดังนั้นการทำอันตรายต่อทรัพย์สินของบุคคลอื่น ก็ไม่ถือว่าเป็นการใช้กำลังประทุษร้าย แต่ถือว่าเป็นการกระทำให้เกิดความวุ่นวายในบ้านเมืองได้ เช่นกลุ่มผู้ชุมนุมเผารถยนต์สายตรวจของตำรวจ หรือเผาทรัพย์สินของผู้อื่น เช่น เพลารถยนต์โดยสาร เช่นนี้ แม้ไม่ใช่การใช้กำลังประทุษร้าย แต่ผู้กระทำก็มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๑๕ ได้ โดยถือว่าเป็นการกระทำให้เกิดความวุ่นวายในบ้านเมือง^{๒๙}

การชุมนุมกันแล้วเผาหุ่นจำลองของนักการเมือง หรือผู้ที่กลุ่มผู้ชุมนุมกล่าวหา ยังไม่ถือว่าเป็นการทำให้เกิดความวุ่นวายในบ้านเมือง มาตรา ๒๑๕ เพราะไม่ได้มีการทำลายทรัพย์สินของผู้อื่นอันทำให้เกิดความวุ่นวาย แต่อาจจะเป็นความผิดฐานหมิ่นประมาท หรือฐานวางเพลิงเผาทรัพย์สิน

การชุมนุมแล้วมีการปิดถนนสายหลักที่มีการจราจรหนาแน่น ถ้ามีเจตนาพิเศษ ดังนี้ ก็ถือว่าเป็นการทำให้เกิดความวุ่นวายในบ้านเมืองอย่างหนึ่ง เพราะทำให้ประชาชนอื่นไม่อาจสัญจรได้ตามปกติซึ่งจะเห็นว่ากลุ่มผู้ชุมนุมได้ใช้เสรีภาพของกลุ่มตนเองเกินส่วนไปละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนอื่น ซึ่งกฎหมายไม่คุ้มครองการใช้สิทธิเสรีภาพเกินส่วนดังกล่าว^{๓๐}

ตามหลักกฎหมายข้างต้น ดังนั้น เส้นแบ่งระหว่างการชุมนุมที่รัฐธรรมนูญรับรองและไม่เป็นความผิดทางอาญา กับการชุมนุมที่รัฐธรรมนูญไม่รับรอง และผิดกฎหมายอาญา จึงอยู่ที่พฤติการณ์ของกลุ่มผู้ชุมนุม ๓ ประการอย่างใดอย่างหนึ่งคือ^{๓๑}

- ๑) กลุ่มผู้ชุมนุมมีการใช้กำลังประทุษร้ายระหว่างการชุมนุม หรือ
- ๒) กลุ่มผู้ชุมนุมขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้าย^{๓๒} หรือ
- ๓) กลุ่มผู้ชุมนุมกระทำการให้เกิดความวุ่นวายในบ้านเมือง^{๓๓}

^{๒๙} สัมภาษณ์ พล.ต.ต.ลือชัย สุดยอด ผู้บังคับการอารักขาและควบคุมฝูงชน, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๓๐} สัมภาษณ์ พล.ต.ต. ภัคพงษ์ พงษ์เกษตรรา รองผู้บัญชาการตำรวจนครบาล, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๓๑} สัมภาษณ์ พล.ต.ท. ปรีญา จันทร์สุริยา ผบช.ประจำ สง.ผบ.ตร., ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

^{๓๒} สัมภาษณ์ พ.ต.อ.โชคชัย งามวงศ์ รองผู้บังคับการอารักขาและควบคุมฝูงชน, ๒๙ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๓๓} สัมภาษณ์ พ.ต.อ.ณัฐพล โกมินทรชาติ ผู้กำกับควบคุมฝูงชน ๑, ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

ตัวอย่างเช่น การชุมนุมของเกษตรกรที่ได้รับความเดือดร้อน ที่ชุมนุมหน้ากระทรวง โดยสงบและปราศจากอาวุธ เพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลแก้ไขปัญหาของกลุ่มผู้ชุมนุม เช่นนี้เป็น การชุมนุมที่รัฐธรรมนูญให้การรับรอง และไม่ผิดกฎหมายอาญา มาตรา ๒๑๕ แต่หากกลุ่มผู้ชุมนุมดังกล่าวได้เผาทำลายทรัพย์สินของทางราชการหรือของผู้อื่น หรือทำประทุษร้ายเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ดูแลการชุมนุมหรือปิดกั้นการจราจรจนมีคนใช้สัญจร ดังนี้ ถือว่าเป็นการกระทำผิดกฎหมายอาญา มาตรา ๒๑๕

สหประชาชาติ ได้ให้การรับรองปฏิญญาสากลเมื่อเดือนกันยายน ค.ศ. ๑๙๙๐ ซึ่งเชิญชวนให้ประเทศภาคีสมาชิกนำไปอนุวัติใช้ในประเทศของตน ที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมเรียกร้อง คือ ปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักการพื้นฐานการใช้กำลังและอาวุธปืนของผู้รักษากฎหมาย (Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials)

คณะกรรมการมาตรฐานของผู้รักษากฎหมายและการฝึกอบรม แห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนียประเทศสหรัฐอเมริกา (Commission on Peace Officer Standard and Training ย่อว่า POST) ได้อาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายอาญาของมลรัฐกำหนดข้อเสนอแนะและการฝึกอบรมผู้รักษากฎหมายในการจัดการเหตุชุมนุมเรียกร้องและการควบคุมฝูงชนให้หน่วยตำรวจในมลรัฐแคลิฟอร์เนียให้ออกนโยบายตำรวจ (Police Policy) หรือระเบียบการตำรวจ ให้ตำรวจถือปฏิบัติ และประกาศให้ประชาชนทราบ

๔.๑.๑.๕ มาตรการทางด้านการใช้กำลัง

๑. การเฝ้าตรวจ

เมื่อมีการชุมนุมเรียกร้องเกิดขึ้น หน่วยได้รับภารกิจ ผู้บังคับหน่วยจะต้องดำเนินการตามระเบียบการนำหน่วย โดยการเฝ้าตรวจหาข่าวจะเป็นเรื่องแรกสุดที่จะต้องดำเนินการเพื่อที่จะหาข่าวและดูความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์จะทำให้การจัดการวิเคราะห์ความเสี่ยง (ARM)^{๓๔} มีเที่ยงตรงมากขึ้นอันจะนำไปสู่กระบวนการแสวงข้อตกลงใจในการแก้ไขเหตุชุมนุมเรียกร้องได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น^{๓๕}

การเฝ้าตรวจและหาข่าวเป็นบทบาทของหน่วยตำรวจทุกหน่วยที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องเปรียบเสมือนความคิดและลมหายใจของตำรวจ การปราศจากการข่าวที่ถูกต้องตรงเวลา มักจะทำให้เหตุการณ์ทวีความรุนแรงมากขึ้นเนื่องจากจะส่งผลต่อการปฏิบัติการที่ผิดกาลเทศะ ผู้บังคับบัญชาตำรวจระดับพื้นที่จะต้องดำเนินการเฝ้าตรวจด้านการข่าวตั้งแต่กลุ่มแกนนำยังไม่มีมารวมตัวกัน แต่มีสิ่งบอกเหตุและมีการรายงาน เมื่อมีเหตุชุมนุมเรียกร้องเกิดขึ้น ศปก.สน.จะต้องจัดชุด

^{๓๔} สัมภาษณ์ พล.ต.ต.สมพงษ์ ชิงดวง รองผู้บัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด, ๗ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๓๕} สัมภาษณ์ พล.ต.ต. ฉันทวิทย์ รามสูต รองผู้บัญชาการตำรวจนครบาล, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๗.

ในการสืบสวนหาข่าวเพื่อให้ ศปก.สน. ได้ประสานการข่าวกับ ศปก.หลัก และ ศปก.หลัง ซึ่งประสานการข่าวในทางกว้างนอกพื้นที่ชุมนุม เช่น ข่าวกลุ่มแกนนำจะนำผู้ชุมนุมจากจังหวัดอื่นมาร่วม ซึ่งการเฝ้าตรวจดังกล่าวมีความจำเป็นที่ ศปก.หลัง จะต้องดำเนินการแจ้งเตือนและช่วยเหลือ ศปก.สน. ชุดในการสืบสวนหาข่าวจะต้องประกอบด้วย พนักงานสืบสวน หรือพนักงานสอบสวนที่ทำหน้าที่กำหนดประเด็นข้อหาความผิด และนำพนักงานในการรวบรวมหลักฐาน เพื่อใช้ในการดำเนินคดีหรือขอออกหมายจับตั้งแต่ต้น แม้ว่าจะยังไม่มีคดีความผิดเกิดขึ้นก็ควรจะทำการเฝ้าระวังสืบสวนในเชิงป้องกัน โดยการเก็บภาพและเสียงหรือพยานหลักฐานที่มี หากความผิดยังไม่เกิดขึ้นหัวข้อข่าวสารสำคัญที่ควรเน้นคือความเป็นไปหรือแนวโน้มของเหตุการณ์ โดยอาจจะรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อดำเนินการตามวิธีการเพื่อความปลอดภัยในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๔๖^{๓๖} เรื่องการเตรียมการจะก่อเหตุร้ายให้เกิดภัยอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่น หรือจะกระทำการใดให้เกิดความเสียหายแก่สิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติ โดยการสืบสวนหรือเฝ้าตรวจ ควรจะต้องมีการจัดชุดเฝ้าตรวจในจุดสูงชัน เพื่อรายงานเหตุการณ์ กำหนดตัวแกนนำ ทหารอาวุธหรือสิ่งอันตราย และถ่ายภาพมุมสูงไว้เป็นหลักฐานเป็นระยะในพื้นที่การชุมนุม^{๓๗}

การมีประสิทธิภาพของการรายงานข่าวจะทำให้ ศปก.สน. สามารถควบคุม ชี้นำ หรือใช้กระบวนการการสื่อสารทางยุทธศาสตร์ หรือการเจรจาต่อรอง เพื่อจัดการเหตุชุมนุมเรียกร้องให้เป็นไปตามกฎหมายไม่ใช้ความรุนแรงได้ โดยในส่วนนี้อาจจะมีการประสานกับผู้ประสานงานฝ่ายตำรวจกับแกนนำผู้ชุมนุมเพื่อให้มีการเจรจาต่อรองหรือจัดระเบียบภายในกลุ่มผู้ชุมนุมเองไม่ให้ก่อความรุนแรงหรือไปใช้เส้นทางในการเดินขบวนที่ไม่สร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น ถ้าผู้บัญชาการเหตุการณ์สามารถได้รับความร่วมมือจากแกนนำผู้ชุมนุมก็เป็นสิ่งบอกเหตุว่าแนวโน้มการก่อเหตุรุนแรงหรือก่อความไม่สงบเรียบร้อยจากกลุ่มผู้ชุมนุมจะลดลง โดยผู้บัญชาการเหตุการณ์ควรจะต้องให้ความร่วมมือบางประการกับแกนนำผู้ชุมนุมหากจะทำให้การชุมนุมเป็นระเบียบมากขึ้น^{๓๘}

๒. การสลายฝูงชน

การสลายการชุมนุมจะต้องมีการประกาศเตือนตามกระบวนการ ๕ ขั้นตอนข้างต้น โดยการสลายการชุมนุมจะเป็นการพัฒนาสถานการณ์ไปถึงขั้นตอนที่ ๓ ที่มีความรุนแรงและผู้บัญชาการเหตุการณ์ได้จัดประชุมหรือตกลงใจในการใช้ยุทธวิธีในการสลายการชุมนุมตามกระบวนการแสวงข้อตกลงใจทางยุทธวิธี โดยการจะใช้อุปกรณ์ควบคุมฝูงชนพิเศษอย่างไร เช่น แก๊สน้ำตาจะต้องมีการประกาศแจ้งเตือนให้ผู้ชุมนุมรู้ถึงอุปกรณ์ที่ตำรวจจะใช้นั้น และมีการเตรียม

^{๓๖} สัมภาษณ์ พล.ต.ต.ลือชัย สูดยอด ผู้บังคับการอารักขาและควบคุมฝูงชน, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๓๗} สัมภาษณ์ พล.ต.ต. ภักพงษ์ พงษ์เกษตรรา รองผู้บัญชาการตำรวจนครบาล, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๓๘} สัมภาษณ์ พ.ต.อ.โชคชัย งามวงศ์ รองผู้บังคับการอารักขาและควบคุมฝูงชน, ๒๙ กันยายน ๒๕๕๗.

รพพยาบาลไว้ช่วยเหลือผู้บาดเจ็บด้วยไม่ว่าจะเป็นผู้ชุมนุมหรือตำรวจ หรือประชาชนที่ผ่านไปมา รวมทั้งควรจะต้องมีชุดตรวจการณ์จากจุดสูงชมเพื่อเฝ้าตรวจการณ์แจ้งเตือนและบันทึกภาพบุคคล หรือเหตุการณ์ที่น่าจะเป็นอันตราย

การจะสลายการชุมนุมเจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องประกาศแจ้งเตือนซึ่งเป็นรูปแบบการควบคุมแบบสากลทุกขั้นตอน^{๓๙}

การสลายการชุมนุมโดยใช้รูปขบวน หมู่ หมวด กองร้อยควบคุมฝูงชนจะมีประสิทธิภาพดีในพื้นที่ที่มีกลุ่มผู้ชุมนุมจำนวนไม่มากในพื้นที่ที่จำกัด ในเขตเมือง แต่อย่างไรก็ตาม อาจจะทำให้กลุ่มผู้ชุมนุมแตกกระจายไปแล้วไปรวมตัวกันใหม่เพิ่มมากขึ้น รุนแรงขึ้น ดังนั้น ผู้บัญชาการเหตุการณ์จะต้องควบคุมพื้นที่หรือเส้นทางที่คาดว่ากลุ่มผู้ชุมนุมที่ถูกสลายจะไปรวมตัว กันใหม่ โดยต้องจัดกำลังไปยึดครองพื้นที่ทั้งพื้นที่การชุมนุมที่จะสลายการชุมนุม และพื้นที่ที่คาดว่าผู้ชุมนุมที่ถูกสลายไปจะไปรวมตัวกันใหม่ โดยอาจมีการใช้ชุดจับกุม เข้าไปจับกุมผู้ที่ไม่ยอมออกจากพื้นที่การชุมนุมเป็นหลายระลอกแบบการจับกุมขนาดใหญ่ หลังจากที่มีการสลายการชุมนุมแล้ว ผู้ชุมนุมไม่ยอมออกจากที่ชุมนุม ควรหลีกเลี่ยงการสลายการชุมนุมให้ผู้ชุมนุมกระจายตัวไปยังพื้นที่เปิด เพราะว่าจะเปิดโอกาสให้กลุ่มผู้ชุมนุมรวมตัวกันใหม่ได้เร็วขึ้น^{๔๐}

ครั้งฝูงชนได้เริ่มสลายตัวรูปขบวนควบคุมฝูงชนของตำรวจจะต้องเดินหน้า ผลักดันให้ฝูงชนเคลื่อนที่ไปยังทิศทางที่ต้องการ โดยพึงระมัดระวังไม่ให้มีการเคลื่อนที่ของฝูงชนที่ถูก ผลักดันเคลื่อนที่เร็วเกินไป เพื่อป้องกันการตื่นตระหนกแต่ไม่ควรผลักดันกลุ่มผู้ชุมนุมให้ไปจมน้ำหรือ จนตروق หากทางหนีไม่ได้จะเป็นการกระตุ้นให้เกิดความรุนแรงหรือทำร้ายเจ้าหน้าที่^{๔๑}

การประกาศเตือนอาจจะทำให้กลุ่มผู้ชุมนุมปฏิบัติตาม ตำรวจจะต้องอำนวยความสะดวกให้กลุ่มผู้ชุมนุมออกจากที่ชุมนุมและดูแลตอบสนองจากคำสั่งเตือน โดยอาจจะยังไม่มี การสลายการชุมนุมก็ได้ถ้ามีการเลิกการชุมนุมตามที่ประกาศเตือน ทั้งนี้การออกประกาศเตือนอาจ รวมถึงการประกาศทางเครื่องขยายเสียง แผ่นปิว แต่อย่างน้อยที่สุดจะต้องมีการบันทึกวัน เวลา สถานที่ หรือบุคคลที่ได้ออกประกาศ^{๔๒} หรือชื่อ สังกัดของสื่อมวลชนที่เป็นพยานในการรับทราบถึง การประกาศดังกล่าว

^{๓๙} สัมภาษณ์ พ.ต.อ.ชูสวัสดิ์ จันทโรจนาจิต ผู้กำกับการควบคุมฝูงชน ๒, ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

^{๔๐} สัมภาษณ์ พล.ต.ต. ภัคพงษ์ พงษ์เกษตรรา รองผู้บัญชาการตำรวจนครบาล, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๔๑} สัมภาษณ์ พ.ต.อ.โชคชัย งามวงศ์ รองผู้บังคับการอารักขาและควบคุมฝูงชน, ๒๙ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๔๒} สัมภาษณ์ พล.ต.ต.ศรฤกษ์ แก้วผลึก รองผู้บัญชาการตำรวจนครบาล, ๑๓ ตุลาคม ๒๕๕๗.

๔.๑.๑.๖ ข้อพิจารณาการใช้มาตรการในการควบคุมฝูงชน

๑. มาตรการด้านการข่าว

การหาข่าว หรือการข่าว คือกฎเกณฑ์สำคัญในการพัฒนาแผนในการจัดการเหตุชุมนุมเรียกร้องและการควบคุมฝูงชน โดยจะต้องรู้ว่าผู้ชุมนุมเรียกร้องเป็นใคร มาชุมนุมเมื่อใด ที่ใด ชื่อเรียกร้องหรือมาชุมนุมทำไม ชีตความสามารถหรือศักยภาพ และการชุมนุมมีแนวโน้มอย่างไร ผู้ชุมนุมน่าจะก่อเหตุอะไรบ้าง หน่วยตำรวจจะต้องหาข่าวเกี่ยวกับแรงจูงใจของผู้ชุมนุม กลยุทธ์ ยุทธวิธี และเขาอุทิศตัวหรือมาชุมนุมครั้งนี้เพื่อใคร ยิ่งหน่วยตำรวจได้ล่วงรู้ถึงข่าวสารของกลุ่มผู้ชุมนุมเท่าใด ยิ่งจะทำให้การดำเนินการจัดการเหตุชุมนุมเรียกร้องและควบคุมฝูงชนมีประสิทธิภาพ^{๔๓}

๒. มาตรการทางกฎหมาย

นโยบายการจัดการเหตุชุมนุมเรียกร้อง และกฎการใช้กำลัง (Rule of Engagement)^{๔๔} ประเทศไทยได้ยอมรับหลักการว่า การชุมนุมโดยสงบเป็นเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ของประชาชนประการหนึ่ง โดยได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ไม่ว่าจะการชุมนุมจะมีวัตถุประสงค์เพื่อการพบปะสังสรรค์ เพื่อการบันเทิง เพื่อการศาสนา เพื่อการทำกิจกรรมใดๆ ขององค์กร หมู่คณะ หรือเพื่อการแสดงออกในเรื่องใดๆ รวมทั้งในเรื่องการเมืองด้วย แต่การชุมนุมที่ขอบด้วยกฎหมายนั้นจะต้องอยู่บนพื้นฐานคำว่า “สงบ” เพราะหากการชุมนุมใดเป็นการชุมนุมที่ “ไม่สงบ” แล้ว การชุมนุมก็จะก่อให้เกิดความวุ่นวายในบ้านเมือง ซึ่งจะเป็นการชุมนุมที่กฎหมายไม่ยอมรับ และผู้ชุมนุมอาจถูกดำเนินคดีได้^{๔๕}

๓. มาตรการทางด้านการใช้กำลัง

- ๓.๑) การเฝ้าตรวจ
- ๓.๒) การสกัดกั้น
- ๓.๓) อุปกรณ์ที่ไม่เป็นอันตรายถึงชีวิต (Non-Lethal Weapon : NLW)
- ๓.๔) การปิดล้อม
- ๓.๕) การตรวจตระเวน
- ๓.๖) การจับกุมแกนนำ และการจับกุมขนาดใหญ่(Mass Arrest)
- ๓.๗) การสลายฝูงชน

ดังนั้นรูปแบบในการควบคุมฝูงชนที่ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล จะใช้รูปแบบในการควบคุมฝูงชนตามหลักสากล

^{๔๓} สัมภาษณ์ พล.ต.ต.ลือชัย สุดยอด ผู้บังคับการอารักขาและควบคุมฝูงชน, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๔๔} สัมภาษณ์ พล.ต.ต. ฉันทวิทย์ งามสุต รองผู้บัญชาการตำรวจนครบาล, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๗.

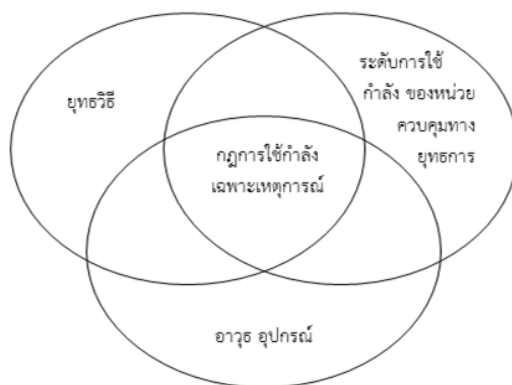
^{๔๕} สัมภาษณ์ พล.ต.ต.สมพงษ์ ชิงดวง รองผู้บัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด, ๗ ตุลาคม ๒๕๕๗.

ตารางที่ ๔.๑ รูปแบบการควบคุมฝูงชนของกองบัญชาการตำรวจนครบาล

ข้อที่	ประเด็น/ตัวบ่งชี้	ความถี่	คนที่	ร้อยละ
๑	รูปแบบการควบคุมฝูงชนของกองบัญชาการตำรวจนครบาล คือ ยึดรูปแบบในการควบคุมฝูงชนตามหลักสากล	๒๐	๑,๒,๓,๔,๕,๖,๗,๘,๙,๑๐, ๑๑,๑๒,๑๓,๑๔,๑๕,๑๖, ๑๗,๑๘,๑๙,๒๐	๑๐๐

๔.๑.๒ กฎในการใช้กำลังในการควบคุมฝูงชน กองบัญชาการตำรวจนครบาล

กฎการใช้กำลังเป็นข้อกำหนดในการใช้กำลังเฉพาะพื้นที่ หรือเฉพาะปฏิบัติการหรือยุทธการ ซึ่งมีอำนาจตามกฎหมาย เช่น ผู้บัญชาการเหตุการณ์ หรือผู้มีอำนาจตามกฎหมายในการบังคับใช้กฎหมายในพื้นที่ เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้บังคับการตำรวจ^{๔๖} หรือผู้บังคับบัญชาหน่วยเฉพาะกิจพื้นที่ตามกฎหมายที่เกี่ยวกับความมั่นคง^{๔๗} ได้กำหนดขึ้นโดยอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมายหรือระดับการใช้กำลัง กฎการใช้กำลังของหน่วยเหนือหรือหน่วยควบคุมทางยุทธการ ความเป็นไปได้ทางยุทธวิธี หรือวัตถุประสงค์ของภารกิจ อาวุธอุปกรณ์ที่มีอยู่และแบบขนบธรรมเนียมประเพณีในพื้นที่ปฏิบัติการ^{๔๘}

แผนภาพที่ ๔.๑ แสดงที่มาของกฎการใช้กำลัง^{๔๙}

^{๔๖} สัมภาษณ์ พล.ต.ต.ลือชัย สูดยอด ผู้บังคับการอารักขาและควบคุมฝูงชน, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๔๗} สัมภาษณ์ พ.ต.อ.วัลลพ จำนงอาสา รองผู้บังคับการอารักขาและควบคุมฝูงชน, ๒๙ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๔๘} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, คู่มือการฝึกและการปฏิบัติการควบคุมฝูงชน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ประสานมิตร จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๕๖-๖๐.

^{๔๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๕.

ทุกหน่วยของตำรวจควบคุมฝูงชนจะต้องได้รับการฝึก ทดสอบ ก่อนวางกำลัง และต้องมีการฝึกทบทวนเสมอ ซักซ้อมก่อนเข้าปฏิบัติการ เพื่อให้ใช้กำลังได้อย่างเหมาะสม เป็นไปตามหลักสากล กฎการใช้กำลังควบคุมฝูงชนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยทั่วไป^{๕๐}

๑. กฎการใช้กำลังนี้เป็นแนวทางปฏิบัติที่ได้กำหนดขึ้นในการใช้กำลังของเจ้าหน้าที่ตำรวจควบคุมฝูงชน เพื่อควบคุมการใช้กำลังดังกล่าวให้อยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย

๒. กฎการใช้กำลังนี้เป็นแนวทางการใช้อุปกรณ์ควบคุมฝูงชนต่อสถานการณ์ที่มีการชุมนุมเรียกร้องเกิดขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้กำลังของเจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถใช้กำลังตามที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้ เพื่อบรรลุนิติภารกิจและเป็นการประกันว่าการใช้กำลังดังกล่าวได้มีการควบคุมการใช้กำลังได้อย่างเหมาะสม^{๕๑}

๓. ผู้บังคับบัญชามีหน้าที่และความรับผิดชอบต่อการใช้กำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจตามกฎหมาย การใช้กำลังนี้ให้เป็นไปตามหลักของความจำเป็น อย่างสมเหตุสมผล และอยู่ภายใต้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง^{๕๒}

๔. ผู้บังคับบัญชาทุกระดับ มีหน้าที่ในการอบรมให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องกฎหมายใช้กำลังนี้ผู้บังคับบัญชาของตน นอกจากนี้กำลังพลที่จะปฏิบัติหน้าที่ในภารกิจนี้ ต้องได้รับการฝึกฝนให้มีขีดความสามารถเพียงพอที่จะใช้กำลังและอุปกรณ์ควบคุมฝูงชน เพื่อบรรลุนิติภารกิจดังกล่าว^{๕๓}

๕. ไม่ว่าจะกฎการใช้กำลังนี้ได้กำหนดไว้อย่างไร ผู้บังคับหน่วยทุกระดับชั้นและเจ้าหน้าที่ตำรวจทุกคนพึงระลึกไว้เสมอว่ากฎการใช้กำลังจะไม่เป็นข้อจำกัดที่ทำให้กำลังพลสูญเสียสิทธิในการป้องกันตนเอง^{๕๔}

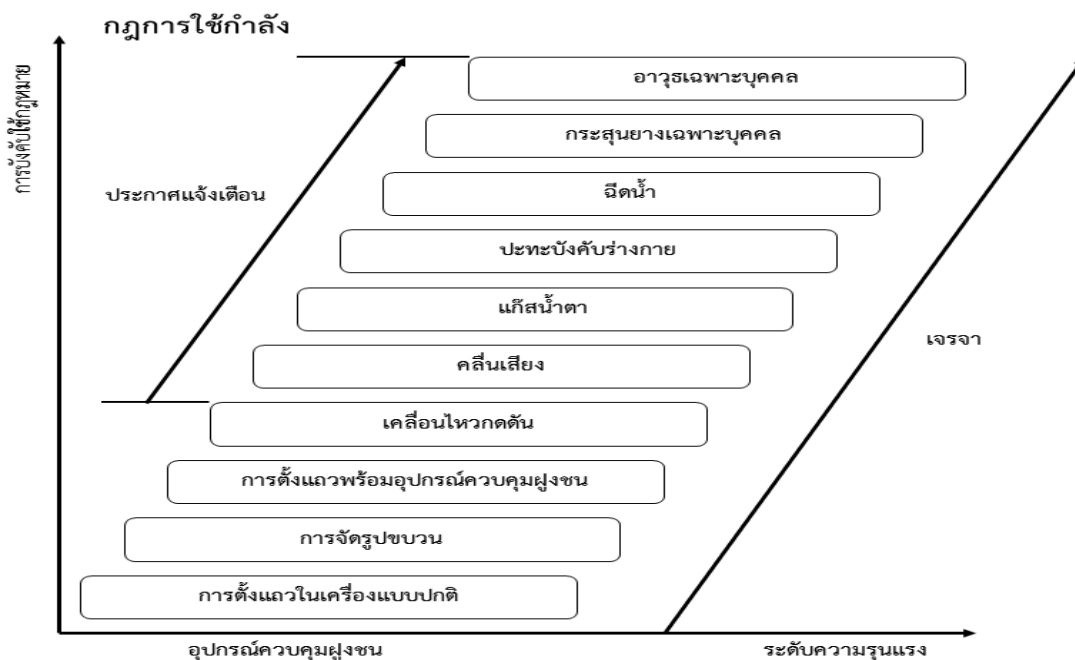
^{๕๐} สัมภาษณ์ พล.ต.ท. ปริญญา จันทร์สุริยา ผบช.ประจำ สง.ผบ.ตร., ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

^{๕๑} สัมภาษณ์ พล.ต.ต.เสื้อชัย สุธยอด ผู้บังคับการอารักขาและควบคุมฝูงชน, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๕๒} สัมภาษณ์ พ.ต.อ.ณัฐพล โกมินทรชาติ ผู้กำกับการควบคุมฝูงชน ๑, ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

^{๕๓} สัมภาษณ์ พ.ต.อ.ชูสวัสดิ์ จันทร์โรจนกิจ ผู้กำกับการควบคุมฝูงชน ๒, ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

^{๕๔} สัมภาษณ์ พ.ต.อ.โชคชัย งามวงศ์ รองผู้บังคับการอารักขาและควบคุมฝูงชน, ๒๙ กันยายน ๒๕๕๗.

แผนภาพที่ ๔.๒ แสดงการใช้อุปกรณ์ควบคุมฝูงชนหรือยุทธวิธีตามระดับ

การใช้กำลังแบบขั้นบันไดกฎหมายใช้กำลังของกองบัญชาการตำรวจนครบาล มีด้วยกัน ๑๐ ข้อ^{๕๕}

กฎหมายใช้กำลังในการควบคุมฝูงชน ควรดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

๑. วิธีการที่ไม่รุนแรงจะต้องใช้เป็นอันดับแรกก่อนถ้าสามารถทำได้และไม่เป็นอันตราย^{๕๖}
๒. หากใช้กำลังต้องมีความจำเป็นอย่างแท้จริงเท่านั้น^{๕๗}
๓. ใช้กำลังด้วยจุดประสงค์ในการบังคับใช้กฎหมายเท่านั้น^{๕๘}
๔. ไม่มีข้อยกเว้นใดๆ สำหรับการใช้กำลังด้วยวิธีการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย^{๕๙}
๕. ใช้กำลังอย่างเหมาะสมกับสัดส่วนตามจุดประสงค์ของกฎหมาย
๖. ใช้กำลังให้น้อยที่สุดและหยุดเมื่อหมดความจำเป็น (ถ้าทำได้)
๗. ความเสียหายหรือการบาดเจ็บจะต้องให้เกิดน้อยที่สุด^{๖๐}

^{๕๕} สัมภาษณ์ พล.ต.อ.วรพงษ์ ชิวปรีชา รองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๕๖} สัมภาษณ์ พล.ต.ต. ภัคพงษ์ พงษ์เกตุรา รองผู้บัญชาการตำรวจนครบาล, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๕๗} สัมภาษณ์ พ.ต.อ.อมรวิทย์ มั่นทอง ผู้กำกับการศูนย์ฝึกยุทธวิธีตำรวจ, ๙ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๕๘} สัมภาษณ์ พล.ต.ต. ฉันทวิทย์ งามสุต รองผู้บัญชาการตำรวจนครบาล, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๕๙} สัมภาษณ์ พ.ต.อ.วัลลพ จ่านองอาสา รองผู้บังคับการอารักขาและควบคุมฝูงชน, ๒๙ กันยายน

๘. ระดับการใช้กำลังมีหลากหลายและให้ใช้ตามความรุนแรงของสถานการณ์ หรือ ความรุนแรงของภัยอันตรายที่คาดว่าจะเกิดจากผู้ชุมนุม

๙. เจ้าหน้าที่ทุกคนต้องได้รับการฝึกการใช้กำลังให้สามารถใช้ได้หลากหลายวิธี

๑๐. เจ้าหน้าที่ทุกคนต้องได้รับการฝึกในวิธีการที่ไม่ใช้ความรุนแรงด้วย

๔.๑.๒.๑ ขั้นตอนการใช้กำลังในการควบคุมฝูงชน

๑. การใช้กำลังในการควบคุมฝูงชน มีแนวทางการใช้กำลังดังนี้

๑.๑) ใช้กำลังตามความจำเป็นของสถานการณ์ โดยให้ใช้กำลังน้อยที่สุดเท่าที่จำเป็น เพื่อบรรลุภารกิจ^{๖๑}

๑.๒) ก่อนการใช้กำลังให้มีการเจรจาและแจ้งเตือนก่อน ทั้งนี้ให้ใช้วิธีการเตือนตามความเหมาะสมกับระดับ การใช้กำลังตามสถานการณ์^{๖๒}

๑.๓) การใช้กำลังเพื่อบังคับให้ผู้ชุมนุมหรือบุคคลอื่นๆ ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่ หรือการใช้กำลังใน กรณีที่มีการฝ่าฝืนคำสั่ง เช่น การใช้กำลังเพื่อตรวจค้น จับกุม ให้ใช้กำลังได้ตามแนวทางดังนี้^{๖๓}

๑.๓.๑) เตือนด้วยวาจาว่า การฝ่าฝืนดังกล่าวผิดกฎหมาย ให้หยุดการกระทำ หากไม่หยุดให้แสดงท่าทางพร้อมใช้กำลัง

๑.๓.๒) หากยังคงฝ่าฝืนให้ใช้กำลังเพื่อกักตัว หรือทำ การจับกุมได้ แต่ ทั้งนี้ระดับของกำลังที่ใช้ต้อง เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น^{๖๔}

๑.๓.๓) การปฏิบัติต่อผู้หญิง เด็ก และคนชรา จะต้องเพิ่มความระมัดระวังและปฏิบัติให้มีความเหมาะสม กับสถานภาพ โดยคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน ที่ไม่ทำให้เสียภาพพจน์ในการปฏิบัติ

๑.๔) การสั่งใช้กำลังเจ้าหน้าที่เข้าสลายฝูงชนให้อยู่ในอำนาจของผู้บังคับบัญชาในพื้นที่ที่ได้รับคำสั่งให้รับผิดชอบในการควบคุมฝูงชน^{๖๕}

^{๖๐} สัมภาษณ์ พ.ต.ท.ธีระยุทธ นันทา รองผู้กำกับการฝ่ายปกครองและกิจการฝึกอบรม, ๙ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๖๑} สัมภาษณ์ พ.ต.อ.โชคชัย งามวงศ์ รองผู้บังคับการอารักขาและควบคุมฝูงชน, ๒๙ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๖๒} สัมภาษณ์ พ.ต.อ.รุ่งโรจน์ สายันประเสริฐ รองผู้บังคับการตำรวจนครบาล ๘, ๓๐ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๖๓} สัมภาษณ์ พ.ต.ท.กมล พลสมศรี รองผู้กำกับการสายตรวจ ๑๙๑, ๓๐ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๖๔} สัมภาษณ์ พ.ต.อ.ณัฐพล โกมินทรชาติ ผู้กำกับการควบคุมฝูงชน ๑, ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

^{๖๕} สัมภาษณ์ พล.ต.ต.สมพงษ์ ชิงดวงรองผู้บัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด, ๗ ตุลาคม ๒๕๕๗.

๑.๕) การใช้กำลังป้องกันตนเองหรือทรัพย์สินของทางราชการ ป้องกันการกระทำ ผิดซึ่งหน้า หรือปกป้อง ชีวิตผู้อื่นจากภยันตรายที่ใกล้จะมาถึง สามารถกระทำได้ตามความจำเป็น แต่ต้องพอสมควรแก่เหตุ

๔.๑.๒.๒. ชั้นการใช้อาวุธ

หลักการใช้อาวุธ ให้ใช้อาวุธในสถานการณ์วิกฤติที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ โดยใช้ตามความจำเป็น ได้สัดส่วนและเหมาะสมกับสถานการณ์ เพื่อให้บรรลุภารกิจหรือป้องกันตนเอง หรือกลุ่มบุคคลหรือทรัพย์สินของทางราชการ โดยต้องเตือนก่อนว่าจะใช้กำลังเข้าสลายฝูงชน และใช้อาวุธเป็นลำดับ ดังนี้

๑. การใช้กระบอง

๑.๑) เมื่อจำเป็นต้องใช้กระบอง ต้องเตือนก่อน เว้นแต่สถานการณ์ไม่เอื้ออำนวย

๑.๒) ให้ใช้เท่าที่จำเป็น เพื่อบรรลุภารกิจ หากจำเป็นให้ทำการตี แต่ต้องไม่ตีที่บริเวณ อวัยวะสำคัญที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิต หรือทำให้พิการ

๒. การใช้กระสุนยาง^{๖๖}

๒.๑) ให้ทำการยิงต่อเป้าหมายที่กระทำการหรือมีท่าทีคุกคามต่อชีวิตฝ่ายเรา รวมทั้งต้องมีการกำหนดเป้าหมายโดยชัดเจน^{๖๗}

๒.๒) จะต้องเล็งยิงให้กระสุนยางกระทบส่วนล่างของร่างกายของผู้ที่เป็นเป้าหมาย

๒.๓) ไม่ควรทำการยิงในระยะใกล้กว่า ๒๐ เมตร เว้นแต่มีภัยคุกคามอย่างร้ายแรง และทันทีต่อชีวิตซึ่งไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ โดยจะต้องใช้กระสุนยางให้น้อยที่สุดเท่าที่จำเป็น

๓. การใช้น้ำฉีด^{๖๘}

๓.๑) ให้ใช้ในกรณีการสลายฝูงชน โดยใช้แรงดันน้ำเท่าที่จำเป็นในการสลายฝูงชน

๓.๒) ระมัดระวังอย่าฉีดน้ำไปยังบริเวณอวัยวะที่บอบบางเช่น ดวงตา เป็นต้น

^{๖๖} สัมภาษณ์ พล.ต.อ.วรพงษ์ ชิวปรีชา รองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๖๗} สัมภาษณ์ พล.ต.ท.ปริญญญา จันทร์สุริยา ผบ.ช.ประจำ สง.ผบ.ตร., ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

^{๖๘} สัมภาษณ์ พล.ต.ต.เสื้อชัย สุธยอด ผู้บังคับการอารักขาและควบคุมฝูงชน, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๗.

๔. การใช้สารควบคุมการจลาจล^{๖๙}

- ๔.๑) ต้องมีการเตือนก่อนการใช้^{๗๐}
- ๔.๒) ให้ใช้ในระดับความเข้มข้นที่เหมาะสม
- ๔.๓) หลีกเลี่ยงการใช้ในบริเวณที่คับแคบ ที่ไม่มีอากาศถ่ายเทสะดวก
- ๔.๔) อยู่ในอำนาจของผู้บังคับบัญชาที่ได้รับคำสั่งให้รับผิดชอบในการควบคุมฝูงชน หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย

๕. การใช้แก๊สน้ำตา^{๗๑}

- ๕.๑) ระยะขว่างต่ำสุดต้องไม่ใกล้กว่า ๒๕ เมตร
- ๕.๒) หลีกเลี่ยงการขวางไปโดนตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่ง รัศมีระวางอันตรายที่จะเกิดแก่กลุ่มคนที่อยู่ใกล้เคียง ซึ่งไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการก่อการจลาจล

๖. ข้อห้าม^{๗๒}

- ๖.๑) ห้ามใช้อาวุธที่มีอำนาจทำลายสูงเช่นเครื่องลูกระเบิด เอ็ม ๗๙ ลูกกระเบิดสังหาร อาวุธปืนกล ในภารกิจการควบคุมและสลายฝูงชน

๔.๑.๒.๓. ขั้นตอนปฏิบัติหลังใช้กำลัง

เมื่อสถานการณ์คลี่คลายแล้ว จะต้องดำเนินการ ดังนี้^{๗๓}

๑. การช่วยเหลือทางการแพทย์ ผู้ที่ได้รับบาดเจ็บทั้งหมดต้องได้รับการปฐมพยาบาล และรีบส่งไปรับการรักษาพยาบาลตามความจำเป็น
๒. การบันทึกและการรายงาน หน่วยจะต้องบันทึกรายละเอียดของเหตุการณ์ทั้งหมด และรายงานตามสายการบังคับบัญชาโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับวัน เวลา และสถานที่เกิดเหตุ หน่วยและบุคคลที่เกี่ยวข้อง เหตุการณ์/สาเหตุที่นำไปสู่การใช้กำลัง/อาวุธ และอุปกรณ์ที่ใช้ ระบุจำนวนผู้บาดเจ็บหรือเสียชีวิต ตลอดจนความเสียหาย (ถ้ามี) ผลที่ปรากฏของการใช้กำลัง/อาวุธ แผนผังของเหตุการณ์ รวมทั้งเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ที่เห็นว่าควรรายงานให้ผู้บังคับบัญชาทราบ (ถ้ามี)^{๗๔}

^{๖๙} สัมภาษณ์ พล.ต.ต.ศรภุชงค์ แก้วพลีกร ร่องผู้บัญชาการการศึกษา, ๑๓ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๗๐} สัมภาษณ์ พล.ต.ต. ภักพงษ์ พงษ์ภคตรา ร่องผู้บัญชาการตำรวจนครบาล, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๗๑} สัมภาษณ์ พล.ต.ต.ลือชัย สุดยอด ผู้บังคับการอารักขาและควบคุมฝูงชน, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๗๒} สัมภาษณ์ พ.ต.อ.โชคชัย งามวงศ์ ร่องผู้บังคับการอารักขาและควบคุมฝูงชน, ๒๙ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๗๓} เรื่องเดียวกัน.

^{๗๔} สัมภาษณ์ พ.ต.อ.ณัฐภัทร วุฒิสวัสดิ์ ผู้กำกับสถานีตำรวจนครบาลประชาชื่น, ๓ ตุลาคม

๓. การปฏิบัติต่อพื้นที่เกิดเหตุ ให้ปิดกั้นบริเวณที่เกิดเหตุการณ์ และส่งมอบต่อให้เจ้าหน้าที่ตำรวจท้องที่ เพื่อเก็บรวบรวมพยานหลักฐานสำหรับใช้ดำเนินการทางกฎหมายต่อไป

๔. การเคลื่อนย้ายผู้ถูกกักตัว หรือผู้ถูกจับกุม ต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง โดยถือปฏิบัติด้วยความมีมนุษยธรรม และคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชน การใช้เครื่องพันธนาการให้ใช้ได้ ตามความจำเป็นและเหมาะสมกับสถานการณ์

๔.๑.๒.๔ ตัวแบบกฎการใช้กำลังแบบพลวัต (The Dynamic Resistance Response Model : A Modern Approach to the Use of Forces)

หน่วยงานผู้บังคับใช้กฎหมายทั่วโลกได้ตระหนักถึงปัญหา การใช้ตัวแบบระดับการ ใช้กำลังแบบขั้นบันได เพื่อใช้ในการอธิบายและฝึกตำรวจ ในการใช้กำลังเพื่อบังคับให้เป็นไปตาม กฎหมายในสถานการณ์จริง^{๗๕} เช่น การรักษาความสงบเรียบร้อย หรือการจับกุม ซึ่งรวมถึงยุทธวิธีใน การควบคุมฝูงชน หรือสลายฝูงชนด้วย ทำให้เกิดความสับสนต่อตำรวจและสาธารณชนในการปฏิบัติ และความเข้าใจ มีแนวโน้มที่จะทำให้ตำรวจเพิ่มความรุนแรงในการใช้กำลัง^{๗๖} และมักมีความเข้าใจผิด ว่า เมื่อเข้าเผชิญเหตุการณ์ที่ต้องใช้กำลังของตำรวจ ไม่ว่าจะมียันตรายรุนแรงขนาดใด ก็จะต้อง เริ่มต้นในการใช้กำลังตามลำดับขั้น ไม่สามารถข้ามขั้น หรือใช้ระดับกำลังที่มีความรุนแรงให้เหมาะสม กับเหตุการณ์ ยันตรายหรือความรุนแรงก้าวร้าวของกลุ่มคนที่ตำรวจจะเข้าไปจัดการบังคับตาม กฎหมาย

หน่วยงานตำรวจหลายหน่วยจึงได้ปรับเปลี่ยนใช้รูปแบบในการอธิบายระดับการใช้ กำลังหรือกฎการใช้กำลังขึ้นใหม่ เรียกว่า ตัวแบบกฎการใช้กำลังแบบพลวัต (Dynamic Resistance Response Model : DRRM) โดยมีหลักการสำคัญ ดังนี้

๑. เป็นตัวแบบใช้อธิบายระดับการใช้กำลังเป็นวงล้อกลม แทนแบบขั้นบันได อย่างเดิม โดยคงระดับของกำลังที่ตำรวจใช้ไว้เช่นเดิม แต่แทนที่นำมาจัดเรียงแบบขั้นบันได ก็นำมา จัดเรียงเป็นรูปร่างกลม เพื่อให้ง่ายต่อการอธิบายว่า มีข้อยกเว้นที่ไม่ต้องใช้กำลังตามลำดับ อย่างน้อย ๔ กรณีคือ^{๗๗}

๑.๑) ถ้าจะใช้ระดับกำลังที่รุนแรงน้อยกว่า คาดว่าจะไม่เป็นผลในการบังคับ ใช้กฎหมายหรือไม่มีอุปกรณ์สามารถทำให้ใช้ได้ขณะนั้น^{๗๘}

^{๗๕} สัมภาษณ์ พ.ต.อ.ชูสวัสดิ์ จันทโรจนกิจ ผู้กำกับการควบคุมฝูงชน ๒, ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

^{๗๖} สัมภาษณ์ พ.ต.อ.รุ่งโรจน์ สายันประเสริฐ รองผู้บังคับการตำรวจนครบาล ๘, ๓๐ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๗๗} สัมภาษณ์ พ.ต.อ.อมรวิทย์ มั่นทอง ผู้กำกับการศูนย์ฝึกยุทธวิธีตำรวจ, ๙ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๗๘} สัมภาษณ์ พ.ต.อ.ณัฐพล โกมินทรชาติ ผู้กำกับการควบคุมฝูงชน ๑, ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

๑.๒) ถ้าหากใช้ระดับกำลังที่รุนแรงน้อยกว่าอาจจะเป็นอันตรายแก่ผู้ชุมนุม หรือบุคคลอื่นได้^{๗๙}

๑.๓) ถ้าจะใช้ระดับกำลังที่รุนแรงน้อยกว่าจะไม่เพียงพอต่อความจำเป็นหรือการป้องกันภัยอันตรายขณะนั้น^{๘๐}

๑.๔) ถ้าจะใช้ระดับกำลังที่รุนแรงน้อยกว่า อาจเกิดอันตราย หรือทำให้สถานการณ์เลวร้ายมากขึ้น

๒. ได้เปลี่ยนรูปแบบการนำเสนอ หรือมุมมอง จากเดิมที่เริ่มจากการกำหนดอาวุธหรือระดับกำลังของตำรวจที่จะใช้มาเป็นการกำหนดระดับความรุนแรงก้าวร้าว หรือภัยอันตรายจากผู้ชุมนุม หรือคนร้ายเป็นลำดับแรกก่อน แล้วจึงปรับการใช้กำลังของตำรวจให้เหมาะสมสอดคล้องกับการใช้กำลังของผู้ชุมนุมหรือคนร้าย^{๘๑}

๓. บางหน่วยงานตำรวจได้พัฒนา ปรับเปลี่ยนรูปแบบการนำเสนอแบบวงล้อเป็นรูปแบบสามเหลี่ยม โดยกำหนดวัตถุประสงค์ของการใช้กำลัง เพื่อเป็นเครื่องมือในการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อให้คนร้ายหรือผู้ชุมนุมยอมทำตามคำสั่งของตำรวจ ส่วนมุมสามเหลี่ยมอีก ๓ ด้านเป็นระดับความรุนแรงหรือประเภทของคนร้ายหรือผู้ชุมนุม และนำระดับการใช้กำลังที่เหมาะสมเพื่อให้คนร้ายยอมทำตามคำสั่งของตำรวจ เป็นวัตถุประสงค์หลัก^{๘๒}

การนำตัวแบบกฎการใช้กำลังแบบพลวัตนี้มาใช้ในการอธิบาย หรือฝึกตำรวจ หรือให้ความรู้แก่ประชาชน หรือสังคมได้เข้าใจในรูปแบบการใช้กำลังในการบังคับใช้กฎหมายกับคนร้ายหรือผู้ชุมนุม รวมถึง นำไปใช้ในการออกกฎการใช้กำลังของผู้บัญชาการเหตุการณ์ หรือผู้บังคับหน่วยทุกระดับ หรือตำรวจใช้ในการปฏิบัติงานควบคุมฝูงชน หรือระงับเหตุร้ายในการชุมนุม จะทำให้เกิดประโยชน์ได้หลายประการ ดังนี้^{๘๓}

ประการที่ ๑ รูปแบบโครงสร้างของตัวแบบทำให้ทุกการเผชิญหน้ามุ่งไปสู่การยินยอมทำตามคำสั่งของตำรวจ เพราะตัวแบบกฎการใช้กำลังแบบพลวัตมีพื้นฐานอยู่บนข้อสมมติหรือจุดประสงค์ที่ตำรวจได้พยายามทำให้คนร้ายไม่ต่อต้านหรือยอมทำตามทุกกรณี แต่ตัวแบบกฎการ

^{๗๙} สัมภาษณ์ พล.ต.ต.ลือชัย สูดยอด ผู้บังคับการอารักขาและควบคุมฝูงชน, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๘๐} สัมภาษณ์ พล.ต.ต.สมพงษ์ ชิงดวง รองผู้บัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด, ๗ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๘๑} สัมภาษณ์ พล.ต.ต. ฉันทวิทย์ งามสุต รองผู้บัญชาการตำรวจนครบาล, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๘๒} สัมภาษณ์ พล.ต.ท. ปริญา จันทร์สุริยา ผบ.ประจำ สง.ผบ.ตร., ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

^{๘๓} สัมภาษณ์ พ.ต.อ.รุ่งโรจน์ สายันประเสริฐ รองผู้บังคับการตำรวจนครบาล ๘, ๓๐ กันยายน ๒๕๕๗.

ใช้กำลังแบบเดิม (แบบขั้นบันได) ได้ชี้นำตำรวจไปสู่รูปแบบของการเพิ่มระดับความรุนแรงหรือการใช้กำลังมากขึ้น^{๘๔}

ประการที่ ๒ พฤติการณ์ของคนร้ายที่ต่อต้านได้ถูกแบ่งออกเป็น ๑ ใน ๔ แบบ ซึ่งง่ายต่อการจำและวินิจฉัยทำให้ง่ายต่อการเลือกรูปแบบการใช้กำลังตอบโต้ โดยเฉพาะในการตัดสินใจต่อภาวะกดดัน ความกลัวตายในเหตุการณ์จริงเพียงเสี้ยววินาที^{๘๕}

ประการที่ ๓ ตัวแบบกฎการใช้กำลังแบบพลวัตมีความเที่ยงตรงในการวิเคราะห์แบบของคนร้ายที่ต่อต้าน ซึ่งสะท้อนถึงความเป็นจริงในเหตุการณ์จริงที่ตำรวจกับคนร้ายเผชิญหน้ากัน แต่ตัวแบบกฎการใช้กำลังแบบเดิมที่มุ่งเน้นไปที่การกระทำของตำรวจแล้วจึงไปวิเคราะห์ว่าจะใช้กำลังแบบหรือระดับใด จึงจะเหมาะสมกับพฤติการณ์ จึงทำให้เกิดความซักซ้าในการตัดสินใจ และมีมุมมองว่าตำรวจ “เลือก” ใช้กำลังเกินกว่าเหตุ^{๘๖}

ประการสุดท้าย ตัวแบบกฎการใช้กำลังแบบพลวัต ทำให้ง่ายต่อการฝึกในการเลือกระดับกำลังซึ่งตำรวจสามารถอธิบายถึงระดับการต่อต้าน หรือภัยอันตรายของคนร้ายหรือผู้ก่อเหตุร้าย และใช้กำลังตอบโต้ได้เหมาะสมตามสมการ “พฤติการณ์การต่อต้านของคนร้าย ต่อการตอบโต้ของตำรวจ (Action: Reaction) ด้วยการฝึกที่เหมาะสม ตำรวจจะมีความเข้าใจถึงตัวเลือกการใช้กำลังที่เหมาะสม ทำให้เกิดความปลอดภัยและมีประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย และไม่ถูกกล่าวหาว่าใช้กำลังเกินกว่าเหตุ อันนำไปสู่ความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น^{๘๗}

ระดับการใช้กำลังที่คาดว่าผู้ชุมนุมจะก่อเหตุ (Graduated Response Matrix: GRM) เมื่อผู้บัญชาการเหตุการณ์ได้จัดทำกฎการใช้กำลังตามระดับการใช้กำลัง หรือตามที่กฎหมายในพื้นที่การชุมนุมนั้นเป็นตัวกำหนดกรอบ และได้มีการแสวงข้อตกลงใจทางยุทธวิธีแล้ว ศูนย์ปฏิบัติการส่วนหน้า หรือผู้บัญชาการเหตุการณ์ อาจออกคำสั่งปฏิบัติการหรือแผนปฏิบัติการในการรักษาความสงบ หรือการจัดการเหตุชุมนุมเรียกร้องในครั้งนั้น ซึ่งผู้บังคับหน่วยควบคุมฝูงชน เช่น ผู้บังคับกองร้อย ได้รับการกิจตามคำสั่งปฏิบัติการ หรือแผนปฏิบัติการ ทั้งที่อาจเป็นการสั่งการด้วยวาจา หรือเป็นลายลักษณ์อักษร ผู้บังคับหน่วยควรจะต้องนำคำสั่งปฏิบัติการ หรือแผนปฏิบัติการดังกล่าวรวมทั้งระดับการใช้กำลังในภารกิจนั้นมาจัดทำเป็นระดับการใช้กำลังตามที่คาดว่าผู้ชุมนุมจะก่อเหตุเฉพาะหน่วยของตน โดยมีหลักการ ดังนี้^{๘๘}

^{๘๔} สัมภาษณ์ พ.ต.อ.ณัฐพล โกมินทรชาติ ผู้กำกับการควบคุมฝูงชน ๑, ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

^{๘๕} สัมภาษณ์ พ.ต.ท.กมล พลสมศรี รองผู้กำกับการสายตรวจ ๑๙๑, ๓๐ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๘๖} สัมภาษณ์ พ.ต.อ.โชคชัย งามวงศ์ รองผู้บังคับการอารักขาและควบคุมฝูงชน, ๒๙ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๘๗} สัมภาษณ์ พ.ต.อ.ชาญศิริ สุขขวย รองผู้บังคับการตำรวจนครบาล ๘, ๓๐ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๘๘} สัมภาษณ์ พล.ต.ต.สมพงษ์ ชิงดวง รองผู้บัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด, ๗ ตุลาคม ๒๕๕๗.

๑. การกิจหรือการปฏิบัติของหน่วยที่ได้รับมอบ สถานการณ์ที่คาดว่าผู้ชุมนุมจะก่อเหตุในแต่ละระดับ (ยอมทำตามคำสั่งตำรวจ ต่อต้านแบบนิ่งเฉยหรือเชิงรับ ต่อต้านแบบก้าวร้าว ทำอันตรายถึงบาดเจ็บสาหัสแก่ตำรวจ)

๒. นำระดับการใช้กำลังของผู้บัญชาการเหตุการณ์มาศึกษาว่าผู้ชุมนุมมีปฏิกริยาหรือความรุนแรงระดับใด จะใช้กำลังหรืออาวุธใดได้ที่มีอยู่ในขณะนั้น

๓. ระบุเป็นตารางว่าตรงจุดใด หรือสถานที่ หรือแนวใดในพื้นที่จริง จะใช้กำลังอาวุธใด ระดับใด จำนวนเท่าใด เมื่อใด หรือสถานการณ์แบบใด หรือกลุ่มผู้ชุมนุมแสดงอาการหรือก่อเหตุอย่างไร เพื่อให้เหมาะสมกับขีดความสามารถของอาวุธและเครื่องมือ หรือผลข้างเคียงที่อาจเกิดขึ้น เช่นการใช้แก๊สน้ำตา ในพื้นที่อับหรือที่มีเชื้อเพลิง อาจเสี่ยงต่อการเกิดเพลิงไหม้ หรือมีบุคคลผู้ไม่หวังดีก่อเหตุวางเพลิงเพื่อซ้ำเติมเหตุการณ์ให้วุ่นวาย^{๘๙}

๔. ผู้บังคับหน่วยดำเนินการชักซ้อมกำลังพลในการปฏิบัติตามสภาพที่เปิดโอกาสให้ชักซ้อมได้

๕. ผู้บังคับหน่วยเช่นผู้บังคับกองร้อยควบคุมฝูงชน ต้องจัดทำ แผนตารางระดับการใช้กำลังที่คาดว่าผู้ชุมนุมจะก่อเหตุ ตามตัวอย่าง แบบ คผ ๑-๓ นำเสนอผู้บัญชาการเหตุการณ์ และแจกจ่ายแก่กำลังตำรวจและกำลังหน่วยที่ขึ้นควบคุมการปฏิบัติ เพื่อเป็นเครื่องช่วยจำในการใช้กำลัง ให้เหมาะสมถูกต้องตามกฎหมายการใช้กำลัง^{๙๐}

สรุปการใช้กำลังตามกฎหมายการใช้กำลังมีข้อต้องปฏิบัติ ดังต่อไปนี้^{๙๑}

๑. วิธีการที่ไม่รุนแรงจะต้องใช้เป็นอันดับแรกก่อนถ้าสามารถทำได้และไม่เป็นอันตราย

๒. หากใช้กำลังต้องมีความจำเป็นอย่างแท้จริงเท่านั้น^{๙๒}

๓. ใช้กำลังด้วยจุดประสงค์ในการบังคับใช้กฎหมายเท่านั้น^{๙๓}

๔. ไม่มีข้อยกเว้นใดๆ สำหรับการใช้กำลังด้วยวิธีการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

๕. ใช้กำลังอย่างเหมาะสมกับสัดส่วนตามจุดประสงค์ของกฎหมาย

๖. ใช้กำลังให้น้อยที่สุดและหยุดเมื่อหมดความจำเป็น (ถ้าทำได้)

^{๘๙} สัมภาษณ์ พล.ต.อ.อชิรวิทย์ สุพรรณเภสัช กรรมการข้าราชการตำรวจผู้ทรงคุณวุฒิ, ๗ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๙๐} สัมภาษณ์ พล.ต.ท. ปรีญา จันทร์สุริยา ผบช.ประจำ สง.ผบ.ตร., ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

^{๙๑} สัมภาษณ์ พล.ต.ต.เสอชัย สุธยอด ผู้บังคับการอารักขาและควบคุมฝูงชน, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๙๒} สัมภาษณ์ พ.ต.อ.ชูสวัสดิ์ จันทรโรจนกิจ ผู้กำกับการควบคุมฝูงชน ๒, ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

^{๙๓} สัมภาษณ์ พ.ต.อ.ชาญศิริ สุขรวาย รองผู้บังคับการตำรวจนครบาล ๘, ๓๐ กันยายน ๒๕๕๗.

๗. ความเสียหายหรือการบาดเจ็บจะต้องให้เกิดน้อยที่สุด^{๙๔}
๘. ระดับการใช้กำลังมีหลากหลายและให้ใช้ตามความรุนแรงของสถานการณ์หรือความรุนแรงของภัยอันตรายที่คาดว่าจะเกิดจากผู้ชุมนุม^{๙๕}
๙. เจ้าหน้าที่ทุกคนต้องได้รับการฝึกการใช้กำลังให้สามารถใช้ได้หลากหลายวิธี
๑๐. เจ้าหน้าที่ทุกคนต้องได้รับการฝึกในวิธีการที่ไม่ใช้ความรุนแรงด้วย^{๙๖}

ตารางที่ ๔.๒ กฎการใช้กำลัง

ข้อที่	ประเด็น/ตัวบ่งชี้	ความถี่	คนที่	ร้อยละ
๑.	วิธีการที่ไม่รุนแรงจะต้องใช้เป็นอันดับแรกก่อน ถ้าสามารถทำได้และไม่เป็นอันตราย	๒๐	๑,๒,๓,๔,๕,๖,๗, ๘,๙,๑๐,๑๑,๑๒, ๑๓,๑๔,๑๕,๑๖, ๑๗,๑๘,๑๙,๒๐	๑๐๐
๒.	หากใช้กำลังต้องมีความจำเป็นอย่างแท้จริงเท่านั้น			
๓.	ใช้กำลังด้วยจุดประสงค์ในการบังคับใช้กฎหมายเท่านั้น			
๔.	ไม่มีข้อยกเว้นใดๆ สำหรับการใช้กำลังด้วยวิธีการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย			
๕.	ใช้กำลังอย่างเหมาะสมกับสัดส่วนตามจุดประสงค์ของกฎหมาย			
๖.	ใช้กำลังให้น้อยที่สุดและหยุดเมื่อหมดความจำเป็น (ถ้าทำได้)			
๗.	ความเสียหายหรือการบาดเจ็บจะต้องให้เกิดน้อยที่สุด			

^{๙๔} สัมภาษณ์ พล.ต.ต.สมพงษ์ ชิงดวง รองผู้บัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด, ๗ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๙๕} สัมภาษณ์ พล.ต.ต.ศรภุชงค์ แก้วผลึก รองผู้บัญชาการตำรวจ, ๑๓ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๙๖} สัมภาษณ์ พล.ต.ท. ปรีญา จันทร์สุริยา ผบช.ประจำ สง.ผบ.ตร., ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

ตารางที่ ๔.๒ (ต่อ) กฎการใช้กำลัง

ข้อที่	ประเด็น/ตัวบ่งชี้	ความถี่	คนที่	ร้อยละ
๘.	ระดับการใช้กำลังมีหลากหลายและให้ใช้ตามความรุนแรงของสถานการณ์ หรือความรุนแรงของภัยอันตรายที่คาดว่าจะเกิดจากผู้ชุมนุม	๒๐	๑,๒,๓,๔,๕,๖,๗, ๘,๙,๑๐,๑๑,๑๒, ๑๓,๑๔,๑๕,๑๖, ๑๗,๑๘,๑๙,๒๐	๑๐๐
๙.	เจ้าหน้าที่ทุกคนต้องได้รับการฝึกการใช้กำลังให้สามารถใช้ได้หลากหลายวิธี			
๑๐.	เจ้าหน้าที่ทุกคนต้องได้รับการฝึกในวิธีการที่ไม่ใช้ความรุนแรงด้วย			

๔.๑.๓ ระดับการใช้กำลังในการควบคุมฝูงชน กองบัญชาการตำรวจนครบาล

ระดับการใช้กำลัง^{๙๗} (Rules for the Use of Force: RUF) คือ แนวทางปฏิบัติในการใช้กำลังของตำรวจตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งจะเป็นไปตามที่กฎหมายในแต่ละประเทศ หรือแต่ละพื้นที่ ได้วางแนวทางไว้ เช่น ในประเทศไทย ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๘๓ วรรค ๓ ซึ่งได้บัญญัติว่า

ถ้าบุคคลซึ่งจะถูกจับ ชัดขวาง หรือจะขัดขวางการจับ หรือหลบหนี หรือพยายามจะหลบหนี ผู้ทำการจับมีอำนาจใช้วิธีหรือการป้องกันทั้งหลายเท่าที่เหมาะสมแห่งพฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับนั้น^{๙๘}

ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๖๗ และมาตรา ๖๘ ได้บัญญัติเกี่ยวกับการใช้อำนาจในการป้องกันหรือกระทำการด้วยความจำเป็น เพื่อป้องกันภัยอันตรายที่อาจจะเกิดในขณะนั้น ทำให้เจ้าหน้าที่มีอำนาจในการดำเนินการใช้กำลังกับผู้ชุมนุมได้เท่าที่จำเป็นและไม่เกินกว่าเหตุ^{๙๙}

การปฏิบัติหน้าที่และการใช้กำลังการควบคุมฝูงชน ต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย และหลักสิทธิมนุษยชน^{๑๐๐}

การรวมตัวกันอย่างสงบและถูกต้องตามกฎหมาย ในการชุมนุมเรียกร้อง ซึ่งเป็นไปตามที่กำหนดไว้ในปฏิญญาสากล ว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและกติการะหว่างประเทศ เรื่องสิทธิทางการเมือง

^{๙๗} สัมภาษณ์ พล.ต.ต.เสื้อชัย สุขยอด ผู้บังคับการอารักขาและควบคุมฝูงชน, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๙๘} สัมภาษณ์ พล.ต.ต. ฉันทวิทย์ रामสูต รองผู้บัญชาการตำรวจนครบาล, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๙๙} สัมภาษณ์ พล.ต.ต.ศรภุชงค์ แก้วผลึก รองผู้บัญชาการตำรวจนครบาล, ๑๓ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๑๐๐} สัมภาษณ์ พล.ต.ต. ภัคพงษ์ พงษ์เกตุตรา รองผู้บัญชาการตำรวจนครบาล, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๗.

ของพลเมือง รัฐบาลและหน่วยงานรักษากฎหมาย รวมถึงเจ้าหน้าที่ที่ต้องสำนึกว่ากำลังและอาวุธปืนอาจถูกใช้เพียงเพื่อให้การปฏิบัติตามกฎหมาย^{๑๐๑}

ในการสลายฝูงชนซึ่งรวมตัวกันอย่างผิดกฎหมาย แต่ไม่เกิดความรุนแรง ผู้บังคับใช้กฎหมายต้องหลีกเลี่ยงการใช้กำลัง เว้นแต่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ต้องเข้มงวดในการใช้กำลังอย่างน้อยที่สุดเท่าที่จำเป็น และในการสลายฝูงชนที่รวมตัวกันและก่อความรุนแรง ผู้บังคับใช้กฎหมายอาจใช้อาวุธปืนได้เมื่อวิธีการที่มีอันตรายน้อยกว่านี้ ไม่เป็นผลและด้วยการใช้กำลังที่รุนแรงน้อยกว่า ผู้บังคับใช้กฎหมายจะต้องไม่ใช้อาวุธปืนในกรณีเหตุการณ์ข้างต้น เว้นแต่สถานการณ์เป็นไปตามข้อ ๙ (การป้องกันภัยอันตรายที่ใกล้จะถึง ที่อาจทำให้ถึงตายหรือบาดเจ็บสาหัส)

ดังนั้นแบบวิธีของการใช้กำลังของเจ้าหน้าที่ตำรวจในฐานะเป็นเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายที่ต้องเข้าควบคุมสถานการณ์ฝูงชนให้เป็นระเบียบหรือสงบเรียบร้อย เจ้าหน้าที่จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการใช้กำลัง แต่การใช้กำลังดังกล่าวต้องใช้อย่างมีประสิทธิภาพภายใต้อำนาจที่กฎหมายกำหนด โดยเริ่มตั้งแต่ เฉพาะรายบุคคล คู่ตรวจ ชุด หมู่ หมวด หรือชุดต่างๆ ในระดับกำลังหลากหลายแบบตามแต่สถานการณ์ที่เกิดขึ้นจะเป็นตัวกำหนด^{๑๐๒}

เจ้าหน้าที่ต้องระลึกเสมอว่า การใช้กำลังอาจล่อลวงละเมิดต่อสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของบุคคลได้เสมอ ดังนั้น เจ้าหน้าที่ต้องตระหนักต่อศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ที่ทุกคนมีมาแต่กำเนิดอย่างเท่าเทียมกัน^{๑๐๓}

โดยเฉพาะสิทธิที่จะมีชีวิต อิสระภาพ และความมั่นคง ดังนั้น การใช้กำลังจึงต้องมีกฎที่เข้มงวดตามกฎหมาย ภายใต้การควบคุมของผู้บังคับบัญชาที่รับผิดชอบอย่างใกล้ชิด และต้องอยู่ภายใต้แบบปฏิบัติที่ชัดเจน^{๑๐๔}

เวลาออกภารกิจต้องมีคำสั่งจากผู้บังคับบัญชามาเป็นหนังสือ วิทยู วาจา ยุทธวิธีถ้าผู้ชุมนุมสงบเร่าก็รักษาความปลอดภัยให้ แต่ถ้าผู้ชุมนุมมีความรุนแรงต้องใช้กำลังเข้าควบคุม รูปแบบการควบคุมต้องเป็นแบบสากล อยู่ภายใต้กฎหมาย มีการฝึกเป็นปีตลอดเวลา^{๑๐๕}

ดังนั้นแบบวิธีของการใช้กำลังของเจ้าหน้าที่ตำรวจในฐานะเป็นเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายที่ต้องเข้าควบคุมสถานการณ์ฝูงชนให้เป็นระเบียบหรือสงบเรียบร้อย ดังนั้น เจ้าหน้าที่จึงมี

^{๑๐๑} สัมภาษณ์ พ.ต.ท.กมล พลสมัคร รองผู้กำกับการสายตรวจ ๑๙๑, ๓๐ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๑๐๒} สัมภาษณ์ พล.ต.อ.วรพงษ์ ชิวปรีชา รองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๑๐๓} สัมภาษณ์ พ.ต.ท.เสอชัย รักเหลือ ผู้บังคับกองร้อยฝ่ายปกครองและการฝึกอบรม, ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

^{๑๐๔} สัมภาษณ์ พล.ต.ต.เสอชัย สุธยอด ผู้บังคับการอารักขาและควบคุมฝูงชน, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๑๐๕} สัมภาษณ์ พล.ต.ต. ฉันทวิทย์ रामสูต รองผู้บัญชาการตำรวจนครบาล, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๗.

ความจำเป็นอย่างยี่งที่ต้องมีการใช้กำลัง แต่การใช้กำลังดังกล่าวต้องใช้อย่างมีประสิทธิภาพภายใต้ อำนาจที่กฎหมายกำหนด โดยเริ่มตั้งแต่ เฉพาะรายบุคคล คู่ตรวจ ชุด หมู่ หมวด หรือชุดต่างๆ ใน ระดับกำลังหลากหลายแบบตามแต่สถานการณ์ที่เกิดขึ้นจะเป็นตัวกำหนด

๔.๑.๓.๑ ตัวอย่างระดับสถานการณ์ที่รุนแรงและตัวอย่างระดับกำลังที่ใช้ควบคุม

๑. สถานการณ์ทั่วไปที่ฝูงชนรวมตัวกันอย่างเป็นระเบียบ มีการควบคุมกันเอง และอยู่ในกรอบของกฎหมาย เช่น ชุมนุมในพื้นที่ที่ทางราชการกำหนดให้ ชุมนุมในลักษณะที่ไม่กีด ขวาง ไม่เคลื่อนที่หรือเดินประท้วงไม่รุกล้ำทางจราจรหรือทางเท้าทั่วไปอย่างถาวรหรือนานเกินไป หรือไม่ได้เข้าบุกรุกยึดครองสถานที่ทางราชการหวงห้ามต่างๆ เป็นต้น^{๑๐๖}

การใช้กำลังเข้าควบคุมดูแล ผู้บัญชาการเหตุการณ์ซึ่งโดยทั่วไป คือ หัวหน้า สถานีตำรวจจะใช้กำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจในเครื่องแบบปกติทั่วไป เข้าควบคุมในพื้นที่รับผิดชอบโดย อาศัยยุทธวิธีของตำรวจพื้นฐาน คัดกรอง ตรวจค้น ไม่ให้มีผู้พกพาอาวุธ หรือป้องกันผู้ไม่หวังดีมาก่อน เหตุ อย่างไรก็ตาม หากมีการรวมตัวมากขึ้น หรือมีการเคลื่อนย้ายฝูงชนไปในหลายพื้นที่ก็จะต้องมี การขอกำลังสนับสนุนเพิ่มขึ้นจากหน่วยเหนือหรือข้างเคียง^{๑๐๗}

๒. สถานการณ์เริ่มมีแนวโน้มที่ฝูงชนขาดระเบียบเกิดขึ้น เช่น ฝูงชนบางส่วนเริ่ม ไม่เชื่อฟังผู้นำแกนนำหรือเจ้าหน้าที่ มีบางส่วนควบคุมไม่ได้ มีการเข้ารุกล้ำเส้นทาง ถนน หรือพื้นที่ที่ หวงห้าม หรือกีดขวางการจราจรในลักษณะถาวรเกิดขึ้น แต่ยังไม่มิลักษณะแสดงออกถึงความรุนแรง หรือขยายวงกว้าง

การใช้กำลังเข้าควบคุมจำเป็นต้องจัดรูปแบบในทางยุทธวิธีทั่วไป เช่น การตั้งจุด ตรวจ จุดสกัด การควบคุมยานพาหนะ การใช้แผงเหล็กหรือสิ่งกีดขวางกั้นแนวหรือระยะ (Barricade) การใช้รูปแบบยุทธวิธีพื้นฐานอันได้แก่ การจัดสายตรวจรอบที่ชุมนุม การค้นหรือการจับกุมหรือนำพา ออกจากสถานที่หรือพื้นที่หวงห้าม ซึ่งหากมีจำนวนไม่มากและสถานการณ์ไม่รุนแรง เจ้าหน้าที่ตำรวจ ในเครื่องแบบปกติก็ทำได้ ภายใต้การควบคุมของผู้บัญชาการเหตุการณ์ (พื้นที่) นั้น^{๑๐๘}

๓. สถานการณ์เริ่มมีความรุนแรงปรากฏขึ้น เช่น การใช้คำพูด การแสดงกริยา หรือแสดงอาวุธเกรี้ยวกราด มีการกระทำผิดกฎหมายมากขึ้น มีการขว้างปาสิ่งของใส่เจ้าหน้าที่ ไม่มี

^{๑๐๖} สัมภาษณ์ พล.ต.อ.อชิรวิทย์ สุพรรณเภสัช กรรมการข้าราชการตำรวจผู้ทรงคุณวุฒิ, ๗ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๑๐๗} สัมภาษณ์ พ.ต.อ.ชาญศิริ สุขรวัย รองผู้บังคับการตำรวจนครบาล ๘, ๓๐ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๑๐๘} สัมภาษณ์ พ.ต.อ.อมรวิทย์ มั่นทอง ผู้กำกับการศูนย์ฝึกยุทธวิธีตำรวจ, ๙ ตุลาคม ๒๕๕๗.

การเชื่อฟังผู้นำ หรือมีการปลุกระดมปราศรัย หรือมีการพูดชักจูงให้กระทำผิดหรือประทุษร้ายผู้อื่น หรือเจ้าหน้าที่มากขึ้นเป็นลำดับ เป็นต้น^{๑๐๙}

การใช้กำลังเข้าควบคุมต้องเป็นกำลังควบคุมฝูงชนที่มีอุปกรณ์ป้องกันตนเอง ตลอดจนเครื่องมือและอาวุธที่จำเป็นในการควบคุมฝูงชนซึ่งจะต้องมีการวางกำลังในรูปแบบของ ยุทธวิธีควบคุมฝูงชนทันที เป็นรูปแบบของหน่วยควบคุมฝูงชน การแสดงกำลัง (Show of force) โดย จำนวนเจ้าหน้าที่ตำรวจที่จะควบคุมฝูงชน จะมีจำนวนเท่าใด ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ความรุนแรงและ จำนวนของฝูงชน ภายใต้การพิจารณาสั่งการของผู้บัญชาการเหตุการณ์ (พื้นที่) นั้น หรือภายใต้ ผู้บังคับบัญชาระดับสูงขึ้นระดับกองบังคับการหรือกองบัญชาการหรือสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เช่น วางกำลังควบคุมฝูงชนจำนวน ๕ ชุด จำนวน ๑ หมวด หรือ ๒ หมวด หรือ ๓ หมวด หรือ ๑ กองร้อย หรือ ๕ กองร้อย^{๑๑๐}

๔. สถานการณ์ตรึงเครียด ทั้งฝูงชนและเจ้าหน้าที่ตำรวจควบคุมฝูงชน มีความ ยึดเยื้อในการชุมนุม มีการยั่วยุเพื่อให้เกิดการปะทะ หรือมีการฝ่าฝืนขัดคำสั่ง คำแนะนำของ เจ้าหน้าที่ บางส่วนเริ่มกระทำผิดกฎหมาย หรือเข้ารุกล้ำพื้นที่หรือเส้นทางที่หวงห้าม มากขึ้นเป็น ลำดับ

กำลังที่เข้าควบคุมสถานการณ์จำเป็นอย่างยิ่งต้องมีการเคลื่อนไหวเชิงรุก ตลอดเวลา (Offensive Movement) เพื่อลดความกดดันของกำลังตำรวจ และเป็นการแสดงกำลัง และความพร้อมตลอดเวลา เช่น มีการปรับรูปขบวนเป็นระยะๆ มีการปรับระยะปลอดภัย (Safety Gap) โดยตลอด การใช้เทคนิคควบคุมฝูงชนรูปแบบต่างๆ เช่น การเดิน การวิ่ง การแยก การรวม การบุก การรุกแล้วถอย หรือการถอยของรูปขบวน เป็นต้น โดยอาจมีการปะทะกันระหว่างกำลัง เจ้าหน้าที่ควบคุมฝูงชนกับฝูงชน บ้างบางส่วนแต่ไม่รุนแรงและยังควบคุมสถานการณ์ได้ โดยไม่ จำเป็นต้องใช้แก๊สน้ำตา หรืออาวุธอื่นๆ แต่อย่างไร^{๑๑๑}

๕. สถานการณ์รุนแรงมีการใช้กำลังจนเป็นอันตรายต่อเจ้าหน้าที่หรือผู้อื่น หรือ มีการทำลายทรัพย์สินสาธารณะหรือของผู้อื่นให้เห็น ไม่เชื่อผู้นำ หรือผู้จัดการชุมนุมหรือเจ้าหน้าที่ใน การควบคุมพื้นที่หรือเส้นทาง หรือพื้นที่ในการชุมนุม ผู้ชุมนุมพยายามเข้ายึดพื้นที่หรืออาคารที่หวง ห้าม ผู้ชุมนุมฝ่าฝืนกฎหมายในการรักษาความสงบจำนวนมาก และมีแนวโน้มจะฝ่าฝืนมากขึ้นเป็น ลำดับๆ เป็นต้น

^{๑๐๙} สัมภาษณ์ พ.ต.อ.ณัฐพล โกมินทรชาติ ผู้กำกับการควบคุมฝูงชน ๑, ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

^{๑๑๐} สัมภาษณ์ พล.ต.อ.อชิรวิทย์ สุพรรณเภสัช กรรมการข้าราชการตำรวจผู้ทรงคุณวุฒิ, ๗ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๑๑๑} สัมภาษณ์ พล.ต.ต.ศรภุชงค์ แก้วผลึก รองผู้บัญชาการการศึกษา, ๑๓ ตุลาคม ๒๕๕๗.

เจ้าหน้าที่ควบคุมฝูงชนจำเป็นต้องควบคุมสถานการณ์ให้ปกติมากที่สุด อยู่ในพื้นที่จำกัดที่กำหนดไว้ จึงจำเป็นต้องใช้รูปขบวนต่างๆ ที่เข้าปะทะพร้อมๆ กับการใช้แก๊สน้ำตา หรือสเปรย์พริกไทย หรือใช้กระสุนยางยิงเพื่อป้องกันตนเอง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การดำเนินกลยุทธ์ของเจ้าหน้าที่ที่ต้องอยู่ภายใต้กฎการใช้กำลังเฉพาะเหตุการณ์ และการสั่งการของผู้บังคับกองร้อย ผู้บังคับหมวด เท่านั้น ส่วนการป้องกันตัวจากภัยอันตรายที่อาจเป็นอันตรายสาหัสหรือถึงตายสามารถดำเนินการได้ตามหลักการป้องกันตัวพอสมควรแก่เหตุในประมวลกฎหมายอาญา หรือการใช้วิธีการจับที่เหมาะสมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือตามกฎหมายการใช้กำลังที่มีอำนาจตามกฎหมายกำหนดกรอบระดับวิธีการใช้กำลังและอาวุธภายใต้กรอบของระดับการใช้กำลังตามกฎหมายดังกล่าว หรืออยู่ภายใต้การกำกับช่วยเหลือ สั่งการของผู้บังคับหมู่ หัวหน้าชุด คู่ตรวจ เป็นต้น ในส่วนนี้ จุดประสงค์ไม่ได้ดำเนินกลยุทธ์เพื่อสลายฝูงชนแต่เป็นไปในลักษณะกดดันและควบคุมให้ฝูงชนกลับไปสู่ระเบียบ^{๑๑๒} หรือยอมปฏิบัติตามคำสั่งเตือนของตำรวจให้ได้มากที่สุดเท่านั้น^{๑๑๓}

๖. สถานการณ์ที่มีการใช้กำลังรุนแรงจนไม่สามารถทำให้ฝูงชนรวมตัวอยู่อย่างสงบได้ เจ้าหน้าที่ที่มีความจำเป็นต้องสลายการชุมนุมเป็นบางส่วนโดยเฉพาะกลุ่มที่ผิดกฎหมาย เพื่อให้ไม่ให้กลุ่มผู้ก่อเหตุรุนแรงขยายตัวลุกลามมากขึ้น^{๑๑๔}

กำลังที่ใช้เช่นเดียวกับข้อ ๕ แต่เพิ่มเทคนิคมากขึ้น และหากมีความจำเป็นสามารถใช้อาวุธกระบอกหรือกำลังทางร่างกายเข้าปะทะได้ (Physical contact) เพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่เจ้าหน้าที่ ภายใต้กฎการใช้กำลัง รวมทั้งเจ้าหน้าที่สามารถใช้เทคนิคต่างๆ ได้มากขึ้น เช่น มีการจับกุมในฝูงชนหรือการจับกุมขนาดใหญ่ (Mass arrest) ได้^{๑๑๕}

๗. สถานการณ์ที่มีการเคลื่อนกำลังของฝูงชนจำนวนมาก มีอาวุธรุนแรงและได้นำมาใช้ประทุษร้ายต่อเจ้าหน้าที่และผู้อื่น ไม่สามารถใช้กำลังระดับที่ ๖ ได้ เป็นการกระทำผิดละเมิดกฎหมายอย่างรุนแรง จำเป็นต้องสลายฝูงชน ณ จุดนั้นโดยทันที เจ้าหน้าที่สามารถดำเนินการสั่งให้ใช้กำลังน้ำแรงดันสูงปะทะได้ (Water Cannon) ภายใต้การสั่งการของผู้บัญชาการเหตุการณ์ หรือผู้ได้รับมอบหมายตามกฎหมายมาใช้กำลัง ซึ่งควบคุมพื้นที่นั้นๆ เท่านั้น

การใช้กำลังระดับ ๖ และ ๗ ในสถานการณ์ที่มีอันตรายต่อเจ้าหน้าที่ควบคุมฝูงชน ผู้บังคับกองร้อย หรือผู้บัญชาการเหตุการณ์ (พื้นที่) นั้นๆ สามารถสั่งการให้รูปขบวนถอนตัว

^{๑๑๒} สัมภาษณ์ พล.ต.ต.ศรภุชงค์ แก้วผลึก รองผู้บัญชาการการศึกษา, ๑๓ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๑๑๓} สัมภาษณ์ พล.ต.ต.สมพงษ์ ชิงดวง รองผู้บัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด, ๗ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๑๑๔} สัมภาษณ์ พ.ต.อ.รุ่งโรจน์ สายันประเสริฐ รองผู้บังคับการตำรวจนครบาล ๘, ๓๐ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๑๑๕} สัมภาษณ์ พ.ต.อ.ชูสวัสดิ์ จันทร์โรจน์กิจ ผู้กำกับการควบคุมฝูงชน ๒, ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

เพื่อให้มีระยะปลอดภัยได้ (Safety Zone) โดยใช้เทคนิครูปขบวนการรุกแล้วถอย และหากเห็นว่าสถานการณ์กลับมาได้เปรียบก็สามารถสั่งให้ดำเนินกลยุทธ์เชิงรุก (Offensive Movement) ต่อไปได้

๘. สถานการณ์การชุมนุมได้เปลี่ยนเป็นการจลาจลหรือเกิดความวุ่นวายขึ้น และมีการใช้อาวุธทำร้ายเจ้าหน้าที่ หรือทำลายทรัพย์สินของทางราชการหรือของผู้อื่นอย่างต่อเนื่อง เจ้าหน้าที่ควบคุมฝูงชนสามารถใช้กระสุนยาง (Rubber bullets individual) ดำเนินการตอบโต้ได้ แต่ต้องเป็นเหตุผลในการป้องกันตัว ป้องกันชุดหรือป้องกันหน่วย หรือป้องกันพื้นที่อาคาร และภายใต้การสั่งการของผู้บัญชาการเหตุการณ์ระดับผู้บังคับกองร้อยขึ้นไป หรือตามที่กฎการใช้กำลังกำหนด

๙. สถานการณ์จลาจลรุนแรง มีการใช้อาวุธร้ายแรง เช่น อาวุธปืน เป็นต้น เข้าทำร้ายเจ้าหน้าที่ หรือบุคคลอื่น เจ้าหน้าที่สามารถใช้กำลังโดยการยิงตอบโต้ได้โดยทันที ภายใต้การสั่งการของผู้บังคับกองร้อย แต่อย่างไรก็ตาม จะต้องเป็นการยิงเฉพาะบุคคลที่กระทำผิดโดยมีอาวุธรุนแรงและทำร้ายเจ้าหน้าที่ในขณะนั้น โดยเหตุผลเพื่อยับยั้งและป้องกันตัวตามกฎหมายเท่านั้น และที่สำคัญหากเป็นสถานการณ์ใช้อาวุธเป็นชุดต้องเป็นการยิงจากชุดอาวุธพิเศษ หรือชุดเคลื่อนที่เร็ว หรือชุดแม่นปืนเท่านั้น และต้องอยู่ภายใต้การควบคุมสั่งการของผู้บัญชาการเหตุการณ์และต้องดำเนินการตามขั้นตอนของหลักการใช้อาวุธในฝูงชนอย่างเคร่งครัด^{๑๑๖}

“การใช้กำลังข้อ ๕-๙ จะต้องมีการเตือนด้วยวาจาก่อน^{๑๑๗} (Verbal Warning) และต้องให้เวลาผู้ชุมนุมมีเวลาและโอกาสดำเนินการตามที่เตือนได้ด้วยทุกครั้งของการยิง ถ้าการเตือนและรเวลาดังกล่าวจะไม่ทำให้เกิดอันตรายหรือจะทำให้ไม่สามารถยับยั้งภัยอันตรายได้”^{๑๑๘}

ตารางที่ ๔.๓ ระดับการใช้กำลัง

ข้อที่	ประเด็น/ตัวบ่งชี้	ความถี่	คนที่	ร้อยละ
๑	ระดับการใช้กำลังของกองบัญชาการตำรวจนครบาล มี ๑๐ ระดับ ๑. วางกำลังในเครื่องแบบปกติ ๒. การจัดรูปขบวน ๓. วางกำลังพร้อมอุปกรณ์ควบคุมฝูงชน	๒๐	๑,๒,๓,๔,๕,๖,๗,๘,๙,๑๐, ๑๑,๑๒,๑๓,๑๔,๑๕,๑๖, ๑๗,๑๘,๑๙,๒๐	๑๐๐

^{๑๑๖} สัมภาษณ์ พ.ต.อ.ชาญศิริ สุขรวัย รองผู้บังคับการตำรวจนครบาล ๘, ๓๐ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๑๑๗} สัมภาษณ์ พล.ต.ต. ภัคพงษ์ พงษ์เกษตรรา รองผู้บัญชาการตำรวจนครบาล, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๑๑๘} สัมภาษณ์ พ.ต.อ.ชูสวัสดิ์ จันทร์โรจนกิจ, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

ตารางที่ ๔.๓ (ต่อ) ระดับการใช้กำลัง

ข้อที่	ประเด็น/ตัวบ่งชี้	ความถี่	คนที่	ร้อยละ
๔.	เคลื่อนไหวกตสัน	๒๐	๑,๒,๓,๔,๕,๖,๗,๘,๙,๑๐,	๑๐๐
๕.	คลื่นเสียง		๑๑,๑๒,๑๓,๑๔,๑๕,๑๖,	
๖.	แก๊สน้ำตา		๑๗,๑๘,๑๙,๒๐	
๗.	ปะทะบังคับร่างกาย			
๘.	ฉีดน้ำ			
๙.	กระสุนยางเฉพาะบุคคล			
๑๐.	อาวุธเฉพาะบุคคล			

๔.๒ การประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล

๔.๒.๑ การควบคุมฝูงชนตามหลักสิทธิมนุษยชนในทางพระพุทธศาสนา

ตำรวจมีหน้าที่รับผิดชอบในการรักษาความสงบเรียบร้อยทั่วไป และต้องอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมาย และหลักสิทธิมนุษยชน ดังวิสัยทัศน์ของหน่วยงานที่ว่า จงรักภักดียิ่งชีพ ถวายชีวิตเพื่อการอารักขาของค์ราชันย์ และพระราชวงศ์ปราบปรามการจลาจล รักษาความมั่นคงของชาติ ปฏิบัติงานในกรอบของกฎหมาย และหลักสิทธิมนุษยชนเป็นต้นแบบของงานในความรับผิดชอบ^{๑๑๙}

กล่าวได้ว่าอำนาจและหน้าที่ตามพระราชกฤษฎีกาเบกษา เล่มที่ ๑๒๖ ตอน ๖๖ ก หน้า ๔๓ วันที่ ๗ กันยายน ๒๕๕๒ ได้กำหนดให้ กองบังคับการอารักขาและควบคุมฝูงชน มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

๑) ถวายความปลอดภัยสำหรับองค์พระมหากษัตริย์ พระราชินี พระรัชทายาท ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ พระบรมวงศานุวงศ์ ผู้แทนพระองค์ และพระราชอาคันตุกะ รวมทั้งรักษาความปลอดภัยบุคคลสำคัญอื่นๆ

๒) ปฏิบัติงานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายอื่นอันเกี่ยวกับความผิดทางอาญาในเขตอำนาจการรับผิดชอบ

๓) ควบคุมอำนวยความสะดวกและพัฒนาเทคนิคยุทธวิธีเกี่ยวกับการควบคุมฝูงชนในเขตกรุงเทพมหานครหรือตามที่ได้รับมอบหมาย

๔) ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือได้รับมอบหมาย

^{๑๑๙} สัมภาษณ์ พล.ต.ต.สือชัย สุธยอด ผู้บังคับการอารักขาและควบคุมฝูงชน, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๗.

อาจกล่าวได้ว่าการควบคุมฝูงชนตำรวจมีหน้าที่ตั้งแต่ก่อนที่ผู้คนเริ่มรวมตัวเป็นฝูงชน (Crowd) เพื่อป้องกันไม่ให้ฝูงชนขาดการควบคุม ไร้ระเบียบ วุ่นวาย (Chaos) หรือกระทั่งเป็นฝูงชน บ้าคลั่ง (Mob) ตำรวจมีหน้าที่รับผิดชอบในการรักษาความสงบเรียบร้อยทั่วไป และต้องอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมาย และหลักสิทธิมนุษยชน

สิทธิมนุษยชน คือ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคล ที่ได้รับการรับรอง หรือคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือตามกฎหมายไทย หรือตามสนธิสัญญาที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตาม^{๑๒๐}

ในทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงสิทธิมนุษยชนในการควบคุมฝูงชนเกี่ยวกับบทบาทของพระพุทธศาสนาในการควบคุมฝูงชนในอดีต พระพุทธศาสนากับการแก้ปัญหาทางการเมือง ดังนี้

๑. พระพุทธศาสนา ได้กล่าวถึงอธิปไตย ไว้ถึง ๓ แบบ คือ อัตตอธิปไตย โลกอธิปไตย ธรรมอธิปไตย โดยประการหลัง ธรรมอธิปไตยปกครองโดยเน้นธรรมะเป็นใหญ่ ให้ผู้นำมีธรรมะ (มุขบุรุษที่ดี) และประชาชนมีธรรมะ (สัมมาชน)^{๑๒๑}

๒. พระพุทธศาสนา เน้นเสรีภาพทางจิต เป็นศาสนาแรกที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชน มีสิทธิพิจารณาคัดเลือกผู้นำ มีสิทธิในด้านต่างอันไม่ก่อความเดือดร้อนสู่ตนเองและผู้อื่น

๓. พระพุทธศาสนา สอนให้รู้จักความพอดีในการปฏิบัติตน และการแก้ไขปัญหาต่างๆ ด้วยปัญญา ในการดำเนินตามอริยสัจ ๔ เจ้าหน้าที่ควรนำไปปรับใช้ตามเหตุสถานการณ์นั้นๆ หลักธรรมจึงมีความสอดคล้องกับการควบคุมฝูงชนตามหลักสิทธิมนุษยชน

๔. พระพุทธศาสนา สอนให้รู้จักความสุจริต ในการปฏิบัติตนสมควรแก่หน้าที่ รู้กาล รู้เวลา รู้หน้าที่ของตน ปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง ที่เป็นปัญหาสังคมอย่างหนึ่งนั้นอาจจะมาจากสาเหตุหลายประการ

๔.๒.๒ โยนิโสมนสิการเครื่องมือในการประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธี เพื่อการควบคุมฝูงชนของกองบัญชาการตำรวจนครบาล

โยนิโสมนสิการกับกฎใช้กำลังและระดับการใช้กำลังในการควบคุมฝูงชน กฎการใช้กำลังนี้เป็นแนวทางปฏิบัติที่ได้กำหนดขึ้นในการใช้กำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจควบคุมฝูงชน เพื่อควบคุมการใช้กำลังดังกล่าวให้อยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย กฎการใช้กำลังนี้เป็นแนวทางการใช้อุปกรณ์ควบคุมฝูงชนต่อสถานการณ์ที่มีการชุมนุมเรียกร้องเกิดขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้กำลังของเจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถใช้กำลังตามที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้ เพื่อบรรลุภารกิจและเป็นการประกันว่าการใช้กำลังดังกล่าวได้มี

^{๑๒๐} พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตฺยนิรมิต), พุทธสันติวิธี : การบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ๒๑ เซ็นจูรี่ จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๑๓๒.

^{๑๒๑} อ.ทศ. (ไทย) ๒๐/๒๘/๑๘๖.

การควบคุมการใช้กำลังได้อย่างเหมาะสม ผู้บังคับบัญชา มีหน้าที่และความรับผิดชอบต่อการใช้กำลัง เจ้าหน้าที่ตำรวจ ตามกฎการใช้กำลังนี้ให้เป็นไปตามหลักของความจำเป็น อย่างสมเหตุสมผลและอยู่ภายใต้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ผู้บังคับบัญชาทุกระดับ มีหน้าที่ในการอบรมให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องกฎการใช้กำลังนี้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน นอกจากนี้กำลังพลที่จะปฏิบัติหน้าที่ในภารกิจนี้ ต้องได้รับการฝึกฝนให้มีขีดความสามารถเพียงพอที่จะใช้กำลังและอุปกรณ์ควบคุมฝูงชน

เพื่อบรรลุภารกิจดังกล่าว ไม่ว่าจะกฎการใช้กำลังนี้จะกำหนดไว้อย่างไร ผู้บังคับหน่วยทุกระดับชั้นและเจ้าหน้าที่ตำรวจทุกนายพึงระลึกไว้เสมอว่ากฎการใช้กำลังจะไม่เป็นข้อจำกัดที่ทำให้กำลังพลสูญเสียสิทธิในการป้องกันตนเอง จึงต้องใช้หลักการคิดอย่างรอบคอบมีสติทุกครั้งในการปฏิบัติหน้าที่ ในทางพระพุทธศาสนามีหลักในการคิด ๑๐ ประการ เรียกว่า “โยนิโสมนสิการ”^{๑๒๒} คือ การใช้ความคิดถุวิธี คือ การกระทำในใจโดยแยบคาย มองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณาสืบค้นถึงต้นเค้า สวหาเหตุผลจนตลอดสายแยกแยะออกพิเคราะห์ดูด้วยปัญญาที่คิดเป็นระเบียบและโดยอุบายวิธีให้เห็นสิ่งนั้นๆ หรือปัญหานั้นๆ ตามสภาวะและตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย

พระพุทธองค์ ตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย เราย่อมไม่เล็งเห็นธรรมอื่นแม้อย่างหนึ่ง ที่เป็นเหตุให้กุศลธรรมที่ยังไม่เกิด เกิดขึ้น หรืออกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว เสื่อมไป เหมือนการใส่ใจโดยแยบคายดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อบุคคลใส่ใจโดยแยบคายกุศลธรรมที่ยังไม่เกิด ย่อมเกิดขึ้น และอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ย่อมเสื่อมไป^{๑๒๓}

คำว่า กุศลธรรมกับอกุศลธรรม จากพุทธพจน์ที่กล่าวมานั้น หากมองในแง่ของการดำเนินงานควบคุมฝูงชน กุศลธรรม คือ ความถูกต้องเรียบร้อยดีงาม บรรลุจุดหมายของการดำเนินงาน ส่วนอกุศลธรรม คือ ความผิดพลาดเสียหาย ความล้มเหลว ไม่ประสบผลสำเร็จตามจุดหมายของการดำเนินงาน ดังนั้น โยนิโสมนสิการจึงเป็นหลักปฏิบัติที่ก่อให้เกิดความสำเร็จตามความมุ่งหมาย และทั้งยังช่วยให้เกิดข้อผิดพลาดบกพร่องน้อยที่สุดในการดำเนินงาน กล่าวได้ว่าเป็นเครื่องมืออย่างแรกในการใช้กำลังควบคุมฝูงชน คือ โยนิโสมนสิการ ทุกขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ ทุกขณะที่เจรจา และทุกขณะที่ใช้กำลัง จงคิดอย่างรอบคอบ จงคิดทุกชั้นตอน^{๑๒๔}

วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการทั้ง ๑๐ ประการ ซึ่งวิธีคิดแบบวิภวาทนั้น เป็นวิธีคิดที่ถือว่าเป็นแกนหลัก และครอบคลุมที่สุด สำหรับนักเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง ในการที่จะนำมาเป็นหลักคิดในการ

^{๑๒๒} สัมภาษณ์ พระเทพรัตนสุธี เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี, ๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๗.

^{๑๒๓} สัมภาษณ์ พระมหาญาณกฤต เสฎฐเมธี, ดร. รักษาการหัวหน้าศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร, ๒๓ ธันวาคม ๒๕๕๗.

^{๑๒๔} สัมภาษณ์ พระราชบัณฑิต รักษาการอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๕๗.

จัดการความขัดแย้ง เพราะเป็นวิธีคิดที่แยกแยะ แสดงความจริงออกให้เห็นทุกแง่มุม^{๑๒๕} มีรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีคิด แต่ละประการ ดังนี้

๑. คิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ หรือการกระจายเนื้อหา เป็นการคิดที่มุ่งให้มอง และให้รู้จักสิ่งทั้งหลายตามสภาวะของมันเอง ในทางธรรม ใช้พิจารณาเพื่อให้เห็นความไม่มีแก่นสาร หรือความไม่เป็นตัวเป็นตนที่แท้จริงของสิ่งหลาย^{๑๒๖}

๒. คิดแบบคุณโทษและทางออก หรือพิจารณาให้เห็นครบทั้ง อัสสาหะ อาทีนวะ และนิสสรณะ เป็นการมองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงอีกแบบหนึ่ง ซึ่งเน้นการยอมรับความจริง ตามที่สิ่งนั้นเป็นอยู่ทุกแง่ทุกด้าน ทั้งด้านดีและด้านเสีย และเป็นวิธีคิดที่ต่อเนื่องกับการปฏิบัติมาก เช่น บอกว่าก่อนจะแก้ปัญหาจะต้องเข้าใจปัญหาให้ชัดเจน และรู้ที่ไปให้ดีกว่าก่อน หรือก่อนจะละจากสิ่งหนึ่งไปหาอีกสิ่งหนึ่ง ต้องรู้จักทั้งสองฝ่ายดีพอที่จะให้เห็นได้ว่าการละและไปหา นั้น หรือการทิ้งอย่างหนึ่งไปเอาอีกอย่างหนึ่งเป็นการกระทำที่รอบคอบสมควรและดีจริง อัสสาหะ แปลว่า ส่วนดี ส่วน อร่อย คุณ คุณค่า ข้อที่น่าพึงพอใจ อาทีนวะ แปลว่า ส่วนเสีย ข้อเสีย ช่องเสีย โทษ ข้อบกพร่อง นิสสรณะ แปลว่า ทางออก ทางรอด ภาวะหลุดรอดปลอดภัย ภาวะที่ปราศจากปัญหา การคิดแบบนี้ มีลักษณะ ๒ ประการ ดังนี้

๒.๑) การที่จะเชื่อว่ามองเห็นตามเป็นจริงนั้น จะต้องมองเห็นทั้งด้านดี ด้านเสีย หรือทั้งคุณและโทษของสิ่งนั้นๆ ไม่มองแต่ด้านดี หรือคุณอย่างเดียว และไม่ใช้เห็นแต่โทษ หรือด้านเสียแต่เพียงอย่างเดียว

๒.๒) เมื่อจะแก้ปัญหา ปฏิบัติ หรือดำเนินวิธีออกไปจากภาวะที่ไม่พึงประสงค์ ใดๆอย่างหนึ่ง เพียงรู้คุณโทษ ข้อดีข้อเสียของสิ่งที่เป็นปัญหาหรือภาวะที่ไม่ต้องการเท่านั้น ยังไม่เพียงพอ จะต้องมองเห็นทางออก มองเห็นจุดหมายและรู้ว่าจุดหมายหรือที่จะไปนั้น คืออะไร คืออย่างไร ดีกว่าและพ้นจากข้อบกพร่อง จุดอ่อน โทษอย่างไร

๓. คิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย คือ การพิจารณาปรากฏการณ์ที่เป็นผล ให้รู้จัก สภาวะที่เป็นจริง หรือพิจารณาปัญหา หาหนทางแก้ไข ด้วยการค้นหาสาเหตุและปัจจัยต่างๆ ที่สัมพันธ์ส่งผลสืบทอดกันมา อาจเรียกว่า วิธีคิดแบบอิตทัปปัจจยตา หรือคิดตามหลักปฏิจจสมุปบาท^{๑๒๗}

๔. คิดแบบอรรถสัมพันธ์ (คิดหลักการกับความมุ่งหมาย) คือ พิจารณาให้เข้าใจ ความสัมพันธ์ระหว่าง ธรรมกับ อรรถ หรือ หลักการกับความมุ่งหมาย เป็นความคิดที่มีความสำคัญ

^{๑๒๕} สัมภาษณ์ พระเทพรัตนสุธี เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี, ๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๗.

^{๑๒๖} สัมภาษณ์ พระครูโสภณพุทธิศาสตร์, ดร., คณบดีคณะครุศาสตร์, วันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๕๗.

^{๑๒๗} สัมภาษณ์ พระครูปริยัติกิตติธำรง, ผศ.ดร. คณบดีคณะสังคมศาสตร์, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๗

มาก ในเมื่อจะลงมือปฏิบัติธรรมหรือทำการตามหลักการอย่างใดอย่างหนึ่ง^{๑๒๘} เพื่อให้ได้ผลตรงตามความมุ่งหมายไม่กลายเป็นการกระทำที่เคลื่อนไหวคลาด เลื่อนลอย หรือมงาย หลักการ คือ หลักความจริง หลักความดีงาม หลักการปฏิบัติ หรือหลักที่จะเอาไปใช้ปฏิบัติ รวมทั้งหลักคำสอนที่จะให้ประพฤติปฏิบัติและกระทำการได้ถูกต้อง คำว่า อรรถ (ความมุ่งหมาย จุดหมาย ประโยชน์ที่ต้องการ หรือสาระที่พึงประสงค์ หมายถึง การกระทำการตามหลักการใด ก็ตาม จะต้องเข้าใจความหมายหรือความมุ่งหมายของสิ่งนั้นๆ ว่าปฏิบัติหรือทำไปเพื่ออะไร จะนำไปสู่ผลหรือที่หมายใดบ้าง ทั้งจุดหมายสุดท้ายปลายทาง

๕. คิดแบบแก้ปัญห (วิธีคิดแบบอริยสัจ) เรียกตามโวหารทางธรรมได้ว่า วิธีคิดแห่งความดับทุกข์ จัดเป็นวิธีคิดแบบหลักอย่างหนึ่ง เพราะสามารถขยายให้ครอบคลุมวิธีคิดแบบอื่นๆ ได้ทั้งหมด มีลักษณะทั่วไป ๒ ประการคือ^{๑๒๙}

๕.๑) วิธีคิดตามเหตุและผล หรือเป็นไปตามเหตุและผล คือ สืบสาวจากผลไปหาเหตุแล้วแก้ไขและทำการที่ต้นเหตุ จัดเป็น ๒ คู่คือ^{๑๓๐}

คู่ที่ ๑ ทุกข์เป็นผล เป็นตัวปัญหา เป็นสถานการณ์ที่ประสบซึ่งไม่ต้องการสมุทัยเป็นเหตุ เป็นที่มาของปัญหา เป็นจุดที่จะต้องกำจัดหรือแก้ไข จึงจะพ้นจากปัญหาได้

คู่ที่ ๒ นิโรธ เป็นผล เป็นภาวะสิ้นปัญหา เป็นจุดหมายซึ่งต้องการจะเข้าถึงมรรคเป็นเหตุ เป็นวิธีการ เป็นข้อปฏิบัติที่ต้องกระทำในการแก้ไขสาเหตุ เพื่อบรรลุจุดหมายคือ ภาวะสิ้นปัญหาอันได้แก่ความทุกข์^{๑๓๑}

๕.๒) วิธีคิดที่ตรงจุดตรงเรือ ตรงไปตรงมา มุ่งตรงต่อสิ่งที่จะต้องทำต้องปฏิบัติ ต้องเกี่ยวข้องกับชีวิต ใช้แก้ปัญห ไม่ฟุ้งซ่านออกไปในเรื่องฟุ้งเพื่อที่สักว่าคิดเพื่อสนองตัณหามานะทิฏฐิ

๖. คิดแบบรู้เท่าทันธรรมตา (คิดแบบสามัญลักษณ์) คือมองอย่างรู้เท่าทันความเป็นไปของสิ่งทั้งหลาย ซึ่งจะต้องเป็นอย่างนั้นๆ ตามธรรมตาของมันเอง ในฐานะที่มันเป็นสิ่งซึ่งเกิดจากเหตุปัจจัยต่างๆ ประดังประขึ้น จะต้องเป็นไปตามเหตุปัจจัย

๖.๑) รู้เท่าทันและยอมรับความจริง

๖.๒) รู้เท่าทันและแก้ไขและทำการไปตามเหตุปัจจัย^{๑๓๒}

^{๑๒๘} สัมภาษณ์ พระเทพรัตนสุธี เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี, ๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๗.

^{๑๒๙} สัมภาษณ์ พระราชบัณฑิต รักษาการอธิการบดีมหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๕๗.

^{๑๓๐} สัมภาษณ์ พระครูปริยัติกิตติธำรง, ผศ.ดร. คณบดีคณะสังคมศาสตร์, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๗

^{๑๓๑} สัมภาษณ์พระครูโสภณพุทธิศาสตร์, ดร., คณบดีคณะครุศาสตร์, วันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๕๗.

๗. คิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม การคิดพิจารณาเกี่ยวกับการใช้สอยบริโภค เป็นวิธีคิดแบบสกัดหรือบรรเทาความต้องการ ไม่ใช่เข้าครอบงำจิตแล้วชักจูงพฤติกรรมต่อไป วิธีคิดแบบนี้ใช้กันมากในชีวิตประจำวัน เพราะเกี่ยวข้องกับการใช้สอยปัจจัย^{๑๓๓} และวัสดุอุปกรณ์อำนวยความสะดวกต่างๆ มีหลักการโดยย่อว่า คนเราเข้าไปเกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ เพราะเรามีความต้องการ และเห็นว่าสิ่งนั้นๆ จะสนองความต้องการของเราได้ สิ่งใดสามารถสนองความต้องการของเราได้ สิ่งนั้นก็มียุทธค่าแก่เรา หรือที่เรานิยมเรียกว่ามันมีประโยชน์ จำแนกได้เป็น ๒ ประการ^{๑๓๔}

๗.๑) คุณค่าแท้ หมายถึง ความหมาย คุณค่า หรือประโยชน์ของสิ่งทั้งหลาย ที่สนองความต้องการของชีวิตโดยตรง หรือที่คนเรานำมาใช้แก้ปัญหาของตนเพื่อความดีงาม ความดำรงอยู่ด้วยดีของชีวิตหรือเพื่อประโยชน์สุขทั้งของตนเองและผู้อื่น คุณค่านี้อาศัยปัญหาเป็นเครื่องตีค่าหรือวัดราคา เช่น อาหารมีคุณค่าอยู่ที่ประโยชน์สำหรับหล่อเลี้ยงร่างกาย ให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ มีสุขภาพดี เป็นอยู่ผาสุก มีกำลังเกื้อกูลแก่การบำเพ็ญกิจหน้าที่

๗.๒) คุณค่าพอกเสริม หรือคุณค่าเทียม หมายถึง หมายความ คุณค่า หรือประโยชน์ของสิ่งทั้งหลายที่มนุษย์พอกพูนให้แก่สิ่งนั้น เพื่อปรนเปรอการเสพเสวยเวทนา หรือเพื่อเสริมราคาเสริมขยายความมั่นคงยิ่งใหญ่ของตัวตนที่ยึดถือไว้ เช่น อาหารมีคุณค่าอยู่ที่ความเอร็ดอร่อย เสริมความสนุกสนาน เป็นเครื่องแสดงฐานะความโก้หรูหรา

๘. คิดแบบปลูกเร้าคุณธรรม หรือ คิดแบบสร้างสรรค์ มีความสำคัญที่ทำให้เกิดความคิดและการกระทำที่ดีงามเป็นประโยชน์ในขณะนั้นๆ และในแง่ที่ช่วยแก้ไขนิสัยความเคยชินร้ายๆ ของจิตที่ได้สั่งสมไว้แต่เดิม พร้อมกับสร้างนิสัยความเคยชินใหม่ๆ ที่ดีงามให้แก่จิตไปในเวลาเดียวกัน^{๑๓๕}

๙. คิดแบบเป็นอยู่ในขณะปัจจุบัน หรือคิดแบบมีปัจจุบันธรรมเป็นอารมณ์ คือ การคิดที่สติระลึกรู้อยู่กับสิ่งที่กำลังเกิดขึ้น กำลังเป็นไปอยู่ กำลังรับรู้ หรือกำลังกระทำในปัจจุบันทันทุกๆ ขณะคิดแบบแยกประเด็น การคิดแบบแยกแยะออกให้เห็นแต่แง่ละด้านครบทุกแง่ทุกด้าน ไม่ใช่จับเอาแง่หนึ่งแง่เดียว แล้วมาวินิจฉัยตีคลุมลงไปอย่างนั้นทั้งหมด หรือประเมินคุณค่าความดีความชั่วด้านใดด้านหนึ่ง แต่เพียงด้านเดียว เป็นต้น

^{๑๓๒} สัมภาษณ์ พระมหาญาณกฤต เสฏฐเมธี, ดร. รักษาการหัวหน้าศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร, ๒๓ ธันวาคม ๒๕๕๗.

^{๑๓๓} สัมภาษณ์ พระเทพรัตนสุธี เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี, ๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๗.

^{๑๓๔} สัมภาษณ์ พระครูปริยัติกิตติธำรง, คณบดีคณะสังคมศาสตร์, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๗.

^{๑๓๕} สัมภาษณ์ พระมหาญาณกฤต เสฏฐเมธี, ดร. รักษาการหัวหน้าศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร, ๒๓ ธันวาคม ๒๕๕๗.

๑๐. คิดแบบวิภาษวาทหรือวิธีคิดแบบวิเคราะห์ เป็นวิธีคิดที่มองและแสดงความจริงโดยแยกแยะออกให้เห็นแต่ละด้าน ครบทุกด้าน ไม่ใช่จับเอาด้านหนึ่งด้านเดียว หรือบางด้านขึ้นมาวินิจฉัยตีคลุมลงไปว่าดี ไม่ดีอย่างนั้น^{๑๓๖} ฯลฯ วิธีคิดแบบวิภาษวาทนี้อาจจำแนกออกได้หลายลักษณะ เช่น คิดจำแนกตามความเป็นจริง ซึ่งมี ๒ วิธี คือ วิธีแรก จำแนกไปที่ละด้าน ทีละประเด็น วิธีที่สองจำแนกทีละด้านจนครบทุกด้าน ทุกประเด็น หรือคิดโดยจำแนกขณะหรือลำดับเวลา ขึ้นตอน ความสืบทอดของเหตุปัจจัยของเรื่องนั้นๆ ซึ่งต้องใช้ปัญญาและเหตุผลในการคิดพิจารณา^{๑๓๗} เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป คือ โยนิโสมนสิการ การใช้สติอย่างมีปัญญาในการควบคุมฝูงชน แท้ที่จริงสันติวิธี คือ การตอบโต้อีกแบบหนึ่งโดยไม่ใช้ความรุนแรง^{๑๓๘} ทั้งนี้เพื่อหยุดยั้งพฤติกรรมอันก้าวร้าว หรือเพื่อปรับเปลี่ยนสถานการณ์ให้เป็นไปในทางสงบสุข^{๑๓๙} ที่ผ่านมามีความขัดแย้งของคนสองฝ่ายที่มีความคิดเห็น ความต้องการไม่ลงรอยกัน ก่อให้เกิดการชุมนุมเพื่อเสนอเรียกร้องความต้องการของฝ่ายตน กองบัญชาการตำรวจนครบาล มีหน้าที่โดยตรงในการควบคุมฝูงชนผู้มาชุมนุมกัน ให้อยู่ภายใต้กฎหมาย ไม่ก่อให้เกิดความเสียหาย เตือนร้อนแก่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ดังนั้นจึงเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยการดำเนินงานอย่างรอบคอบ ตามกฎการใช้กำลัง และระดับการใช้กำลัง ตามหลักสากลวิธี ซึ่งต้องประกอบด้วย การวินิจฉัยพิจารณาตามหลักโยนิโสมนสิการก่อนลงมือดำเนินการในการควบคุมฝูงชน

๔.๒.๓ กฎการใช้กำลังกับโยนิโสมนสิการ

สรุป จากแปรผลข้อมูลข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ จำนวน ๒๕ รูป/คน โดยสัมภาษณ์เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล ทำให้ทราบว่า การดำเนินงานควบคุมฝูงชนในปัจจุบัน กองบัญชาการ ตำรวจนครบาล ยึดรูปแบบการดำเนินงานควบคุมฝูงชนตามหลักสากล โดยปฏิบัติตามแนวทางกฎการใช้กำลัง ซึ่งกฎการใช้กำลังนี้เป็นแนวทางปฏิบัติที่ได้กำหนดขึ้นในการใช้กำลังของเจ้าหน้าที่ตำรวจควบคุมฝูงชน เพื่อควบคุมการใช้กำลังดังกล่าวให้อยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย การใช้กำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจในการกิจการควบคุมฝูงชน ในเรื่องเกี่ยวกับสิทธิในการป้องกันตนเอง และการใช้กำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อให้บรรลุภารกิจที่ได้รับมอบหมายภายใต้กรอบของกฎหมายและนโยบายของทางราชการ

^{๑๓๖} สัมภาษณ์ พระราชบัณฑิต รักษาการอธิการบดีมหาวิทยาลัยรามคำแหงวิทยาเขตบางนา, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๕๗.

^{๑๓๗} สัมภาษณ์ พระครูปริยัติกิตติธำรง, ผศ.ดร. คณบดีคณะสังคมศาสตร์, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๗

^{๑๓๘} สัมภาษณ์ พระเทพรัตนสุธี เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี, ๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๗.

^{๑๓๙} สัมภาษณ์ พระครูโสภณพุทธศาสตร์, ดร., คณบดีคณะครุศาสตร์, วันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๕๗.

การปฏิบัติการในการกิจการใช้กำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจในการควบคุมฝูงชน ต้องเป็นไปด้วยความเหมาะสมกับสถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้น โดยไม่ทำให้เสียภาพพจน์ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ การใช้กำลังหรือการปฏิบัติการที่เกินกว่าเหตุและป้องกันหรือหลีกเลี่ยงการสูญเสียที่จะเกิดแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจ และป้องกันมิให้เกิดอันตรายหรือความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของพลเรือน และเจ้าหน้าที่ตำรวจอันเนื่องมาจากการปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

ในการดำเนินงานควบคุมฝูงชนของเจ้าหน้าที่ตำรวจมีแนวทางในการปฏิบัติการภายใต้กฎการใช้กำลัง ๑๐ ประการ ประกอบด้วย

๑. วิธีการที่ไม่รุนแรงจะต้องใช้เป็นอันดับแรกก่อนถ้าสามารถทำได้และไม่เป็นอันตราย

๒. หากใช้กำลังต้องมีความจำเป็นอย่างแท้จริงเท่านั้น

๓. ใช้กำลังด้วยจุดประสงค์ในการบังคับใช้กฎหมายเท่านั้น

๔. ไม่มีข้อยกเว้นใดๆ สำหรับการใช้กำลังด้วยวิธีการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

๕. ใช้กำลังอย่างเหมาะสมกับสัดส่วนตามจุดประสงค์ของกฎหมาย

๖. ใช้กำลังให้น้อยที่สุดและหยุดเมื่อหมดความจำเป็น (ถ้าทำได้)

๗. ความเสียหายหรือการบาดเจ็บจะต้องให้เกิดน้อยที่สุด

๘. ระดับการใช้กำลังมีหลากหลายและให้ใช้ตามความรุนแรงของสถานการณ์ หรือความรุนแรงของภัยอันตรายที่คาดว่าจะเกิดจากผู้ชุมนุม

๙. เจ้าหน้าที่ทุกคนต้องได้รับการฝึกการใช้กำลังให้สามารถใช้ได้หลากหลายวิธี

๑๐. เจ้าหน้าที่ทุกคนต้องได้รับการฝึกในวิธีการที่ไม่ใช้ความรุนแรงด้วย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชนของกองบัญชาการตำรวจนครบาล จากผลการศึกษาข้อมูลเอกสาร และข้อมูลการสัมภาษณ์ที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ทำให้ทราบว่าการดำเนินงานตามกฎการใช้กำลัง ๑๐ ประการที่กล่าวมาข้างต้นนั้น หากมองในแง่มุมมองเชิงพหุติตย กล่าวได้ว่าเป็นการดำเนินที่ต้องใช้กำลังความคิดอย่างสุขุมรอบคอบ มีข้อที่ควรคำนึงถึงหลายด้าน อย่างเช่น ต้องคำนึงถึงกรอบกฎหมายที่ว่าด้วยการควบคุมฝูงชน ก่อนตัดสินใจดำเนินการตามกรอบกฎหมายนั้น ต้องคำนึงหลักการ วิธีการควบคุมฝูงชนที่มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ที่กำลังเผชิญหน้าอยู่ในขณะปฏิบัติงานควบคุมฝูงชน เพื่อไม่ให้เกิดความเสียหาย และเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของการดำเนินงาน

ตามหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ทรงชี้แนวทางเป็นหลักปฏิบัติเกี่ยวกับวิธีการคิด เรียกว่า โยนิโสมนสิการ คือ การใส่ใจคิดพิจารณาอย่างแยบคาย คิครอบคอบ รอบ

ด้าน ถ้าวาน ซึ่งมีแนวทางปฏิบัติหรือวิธีการใช้ความคิด แบ่งออกเป็น ๑๐ ประการ ประกอบด้วย

๑. วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย
๒. วิธีคิดแบบแยกแยะองค์ประกอบ
๓. วิธีคิดแบบสามัญลักษณ์หรือวิธีคิดแบบรู้เท่าทันธรรมดา
๔. วิธีคิดแบบอริยสัจหรือวิธีคิดแบบแก้ปัญหา
๕. วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์หรือคิดตามหลักการและความมุ่งหมาย
๖. วิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก
๗. วิธีคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม
๘. วิธีคิดแบบปลูกเร้าคุณธรรมหรือคิดแบบสร้างสรรค์
๙. วิธีคิดแบบเป็นอยู่ในปัจจุบัน
๑๐. วิธีคิดแบบวิภาษวาทหรือวิธีคิดแบบวิเคราะห์

ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้วว่าการดำเนินงานควบคุมฝูงชน เป็นงานที่ต้องใช้ความคิดอย่าง สุขุมรอบคอบ ดังนั้น โยนิโสมนสิการ วิธีคิดทั้ง ๑๐ ประการนี้ เป็นหลักปฏิบัติที่สามารถนำมา ประยุกต์ใช้ในการควบคุมฝูงชนได้ โดยการบูรณาการหลักโยนิโสมนสิการ เข้ากับกฎการใช้กำลัง ๑๐ ประการ สามารถสรุปได้ดังตารางสรุปต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๔ กฎการใช้กำลังกับโยนิโสมนสิการ

กฎการใช้กำลัง	โยนิโสมนสิการ
๑. วิธีการที่ไม่รุนแรงจะต้องใช้เป็นอันดับแรก ก่อนถ้าสามารถทำได้และไม่เป็นอันตราย	๑. คิดแยกแยะวิธีการที่ไม่รุนแรงจะต้องใช้เป็น อันดับแรกก่อนถ้าสามารถทำได้และไม่เป็น อันตราย
๒. หากใช้กำลังต้องมีความจำเป็นอย่างแท้จริง เท่านั้น	๒. ต้องคิดถึงคุณ โทษหากใช้กำลังต้องมีความ จำเป็นอย่างแท้จริงเท่านั้น
๓. ใช้กำลังด้วยจุดประสงค์ในการบังคับใช้ กฎหมายเท่านั้น	๓. คิดสืบสาวเหตุปัจจัยในใช้กำลังด้วย จุดประสงค์ในการบังคับใช้กฎหมาย
๔. ไม่มีข้อยกเว้นใดๆ สำหรับการใช้กำลังด้วย วิธีการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย	๔. คิดแบบอรรถสัมพันธ์ คือพิจารณาถึงหลัก ความจริงที่ว่าไม่มีข้อยกเว้นใดๆ สำหรับการ ใช้ กำลังด้วยวิธีการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

ตารางที่ ๔.๔ (ต่อ) กฎการใช้กำลังกับโยนิโสมนสิการ

กฎการใช้กำลัง	โยนิโสมนสิการ
๕. ใช้กำลังอย่างเหมาะสมกับสัดส่วนตามจุดประสงค์ของกฎหมาย	๕. คิดแบบแก้ปัญหา หาเหตุและผลใช้กำลังอย่างเหมาะสมกับสัดส่วนตามจุดประสงค์ของกฎหมาย
๖. ใช้กำลังให้น้อยที่สุดและหยุดเมื่อหมดความจำเป็น (ถ้าทำได้)	๖. คิดแบบรู้เท่าทันธรรมชาติคือต้องมองอย่างรู้เท่าทันเพื่อใช้กำลังให้น้อยที่สุดและหยุดเมื่อหมดความจำเป็น (ถ้าทำได้)
๗. ความเสียหายหรือการบาดเจ็บจะต้องให้น้อยที่สุด	๗. คิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียมพิจารณาถึงความเสียหายหรือการบาดเจ็บจะต้องให้น้อยที่สุด
๘. ระดับการใช้กำลังมีหลากหลายและให้ใช้ตามความรุนแรงของสถานการณ์ หรือความรุนแรงของภัยอันตรายที่คาดว่าจะเกิดจากผู้ชุมนุม	๘. คิดแบบสร้างสรรค์คือพิจารณาถึงระดับการใช้กำลังมีหลากหลายและให้ใช้ตามความรุนแรงของสถานการณ์ หรือความรุนแรงของภัยอันตรายที่คาดว่าจะเกิดจากผู้ชุมนุม
๙. เจ้าหน้าที่ทุกคนต้องได้รับการฝึกการใช้กำลังให้สามารถใช้ได้หลากหลายวิธี	๙. คิดแบบอยู่ในขณะปัจจุบันเจ้าหน้าที่ทุกคนต้องมีสติ และตระหนักถึงสิ่งที่ได้รับการฝึกการใช้กำลังให้สามารถใช้ได้หลากหลายวิธี
๑๐. เจ้าหน้าที่ทุกคนต้องได้รับการฝึกในวิธีการที่ไม่ใช้ความรุนแรงด้วย	๑๐. คิดแบบวิเคราะห์ เจ้าหน้าที่ทุกคนมองถึงการที่ไม่ใช้ความรุนแรงด้วย

๔.๒.๔ ระดับการใช้กำลังกับโยนิโสมนสิการ

ดังที่กล่าวสรุปมาแล้วในข้างต้น การดำเนินงานควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล ดำเนินการภายใต้กฎการใช้กำลัง อีกประการหนึ่ง กล่าวคือ ต้องดำเนินการควบคุมคู่กับระดับการใช้กำลัง ซึ่งเป็นรูปแบบวิธีของการใช้กำลังของเจ้าหน้าที่ตำรวจในฐานะเป็นเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย ที่ต้องเข้าควบคุมสถานการณ์ฝูงชนให้เป็นระเบียบ หรือสงบเรียบร้อย ดังนั้น เจ้าหน้าที่จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการใช้กำลัง แต่การใช้กำลังดังกล่าวต้องใช้อย่างมีประสิทธิภาพภายใต้อำนาจที่กฎหมายกำหนด

ระดับการใช้กำลังเป็นแนวทางในการปฏิบัติการและการใช้อุปกรณ์ควบคุมฝูงชนต่อสถานการณ์ที่มีการชุมนุมเรียกร้องเกิดขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้กำลังของเจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถใช้กำลังตามที่

กฎหมายได้ให้อำนาจไว้ เพื่อบรรลุนิติกรรมและเป็นการประกันว่าการใช้กำลังดังกล่าวได้มีการควบคุม การใช้กำลังได้อย่างเหมาะสม สรุประดับการใช้กำลัง แบ่งออกเป็น ๑๐ ระดับ ประกอบด้วย

๑. การตั้งแถวในเครื่องแบบปกติ
๒. การจัดรูปขบวน
๓. การตั้งแถว พร้อมอุปกรณ์ควบคุมฝูงชน
๔. การเคลื่อนที่เข้าหา
๕. คลื่นเสียง
๖. แก๊สน้ำตา
๗. ปะทะบังคับร่างกาย
๘. ฉีดน้ำ
๙. กระสุนยาง
๑๐. อาวุธปืน

หลักการใช้อาวุธ ให้ใช้อาวุธในสถานการณ์วิกฤติที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ โดยใช้ตามความจำเป็น ได้สัดส่วนและเหมาะสมกับสถานการณ์ เพื่อให้บรรลุนิติกรรมหรือป้องกันตนเอง หรือกลุ่มบุคคลหรือทรัพย์สินของทางราชการ โดยต้องเตือนก่อนว่าจะใช้กำลังเข้าสลายฝูงชน ในใช้อาวุธเฉพาะในสถานการณ์วิกฤติที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ โดยใช้ตามความจำเป็นได้สัดส่วนและเหมาะสมกับสถานการณ์เพื่อให้บรรลุนิติกรรมหรือป้องกันตนเองหรือกลุ่มบุคคล หรือทรัพย์สินอันทรงคุณค่าของทางราชการ ต้องเตือนบุคคลหรือกลุ่มบุคคลดังกล่าวก่อนว่าจะใช้กำลังเข้าสลายฝูงชน

ตามหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ทรงชี้แนวทางเป็นหลักปฏิบัติเกี่ยวกับวิธีการคิด เรียกว่า โยนิโสมนสิการ คือ การใส่ใจพิจารณาอย่างแยบคาย คิดรอบคอบ รอบด้าน ถี่ถ้วน ซึ่งมีแนวทางปฏิบัติหรือวิธีการใช้ความคิด แบ่งออกเป็น ๑๐ ประการ ประกอบด้วย

๑. วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย
๒. วิธีคิดแบบแยกแยะองค์ประกอบ
๓. วิธีคิดแบบสามัญลักษณะหรือวิธีคิดแบบรู้เท่าทันธรรมดา
๔. วิธีคิดแบบอริยสัจหรือวิธีคิดแบบแก้ปัญหา
๕. วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์หรือคิดตามหลักการและความมุ่งหมาย
๖. วิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก
๗. วิธีคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม
๘. วิธีคิดแบบปลูกเร้าคุณธรรมหรือคิดแบบสร้างสรรค์
๙. วิธีคิดแบบเป็นอยู่ในปัจจุบัน
๑๐. วิธีคิดแบบวิภาษวาทหรือวิธีคิดแบบวิเคราะห์

ในการตัดสินใจเลือกปฏิบัติตามระดับการใช้กำลังทั้ง ๑๐ ระดับ ที่กล่าวมานั้น เป็นสิ่งที่เจ้าหน้าที่ตำรวจ ต้องพิจารณาให้เกิดความเหมาะสมถูกต้อง และอยู่ภายใต้กรอบกฎหมาย เป็นการดำเนินงานที่ต้องใช้ความคิดอย่างสุ่มรอบคอบ ดังนั้น โยนิโสมนสิการ วิธีคิดทั้ง ๑๐ ประการนี้ เป็นหลักปฏิบัติที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการควบคุมฝูงชนได้ โดยการบูรณาการหลักโยนิโสมนสิการ เข้ากับระดับการใช้กำลัง ๑๐ ประการ สามารถสรุปได้ดังตาราง ต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๕ ระดับการใช้กำลังกับโยนิโสมนสิการ

ระดับการใช้กำลัง	โยนิโสมนสิการ
๑. การตั้งแถวในเครื่องแบบปกติ	๑. คิดแยกแยะถึงสถานการณ์การชุมนุมอย่างเป็นระเบียบ มีการควบคุมกันเอง และอยู่ในกรอบของกฎหมาย
๒. การจัดรูปขบวน	๒. การจัดรูปขบวนต้องมองถึงความเป็นจริงในการจัดรูปขบวนเพื่อควบคุมฝูงชน
๓. การตั้งแถว พร้อมอุปกรณ์ควบคุมฝูงชน	๓. การตั้งแถว พร้อมอุปกรณ์ควบคุมฝูงชนต้องคิดสืบสาวเหตุปัจจัยและจุดประสงค์
๔. การเคลื่อนที่เข้าหา	๔. การเคลื่อนที่เข้าหากลุ่มผู้ชุมนุมคิดพิจารณาให้เข้าใจก่อนลงมือปฏิบัตินี้ถึงหลักการและจุดมุ่งหมาย
๕. คลื่นเสียง	๕. การใช้คลื่นเสียงเป็นการพิจณาหาทางปัญหาหาเหตุและผลใช้กำลังอย่างเหมาะสม
๖. แก๊สน้ำตา	๖. การใช้แก๊สน้ำตา พิจารณาใช้เพื่อใช้กำลังให้น้อยที่สุดและหยุดเมื่อหมดความจำเป็น (ถ้าทำได้)
๗. ปะทะบังคับร่างกาย	๗. ปะทะบังคับร่างกายต้องพิจารณาถึงความเสียหายหรือการบาดเจ็บจะต้องให้น้อยที่สุด
๘. ฉีดน้ำ	๘. การฉีดน้ำต้องคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม พิจารณาถึงความเสียหายหรือการบาดเจ็บจะต้องให้น้อยที่สุด

ตารางที่ ๔.๕ (ต่อ) ระดับการใช้กำลังกับโยนิโสมนสิการ

ระดับการใช้กำลัง	โยนิโสมนสิการ
๙. กระสุนยาง	๙. การใช้กระสุนยางคิดแบบสร้างสรรค์คือพิจารณาถึงระดับการใช้กำลังและให้ใช้ตามความรุนแรงของสถานการณ์
๑๐. อาวุธปืน	๑๐. การใช้อาวุธปืนคิดแบบวิเคราะห์ และพิจารณาการใช้ความรุนแรงให้น้อยที่สุด หากไม่จำเป็น

๔.๒.๕ สรุปการประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสังเคราะห์การประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล โดยการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ณ ห้องประชุมคณะสังคมศาสตร์ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในวันพฤหัสบดีที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๗ โดยมีผู้เชี่ยวชาญ ๑๑ รูป/คน ประกอบด้วย หัวหน้าครูฝึกควบคุมฝูงชน ๑ นาย อนุศาสนาจารย์ กองบัญชาการตำรวจ ๑ นาย ผบ.ร้อยควบคุมฝูงชน ๑ นาย นักวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน ๔ คน นักวิชาการด้านบริหารการศึกษา จำนวน ๑ ท่าน นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน ๑ ท่าน พระภิกษุ จำนวน ๑ รูป ด้วยกระบวนการวิภาษวิธี (Dialectic Process) เป็นเทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการจัดกลุ่มข้อมูล เนื้อหา เป็น ๓ รูปแบบ ทั้งข้อมูลเชิงข้อเสนอ (Thesis) เชิงปฏิเสศ (Anti Thesis) และข้อมูลเชิงสรุป/สังเคราะห์ (Synthesis) ในทุกมิติของประเด็นการวิจัย ซึ่งจะทำให้กระบวนการรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลมีความรอบคอบ รอบด้านในทุกมุมมองของประเด็นสำคัญของการวิจัย แล้วนำข้อมูลมาสังเคราะห์ตามกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปเป็นการประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล

ผลการสนทนากลุ่มเฉพาะ พบว่า การประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล จะให้ได้ประสิทธิภาพและประสิทธิผล จะต้องสอดคล้องกลับ ยุทธวิธีในการควบคุมฝูงชนตามหลักสากล ซึ่งเป็นที่ยอมรับ โดยยึดกฎการใช้กำลัง และระดับการใช้กำลังเป็นตัวกำหนดการประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล โดยแบ่งเป็น ๒ ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ ๑ : การประยุกต์ใช้กฎการใช้กำลังแบบโยนิโสมนสิการ ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล โดยนำกฎการใช้กำลังมาบูรณาการเข้ากับโยนิโสมนสิการ กำหนดเป็นเครื่องมือในการประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล

วัตถุประสงค์

เพื่อกำหนดการประยุกต์ใช้กฎการใช้กำลังแบบโยนิโสมนสิการ ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล โดยนำกฎการใช้กำลังมาบูรณาการเข้ากับโยนิโสมนสิการ กำหนดเป็นเครื่องมือในการประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล

ผลการสนทนากลุ่มเฉพาะ พบว่า การประยุกต์ใช้กฎการใช้กำลังแบบโยนิโสมนสิการ ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล โดยนำกฎการใช้กำลัง มาเป็นเครื่องมือในการประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธี เพื่อควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล โดยนำหลักโยนิโสมนสิการมาประยุกต์ใช้เข้ากับกฎการใช้กำลังในการควบคุมฝูง กองบัญชาการตำรวจนครบาล ดังนี้

การประยุกต์ใช้กฎการใช้กำลังแบบโยนิโสมนสิการ ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล โดยนำกฎการใช้กำลังมาเป็นเครื่องมือในการประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล

๑. วิธีการที่ไม่รุนแรงจะต้องใช้เป็นอันดับแรกก่อนถ้าสามารถทำได้และไม่เป็นอันตรายเจ้าหน้าที่ตำรวจต้องลดการกระทบกระทั่งและต้องคำนึงถึงหลักสากลในการดูแลกลุ่มผู้ชุมนุมต้องมีผู้รับผิดชอบในการสั่งการทุกครั้ง^{๑๔๐} ต้องมีการวิเคราะห์แยกแยะผลกระทบที่ตามมาต้องคำนึงถึงหลักความเป็นไปได้ ในการใช้กฎการใช้กำลังกับกลุ่มผู้ชุมนุม^{๑๔๑} เจ้าหน้าที่ต้องมีความอดทนให้มาก และการกระทบกระทั่งกัน^{๑๔๒} ต้องคำนึงถึงหลักการและวิธีการให้มากก่อนที่จะตัดสินใจโดยไม่ใช้ความรุนแรง วิธีการคิดแยกแยะวิธีการที่ไม่รุนแรงจะต้องใช้เป็นอันดับแรกก่อนถ้าสามารถทำได้

^{๑๔๐} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์, ดร., ผอ.หลักสูตร พธ.ด. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (วังน้อย) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๔๑} สนทนากลุ่มเฉพาะ ผศ.ดร. เต็มศักดิ์ ทองอินทร์, หัวหน้าภาควิชารัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๔๒} สนทนากลุ่มเฉพาะ ดร. พิเชฐ ทั่งโต, ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

และไม่เป็นอันตราย^{๑๔๓} วิธีการที่ไม่รุนแรงจะต้องใช้เป็นอันดับแรกก่อน สามารถทำได้และไม่เป็นอันตราย คือ อาจจะใช้วิธีการเจรจาต่อรองก่อนถ้าไม่เป็นผลจึงต้องใช้กำลังโดยใช้ตามระดับการใช้กำลัง^{๑๔๔}

๒. การใช้กำลังต้องมีความจำเป็นอย่างแท้จริงเท่านั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ควบคุมดูแลกลุ่มผู้ชุมนุมจะต้องมีการฝึกใช้ยุทธวิธีต่างๆ^{๑๔๕} ในการควบคุมผู้ชุมนุมในการใช้กำลังจะต้องนึกถึงคุณและการส่งผลที่จะตามมาผู้ดูแลและรับผิดชอบในการสั่งการทุกครั้ง^{๑๔๖} ต้องมีการรายงานและมีการแจ้งเตือนกลุ่มผู้ชุมนุมทุกครั้งที่จะมีการใช้กำลังมีแผนรองรับเหตุการณ์ที่จะตามมาโดยยึดหลักสากล การใช้กำลังต้องคิดถึงคุณ^{๑๔๗} โทษหากใช้กำลังต้องมีความจำเป็นอย่างแท้จริงเท่านั้น^{๑๔๘}

๓. ใช้กำลังด้วยจุดประสงค์ ในการบังคับใช้กฎหมายเท่านั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจควบคุมฝูงชนนั้นในการปฏิบัติหน้าที่จะต้องมีกฎหมายรองรับ^{๑๔๙} ในอำนาจหน้าที่และต้องไม่ให้เกิดการละเมิดสิทธิของผู้อื่น คำนี้ถึงหลักความรับผิดชอบตามหลักสากลเจ้าหน้าที่ต้องมีความรู้ความเข้าใจในกฎระเบียบต่างๆ มีการวางแผนและมีความพร้อมด้านงานเอกสารที่เกี่ยวกับกฎระเบียบต่างๆ มีผู้รับผิดชอบในการสั่งการและต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะตามมา

๔. ไม่มีข้อยกเว้นใดๆ สำหรับการใช้กำลังที่มีขอบด้วยกฎหมายในการใช้กำลังกับกลุ่มผู้ชุมนุมนั้นต้องตามอำนาจเท่าที่มีอยู่^{๑๕๐} มีการใช้กฎระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องมาใช้^{๑๕๑} เจ้าหน้าที่จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในกฎหมายกับผู้ชุมนุมโดยมีข้อยกเว้นหรือเลือกปฏิบัติสำหรับ

^{๑๔๓} สนทนากลุ่มเฉพาะ ดร. ยุทธนา ปราณีต, ผอ.หลักสูตร พธ.ม. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๔๔} สนทนากลุ่มเฉพาะ ดร.แสวง นิลลามา, หัวหน้าภาควิชาศาสนและปรัชญา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๔๕} สนทนากลุ่มเฉพาะ พ.ต.ท.ปรีชา สวม่วง, อนุศาสนาจารย์ กองบัญชาการตำรวจ, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๔๖} สนทนากลุ่มเฉพาะ ดร. พิเชฐ ทังโต, ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๔๗} สนทนากลุ่มเฉพาะ พ.ต.ท.ชวลิต หรุ่นศิริ, ผบ.ร้อยควบคุมฝูงชน, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๔๘} สนทนากลุ่มพ.ต.ท.ชวลิต หรุ่นศิริ, ผบ.ร้อยควบคุมฝูงชน, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๔๙} สนทนากลุ่มเฉพาะ ดร.แสวง นิลลามา, หัวหน้าภาควิชาศาสนและปรัชญา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๕๐} สนทนากลุ่มเฉพาะ พ.ต.ท.ปรีชา สวม่วง, อนุศาสนาจารย์ กองบัญชาการตำรวจ, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๕๑} สนทนากลุ่มเฉพาะ พ.ต.ท.ปรีชา สวม่วง, อนุศาสนาจารย์ กองบัญชาการตำรวจ, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง^{๑๕๒} ต้องคำนึงถึงหลักสากลและหลักสิทธิมนุษยชน^{๑๕๓} เจ้าหน้าที่ต้องมีความเข้าใจ กลุ่มผู้ชุมนุมและต้องมีความอดทนให้มาก^{๑๕๔} มีระบบระเบียบและยุทธวิธีในการปฏิบัติต่อผู้ชุมนุมลด การกระทบกระทั่งกันทั้งสองฝ่ายมีการเจรจาและแจ้งเตือนตลอดเวลา

๕. ใช้กำลังอย่างเหมาะสมกับสัดส่วนตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายต้องกำชับถึงความเหมาะสมและระเบียบหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้อง^{๑๕๕} มีการประเมินผลและวางแผนการใช้กฎหมายกับกลุ่มผู้ชุมนุมที่เหมาะสมและเป็นไปได้^{๑๕๖} เจ้าหน้าที่ต้องมีความรู้ความเข้าใจกฎหมาย^{๑๕๗} โดยมีการกำชับถึงหลักสากล^{๑๕๘} มีการสงเคราะห์ถึงสาเหตุและความเป็นไปได้ในการใช้กฎหมาย อย่างถูกต้องและไม่เป็นการละเมิดสิทธิของผู้อื่น

๖. ใช้กำลังให้น้อยที่สุดและหยุดเมื่อหมดความจำเป็นผู้บังคับบัญชาต้องคำนึงถึง หลักความจริงในการใช้กำลังให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ชุมนุม^{๑๕๙} ต้องมีการดูแลสวัสดิการของเจ้าหน้าที่ผู้ ปฏิบัติงาน^{๑๖๐} มีการประสานการปฏิบัติที่ชัดเจนและมีผู้รับผิดชอบ^{๑๖๑} ต้องมีการประเมินสถานการณ์ ตลอดเวลา^{๑๖๒} การบริหารจัดการต้องชัดเจนมีผู้รับผิดชอบ^{๑๖๓} มีการบริหารจัดการกำลังเจ้าหน้าที่ที่ ชัดเจนมีผู้รับผิดชอบและต้องให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ชุมนุม

---

^{๑๕๒} สนทนากลุ่มเฉพาะ ดร. พิเชฐ ทังโต, ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๕๓} สนทนากลุ่มเฉพาะ พ.ต.ท. ขวลิต หุ่นศิริ, ผบ.ร้อยควบคุมฝูงชน, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๕๔} สนทนากลุ่มเฉพาะ ดร.แสง นิลลามา, หัวหน้าภาควิชาศาสนาและปรัชญา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๕๕} สนทนากลุ่มเฉพาะ พ.ต.ท.ปรีชา สวม่วง, อนุศาสนาจารย์ กองบัญชาการตำรวจ, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๕๖} สนทนากลุ่มเฉพาะ พ.ต.ท.ศรายุทธ อรุณฉาย, หัวหน้าครูฝึกควบคุมฝูงชน, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๕๗} สนทนากลุ่มเฉพาะ ผศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย, ผอ.หลักสูตร พธ.ม. สาขาวิชาบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๕๘} สนทนากลุ่มเฉพาะ ดร.ยุธนา ปราณีต, ผอ.หลักสูตร พธ.ม. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๕๙} สนทนากลุ่มเฉพาะ พ.ต.ท.ศรายุทธ อรุณฉาย, หัวหน้าครูฝึกควบคุมฝูงชน, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๖๐} สนทนากลุ่มเฉพาะ พ.ต.ท.ปรีชา สวม่วง, อนุศาสนาจารย์ กองบัญชาการตำรวจ, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๖๑} สนทนากลุ่มเฉพาะ ผศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย, ผอ.หลักสูตร พธ.ม. สาขาวิชาบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๖๒} สนทนากลุ่มเฉพาะ ดร.ยุธนา ปราณีต, ผอ.หลักสูตร พธ.ม. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

๗. ความเสียหายหลังการบาดเจ็บต้องให้เกิดน้อยที่สุดเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ปฏิบัติหน้าที่ดูแลกลุ่มผู้ชุมนุมต้องได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดีทั้งร่างกายและจิตใจ^{๑๖๔} ต้องมีความพร้อมและความอดทน^{๑๖๕} มีการประเมินสถานการณ์ตลอดเวลา^{๑๖๖} มีผู้รับผิดชอบในการสั่งการและต้องมีแผนรองรับในเหตุการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นโดยไม่คาดฝัน^{๑๖๗} ต้องมีความอดทน อดกลั้นให้มาก^{๑๖๘} เจ้าหน้าที่ต้องยึดหลักกฎหมายและความถูกต้องตามหลักสากล

๘. ระดับการใช้กำลังมีหลากหลายและให้ใช้ตามความรุนแรงตามสถานการณ์ถึงความรุนแรงของภัยอันตรายที่จะเกิดจากผู้ชุมนุม เจ้าหน้าที่ตำรวจทุกฝ่ายที่จะออกปฏิบัติหน้าที่ควบคุมผู้คนจะต้องเตรียมความพร้อมของตัวเองและมีการฝึกมาเป็นอย่างดี^{๑๖๙} มีการประเมินสถานการณ์ตลอดเวลาและมีรูปแบบการใช้ที่แตกต่างกันและมีผู้รับผิดชอบในสถานการณ์^{๑๗๐} ต้องพยายามมิให้เกิดการกระทบกระทั่งกันระหว่างเจ้าหน้าที่และผู้ชุมนุม^{๑๗๑} ต้องยึดหลักสากลและยึดหลักกฎหมายเป็นหลัก ต้องมีการเจรจาและประสานงานกับตัวแทนกลุ่มต่างๆ^{๑๗๒} มีแผนรองรับสถานการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นโดยคาดไม่ถึง^{๑๗๓} เจ้าหน้าที่ต้องมีเครื่องมือในการทำงาน

---

^{๑๖๓} สนทนากลุ่มเฉพาะ ผศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย, ผอ.หลักสูตร พธ.ม. สาขาวิชาบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๖๔} สนทนากลุ่มเฉพาะ พ.ต.ท.ปรีชา สวม่วง, อนุศาสนาจารย์ กองบัญชาการตำรวจ, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๖๕} สนทนากลุ่มเฉพาะ พ.ต.ท.ศรายุทธ อรุณฉาย, หัวหน้าครูฝึกควบคุมฝูงชน, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๖๖} สนทนากลุ่มเฉพาะ พ.ต.ท.ศรายุทธ อรุณฉาย, หัวหน้าครูฝึกควบคุมฝูงชน, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๖๗} สนทนากลุ่มเฉพาะ ผศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย, ผอ.หลักสูตร พธ.ม. สาขาวิชาบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๖๘} สนทนากลุ่มเฉพาะ ผศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย, ผอ.หลักสูตร พธ.ม. สาขาวิชาบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๖๙} สนทนากลุ่มเฉพาะ พ.ต.ท.ปรีชา สวม่วง, อนุศาสนาจารย์ กองบัญชาการตำรวจ, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๗๐} สนทนากลุ่มเฉพาะ พ.ต.ท.ศรายุทธ อรุณฉาย, หัวหน้าครูฝึกควบคุมฝูงชน, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๗๑} สนทนากลุ่มเฉพาะ ดร.ยุทธนา ปราณิณี, ผอ.หลักสูตร พธ.ม. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๗๒} สนทนากลุ่มเฉพาะ ดร.แสวง นิลลามา, หัวหน้าภาควิชาศาสนและปรัชญา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๗๓} สนทนากลุ่มเฉพาะ ผศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย, ผอ.หลักสูตร พธ.ม. สาขาวิชาบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

๙. เจ้าที่ทุกคนต้องได้รับการฝึกการใช้กำลังให้สามารถใช้ได้หลากหลายวิธีเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ดูแลกลุ่มผู้ชุมนุมและต้องได้รับการฝึกอบรมมาเป็นอย่างดี^{๑๗๔} มียุทธวิธีในการปฏิบัติงานตลอดจนมีวัสดุอุปกรณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ ต้องมีความอดทนและมีสติในการปฏิบัติหน้าที่ มีการฝึกพร้อมกับหน่วยอื่นๆ ที่ได้รับมอบหมายโดยยึดตามหลักสากลที่ถูกต้อง^{๑๗๕} ต้องบำรุงและกำลังใจของเจ้าที่ผู้ปฏิบัติงาน^{๑๗๖} ต้องมีการประเมินสถานการณ์อยู่ตลอดเวลา^{๑๗๗} ต้องคำนึงถึงหลักมนุษยชน^{๑๗๘} มีผู้บังคับบัญชาที่รับผิดชอบในการสั่งการตลอดจนเตรียมการเจ้าหน้าที่ถ้ามีเหตุการณ์ที่คาดไม่ถึง

๑๐. เจ้าที่ทุกคนต้องได้รับการฝึกในวิธีการที่ไม่ใช้ความรุนแรงผู้บังคับบัญชาจะต้องมีการฝึกเจ้าหน้าที่ตำรวจที่จะไปดูแลกลุ่มผู้ชุมนุมอย่างสม่ำเสมอและเรียนรู้ยุทธวิธีใหม่ๆ^{๑๗๙} มีการเพิ่มความคิดความเห็นและพฤติกรรมตลอดจนมีคุณธรรมในการปฏิบัติหน้าที่^{๑๘๐} มีความอดทนอดกลั้นให้ถึงที่สุด^{๑๘๑} ต้องมีการประเมินสถานการณ์ตลอดเวลาการสั่งการต้องชัดเจนและมีผู้รับผิดชอบ ต้องมีการอบรมเจ้าหน้าที่ด้านจริยธรรม มีการบำรุงขวัญกำลังใจเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน^{๑๘๒} เจ้าหน้าที่จะต้อง

^{๑๗๔} สนทนากลุ่มเฉพาะ ดร.แสง นิลลามา, หัวหน้าภาควิชาศาสนและปรัชญา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๗๕} สนทนากลุ่มเฉพาะ พ.ต.ท.ปรีชา สวม่วง, อนุศาสนาจารย์ กองบัญชาการตำรวจ, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๗๖} สนทนากลุ่มเฉพาะ ดร.ยุทธนา ปราณิต, ผอ.หลักสูตร พธ.ม. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๗๗} สนทนากลุ่มเฉพาะ ดร.ยุทธนา ปราณิต, ผอ.หลักสูตร พธ.ม. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๗๘} สนทนากลุ่มเฉพาะ ผศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย, ผอ.หลักสูตร พธ.ม. สาขาวิชาบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๗๙} สนทนากลุ่มเฉพาะ พ.ต.ท.ศรายุทธ อรุณฉาย, หัวหน้าครูฝึกควบคุมฝูงชน, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๘๐} สนทนากลุ่มเฉพาะ พ.ต.ท.ปรีชา สวม่วง, อนุศาสนาจารย์ กองบัญชาการตำรวจ, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๘๑} สนทนากลุ่มเฉพาะ ดร.แสง นิลลามา, หัวหน้าภาควิชาศาสนและปรัชญา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๘๒} สนทนากลุ่มเฉพาะ ผศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย, ผอ.หลักสูตร พธ.ม. สาขาวิชาบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

ยึดหลักกฎหมายระเบียบคำสั่งอย่างเคร่งครัดตามหลักสากล^{๑๘๓} จะต้องมีการเจรจากับกลุ่มผู้ชุมนุมตลอดเวลาเพื่อลดการกระทบกระทั่ง

สรุป จากผลการสนทนากลุ่มเฉพาะ ทำให้ทราบถึงความถูกต้องชัดเจนเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล โดยการนำเอาโยนิโสมนสิการ วิธีคิด ๑๐ ประการ ประยุกต์ใช้กับกฎการใช้กำลังทั้ง ๑๐ ประการ ซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้เหมาะสม และเป็นประโยชน์แก่การดำเนินงานควบคุมฝูงชน อาจกล่าวได้ว่า เป็นการคิดก่อนลงมือปฏิบัติการ ตามวิธีคิดแบบต่างๆ ในหลักโยนิโสมนสิการ มองในแง่มุมเชิงปฏิบัติการ เป็นลักษณะของการที่เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องใช้ความคิดอย่างสุขุมรอบคอบ หรือคิดพิจารณาอย่างแยบคายถี่ถ้วน ในการปฏิบัติการควบคุมฝูงชนตามแนวทางกฎการใช้กำลัง ซึ่งสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

๑. กฎการใช้กำลังข้อ ๑ : วิธีคิดแบบแยกแยะองค์ประกอบ

กฎการใช้กำลังข้อ ๑ คือ วิธีการที่ไม่รุนแรงจะต้องใช้เป็นอันดับแรกก่อนถ้าสามารถทำได้และไม่เป็นอันตรายเจ้าหน้าที่ตำรวจต้องลดการกระทบกระทั่งและต้องคำนึงถึงหลักสากลในการดูแลกลุ่มผู้ชุมนุมต้องมีผู้รับผิดชอบในการสั่งการทุกครั้ง ต้องมีการวิเคราะห์แยกแยะผลกระทบที่ตามมาต้องคำนึงถึงหลักความเป็นไปได้ ในการใช้กฎการใช้กำลังกับกลุ่มผู้ชุมนุม เจ้าหน้าที่ต้องมีความอดทนให้มาก และการกระทบกระทั่งกัน ต้องคำนึงถึงหลักการและวิธีการให้มากก่อนที่จะตัดสินใจโดยไม่ใช้ความรุนแรง วิธีการคิดแยกแยะวิธีการที่ไม่รุนแรงจะต้องใช้เป็นอันดับแรกก่อนถ้าสามารถทำได้ และไม่เป็นอันตราย คือ อาจจะใช้วิธีการเจรจาต่อรองก่อนถ้าไม่เป็นผลจึงต้องใช้กำลังโดยใช้ตามระดับการใช้กำลัง

๒. กฎการใช้กำลังข้อ ๒ : วิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก

กฎการใช้กำลังข้อ ๒ คือ การใช้กำลังต้องมีความจำเป็นอย่างแท้จริงเท่านั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจที่ควบคุมดูแลกลุ่มผู้ชุมนุมจะต้องมีการฝึกใช้ยุทธวิธีต่างๆ ในการควบคุมผู้ชุมนุมในการใช้กำลังจะต้องนึกถึงคุณและการส่งผลที่จะตามมามีผู้ดูแลและรับผิดชอบต่อคำสั่งทุกครั้ง ต้องมีการรายงานและมีการแจ้งเตือนกลุ่มผู้ชุมนุมทุกครั้งที่จะมีการใช้กำลังมีแผนรองรับเหตุการณ์ที่จะตามมาโดยยึดหลักสากล การใช้กำลังต้องคิดถึงคุณโทษหากใช้กำลังต้องมีความจำเป็นอย่างแท้จริงเท่านั้น

^{๑๘๓} สนทนากลุ่มเฉพาะ ดร.ยุทธนา ปรานีต, ผอ.หลักสูตร พธ.ม. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

๓. กฎการใช้กำลังข้อ ๓ : วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย

กฎการใช้กำลังข้อ ๓ คือ ใช้กำลังด้วยจุดประสงค์ ในการบังคับใช้กฎหมายเท่านั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจควบคุมฝูงชนนั้นในการปฏิบัติหน้าที่จะต้องมีกฎหมายรองรับ ในอำนาจหน้าที่ และต้องไม่ให้เกิดการละเมิดสิทธิของผู้ชน คำนึงถึงหลักความรับผิดชอบตามหลักสากลเจ้าหน้าที่ต้องมีความรู้ความเข้าใจในกฎระเบียบต่างๆ มีการวางแผนและมีความพร้อมด้านงานเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกฎระเบียบต่างๆ มีผู้รับผิดชอบในการสั่งการและต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะตามมา

๔. กฎการใช้กำลังข้อ ๔ : วิธีคิดแบบบรรณาการสัมพันธ

ไม่มีข้อยกเว้นใดๆ สำหรับการใช้กำลังที่มีขอบด้วยกฎหมายในการใช้กำลังกับกลุ่มผู้ชุมนุมนั้นต้องตามอำนาจเท่าที่มีอยู่ มีการใช้กฎระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องมาใช้ เจ้าหน้าที่จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในกฎหมายกับผู้ชุมนุมโดยมีข้อยกเว้นหรือเลือกปฏิบัติสำหรับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งต้องคำนึงถึงหลักสากลและหลักสิทธิมนุษยชน เจ้าหน้าที่ต้องมีความเข้าใจกลุ่มผู้ชุมนุมและต้องมีความอดทนให้มาก มีระบบระเบียบและยุทธวิธีในการปฏิบัติต่อผู้ชุมนุมลดการกระทบกระทั่งกันทั้งสองฝ่ายมีการเจรจาและแจ้งเตือนตลอดเวลา

๕. กฎการใช้กำลังข้อ ๕ : วิธีคิดแบบแก้ปัญหา

ใช้กำลังอย่างเหมาะสมกับสัดส่วนตามอุดมประสงค์ของกฎหมายต้องกำชับถึงความเหมาะสมและระเบียบหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้อง มีการประเมินผลและวางแผนการใช้กฎหมายกับกลุ่มผู้ชุมนุมที่เหมาะสมและเป็นไปได้ เจ้าหน้าที่ต้องมีความรู้ความเข้าใจกฎหมาย โดยมีการกำชับถึงหลักสากล มีการสงเคราะห์ถึงสาเหตุและความเป็นไปได้ในการมีกันใช้กฎหมายอย่างถูกต้องและใช้เป็น การละเมิดสิทธิของผู้อื่น

๖. กฎการใช้กำลังข้อ ๖ : วิธีคิดแบบรู้เท่าทันธรรมดา

ใช้กำลังให้น้อยที่สุดและหยุดเมื่อหมดความจำเป็น ผู้บังคับบัญชาต้องคำนึงถึงหลักความจริงในการใช้กำลังให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ชุมนุม ต้องมีการดูแลสวัสดิการของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน มีการประสานการปฏิบัติที่ชัดเจนและมีผู้รับผิดชอบ ต้องมีการประเมินสถานการณ์ตลอดเวลา การบริหารถึงการต้องชัดเจนมีผู้รับผิดชอบ มีการบริหารจัดการกำลังเจ้าหน้าที่ที่ชัดเจนมีผู้รับผิดชอบและต้องให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ชุมนุม

๗. กฎการใช้กำลังข้อ ๗ : วิธีคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม

ความเสียหายหลังการบาดเจ็บต้องให้น้อยที่สุดเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ปฏิบัติหน้าที่ดูแลกลุ่มผู้ชุมนุมต้องได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดีทั้งร่างกายและจิตใจ ต้องมีความพร้อมและความอดทน มีการประเมินสถานการณ์ตลอดเวลา มีผู้รับผิดชอบในการสั่งการและต้องมีแผนรองรับในเหตุการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นบ่อยโดยไม่คาดฝัน ต้องมีความอดทน อดกลั้นให้มาก เจ้าหน้าที่ต้องยึดหลักกฎหมายและความถูกต้องตามหลักสากล

๘. กฎการใช้กำลังข้อ ๘ : วิธีคิดแบบสร้างสรรค์

ระดับการใช้กำลังมีหลากหลายและให้ใช้ตามความรุนแรงตามสถานการณ์ถึงความรุนแรงของภัยอันตรายที่จะเกิดจากผู้ชุมนุม เจ้าหน้าที่ตำรวจทุกฝ่ายที่จะออกปฏิบัติหน้าที่ควบคุมผู้คนจะต้องเตรียมความพร้อมของตัวเองและมีการฝึกมาเป็นอย่างดี มีการประเมินสถานการณ์ตลอดเวลาและมีรูปแบบการใช้ที่แตกต่างกันและมีผู้รับผิดชอบในสถานการณ์ ต้องพยายามมิให้เกิดการกระทบกระทั่งกันระหว่างเจ้าหน้าที่และผู้ชุมนุม ต้องยึดหลักสากลและยึดหลักกฎหมายเป็นหลัก ต้องมีการเจรจาและประสานงานกับตัวแทนกลุ่มต่างๆ มีแผนรองรับสถานการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นโดยคาดไม่ถึง เจ้าหน้าที่ต้องมีเครื่องมือเครื่องมือในการทำงาน

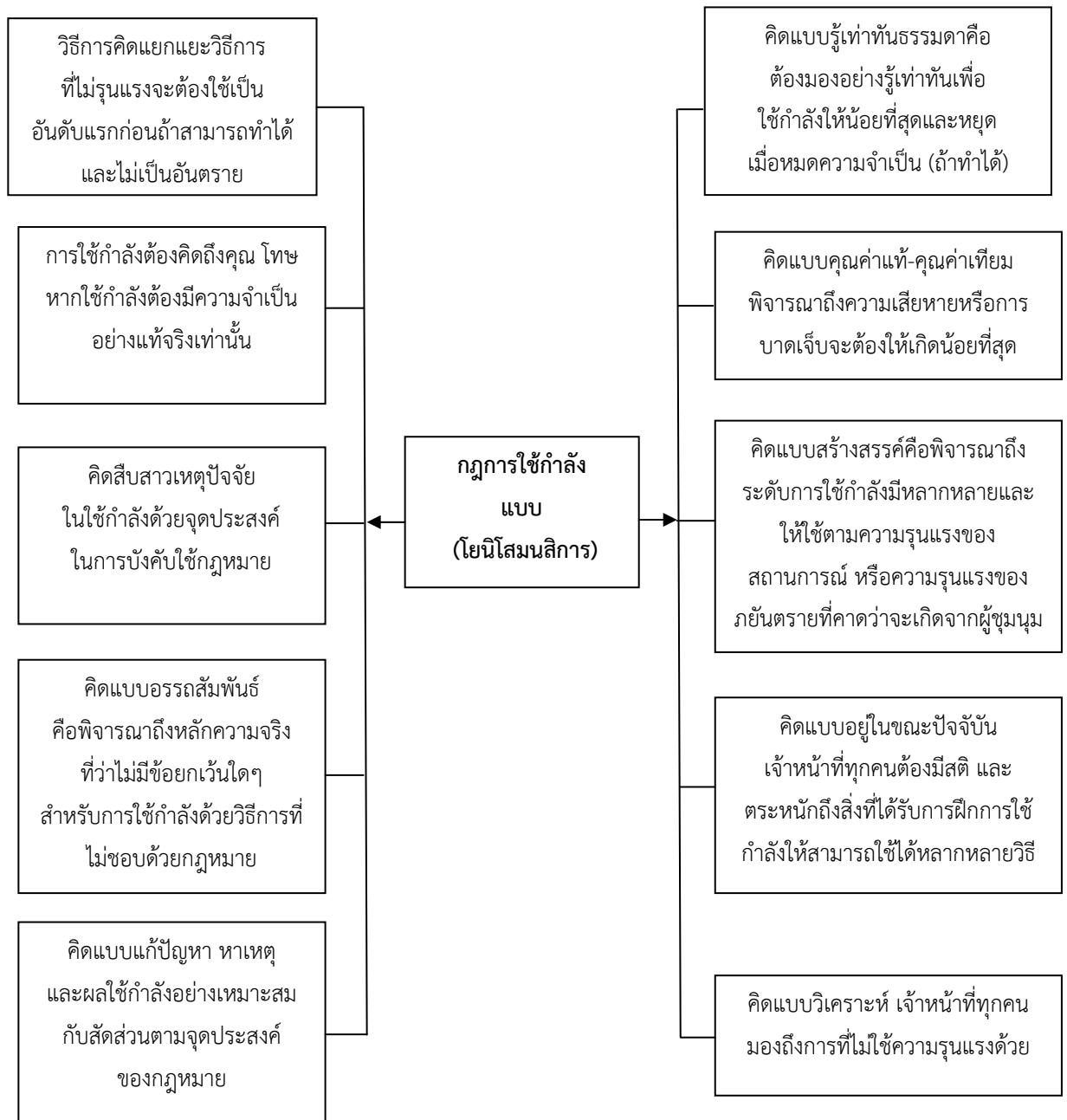
๙. กฎการใช้กำลังข้อ ๙ : วิธีคิดแบบเป็นอยู่ในปัจจุบัน

เจ้าหน้าที่ทุกคนต้องได้รับการฝึกการใช้กำลังให้สามารถใช้ได้หลากหลายวิธี เจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ดูแลกลุ่มผู้ชุมนุมและต้องได้รับการฝึกอบรมมาเป็นอย่างดี มียุทธวิธีในการปฏิบัติงานตลอดจนมีวัสดุอุปกรณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ ต้องมีความอดทนและมีสติในการปฏิบัติหน้าที่ มีการฝึกร่วมกับหน่วยอื่นๆ ที่ได้รับมอบหมายโดยยึดตามหลักสากลที่ถูกต้อง ต้องบำรุงและกำลังใจของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ต้องมีการประเมินสถานการณ์อยู่ตลอดเวลา ต้องคำนึงถึงหลักมนุษยชน มีผู้บังคับบัญชาที่รับผิดชอบในการสั่งการตลอดจนเตรียมการเจ้าหน้าที่ถ้ามีเหตุการณ์ที่คาดไม่ถึง

๑๐. กฎการใช้กำลังข้อ ๑๐ : วิธีคิดแบบวิเคราะห์

เจ้าหน้าที่ทุกคนต้องได้รับการฝึกในวิธีการที่ไม่ใช้ความรุนแรงผู้บังคับบัญชาจะต้องมีการฝึกเจ้าหน้าที่ตำรวจที่จะไปดูแลกลุ่มผู้ชุมนุมอย่างสม่ำเสมอและเรียนรู้ยุทธวิธีใหม่ๆ มีการเพิ่มความคิดความเห็นและพฤติกรรมตลอดจนมีคุณธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ มีความอดทนอดกลั้นให้ถึงที่สุด ต้องมีการประเมินสถานการณ์ตลอดเวลาการสั่งการต้องชัดเจนและมีผู้รับผิดชอบ ต้องมีการอบรมเจ้าหน้าที่ด้านจริยธรรม มีการบำรุงขวัญกำลังใจเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่จะต้องยึดหลักกฎหมายระเบียบคำสั่งอย่างเคร่งครัดตามหลักสากล จะต้องมีการเจรจากับกลุ่มผู้ชุมนุมตลอดเวลาเพื่อลดการกระทบกระทั่ง

จากผลการสรุปเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ โยนิโสมนสิการ วิธีคิด ๑๐ ประการ เข้ามาใช้กับกฎการใช้กำลังทั้ง ๑๐ ข้อ สามารถสรุปได้ดังแผนภาพ ต่อไปนี้

แผนภาพที่ ๔.๓ กฎการใช้กำลังแบบโยนโสมนสิการ กองบัญชาการตำรวจนครบาล

ประเด็นที่ ๒ : ระดับการใช้กำลังแบบโยนโสมนสิการ กองบัญชาการตำรวจนครบาล โดยนำกฎการใช้กำลัง มาเป็นเครื่องมือในการกำหนดการประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชนของกองบัญชาการตำรวจนครบาล

วัตถุประสงค์

เพื่อกำหนดรูปแบบระดับการใช้กำลังแบบโยนโสมนสิการ กองบัญชาการตำรวจนครบาล โดยนำระดับการใช้กำลัง มาเป็นเครื่องมือในการกำหนดการประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล

ผลการสนทนากลุ่มเฉพาะ พบว่า รูปแบบระดับการใช้กำลังแบบโยนโสมนสิการ กองบัญชาการตำรวจนครบาล โดยนำกฎการใช้กำลัง มาเป็นเครื่องมือในการกำหนดการประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล โดยนำหลักโยนโสมนสิการมาประยุกต์ใช้เข้ากับระดับการใช้กำลังในการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล ดังนี้

ระดับการใช้กำลังแบบโยนโสมนสิการ กองบัญชาการตำรวจนครบาล โดยนำกฎการใช้กำลัง มาเป็นเครื่องมือในการกำหนดการประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล

๑. การตั้งแถวในเครื่องแบบปกติ ข้าราชการตำรวจที่ได้รับมอบหมายให้ไปดูแลกลุ่มผู้ชุมนุม จะต้องมีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจโดยไม่ต้องใส่เครื่องอุปกรณ์ในการควบคุมฝูงชนตั้งแต่เครื่องแบบปกติทั้งสีทึบและชุดเวส^{๑๘๔} ต้องมีความอดทนอดกลั้น^{๑๘๕} คิดแยกแยะถึงสถานการณ์การชุมนุมอย่างเป็นระเบียบมีการควบคุมตนเอง และอยู่ในกรอบของกฎหมาย^{๑๘๖} โดยไม่มีการใช้ความรุนแรง^{๑๘๗}

๒. การจัดรูปขบวน ในการจัดรูปขบวนเป็นการใช้เจ้าหน้าที่ตำรวจควบคุมฝูงชนจัดรูปขบวนในการดูแลกลุ่มผู้ชุมนุม^{๑๘๘} ต้องมีระเบียบดูน่าเกรงขาม มีการประกบกำลังกับหลายๆหน่วยและต้องให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ชุมนุม^{๑๘๙} โดยคิดถึงหลักความจริงและความเป็นไปได้ในการดูแลกลุ่มผู้ชุมนุมมิให้เกิดการปะทะหรือกระทบกระทั่งกัน มีระเบียบวินัยมีความอดทนในการถูกยั่ว^{๑๙๐} ต้องคำนึงถึงรูปแบบที่ฝึกมา

^{๑๘๔} สนทนากลุ่มเฉพาะ พ.ต.ท.ปรีชา สวาม่วง, อนุศาสนาจารย์ กองบัญชาการตำรวจ, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๘๕} สนทนากลุ่มเฉพาะ พ.ต.ท.ศรายุทธ อรุณฉาย, หัวหน้าครูฝึกควบคุมฝูงชน, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๘๖} สนทนากลุ่มเฉพาะ พ.ต.ท.ชวลิต ทรุ่นศิริ, ผบ.ร้อยควบคุมฝูงชน, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๘๗} สนทนากลุ่มเฉพาะ ผศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย, ผอ.หลักสูตร พธ.ม. สาขาวิชาบริหารการศึกษาศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๘๘} สนทนากลุ่มเฉพาะ พ.ต.ท.ปรีชา สวาม่วง, อนุศาสนาจารย์ กองบัญชาการตำรวจ, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๘๙} สนทนากลุ่มเฉพาะ พ.ต.ท.ศรายุทธ อรุณฉาย, หัวหน้าครูฝึกควบคุมฝูงชน, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๙๐} สนทนากลุ่มเฉพาะ พ.ต.ท.ชวลิต ทรุ่นศิริ, ผบ.ร้อยควบคุมฝูงชน, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

๓. การตั้งแถวพร้อมอุปกรณ์ควบคุมฝูงชน ในการตั้งแถวพร้อมอุปกรณ์ควบคุมฝูงชนนั้น ข้าราชการตำรวจต้องมีการสำรวจตัวเอง^{๑๙๑} สำรวจอุปกรณ์ในการปฏิบัติงานมีการประกอบกำลังกับหลายๆหน่วย^{๑๙๒} ทุกๆหน่วยต้องมีการฝึกปฏิบัติกับกลุ่มผู้ชุมนุมเหมือนจริง โดยทนต่อความย่ำแย่ ไม่มีการปฏิบัติหน้าที่นอกคำสั่ง มีการเคลื่อนที่เป็นระบบระเบียบ มีการมอบหมายหน้าที่ชัดเจนในการปฏิบัติ โดยมีความมุ่งหมาย และมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน เจ้าหน้าที่ต้องมีสติ มีความอดทน^{๑๙๓}

๔. การเคลื่อนที่การควบคุมฝูงชนขึ้นข้าราชการตำรวจต้องมีระบบระเบียบในตัวเอง และได้รับการฝึกมาพอสมควร^{๑๙๔} ในการเคลื่อนที่เข้ามาจะต้องมีรูปแบบตามแบบที่ฝึกมา^{๑๙๕} ต้องคำนึงถึงผลกระทบที่ตามมาและหลีกเลี่ยงการปะทะกับกลุ่มผู้ชุมนุม ในการเคลื่อนที่ทุกครั้งต้องมีการแจ้งเตือนก่อนเสมอ มีการส่งตัวแทนในการเจรจา^{๑๙๖} การเคลื่อนที่ที่ต้องมีวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนเพื่อไม่ให้เกิดการเข้าใจผิด^{๑๙๗}

๕. เครื่องเสียง ในการดูแลกลุ่มผู้ชุมนุมระดับการใช้กำลังต้องคำนึงถึงเป็นอันดับแรก การใช้เครื่องเสียงต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้ชุมนุม^{๑๙๘} เจ้าหน้าที่ต้องผ่านการอบรมและใช้อุปกรณ์ทุกชนิดเป็นอย่างดี^{๑๙๙} และคำนึงถึงผลกระทบที่จะตามมา ตลอดจนผลดีผลเสียของการใช้

^{๑๙๑} สนทนากลุ่มเฉพาะ พ.ต.ท.ปรีชา สวม่วง, อนุศาสนาจารย์ กองบัญชาการตำรวจ, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๙๒} สนทนากลุ่มเฉพาะ ดร.แสวง นิลลามา, หัวหน้าภาควิชาศาสนและปรัชญา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๙๓} สนทนากลุ่มเฉพาะ ผศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย, ผอ.หลักสูตร พธ.ม. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๙๔} สนทนากลุ่มเฉพาะ พ.ต.ท.ปรีชา สวม่วง, อนุศาสนาจารย์ กองบัญชาการตำรวจ, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๙๕} สนทนากลุ่มเฉพาะ พ.ต.ท.ศรายุทธ อรุณฉาย, หัวหน้าครูฝึกควบคุมฝูงชน, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๙๖} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์, ดร., ผอ.หลักสูตร พธ.ด. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์(วงน้อย) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๙๗} สนทนากลุ่มเฉพาะ ผศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย, ผอ.หลักสูตร พธ.ม. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๙๘} สนทนากลุ่มเฉพาะ พ.ต.ท.ปรีชา สวม่วง, อนุศาสนาจารย์ กองบัญชาการตำรวจ, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๙๙} สนทนากลุ่มเฉพาะ ดร.แสวง นิลลามา, หัวหน้าภาควิชาศาสนและปรัชญา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

การใช้ต้องมีเหตุผลและความจำเป็นอย่างที่สุด^{๒๐๐} มีการกำหนดขอบเขตและระยะเวลาที่ชัดเจน ไม่ควรใช้ที่มีผลกระทบต่อบุคคลอื่น เช่น โรงพยาบาล หรือที่เลี้ยงสัตว์^{๒๐๑}

๖. แก๊สน้ำตา ในการใช้แก๊สน้ำตาในการดูแลกลุ่มผู้ชุมนุมเจ้าหน้าที่ตำรวจต้องยึดหลักความจำเป็น และควรใช้น้อยที่สุด^{๒๐๒} เพื่อหมดความจำเป็นต้องมีความอดทนต้องการช่วยและมีความรับผิดชอบต่อผลที่ตามมาให้มากๆ^{๒๐๓} ควรมีการแจ้งเตือนก่อนเสมอ มีการใช้ยุทธวิธีตลอดจนมีการเตรียมแผนรองรับว่ามีบาดเจ็บต้องได้รับผลข้างเคียงจากการใช้แก๊สน้ำตา เจ้าหน้าที่ต้องได้รับการฝึกอบรมในการใช้อุปกรณ์แก๊สน้ำตาและควรคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนและผลเสียตามมาเจ้าหน้าที่ต้องใช้ความอดทนอดกลั้นให้มากที่สุด^{๒๐๔}

๗. ปะทะ บังคับร่างกายเจ้าหน้าที่ในการดูแลกลุ่มผู้ชุมนุม^{๒๐๕} จะต้องได้รับการฝึกมาอย่างดีในการเข้าจับกุมจะต้องมี ยุทธวิธีในการเข้าจับกุมต้องระวังความสูญเสียที่จะตามมาหลีกเลี่ยงการปะทะในและให้ใช้ความอดทนให้มากที่สุดมีผู้รับผิดชอบในการสั่งการตลอดจนมีแผนรองรับเหตุฉุกเฉินที่จะเกิดขึ้น^{๒๐๖} มีจุดมุ่งหมายชัดเจนการเข้าจับกุมโดยลดการปะทะกระทบกระทั่งกับกลุ่มผู้ชุมนุมเห็นการทำความเข้าใจและการเจรจาเป็นหลัก^{๒๐๗}

๘. ฉีดน้ำ ในระดับการใช้กำลังที่อาจจะเกิดความสูญเสียเจ้าหน้าที่ต้องให้ความอดทนให้มากที่สุด^{๒๐๘} เพื่อมิให้เกิดความสูญเสียเจ้าหน้าที่ต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะตามมาตลอดจน

^{๒๐๐} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์, ดร., ผอ.หลักสูตร พธ.ด. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์(วงน้อย) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๒๐๑} สนทนากลุ่มเฉพาะ ดร.พิเชฐ ทั่งโต, ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๒๐๒} สนทนากลุ่มเฉพาะ พ.ต.ท.ปรีชา สวม่วง, อนุศาสนาจารย์ กองบัญชาการตำรวจ, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๒๐๓} สนทนากลุ่มเฉพาะ พ.ต.ท.ศรายุทธ อรุณฉาย, หัวหน้าครูฝึกควบคุมฝูงชน, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๒๐๔} สนทนากลุ่มเฉพาะ ผศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์, หัวหน้าภาควิชารัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๒๐๕} สนทนากลุ่มเฉพาะ พ.ต.ท.ปรีชา สวม่วง, อนุศาสนาจารย์ กองบัญชาการตำรวจ, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๒๐๖} สนทนากลุ่มเฉพาะ พ.ต.ท.ชวลิต ทรุ่นศิริ, ผบ.ร้อยควบคุมฝูงชน, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๒๐๗} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์,ดร., ผอ.หลักสูตร พธ.ด. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์(วงน้อย) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๒๐๘} สนทนากลุ่มเฉพาะ พ.ต.ท.ปรีชา สวม่วง, อนุศาสนาจารย์ กองบัญชาการตำรวจ, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

ความสูญเสีย ผู้ใช้การฉีดยาต้องได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี^{๒๐๙} มีการเตรียมแผนรองรับในเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น ต้องคำนึงถึงหลักความเป็นจริงให้มากที่สุดหลักความชอบธรรม มีการแจ้งเตือนกลุ่มผู้ชุมนุมมีแผนรองรับสถานการณ์เกิดเหตุที่คาดไม่ถึง มีการใช้วัตถุอุปกรณ์ที่ปลอดภัยกัน เหตุการณ์โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ต้องมีความรู้ความชำนาญ และมียุทธวิธีในการใช้ที่ถูกต้อง^{๒๑๐}

๙. กระสุนยาง เจ้าหน้าที่ต้องมีความอดทนอดกลั้นให้มากที่สุด^{๒๑๑} ความเป็นผู้คิดให้มาก เจ้าหน้าที่ต้องมีความชำนาญและได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี ผู้สั่งการต้องมีความรับผิดชอบในเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นตามมา^{๒๑๒} ใช้เมื่อมีความจำเป็นจริงๆ และไม่ให้เกิดความสูญเสีย^{๒๑๓} ต้องมีการประเมินสถานการณ์ที่รอบคอบคำนึงถึงหลักความถูกต้อง มีจุดประสงค์ชัดเจนในการใช้กระสุนยางในการใช้ยุทธวิธี ต้องคำนึงถึงหลักสากลโดยมีการแจ้งเตือนก่อนเสมอเป็นการเจรจาเพื่อลดความสูญเสียที่จะตามมา

๑๐. อาวุธปืน การใช้อาวุธปืนเจ้าหน้าที่ต้องได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดีมียุทธวิธีในการใช้เจ้าหน้าที่ต้องมีความอดทนต่อคำขู่และต้องคิดให้ละเอียดถี่ถ้วนใช้ความรุนแรงต่อผู้ชุมนุมให้น้อยที่สุด^{๒๑๔} ต้องคำนึงถึงกระทบที่จะตามมาหากมีการสูญเสียเกิดขึ้น ต้องมีผู้รับผิดชอบในการสั่งการ มีแผนรองรับเมื่อความผิดพลาด ต้องคำนึงถึงหลักมนุษยชนและต้องปฏิบัติตามหลักสากลเสมอ^{๒๑๕} ต้องมีการประเมินสถานการณ์โดยมิให้เกิดการสูญเสียหรือการกระทบกระทั่งกันระหว่างกลุ่มผู้ชุมนุมและเจ้าหน้าที่^{๒๑๖}

สรุป จากผลการสนทนากลุ่มเฉพาะ ทำให้ทราบถึงความถูกต้องชัดเจนเกี่ยวกับรูปแบบระดับการใช้กำลังตามแนวพุทธสันติวิธี โดยการนำเอาโยนิโสมนสิการ วิธีคิด ๑๐ ประการ ประยุกต์ใช้กับระดับการใช้กำลังทั้ง ๑๐ ประการ ซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม และเป็น

^{๒๐๙} สนทนากลุ่มเฉพาะ พ.ต.ท.ศรายุทธ อรุณฉาย, หัวหน้าครูฝึกควบคุมฝูงชน, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๒๑๐} สนทนากลุ่มเฉพาะ ผศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์, หัวหน้าภาควิชารัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๒๑๑} สนทนากลุ่มเฉพาะ พ.ต.ท.ปรีชา สาวม่วง, อนุศาสนาจารย์ กองบัญชาการตำรวจ, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๒๑๒} สนทนากลุ่มเฉพาะ พ.ต.ท.ศรายุทธ อรุณฉาย, หัวหน้าครูฝึกควบคุมฝูงชน, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๒๑๓} สนทนากลุ่มเฉพาะ ดร.แสวง นิลลามา, หัวหน้าภาควิชาศาสนและปรัชญา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๒๑๔} สนทนากลุ่มเฉพาะ พ.ต.ท.ศรายุทธ อรุณฉาย, หัวหน้าครูฝึกควบคุมฝูงชน, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๒๑๕} สนทนากลุ่มเฉพาะ พ.ต.ท.ชวลิต หุ่นศิริ, ผบ.ร้อยควบคุมฝูงชน, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๒๑๖} สนทนากลุ่มเฉพาะ ผศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์, หัวหน้าภาควิชารัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๘.

ประโยชน์แก่การดำเนินการควบคุมฝูงชน อาจกล่าวได้ว่า เป็นการคิดก่อนลงมือปฏิบัติการ ตามวิธีคิดแบบต่างๆ ในหลักโยนิโสมนสิการ มองในแง่มุมมองเชิงปฏิบัติการ เป็นลักษณะของการที่เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องใช้ความคิดอย่างสุขุมรอบคอบ หรือคิดพิจารณาอย่างแยกแยะถี่ถ้วน ในการปฏิบัติการควบคุมฝูงชนตามแนวทางกฎหมายใช้กำลัง ซึ่งสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

๑. วางกำลังในเครื่องแบบปกติ : วิธีคิดแบบแยกแยะองค์ประกอบ

การตั้งแถวในเครื่องแบบปกติข้าราชการตำรวจที่ได้รับมอบหมายให้ไปดูแลกลุ่มผู้ชุมนุม จะต้องมีความสมบูรณ์ทั้งทาร่างกายและจิตใจโดยไม่ต้องใส่เครื่องอุปกรณ์ในการควบคุมฝูงชน แต่งแต่เครื่องแบบปกติทั้งสีทาก็และชุดเวส ต้องมีความอดทนอดกลั้น คิดแยกแยะถึงสถานการณ์การชุมนุมอย่างเป็นระเบียบมีการควบคุมตนเอง และอยู่ในกรอบของกฎหมาย โดยไม่มีการใช้ความรุนแรง

๒. การจัดรูปขบวน : วิธีคิดแบบรู้เท่าทันธรรมชาติ (ความเป็นจริง)

ในการจัดรูปขบวนเป็นการใช้เจ้าหน้าที่ตำรวจควบคุมฝูงชนจัดรูปขบวนในการดูแลกลุ่มผู้ชุมนุม ต้องมีระเบียบดูน่าเกรงขาม มีการประกอบกำลังกับหลายๆ หน่วยและต้องให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ชุมนุม โดยคิดถึงหลักความจริงและความเป็นไปได้ในการดูแลกลุ่มผู้ชุมนุมมิให้เกิดการปะทะหรือกระทบกระทั่งกัน มีระเบียบวินัยมีความอดทนในการถูกยั่วยุ ต้องคำนึงถึงรูปแบบที่ถูกต้อง

๓. วางกำลังพร้อมอุปกรณ์ควบคุมฝูงชน : วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย

ในการตั้งแถวพร้อมอุปกรณ์ควบคุมฝูงชนนั้นข้าราชการตำรวจต้องมีการสำรวจตัวเองสำรวจอุปกรณ์ในการปฏิบัติงานมีการประกอบกำลังกับหลายๆ หน่วย ทุกๆ หน่วยต้องมีการฝึกปฏิบัติกับกลุ่มผู้ชุมนุมเหมือนจริง โดยทนต่อความยั่วยุ ไม่มีการปฏิบัติหน้าที่นอกคำสั่ง มีการเคลื่อนที่เป็นระบบระเบียบ มีการมอบหมายหน้าที่ชัดเจนในการปฏิบัติ โดยมีความมุ่งหมาย และมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน เจ้าหน้าที่ต้องมีสติ มีความอดทน

๔. เคลื่อนไหวกดดัน : วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ (หลักการและจุดหมาย)

การเคลื่อนที่การควบคุมฝูงชนชั้นข้าราชการตำรวจต้องมีระบบระเบียบในตัวเอง และได้รับการฝึกมาพอสมควร ในการเคลื่อนที่เข้ามาจะต้องมีรูปแบบตามแบบที่ฝึกมา ต้องคำนึงถึงผลกระทบที่ตามมาและหลีกเลี่ยงการปะทะกับกลุ่มผู้ชุมนุม ในการเคลื่อนที่ทุกครั้งต้องมีการแจ้งเตือนก่อนเสมอ มีการส่งตัวแทนในการเจรจา การเคลื่อนที่ที่ต้องมีวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนเพื่อไม่ให้เกิดการเข้าใจผิด

๕. คลื่นเสียง : วิธีคิดแบบแก้ปัญหา

เครื่องเสียง ในการดูแลกลุ่มผู้ชุมนุมระดับการใช้กำลังต้องคำนึงถึงเป็นอันดับแรก การใช้เครื่องเสียงต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้ชุมนุม เจ้าหน้าที่ต้องผ่านการอบรมและใช้อุปกรณ์ควบคุมฝูงชนเป็นอย่างดี และคำนึงถึงผลกระทบที่จะตามมา ตลอดจนผลดีผลเสียของการใช้ การใช้

ต้องมีเหตุผลและความจำเป็นอย่างที่สุด มีการกำหนดขอบเขตและระยะเวลาที่ชัดเจน ไม่ควรใช้ที่ที่มีผลกระทบต่อบุคคลอื่น เช่น โรงพยาบาล หรือที่เลี้ยงสัตว์

๖. แก๊สน้ำตา : วิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก

ในการใช้แก๊สน้ำตาในการดูแลกลุ่มผู้ชุมนุมเจ้าหน้าที่ตำรวจต้องยึดหลักความจำเป็นและควรถึงยึดหลักความจำเป็นและควรใช้น้อยที่สุด เพื่อหมดความจำเป็นต้องมีความอดทนต้องการช่วยและมีความรับผิดชอบกับผลที่ตามมาให้มากๆ ควรมีการแจ้งเตือนก่อนเสมอ มีการใช้ยุทธวิธีตลอดจนมีการเตรียมแผนรองรับว่ามีบาดเจ็บต้องได้รับผลข้างเคียงจากการใช้แก๊สน้ำตาเจ้าหน้าที่ต้องได้รับการฝึกอบรมในการใช้อุปกรณ์แก๊สน้ำตาและควรคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนและผลเสียตามมาเจ้าหน้าที่ต้องใช้ความอดทนอดกลั้นให้มากที่สุด

๗. ปะทะบังคับร่างกาย : วิธีคิดแบบเป็นอยู่ในปัจจุบัน

บังคับร่างกายเจ้าหน้าที่ในการดูแลกลุ่มผู้ชุมนุม จะต้องได้รับการฝึกมาอย่างดีในการเข้าจับกุมจะต้องมี ยุทธวิธีจนในการเข้าจับกุมต้องระวังความสูญเสียที่จะตามมาหลีกเลี่ยงการปะทะและให้ใช้ความอดทนให้มากที่สุดมีผู้รับผิดชอบในการสั่งการตลอดจนมีแผนรองรับเหตุฉุกเฉินที่จะเกิดขึ้น มีจุดมุ่งหมายชัดเจนการเข้าจับกุมโดยลดการปะทะกระทบกระทั่งกับกลุ่มผู้ชุมนุมยึดการทำความเข้าใจและการเจรจาเป็นหลัก

๘. ฉีดน้ำ : วิธีคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม

ในระดับการใช้กำลังที่อาจจะเกิดความสูญเสียเจ้าหน้าที่ต้องให้ความอดทนให้มากที่สุด เพื่อมิให้เกิดความสูญเสียเจ้าหน้าที่ต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะตามมาตลอดจนความสูญเสียผู้ใช้งานฉีดน้ำต้องได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี มีการเตรียมแผนรองรับในเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น ต้องคำนึงถึงหลักความเป็นจริงให้มากที่สุดหลักความชอบธรรม มีการแจ้งเตือนกลุ่มผู้ชุมนุมมีแผนรองรับสถานการณ์เกิดเหตุที่ไม่คาดถึง มีการใช้วัตถุอุปกรณ์ที่ปลอดภัยกันเหตุการณ์โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ต้องมีความรู้ความชำนาญและมียุทธวิธีในการใช้ที่ถูกต้อง

๙. กระสุนยาง : วิธีคิดแบบสร้างสรรค์

เจ้าหน้าที่ต้องมีความอดทนอดกลั้นให้มากที่สุด มีความเป็นผู้คิดให้มาก เจ้าหน้าที่ต้องมีความชำนาญและได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี ผู้สั่งการต้องมีความรับผิดชอบต่อเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นตามมา ใช้เมื่อมีความจำเป็นจริงๆ และไม่ให้เกิดความสูญเสีย ต้องมีการประเมินสถานการณ์ที่รอบคอบคำนึงถึงหลักความถูกต้อง มีจุดประสงค์ชัดเจนในการใช้กระสุนยางในการใช้ยุทธวิธี ต้องคำนึงถึงหลักสากลโดยมีการแจ้งเตือนก่อนเสมอเป็นการเจรจาเพื่อลดความสูญเสียที่จะตามมา

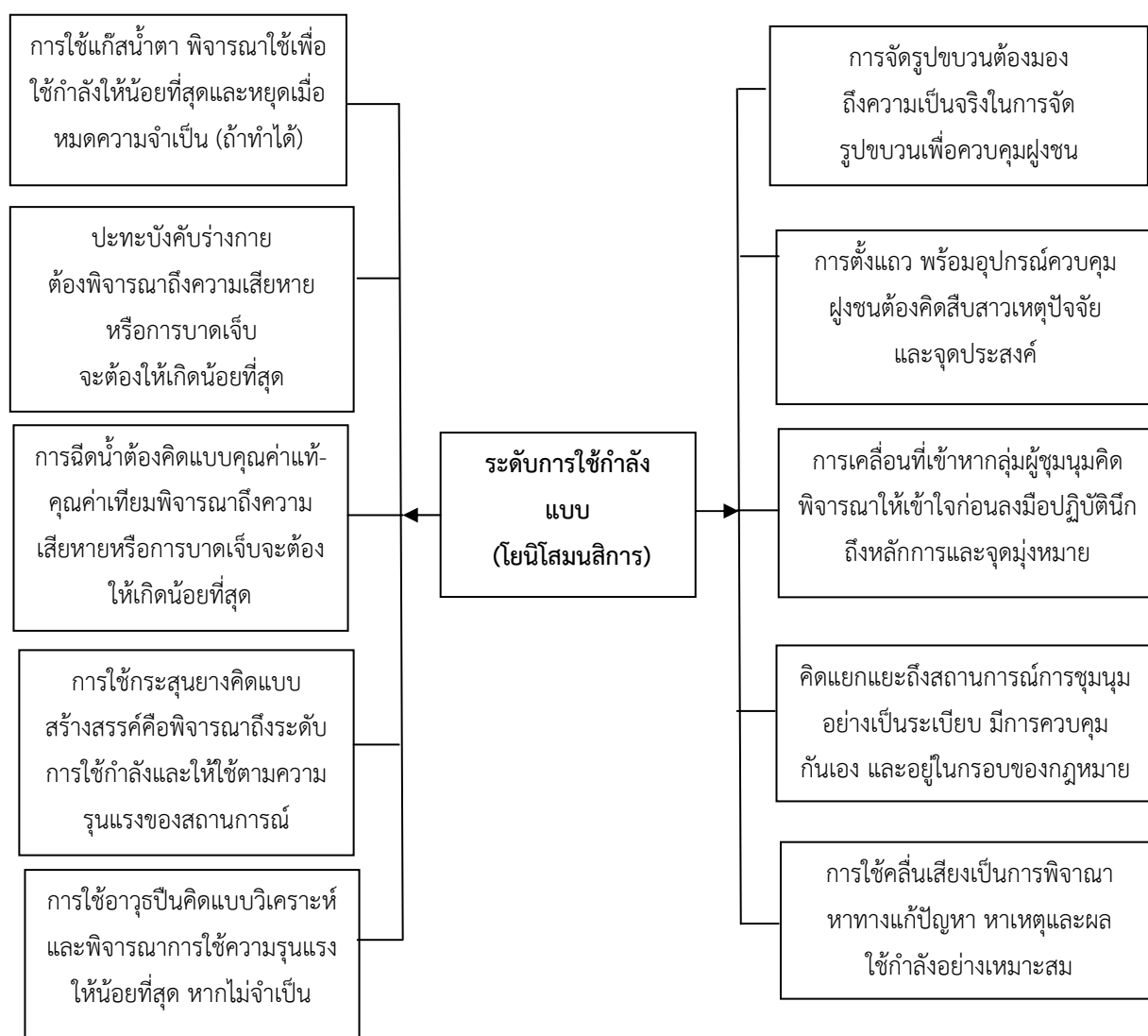
๑๐. อาวุธปืน : วิธีคิดแบบวิเคราะห์

การใช้อาวุธปืนเจ้าหน้าที่ต้องได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดีมียุทธวิธีในการใช้เจ้าหน้าที่ต้องมีความอดทนต่อคำขู่และต้องคิดให้ละเอียดถี่ถ้วนใช้ความรุนแรงต่อผู้ชุมนุม ให้น้อย

ที่สุด ต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะตามมาหากมีการสูญเสียเกิดขึ้น ต้องมีผู้รับผิดชอบในการสั่งการ มีแผนรองรับเมื่อความผิดพลาด ต้องร่ำพึงถึงหลักมนุษยชนและต้องปฏิบัติตามหลักสากลเสมอ ต้องมีการประเมินสถานการณ์โดยมิให้เกิดการสูญเสียหรือการกระทบกระทั่งกันระหว่างกลุ่มผู้ชุมนุมและเจ้าหน้าที่

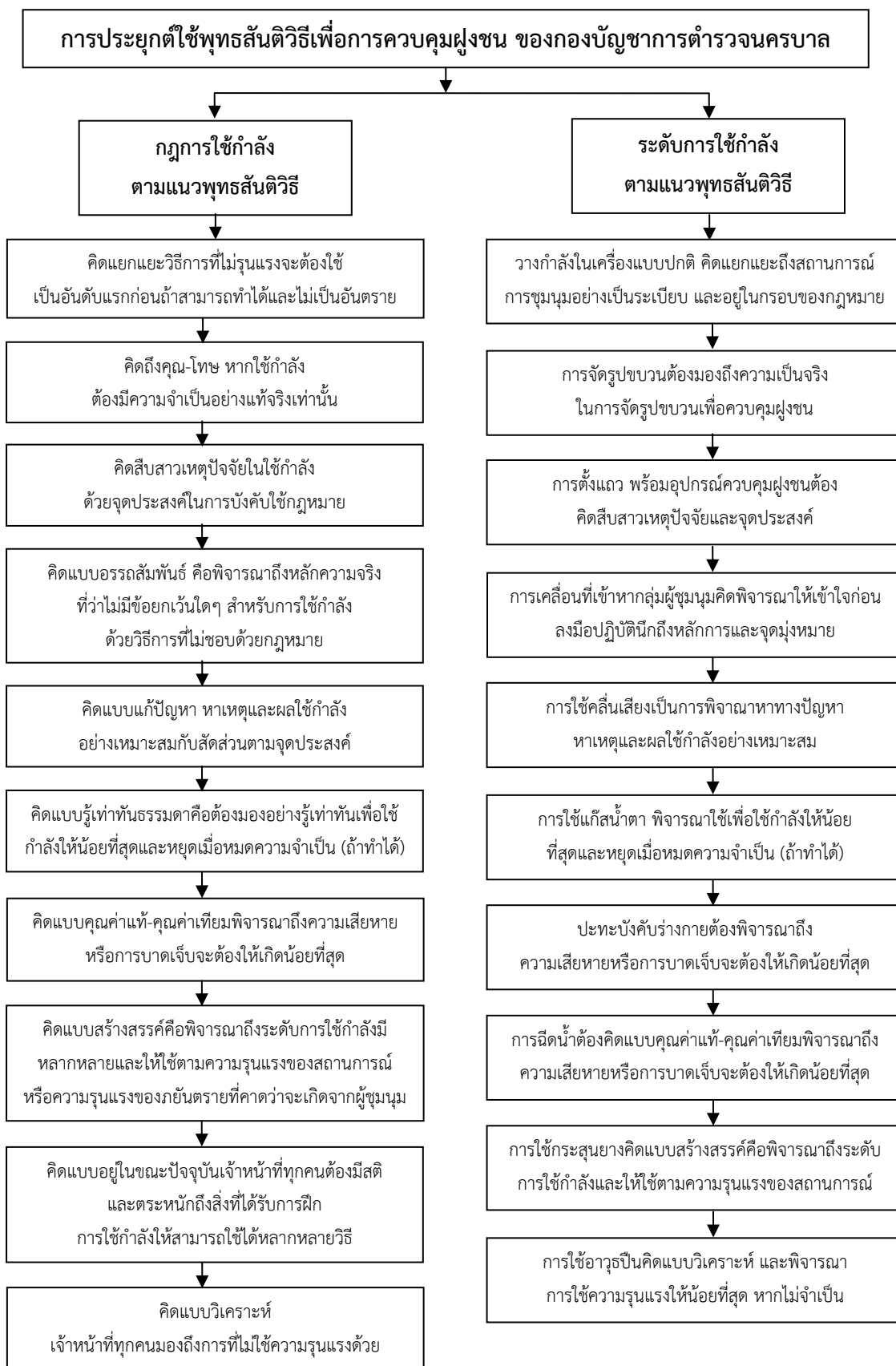
จากผลการสรุปเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ โยนิโสมนสิการ วิธีคิด ๑๐ ประการ เข้ามาใช้กับระดับการใช้กำลังทั้ง ๑๐ ข้อ สามารถสรุปได้ดังแผนภาพ ต่อไปนี้

แผนภาพที่ ๔.๔ ระดับการใช้กำลังแบบโยนิโสมนสิการ กองบัญชาการตำรวจนครบาล

๔.๓ องค์ความรู้จากการวิจัย

สำหรับองค์ความรู้ใหม่ที่ผู้วิจัยได้จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ค้นพบการประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล ซึ่งเป็นการบูรณาการหลักโยนิโสมนสิการเข้ากับกฎการใช้กำลัง และระดับการใช้กำลังในการควบคุมฝูงชน เป็นกฎการใช้กำลังตามแนวพุทธสันติวิธี และระดับการใช้กำลังตามแนวพุทธสันติวิธี สามารถนำเสนอได้เป็นการประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล ดังแผนภาพ ต่อไปนี้

แผนภาพที่ ๔.๕ แบบจำลอง : การประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน
ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล

กรอบความคิดบทสรุป (Conceptualize) ของการวิจัยมีปัจจัยสำคัญของการประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล มีองค์ประกอบดังนี้

๑. กฎการใช้กำลังตามแนวพุทธสันติวิธี

การนำวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการมาปรับใช้ควบคู่ไปกับกฎการใช้กำลังในการควบคุมฝูงชนของกองบัญชาการตำรวจนครบาล โดยมีรายละเอียดดังนี้

๑.๑ คิดแยกแยะวิธีการที่ไม่รุนแรงจะต้องใช้เป็นอันดับแรกก่อนถ้าสามารถทำได้และไม่เป็นอันตราย ในลักษณะของการคิดแยกแยะใช้วิธีการควบคุมฝูงชนให้มีความเหมาะสม กับสภาพสถานการณ์ของฝูงชน และอยู่ภายใต้กฎหมาย

๑.๒ ต้องคิดถึงคุณ โทษ หากใช้กำลังต้องมีความจำเป็นอย่างแท้จริงเท่านั้น เป็น การคิดพิจารณาถึงคุณ โทษ หรือผลที่จะเกิดขึ้นจากการใช้กำลังในการควบคุมฝูงชน

๑.๓ คิดสืบสาวเหตุปัจจัยในการใช้กำลังด้วยจุดประสงค์ในการบังคับใช้กฎหมาย เป็นการคิดสืบสาวหาสาเหตุของการรวมตัวของฝูงชน หรือการมาชุมนุมของฝูงชน พิจารณา ด้วยกรอบกฎหมายที่ว่าด้วยการชุมนุม ก่อนดำเนินการใช้กำลัง

๑.๔ คิดแบบอรรถสัมพันธ์ คือ พิจารณาถึงหลักความจริงที่ว่าไม่มีข้อยกเว้นใดๆ สำหรับการใช้กำลังด้วยวิธีการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เป็นการคิดพิจารณาถึงความสอดคล้องระหว่าง หลักการกับจุดมุ่งหมายของการดำเนินงาน ให้มีความสัมพันธ์สอดคล้องกัน หลักการในที่นี้ครอบคลุม ทั้งหลักกฎหมาย และหลักการวิธีการที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมฝูงชน

๑.๕ คิดแบบแก้ปัญหาคือ หาเหตุและผลใช้กำลังอย่างเหมาะสมกับสัดส่วนตาม จุดประสงค์ของกฎหมาย วิธีคิดแบบนี้เป็นวิธีคิดอยู่ภายใต้กรอบอริยสัจ ๔ ประการ คือ การกำหนด ปัญหาในการปฏิบัติการควบคุมฝูงชน สืบสาวหาสาเหตุของปัญหา กำหนดจุดมุ่งหมายที่ต้องการบรรลุ ถึง และคัดเลือกสรรหาวิธีการที่เหมาะสมในการควบคุมฝูงชน

๑.๖ คิดแบบรู้เท่าทันธรรมชาติ คือ ต้องมองอย่างรู้เท่าทันเพื่อใช้กำลังให้น้อย ที่สุด และหยุดเมื่อหมดความจำเป็น (ถ้าทำได้) ต้องมีการประเมินสถานการณ์ตลอดเวลา การบริหาร ถึงการต้องชัดเจนมีผู้รับผิดชอบ มีการบริหารจัดการกำลังเจ้าหน้าที่ที่ชัดเจนมีผู้รับผิดชอบและต้องให้ เหมาะสมกับกลุ่มผู้ชุมนุม

๑.๗ คิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียมพิจารณาถึงความเสียหายหรือการบาดเจ็บ จะต้องให้น้อยที่สุดใน การสั่งการและต้องมีแผนรองรับในเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นบอยโดยไม่ คาดฝัน ต้องมีความอดทน อดกลั้น เจ้าหน้าที่ต้องยึดหลักกฎหมาย และความถูกต้องตามหลักสากล

๑.๘ คิดแบบสร้างสรรค์คือพิจารณาถึงระดับการใช้กำลังมีหลากหลายและให้ใช้ ตามความรุนแรงของสถานการณ์ หรือความรุนแรงของภัยอันตรายที่คาดว่าจะเกิดจากผู้ชุมนุม ต้อง พยายามมิให้เกิดการกระทบกระทั่งกันระหว่างเจ้าหน้าที่และผู้ชุมนุม ต้องยึดหลักสากลและยึดหลัก

กฎหมายเป็นหลัก ต้องมีการเจรจาและประสานงานกับตัวแทนกลุ่มต่างๆ มีแผนรองรับสถานการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นโดยคาดไม่ถึง เจ้าหน้าที่ต้องมีเครื่องมือในการทำงาน

๑.๑๐ คิดแบบอยู่ในขณะปัจจุบันเจ้าหน้าที่ทุกคนต้องมีสติ และตระหนักถึงสิ่งที่ได้รับการฝึกการใช้กำลังให้สามารถใช้ได้หลากหลายวิธี และคิดแบบวิเคราะห์ เจ้าหน้าที่ทุกคนมองถึงการใช้ความรุนแรงด้วย มีการเพิ่มความคิดความเห็นและพฤติกรรมตลอดจนมีคุณธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ มีความอดทนอดกลั้นให้ถึงที่สุด ต้องมีการประเมินสถานการณ์ตลอดเวลาการสั่งการต้องชัดเจนและมีผู้รับผิดชอบ ต้องมีการอบรมเจ้าหน้าที่ด้านจริยธรรม มีการบำรุงขวัญกำลังใจเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่จะต้องยึดหลักกฎหมายระเบียบคำสั่งอย่างเคร่งครัดตามหลักสากล จะต้องมี การเจรจากกลุ่มผู้ชุมนุมตลอดเวลาเพื่อลดการกระทบกระทั่ง

๒. ระดับการใช้กำลังตามแนวพุทธสันติวิธี

การนำวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการมาปรับใช้ควบคู่ไปกับระดับการใช้กำลังในการควบคุมฝูงชนของกองบัญชาการตำรวจนครบาล โดยมีรายละเอียดดังนี้

๒.๑ คิดแยกแยะถึงสถานการณ์การชุมนุมอย่างเป็นระเบียบ มีการควบคุมกันเอง และอยู่ในกรอบของกฎหมาย การตั้งแถวในเครื่องแบบปกติข้าราชการตำรวจที่ได้รับมอบหมายให้ไปดูแลกลุ่มผู้ชุมนุม จะต้องมีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจโดยไม่ต้องใส่เครื่องอุปกรณ์ในการควบคุมฝูงชนแต่เครื่องแบบปกติทั้งสีก็และชุดเวส ต้องมีความอดทนอดกลั้น คิดแยกแยะถึงสถานการณ์การชุมนุมอย่างเป็นระเบียบมีการควบคุมกันเอง และอยู่ในกรอบของกฎหมาย โดยไม่มีการใช้ความรุนแรง

๒.๒ การจัดรูปขบวนต้องมองถึงความเป็นจริงในการจัดรูปขบวนเพื่อควบคุมฝูงชน ในการจัดรูปขบวนเป็นการใช้เจ้าหน้าที่ตำรวจควบคุมฝูงชนจัดรูปขบวนในการดูแลกลุ่มผู้ชุมนุม ต้องมีระเบียบดูน่าเกรงขาม มีการประกอบกำลังกับหลายๆ หน่วยและต้องให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ชุมนุม โดยคิดถึงหลักความจริงและความเป็นไปได้ในการดูแลกลุ่มผู้ชุมนุมมิให้เกิดการปะทะหรือกระทบกระทั่งกัน มีระเบียบวินัยมีความอดทนในการถูกยั่ว ต้องคำนึงถึงรูปแบบ

๒.๓ การตั้งแถว พร้อมอุปกรณ์ควบคุมฝูงชนต้องคิดสืบสาวเหตุปัจจัยและจุดประสงค์ ในการตั้งแถวพร้อมอุปกรณ์ควบคุมฝูงชนนั้นข้าราชการตำรวจต้องมีการสำรวจตัวเองสำรวจอุปกรณ์ในการปฏิบัติงานมีการประกอบกำลังกับหลายๆ หน่วย ทุกๆ หน่วยต้องมีการฝึกฝึกปฏิบัติกับกลุ่มผู้ชุมนุมเหมือนจริง โดยทนต่อความยั่ว ไม่มีการปฏิบัติหน้าที่บอกล้าง มีการเคลื่อนที่เป็นระบบระเบียบ มีการมอบหมายหน้าที่ชัดเจนในการปฏิบัติ โดยมีความมุ่งหมาย และมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน เจ้าหน้าที่ต้องมีสติ มีความอดทน

๒.๔ การเคลื่อนที่เข้าหากกลุ่มผู้ชุมนุมคิดพิจารณาให้เข้าใจก่อนลงมือปฏิบัตินึกถึงหลักการและจุดมุ่งหมาย การเคลื่อนที่การควบคุมฝูงชนชั้นข้าราชการตำรวจต้องมีระบบระเบียบใน

ตัวเองและได้รับการฝึกมาพอสมควร ในการเคลื่อนที่เข้ามาจะต้องมีรูปแบบตามแบบที่ฝึกมา ต้องคำนึงถึงผลกระทบที่ตามมาและหลีกเลี่ยงการปะทะกับกลุ่มผู้ชุมนุม ในการเคลื่อนที่ทุกครั้งต้องมีการแจ้งเตือนก่อนเสมอ มีการส่งตัวแทนในการเจรจา การเคลื่อนที่ต้องมีวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนเพื่อไม่ให้เกิดการเข้าใจผิด

๒.๕ การใช้คลื่นเสียง เป็นการพิจารณาหาทางปัญหา หาเหตุและผลใช้กำลังอย่างเหมาะสม เครื่องเสียง ในการดูแลกลุ่มผู้ชุมนุมระดับการใช้กำลังต้องคำนึงถึงเป็นอันดับแรก การใช้เครื่องเสียงต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้ชุมนุม เจ้าหน้าที่ต้องผ่านการอบรมและใช้อุปกรณ์ชนิดที่เป็นอย่างดี และคำนึงถึงผลกระทบที่จะตามมา ตลอดจนผลดีผลเสียของการใช้ การใช้ต้องมีเหตุผลและความจำเป็นอย่างที่สุด มีการกำหนดขอบเขตและระยะเวลาที่ชัดเจน ไม่ควรใช้ที่มีผลกระทบต่อบุคคลอื่น เช่น โรงพยาบาล หรือที่เลี้ยงสัตว์

๒.๖ การใช้แก๊สน้ำตา พิจารณาใช้เพื่อใช้กำลังให้น้อยที่สุดและหยุดเมื่อหมดความจำเป็น (ถ้าทำได้) ในการใช้แก๊สน้ำตาในการดูแลกลุ่มผู้ชุมนุมเจ้าหน้าที่ตำรวจต้องยึดหลักความจำเป็นและควรถึงยึดหลักความจำเป็นและควรใช้น้อยที่สุด เพื่อหมดความจำเป็นต้องมีความอดทน ต้องการช่วยและมีความรับผิดชอบกับผลที่ตามมาให้มากๆ ควรมีการแจ้งเตือนก่อนเสมอ มีการใช้ยุทธวิธีตลอดจนมีการเตรียมแผนรองรับว่ามีบาดเจ็บต้องได้รับผลข้างเคียงจากการใช้แก๊สน้ำตา เจ้าหน้าที่ต้องได้รับการฝึกอบรมในการใช้อุปกรณ์แก๊สน้ำตาและควรคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนและผลเสียตามมาเจ้าหน้าที่ต้องใช้ความอดทนอดกลั้นให้มากที่สุด

๒.๗ การปะทะบังคับร่างกายต้องพิจารณาถึงความเสียหายหรือการบาดเจ็บจะต้องให้เกิดน้อยที่สุด บังคับร่างกายเจ้าหน้าที่ในการดูแลกลุ่มผู้ชุมนุม จะต้องได้รับการฝึกมาอย่างดี ในการเข้าจับกุมจะต้องมี ยุทธวิธีจนในการเข้าจับกุมต้องระวังความสูญเสียที่จะตามมาหลีกเลี่ยงการปะทะและให้ใช้ความอดทนให้มากที่สุด มีผู้รับผิดชอบในการสั่งการตลอดจนมีแผนรองรับเหตุฉุกเฉินที่จะเกิดขึ้น มีจุดมุ่งหมายชัดเจนการเข้าจับกุมโดยลดการปะทะกระทบกระทั่งกับกลุ่มผู้ชุมนุมยึดการทำ ความเข้าใจและการเจรจาเป็นหลัก

๒.๘ การฉีดน้ำต้องคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียมพิจารณาถึงความเสียหายหรือการบาดเจ็บจะต้องให้เกิดน้อยที่สุด ในระดับการใช้กำลังที่อาจจะเกิดความสูญเสียเจ้าหน้าที่ต้องใช้ความอดทนให้มากที่สุด เพื่อมิให้เกิดความสูญเสียเจ้าหน้าที่ต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะตามมาตลอดจนความสูญเสีย ผู้ใช้การฉีดน้ำต้องได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี มีการเตรียมแผนรองรับในเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น ต้องคำนึงถึงหลักความเป็นจริงให้มากที่สุดหลักความชอบธรรม มีการแจ้งเตือนกลุ่มผู้ชุมนุมมีแผนรองรับสถานการณ์ที่คาดไม่ถึง มีการใช้วัตถุอุปกรณ์ที่ปลอดภัย โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ต้องมีความรู้ความชำนาญและมียุทธวิธีในการใช้ที่ถูกต้อง

๒.๙ การใช้กระสุนยางคิดแบบสร้างสรรค์ คือ พิจารณาถึงระดับการใช้กำลัง และให้ใช้ตามความรุนแรงของสถานการณ์ เจ้าหน้าที่ต้องมีความอดทนอดกลั้นให้มากที่สุด มีความเป็นผู้คิดให้มาก เจ้าหน้าที่ต้องมีความชำนาญและได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี ผู้สั่งการต้องมีความรับผิดชอบในเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นตามมา ใช้เมื่อมีความจำเป็นจริงๆ และไม่ให้เกิดความสูญเสีย ต้องมีการประเมินสถานการณ์ที่รอบคอบคำนึงถึงหลักความถูกต้อง มีจุดประสงค์ที่ชัดเจนในการใช้กระสุนยาง การใช้ยุทธวิธี ต้องคำนึงถึงหลักสากลโดยมีการแจ้งเตือนก่อนเสมอ เป็นการเจรจาเพื่อลดความสูญเสียที่จะตามมา

๒.๑๐ การใช้อาวุธปืนคิดแบบวิเคราะห์ และพิจารณาการใช้ความรุนแรงให้น้อยที่สุด หากไม่จำเป็นการใช้อาวุธปืนเจ้าหน้าที่ต้องได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดีมียุทธวิธีในการใช้เจ้าหน้าที่ต้องมีความอดทนต่อคำยั่วแหย่และต้องคิดให้ละเอียดถี่ถ้วนใช้ความรุนแรงต่อผู้ชุมนุม ให้น้อยที่สุด ต้องคำนึงถึงกระทบที่จะตามมาหากมีการสูญเสียเกิดขึ้น ต้องมีผู้รับผิดชอบในการสั่งการ มีแผนรองรับเมื่อความผิดพลาด ต้องรื้อฟื้นถึงหลักมนุษยชนและต้องปฏิบัติตามหลักสากลเสมอ ต้องมีการประเมินสถานการณ์โดยมิให้เกิดการสูญเสียหรือการกระทบกระทั่งกันระหว่างกลุ่มผู้ชุมนุมและเจ้าหน้าที่

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ ดังนี้ ๑. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของรูปแบบการควบคุมฝูงชนของกองบัญชาการตำรวจนครบาล ๒. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักพุทธสันติวิธีที่เหมาะสมสำหรับการควบคุมฝูงชน ๓. เพื่อนำเสนอการประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล กำหนดรูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการตามรูปแบบวิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview : IDI) จากกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๒๕ รูป/คน สำหรับพื้นที่ในการวิจัย คือ กองกำกับการควบคุมฝูงชน ๑ และกองกำกับการควบคุมฝูงชน ๒ สังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion : FGD) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๑๑ รูป/คน เพื่อทำการตรวจสอบข้อมูล ปรากฏผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล” มีผลการวิจัยที่สำคัญโดยสรุปได้ดังต่อไปนี้

๕.๑.๑ สภาพทั่วไปของรูปแบบการควบคุมฝูงชน กองบัญชาการตำรวจนครบาล

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของรูปแบบการควบคุมฝูงชนของกองบัญชาการตำรวจนครบาล พบว่า กองบัญชาการตำรวจนครบาล ยึดรูปแบบในการควบคุมฝูงชนตามหลักสากล ภายใต้มาตรการหลัก ๓ ประการ ประกอบด้วย ๑) มาตรการด้านการข่าว ๒) มาตรการทางกฎหมาย และ ๓) มาตรการทางด้านการใช้กำลัง ซึ่งรูปแบบการควบคุมฝูงชนของกองบัญชาการตำรวจนครบาล มียุทธวิธีในการควบคุมฝูงชนหรือสลายฝูงชน ภายใต้กฎการใช้กำลังควบคู่กับระดับการใช้กำลัง ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

๑. กฎการใช้กำลัง

- ๑) วิธีการที่ไม่รุนแรงจะต้องใช้เป็นอันดับแรกก่อนถ้าสามารถทำได้และไม่เป็นอันตราย
- ๒) หากใช้กำลังต้องมีความจำเป็นอย่างแท้จริงเท่านั้น
- ๓) ใช้กำลังด้วยจุดประสงค์ในการบังคับใช้กฎหมายเท่านั้น
- ๔) ไม่มีข้อยกเว้นใดๆ สำหรับการใช้กำลังด้วยวิธีการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

- ๕) ใช้กำลังอย่างเหมาะสมกับสัดส่วนตามจุดประสงค์ของกฎหมาย
- ๖) ใช้กำลังให้น้อยที่สุดและหยุดเมื่อหมดความจำเป็น (ถ้าทำได้)
- ๗) ความเสียหายหรือการบาดเจ็บจะต้องให้เกิดน้อยที่สุด
- ๘) ระดับการใช้กำลังมีหลากหลายและให้ใช้ตามความรุนแรงของสถานการณ์ หรือความรุนแรงของภัยอันตรายที่คาดว่าจะเกิดจากผู้ชุมนุม
- ๙) เจ้าหน้าที่ทุกคนต้องได้รับการฝึกการใช้กำลังให้สามารถใช้ได้หลากหลายวิธี
- ๑๐) เจ้าหน้าที่ทุกคนต้องได้รับการฝึกในวิธีการที่ไม่ใช้ความรุนแรงด้วย

๒. ระดับการใช้กำลัง

- ๑) วางกำลังในเครื่องแบบปกติ
- ๒) การจัดรูปขบวน
- ๓) วางกำลังพร้อมอุปกรณ์ควบคุมฝูงชน
- ๔) เคลื่อนไหวกดดัน
- ๕) เคลื่อนเสียง
- ๖) แก๊สน้ำตา
- ๗) ปะทะบังคับร่างกาย
- ๘) ฉีดน้ำ
- ๙) กระสุนยางเฉพาะบุคคล
- ๑๐) อาวุธในเฉพาะบุคคล

๕.๑.๒ พุทธสันติวิธีที่เหมาะสมกับการควบคุมฝูงชน กองบัญชาการตำรวจนครบาล

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับหลักพุทธสันติวิธีในการควบคุมฝูงชน พบว่า หลักโยนิโสมนสิการที่ว่าด้วยวิธีการคิด ๑๐ ประการ มีความเหมาะสม สามารถนำมาเป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินงานควบคุมฝูงชน เนื่องด้วยการควบคุมฝูงชนเป็นงานที่ต้องใช้ความสุ่มรอบรอบ ต้องกระทำการอยู่ภายใต้กฎหมาย และคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน โยนิโสมนสิการจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยกำหนดวิธีการคิด หรือเป็นกรอบวิธีคิด ช่วยให้การดำเนินงานควบคุมฝูงชนเกิดความผิดพลาดน้อยที่สุด และประสบผลสำเร็จสูงสุด ตามจุดมุ่งหมาย อย่างมีประสิทธิภาพ เรียบร้อยดีงาม

ดังพุทธพจน์ที่พระพุทธองค์ตรัสเกี่ยวกับเรื่องโยนิโสมนสิการ สรุปลงใจความสำคัญได้ว่า เมื่อบุคคลดำเนินวิธีคิดตามหลักโยนิโสมนสิการ ย่อมเป็นเหตุปัจจัยก่อให้เกิดกุศลธรรม ที่ยังไม่เกิดขึ้น แม้อกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ก็ย่อมเสื่อมไป คำว่า กุศลธรรมกับอกุศลธรรม จากพุทธพจน์ที่กล่าวมานั้น หากมองในแง่ของการดำเนินงานควบคุมฝูงชน กุศลธรรม คือ ความถูกต้องเรียบร้อยดีงาม บรรลุจุดมุ่งหมายของการดำเนินงาน ส่วนอกุศลธรรม คือ ความผิดพลาดเสียหาย ความล้มเหลว ไม่ประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของการดำเนินงาน

ดังนั้น โยนิโสมนสิการจึงเป็นหลักปฏิบัติที่ก่อให้เกิดความสำเร็จตามความมุ่งหมาย และทั้งยังช่วยให้เกิดข้อผิดพลาดบกพร่องน้อยที่สุดในการดำเนินงาน ซึ่งแบ่งออกเป็นวิธีคิด ๑๐ ประการ ดังนี้

- ๑) วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย
- ๒) วิธีคิดแบบแยกแยะองค์ประกอบ
- ๓) วิธีคิดแบบสามัญลักษณ์หรือวิธีคิดแบบรู้เท่าทันธรรมดา
- ๔) วิธีคิดแบบอริยสัจหรือวิธีคิดแบบแก้ปัญห
- ๕) วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์หรือคิดตามหลักการและความมุ่งหมาย
- ๖) วิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก
- ๗) วิธีคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม
- ๘) วิธีคิดแบบปลูกเร้าคุณธรรมหรือคิดแบบสร้างสรรค์
- ๙) วิธีคิดแบบเป็นอยู่ในปัจจุบัน
- ๑๐) วิธีคิดแบบวิภาษวาทหรือวิธีคิดแบบวิเคราะห์

๕.๑.๓ การประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ค้นพบการประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล ซึ่งเป็นการบูรณาการหลักโยนิโสมนสิการเข้ากับกฎการใช้กำลัง และระดับการใช้อำลังในการควบคุมฝูงชน เป็นรูปแบบกฎการใช้กำลังตามแนวพุทธสันติวิธี และระดับการใช้อำลังตามแนวพุทธสันติวิธี มีรายละเอียดสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

๑. กฎการใช้กำลังตามแนวพุทธสันติวิธี

กฎการใช้กำลังตามแนวพุทธสันติวิธี คือ การนำวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการมาปรับใช้ควบคู่ไปกับกฎการใช้กำลังในการควบคุมฝูงชนของกองบัญชาการตำรวจนครบาล โดยมีรายละเอียดดังนี้

- ๑) คิดแยกแยะวิธีการที่ไม่รุนแรงจะต้องใช้เป็นอันดับแรกก่อนถ้าสามารถทำได้และไม่เป็นอันตราย
- ๒) คิดถึงคุณ โทษหากใช้กำลังต้องมีความจำเป็นอย่างแท้จริงเท่านั้น
- ๓) คิดสืบสาวเหตุปัจจัยในใช้กำลังด้วยจุดประสงค์ในการบังคับใช้กฎหมาย
- ๔) คิดแบบอรรถสัมพันธ์ คือ พิจารณาถึงหลักความจริงที่ว่าไม่มีข้อยกเว้นใดๆ สำหรับการใช้อำลังด้วยวิธีการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย
- ๕) คิดแบบแก้ปัญห หหาเหตุและผลใช้กำลังอย่างเหมาะสมกับสัดส่วนตามจุดประสงค์ของกฎหมาย
- ๖) คิดแบบรู้เท่าทันธรรมดาคือต้องมองอย่างรู้เท่าทันเพื่อใช้กำลังให้น้อยที่สุดและหยุดเมื่อหมดความจำเป็น (ถ้าทำได้)

๓) คิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียมพิจารณาถึงความเสียหายหรือการบาดเจ็บจะต้องให้เกิดน้อยที่สุด

๔) คิดแบบสร้างสรรค์คือพิจารณาถึงระดับการใช้กำลังมีหลากหลายและให้ใช้ตามความรุนแรงของสถานการณ์ หรือความรุนแรงของภัยอันตรายที่คาดว่าจะเกิดจากผู้ชุมนุม

๕) คิดแบบอยู่ในขณะปัจจุบันเจ้าหน้าที่ทุกคนต้องมีสติ และตระหนักถึงสิ่งที่ได้รับการฝึกการใช้กำลังให้สามารถใช้ได้หลากหลายวิธี

๑๐) คิดแบบวิเคราะห์ เจ้าหน้าที่ทุกคนมองถึงการที่ไม่ใช้ความรุนแรงด้วย

๒. ระดับการใช้กำลังตามแนวพุทธสันติวิธี

ระดับการใช้กำลังตามแนวพุทธสันติวิธี คือ การนำวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการมาปรับใช้ควบคู่ไปกับระดับการใช้กำลังในการควบคุมฝูงชนของกองบัญชาการตำรวจนครบาล โดยมีรายละเอียดดังนี้

๑) คิดแยกแยะถึงสถานการณ์การชุมนุมอย่างเป็นระเบียบ มีการควบคุมกันเอง และอยู่ในกรอบของกฎหมาย

๒) การจัดรูปขบวนต้องมองถึงความเป็นจริงในการจัดรูปขบวนเพื่อควบคุมฝูงชน

๓) การตั้งแถว พร้อมอุปกรณ์ควบคุมฝูงชนต้องคิดสืบสาวเหตุปัจจัยและจุดประสงค์

๔) การเคลื่อนที่เข้าหากลุ่มผู้ชุมนุมคิดพิจารณาให้เข้าใจก่อนลงมือปฏิบัตินึกถึงหลักการและจุดมุ่งหมาย

๕) การใช้คลื่นเสียงเป็นการพิจณาหาทางปัญหา หาเหตุและผลใช้กำลังอย่างเหมาะสม

๖) การใช้แก๊สน้ำตา พิจารณาใช้เพื่อใช้กำลังให้น้อยที่สุดและหยุดเมื่อหมดความจำเป็น (ถ้าทำได้)

๗) ปะทะบังคับร่างกายต้องพิจารณาถึงความเสียหายหรือการบาดเจ็บจะต้องให้เกิดน้อยที่สุด

๘) การฉีดน้ำต้องคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียมพิจารณาถึงความเสียหายหรือการบาดเจ็บจะต้องให้เกิดน้อยที่สุด

๙) การใช้กระสุนยางคิดแบบสร้างสรรค์คือพิจารณาถึงระดับการใช้กำลังและให้ใช้ตามความรุนแรงของสถานการณ์

๑๐) การใช้อาวุธปืนคิดแบบวิเคราะห์ และพิจารณาการใช้ความรุนแรงให้น้อยที่สุดหากไม่จำเป็น

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการ ตำรวจนครบาล มีประเด็นที่ควรแก่การนำมาอภิปรายผล ดังนี้

๕.๒.๑ กฎการใช้กำลังตามแนวพุทธสันติวิธี

จากข้อค้นพบเกี่ยวกับการบูรณาการหลักโยนิโสมนสิการเข้ากับกฎการใช้กำลัง เป็นรูปแบบกฎ การใช้กำลังตามแนวพุทธสันติวิธี มีแนวทางในการปฏิบัติ มีรายละเอียดดังนี้

๑) คิดแยกแยะวิธีการที่ไม่รุนแรงจะต้องใช้เป็นอันดับแรกก่อนถ้าสามารถทำได้และไม่เป็นอันตราย ตำรวจต้องลดการกระทบกระทั่งและต้องคำนึงถึงหลักสากลในการดูแลกลุ่มผู้ชุมนุมต้องมี ผู้รับผิดชอบในการสั่งการทุกครั้ง ต้องมีการวิเคราะห์แยกแยะผลกระทบที่ตามมาต้องคำนึงถึงหลักความเป็นไปได้ ในการใช้กฎการใช้กำลังกับกลุ่มผู้ชุมนุม เจ้าหน้าที่ต้องมีความอดทนให้มาก และการกระทบกระทั่งกัน ต้องคำนึงถึงหลักการและวิธีการให้มากกว่าก่อนที่จะตัดสินใจโดยไม่ใช้ความรุนแรง วิธีการคิดแยกแยะวิธีการที่ไม่รุนแรงจะต้องใช้เป็นอันดับแรกก่อนถ้าสามารถทำได้ และไม่เป็นอันตราย คือ อาจจะใช้วิธีการเจรจาต่อรอง ก่อนถ้าไม่เป็นผลจึงต้องใช้กำลังโดยใช้ตามระดับการใช้กำลัง

๒) คิดถึงคุณ โทษหากใช้กำลังต้องมีความจำเป็นอย่างแท้จริงเท่านั้น กฎการใช้กำลังข้อ ๒ คือ การใช้กำลังต้องมีความจำเป็นอย่างแท้จริงเท่านั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ควบคุมดูแลกลุ่มผู้ชุมนุมจะต้องมีการ ฝึกใช้ยุทธวิธีต่างๆ ในการควบคุมผู้ชุมนุมในการใช้กำลังจะต้องนึกถึงคุณและการส่งผลที่จะตามมามีผู้ดูแลและ รับผิดชอบในการสั่งการทุกครั้ง ต้องมีการรายงานและมีการแจ้งเตือนกลุ่มผู้ชุมนุมทุกครั้งที่จะมีการใช้กำลังมี แผนรองรับเหตุการณ์ที่จะตามมาโดยยึดหลักสากล การใช้กำลังต้องคิดถึงคุณโทษหากใช้กำลังต้องมีความ จำเป็นอย่างแท้จริงเท่านั้น

๓) คิดสืบสาวเหตุปัจจัยในการใช้กำลังด้วยจุดประสงค์ในการบังคับใช้กฎหมาย กฎการใช้ กำลังข้อ ๓ คือ ใช้กำลังด้วยจุดประสงค์ ในการบังคับใช้กฎหมายเท่านั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจควบคุมฝูงชนนั้นใน การปฏิบัติหน้าที่จะต้องมีกฎหมายรองรับ ในอำนาจหน้าที่ และต้องไม่ให้เกิดการละเมิดสิทธิของผู้อื่น คำนึงถึงหลักความรับผิดชอบต่อหลักสากลเจ้าหน้าที่ต้องมีความรู้ความเข้าใจในกฎระเบียบต่างๆ มีการ วางแผนและมีความพร้อมด้านงานเอกสารที่เกี่ยวกับกฎระเบียบต่างๆ มีผู้รับผิดชอบในการสั่งการและต้อง คำนึงถึงผลกระทบที่จะตามมา

๔) คิดแบบอรรถสัมพันธ์ คือ พิจารณาถึงหลักความจริงที่ว่าไม่มีข้อยกเว้นใดๆ สำหรับการ ใช้กำลังด้วยวิธีการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ไม่มีข้อยกเว้นใดๆ สำหรับการใช้กำลังที่มีชอบด้วยกฎหมายในการ ใช้กำลังกับกลุ่มผู้ชุมนุมนั้นต้องตามอำนาจเท่าที่มีอยู่ มีการใช้กฎระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องมาใช้ เจ้าหน้าที่ต้องมีความรู้ความเข้าใจในกฎหมายกับผู้ชุมนุมโดยไม่มีข้อยกเว้น หรือเลือกปฏิบัติสำหรับกลุ่มใด กลุ่มหนึ่ง ต้องคำนึงถึงหลักสากลและหลักสิทธิมนุษยชน เจ้าหน้าที่ต้องมีความเข้าใจกลุ่มผู้ชุมนุมและต้องมี

ความอดทนให้มาก มีระบบระเบียบและยุทธวิธีในการปฏิบัติต่อผู้ชุมนุมลดการกระทบกระทั่งกันทั้งสองฝ่ายมีการเจรจาและแจ้งเตือนตลอดเวลา

๕) คิดแบบแก้ปัญหา หาเหตุและผลใช้กำลังอย่างเหมาะสมกับสัดส่วนตามจุดประสงค์ของกฎหมาย ใช้กำลังอย่างเหมาะสมกับสัดส่วนตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายต้องกำชับถึงความเหมาะสมและระเบียบหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้อง มีการประเมินผลและวางแผนการใช้กฎหมายกับกลุ่มผู้ชุมนุมที่เหมาะสมและเป็นไปได้ เจ้าหน้าที่ที่ต้องมีความรู้ความเข้าใจกฎหมาย โดยมีการกำชับถึงหลักสากล มีการสังเคราะห์ถึงสาเหตุและความเป็นไปได้ในการใช้กฎหมายอย่างถูกต้องและไม่เป็นการละเมิดสิทธิของผู้อื่น

๖) คิดแบบรู้เท่าทันธรรมชาติคือต้องมองอย่างรู้เท่าทันเพื่อใช้กำลังให้น้อยที่สุดและหยุดเมื่อหมดความจำเป็น (ถ้าทำได้) ใช้กำลังให้น้อยที่สุดและหยุดเมื่อหมดความจำเป็น ผู้บังคับบัญชาต้องคำนึงถึงหลักความจริงในการใช้กำลังให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ชุมนุม ต้องมีการดูแลสวัสดิการของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน มีการประสานการปฏิบัติที่ชัดเจนและมีผู้รับผิดชอบ ต้องมีการประเมินสถานการณ์ตลอดเวลา การบริหารจัดการต้องชัดเจนมีผู้รับผิดชอบ มีการบริหารจัดการกำลังเจ้าหน้าที่ ที่ชัดเจนมีผู้รับผิดชอบและต้องให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ชุมนุม

๗) คิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียมพิจารณาถึงความเสียหายหรือการบาดเจ็บจะต้องให้เกิดน้อยที่สุด ความเสียหายหลังการบาดเจ็บต้องให้เกิดน้อยที่สุดเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ปฏิบัติหน้าที่ดูแลกลุ่มผู้ชุมนุมต้องต้องได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดีทั้งร่างกายและจิตใจ ต้องมีความพร้อมและความอดทน มีการประเมินสถานการณ์ตลอดเวลา มีผู้รับผิดชอบในการสั่งการและต้องมีแผนรองรับในเหตุการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นโดยไม่คาดฝัน ต้องมีความอดทน อดกลั้นให้มาก เจ้าหน้าที่ต้องยึดหลักกฎหมายและความถูกต้องตามหลักสากล

๘) คิดแบบสร้างสรรค์ คือ พิจารณาถึงระดับการใช้กำลังมีหลากหลายและให้ใช้ตามความรุนแรงของสถานการณ์ หรือความรุนแรงของภัยอันตรายที่คาดว่าจะเกิดจากผู้ชุมนุม ระดับการใช้กำลังมีหลากหลายและให้ใช้ตามความรุนแรงตามสถานการณ์ถึงความรุนแรงของภัยอันตรายที่จะเกิดจากผู้ชุมนุม เจ้าหน้าที่ตำรวจทุกฝ่ายที่จะออกปฏิบัติหน้าที่ควบคุมฝูงชนจะต้องเตรียมความพร้อมของตัวเองและมีการฝึกมาเป็นอย่างดี มีการประเมินสถานการณ์ตลอดเวลาและมีรูปแบบการใช้ที่แตกต่างกันและมีผู้รับผิดชอบในสถานการณ์ ต้องพยายามมิให้เกิดการกระทบกระทั่งกันระหว่างเจ้าหน้าที่และผู้ชุมนุม ต้องยึดหลักสากลและยึดหลักกฎหมายเป็นหลัก ต้องมีการเจรจาและประสานงานกับตัวแทนกลุ่มต่างๆ มีแผนรองรับสถานการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นโดยคาดไม่ถึง เจ้าหน้าที่ต้องมีเครื่องมือเครื่องมือในการทำงาน

๙) คิดแบบอยู่ในขณะปัจจุบันเจ้าหน้าที่ทุกคนต้องมีสติ และตระหนักถึงสิ่งที่ได้รับการฝึกการใช้กำลังให้สามารถใช้ได้หลากหลายวิธี เจ้าหน้าที่ทุกคนต้องได้รับการฝึกการใช้กำลังให้สามารถใช้ได้หลากหลายวิธีเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ดูแลกลุ่มผู้ชุมนุมและต้องได้รับการฝึกอบรมมาเป็นอย่างดี มียุทธวิธีในการปฏิบัติงานตลอดจนมีวัสดุอุปกรณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ ต้องมีความอดทนและมีสติในการปฏิบัติหน้าที่ มีการฝึกพร้อมกับหน่วยอื่นๆ ที่ได้รับมอบหมายโดยยึดตามหลักสากลที่ถูกต้อง ต้องบำรุงขวัญและ

กำลังใจของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ต้องมีการประเมินสถานการณ์อยู่ตลอดเวลา ต้องคำนึงถึงหลักมนุษยชน มีผู้บังคับบัญชาที่รับผิดชอบในการสั่งการตลอดจนเตรียมการเจ้าหน้าที่ถ้ามีเหตุการณ์ที่คาดไม่ถึง

๑๐) คิดแบบวิเคราะห์ เจ้าหน้าที่ทุกคนต้องมองถึงการที่ไม่ใช้ความรุนแรงด้วย เจ้าหน้าที่ทุกคนต้องได้รับการฝึกในวิธีการที่ไม่ใช้ความรุนแรงผู้บังคับบัญชาจะต้องมีการฝึกเจ้าหน้าที่ตำรวจที่จะไปดูแลกลุ่มผู้ชุมนุมอย่างสม่ำเสมอและเรียนรู้ยุทธวิธีใหม่ๆ มีการเพิ่มความคิดความเห็นและพฤติกรรมตลอดจนมีคุณธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ มีความอดทนอดกลั้นให้ถึงที่สุด ต้องมีการประเมินสถานการณ์ตลอดเวลาการสั่งการต้องชัดเจนและมีผู้รับผิดชอบ ต้องมีการอบรมเจ้าหน้าที่ด้านจริยธรรม มีการบำรุงขวัญกำลังใจเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่จะต้องยึดหลักกฎหมายระเบียบคำสั่งอย่างเคร่งครัดตามหลักสากล จะต้องมีการเจรจากับกลุ่มผู้ชุมนุมตลอดเวลาเพื่อลดการกระทบกระทั่ง

ข้อค้นพบเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล กล่าวสรุปได้ว่า เป็นการนำเอาหลักโยนิโสมนสิการมาประยุกต์ใช้ในการควบคุมฝูงชนตามหลักกฎหมายใช้กำลัง และระดับการใช้กำลัง หรืออาจกล่าวได้ว่า เป็นกระบวนการคิดในการดำเนินงานควบคุมฝูงชนตามหลักสากลซึ่งเป็นกระบวนการคิดที่ก่อให้เกิดการตัดสินใจระงับการลงไปด้วยความเหมาะสม อาจกล่าวได้ว่าเป็นการพัฒนาทางความคิดในการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจให้ประกอบด้วยคุณธรรม จริยธรรม สอดคล้องกับรายงานการวิจัยของ **อดุลย์ ณรงค์ศักดิ์**, พล.ต.ต.ดร., และคณะ ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง **โครงการวิจัยจริยธรรมในวิชาชีพ ผลการวิจัย พบว่า** การจะพัฒนาข้าราชการตำรวจให้มีคุณธรรม จริยธรรมต้องคำนึงถึงองค์ประกอบต่างๆ แล้วพัฒนาให้ครบถ้วนทุกองค์ประกอบ ซึ่งได้แก่ ทางด้านร่างกาย อารมณ์ ความคิดและจิตใจ โดยจะเน้นหนักไปที่การพัฒนาด้านจิตใจเป็นหลัก ฉะนั้น การพัฒนาทางกาย ความคิด จิตใจและทักษะในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นตำรวจที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีทัศนคติที่ถูกต้อง มีค่านิยมที่เหมาะสมดีงาม ย่อมสามารถนำไปพัฒนาตนเองให้มีจิตสำนึก มีอุดมการณ์ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่^๑ การนำหลักโยนิโสมนสิการมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานนอกจากเป็นการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแล้ว หากมองในแง่มุมเชิงปฏิบัติการยังเป็นวิธีการพัฒนาความคิดในการดำเนินงานอีกด้วย เรื่องนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ **วิรุทธ เกิดในมงคล** ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง **การบูรณาการวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการกับปรัชญาสำหรับเด็ก** ผลการวิจัยพบว่า แนวทางของวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการให้ความสำคัญกับรูปแบบวิธีคิดที่ใช้ในการพัฒนาการคิดใช้เหตุผล^๒

ในเรื่องทำนองเดียวกันนี้ สอดคล้องกับ **กิตติศักดิ์ ปลาทอง** (พันตำรวจเอก) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง **การฝึกอบรมเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาการเจรจาต่อรองในภาวะวิกฤตของเจ้าหน้าที่ตำรวจ** ศึกษาเฉพาะพื้นที่

^๑อดุลย์ ณรงค์ศักดิ์, พล.ต.ต.ดร. และคณะ, “โครงการวิจัยจริยธรรมในวิชาชีพ”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว), ๒๕๕๖), หน้า ๑.

^๒วิรุทธ เกิดในมงคล, “การบูรณาการวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการกับปรัชญาสำหรับเด็ก”, รายงานการวิจัย, (คณะมนุษยศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๐), หน้า ๑.

กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจมีการตัดสินใจในสถานการณ์ปัญหาวิกฤติที่มีลักษณะเป็นกระบวนการตัดสินใจ เริ่มจาก

- ๑) การระบุปัญหา
- ๒) การระบุข้อจำกัดของปัญหา
- ๓) การพัฒนาทางเลือก
- ๔) การวิเคราะห์ทางเลือก
- ๕) การเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด
- ๖) การนำผลการตัดสินใจไปปฏิบัติ
- ๗) การสร้างระบบควบคุมและประเมินเจ้าหน้าที่ตำรวจเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในการ

แก้ไขสถานการณ์ปัญหาวิกฤติ^๓

หากพิจารณาดูรายละเอียดเกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการแก้ไขสถานการณ์ปัญหาวิกฤติ ทั้ง ๗ ขั้นตอน ที่กล่าวมาข้างต้นนั้น สอดคล้องกับวิธีการคิดตามหลักโยนิโสมนสิการแบบอริยสัจหรือวิธีคิดแบบแก้ปัญหา กล่าวได้ว่า การนำหลักโยนิโสมนสิการ วิธีคิด ๑๐ ประการ ตามพระคัมภีร์คำสอนทางพระพุทธศาสนาเข้ามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานควบคุมฝูงชนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เป็นอีกแนวทางหนึ่งในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่ข้าราชการตำรวจ ในประเด็นนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ณัชมา สุวรรณานนท์** (พันตำรวจเอกหญิง) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การประเมินผลการฝึกอบรมหลักสูตรการบริหารงานตำรวจชั้นสูง ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ผลการวิจัยพบว่า การประเมินของผู้บริหาร ที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรมหลักสูตรการบริหารงานตำรวจชั้นสูง ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ควรเพิ่มเติมวัตถุประสงค์ การฝึกอบรม เน้นด้านจริยธรรม คุณธรรม การดำรงตนในศีลธรรมอันดี มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความยุติธรรมในหน้าที่ ในการปกครองบังคับบัญชา และการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคลากรในองค์กร^๔

การควบคุมฝูงชนเป็นส่วนหนึ่งของการสลายความขัดแย้ง ในเรื่องนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาพรหม ธรรมหาโส** (นิธิบุญยากร) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี ศึกษาวิเคราะห์กรณีลุ่มน้ำตาช้าง จ. เชียงใหม่” ผลการวิจัย พบว่า การสลายความขัดแย้งไว้สรุปความว่า “วิธีปฏิบัติอย่างหนึ่งที่ควรนำมาเป็นปัจจัยเกื้อหนุนที่จะแก้ไขความขัดแย้ง คือ ใช้วัฒนธรรมแห่งความเมตตา สร้างบรรยากาศแห่งความสมานฉันท์ขึ้นให้คนทุกฝ่ายเข้าถึง ในชีวิตประจำวัน ในวิถีชีวิตที่เป็นอยู่จริง เรียกว่า

^๓กิตติศักดิ์ ปลาทอง (พันตำรวจเอก), “การฝึกอบรมเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาการเจรจาต่อรองในภาวะวิกฤติของเจ้าหน้าที่ตำรวจ”, **ปริญญาานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๔), หน้า ๙๑-๙๒.

^๔ณัชมา สุวรรณานนท์, พันตำรวจเอกหญิง, “การประเมินผลการฝึกอบรมหลักสูตรการบริหารงานตำรวจชั้นสูงของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ”, **ปริญญาานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๙), หน้า ๑.

เอาตัวเข้าสมานให้ทุกคนเข้าถึง” โดยสรุป จุดสำคัญในการแก้ไขความขัดแย้งไว้ ๕ ประการคือ ๑) ไม่ติดอยู่กับความขัดแย้ง หรือตกเป็นทาสของความขัดแย้ง แต่เอาประโยชน์จากความขัดแย้งให้ได้ โดยเฉพาะประโยชน์ทางปัญญา ๒) แกนของการปฏิบัติในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง คือ การมีเจตนาดี ปราศจากอคติต่อกัน ด้วยเมตตาธรรม มุ่งสู่จุดหมายที่เป็นการสร้างสรรค์ และมีปัญหาที่จะดำเนินการให้เป็นไปตามเจตนาที่ตั้งนั้น ๓) ปฏิบัติการในการขัดแย้งและหาทางยุติความขัดแย้ง ต้องดำเนินไปอย่างเป็นมิตร สุภาพจริงใจ และเปิดใจต่อกันมองทุกคนเป็นเพื่อนมนุษย์ไม่มองแบบแบ่งแยก มุ่งสู่การอยู่ร่วมกัน ๔) สร้างบรรยากาศแห่งความสมานฉันท์ ด้วยการให้ทุกฝ่ายเข้าถึงกัน สันสรค์กันในชีวิตประจำวัน หรือให้วิถีชีวิตที่เป็นจริง ตามหลักการเอาตัวเข้าสมาน ๕) ให้มองเห็นตระหนักในจุดหมายที่กว้างใหญ่เหนือขึ้นไปซึ่งเป็นประโยชน์ร่วมกันของทุกฝ่ายส่วนการแก้ปัญหาที่ซ้อนลึกลงไป เช่น การขาดความเคารพกฎกติกา ถูธรรมเป็นใหญ่ ยึดหลักการเป็นมาตรฐานนั้น เป็นคุณสมบัติของคน ซึ่งจะต้องสร้างขึ้นด้วยการพัฒนาคนระยะยาว คือด้วยการศึกษาอย่างลึก

๕.๒.๒ ระดับการใช้กำลังตามแนวพุทธสันติวิธี

จากข้อค้นพบเกี่ยวกับการบูรณาการหลักโยนิโสมนสิการเข้ากับระดับการใช้กำลัง เป็นรูปแบบระดับการใช้กำลังตามแนวพุทธสันติวิธี กล่าวได้ว่า เป็นการปฏิบัติงานควบคุมฝูงชนของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ประกอบด้วยธรรม และอยู่ภายใต้กรอบกฎหมายกำหนด ในเรื่องนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ปกรณ์ ไพโร อังกูร** พันตำรวจโท ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การสร้างแบบประเมินและการพัฒนาการคิดวิจารณ์ของนักเรียนนายร้อยตำรวจ ผลการวิจัย พบว่า ความรับผิดชอบของตำรวจในอันที่จะปฏิบัติการใดๆ ให้ก่อประโยชน์สุขแก่สังคม ตำรวจต้องใช้วิจารณญาณในการเลือกกฎหมายดังกล่าวให้ได้ผลเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์นั้นๆ การเลือกใช้กฎหมายนี้เอง เป็นที่มาของการใช้วิจารณญาณเบื้องต้นของตำรวจ^๖ เห็นได้ว่าการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจมีความจำเป็นที่ต้องใช้วิจารณญาณ ซึ่งเป็นเรื่องที่อยู่ในแนวทางเดียวกันกับเรื่องโยนิโสมนสิการ นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **วัลนิกา ฉลากบาง** ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถในการรู้จักคิดแบบโยนิโสมนสิการและการบริโภคด้วยปัญญาของนักศึกษาสถาบันราชภัฏสกลนคร ซึ่งได้กล่าวในเชิงสรุปเกี่ยวกับหลักโยนิโสมนสิการว่า ความสามารถในการวิเคราะห์ตนเอง การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม เกิดจากทักษะการคิดแบบโยนิโสมนสิการ และความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

^๕พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิธิบุญยากร), “รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี ศึกษาวิเคราะห์กรณีลุ่มน้ำแม่ตาช้าง จ.เชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๒๗๖.

^๖ปกรณ์ ไพโรอังกูร, (พันตำรวจโท), “การสร้างแบบประเมินและการพัฒนาการคิดวิจารณ์ของนักเรียนนายร้อยตำรวจ”, **ปริญญาานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๗), หน้า ๘๐.

เพิ่มขึ้น^๗ ดังนั้นระดับการใช้กำลังตามแนวพุทธสันติวิธีในการควบคุมฝูงชนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ จึงเป็นเรื่อง การใช้วิจารณ์ญาณหรือวิธีคิดตามหลักพุทธศาสนา มีแนวทางในการปฏิบัติ ตามรายละเอียดดังนี้

๑) คิดแยกแยะถึงสถานการณ์การชุมนุมอย่างเป็นระเบียบ มีการควบคุมกันเอง และอยู่ในกรอบของกฎหมาย การตั้งแถวในเครื่องแบบปกติข้าราชการตำรวจที่ได้รับมอบหมายให้ไปดูแลกลุ่มผู้ชุมนุม จะต้องมีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจโดยไม่ต้องใส่เครื่องอุปกรณ์ในการควบคุมฝูงชนแต่งเครื่องแบบปกติทั้งสีทากีและชุดเวส ต้องมีความอดทนอดกลั้น คิดแยกแยะถึงสถานการณ์การชุมนุมอย่างเป็นระเบียบมีการควบคุมกันเอง และอยู่ในกรอบของกฎหมาย โดยไม่มีการใช้ความรุนแรง

๒) การจัดรูปขบวนต้องมองถึงความเป็นจริงในการจัดรูปขบวนเพื่อควบคุมฝูงชน ในการจัดรูปขบวนเป็นการใช้เจ้าหน้าที่ตำรวจควบคุมฝูงชนจัดรูปขบวนในการดูแลกลุ่มผู้ชุมนุม ต้องมีระเบียบดูน่าเกรงขาม มีการประกอบกำลังกับหลายๆ หน่วยและต้องให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ชุมนุม โดยคิดถึงหลักความจริงและความเป็นไปได้ในการดูแลกลุ่มผู้ชุมนุมมิให้เกิดการปะทะหรือกระทบกระทั่งกัน มีระเบียบวินัยมีความอดทนในการถูกยั่ว ต้องคำนึงถึงรูปแบบที่ถูกต้อง

๓) การตั้งแถว พร้อมอุปกรณ์ควบคุมฝูงชนต้องคิดสืบสาวเหตุปัจจัยและจุดประสงค์ ในการตั้งแถวพร้อมอุปกรณ์ควบคุมฝูงชนนั้นข้าราชการตำรวจต้องมีการสำรวจตัวเอง สำรวจอุปกรณ์ในการปฏิบัติงาน มีการประกอบกำลังกับหลายๆ หน่วย ทุกๆ หน่วยต้องมีการฝึกฝักปฏิบัติกับกลุ่มผู้ชุมนุมเหมือนจริง โดยทนต่อความยั่ว ไม่มีการปฏิบัติหน้าที่นอกคำสั่ง มีการเคลื่อนที่เป็นระบบระเบียบ มีการมอบหมายหน้าที่ชัดเจนในการปฏิบัติ โดยมีความมุ่งหมาย และมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน เจ้าหน้าที่ต้องมีสติ มีความอดทน

๔) การเคลื่อนที่เข้าหากกลุ่มผู้ชุมนุมคิดพิจารณาให้เข้าใจก่อนลงมือปฏิบัตินึกถึงหลักการและจุดมุ่งหมาย การเคลื่อนที่การควบคุมฝูงชนนั้น ข้าราชการตำรวจต้องมีระบบระเบียบในตัวเองและได้รับการฝึกมาพอสมควร ในการเคลื่อนที่เข้ามาจะต้องมีรูปแบบตามแบบที่ฝึกมา ต้องคำนึงถึงผลกระทบที่ตามมา และหลีกเลี่ยงการปะทะกับกลุ่มผู้ชุมนุม ในการเคลื่อนที่ทุกครั้งต้องมีการแจ้งเตือนก่อนเสมอ มีการส่งตัวแทนในการเจรจา การเคลื่อนที่ที่ต้องมีวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนเพื่อไม่ให้เกิดการเข้าใจผิด

๕) การใช้คลื่นเสียงเป็นการพิจารณาหาทางปัญหา หาเหตุและผลใช้กำลังอย่างเหมาะสม เครื่องเสียง ในการดูแลกลุ่มผู้ชุมนุมระดับการใช้กำลังต้องคำนึงถึงเป็นอันดับแรก การใช้เครื่องเสียงต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้ชุมนุม เจ้าหน้าที่ต้องผ่านการอบรมและใช้อุปกรณ์ทุกชนิดเป็นอย่างดี และคำนึงถึงผลกระทบที่จะตามมา ตลอดจนผลเสียของการใช้ การใช้ต้องมีเหตุผลและความจำเป็นอย่างที่สุด มีการกำหนดขอบเขตและระยะเวลาที่ชัดเจน ไม่ควรใช้ที่มีผลกระทบต่อบุคคลอื่น เช่น โรงพยาบาล หรือที่เลี้ยงสัตว์

^๗วัลลภา ฉลากบาง, “การพัฒนาความสามารถในการรู้จักคิดแบบโยนิโสมนสิการและการบริโภคด้วยปัญญาของนักศึกษาสถาบันราชภัฏสกลนคร”, *ปริญญาวิทยาศาสตร์ชุมชนบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๘), หน้า ๓๓.

๖) การใช้แก๊สน้ำตา พิจารณาใช้เพื่อใช้กำลังให้น้อยที่สุดและหยุดเมื่อหมดความจำเป็น (ถ้าทำได้) ในการใช้แก๊สน้ำตาในการดูแลกลุ่มผู้ชุมนุมเจ้าหน้าที่ตำรวจต้องยึดหลัก ความจำเป็นและควรยึดหลัก ความจำเป็นและควรใช้น้อยที่สุด เพื่อหมดความจำเป็นต้องมีความอดทนต้องการช่วยและมีความรับผิดชอบ กับผลที่ตามมาให้มากๆ ควรมีการแจ้งเตือนก่อนเสมอ มีการใช้ยุทธวิธีตลอดจนมีการเตรียมแผนรองรับว่ามี บาดเจ็บต้องได้รับผลข้างเคียงจากการใช้แก๊สน้ำตาเจ้าหน้าที่ต้องได้รับการฝึกอบรมในการใช้อุปกรณ์แก๊ส น้ำตาและควรคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนและผลเสียตามมาเจ้าหน้าที่ต้องใช้ความอดทนอดกลั้นให้มากที่สุด

๗) ปะทะบังคับร่างกายต้องพิจารณาถึงความเสียหายหรือการบาดเจ็บจะต้องให้เกิดน้อย ที่สุด บังคับร่างกายเจ้าหน้าที่ในการดูแลกลุ่มผู้ชุมนุม จะต้องได้รับการฝึกมาอย่างดีในการเข้าจับกุมจะต้องมี ยุทธวิธีจนในการเข้าจับกุมต้องระวังความสูญเสียที่จะตามมาหลีกเลี่ยงการปะทะในและให้ใช้ความอดทนให้ มากที่สุดผู้มีรับผิดชอบในการสั่งการตลอดจนมีแผนรองรับเหตุฉุกเฉินที่จะเกิดขึ้น มีจุดมุ่งหมายชัดเจนการเข้า จับกุมโดยลดการปะทะกระทบกระทั่งกับกลุ่มผู้ชุมนุมเน้นการทำความเข้าใจและการเจรจาเป็นหลัก

๘) การฉีดน้ำต้องคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียมพิจารณาถึงความเสียหายหรือการบาดเจ็บ จะต้องให้เกิดน้อยที่สุดในระดับการใช้กำลังที่อาจจะเกิดความสูญเสียเจ้าหน้าที่ต้องใช้ความอดทนให้มากที่สุด เพื่อมิให้เกิดความสูญเสียเจ้าหน้าที่ต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะตามมาตลอดจนความสูญเสีย ผู้ใช้การฉีดน้ำ ต้องได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี มีการเตรียมแผนรองรับในเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น ต้องคำนึงถึงหลักความ เป็นจริงให้มากที่สุดหลักความชอบธรรม มีการแจ้งเตือนกลุ่มผู้ชุมนุมมีแผนรองรับสถานการณ์เกิดเหตุที่คาด ไม่ถึง มีการใช้วัตถุอุปกรณ์ที่ปลอดภัยกับเหตุการณ์โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ต้องมีความรู้ความชำนาญและมี ยุทธวิธีในการใช้ที่ถูกต้อง

๙) การใช้กระสุนยางคิดแบบสร้างสรรค์ คือ พิจารณาถึงระดับการใช้กำลังและให้ใช้ตาม ความรุนแรงของสถานการณ์ เจ้าหน้าที่ต้องมีความอดทนอดกลั้นให้มากที่สุด มีความเป็นผู้คิดให้มาก เจ้าหน้าที่ต้องมีความชำนาญและได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี ผู้สั่งการต้องมีความรับผิดชอบในเหตุการณ์ที่ จะเกิดขึ้นตามมา ใช้เมื่อมีความจำเป็นจริงๆ และไม่ให้เกิดความสูญเสีย ต้องมีการประเมินสถานการณ์ที่ รอบคอบคำนึงถึงหลักความถูกต้อง มีจุดประสงค์ที่ชัดเจนในการใช้กระสุนยางในการใช้ยุทธวิธี ต้องคำนึงถึง หลักสากลโดยมีการแจ้งเตือนก่อนเสมอเป็นการเจรจาเพื่อลดความสูญเสียที่จะตามมา

๑๐) การใช้อาวุธปืนคิดแบบวิเคราะห์ และพิจารณาการใช้ความรุนแรงให้น้อยที่สุด หากไม่ จำเป็นการใช้อาวุธปืนเจ้าหน้าที่ต้องได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดีมียุทธวิธีในการใช้เจ้าหน้าที่ต้องมีความ อดทนต่อคำขู่และต้องคิดให้ละเอียดถี่ถ้วนใช้ความรุนแรงต่อผู้ชุมนุม ให้น้อยที่สุด ต้องคำนึงถึงผลกระทบที่ จะตามมาหากมีการสูญเสียเกิดขึ้น ต้องมีผู้รับผิดชอบในการสั่งการ มีแผนรองรับเมื่อความผิดพลาด ต้อง คำนึงถึงหลักมนุษยชนและต้องปฏิบัติตามหลักสากลเสมอ ต้องมีการประเมินสถานการณ์โดยมิให้เกิดการ สูญเสียหรือการกระทบกระทั่งกันระหว่างกลุ่มผู้ชุมนุมและเจ้าหน้าที่

จากข้อค้นพบ เกี่ยวกับ ระดับการใช้กำลังตามแนวพุทธสันติวิธี พบว่า ก่อนการใช้กำลังเจ้าหน้าที่ ตำรวจต้องมีการเจรจาให้ฝูงชนรับทราบก่อนการใช้กำลัง สอดคล้องกับผลวิจัยของ **ชลากร เทียนส่องใจ** ศึกษาเรื่อง “การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางเชิงพุทธ : หลักการและเครื่องมือสำหรับการจัดการความขัดแย้ง” ผลการวิจัยพบว่า การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง ถือได้ว่าเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการจัดการความขัดแย้ง โดยมีบุคคลที่สามหรือคนกลางเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการปัญหา บทบาทหน้าที่ของคนกลางจะเป็นผู้ที่ให้คำแนะนำ และพร้อมทั้งเสนอแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการปัญหาความขัดแย้ง เพื่อที่จะให้คู่กรณีสามารถบรรลุข้อตกลงได้โดยความสมัครใจของทั้งสองฝ่าย ทั้งนี้คนกลางจะไม่มีอำนาจบังคับให้คู่กรณีต้องปฏิบัติตามคำแนะนำแต่อย่างใด^๕

การบูรณาการระดับการใช้กำลังในการควบคุมฝูงชนเข้ากับโยนิโสมนสิการ เป็นการใช้ความคิดก่อนลงมือปฏิบัติการควบคุมฝูงชน เป็นแนวทางที่สามารถแก้ไขปัญหาคอขวดในการควบคุมฝูงชน สอดคล้องกับรายงานการวิจัยของ **มหาวิทยาลัยเชียงใหม่** ที่ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจโรงเรียนตำรวจภูธร ๕ จังหวัดลำปาง ผลการวิจัย พบว่า ด้านความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ข้าราชการตำรวจโรงเรียนตำรวจภูธร ๕ มีความพึงพอใจที่ได้พยายามตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จตามเป้าหมายทุกครั้ง และพร้อมที่จะยอมรับผิดชอบในผลงานด้านความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการตำรวจ นับได้ว่ามีส่วนสำคัญที่จะทำให้การปฏิบัติงานสำเร็จไปด้วยดี^๖ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พิราพรรณ ใจจิตร** ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การใช้วิถีคิดแบบโยนิโสมนสิการกับประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดนครพนม” ผลการวิจัย พบว่า โยนิโสมนสิการสามารถนำมาใช้ในการดำเนินชีวิต ในการแก้ปัญหาและไปใช้เพื่อมุ่งสู่ความหลุดพ้น เป็นวิถีคิดที่มีเฉพาะในพระพุทธศาสนา เพราะเป็นวิธีที่มีหลักพุทธธรรมประกอบ เป็นแบบแผน เป็นแผนที่เป็นทางเดินให้กระแสดวงคิด^๗ ดังนั้นการนำหลักโยนิโสมนสิการมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ควบคุมฝูงชนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ จึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่เป็นการดำเนินงานมุ่งสู่ความสำเร็จ

^๕ชลากร เทียนส่องใจ, “การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางเชิงพุทธ : หลักการและเครื่องมือสำหรับการจัดการความขัดแย้ง”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๒๗๖.

^๖มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, “ศึกษาความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจ โรงเรียนตำรวจภูธร ๕ จังหวัดลำปาง”, **รายงานการวิจัย**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๘), หน้า ๓๙.

^๗พิราพรรณ ใจจิตร, “การใช้วิถีคิดแบบโยนิโสมนสิการกับประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดนครพนม”, **รายงานการวิจัย**, สาขาบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ๒๕๕๒), หน้า ๖๘๙.

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ควรมีการกำหนดกลยุทธ์ในการดำเนินงานควบคุมฝูงชนที่สอดคล้องกับการประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน

๒. สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ควรมีนโยบายส่งเสริมฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับแนวทางการประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน แก่ผู้ได้บังคับบัญชาที่ทำหน้าที่ควบคุมฝูงชน

๓. สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ควรมีการกำหนดนโยบายติดตาม ประเมินผลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามการประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑. สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ควรมีการจัดทำคู่มือเชิงปฏิบัติการในการดำเนินงานควบคุมฝูงชนที่สอดคล้องกับการประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน

๒. สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ควรมีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ให้กับข้าราชการตำรวจ ที่ทำหน้าที่ควบคุมฝูงชน

๓. สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการติดตาม ประเมินผลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามการประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน

๔. สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ควรมีการนิมนต์พระสงฆ์ เชิญผู้เชี่ยวชาญทางด้านพระพุทธศาสนา ให้การอบรมเกี่ยวกับพุทธสันติวิธี แก่ข้าราชการตำรวจ ที่ทำหน้าที่ควบคุมฝูงชน

๕. ข้าราชการตำรวจ ที่ทำหน้าที่ควบคุมฝูงชน ควรตระหนักเห็นความสำคัญ และคุณค่าของวิธีการควบคุมฝูงชนตามแนวพุทธสันติวิธี

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิผล การประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของกองกกับบัญชาการตำรวจนครบาล

๒. ควรศึกษาปัจจัยที่เป็นปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของกองกกับบัญชาการตำรวจนครบาล

๓. ควรศึกษาความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของกองกกับบัญชาการตำรวจนครบาล

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กมล สมวิเชียร. ศาสตร์แห่งรัฐ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, ๒๕๑๗.

กิติมา ปรีดีดิถก. ทฤษฎีบริหารองค์การ. กรุงเทพมหานคร : ชนงการพิมพ์, ๒๕๒๙.

กองบัญชาการตำรวจนครบาล. การจัดทำลึงกองร้อยควบคุมฝูงชนของสถานีตำรวจนครบาล ๒๕๔๒.

กรุงเทพมหานคร : กองบัญชาการตำรวจนครบาล, ๒๕๔๒.

_____ . คู่มือหน่วยปฏิบัติการเพื่อต่อต้านฝูงชน. กรุงเทพมหานคร : มูลเลอร์แอนด์พิวส์ (ไทย), ๒๕๔๕.

กองกำกับการป้องกันและปราบปรามจลาจล. ภารกิจและหน้าที่ของกองกำกับการป้องกันและ
ปราบปรามจลาจล ๒. กรุงเทพมหานคร : กองบัญชาการตำรวจนครบาล, ม.ม.ป.

คุณ โทซันต์, รศ.. พระพุทธศาสนากับสังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร : โอ เอส พริ้นติ้ง
เฮ้าส์, ๒๕๔๕.

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : การปรับกระบวนการ
การยุติธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร : บริษัทโรงพิมพ์เดือนตุลา จำกัด, ๒๕๔๘.

จรรยา สุภาพ. ภัทริการเมืองและเศรษฐกิจเปรียบเทียบ. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : บริษัท
สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๓๘.

จารักษ์ แสงทวีป. วิธีการควบคุมฝูงชน. กรุงเทพมหานคร : สหมิตรการพิมพ์, ๒๕๓๓.

เจมส์โด (Gameskho) และคณะ, คู่มือการเพิ่มพลังความสามารถกระบวนการจัดการข้อพิพาท,
แปลโดย วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ. นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๕.

ฉันทนา บรรพศิริโชติ, ดร., ผศ. ความขัดแย้งในสังคมไทย : ช่องว่างของการรับรู้และความเข้าใจ,
ในความขัดแย้งในสังคมไทยในยุควิกฤติเศรษฐกิจ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คบไฟ,
๒๕๔๒.

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. **ทำทนายทางเลือก : ความรุนแรงและการไม่ใช้ความรุนแรง**. กรุงเทพมหานคร

: มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๓๓.

_____ . **สันติทฤษฎี/วิถีวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๓๙.

ชัยอนันต์ สมุทวาณิช. **ประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์กับการเมืองไทย**. คณะรัฐศาสตร์ :

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๙.

_____ . **อุดมการณ์ทางการเมือง**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, ๒๕๑๗.

เดชา ตั้งสีฟ้า. **ความไร้ระเบียบของโลก : ทางเลือกในทศวรรษ 1990**. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์

ข่าวสารสันติภาพ, ๒๕๓๖.

ธีรยุทธ บุญมี. **Road map ประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สายธาร, ๒๕๔๗.

บรรพต วีระสัย และ สุขุม นวลสกุล. **รัฐศาสตร์ทั่วไป**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง,

๒๕๑๙.

บุญทัน ดอกไธสง. **พระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่**. เอกสารวิชาการในการศึกษาพระพุทธศาสนา

มหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

ประเวศ วะสี. **สันติวิธีกับสิทธิมนุษยชน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ,

๒๕๔๕.

ประเสริฐ เมฆมณี. **ตำรวจและกระบวนการยุติธรรม**. กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, ๒๕๒๕.

ปราโมทย์ นุชสำเนียง, พ.ต.ท. **การป้องกันและปราบปรามจลาจล**. นครปฐม : กองบัญชาการ

โรงเรียนนายร้อยตำรวจ, ๒๕๓๓.

ปิ่น มุกกันต์. **แนวสอนธรรมะตามหลักสูตรนักธรรมตรี**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อมรการพิมพ์,

๒๕๑๘.

ปรีดี บุญช้อย. **จริยปรัชญา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๒๕.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). **สลายความขัดแย้ง นิตินศาสตร์-รัฐศาสตร์-เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ**.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิกจำกัด, ๒๕๔๖.

_____ . **สันติภาพของโลกผ่านภูมิหลังอารยธรรมโลกาภิวัตน์**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท

สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๒.

_____ . **สลายความขัดแย้ง**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสื่อเกษตร. ๒๕๔๖.

_____ . **ธรรมบุญชีวิต**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล). **หลักธรรมาภิบาล**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงาน

พระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๙.

พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต). **พุทธธรรม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

๒๕๒๙.

- พงษ์ศานต์ พันธุ์ลาภ. **สังคมชุมชนระหว่างประเทศ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๐.
- พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. **รัฐศาสตร์พัฒนาการและแนวการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศรีอนันต์, ๒๕๒๔. .
- ยุคศรีอารยะ. **มายาโลกาภิวัดน์**. กรุงเทพมหานคร : โครงการวิถีทรรศน์, ๒๕๔๑.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทนานมีบุ๊คส์ จำกัด, ๒๕๕๔.
- วิทยากร เชียงกุล. **ปรัชญาการเมือง เศรษฐกิจ สังคม**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สายธาร, ๒๕๔๘.
- วันชัย วัฒนศัพท์และคณะ. **รายงานการสำรวจทัศนคติของประชาชนเรื่องความขัดแย้งในประเทศไทย**. นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๖.
- วันชัย วัฒนศัพท์. **ความขัดแย้ง : หลักการและเครื่องมือแก้ปัญหา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. **วินัยมุขเล่ม ๑**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑.
- เสกสิทธิ์ รัตนสุนทร. **นโยบายสาธารณะกับความขัดแย้งทางการเมืองและสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณีปัญหาที่ดินอัลนีไพน์**. กรุงเทพมหานคร : ๒๕๔๖.
- สุจิตรา อ่อนค้อม. **ศาสนาเปรียบเทียบ**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๗.
- สุขุม นวลสกุล. **ทฤษฎีการเมืองแห่งนวมัย**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๑๗.
- _____. **ทฤษฎีการเมืองสมัยโบราณและสมัยกลางและพุทธศาสนากับความคิดเชิงการเมือง**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๘.
- ลิขิต ธีรเวคิน. **การกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพมหานคร:คณะรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. **ทฤษฎีสังคมวิทยาเนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.
- ส. เสถบุตร. **New Model English–Thai Dictionary**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๐๐.
- สนธิ สมัครการ. **การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาการของสังคม**. กรุงเทพมหานคร : โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๘.
- สิทธิพงศ์ สิทธิขจร. **การบริหารความขัดแย้ง**. กรุงเทพมหานคร : จงเจริญการพิมพ์, ๒๕๓๕.

- สมบูรณ์ สุขสำราญ. **พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๗.
- เสาวคนธ์ สุดสวาท. **การพัฒนาและความขัดแย้ง**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๙.
- สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. **คู่มือการปฏิบัติในการควบคุมฝูงชน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ตำรวจ, ๒๕๔๑.
- อุทัย หิรัญโต. **หลักสังคมวิทยา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๒.
- อรุณ รักรธรรม. **ความขัดแย้งในกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาเฉพาะระดับเขต**. กรุงเทพมหานคร : สำนักวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๘.

(๒) บทความในหนังสือพิมพ์

เสาวนีย์ ธรรมสถิตี. “เหตุผลที่ต้องต่อต้านพืช GMO”. **มติชนรายสัปดาห์**. ๑๗ กันยายน ๒๕๔๗.

(๓) วิทยานิพนธ์ :

- กฤษดา ผ่องพิทยา. “การวิเคราะห์องค์ประกอบและความสัมพันธ์ของคุณลักษณะภาวะผู้นำที่พึงประสงค์พฤติกรรมภาวะผู้นำที่พึงประสงค์และปัจจัยชีวสังคมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๔.
- กิตติศักดิ์ ปลาทอง (พันตำรวจเอก). “การฝึกอบรมเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาการเจรจาต่อรองในภาวะวิกฤตของเจ้าหน้าที่ตำรวจ”. **ปริญญาานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๔.
- ชลากร เทียนส่องใจ. “การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางเชิงพุทธ : หลักการและเครื่องมือสำหรับการจัดการความขัดแย้ง”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. (พระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- ณขมา สุวรรณานนท์, พันตำรวจเอกหญิง. “การประเมินผลการฝึกอบรมหลักสูตรการบริหารงานตำรวจชั้นสูงของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ”. **ปริญญาานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๙.
- นาคม อธิสุวรรณจักร. “รูปแบบการบริหารงานตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีขององค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดราชบุรี”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๔.

- นิรุทธ์ วัฒนโณภาส. “ผลของการให้คำปรึกษาแนวโยนิโสมนสิการที่มีต่อการเพิ่มพูนจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร”. **รายงานการวิจัย**. กลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ม.ม.ป.
- บุษบง ชัยเจริญวัฒน์ และบุญมี ลี. “ตัวชี้วัดธรรมภิบาล”. **รายงานการวิจัย**. สถาบันพระปกเกล้า : ศุภสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๔.
- บัณฑิต แทนพิทักษ์. “ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำ อำนาจความศรัทธา และความพึงพอใจในงานของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๔.
- ปกรณ์ ไพโรอังกฤษ. (พันตำรวจโท). “การสร้างแบบประเมินและการพัฒนาการคิดวิจารณ์ญาณของนักเรียนนายร้อยตำรวจ”. **ปริญญาานิพนธ์การศึกษาคุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๗.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตินุญยากกร). ดร. “รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี : ศึกษาวิเคราะห์กรณีลุ่มน้ำแม่ตาช้าง จังหวัดเชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตร์คุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.
- พิราพรรณ ใจจิตร. “การใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการกับประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดนครพนม”. **รายงานการวิจัย**. สาขาบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ๒๕๕๒.
- มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. “ศึกษาความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจ โรงเรียนตำรวจภูธร ๕ จังหวัดลำปาง”. **รายงานการวิจัย**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๘.
- วิทยา จิตนุพงศ์. “องค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๔.
- วีรยุทธ เกิดในมงคล. “การบูรณาการวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการกับปรัชญาสำหรับเด็ก”. **รายงานการวิจัย**. คณะมนุษยศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๐.
- วัลนิกา ฉลากบาง. “การพัฒนาความสามารถในการรู้จักคิดแบบโยนิโสมนสิการและการบริโภคด้วยปัญญาของนักศึกษาสถาบันราชภัฏสกลนคร”. **ปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๘.
- สุรพันธ์ พุ่มแก้ว, พล.อ. “การตัดสินใจของผู้บัญชาการทหารบกไทย”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

สุภาวดี นพรุจินดา. “องค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข”. **ปรัชญาศาสตร์ปรัชญาดุष्ฎิบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๓.

สีบวงค์ กาพวงค์. “ตัวแบบสมรรถนะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล”. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์ดุष्ฎิบัณฑิต**. คณะรัฐประศาสนศาสตร์ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๔.

อดุลย์ ณรงค์ศักดิ์, พล.ต.ต.ดร. และคณะ. “โครงการวิจัยจริยธรรมในวิชาชีพ”. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว), ๒๕๕๖.

อุบล ยะไวยัณณะวิชัย. “การบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล ขององค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดเชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาศาสตร์ดุष्ฎิบัณฑิต**. สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ: มหาวิทยาลัยแม่โจ้, ๒๕๕๓.

(๔) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์

เอกสารประกอบการเสวนาทางวิชาการ. **การแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยวิธีสมานฉันท์ : จากกระบวนการยุติธรรมสู่โรงเรียน**. กระทรวงยุติธรรม : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (ส.กว.), ๒๕๔๘. (อัดสำเนา).

(๕) อินเทอร์เน็ต :

กองบัญชาการ ตำรวจนครบาล, (ออนไลน์), แหล่งที่มา : <http://www.metro.police.go.th/> (๑๕ มกราคม ๒๕๕๕).

วิกิพีเดีย, **หลักการควบคุมฝูงชน**, (ออนไลน์), แหล่งที่มา : <http://th.wikipedia.org/wiki/> (๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๓).

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, **คู่มือการปฏิบัติหน้าที่ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๒**, (ออนไลน์), แหล่งที่มา : <http://www.police.go.th/> (๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๓).

โคมทอม อาริยา. “เอกสาร ๓๐ ปี ๑๔ ตุลา จดหมายข่าวประชาชน”. (ออนไลน์), แหล่งที่มา : <http://www.santipap.com/kotom.htm> < (๑ ตุลาคม ๒๕๔๖).

ความขัดแย้งทางการเมือง. (ออนไลน์), แหล่งที่มา : <http://www.thai-deutsch.eu/veroeffentl/11th.doc> (๑๗ มกราคม ๒๕๕๓).

ศูนย์วิจัยและพัฒนา กระทรวงศึกษาธิการ. (ออนไลน์), แหล่งที่มา : www.moe.go.th/wijai/conflict.doc (๑๕ มกราคม ๒๕๕๕).

๒. ภาษาอังกฤษ

- Blumer, Herbert. Collective Behavior. In A.M. Lee, ed. **A New Outline of the Principles Of Sociology**, : 167-219 New York : Barnes and Noble, 1946.
- Blumer, Herbert. Social Movements. In A.M. Lee, ed. **Principles of Sociology**. New York : Barnes and Noble, 1955.
- Blumer, Herbert. Collective Behavior. In A.M. Lee, ed **Principles of Sociology**. New York : Barnes and Noble. 1969.
- Blumer, Herbert. **The Methodological Position of Symbolic Interaction**. Symbolic Interactionism : Perspective and Method. (Englewood Cliffs : N.J.,Prentice-Hall, 1969.
- Blumer, Herbert. Relative Deprivation, Rising Expectations, and Black Militancy. **Journal of Social Issues**, 32, 1976.
- Gurr, T.R. **Why Men Rebel**. Princeton, NJ. : Princeton University Press, 1979.
- Le Bon. Gustave. **The Crowd : A Study of the Popular Mine**. New York : Viking Press. 1960.
- Leung and Tjosvold, Leung, K., & Tjosvold, D. (1998). **Introduction : Conflict Management in the Asia Pacific**. New York : NY, 1998.
- McAdam, Dough. **Political Process and the Development of Black Insurgency, 1930-1970**. Chicago : University of Chicago, 1982.
- McPhail. **The Myth of the Madding Crowd**. New York : Aldine De Gruyter, 1991.
- Moorhead & Griffin. **Organization Behavior : Managing people and organizations**. 6 th ed., Boston : Houghton Mifflin, 2001.
- Park, Robert E. **On Social Control and Collective Behavior**. Chicago : University of Chicago Press. 1967.
- Mack, Reymond W. and John Pease. **Sociology and Social Life**. New York : D Van Nostrand Company, 1973.
- Dahl, Robert A,. **On Democracy**. New Haven and London : Yale University Press, 2000.
- Smelser, N.J. **Theory of Collective Behavior**. London : Routledge & Kegan Paul, 1962.

Turner, Ralph. The Public Perception of Protest. *American Sociological Review* 34, 1969.

๓. ผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์

๑. พล.ต.อ.วรพงษ์ ชิวปรีชา	รองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ สัมภาษณ์เมื่อ ๖ ตุลาคม ๒๕๕๗
๒. พล.ต.อ.อชิรวิทย์ สุพรรณเภสัช	กรรมการข้าราชการตำรวจผู้ทรงคุณวุฒิ สัมภาษณ์เมื่อ ๗ ตุลาคม ๒๕๕๗
๓. พล.ต.ท. ปริญญา จันทร์สุริยา	ผบช.ประจำ สง.ผบ.ตร. สัมภาษณ์เมื่อ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๗
๔. พล.ต.ต.ศรภุชงค์ แก้วผลึก	รองผู้บัญชาการการศึกษา สัมภาษณ์เมื่อ ๑๓ ตุลาคม ๒๕๕๗
๕. พล.ต.ต.สมพงษ์ ชิงดวง	รองผู้บัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด สัมภาษณ์เมื่อ ๗ ตุลาคม ๒๕๕๗
๖. พล.ต.ต. ฉันทวิทย์ รามสูต	รองผู้บัญชาการตำรวจนครบาล สัมภาษณ์เมื่อ ๖ ตุลาคม ๒๕๕๗
๗. พล.ต.ต. ภัคพงษ์ พงษ์เมตรา	รองผู้บัญชาการตำรวจนครบาล สัมภาษณ์เมื่อ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๗
๘. พล.ต.ต.ลือชัย สุกยอด	ผู้บังคับการอารักขาและควบคุมฝูงชน สัมภาษณ์เมื่อ ๖ ตุลาคม ๒๕๕๗
๙. พ.ต.อ.วัลลพ จำนงอาสา	รองผู้บังคับการอารักขาและควบคุมฝูงชน สัมภาษณ์เมื่อ ๒๙ กันยายน ๒๕๕๗
๑๐. พ.ต.อ.โชคชัย งามวงศ์	รองผู้บังคับการอารักขาและควบคุมฝูงชน สัมภาษณ์เมื่อ ๒๙ กันยายน ๒๕๕๗
๑๑. พ.ต.อ.ชาญศิริ สุขรวาย	รองผู้บังคับการตำรวจนครบาล ๘ สัมภาษณ์เมื่อ ๓๐ กันยายน ๒๕๕๗
๑๒. พ.ต.อ. รุ่งโรจน์ สายันประเสริฐ	รองผู้บังคับการตำรวจนครบาล ๘ สัมภาษณ์เมื่อ ๓๐ กันยายน ๒๕๕๗
๑๓. พ.ต.อ.ณัฐภัทร วัชรเสวี	ผู้กำกับการสถานีตำรวจนครบาลประชาชื่น สัมภาษณ์เมื่อ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๗

๑๔. พ.ต.อ. กิตติศักดิ์ ทองศรีวงศ์ ผู้กำกับการสืบสวนตำรวจภูธรจังหวัดสงขลา
สัมภาษณ์เมื่อ ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗
๑๕. พ.ต.อ.ณัฐพล โกมินทรชาติ ผู้กำกับการควบคุมฝูงชน ๑
สัมภาษณ์เมื่อ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๗
๑๖. พ.ต.อ.ชูสวัสดิ์ จันทร์โรจนกิจ ผู้กำกับการควบคุมฝูงชน ๒
สัมภาษณ์เมื่อ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๗
๑๗. พ.ต.อ. อมรวิทย์ มั่นทอง ผู้กำกับการศูนย์ฝึกยุทธวิธีตำรวจ
สัมภาษณ์เมื่อ ๙ ตุลาคม ๒๕๕๗
๑๘. พ.ต.ท.ธีระยุทธ นันทา รองผู้กำกับการฝ่ายปกครองและกิจการฝึกอบรม
สัมภาษณ์เมื่อ ๙ ตุลาคม ๒๕๕๗
๑๙. พ.ต.ท.กมล พลสมัคร รองผู้กำกับการสายตรวจ ๑๙๑
สัมภาษณ์เมื่อ ๓๐ กันยายน ๒๕๕๗
๒๐. พ.ต.ท.ลือชัย รักเหลือ ผู้บังคับกองร้อยฝ่ายปกครองและการฝึกอบรม
สัมภาษณ์เมื่อ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๗
๒๑. พระเทพรัตนสุธี เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี
สัมภาษณ์เมื่อ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๗
๒๒. พระราชบัณฑิต รักษาการอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราช
วิทยาลัย สัมภาษณ์เมื่อ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๕๗
๒๓. พระครูปริยัติกิตติธำรง,ผศ.ดร. คณบดีคณะสังคมศาสตร์
สัมภาษณ์เมื่อ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๗
๒๔. พระครูโสภณพุทธศาสตร์,ดร. คณบดีคณะครุศาสตร์
สัมภาษณ์เมื่อ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๕๗
๒๕. พระมหาญาณกฤต เสฏฐเมธี,ดร รักษาการหัวหน้าศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร
สัมภาษณ์เมื่อ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๕๗

๔. รายชื่อผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion : FGD)

๑. พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์, ดร.	ผอ.หลักสูตร พธ.ด. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (วังน้อย)
๒. ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม	รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป (สังเกตุการณ์)
๓. ดร.พิเชฐ ทั่งโต	ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป
๔. ผศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์	หัวหน้าภาควิชารัฐศาสตร์
๕. ดร.ยุทธนา ปราณีต	ผอ.หลักสูตร พธ.ม. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
๖. ผศ.ดร.สมชัย ศรีนอก	หัวหน้าภาควิชาหลักสูตรและการสอน
๗. ผศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย	ผอ.หลักสูตร พธ.ม. สาขาวิชาบริหารการศึกษา
๘. ดร.แสวง นิลลामะ	หัวหน้าภาควิชาศาสนและปรัชญา
๙. พ.ต.ท.ศรายุทธ อรุณฉาย	หัวหน้าครูฝึกควบคุมฝูงชน
๑๐. พ.ต.ท.ปรีชา สวม่วง	อนุศาสนาจารย์ กองบัญชาการตำรวจ
๑๑. พ.ต.ท.ชวลิต หุ่นศิริ	ผบ.ร้อยควบคุมฝูงชน

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ภาพประกอบการสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่มเฉพาะ

ภาพประกอบการสัมภาษณ์

สัมภาษณ์ พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชติณฺธโร) เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี
(๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๗)

สัมภาษณ์ พระราชบัณฑิต (ธรรณิศ ชاکโร) รักษาการอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
(๒๑ ธันวาคม ๒๕๕๗)

สัมภาษณ์ พระครูปริยัติกิตติธำรง (ทองขาว กิตติธโร), ผศ.ดร., คณบดีคณะสังคมศาสตร์
(๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๗)

สัมภาษณ์ พระครูโสภณพุทธิศาสตร์ (เขียว ชิตินทรีย์), ดร. คณบดีคณะครุศาสตร์
(๒๑ ธันวาคม ๒๕๕๗)

สัมภาษณ์ พระมหาญาณกฤต เสฏฐเมธี, ดร.,
รักษาการหัวหน้าศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร
(๒๓ ธันวาคม ๒๕๕๗)

สัมภาษณ์ พล.ต.อ.อชิรวิทย์ สุพรรณเภสัช กรรมการข้าราชการตำรวจผู้ทรงคุณวุฒิ
(๗ ตุลาคม ๒๕๕๗)

สัมภาษณ์ พล.ต.ท. ปริญญา จันทร์สุริยา ผบช.ประจำ สง.ผบ.ตร.
(๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๗)

สัมภาษณ์ พล.ต.ต.ศรภุชงค์ แก้วผลึก รองผู้บัญชาการศึกษา
(๑๓ ตุลาคม ๒๕๕๗)

สัมภาษณ์ พล.ต.ต.สมพงษ์ ชิงดวง รองผู้บัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด
(๗ ตุลาคม ๒๕๕๗)

สัมภาษณ์ พล.ต.ต. ฉันทวิทย์ รามสูต รองผู้บัญชาการตำรวจนครบาล
(๖ ตุลาคม ๒๕๕๗)

สัมภาษณ์ พล.ต.ต. ภัคพงษ์ พงษ์เกษตรรา รองผู้บัญชาการตำรวจนครบาล
(๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๗)

สัมภาษณ์ พล.ต.ต. ลือชัย สุกยอด ผู้บังคับการอารักขาและควบคุมฝูงชน
(๖ ตุลาคม ๒๕๕๗)

สัมภาษณ์ พ.ต.อ.โชคชัย งามวงศ์ รองผู้บังคับการอารักขาและควบคุมฝูงชน
(๒๙ กันยายน ๒๕๕๗)

สัมภาษณ์ พ.ต.อ.ชาญศิริ สุขรวัย รองผู้บังคับการตำรวจนครบาล ๘
(๓๐ กันยายน ๒๕๕๗)

สัมภาษณ์ พ.ต.อ. รุ่งโรจน์ สายันประเสริฐ รองผู้บังคับการตำรวจนครบาล ๘
(๓๐ กันยายน ๒๕๕๗)

สัมภาษณ์ พ.ต.อ.ณัฐภรณ์ วัชรเสวี ผู้กำกับการสถานีตำรวจนครบาลประชาชื่น
(๓ ตุลาคม ๒๕๕๗)

สัมภาษณ์ พ.ต.อ.ณัฐพล โกมินทรชาติ ผู้กำกับการควบคุมฝูงชน ๑
(๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๗)

สัมภาษณ์ พ.ต.อ.ชูสวัสดิ์ จันทร์โรจนกิจ ผู้กำกับการควบคุมฝูงชน ๒
(๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๗)

สัมภาษณ์ พ.ต.อ. อมรวิทย์ มั่นทอง ผู้กำกับการศูนย์ฝึกยุทธวิธีตำรวจ
(๙ ตุลาคม ๒๕๕๗)

สัมภาษณ์ พ.ต.ท.ธีระยุทธ นันทา รองผู้กำกับการฝ่ายปกครองและกิจการฝึกอบรม
(๙ ตุลาคม ๒๕๕๗)

สัมภาษณ์ พ.ต.ท.กมล พลสมัคร รองผู้กำกับการสายตรวจ ๑๙๑
(๓๐ กันยายน ๒๕๕๗)

สัมภาษณ์ พ.ต.ท.ลือชัย รักเหลือ ผู้บังคับกองร้อยฝ่ายปกครองและการฝึกอบรม
(๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๗)

ภาพประกอบการสนทนากลุ่มเฉพาะ
เมื่อ ๒๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๘
ณ ห้องประชุมคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

หนังสือขอเชิญเข้าร่วมสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐-๒๘๘๒-๓๑๕๔ภายใน (๒๑๓๘)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๐๒๕

วันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๕๘

เรื่อง ขอร้องขอเข้าร่วมการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

น้มนัสการ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ดร. ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (วังน้อย)

เนื่องด้วย ดาบตำรวจ สุรัชย์ นามสกุล แก้วคุณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๑๐๘ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการควบคุมฝูงชนตามพุทธสันติวิธีกองบัญชาการตำรวจนครบาล” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอร้องขอพระคุณท่านเข้าร่วมการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เรื่อง “รูปแบบการควบคุมฝูงชนตามพุทธสันติวิธีกองบัญชาการตำรวจนครบาล” ในวันพฤหัสบดี ที่ ๒๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๘ เวลา ๑๓.๐๐-๑๔.๓๐ น. ณ ห้องประชุมคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้มนัสการมาเพื่อขอร้องขอเข้าร่วมการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ตามวัน เวลา และสถานที่ดังกล่าวข้างต้น

๒๑/๑๖/๒๕๕๘

(อ.พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา,ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (วังน้อย)

๒๕๕๘ ม.ค. ๑๕

ผู้ประสานงาน: ด.ต.สุรัชย์ แก้วคุณ

โทรศัพท์ติดต่อ: ๐๘๑-๔๒๐-๓๗๘๗

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐-๒๘๘๒-๓๑๕๔ภายใน (๒๑๓๘)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๐๒๕

วันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๕๘

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

เจริญพร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

เนื่องด้วย ดาบตำรวจ สุรชัย นามสกุล แก้วคุณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๑๐๘
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการควบคุมฝูงชนตามพุทธสันติวิธีของบัญชาการตำรวจนครบาล”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงขอเจริญพรเชิญท่าน
เข้าร่วมการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เรื่อง “รูปแบบการควบคุมฝูงชนตามพุทธสันติวิธีของบัญชาการตำรวจ
นครบาล” ในวันพฤหัสบดี ที่ ๒๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๘ เวลา ๑๓.๐๐-๑๔.๓๐ น. ณ ห้องประชุม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวัง
เป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา
ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ตามวัน เวลา และสถานที่ดังกล่าว
ข้างต้น

เจริญพร

สุรพล สุษะพรหม

๑๕ ม.ค. ๕๘

(พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, รศ.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (วัดศรีสุदारาม)

ผู้ประสานงาน: ค.ต.สุรชัย แก้วคุณ

โทรติดต่อ: ๐๘๑-๔๒๐-๓๗๘๗

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐-๒๘๘๒-๓๑๕๔ภายใน (๒๑๓๘)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๐๒๕

วันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๕๘

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

เรียน อาจารย์ ดร.พิเชฐ หังโต ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เนื่องด้วย ดาบตำรวจ สุรชัย นามสกุล แก้วคุณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๑๐๘
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัยได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการควบคุมฝูงชนตามพุทธสันติวิธีของบัญชาการตำรวจ
นครบาล” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเชิญท่านเข้าร่วม
การสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เรื่อง “รูปแบบการควบคุมฝูงชนตามพุทธสันติวิธีของบัญชาการตำรวจ
นครบาล” ในวันพฤหัสบดี ที่ ๒๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๘ เวลา ๑๓.๐๐-๑๔.๓๐ น. ณ ห้องประชุม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา
ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ตามวัน เวลา และสถานที่ดังกล่าว
ข้างต้น

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน: ด.ต.สุรชัย แก้วคุณ

โทรศัพท์ติดต่อ: ๐๘๑-๙๒๐-๓๗๘๗

(ดร.พิเชฐ หังโต)
๒๒ ม.ค. ๕๘

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐-๒๘๘๒-๓๑๕๔ภายใน (๒๑๓๘)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๐๒๕

วันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๕๘

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เติมศักดิ์ ทองอินทร์ ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (วังน้อย)

เนื่องด้วย ดาบตำรวจ สุรัชย์ นามสกุล แก้วคุณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๑๐๘ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการควบคุมฝูงชนตามพุทธสันติวิธีของบัญชาการตำรวจนครบาล” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเชิญท่านเข้าร่วมการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เรื่อง “รูปแบบการควบคุมฝูงชนตามพุทธสันติวิธีของบัญชาการตำรวจนครบาล” ในวันพฤหัสบดี ที่ ๒๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๘ เวลา ๑๓.๐๐-๑๔.๓๐ น. ณ ห้องประชุม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ตามวัน เวลา และสถานที่ดังกล่าว
ข้างต้น

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ในสำเนา

เติมศักดิ์ ทองอินทร์
๑๘/๑๑/๒๕๕๗

ผู้ประสานงาน: ด.ต.สุรัชย์ แก้วคุณ

โทรศัพท์ติดต่อ. ๐๘๑-๔๒๐-๓๗๘๗

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐-๒๘๘๒-๓๑๕๔ภายใน (๒๑๓๘)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๐๒๕

วันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๕๘

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

เรียน อาจารย์ ดร.ยุธนา ปราณีต ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

เนื่องด้วย ดาบตำรวจ สุรชัย นามสกุล แก้วคุณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๑๐๘ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการควบคุมฝูงชนตามพุทธสันติวิธีกองบัญชาการตำรวจนครบาล” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเชิญท่านเข้าร่วมการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เรื่อง “รูปแบบการควบคุมฝูงชนตามพุทธสันติวิธีกองบัญชาการตำรวจนครบาล” ในวันพฤหัสบดี ที่ ๒๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๘ เวลา ๑๓.๐๐-๑๔.๓๐ น. ณ ห้องประชุม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ตามวัน เวลา และสถานที่ดังกล่าวข้างต้น

ได้เข้าร่วมการสนทนาแล้ว
(อาจารย์ ดร.ยุธนา ปราณีต)
๒๒ ม.ค. ๕๘

Juw Srinant

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน: ด.ต.สุรชัย แก้วคุณ

โทรศัพท์ติดต่อ. ๐๘๑-๙๒๐-๓๗๘๗

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐-๒๘๘๒-๓๑๕๔ภายใน (๒๑๓๘)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๐๒๕

วันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๕๘

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ศรีนอก หัวหน้าภาคหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เนื่องด้วย ดาบตำรวจ สุรัชย์ นามสกุล แก้วคุณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๑๐๘ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการควบคุมฝูงชนตามพุทธสันติวิธีของบัญชาการตำรวจนครบาล” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านเข้าร่วมการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เรื่อง “รูปแบบการควบคุมฝูงชนตามพุทธสันติวิธีของบัญชาการตำรวจนครบาล” ในวันพฤหัสบดี ที่ ๒๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๘ เวลา ๑๓.๐๐-๑๔.๓๐ น. ณ ห้องประชุม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ตามวัน เวลา และสถานที่ดังกล่าวข้างต้น

ใบสมัคร คณะครุศาสตร์
กลุ่มอาชีพ ๖๐๖.๑๑๕
๖.๑๑๕
(ผ.ศ.ดร. สมชัย ศรีนอก)

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน: ค.ศ.สุรัชย์ แก้วคุณ

โทรศัพท์ต่อ. ๐๘๑-๔๒๐-๓๗๘๗

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐-๒๘๘๒-๓๑๕๔ภายใน (๒๑๓๘)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๐๒๕

วันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๕๘

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เนื่องด้วย ดาบตำรวจ สุรัชย์ นามสกุล แก้วคุณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๑๐๘
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการควบคุมฝูงชนตามพุทธสันติวิธีกองบัญชาการตำรวจ
นครบาล” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเชิญท่านเข้าร่วม
การสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เรื่อง “รูปแบบการควบคุมฝูงชนตามพุทธสันติวิธีกองบัญชาการตำรวจ
นครบาล” ในวันพฤหัสบดี ที่ ๒๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๘ เวลา ๑๓.๐๐-๑๔.๓๐ น. ณ ห้องประชุม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา
ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ตามวัน เวลา และสถานที่ดังกล่าว
ข้างต้น

ฉันทิพัทธ์ มอญเทศ
๙ ๑๖๒๕

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน: ด.ต.สุรัชย์ แก้วคุณ

โทรศัพท์ติดต่อ. ๐๘๑-๙๒๐-๓๗๘๗

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐-๒๘๘๒-๓๑๕๔ภายใน (๒๑๓๘)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๐๒๕

วันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๕๘

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

เรียน อาจารย์ ดร.แสวง นิลลามา หัวหน้าภาควิชาศาสนาและปรัชญา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เนื่องด้วย ดาบตำรวจ สุรชัย นามสกุล แก้วคุณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๑๐๘ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการควบคุมฝูงชนตามพุทธสันติวิธีของบัญชาการตำรวจนครบาล” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านเข้าร่วมการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เรื่อง “รูปแบบการควบคุมฝูงชนตามพุทธสันติวิธีของบัญชาการตำรวจนครบาล” ในวันพฤหัสบดี ที่ ๒๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๘ เวลา ๑๓.๐๐-๑๔.๓๐ น. ณ ห้องประชุม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ตามวัน เวลา และสถานที่ดังกล่าวข้างต้น

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน: ด.ต.สุรชัย แก้วคุณ

โทรศัพท์ติดต่อ: ๐๘๑-๙๒๐-๓๗๘๗

เข้าร่วมวิเทศมนตรี

 (ดร. สุรพล สุธะพรหม)
 ๒๒ ม.ค. ๕๘

ที่ ศธ ๖๑๐๕๒/๐๔๐

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาศาสนศาสตร์
 ภาควิชาปรัชญา ศณะสังคมาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์
 เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
 อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๑๔ มกราคม ๒๕๕๘

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

เรียน พันตำรวจโท ศรายุทธ อรุณฉาย หัวหน้าครูฝึกควบคุมฝูงชน

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ

จำนวน ๑ ฉบับ

๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม

จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย ดาบตำรวจ สุรชัย นามสกุล แก้วคุณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๑๐๘
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการควบคุมฝูงชนตามพุทธสันติวิธีของบัญชาการตำรวจ
 นครบาล” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาศาสนศาสตร์ พิจารณา
 แล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเชิญท่านเข้าร่วมการสนทนา
 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เรื่อง “รูปแบบการควบคุมฝูงชนตามพุทธสันติวิธีของบัญชาการตำรวจนครบาล”
 ในวันพฤหัสบดี ที่ ๒๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๘ เวลา ๑๓.๐๐-๑๔.๓๐ น. ณ ห้องประชุมคณะสังคมาศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตร
 ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า
 จักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน: ด.ต.สุรชัย แก้วคุณ

โทรศัพท์ติดต่อ. ๐๘๑-๙๒๐-๓๗๘๗

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๐๔๐

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาศาสนศาสตร์
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๑๔ มกราคม ๒๕๕๘

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

เรียน พันตำรวจโท ปรีชา สวาม่วง อนุศาสนาจารย์กองบัญชาการตำรวจ

สิ่งส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ

จำนวน ๑ ฉบับ

๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม

จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย ดาบตำรวจ สุรชัย นามสกุล แก้วคุณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๑๐๘
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการควบคุมฝูงชนตามพุทธสันติวิธีของบัญชาการตำรวจ
นครบาล” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาศาสนศาสตร์ พิจารณา
แล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเชิญท่านเข้าร่วมการสนทนา
กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เรื่อง “รูปแบบการควบคุมฝูงชนตามพุทธสันติวิธีของบัญชาการตำรวจนครบาล”
ในวันพฤหัสบดี ที่ ๒๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๘ เวลา ๑๓.๐๐-๑๔.๓๐ น. ณ ห้องประชุมคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตร
ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า
จักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน: ด.ต.สุรชัย แก้วคุณ

โทรศัพท์ติดต่อ. ๐๘๑-๙๒๐-๓๗๘๗

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๐๔๐

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธรรม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังนกน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๓๓๐

โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๑๔ มกราคม ๒๕๕๘

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

เรียน พันตำรวจโท ขวลิต หรุ่นศิริ ผู้บังคับกองร้อยควบคุมฝูงชน

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ

จำนวน ๑ ฉบับ

๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม

จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย ดาบตำรวจ สุรัชย์ นามสกุล แก้วคุณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๑๐๘
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการควบคุมฝูงชนตามพุทธสันติวิธีของบัญชาการตำรวจ
นครบาล” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ พิจารณา
แล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านเข้าร่วมการสนทนา
กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เรื่อง “รูปแบบการควบคุมฝูงชนตามพุทธสันติวิธีของบัญชาการตำรวจนครบาล”
ในวันพฤหัสบดี ที่ ๒๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๘ เวลา ๑๓.๐๐-๑๔.๓๐ น. ณ ห้องประชุมคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอรังนกน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตร
ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า
จักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน: ด.ต.สุรัชย์ แก้วคุณ

โทรศัพท์ติดต่อ: ๐๘๑-๙๒๐-๓๗๘๗

๒๒ มี.ค. ๕๘

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๐๔๐

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาศาสนศาสตร์
ภาควิชาปรัชญา ศณะสังคมาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๘๘๒๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๑๔ มกราคม ๒๕๕๘

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

เรียน พลโท ดร.วีระ วงศ์สรรค์

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ

จำนวน ๑ ฉบับ

๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม

จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย ดาบตำรวจ สุรชัย นามสกุล แก้วคุณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๑๐๘
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการควบคุมฝูงชนตามพุทธสันติวิธีกองบัญชาการตำรวจ
นครบาล” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาศาสนศาสตร์ พิจารณา
แล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเชิญท่านเข้าร่วมการสนทนา
กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เรื่อง “รูปแบบการควบคุมฝูงชนตามพุทธสันติวิธีกองบัญชาการตำรวจนครบาล”
ในวันพฤหัสบดี ที่ ๒๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๘ เวลา ๑๓.๐๐-๑๔.๓๐ น. ณ ห้องประชุมคณะสังคมาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตร
ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า
จักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน: ด.ต.สุรชัย แก้วคุณ

โทรศัพท์ต่อ. ๐๘๑-๙๒๐-๓๓๗๘๗

ภาคผนวก ค

หนังสือขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้บันทึกเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐-๒๘๘๒-๓๑๕๔ ภายใน (๒๑๓๘)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ ๖๕๘

วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

กราบเรียน พระครูปริยัติกิตติธำรง, ผศ.ดร. คณบดีคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เนื่องด้วย ดาบตำรวจ สุรชัย นามสกุล แก้วคุณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๑๐๘ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการควบคุมฝูงชนตามพุทธสันติวิธีของบัญชาการตำรวจนครบาล” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, รศ.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (วัดศรีสุदारาม)

ผู้ประสานงาน: ด.ต.สุรชัย แก้วคุณ

โทรศัพท์ติดต่อ: ๐๘๑-๙๒๐-๓๗๘๗

อุทท.พ

พระครูปริยัติกิตติธำรง, ผศ.ดร.
คณบดีคณะสังคมศาสตร์

๒๐ ธ.ค. ๕๗

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๑๒๖

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
 ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุदारาม แขวงบางขุนนนท์
 เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
 อพุชยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๒๐ กันยายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขออนุญาตให้บัณฑิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 กราบเรียน พระเดชพระคุณพระราชบัณฑิต รักษาการอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย คาบตำรวจ สุรัชชัย นามสกุล แก้วคุณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๑๐๘ นิสิตหลักสูตร
 พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการควบคุมฝูงชนตามพุทธสันติวิธีของบัญชาการตำรวจนครบาล”
 เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีควมจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ
 ที่เกี่ยวกับการบริหารงานของข้าราชการตำรวจ เพื่อการนี้จึงใคร่ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้
 นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตร
 พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยหวังเป็นอย่าง
 ยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ
 โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, รศ.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
 สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (วัดศรีสุदारาม)

ผู้ประสานงาน: ด.ต.สุรัชชัย แก้วคุณ

โทรศัพท์ติดต่อ. ๐๘๑-๙๒๐-๓๗๘๗

- ทราบ.....

- มอบ.....

พิจารณาประสาน / ดำเนินการ

(พระราชบัณฑิต)

รักษาการแทนอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒๑ ธ.ค. ๕๗

บันทึกข้อความ

คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รับที่ ๕๒๕
รับวันที่ ๒๑ / ๑๑ / ๕๗
เวลา ๑๕.๑๕ น.

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐-๒๘๘๒-๓๑๕๔ ภายใน (๒๑๓๘)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ ๖๕๘

วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

กราบเรียน พระครูโสภณพุทธนิศาสตร์,ดร. คณบดีคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เนื่องด้วย ดาบตำรวจ สุรัชย์ นามสกุล แก้วคุณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๕๑๐๘ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการควบคุมฝูงชนตามพุทธสันติวิธีของบัญชาการตำรวจนครบาล” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, รศ.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (วัดศรีสุदारาม)

ผู้ประสานงาน: ด.ต.สุรัชย์ แก้วคุณ

โทรศัพท์ติดต่อ: ๐๘๑-๙๒๐-๓๗๘๗

อนึ่ง...
พระครูโสภณพุทธนิศาสตร์
๒๑ ๑๑ - ๒๕๕๗

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐-๒๘๘๒-๓๑๕๔ ภายใน (๒๑๓๘)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ ๖๕๘

วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

กราบเรียน พระมหาญาณกฤต ญาณเมธี, ดร. รักษาการหัวหน้าศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดฉะเชิงเทรา

เนื่องด้วย ดาบตำรวจ สุรชัย นามสกุล แก้วคุณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๑๐๘ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการควบคุมฝูงชนตามพุทธสันติวิธีของบัญชาการตำรวจนครบาล” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระมหาบุญเลิศ อินทปณฺโณ, รศ.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (วัดศรีสุदारาม)

ผู้ประสานงาน: ด.ต.สุรชัย แก้วคุณ

โทรศัพท์ติดต่อ. ๐๘๑-๙๒๐-๓๗๘๗

ยื่นขอให้ความอนุเคราะห์
น. นพ. นพ.
(พ.ม. ญาณกฤต ญาณเมธี, ดร.)
รศ. นิตินันท์ ญาณเมธี

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๑๒๖

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุदारาม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยู่ธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังนกน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๒๐ กันยายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 กราบเรียน พระเดชพระคุณพระเทพรัตนสุธี เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี
 สิ่งที่มาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย คาบตำรวจ สุรชัย นามสกุล แก้วคุณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๑๐๘ นิสิตหลักสูตร
 พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการควบคุมฝูงชนตามพุทธสันติวิธีกึ่งองบัญชาการตำรวจนครบาล”
 เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ
 ที่เกี่ยวกับการบริหารงานของข้าราชการตำรวจ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้
 นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตร
 พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยหวังเป็นอย่าง
 ยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ
 โอกาสนี้

จึงเจริญพามาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

อมร
 นิสิต
 ๒๖ ธ.ค. ๕๗

ขอเจริญพร

(พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, รศ.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
 สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (วัดศรีสุदारาม)

ผู้ประสานงาน: ด.ต.สุรชัย แก้วคุณ

โทรศัพท์ติดต่อ. ๐๘๑-๙๒๐-๓๗๘๗

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๑๒๖

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุदारาม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
อยุธยา : หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๒๐ กันยายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร พันตำรวจเอก อมรวิทย์ มั่นทอง ผู้กำกับการศูนย์ฝึกยุทธวิธีตำรวจ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย คาบตำรวจ สุรชัย นามสกุล แก้วคุณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๑๐๘ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการควบคุมฝูงชนตามพุทธสันติวิธีป้องกันปัญหาการตำรวจนครบาล”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องนี้มี ความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ
ที่เกี่ยวกับการบริหารงานของข้าราชการตำรวจ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้
นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยหวังเป็นอย่าง
ยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ
โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระมหาบุญเลิศ อินทปณฺโณ, รศ.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (วัดศรีสุदारาม)

ผู้ประสานงาน: ค.ศ.สุรชัย แก้วคุณ
โทรศัพท์ต่อ. ๐๘๑-๙๒๐-๓๗๘๗

- คทพ.
- นิสิต ๑ นิสิต สังกัดศูนย์
พ.ศ.๑.
< อสมทิพย์ สันทอง >
คทก.ศูนย์ฝึกยุทธวิธีตำรวจ. บก.คท.
๑ พ.ค. ๒๕๕๗.

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๑๒๖

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุदारม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๕๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๒๐ กันยายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร พันตำรวจเอก รุ่งโรจน์ สายันประเสริฐ รองผู้บังคับการตำรวจนครบาล ๘
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย คาบตำรวจ สุรชัย นามสกุล แก้วคุณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๑๐๘ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "รูปแบบการควบคุมฝูงชนตามพุทธสันติวิธีของบัณฑิตวิชาการตำรวจนครบาล"
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ
ที่เกี่ยวกับการบริหารงานของข้าราชการตำรวจ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้
นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยหวังเป็นอย่าง
ยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ
โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระมหาบุญเลิศ อินทปณฺโณ, รศ.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (วัดศรีสุदारม)

ผู้ประสานงาน: ค.ต.สุรชัย แก้วคุณ
โทรศัพท์ต่อ. ๐๘๑-๙๒๐-๓๗๘๗

- แรบ / ลินเณร

พ.ศ.๐.

(รุ่งโรจน์ สายันประเสริฐ)

รศ. นพ. น. ๘

30 ต.ค. 57

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๑๒๖

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
 ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุदारาม แขวงบางขุนนนท์
 เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
 อยูธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๕๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๒๐ กันยายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร พันตำรวจเอก โชคชัย งามวงศ์ รองผู้บังคับการกองบังคับการอารักขาและควบคุมฝูงชน
 สิ่งที่มาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย ดาบตำรวจ สุรชัย นามสกุล แก้วคุณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๑๐๘ นิสิตหลักสูตร
 พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการควบคุมฝูงชนตามพุทธสันติวิธีของบัญชาการตำรวจนครบาล”
 เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ
 ที่เกี่ยวกับการบริหารงานของข้าราชการตำรวจ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้
 นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตร
 พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยหวังเป็นอย่าง
 ยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขออุทิศขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ
 โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระมหาบุญเลิศ อินทปญฺโญ, รศ.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
 สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (วัดศรีสุदारาม)

ผู้ประสานงาน: ด.ต.สุรชัย แก้วคุณ
 โทรศัพท์ต่อ. ๐๘๑-๙๒๐-๓๗๘๗

คุณหญิงอภิญญา,
 รศ. อ. อ. อ. อ. อ.
 (๒๗ ก.ย. ๒๕๕๗)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๑๒๖

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
 ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุदारม แขวงบางขุนนนท์
 เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
 อยูธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทร. ๐๒-๘๘๖๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๒๐ กันยายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิติศึกเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 เจริญพร พลตำรวจเอก วรพงษ์ ชิวปรีชา รองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ
 สิ่งี่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย คาบตำรวจ สุรัชชัย นามสกุล แก้วคุณ รหัสประจำตัวนิติศึก ๕๕๐๑๕๐๔๑๐๘ นิติศึกหลักสูตร
 พุทธศาสตรศุขฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการควบคุมฝูงชนตามพุทธสันติวิธีกึ่งองบัญญัติการตำรวจนครบาล”
 เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีควมจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ
 ที่เกี่ยวกับการบริหารงานของข้าราชการตำรวจ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้
 นิติศึกดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตร
 พุทธศาสตรศุขฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยหวังเป็นอย่าง
 ยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขออนุมโทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ
 โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, รศ.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรศุขฎีบัณฑิต
 สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (วัดศรีสุदारม)

ผู้ประสานงาน: ค.ศ.สุรัชชัย แก้วคุณ

โทรติดต้อ. ๐๘๑-๙๒๐-๓๗๘๗

Yimchai
 พล.ต.อ. อานันท์
 (กรมตำรวจ) (รับเรื่อง)
 ๗๐๑๐๗๗ (๗๐๑๐๗๗)
 ๒๕๕๗

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๑๒๖

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
 ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธาราม แขวงบางขุนนนท์
 เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
 อยูธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทร. ๐๒-๘๘๖๒-๓๕๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๒๐ กันยายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร พันตำรวจเอก ณัฐพล โกมินทรชาติ ผู้กำกับการควบคุมฝูงชน ๑
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย ดาบตำรวจ สุรัชย์ นามสกุล แก้วคุณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๑๐๘ นิสิตหลักสูตร
 พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการควบคุมฝูงชนตามพุทธสันติวิธีของบัณฑิตวิชาการตำรวจนครบาล”
 เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ
 ที่เกี่ยวกับการบริหารงานของข้าราชการตำรวจ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้
 นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตร
 พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยหวังเป็นอย่าง
 ยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ
 โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระมหาบุญเลิศ อินทปณฺโณ, รศ.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
 สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (วัดศรีสุธาราม)

ผู้ประสานงาน: ด.ต.สุรัชย์ แก้วคุณ

โทรศัพท์ต่อ. ๐๘๑-๙๒๐-๓๗๗๘๗

น.น.อ.

(สุรัชย์ โกมินทรชาติ)

น.น.อ. ด.ต. อ.

ที่ ศธ ๖๑๐๕๒/๑๑๒๖

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
 ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธาราม แขวงบางขุนนนท์
 เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
 อพุทธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๕ คือ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๒๐ กันยายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร พลตำรวจเอก อชิรวิทย์ สุพรรณเภสัช กรรมการข้าราชการตำรวจผู้ทรงคุณวุฒิ
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย ดาบตำรวจ สุรัชชัย นามสกุล แก้วคุณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๑๐๘ นิสิตหลักสูตร
 พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการควบคุมฝูงชนตามพุทธสันติวิธีของบัญชาการตำรวจนครบาล”
 เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวินิจฉัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ
 ที่เกี่ยวกับการบริหารงานของข้าราชการตำรวจ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้
 นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตร
 พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยหวังเป็นอย่าง
 ยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ
 โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระมหากษัตริย์ อินทปณฺโณ, รศ.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
 สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (วัดศรีสุธาราม)

ผู้ประสานงาน: ด.ต.สุรัชชัย แก้วคุณ

โทรศัพท์ติดต่อ: ๐๘๑-๙๒๐-๓๗๘๗

อินทปณฺโณ
 ๓๑.๑.๐. (๐๖) อินทปณฺโณ
 พ. ๓.๑. ๕๗.

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๑๒๖

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๒๐ กันยายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร พันตำรวจเอก ณีภูษฎาณพ วัชรเสวี ผู้กำกับการสถานีตำรวจนครบาลประชาชื่น

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย ดาบตำรวจ สุรัชย์ นามสกุล แก้วคุณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๕๑๐๘ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการควบคุมฝูงชนตามพุทธสันติวิธีของบัญชาการตำรวจนครบาล”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ
ที่เกี่ยวกับการบริหารงานของข้าราชการตำรวจ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้
นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยหวังเป็นอย่าง
ยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ
โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, รศ.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (วัดศรีสุทธาราม)

ผู้ประสานงาน: ด.ต.สุรัชย์ แก้วคุณ

โทรศัพท์ต่อ. ๐๘๑-๙๒๐-๓๗๗๘๗

-ยินดีให้ข้อมูล และให้สัมภาษณ์ประกอบ
การวิจัยในเรื่องนี้

พ.ต.อ.

(ณีภูษฎาณพ วัชรเสวี)

ผกก.สน.ประชาชื่น

๓ / ๓.๑ / ๓.๓

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๑๒๖

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๒๐ กันยายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร พลตำรวจโท ปริญญา จันทรสุริยา ผบช.ประจำ สง.ผบ.ตร.

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย คาบตำรวจ สุรชัย นามสกุล แก้วคุณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๑๐๘ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการควบคุมฝูงชนตามพุทธสันติวิธีกองบัญชาการตำรวจนครบาล”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ
ที่เกี่ยวกับการบริหารงานของข้าราชการตำรวจ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้
ผลิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยหวังเป็นอย่าง
ยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ
โอกาสนี้

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

อินทนิล นามสกุล แก้วคุณ
K.roya.

พล.ต.ท. ๕๕๐๑๕๐๔๑๐๘

(ปริญญา จันทรสุริยา) วิชารัฐประศาสนศาสตร์ (วัดศรีสุธาราม)
๑๖๖.๖๖๖๖

ขอเจริญพร

(พระมหาบุญเลิศ อินทปณฺโณ, รศ.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (วัดศรีสุธาราม)

ผู้ประสานงาน: ค.ต.สุรชัย แก้วคุณ

โทรศัพท์ติดต่อ: ๐๘๑-๙๒๐-๓๗๘๗

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๑๒๖

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประศาสนศาสตร์

ภาควิชาปรัชญา ศณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๒๐ กันยายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร พันตำรวจเอก กิตติศัพท์ ทองศรีวงศ์ ผู้กำกับการสืบสวน ตำรวจภูธรจังหวัดสงขลา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย คาบตำรวจ สุรัชชัย นามสกุล แก้วคุณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๑๐๘ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการควบคุมฝูงชนตามแนวพุทธสันติวิธีของบัญชาการตำรวจนครบาล” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานของข้าราชการตำรวจ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นอย่างนโยบายทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, รศ.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาปรัชญาประศาสนศาสตร์ (วัดศรีสุทธาราม)

ผู้ประสานงาน: ด.ต.สุรัชชัย แก้วคุณ

โทรติดต่อก่อน. ๐๘๑-๙๒๐-๓๗๘๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ เพื่อขอเก็บข้อมูล
เพื่อเป็นผลงานวิทยานิพนธ์

พ.ศ.๖๐
(กิตติศัพท์ ทองศรีวงศ์)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๑๒๖

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุดาราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
อยุธยา : ๗๔ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๒๐ กันยายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร พลตำรวจตรี ศรีภุชงค์ แก้วผลึก รองผู้อำนวยการศึกษา
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย คาบตำรวจ สุรชัย นามสกุล แก้วคุณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๑๐๘ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการควบคุมฝูงชนตามพุทธสันติวิธีของบัณฑิตศึกษารัฐบาล”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ
ที่เกี่ยวกับการบริหารงานของข้าราชการตำรวจ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้
นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยหวังเป็นอย่าง
ยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขออนุมัติขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ
โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, รศ.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (วัดศรีสุดาราม)

ผู้ประสานงาน: ค.ต.สุรชัย แก้วคุณ

โทรศัพท์ติดต่อ: ๐๘๑-๙๒๐-๓๓๘๗

- YOU คน

- อินดี้ กับการสนับสนุน.

พล.ต.ต. [Signature]
รท. รอม มบธ. พ.
๑๓ ต.ค. ๕๗

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๑๒๖

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประศาสนศาสตร์
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุदारาม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
อยุธยา : ๗๔ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๒๐ กันยายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขออนุญาตให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร พันตำรวจโท กมล พลสมักร รองผู้กำกับกองกำกับการสายตรวจ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย ดาบตำรวจ สุรชัย นามสกุล แก้วคุณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๑๐๘ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการควบคุมฝูงชนตามแนวพุทธสันติวิธีกองบัญชาการตำรวจนครบาล”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ
ที่เกี่ยวกับการบริหารงานของข้าราชการตำรวจ เพื่อการนี้จึงใคร่ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้
นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจัก
ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, รศ.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาปรัชญาประศาสนศาสตร์ (วัดศรีสุदारาม)

ผู้ประสานงาน: ด.ต.สุรชัย แก้วคุณ

โทรศัพท์ต่อ. ๐๘๑-๙๒๐-๓๗๘๗

ผมขออนุญาตให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
ในหัวข้อดังกล่าวของนายสุรชัย แก้วคุณ
ที่ส่งมาด้วย ๑ ชุด
ขอขอบคุณ
พ.ท. [Signature]
๓๗ มก. ลพบุรี
30 ก.ย. 57

ที่ ศธ ๖๑๐๕๒/๑๑๖๖

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาศาสนศาสตร์

ภาควิชาปรัชญา ศณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๖-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๒๐ กันยายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์อนุญาตให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร พลตำรวจตรี ฉันทวิทย์ รามสูต รองผู้อำนวยการตำรวจนครบาล

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย ดาบตำรวจ สุรชัย นามสกุล แก้วคุณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๑๐๘ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการควบคุมฝูงชนตามพุทธสันติวิธีของบัญชาการตำรวจนครบาล”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีคามจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ
ที่เกี่ยวกับการบริหารงานของข้าราชการตำรวจ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้
นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยหวังเป็นอย่าง
ยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ
โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระมหาบุญเลิศ อินทปณฺโณ, รศ.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาปรัชญาศาสนศาสตร์ (วัดศรีสุทธาราม)

ผู้ประสานงาน: ด.ต.สุรชัย แก้วคุณ

โทรศัพท์ต่อ. ๐๘๑-๙๒๐-๓๗๘๗

ขอแจ้ง
ให้
(วิภากรังษี รามสูต)
รอง ผ.บ.บ.
→ ผ.บ.บ.

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๑๒๖

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
 ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุตาราม แขวงบางขุนนนท์
 เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
 อยูธยา : ๗๔ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๓๓๐, ๒๓๓๗, ๒๓๓๘

๒๐ กันยายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์อนุญาตให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 เจริญพร พันตำรวจโท ธีระยุทธ นันตา รองผู้กำกับการ ฝ่ายปกครองและกิจการการฝึกอบรม
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย ดาบตำรวจ สุรัชชัย นามสกุล แก้วคุณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๑๐๘ นิสิตหลักสูตร
 พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการควบคุมฝูงชนตามพุทธสันติวิธีกองบัญชาการตำรวจนครบาล”
 เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ
 ที่เกี่ยวกับการบริหารงานของข้าราชการตำรวจ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ที่ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้
 นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตร
 พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยหวังเป็นอย่าง
 ยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ
 โอกาสนี้

จึงเจริญพามาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระมหาบุญเลิศ อินทปญฺโญ, รศ.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
 สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (วัดศรีสุตาราม)

ผู้ประสานงาน: ค.ศ.สุรัชชัย แก้วคุณ

โทรศัพท์ติดต่อ: ๐๘๑-๙๒๐-๓๗๘๗

จะดำเนินการตามขอความอนุเคราะห์นี้ในเร็วสุด
 มีรบกวนมากขออภัย

ท.ศ.ท. อ.พ. ส.ท.
 (อ.พ.ท. ส.ท.)

๑๐๖ ๘๓๓.๕๒๓๗๖๖, ๘๓.๕๓๓.

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๑๒๖

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุคาราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๒๐ กันยายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร พลตำรวจตรี ลีอชัย สุธยอด ผู้บังคับการกองบังคับการอารักขาและควบคุมฝูงชน
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย ดาบตำรวจ สุธชัย นามสกุล แก้วคุณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๑๐๘ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการควบคุมฝูงชนตามพุทธสันติวิธีของบัญชาการตำรวจนครบาล”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ
ที่เกี่ยวกับการบริหารงานของข้าราชการตำรวจ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้
นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยหวังเป็นอย่าง
ยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ
โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, รศ.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์ (วัดศรีสุคาราม)

ผู้ประสานงาน: ด.ต.สุรชัย แก้วคุณ

โทรติดต่อก่อน: ๐๘๑-๙๒๐-๓๗๘๗

๕๕๐๑๕๐๔๑๐๘
๕๕๐๑๓๓๓
(๕๕๐๑๓๓๓)
๕๕๐๑๓๓๓
๕๕๐๑๓๓๓

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๑๒๖

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
 ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุตาราม แขวงบางขุนนนท์
 เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
 อพยูธา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๑๐
 โทร. ๐๖-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๒๐ กันยายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขออนุญาตให้บัณฑิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร พันตำรวจโท ลือชัย รักเหลือ ผู้บังคับกองร้อย ฝ่ายปกครองและกิจการการฝึกอบรม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย คาบตำรวจ สุรชัย นามสกุล แก้วคุณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๑๐๘ นิสิตหลักสูตร
 พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการควบคุมฝูงชนตามพุทธสันติวิธีของบัญชาการตำรวจนครบาล”
 เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ
 ที่เกี่ยวกับการบริหารงานของข้าราชการตำรวจ เพื่อการนี้จึงใคร่ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้
 นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตร
 พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยหวังเป็นอย่าง
 ยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ
 โอกาสนี้

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระมหาบุญเลิศ อินทปณฺโณ, รศ.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
 สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (วัดศรีสุตาราม)

ผู้ประสานงาน: ด.ต.สุรชัย แก้วคุณ

โทรศัพท์ต่อ. ๐๘๑-๙๒๐-๓๗๘๗

ที่ ศธ ๖๑๐๕๒/๑๑๒๖

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาศาสนา
 ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทราวม แขวงบางขุนนนท์
 เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
 อพุทธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๒๐ กันยายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 เจริญพร พลตำรวจตรี สมพงษ์ ชิงดวง รองผู้อำนวยการตำรวจปราบปรามยาเสพติด
 ลี้ที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย ดาบตำรวจ สุรัชชัย นามสกุล แก้วคุณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๑๐๘ นิสิตหลักสูตร
 พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการควบคุมฝูงชนตามพุทธสันติวิธีกึ่งกองบัญชาการตำรวจนครบาล”
 เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ
 ที่เกี่ยวกับการบริหารงานของข้าราชการตำรวจ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้
 นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตร
 พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยหวังเป็นอย่าง
 ยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ
 โอกาสนี้

จึงเจริญพามาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระมหาบุญเลิศ อินทพลไธ, รศ.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
 สาขาวิชาปรัชญาศาสนา (วัดศรีสุทราวม)

ผู้ประสานงาน: ด.ต.สุรัชชัย แก้วคุณ
 โทรติดต่อกับ: ๐๘๑-๙๒๐-๓๗๘๗

รับไว้เพื่อใช้ในการวิจัย เก็บข้อมูล วันที่ ๒๗ ก.ย. ๒๕๕๗
 ก.ต.ก.ค.

ก.ต.น.น. (สมพงษ์ ชิงดวง)

รศ. รศ. พ.ร. รศ.
 พ. ร. รศ.

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๑๒๖

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๕๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๒๐ กันยายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร พันตำรวจเอก วัลลพ จำนงอาสา รองผู้บังคับการกองบังคับการอารักขาและควบคุมฝูงชน
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย ดาบตำรวจ สุรชัย นามสกุล แก้วคุณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๑๐๘ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการควบคุมฝูงชนตามพุทธสันติวิธีของบัญชาการตำรวจนครบาล”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ
ที่เกี่ยวกับการบริหารงานของข้าราชการตำรวจ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้
นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยหวังเป็นอย่าง
ยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ
โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระมหาบุญเลิศ อินทปญฺโญ, รศ.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (วัดศรีสุทธาราม)

ผู้ประสานงาน: ด.ต.สุรชัย แก้วคุณ

โทรศัพท์ต่อ. ๐๘๑-๙๒๐-๓๗๘๗

- ยินดีให้ข้อมูลและให้คำปรึกษา
ในทางด้านวิชาการเพื่อประโยชน์
ทางด้านวิชาการ

พ.ต.อ. วสันต์

(เว็ลคัม จักรกฤษณ์)

5๒๐ นก.๐๐๗-๒๙/ก.๕/๗๗

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๑๒๖

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์
 ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุदारาม แขวงบางขุนนนท์
 เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
 อยูธยา : ๗๔ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๒๐ กันยายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร หันตำรวจเอก ชาญศิริ สุขวย รองผู้บังคับการตำรวจนครบาล ๘

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย ดาบตำรวจ สุรัชย์ นามสกุล แก้วคุณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๑๐๘ นิสิตหลักสูตร
 พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการควบคุมฝูงชนตามพุทธสันติวิธีของบัณฑิตวิชาการตำรวจนครบาล”
 เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ
 ที่เกี่ยวกับการบริหารงานของข้าราชการตำรวจ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้
 นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตร
 พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยหวังเป็นอย่าง
 ยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ
 โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, รศ.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์ (วัดศรีสุदारาม)

ผู้ประสานงาน: ค.ต.สุรัชย์ แก้วคุณ

โทรติดต่อกัน: ๐๘๑-๙๒๐-๓๗๘๗

- รัตน

พ.ท.อ. Bant

(ชาญศิริ สุขวย)

รอง ผบก.น.๘

๓๐ ก.ย. ๕๕๗

ภาคผนวก ง
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรื่อง

การประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล

(สำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจ ที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมฝูงชน)

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....นามสกุล.....

ตำแหน่ง.....

วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์.....

ตอนที่ ๒ คำถามในการสัมภาษณ์

๑. กองบัญชาการตำรวจนครบาลมีรูปแบบการควบคุมฝูงชนอย่างไร

.....
.....

๒. กฎการใช้กำลังในการควบคุมฝูงชนมีอะไรบ้างและมีวิธีใช้อย่างไร

.....
.....

๓. ระดับการใช้กำลังในการควบคุมฝูงชนมีอะไรบ้าง และในแต่ละระดับมีวิธีใช้อย่างไร

.....
.....

๔. หลักธรรมใดบ้างที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการควบคุมฝูงชน ได้

.....
.....

๕. ข้อเสนอแนะ

.....
.....

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรื่อง

การประยุกต์ใช้พุทธสันติวิธีเพื่อการควบคุมฝูงชน ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล

(สำหรับพระสังฆาธิการ)

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....นามสกุล/ฉายา.....

ตำแหน่ง.....

วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์.....

ตอนที่ ๒ คำถามในการสัมภาษณ์

๑. ท่านมีความคิดเห็นเช่นไรกับการควบคุมฝูงชน

.....
.....

๒. ท่านคิดว่าหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมฝูงชนมีอะไรบ้าง

.....
.....

๓. มีหลักธรรมใดบ้างที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการควบคุมฝูงชนได้

.....
.....

๕. ข้อเสนอแนะ

.....
.....

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : ดาบตำรวจ สุรชัย แก้วคุณ
- เกิด : วันอาทิตย์ ที่ ๑๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๗
- สถานที่เกิด : ๖๓ หมู่ ๘ บ้านด่านฮ้าง ต.พังโคน อ.นาตาล จ.อุบลราชธานี
๓๔๑๗๐
- การศึกษา : ปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต (รัฐศาสตร์)
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
: ปริญญาโท ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการงานสาธารณะ)
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ประสบการณ์การทำงาน : ปฏิบัติหน้าที่กองกำกับการควบคุมฝูงชน
ตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๓๙ – ปัจจุบัน
- ปีที่เข้าศึกษา : ปีการศึกษา ๒๕๕๕
- ปีที่สำเร็จการศึกษา : ปีการศึกษา ๒๕๕๘
- ที่อยู่ปัจจุบัน : ๓๒ หมู่ ๔ ถนนสุขุมวิท ๕ ซอย ๕ แยก ๒๐ แขวงท่าแร้ง
เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๒๐
โทรศัพท์ ๐๘๑-๙๒๐๓๗๘๗ , ๐๘๗-๕๐๒๓๒๗๒